

DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG INKLUDERINGSDEPARTEMENT

Prop. 71 L

(2021–2022)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i folketrygdloven mv. (synliggjøring av folkerettslige forpliktelser til trygdekoordinering)

DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG INKLUDERINGSDEPARTEMENT

Prop. 71 L

(2021–2022)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i folketrygdloven mv. (synliggjøring av folkerettslige forpliktelser til trygdekoordinering)

Innhold

1	Hovedinnholdet i proposisjonen	5	4.4.5	Reise til en annen EØS-stat enn den kompetente staten med det formål å motta behandling under oppholdet (planlagt behandling) ..	21
2	Bakgrunnen for lovforslaget og annen oppfølging	7			
2.1	Arbeids- og velferdsetatens feilpraktisering av adgangen til å motta sykepenger, pleiepenger og arbeidsavklaringspenger under opphold i andre EØS-stater	7	4.4.6	Rett til helsetjenester for utflyttede pensjonister og deres familiemedlemmer ..	21
2.2	Trygdekoordineringsutvalgets sammensetning og mandat	8	4.4.7	Refusjonsoppgjør mellom behandlingsstaten og den kompetente staten ..	21
2.3	Annen oppfølging	10	4.5	Bi- og multilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering av helsetjenester ..	22
3	Høringen	11			
3.1	Høringsbrevet	11	5	Formålsbestemmelsen i folketrygdloven	24
3.2	Trygdekoordineringsutvalgets forslag til lovendringer	11	5.1	Gjeldende rett	24
3.2.1	Innledning	11	5.2	Utvalgets forslag	24
3.2.2	Folkerettsmarkører	11	5.3	Høringsinstansenes syn	24
3.2.3	Inkorporering	11	5.4	Departementets vurdering og forslag	25
3.2.4	Oppholdskrav	11			
3.2.5	Trygdekoordineringsutvalgets øvrige lovforslag	12	6	Inkorporasjonsbestemmelsene	26
3.3	Høringsinstanser	12	6.1	Utvalgets forslag og gjeldende rett	26
3.4	Generelt om høringsinstansenes syn	13	6.1.1	Innledning	26
			6.1.2	Utvalgets forslag om inkorporering av trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen i lov ..	26
4	Særlig om forholdet mellom folketrygdloven kapittel 5, helselovgivningen og folkerettslige trygdekoordineringsinstrumenter	15	6.1.3	Utvalgets forslag om inkorporering av øvrige multilaterale folkerettslige avtaler om trygdekoordinering ..	30
4.1	Innledning	15	6.1.4	Utvalgets forslag om forskriftshjemmel for forskrift om gjennomføring i norsk rett av bilaterale trygdeavtaler ..	33
4.2	Folketrygdloven kapittel 5	15	6.1.5	Utvalgets forslag om korresponderende endringer i folketrygdloven og andre lover ..	33
4.2.1	Generelt om stønad ved helsetjenester	15	6.2	Høringsinstansenes syn	36
4.2.2	Stønad ved helsetjenester i utlandet	16	6.3	Departementets vurdering og forslag	38
4.3	Regulering i helselovgivningen	17	6.3.1	Innledning	38
4.4	EØS-rettens betydning for rettigheter til helsetjenester (trygdeforordningen)	18	6.3.2	Inkorporering av trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen i lov ..	38
4.4.1	Innledning	18	6.3.3	Inkorporering av øvrige multilaterale folkerettslige avtaler om trygdekoordinering i lov ..	40
4.4.2	Sentrale prinsipper for trygdekoordinering av helsetjenester	18	6.3.4	Gjennomføring av bilaterale trygdeavtaler i forskrift ..	41
4.4.3	Rett til helsetjenester for arbeidstakere som er bosatt i en annen EØS-stat enn den kompetente staten og for deres familiemedlemmer	19	6.3.5	Korresponderende endringer i folketrygdloven og andre lover ..	41
4.4.4	Rett til helsetjenester under midlertidig opphold i en annen EØS-stat enn den kompetente staten	20			

7	Folkerettsmarkører	43	9.2	Utvalgets forslag	67
7.1	Innledning	43	9.3	Høringsinstansenes syn	67
7.2	Gjeldende rett	43	9.4	Departementets vurdering og forslag	68
7.3	Utvalgets forslag	43			
7.4	Høringsinstansenes syn	45	10	Økonomiske, administrative og likestillingsmessige konsekvenser	69
7.5	Departementets vurdering og forslag	46			
7.5.1	Innledning	46	11	Merknader til de enkelte bestemmelsene i lovforslaget ...	70
7.5.2	Folkerettsmarkører i folketrygdloven, barnetrygdloven og kontantstøtteloven	48	11.1	Til endringene i lov om pensjonsordning for arbeidstakere til sjøs ..	70
7.5.3	Vurderinger av folkerettsmarkører i helselovgivningen	51	11.2	Til endringene i lov om Statens pensjonskasse	71
7.5.4	Vurdering av folkerettsmarkører i annen trygdelovgivning	52	11.3	Til endringene i lov om pensjons trygd for fiskere	72
8	Folketrygdlovens bestemmelser om oppholds krav	53	11.4	Til endringene i lov om pensjonsordning for sykepleiere	73
8.1	Innledning	53	11.5	Til endringene i tannhelsetjenesteloven	74
8.2	Gjeldende rett	53	11.6	Til endringene i folketrygdloven ..	75
8.2.1	Innledning	53	11.7	Til endringene i kontantstøtteloven	138
8.2.2	Sykepenger – folketrygdloven kapittel 8	53	11.8	Til endringene i spesialisthelsetjenesteloven	142
8.2.3	Pleiepenger mv. – folketrygdloven kapittel 9	54	11.9	Til endringene i pasient- og brukerrettighetsloven	143
8.2.4	Arbeidsavklaringspenger – folketrygdloven kapittel 11	54	11.10	Til endringene i barnetrygdloven	144
8.2.5	Trygdeforordningen artiklene 7 og 21	55	11.11	Til endringene i lov om arbeids- og velferdsforvaltningen	148
8.2.6	Andre ytelser i folketrygdloven med oppholds krav	56	11.12	Til endringene i helse- og omsorgstjenesteloven	148
8.3	Utvalgets forslag	58	11.13	Til endringene i lov om stillingsvern mv. for arbeidstakere på skip (skipsarbeidsloven)	149
8.4	Høringsinstansenes syn	59	11.14	Til endringene i brexit-loven	150
8.5	Departementets vurdering og forslag	60	11.15	Til bestemmelsen om lovens ikrafttredelse	150
8.5.1	Innledning	60			
8.5.2	Synliggjøring av EØS-rettens betydning for kravene til opphold i Norge	61			
8.5.3	Justering av bestemmelsene om unntak fra kravene til opphold	62			
8.5.4	Krav om opphold for barnetillegg til arbeidsavklaringspenger	62			
8.5.5	Oppholds kravene for de andre ytelsene etter folketrygdloven	63			
9	Om endringer i lov om arbeids- og velferdsforvaltningen	65			
9.1	Innledning og gjeldende rett	65			
9.1.1	Innledning	65			
9.1.2	Arbeids- og velferdsforvaltningsloven	65			
9.1.3	Veiledningsplikt etter forvaltningsloven	65			
9.1.4	Generell opplysningsplikt for forvaltningsorgan	66			
9.1.5	Europaparlamentets- og rådsforordning (EF) nr. 987/2009 (gjennomføringsforordningen)	67			
				Forslag til lov om endringer i folketrygdloven mv. (synliggjøring av folkerettslige forpliktelser til trygdekoordinering)	151
				Vedlegg	
			1	Europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 883/2004 av 29. april 2004 om koordinering av trygdeordninger	160
			2	Europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 987/2009 av 16. september 2009 om fastsettelse av nærmere regler for gjennomføring av forordning (EF) nr. 883/2004 om koordinering av trygdeordninger	224

DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG INKLUDERINGSDEPARTEMENT

Prop. 71 L

(2021–2022)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i folketrygdloven mv. (synliggjøring av folkerettslige forpliktelser til trygdekoordinering)

*Tilråding fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet 1. april 2022,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Støre)*

1 Hovedinnholdet i proposisjonen

Arbeids- og inkluderingsdepartementet, i samråd med Barne- og familiedepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet, foreslår i denne proposisjonen endringer i

- lov 3. desember 1948 nr. 7 om pensjonsordning for arbeidstakere til sjøs
- lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse
- lov 28. juni 1957 nr. 12 om pensjonstrygd for fiskere
- lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere
- lov 3. juni 1983 nr. 54 om tannhelsetjenesten (tannhelsetjenesteloven)
- lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven)
- lov 26. juni 1998 nr. 41 om kontantstøtte til småbarnsforeldre (kontantstøtteloven)
- lov 2. juli 1999 nr. 61 om spesialisthelsetjenesten m.m. (spesialisthelsetjenesteloven)

- lov 2. juli 1999 nr. 63 om pasient- og brukerrettigheter (pasient- og brukerrettighetsloven)
- lov 8. mars 2002 nr. 4 om barnetrygd (barnetrygdloven)
- lov 16. juni 2006 nr. 20 om arbeids- og velferdsforvaltningen (arbeids- og velferdsforvaltningsloven)
- lov 24. juni 2011 nr. 30 om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. (helse- og omsorgstjenesteloven)
- lov 21. juni 2013 nr. 102 om stillingsvern mv. for arbeidstakere på skip (skipsarbeidsloven)
- lov 27. november 2020 nr. 131 om overgangsregler mv. ved Storbritannias uttreden fra Den europeiske union (brexit-loven).

Trygdekoordineringsutvalget la fram sin utredning NOU 2021: 8 *Trygd over landegrensene – Gjennomføring og synliggjøring av Norges trygdekoordineringsforpliktelser* 15. juni 2021.

Med trygdekoordinering menes mellomstatlig regulering av trygderettslige utfordringer som oppstår som følge av at en person har bodd og/eller arbeidet i mer enn en stat.

De tre hovedgrepene utvalget foreslo, var innføring av folkerettsmarkører i trygdellovgivningen, endret gjennomføring av folkerettslige avtaler med betydning for trygdekoordinering og endringer i folketrygdlovens bestemmelser om krav til opphold i Norge for rett til mottak av sykepenger, pleiepenger mv. og arbeidsavklaringspenger. Se nærmere omtale i kapittel 2.

Forslagene som fremmes i proposisjonen her er en oppfølging av disse hovedgrepene. Forslagene skal bidra til å øke synligheten av og bevisstheten om Norges folkerettslige forpliktelser med hensyn til trygdekoordinering.

Utvalgets utredning følger som særskilt vedlegg til denne proposisjonen.

På bakgrunn av Trygdekoordineringsutvalgets vurderinger, og de berørte departementenes gjennomgang av de folkerettslige avtalene med

betydning for trygdekoordinering, vil det også kunne være hensiktsmessig å vurdere enkelte materielle endringer i trygdellovgivningen. Eventuelle slike endringer må imidlertid på egen høring. Departementet vil påpeke at de berørte departementene ikke deler alle vurderingene Trygdekoordineringsutvalget har gjort av forholdet mellom, på den ene siden, Norges forpliktelser etter europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 883/2004 (trygdeforordningen) og europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 987/2009 (gjennomføringsforordningen) og, på den andre siden, nasjonal rett på trygdeområdet. I kapitlene 7 og 11 er det redegjort for enkelte av de områdene der departementenes vurderinger avviker fra Trygdekoordineringsutvalgets vurdering, eller der departementet ennå ikke har konkludert.

Trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen, i konsolidert norsk oversettelse, følger som trykt vedlegg til proposisjonen her.

2 Bakgrunnen for lovforslaget og annen oppfølging

2.1 Arbeids- og velferdsetatens feilpraktisering av adgangen til å motta sykepenger, pleiepenger og arbeidsavklaringspenger under opphold i andre EØS-stater

Høsten 2019 ble det kjent at Arbeids- og velferdsetaten i en rekke saker som var omfattet av EØS-regelverket, hadde praktisert folketrygdlovens oppholds krav feil for mottakere av sykepenger, pleiepenger og arbeidsavklaringspenger som oppholdt seg midlertidig i andre EØS-stater.

Feilen skyldtes at etaten hadde behandlet disse sakene utelukkende etter bestemmelsene i folketrygdloven, uten å ta hensyn til bestemmelsene i trygdeforordningen for dem som er omfattet av forordningens personkrets.

Sakskomplekset har blitt belyst gjennom behandling av to saker i Stortingets Kontroll- og konstitusjonskomite, med høring 9. og 10. januar 2020 om redegjørelse av arbeids- og sosialministeren om praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21, og høring 27. november 2020 om redegjørelse av arbeids- og sosialministeren om Granskingsutvalgets rapport om EØS-saken. Saken er videre belyst av EFTA-domstolen (på bakgrunn av Høyesteretts anmodning om rådgivende uttalelse i sak E-8/20) og av Høyesterett i dom avsagt 2. juli 2021, samt av Arnesen-utvalget (NOU 2020: 9 *Blindsonen*) og Trygdekoordineringsutvalget (NOU 2021: 8 *Trygd over landegrensene – Gjennomføring og synliggjøring av Norges trygdekoordineringsforpliktelser*).

EFTAs overvåkingsorgan (ESA) har siden november 2019 i flere brev stilt spørsmål ved regelverket for og praktiseringen av utbetaling av sykepenger, pleiepenger og arbeidsavklaringspenger under opphold i andre EØS-stater, som følge av Arbeids- og velferdsetatens feilpraktisering av dette regelverket.

Norge mottok 9. juni 2021 en grunnlagt uttalelse fra ESA om mulig traktatbrudd vedrørende Norges regelverk for og praktisering av utbetaling av sykepenger, pleiepenger og arbeidsavklaringspenger under opphold i andre EØS-stater.

ESA hevdet i den grunnlagte uttalelsen at folketrygdlovens krav om opphold i Norge for rett til de tre aktuelle ytelsene, herunder den begrensede adgangen til å kunne søke om å få med seg ytelsene i en begrenset periode, strider mot trygdeforordningen, EØS-avtalens bestemmelser om fri bevegelighet for arbeidstakere, selvstendig næringsdrivende og tjenesteytere, og retten til fri bevegelighet etter Europaparlamentets og Rådets direktiv 2004/38/EF av 29. april 2004 om EØS-borgere og deres familiemedlemmers rett til å bevege og oppholde seg fritt på medlemsstatenes område. ESA erkjenner i uttalelsen at norsk praksis er endret siden høsten 2019, men anfører at opprettholdelsen av bestemmelsene i folketrygdloven skaper en situasjon med tvetydighet og juridisk usikkerhet som gjør det vanskelig for den enkelte å forutberegne sine rettigheter, og som dermed er i strid med artiklene 3 og 7 i EØS-avtalen (lojalitetsplikten).

ESA ba Norge om å treffe nødvendige tiltak for å følge opp den grunnlagte uttalelsen innen svarfristen, det vil si innen 9. september 2021. På bakgrunn av Norges svar ville ESA vurdere om det er grunn til å bringe saken inn for EFTA-domstolen. Norge sendte sitt svar til ESA 9. september 2021. I svaret ble det understreket at Arbeids- og velferdsetatens praksis var blitt lagt om, i samsvar med Norges EØS-rettslige forpliktelser, fra november 2019.

I svaret ble det videre vist til den pågående lovgivningsprosessen som ble varslet i høringsbrevet til NOU 2021: 8, jf. nedenfor, og at det i denne prosessen ville bli tatt konkrete skritt med sikte på at Arbeids- og velferdsetatens endring av praksis skal bli gjenspeilet i lovens ordlyd. Norge fastholdt imidlertid i svarbrevet at dagens regler ikke er utformet i strid med lojalitetsplikten.

Saken har for øvrig blitt diskutert i et såkalt pakkemøte med ESA, som fant sted i Oslo 28. og 29. oktober 2021.

Trygdekoordineringsutvalgets utredning, NOU 2021: 8, ble sendt på høring 25. juni 2021, med frist 25. oktober 2021, se nærmere i kapittel 3 i proposisjonen her. I høringsbrevet fra regjeringen Solberg ble høringsinstansene spesielt bedt om synspunkter på utvalgets lovforslag.

Videre står det:

«Det varsles allerede nå at departementet tar sikte på å legge frem en proposisjon som følger opp utvalgets anbefalinger om at det må foretas endringer i de bestemmelsene i folketrygdloven som regulerer retten til å motta sykepenger, pleiepenger og arbeidsavklaringspenger under opphold i andre EØS-stater.»

2.2 Trygdekoordineringsutvalgets sammensetning og mandat

På bakgrunn av Arbeids- og velferdsetatens feilpraktisering av adgangen til å motta sykepenger, pleiepenger og arbeidsavklaringspenger under opphold i andre EØS-stater, ble det ved kongelig resolusjon 23. juni 2020 oppnevnt et utvalg for å se nærmere på forholdet mellom den norske trygdelovgivning og de internasjonale avtalene med betydning for trygdekoordinering som Norge er bundet av.

Trygdekoordineringsutvalget fikk følgende sammensetning:

- Halvard Haukeland Fredriksen, professor, Bergen (utvalgets leder)
- Hilde K. Ellingsen, advokat, Oslo
- Marianne Nergaard Magnus, tingrettsdommer, Vågan
- Essi Rentola, direktør, Helsinki
- Eyvin Sivertsen, lagdommer, Oslo.

Trygdekoordineringsutvalget ble gitt følgende mandat:

«1. Bakgrunn

Internasjonal trygdekoordinering dreier seg om å løse de problemene av trygdemessig art, som kan oppstå som følge av at en person har bodd og/eller arbeidet i mer enn ett land.

Norge er bundet av en rekke trygdekoordineringsinstrumenter.

EØS-avtalens hoveddel legger føringer for koordineringen av trygdeytelser mellom EØS-landene. Trygdekoordinering er også regulert i sekundærlovgivningen. Den viktigste forordningen på dette feltet er europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 883/2004 (trygdeforordningen). Denne forordningen regulerer trygdekoordineringen mellom de 27 medlemslandene i EU og de tre EØS/EFTA-landene.

Trygdeforordningen regulerer også trygdekoordineringen mellom Norge og Sveits.

Det er videre en egen nordisk konvensjon om trygd. Denne konvensjonen innebærer at bestemmelsene i trygdeforordningen får anvendelse for de selvstyrte områdene Færøyene, Grønland og Åland, som ikke er omfattet av EØS-avtalen. Norge har dessuten inngått en rekke bilaterale trygdeavtaler, som regulerer trygdekoordineringen med enkeltland.

Någjeldende folketrygdlov kom i 1997. I proposisjonen til loven er ikke forholdet til trygdereglene i EØS-regelverket nærmere drøftet. EØS-regelverket er imidlertid omtalt i en rekke endringsproposisjoner til folketrygdloven og de andre trygdelovene, hva gjelder de spesifikke bestemmelsene som er foreslått endret. Enkelte aspekter av dette regelverket har også blitt overordnet beskrevet i meldinger til Stortinget (Meld. St. 40 (2016–2017) Eksport av norske velferdsytelser) og i offentlige utredninger (NOU 2011:7 Velferd og migrasjon (Brochmann-utvalget)). Det har imidlertid ikke blitt foretatt en helhetlig gjennomgang av den norske trygdelovgivning og forholdet til EØS-avtalen i proposisjoner, meldinger eller utredninger. Det samme gjelder forholdet til nordisk konvensjon om trygd og Norges bilaterale trygdeavtaler. Følgelig har det ikke funnet sted noen offentlig høring med hensyn til den samlede betydningen trygdelovgivning og de internasjonale avtalene har for rettighetene til medlemmene i folketrygden, og det har således heller ikke blitt forelagt for Stortinget.

I lys av saken om Arbeids- og velferdsetatens feilaktige tolkning av artikkel 21 i trygdeforordningen, er det naturlig å se nærmere på forholdet mellom den norske trygdelovgivning og de trygdekoordineringsinstrumentene som Norge er bundet av.

Det er viktig at det er lagt til rette for at både de enkelte medlemmene i folketrygden og aktører i rettsvesen og forvaltning kan finne frem til og forstå rekkevidden av de relevante internasjonale trygdekoordineringsinstrumentene.

Det er i denne sammenheng grunn til å vurdere om disse instrumentene i større grad enn i dag bør reflekteres i nasjonal lovgivning, av hensyn til både privatpersoner og profesjonelle lovanvendere. En eventuell slik synliggjøring må imidlertid gjøres innenfor rammene av Norges plikt til å gjennomføre forordninger «som sådan» i norsk rett, jf. EØS-avtalen artikkel 7 bokstav a, hvilket altså innebærer at forordningene som hovedregel skal gjennomføres ved inkorporasjon.

Den berørte trygdlovgevingen som skal vurderes av utvalget, hører hovedsakelig under to departementer:

- Arbeids- og sosialdepartementet
- Barne- og familiedepartementet

De deler av norsk lovgivning og internasjonale avtaler som omhandler helse- og omsorgstjenester under Helse- og omsorgsdepartementets ansvarsområde, inngår ikke i mandatet for utvalget.

2. Mandat

Lovutvalget settes ned for å få gjennomført en helhetlig gjennomgang av forholdet mellom den norske trygdlovgevingen og internasjonale avtaler med betydning for trygdekoordinering. Lovutvalget skal kartlegge hovedtrekkene av de folkerettslige forpliktelsene på området.

Lovutvalget skal bidra til at de enkelte medlemmene i folketrykkløven og profesjonelle aktører i rettsvesen og forvaltning kan få oversikt over rekkevidden av de folkerettslige forpliktelsene Norge har påtatt seg med hensyn til trygdekoordinering. Dette vil også kunne gi grunnlag for at den samlede betydningen trygdlovgevingen og de internasjonale avtalene har for rettighetene til medlemmene i folketrykkløven, blir forelagt for Stortinget.

Lovutvalget skal vurdere hvordan de ulike folkerettslige forpliktelsene bør gjennomføres i trygdlovgevingen for å legge til rette for et klart og tilgjengelig regelverk. Lovutvalget bør i arbeidet ta hensyn til at loven i stor utstrekning skal forstås og anvendes av brukergrupper uten juridisk bakgrunn.

EØS-avtalen er den viktigste av de ulike folkerettslige avtalene Norge er bundet av på trygdeområdet. EØS-avtalen stiller særegne krav til hvordan rettsakter som innlemmes i avtalen, skal gjennomføres i nasjonal lovgivning. Sentrale rettsakter på trygdeområdet er gitt som forordninger. Etter EØS-avtalen artikkel 7 skal disse gjennomføres ved inkorporasjon. Dette legger noen begrensninger på muligheten til å synliggjøre sammenhengen mellom de nasjonale trygdereglene og forordningenes regler som i stor grad innebærer koordinering av trygderegler.

Lovutvalget skal se på hvordan hensynet til et enkelt og klart lovverk kan ivaretas innenfor rammene av EØS-avtalens krav til gjennomføring, og hvordan en lovtekst som ivaretar disse hensynene konkret kan utformes. Det må da

skilles mellom hvilke krav til enkelhet og klarhet som følger av nasjonal rett og hvilke krav som følger av EØS-retten.

Lovutvalget skal redegjøre for ulemper og fordeler ved alternative måter å reflektere internasjonale avtaler i nasjonal lovgivning.

Selv om forordningene gjelder direkte, uten nasjonal gjennomføring, i de andre nordiske landene, skal nasjonal lovgivning på samme måte anvendes innenfor rammene av de reglene som følger av trygdeforordningene. Lovutvalget bør derfor se på utformingen av trygdlovgevingen i andre nordiske land.

Dersom lovutvalget foreslår at de internasjonale avtalene i større grad enn i dag skal reflekteres i nasjonal lovgivning, skal det også foreslå hvordan lovgivningen skal vedlikeholdes i lys av rettsutviklingen i internasjonale fora (dommer fra EU-domstolen, EFTA-domstolen etc.), da det ved rettsavklaring eller rettsutvikling som knytter seg til innholdet i forordningsbestemmelsene, vil kunne være begrenset med muligheter til å presisere lovgivningen.

Trygdlovgevingen er et omfattende rettsområde. Utvalget skal levere sin utredning i løpet av relativt kort tid, og utvalget skal derfor ikke foreta en full gjennomgang av alle sider ved regelverket. Det ligger derfor også utenfor lovutvalgets mandat å gjennomgå og beskrive norske myndigheters praktisering av det aktuelle nasjonale og internasjonale regelverket. Utvalget står imidlertid fritt til å peke på områder innenfor trygdlovgevingen som bør utredes ytterligere, eksempelvis dersom utvalget mener at deler av nasjonal trygdlovgeving, sett i lys av Norges folkerettslige forpliktelser til å likebehandle norske borgere og andre lands borgere, har utilsiktede økonomiske eller samfunnsmessige konsekvenser.

Lovutvalget skal i sitt arbeid se hen til annet relevant utredningsarbeid. Lovutvalget skal herunder følge opp eventuelle relevante læringspunkter fra utredningen til utvalget for ekstern gjennomgang av håndtering og praktisering av EUs trygdeforordning. Lovutvalget vil også kunne få et tilleggsmandat i lys av tilrådingene fra granskningsutvalget.

Dersom lovutvalget foreslår endringer i trygdlovgevingen, skal det legges frem et konkret lovforslag, i samsvar med utredningsinstruksen punkt 4-1 om utforming av lovforslag og forskrifter. Lovutvalget skal vurdere de økonomiske og administrative konsekvensene av sine eventuelle forslag. I tilfeller der de interna-

sjonale avtalene med betydning for trygdekoordinering gir Norge et handlingsrom, skal lovutvalget synliggjøre samfunnsmessige implikasjoner, herunder økonomiske og administrative konsekvenser av alternative løsninger.

Lovutvalget vil få et eget sekretariat. Lovutvalget kan ved behov innhente faglig støtte og innspill underveis, blant annet fra ressurs- og kompetansemiljøer og relevante offentlige organer. Lovutvalget kan herunder innhente innspill til brukervennlig utforming av et eventuelt lovforslag fra Språkrådet.

Lovutvalget setter selv ned en referansegruppe som skal bistå lovutvalget med innspill.

Lovutvalgets arbeid har frist frem til 1. juni 2021.»

På anmodning fra utvalget, innvilget Arbeids- og sosialdepartementet 19. februar 2021 utsatt leveringsfrist til 15. juni 2021.

Trygdekoordineringsutvalget avga 15. juni 2021 sin utredning NOU 2021: 8 *Trygd over landegrensene – Gjennomføring og synliggjøring av Norges trygdekoordineringsforpliktelser*.

Utvalgets utredning følger som særskilt vedlegg til denne proposisjonen.

2.3 Annen oppfølging

Arbeids- og velferdsetatens feilpraktisering av oppholdskravene i folketrykkløven for mottakere av sykepenger, pleiepenger og arbeidsavklaringspenger, som oppholdt seg midlertidig i andre EØS-stater, er en alvorlig sak. Saken har gjort det nødvendig med en større gjennomgang av forhold

det mellom nasjonal trygdelovgivning og Norges folkerettslige forpliktelser med hensyn til trygdekoordinering.

Som det framgår av Trygdekoordineringsutvalgets utredning, omfatter dette sakskomplekset en rekke krevende juridiske problemstillinger. Lovforslagene som fremmes i proposisjonen her, basert på utvalgets anbefalinger, er en viktig og nødvendig oppfølging av denne saken.

Sakens alvor tilsier imidlertid en bredere og mer omfattende oppfølging, langs flere spor.

For eksempel påpekte Trygdekoordineringsutvalget at de lovendringene de foreslo, ikke ville være tilstrekkelig for å ivareta brukernes informasjonsbehov. For å sikre tilfredsstillende rettsinformasjon til brukerne, mente derfor utvalget at det ville være nødvendig å supplere de foreslåtte lovendringene med andre tiltak. I kapittel 17 i utredningen anbefalte utvalget en rekke slike tiltak. Dette er anbefalinger som de berørte departementene dels har fulgt opp allerede, og dels er i ferd med å vurdere.

De berørte departementene har dessuten igangsatt en rekke tiltak for å redusere faren for at tilsvarende feil skal oppstå i framtiden, blant annet gjennom oppfølgingen av anbefalingene fra Arnesen-utvalget i NOU 2020: 9.

Selv om det altså allerede er iverksatt en rekke tiltak, og andre prosesser er i gang, er det behov for videre arbeid. De berørte departementene vil derfor, hver for seg og i samarbeid, fortsette arbeidet med styrking både av rettsinformasjonen til brukerne og av forvaltningens kompetanse innenfor dette fagfeltet.

3 Høringen

3.1 Høringsbrevet

Trygdekoordineringsutvalgets utredning, NOU 2021: 8 *Trygd over landegrensene – Gjennomføring og synliggjøring av Norges trygdekoordineringsforpliktelser*, ble sendt på høring 25. juni 2021. Høringsfristen ble satt til 25. oktober 2021.

3.2 Trygdekoordineringsutvalgets forslag til lovendringer

3.2.1 Innledning

I punkt 3.2 gis en kortfattet oversikt over Trygdekoordineringsutvalgets forslag til lovendringer. I punkt 3.2.2 omtales Trygdekoordineringsutvalgets forslag om folkerettsmarkører. I punkt 3.2.3 omtales Trygdekoordineringsutvalgets forslag med hensyn til inkorporering. Trygdekoordineringsutvalgets forslag til endringer i oppholdskravene for sykepenger, pleiepenger og arbeidsavklaringspenger omtales i punkt 3.2.4. Trygdekoordineringsutvalgets øvrige lovforslag omtales i punkt 3.2.5.

For nærmere omtale av utvalgets forslag om lovendringer, viser departementet til kapitlene 5 til 9 i proposisjonen her og til NOU 2021: 8, som følger som særskilt vedlegg til proposisjonen her.

I tillegg til lovforslagene, har utvalget kommet med en rekke andre forslag til tiltak for å styrke veiledningen til både publikum og profesjonelle rettsanvendere om de rettighetene og pliktene som følger av de folkerettslige forpliktelsene med hensyn til trygdekoordinering, som er, eller i framtiden blir, inkorporert i norsk rett. Dette er forslag som ikke nødvendigvis gjør lovendringer. Det gjøres derfor ikke nærmere rede for disse forslagene i proposisjonen her. Det vises imidlertid til utvalgets utredning kapittel 17.

3.2.2 Folkerettsmarkører

Trygdekoordineringsutvalget foreslo at det i folketrygdloven, barnetrygdloven og kontantstøtteleven tas inn folkerettsmarkører som synliggjør at lovens regler må fravikes eller suppleres der dette

følger av forpliktelser i trygdeforordningene eller i bi- og multilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering. Utvalget foreslo at disse markørene legges inn kapittelvis i folketrygdloven.

For nærmere omtale av utvalgets forslag med hensyn til folkerettsmarkører, viser departementet til punkt 7.3 i proposisjonen her og til utvalgets utredning punkt 15.11.

3.2.3 Inkorporering

Trygdekoordineringsutvalget viste til at trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen, med alle endringsforordninger, i dag er inkorporert i norsk rett på forskriftsnivå. Utvalget foreslo at inkorporeringen av forordningene løftes til lovsnivå, ved at det tas inn en særskilt bestemmelse om dette i folketrygdloven. Videre foreslo utvalget at fire andre multilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering helt eller delvis inkorporeres ved at det tas inn en særskilt bestemmelse i folketrygdloven. Utvalget foreslo samtidig å innføre en forskriftshjemmel for inkorporering av bilaterale trygdeavtaler. Utvalget foreslo også at det i barnetrygdloven og kontantstøtteleven tas inn henvisninger til disse inkorporasjonsbestemmelsene i folketrygdloven.

For nærmere omtale av utvalgets forslag med hensyn til inkorporasjonsbestemmelsene, viser departementet til punkt 6.1 i proposisjonen her og til utvalgets utredning punkt 15.2.

3.2.4 Oppholdskrav

Trygdekoordineringsutvalget foreslo at folketrygdlovens bestemmelser om krav til opphold i Norge for rett til mottak av sykepenger, pleiepeng mv. og arbeidsavklaringspenger endres. Etter utvalgets mening burde bestemmelsene synliggjøre trygdeforordningens betydning for kravet om opphold i Norge.

For nærmere omtale av utvalgets forslag med hensyn til endring av bestemmelsene om oppholdskrav, viser departementet til punkt 8.3 i proposisjonen her og til utvalgets utredning punkt 15.9.

3.2.5 Trygdekoordineringsutvalgets øvrige lovforslag

Formålsparagrafen i folketrygdloven

Trygdekoordineringsutvalget foreslo en tilføyelse i folketrygdlovens generelle formålsbestemmelse i § 1-1, for å synliggjøre at folketrygden bidrar til å sikre økonomisk trygghet også ved internasjonal mobilitet.

For nærmere omtale av utvalgets forslag til endring i folketrygdlovens formålsbestemmelse, viser departementet til punkt 5.2 i proposisjonen her og til utvalgets utredning punkt 15.12.

Arbeids- og velferdsforvaltningsloven § 4

Trygdekoordineringsutvalget foreslo en tilføyelse i arbeids- og velferdsforvaltningsloven § 4 andre ledd, som understreker at etaten skal legge til rette for at enhver kan få kjennskap til sine rettigheter og plikter etter nasjonal og internasjonal trygderett.

For nærmere omtale av utvalgets forslag, viser departementet til punkt 9.2 i proposisjonen her og til utvalgets utredning punkt 17.5.

3.3 Høringsinstanser

Høringsbrevet og en lenke til utvalgets utredning ble sendt til følgende instanser:

Alle departementene

EFTA-domstolen
EFTAs overvåkningsorgan, ESA
EFTA-sekretariatet

Arbeids- og velferdsdirektoratet
Barneombudet
Datatilsynet
Diskrimineringsnemnda
Domstolsadministrasjonen
Folkehelseinstituttet
Handelshøyskolen BI
Helsedirektoratet
Høgskolen i Oslo og Akershus
Høgskolen i Innlandet
Høgskolen i Volda
Høgskolen i Østfold
Høgskulen på Vestlandet
Institutt for samfunnsforskning
Integrerings- og mangfoldsdirektoratet
Likestillings- og diskrimineringsombudet
Nord universitet

Norges handelshøyskole
Norges institusjon for menneskerettigheter
Norsk Utenrikspolitisk Institutt
NTNU
OsloMet – storbyuniversitetet
Pensjonstrygden for sjømenn
Personvernkommissjonen
Sivilombudsmannen
Skattedirektoratet
Språkrådet
Statens pensjonskasse
Statsforvalterne
Trygderetten
Universitetet for miljø- og biovitenskap
Universitetet i Agder
Universitetet i Bergen
Universitetet i Oslo
Universitetet i Stavanger
Universitetet i Sørøst-Norge
Universitetet i Tromsø
Universitets- og høyskolerådet

Adopsjonsforum
Advokatforeningen
Aleneforeldreforeningen
Akademikerne
Arbeidsgiverforeningen Spekter
Den norske dommerforening
Europabevegelsen
Europeisk ungdom
Fafu
Foreldreutvalget for barnehager
Foreningen 2 foreldre
Frischsenteret
Funksjonshemmedes fellesorganisasjon
Hovedorganisasjonen Virke
InorAdopt
Juridisk rådgivning for kvinner
Juristforbundet
Jussbuss – Juss-studentenes rettsinformasjon
Jussformidlingen i Bergen
Jusshjelpa i Nord-Norge
Kommunesektorens organisasjon, KS
Landsorganisasjonen, LO
Lederne
Nei til EU
Nettverket for private høyskoler
NHO
Norges Handikapforbund
Norsk forening for europe rett
Private barnehagers landsforbund
Ungdom mot EU
Unio
Verdens barn
Yrkesorganisasjonenes sentralforbund, YS

3.4 Generelt om høringsinstansenes syn

Det har kommet inn 20 høringsuttalelser. Av disse, inneholdt 15 materielle tilbakemeldinger.

Følgende instanser hadde merknader til forslagene fra utvalget:

Advokatforeningen
Arbeids- og velferdsdirektoratet
Europabevegelsen i Norge
Foreningen 2 Foreldre
Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon
Helsedirektoratet
Jussbuss
Justis- og beredskapsdepartementet
Landsorganisasjonen i Norge (LO)
Samfunnsviterne
Skattedirektoratet
Statens pensjonskasse
UD-partnerne, (en interesseorganisasjon for ektefeller og partnere av ansatte i Utenriksdepartementet)
Unio
Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund (YS)

Følgende instanser har svart at de ikke har merknader til forslagene fra utvalget:

Forsvarsdepartementet
Helse- og omsorgsdepartementet
Landbruks- og matdepartementet
Nærings- og fiskeridepartementet
Samferdselsdepartementet

Det vil bli redegjort nærmere for høringsinstansenes merknader til de enkelte forslagene fra Trygdekoordineringsutvalget i kapitlene 5 til 9 i proposisjonen. Her gis det bare en kortfattet oversikt over det generelle inntrykket av høringsinstansenes vurdering av utvalgets innstilling. Enkelte av høringsinstansene har kommet med merknader som ikke direkte knytter seg til utvalgets lovforslag. Departementet har merket seg innspillene, men disse delene av høringssvarene omtales ikke nærmere i proposisjonen her.

Et gjennomgående trekk ved de fleste høringsvarene som er kommet inn, er at de er relativt knappe.

Flertallet av høringsinstansene som har uttalt seg generelt om utredningen, mener det er en grundig utredning. *Landsorganisasjonen i Norge (LO)* har imidlertid pekt på flere forhold de mener burde vært berørt av utvalget, heriblant handlingsrommet Norge har i trygdekoordineringstilfeller og de samfunnsmessige konsekvensene av de ulike alternativene.

Samtlige høringsinstanser ser det som hensiktsmessig at trygderettslige rettigheter og plikter som følger av ulike folkerettslige instrumenter, i større grad synliggjøres. *Helsedirektoratet* viser til at selv om kapittel 5 i folketrygdloven om stønad ved helsetjenester var uttrykkelig unntatt fra utvalgets mandat, så er utvalgets anbefalinger også høyst relevante for stønadsordningene etter dette kapitlet.

Forslaget om å ta inn en henvisning til Norges trygdekoordineringsforpliktelser i folketrygdlovens formålsparagraf, får også bred oppslutning av høringsinstansene som har omtalt forslaget. *Europabevegelsen* mener at det bør framkomme tydelig i den endrede lovteksten at folketrygdloven skal legge til rette for fri bevegelighet av personer mellom Norge og andre stater i samsvar med Norges forpliktelser til trygdekoordinering etter EØS-avtalen og andre folkerettslige avtaler.

De høringsinstansene som har uttalt seg om utvalgets forslag om å inkorporere trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen i loven i stedet for i forskrift, stiller seg positive til forslaget. Utvalgets forslag om at andre multilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering skal inkorporeres i lov ved at det tas inn en særskilt bestemmelse om dette i folketrygdloven, er i liten grad kommentert. Det samme gjelder forslaget om å innføre en forskriftshjemmel for inkorporering av bilaterale trygdeavtaler. Flere av høringsinstansene bemerker imidlertid generelt at folkerettslige forpliktelser og rettigheter bør inkorporeres i lov, framfor i forskrift.

Med unntak av *Arbeids- og velferdsdirektoratet* og *Jussbuss*, har ingen av høringsinstansene kommet med andre forslag til utforming av inkorporasjonsbestemmelsene enn det utvalget har foreslått. De som har kommet med konkrete innspill til utformingen, foreslår endringer av mer språklig og lovteknisk karakter, for å gjøre bestemmelsene mer bruker- og leservennlige. Enkelte av høringsinstansene bemerker generelt at det bør komme klart fram at trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen har forrang framfor annen trygdelovgivning.

De høringsinstansene som har uttalt seg om forslaget om å utstyre folketrygdloven, barne- og trygdloven og kontantstøtteleven med folkerettsmarkører, støtter forslaget. Det er imidlertid ulike syn på hvordan markørene bør utformes. *Advokatforeningen*, *Arbeids- og velferdsdirektoratet*, *Jussbuss* og *Justis- og beredskapsdepartementet* har kommet med konkrete innspill til utformingen. *Arbeids- og*

velferdsdirektoratet har kommet med utfyllende innspill til flere av markørbestemmelsene, og i tillegg foreslått tilpasninger i andre bestemmelser i folketrygdloven. Direktoratet har blant annet foreslått at det tilføyes et nytt andre ledd i folketrygdloven § 2-2 angående selvstendig næringsdrivendes rett til medlemskap. I hovedtrekk er forslagene språklige og lovtekniske endringer for å unngå at innføringen av folkerettsmarkører, slik de er foreslått utformet av utvalget, skaper usikkerhet om rettstilstanden.

Advokatforeningen har uttrykt at de ikke støtter utvalgets forslag til folkerettsmarkører, og de har i stedet foreslått en løsning lignende den svenske lovgivningen, hvor det er tatt inn generelle henvisninger til forordningene. Foreningen har samtidig gitt støtte til utvalgets forslag om en mer overordnet henvisning til andre bi- og multilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering.

Statens pensjonskasse har bemerket at dersom folketrygdloven utstyres med folkerettsmarkører, kan det være hensiktsmessig å innføre et lignende system i det lovverket de har ansvar for. Etter deres syn krever dette imidlertid en mer helhetlig gjennomgang av regelverket.

Utvalgets forslag om å endre og tilpasse folketrygdlovens bestemmelser om krav om opphold i Norge ved mottak av sykepenger, pleiepenger og arbeidsavklaringspenger, får støtte av høringsinstansene som uttaler seg om det. Flere av instansene har bemerket at disse tre oppholdskravene står i en særstilling, som rettferdiggjør at de i større grad tilpasses de folkerettslige forpliktelsene på området ved en materiell endring av bestemmelsene. *Arbeids- og velferdsdirektoratet* har kommet med to alternative forslag til utforming av folketrygdloven §§ 8-9, 9-4 og 11-3, og utførlige innspill knyttet til dem. Direktoratet har dessuten foreslått en lovfesting av de EØS-rettslige forholdene ved oppholdskrav i folketrygdloven § 4-2.

Høringsinstansene er jevnt over også positive til forslaget om å ta inn en setning i arbeids- og velferdsforvaltningsloven § 4 andre ledd om at Arbeids- og velferdsetaten skal legge til rette for at enhver kan få kjennskap til sine rettigheter og plikter etter nasjonal og internasjonal trygderett. For eksempel har *Unio* framhevet at lovfesting av

informasjonsplikten er et svært viktig tiltak. *Arbeids- og velferdsdirektoratet* har imidlertid påpekt at det som utvalget har foreslått å ta inn i § 4, allerede følger klart av veiledningsplikten i forvaltningsloven § 11, samt forutsetningsvis av § 4 slik den lyder i dag.

Som nevnt i punkt 3.2.1, la Trygdekoordineringsutvalget til grunn at for å sikre tilfredsstillende rettsinformasjon til brukerne, vil det være nødvendig å supplere de lovendringene som er foreslått i utredningen, med andre tiltak. De fleste høringsinstansene som har gitt realitetsmerknader, har vært opptatt av dette temaet i sine høringsuttalelser. Alle som har kommentert temaet, er enige med utvalget i at det å sikre tilstrekkelig rettsinformasjon om Norges folkerettslige forpliktelser på trygdekoordineringsområdet krever mer enn inkorporasjon i lov, folkerettsmarkører og endring i bestemmelsene om oppholdskrav for enkelte ytelser. *Justis- og beredskapsdepartementet* har framhevet at slike tiltak i praksis vil være langt viktigere for rettsinformasjonen, enn innarbeidelsen av folkerettsmarkører. *YS* har framhevet at selv om utvalgets forslag gjennomføres, vil regelverket fortsatt være komplisert og fragmentert, noe som gjør andre tiltak enn regelendringer viktig. De fleste av utvalgets konkrete forslag om informasjons- og veiledningstiltak, som ikke nødvendiggjør regelverksendringer, støttes av høringsinstansene som har omtalt forslagene. *LO* har blant annet uttalt at de støtter «... utarbeidelse av en EØS-rettslig trygde-ABC, revisjoner av rundskriv og god veiledning til publikum på NAV sine nettsider». *Arbeids- og velferdsdirektoratet*, *Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon*, *Jussbuss* og *YS* har kommet med tilsvarende uttalelser.

Advokatforeningen har påpekt at de økonomiske og administrative konsekvensene av å endre praksis slik at den er i tråd med de folkerettslige forpliktelsene, når den over flere år ikke har vært det, kan bli store. Advokatforeningen mener videre at det å introdusere flere nye rettsgrunnlag gjennom henvisninger i lovverket, kan føre til økt ressursbruk på klagesaker. Departementet må etter Advokatforeningens syn budsjettere for dette.

4 Særlig om forholdet mellom folketrygdloven kapittel 5, helselovgivningen og folkerettslige trygdekoordineringsinstrumenter

4.1 Innledning

For de fleste av folketrygdens ytelser, framgår bakgrunnsinformasjon både om selve ytelsene og om forholdet til de folkerettslige avtalene med betydning for trygdekoordinering i kapittel 8 i NOU 2021: 8, som følger som særskilt vedlegg til proposisjonen.

Det vises imidlertid til punkt 2.2 i proposisjonen her, hvor Trygdekoordineringsutvalgets mandat er gjengitt. De delene av norsk lovgivning og internasjonale avtaler som omhandler helse- og omsorgstjenester under Helse- og omsorgsdepartementets ansvarsområde, har ikke vært en del av mandatet for utvalget. Utvalget har derfor ikke vurdert vilkårene for ytelsene i folketrygdloven kapittel 5 eller helselovgivningen opp mot EØS-avtalen eller andre folkerettslige trygdekoordineringsforpliktelser. Utvalget har samtidig presisert at drøftingene av hvordan trygdeforordningen bør gjennomføres og synliggjøres i folketrygdloven er generelle og ikke begrenset til å gjelde bestemte ytelser. Utvalget viste til at utvalgets drøftinger og forslag på et overordnet plan også vil kunne ha betydning for folketrygdloven kapittel 5.

I tillegg til de endringene i folketrygdloven, kontantstøtteleven, barnetrygdloven, arbeids- og velferdsforvaltningsloven og brexit-loven, som ble foreslått av utvalget, og som blir behandlet i proposisjonen her, foreslår departementet, i samråd med Helse- og omsorgsdepartementet, korresponderende endringer i folketrygdloven kapittel 5.

EØS-retten, herunder trygdeforordningen, og andre folkerettslige trygdekoordineringsinstrumenter, får ikke bare anvendelse på helsetjenester som omfattes av folketrygdloven kapittel 5, men omfatter også helsetjenester som det offentlige finansierer etter helse- og omsorgstjenesteloven, tannhelsetjenesteloven, spesialisthelsetjenesteloven og pasient- og brukerrettighetsloven. Det foreslås derfor i proposisjonen her også endringer i disse lovene.

Som bakgrunn for forslagene om endringer i folketrygdloven kapittel 5 og helselovgivningen, gis det i kapitlet her en beskrivelse av kontaktpunktene mellom bestemmelsene i folketrygdloven kapittel 5, de nevnte helselovene og internasjonale trygdekoordineringsinstrumenter. Redegjørelsen må leses i lys av de forbeholdene som presenteres i kapittel 1 og punkt 7.5.1.

4.2 Folketrygdloven kapittel 5

4.2.1 Generelt om stønad ved helsetjenester

Folketrygdloven kapittel 5 har bestemmelser om stønad ved helsetjenester. Det følger av folketrygdloven § 5-1 at formålet med stønaden er å gi hel eller delvis kompensasjon for medlemmers nødvendige utgifter til helsetjenester ved sykdom, skade, lyte, familieplanlegging, svangerskap, fødsel og svangerskapsavbrudd. Det ytes ikke stønad til inngrep som vesentlig er begrunnet i kosmetiske hensyn, og heller ikke til behandling av påregnelige følger av slike inngrep.

Det er som hovedregel et vilkår for rett til stønad at vedkommende er medlem i folketrygden, jf. § 5-2. Det ytes likevel på visse vilkår stønad til medlemmets forsørgede ektefelle og barn selv om de ikke er medlemmer i trygden.

Følgende helsetjenester er omfattet av bestemmelsene i folketrygdloven §§ 5-4 til 5-15:

- legehjelp (hos fastleger, kommunal legevakt og private avtalespesialister)
- prøver og undersøkelser ved private laboratorier og røntgeninstitutter
- tannlegehjelp og tannpleierhjelp
- psykologhjelp
- fysioterapi
- behandling hos kiropraktor
- behandling hos logoped og audiopedagog
- behandling hos ortoptist
- jordmorhjelp
- stønad ved fødsel utenfor institusjon

- viktige legemidler og spesielt medisinsk utstyr, herunder viktige legemidler som også brukes i sykehus.

Det ytes som hovedregel stønad til helsetjenester som utføres hos private behandlere. Det er et vilkår for stønad til legehjelp, prøver og undersøkelser ved private laboratorier og røntgeninstitutter, fysioterapi, psykologhjelp og jordmorhjelp at behandleren har fastlegeavtale / avtale om driftstilskudd med kommunen eller avtale om driftstilskudd med et regionalt helseforetak.

Etter retningslinjer gitt med hjemmel i forskrift til folketrygdloven § 5-22, kan det ytes bidrag til dekning av utgifter til helsetjenester når utgiftene ikke ellers dekkes etter folketrygdloven eller andre lover.

Det er i folketrygdloven § 5-25 gitt særregler om stønad ved helsetjenester ved yrkesskade. Disse reglene gir full dekning for nødvendige utgifter til enkelte helsetjenester og hensiktsmessige hjelpemidler. Med hjemmel i folketrygdloven § 5-3 er det fastsatt et utgiftstak for betaling av egenandeler for visse helsetjenester som er omfattet av §§ 5-4 til 5-15. Egenandelsordningen omfatter også enkelte formål som ligger utenfor folketrygdloven kapittel 5 og som omfattes av de regionale helseforetakenes «sørge-for-ansvar» etter spesialisthelsetjenesteloven, som for eksempel reiseutgifter ved pasienttransport og behandlingsreiser til utlandet (klimareiser).

I den utstrekning det offentlige yter stønad etter annen lovgivning, ytes det ikke stønad etter folketrygdloven kapittel 5, jf. § 5-1 tredje ledd. For eksempel har enkelte prioriterte persongrupper rett til gratis nødvendig tannhelsehjelp fra fylkeskommunen etter tannhelsetjenesteloven. Eventuell stønadsrett til tannbehandling etter folketrygdloven faller dermed i utgangspunktet bort.

Det ytes heller ikke stønad etter folketrygdloven kapittel 5 til dekning av utgifter ved behandling i offentlig poliklinikk eller ved innleggelse i helseinstitusjon i spesialisthelsetjenesten (sykehus mv.). Disse tjenestene er regulert i spesialisthelsetjenesteloven og i hovedsak finansiert gjennom rammetilskudd til de regionale helseforetakene, ISF-refusjon (innsatsstyrt finansiering) og pasienters betaling av egenandeler. Kapittel 5 omfatter heller ikke kommunale helse- og omsorgstjenester som for eksempel plass i sykehjem og hjemmetjenester. Disse tjenestene er i sin helhet regulert i lov om kommunale helse- og omsorgstjenester og finansieres gjennom rammetilskudd fra staten til kommunene, skatteinntekter og egenbetaling fra brukerne. Finansieringen av

disse kommunale tjenestene, er ikke basert på medlemskap i folketrygden og betaling av trygdeavgift.

Det ytes bare stønad etter §§ 5-4 til 5-12, 5-14 og 5-25 når den som gir behandling eller yter tjenester, har avtale om direkte oppgjør med Helfo etter folketrygdloven § 22-2. Stønaden utbetales i disse tilfellene direkte til behandleren eller tjenesteyteren.

4.2.2 Stønad ved helsetjenester i utlandet

Etter folketrygdloven § 5-24 gis det stønad til nødvendige helsetjenester i utlandet etter bestemmelsene i kapittel 5, men med de særreglene som framgår av § 5-24 og tilhørende forskrifter. Personer som er medlemmer i folketrygden som bosatt i Norge (se folketrygdloven § 2-1), har som hovedregel ikke rett til stønad til helsetjenester under midlertidige utenlandsopphold, jf. § 5-24 andre ledd. Bestemmelsen i § 5-24 åttende ledd regulerer forholdet mellom folketrygdloven § 5-24 og internasjonale trygdekoordineringsinstrumenter. Det innebærer at det ikke ytes stønad etter § 5-24 til den som ifølge avtale med en annen stat om trygd har rett til tilsvarende stønad i avtalestaten.

Det er gitt nærmere regler om avskjæring av stønadsrett i forskrift til § 5-24 åttende ledd (avskjæringsforskriften). Avskjæringsforskriften inneholder en definisjon av uttrykket «gjensidighetsavtale», som også er et uttrykk som brukes i helselovgivningen. Med gjensidighetsavtale menes i denne sammenheng avtale mellom Norge og en annen stat mv. som gir medlemmer av den ene statens trygdeordning rett til dekning av utgifter til helsetjenester mv. etter den andre statens regler under opphold eller bosetting der, og omvendt. Slik gjensidighetsavtale kan være EØS-avtalen, vedlegg VI om trygd (trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen), eller andre bi- eller multilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering.

Det er i forskrift gjort unntak fra avskjæringsforskriften for helsetjenester gitt i følgende EØS-stater: Bulgaria, Estland, Tsjekkia, Hellas, Italia, Kypros, Latvia, Litauen, Malta, Polen, Romania, Slovakia, Slovenia og Ungarn. Bakgrunnen for at medlemmer i folketrygden opprettholder stønadsrettigheter etter folketrygdloven kapittel 5 under opphold eller bosetting i disse statene, selv om de også har rettigheter etter trygdeforordningen, er at det offentlige helsetjenestetilbudet i de aktuelle statene ikke anses å holde tilstrekkelig nivå med hensyn til kvalitet og pasientsikkerhet, sammen-

lignet med den offentlige helse- og omsorgstjenesten i Norge. Det anses derfor rimelig at medlemmer i folketrygden beholder retten etter folketrygdloven § 5-24 til å få refundert utgifter for behandling også hos private tjenesteytere i disse statene. Unntaket fra avskjæring må ses i sammenheng med at rettigheter etter trygdeforordningen i utgangspunktet er begrenset til helsetjenester som ytes innenfor den offentlige helse- og omsorgstjenesten i de enkelte statene.

Stønadsordningen etter folketrygdloven § 5-24 har størst praktisk betydning for medlemmer i folketrygden som er bosatt eller oppholder seg over tid i de ovennevnte EØS-statene, eller i stater utenfor EØS som ikke omfattes av bi- eller multilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering som regulerer helsetjenester, som for eksempel USA og Thailand. Stønadsordningen kan blant annet være aktuell for studenter, diplomater og utsendte arbeidstakere, samt disse gruppens medfølgende familiemedlemmer. For medlemmer i folketrygden som er bosatt i Norge og som oppholder seg midlertidig i utlandet, vil stønadsordningen etter § 5-24 ha mindre betydning.

Med hjemmel i folketrygdloven § 5-24 a er det fastsatt forskrift 22. november 2010 nr. 1466 om stønad til dekning av utgifter til helsetjenester i et annet EØS-land. Bestemmelsen i § 5-24 a og den tilhørende forskriften gjennomfører pasientrettighetsdirektivet (direktiv 2011/24/EU) i norsk rett. Etter direktivet har man rett til å få refundert utgifter til helsehjelp mottatt i en annen EØS-stat, men bare i den grad man ville fått dekket utgifter til den aktuelle helsehjelpen i den kompetente staten etter trygdeforordningen. Utgiftsdekningen er begrenset oppad til det helsehjelpen ville ha kostet det offentlige i Norge. Det betyr at det er den kompetente statens, og ikke behandlingsstatens, nasjonale lovgivning som er avgjørende for retten til utgiftsdekning etter pasientrettighetsdirektivet. Forskriften til § 5-24 a regulerer blant annet forholdet til andre nasjonale og folkerettslige regler om stønad til behandling i utlandet. Det ytes blant annet ikke stønad etter forskriften når helsehjelpen mottas i henhold til gjensidighetsavtaler med andre stater om rett til dekning av utgifter til helsetjenester. Det betyr for eksempel at selv om vilkårene for å få dekket utgifter til den aktuelle helsehjelpen er oppfylt både etter pasientrettighetsdirektivet og trygdeforordningen, så ytes det stønad bare etter en av ordningene. Siden direktivet ikke innebærer koordinering av trygdeordninger, gis det ingen nærmere omtale av denne stønadsordningen her.

4.3 Regulering i helselovgivningen

Samlebetegnelse «helselovgivningen» og «helselovene» brukes i denne proposisjonen om følgende lover: tannhelsetjenesteloven, spesialisthelsetjenesteloven, pasient- og brukerrettighetsloven og helse- og omsorgstjenesteloven.

Pasient- og brukerrettighetsloven regulerer pasienters og brukeres rettigheter når det gjelder tilgang til helse- og omsorgstjenester i Norge, også for personer uten fast tilknytning til riket. Betegnelsen «helse- og omsorgstjenester» omfatter i denne sammenhengen både kommunale helse- og omsorgstjenester og helsehjelp fra spesialisthelsetjenesten. Helse- og omsorgstjenesteloven, tannhelsetjenesteloven og spesialisthelsetjenesteloven regulerer kommunenes, fylkeskommunenes og de statlige regionale helseforetakenes plikt til å sørge for tilgang til kommunale helse- og omsorgstjenester, tannhelsetjenester og spesialisthelsetjenester, samt finansieringen av slike tjenester.

Ovennevnte lover har ulik detaljeringsgrad når det gjelder hvilke tjenester som omfattes av disse forvaltningsnivåenes «sørge-for-ansvar». Kommunene har ansvar for å sørge for å finansiere nødvendige helse- og omsorgstjenester til alle personer som oppholder seg i kommunen. Lovene inneholder en oppregning av en rekke tjenester som kommunen har plikt til å tilby, men oppregningen er ikke uttømmende. Egenandeler for kommunale helse- og omsorgstjenester er dels regulert i forskrifter til helse- og omsorgstjenesteloven, dels i forskrifter til bestemmelser i folketrygdloven kapittel 5. Fylkeskommunen har ansvar for å sørge for at tannhelsetjenester, herunder spesialisttjenester, i rimelig grad er tilgjengelige for alle som oppholder seg i fylket. Fylkeskommunens finansieringsansvar for tannhelsetjenester er imidlertid begrenset til enkelte prioriterte persongrupper som har rett til helt eller delvis vederlagsfri tannhelsehjelp (barn og unge, eldre og syke som mottar helse- og omsorgstjenester fra kommunen i form av plass i sykehjem mv. eller hjemmesykepleie, samt personer med psykisk utviklingshemming). De regionale helseforetakene har ansvar for å sørge for å finansiere spesialisthelsetjenester til pasienter som er bosatt i helseregionen. Spesialisthelsetjenesteloven inneholder en oppregning av oppgaver som regnes som spesialisthelsetjenester. Listen er imidlertid ikke uttømmende, og loven har ingen definisjon av uttrykkene «spesialisthelsetjenester» og «sykehustjenester».

I helselovgivningen er det også gitt bestemmelser som regulerer tilgangen til helse- og omsorgstjenester i Norge og betaling for spesialisthelsetjenester for personer som ikke har bosted eller fast opphold i riket. Flere av disse bestemmelsene knytter rettsvirkninger til hvorvidt pasienten er omfattet av en gjensidighetsavtale med andre stater. Det vises til nærmere omtale av disse bestemmelsene i forbindelse med vurderingen av folkerettsmarkører i helselovgivningen, jf. punkt 7.5.3 i proposisjonen her. Med hjemmel i pasient- og brukerrettighetsloven § 1-2 er det fastsatt forskrift om rett til helse- og omsorgstjenester til personer uten fast opphold i riket. Det følger av forskriften at personer som har lovlig, men ikke fast, opphold i riket, og som har rett til helsehjelp i henhold til gjensidighetsavtale med annen stat (konvensjonspasienter), har rett til nødvendig helsehjelp fra kommunen og spesialisthelsetjenesten etter bestemmelsene i pasient- og brukerrettighetsloven kapittel 2. Forskriften regulerer kun pasientens tilgang til helse- og omsorgstjenester, men ikke pasientens rett til å få dekket utgiftene til tjenestene.

Det følger av spesialisthelsetjenesteloven § 5-3 at en pasient som ikke har bosted i riket, selv skal dekke behandlings- og forpleiningsutgiftene i spesialisthelsetjenesten (sykehus mv.). Folketrygden skal imidlertid dekke utgiftene dersom pasienten er medlem i folketrygden eller stønadsberettiget i henhold til gjensidig avtale med annen stat.

4.4 EØS-rettens betydning for rettigheter til helsetjenester (trygdeforordningen)

4.4.1 Innledning

EØS-retten, herunder trygdeforordningen, har ikke bare betydning for helsetjenester som omfattes av stønadsordningene i folketrygdloven kapittel 5, men også for tjenester som omfattes av tannhelsetjenesteloven, spesialisthelsetjenesteloven, pasient- og brukerrettighetsloven og helse- og omsorgstjenesteloven. Trygdeforordningen regulerer både oppholdsstatens plikt til å tilby nødvendige helsetjenester og den kompetente statens ansvar for å dekke oppholdsstatens behandlingsutgifter. EØS-retten har dermed betydning både for rettigheter til helsetjenester og rettigheter til utgiftsdekning av den aktuelle helsehjelpen. Bestemmelsene i folketrygdloven kapittel 5 regulerer bare utgiftsdekning via folketrygden og ikke kommunenes, fylkeskommunenes og de regio-

nale helseforetakenes ansvar for å tilby og finansiere helsetjenester etter de nevnte helselovene.

Stønad ved helsetjenester etter folketrygdloven kapittel 5 faller inn under trygdeforordningens saklige virkeområde, slik dette er definert i artikkel 3. Utgangspunktet er at forordningen omfatter all lovgivning om trygd som gjelder ytelser ved sykdom, jf. artikkel 3 nr. 1 bokstav a). Det framgår samtidig av artikkel 3 nr. 5 at trygdeforordningen ikke får anvendelse på sosialhjelp og medisinsk hjelp. Uttrykket «medisinsk hjelp» er ikke definert i forordningen, og det er uklart hva som skiller dette fra «ytelser ved sykdom». Sondringen mellom ytelser ved sykdom og sosialhjelp har sin bakgrunn i skillet mellom lovbestemte og rettighetsbaserte trygdeytelser på den ene siden og behovsprøvde og skjønnsmessige (ikke-avgiftsbaserte) sosiale ytelser på den andre siden.

Helse- og omsorgstjenester som er en del av kommunenes, fylkeskommunenes og de regionale helseforetakenes «sørge-for-ansvar» etter ovennevnte helselover, regnes også i utgangspunktet som ytelser ved sykdom etter artikkel 3 nr. 1 bokstav a i trygdeforordningen.

Det er gitt en egen definisjon av «naturalytelser» i trygdeforordningen artikkel 1 va) nr. 1. Som naturalytelser regnes ytelser med sikte på å levere, gjøre tilgjengelig, betale direkte eller refundere utgifter til legehjelp og legemidler, samt tjenester knyttet til legehjelpen. Dette inkluderer også naturalytelser ved langvarig pleie. Trygdeforordningen omfatter dermed blant annet kommunale tjenester som for eksempel plass i sykehjem og helsetjenester i hjemmet.

Nedenfor under punkt 4.4.2 gis det en nærmere beskrivelse av de mest sentrale prinsippene for trygdekoordinering når det gjelder helsetjenester. Under punktene 4.4.3 til 4.4.6 gis det en omtale av de mest relevante bestemmelsene i trygdeforordningen som regulerer rettigheter til helsetjenester i en annen EØS-stat.

4.4.2 Sentrale prinsipper for trygdekoordinering av helsetjenester

Lovvalg

Lovvalsreglenes formål er å koordinere de aktuelle medlemsstatenes nasjonale bestemmelser om trygdedekning, med sikte på å unngå at personer kommer i situasjoner der de enten står uten trygdedekning eller er trygdedekket i to stater samtidig, med tilhørende avgiftsplikt til to trygdesystemer. Det er imidlertid grunn til å under-

streke at det faktisk at en stat utpekes som lovvalgsstat for en person, ikke er ensbetydende med at den aktuelle personen faktisk blir trygdedekket i denne staten. Dette må vurderes etter de nasjonale reglene om trygdedekning, sammenholdt med likebehandlingsbestemmelsen i trygdeforordningen artikkel 4.

Lovvalsreglene innebærer som hovedregel at en person skal være underlagt lovgivningen i staten der han eller hun arbeider eller driver selvstendig næringsvirksomhet. Personer som ikke arbeider eller er i selvstendig virksomhet, skal som hovedregel være underlagt lovgivningen i bostedsstaten, jf. trygdeforordningen artikkel 11 nr. 3 bokstav e).

Det er et vilkår for rett til stønad ved helsetjenester at vedkommende er medlem i trygden eller har avledede rettigheter fra et medlem, jf. folketrygdloven § 5-2. Disse bestemmelsene supplerer de generelle reglene for medlemskap i folketrygdloven kapittel 2. For personer som omfattes av forordningens personkrets, må folketrygdlovens bestemmelser om medlemskap ses i lys av trygdeforordningens lovvalsregler, se NOU 2021: 8 kapittel 6. I dette kapitlet omtales de generelle reglene om lovvalg.

Lovvalsreglene i trygdeforordningen og klassifiseringen av helsetjenester som naturalytelser, innebærer blant annet at helsetjenester som hovedregel skal gis av oppholdsstaten etter denne statens nasjonale lovgivning, men for den kompetente statens regning. Kompetent stat vil vanligvis være den staten man er trygdedekket i, for eksempel som medlem i folketrygden. Det vil i praksis være lovgivningen i behandlingsstaten som avgjør hvilke helsetjenester man konkret har krav på. Norske borgere og borgere fra andre EØS-stater som mottar pensjon fra Norge, og som har bosatt seg i en annen EØS-stat, har som hovedregel rett til helsetjenester i bostedsstaten etter denne statens lovgivning, men for Norges regning, jf. artiklene 23 til 26 i trygdeforordningen. Kompetent stat er i disse tilfellene den staten som utbetaler pensjonen. Dette gjelder selv om pensjonisten som følge av flyttingen ikke lenger er medlem i folketrygden, men i stedet blir omfattet av trygdeordningen i bostedsstaten.

Likebehandling

Det er ikke tillatt å forskjellsbehandle norske statsborgere og andre personer som er omfattet av trygdeforordningens regler, jf. trygdeforordningen artikkel 4. Likebehandlingsprinsippet er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.3.

Bestemmelsene i folketrygdloven kapittel 5 og helselovgivningen inneholder imidlertid ingen vilkår som knytter rettsvirkninger til status som norsk statsborger.

Likebehandlingsprinsippet innebærer blant annet at norske statsborgere ikke kan avkreves høyere egenandeler for helsetjenester mottatt i andre EØS-stater enn oppholdsstatens egne borgere som er omfattet av trygdeforordningen.

Krav til opphold i Norge

I motsetning til en rekke andre stønadsordninger i folketrygdloven, er det ingen særskilte krav til opphold i Norge for stønad ved helsetjenester etter kapittel 5. Utgangspunktet er at det gis stønad til helsetjenester som ytes i Norge. Folketrygdloven har egne bestemmelser i § 5-24 som gir generelle regler for rett til stønad til helsetjenester under opphold og bosetting i utlandet. Videre har folketrygdloven § 5-24 a særskilte regler for rett til stønad til helsetjenester som er mottatt i andre EØS-stater. Det vises til omtalen av disse bestemmelsene i punkt 4.2.2 i proposisjonen her. De aktuelle helselovene gjelder i utgangspunktet for helse- og omsorgstjenester som ytes i Norge til personer som oppholder seg her. Pasient- og brukerrettighetsloven har egne bestemmelser om pasienters rett til å få dekket utgifter til helsehjelp som mottas i utlandet, dersom pasienten har rett til nødvendig helsehjelp og det ikke finnes et tilbud i Norge, eller helsehjelpen i utlandet er dokumentert mer virkningsfull enn den helsehjelpen som tilbys av det offentlige i Norge.

Eksportabilitet

Stønad til helsetjenester etter kapittel 5 er, i likhet med tjenester etter spesialisthelsetjenesteloven, pasient- og brukerrettighetsloven og helse- og omsorgstjenesteloven, klassifisert som naturalytelser etter trygdeforordningen, og ikke som kontantytelser. Det betyr at verken artikkel 7 eller artikkel 21 i trygdeforordningen kommer til anvendelse, og stønaden er dermed ikke omfattet av forordningens eksportplikt.

4.4.3 Rett til helsetjenester for arbeidstakere som er bosatt i en annen EØS-stat enn den kompetente staten og for deres familiemedlemmer

Artiklene 17 og 18 i trygdeforordningen inneholder bestemmelser som gir rettigheter til helsetjenester når man arbeider i én EØS-stat, men er

bosatt i en annen EØS-stat. Bestemmelsene har blant annet betydning for grensearbeidere og pendlere, samt disse gruppenes familiemedlemmer. En EØS-borger som er bosatt i en EØS-stat, men som arbeider i en annen EØS-stat, vil etter lovvalsreglene vanligvis være omfattet av trygdeordningen i arbeidsstaten (kompetent stat). Det følger av artikkel 17 i forordningen at arbeidstakeren har rett til helsetjenester i bostedsstaten på linje med personer som er omfattet av bostedsstatens trygdeordning. Videre følger det av artikkel 18 nr. 1 at arbeidstakeren under opphold i den kompetente staten, har rett til helsetjenester på linje med personer som er bosatt der. Dette omfatter blant annet planlagt behandling.

Familiemedlemmer til en EØS-borger som er omfattet av trygdeordningen i en EØS-stat, er også omfattet av trygdeforordningen, jf. artikkel 1 bokstav i). Det er bostedsstatens, og ikke behandlingsstatens, nasjonale lovgivning som er avgjørende for hvem som skal anses som familiemedlem når det gjelder rettigheter til helsetjenester, jf. artikkel 1 bokstav i) nr. 1 (ii). Som «familiemedlem» etter trygdeforordningen regnes enhver person som defineres eller anerkjennes som familiemedlem eller betegnes som husholdningsmedlem etter bostedsstatens lovgivning. Hvis lovgivningen i bostedsstaten ikke skiller mellom familiemedlemmer og andre som lovgivningen gjelder for, skal ektefelle, mindreårige barn og forsørgede barn som har nådd myndighetsalder, anses som familiemedlemmer etter forordningen, jf. artikkel 1 bokstav i) nr. 2.

Familiemedlemmer til arbeidstakere som er bosatt i en annen EØS-stat enn den kompetente staten, har samme rettigheter til helsetjenester i bostedsstaten som arbeidstakeren (såkalte avledede rettigheter), jf. artikkel 17. Under opphold i den kompetente staten har familiemedlemmer rett til helsetjenester på linje med personer som er bosatt der, jf. artikkel 18 nr. 1. Dette omfatter blant annet planlagt behandling.

Artikkel 18 nr. 2 inneholder særregler for familiemedlemmer til grensearbeidere som er bosatt i den samme EØS-staten som grensearbeideren. For å regnes som «grensearbeider» etter trygdeforordningen, må vedkommende bo i én EØS-stat og arbeide i en annen EØS-stat, og reise tilbake til bostedsstaten daglig, eller minst en gang i uken, jf. definisjonen i artikkel 1 bokstav f). Det er ikke et krav for å regnes som grensearbeider at statene grenser mot hverandre. Utgangspunktet er at bestemmelsen i artikkel 18 nr. 1 om rett til helsetjenester under opphold i den kompetente staten, også gjelder for familiemedlemmer

til grensearbeidere. Forutsetningen er imidlertid at den kompetente staten ikke er oppført i vedlegg III til trygdeforordningen. EØS-stater som står oppført i dette vedlegget, gir familiemedlemmer til grensearbeidere bare rett til helsehjelp som blir nødvendig under opphold i den kompetente staten, og ikke rett til planlagt behandling. Norge er blant de statene som har tatt et slikt forbehold ved oppføring i vedlegg III til trygdeforordningen, se EØS-avtalen vedlegg VI nr. 1 bokstav e).

Familiemedlemmer som er i et arbeidsforhold eller mottar trygdeytelser fra bostedsstaten, vil ha selvstendige rettigheter til helsetjenester som avhenger av hvilken stat de har trygdedekning i.

4.4.4 Rett til helsetjenester under midlertidig opphold i en annen EØS-stat enn den kompetente staten

Artikkel 19 i trygdeforordningen gir EØS-borgere som er omfattet av trygdeordningen i en EØS-stat, rett til helsehjelp som blir nødvendig under midlertidig opphold i en annen EØS-stat. Retten må dokumenteres ved å framlegge europeisk helsetrygdkort som utstedes av den kompetente staten.

Ved vurderingen av hva som anses som «nødvendig helsehjelp», må man ta i betraktning helsehjelpens art og hvor lenge oppholdet er forventet å vare. Formålet er at vedkommende ikke skal måtte avbryte oppholdet og dra hjem før planlagt tid for å få nødvendig behandling. Hvilken type helsehjelp som er nødvendig i det enkelte tilfellet, avgjøres av behandlingsstaten etter denne statens nasjonale lovgivning.

Nødvendig helsehjelp etter artikkel 19 er ikke begrenset til behandling ved akutt sykdom, men omfatter også visse typer behandling som blir nødvendig under oppholdet for kronisk sykdom og konstatert sykdom. Det er et krav at behandlingen gis som ledd i et allerede regelmessig og løpende behandlingsopplegg. Det er fastsatt en liste over spesialiserte behandlinger som omfattes av artikkel 19, jf. beslutning S3 av Den administrative kommisjon for trygd, datert 12. juni 2009. Dette gjelder blant annet dialyse, oksygenbehandling, kjemoterapi (cellegiftbehandling), spesialisert behandling for astma og ekkokardiografi ved kroniske autoimmune sykdommer. Listen er ikke uttømmende. Pasienten må selv avtale med behandlingsstedet at den aktuelle behandlingen skal være tilgjengelig under oppholdet.

Artikkel 19 omfatter ikke tilfeller der en EØS-borger reiser til en annen EØS-stat med det for-

mål å motta behandling. Dette reguleres av artikkel 20, se nedenfor.

Studenter og andre personer som ikke er yrkesaktive (og som ikke er forsørgede familiemedlemmer til en arbeidstaker i en annen EØS-stat), skal etter lovvalsreglene i utgangspunktet være omfattet av bostedsstatens trygdelovgivning. Det betyr at bostedsstaten er kompetent stat. De må benytte europeisk helsetrygdkort for å dokumentere retten til helsetjenester i studiestaten/oppholdsstaten.

4.4.5 Reise til en annen EØS-stat enn den kompetente staten med det formål å motta behandling under oppholdet (planlagt behandling)

Artikkel 20 i trygdeforordningen gir på visse vilkår rett til å få innvilget tillatelse fra den kompetente staten for å reise til en annen EØS-stat for å motta planlagt behandling. En søknad om tillatelse bør derfor framsettes før avreisen og senest innen den aktuelle behandlingen starter. Dette er imidlertid ikke et absolutt vilkår, og en søknad kan ikke avslås med den begrunnelse at den er framsatt etter at den planlagte behandlingen er utført. Det er et vilkår for tillatelse etter artikkel 20 at det i den kompetente staten finnes et godkjent behandlingstilbud som tilsvarer den omsøkte behandlingen. Videre er det et vilkår at den aktuelle behandlingen ikke kan gis i den kompetente staten innen medisinsk forsvarlig ventetid, sett hen til helsetilstanden og det sannsynlige sykdomsforløpet. I tillegg må den aktuelle behandleren eller helseinstitusjonen være tilknyttet den offentlige helsetjenesten i behandlingsstaten.

4.4.6 Rett til helsetjenester for utflyttede pensjonister og deres familiemedlemmer

Artiklene 23 til 27 i trygdeforordningen har særregler om rettigheter til helsetjenester for utflyttede pensjonister og deres familiemedlemmer. Norske borgere og andre EØS-borgere som mottar pensjon fra Norge, og som har bosatt seg i en annen EØS-stat, har som hovedregel rett til helsetjenester i bostedsstaten, etter denne statens lovgivning, men for Norges regning, jf. artikkel 24 og artikkel 27 nr. 4. Kompetent stat er i disse tilfellene som hovedregel den staten som utbetaler pensjonen. Dette gjelder selv om pensjonisten som følge av flyttingen blir omfattet av trygdeordningen i bostedsstaten. Pensjonister som oppholder seg midlertidig i en annen EØS-stat enn

bostedsstaten, har bare rett til helsehjelp som blir nødvendig under oppholdet, jf. artikkel 27 nr. 1. Disse reglene gjelder også ved midlertidig opphold i Norge.

Dersom den kompetente staten er oppført i vedlegg IV til trygdeforordningen, jf. EØS-avtalen vedlegg VI nr. 1 bokstav f), vil pensjonisten ha utvidede rettigheter til helsetjenester i den kompetente staten, jf. artikkel 27 nr. 2. Norge er ikke blant de statene som er oppført i dette vedlegget. Det betyr at norske borgere og andre EØS-borgere som mottar pensjon fra Norge, og som er bosatt i en annen EØS-stat, bare har rett til helsehjelp som blir nødvendig under midlertidig opphold i Norge. Retten til helsehjelp i Norge må dokumenteres ved europeisk helsetrygdkort.

For å kunne motta planlagt behandling i Norge etter bestemmelsene i trygdeforordningen, må pensjonisten på forhånd ha innhentet tillatelse i form av rettighetsdokumentet S2 fra trygdemyndighetene i bostedsstaten, jf. artikkel 27 nr. 5. Denne bestemmelsen kommer bare til anvendelse i tilfeller der Norge betaler rundsum (faste beløp, se nærmere punkt 4.4.7) til bostedsstaten for at den skal yte helsetjenester til utflyttede pensjonister fra Norge. Dette kan for eksempel være aktuelt for norske pensjonister bosatt i Spania.

4.4.7 Refusjonsoppgjør mellom behandlingsstaten og den kompetente staten

Etter bestemmelsene i trygdeforordningen artikkel 35 foretas det vanligvis et refusjonsoppgjør mellom den staten der behandlingen har funnet sted og den kompetente staten i etterkant av behandlingen. Utgiftene skal refunderes fullt ut, jf. artikkel 35 nr. 1. Utgangspunktet etter artikkel 35 nr. 2 er at refusjonsoppgjøret mellom statene skal foretas på bakgrunn av de faktiske utgiftene til den aktuelle helsehjelpen. Alternativt kan oppgjøret foretas på grunnlag av rundsum. Rundsum er en oppgjørsform hvor den kompetente staten betaler et fast beløp per måned til myndighetene i en annen EØS-stat for at disse skal yte helsetjenester til personer innenfor visse kategorier, som er bosatt der. Dette gjelder familiemedlemmer som ikke er bosatt i samme EØS-stat som arbeidstakeren, samt utflyttede pensjonister og deres familiemedlemmer. Oppgjør på grunnlag av rundsum forutsetter at bostedsstaten er oppført i vedlegg 3 til gjennomføringsforordningen, jf. EØS-avtalen vedlegg VI nr. 2 bokstav b). Norge er blant statene som står oppført i vedlegg 3, og Norge krever derfor rundsumsoppgjør for borgere av

andre EØS-stater bosatt i Norge tilhørende de aktuelle personkategoriene.

To eller flere EØS-stater kan imidlertid avtale refusjonsavkall, jf. artikkel 35 nr. 3. Refusjonsavkall betyr at hver av statene selv bærer utgiftene for behandlingen av EØS-borgere fra den andre staten. Bakgrunnen for at slike refusjonsavkall avtales, er at refusjonsbeløpene over tid antas å ville være av om lag samme størrelse, forutsatt at det er en balanse i antallet personer som reiser mellom statene. Alle bilaterale avtaler om refusjonsavkall for helsetjenester mellom Norge og andre EØS-stater er av eldre dato og er inngått i henhold til den tidligere trygdeforordningen (forordning 1408/71). De bilaterale avtalene om refusjonsavkall med Luxembourg, Portugal, Storbritannia og Ungarn er videreført under den nye trygdeforordningen. Avtalen med Storbritannia er videreført i tillegg I til separasjonsavtalen mellom EFTA-statene og Storbritannia, og gjelder for borgere av EØS/EFTA-statene og britiske borgere som har utøvd retten til fri bevegelighet før utløpet av overgangsperioden, det vil si før 1. januar 2021. De bilaterale avtalene om refusjonsavkall med Nederland, Tyskland og Østerrike er sagt opp etter initiativ fra disse statene, som i stedet har ønsket refusjonsoppgjør basert på faktiske kostnader.

4.5 Bi- og multilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering av helsetjenester

Det er gitt en nærmere omtale av de multilaterale avtalene med betydning for trygdekoordinering i NOU 2021: 8 kapitlene 9 til 11.

Nordisk konvensjon om trygd gir trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen utvidet anvendelse innenfor Norden, herunder på Færøyene og Grønland, samt på Svalbard, og også for såkalte tredjelandsborgere (personer som ikke er statsborgere i en nordisk stat, men som er trygde-dekket i en slik stat).

Nordisk konvensjon om trygd har en særregel i artikkel 7 for dekning av utgifter i forbindelse med sykdom. Bestemmelsen slår fast at oppholdsstaten skal dekke merutgifter ved dyrere transport på grunn av sykdom ved hjemreise til bostedsstaten, når en person er blitt syk under opphold i en annen nordisk stat. Konvensjonen gir her utvidede rettigheter i forhold til trygdeforordningen. Retten til å få dekket merutgifter ved hjemreise gjelder ikke ved planlagt behandling i en annen nordisk stat enn bostedsstaten.

Etter nordisk konvensjon om trygd er det i tillegg avtalt en rekke unntak fra trygdeforordningens dokumentasjonskrav, såkalt blankettfrihet. Det betyr at man i utgangspunktet ikke trenger å dokumentere retten til nødvendig helsehjelp under opphold i en annen nordisk stat ved å framvise europeisk helsetrygdkort. Det vil vanligvis være tilstrekkelig å legge fram identitetsbevis (pass mv.) og oppgi registrert bostedsadresse.

Artikkel 15 i nordisk konvensjon om trygd inneholder bestemmelser om refusjonsavkall mellom de nordiske statene, blant annet for helsetjenester. Refusjonsavkallet omfatter ikke tilfeller der det er gitt tillatelse til å reise for å motta planlagt behandling i en annen nordisk stat.

Brexit-loven gjennomfører bestemmelsene om trygdekoordinering i separasjonsavtalen mellom EØS/EFTA-statene og Storbritannia og avtalen mellom EU og EØS/EFTA-statene om trygdekoordinering for britiske borgere (triangleringsavtalen) i norsk rett. Avtalene regulerer blant annet rettigheter til helsetjenester etter trygdeforordningen for personer som har benyttet seg av retten til fri personbevegelighet før Storbritannias uttreden av EU og EØS 1. januar 2021. Brexit-loven henviser blant annet til folketrykkløven, spesialisthelsetjenesteloven, pasient- og brukerrettighetsloven og helse- og omsorgstjenesteloven. Tannhelsetjenesteloven er ikke eksplisitt nevnt i brexit-loven, men som det framgår av punkt 4.4.1 over, er det ikke tvil om at fylkeskommunale tannhelsetjenester omfattes av trygdeforordningen og følgelig også av separasjonsavtalen og triangleringsavtalen.

De bilaterale avtalene og deres innvirkning på norsk trygdelovgivning er omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 12.

Helsetjenester omfattes i liten grad av bilaterale trygdeavtaler som Norge har inngått med stater utenfor EØS. Helsetjenester er omfattet av en tilleggsprotokoll om sykehjelp (sykehjelpsprotokollen) til trygdeavtalen med Storbritannia fra 1990. Med unntak for personer som arbeider på norsk og britisk kontinentalsokkel, har trygdeavtalen og sykehjelpsprotokollen hatt mindre betydning etter at Norge ble med i EØS og så lenge Storbritannia var med i EU/EØS. I desember 2020 kom Norge og Storbritannia ved brevveksling til enighet om midlertidig å benytte den bilaterale trygdeavtalen og sykehjelpsprotokollen, med visse tilpasninger, for personer som beveger seg mellom statene etter 31. desember 2020. Sykehjelpsprotokollen er i hovedsak begrenset til å omfatte statsborgere av de to avtalestatene, og gir altså ikke rettigheter til borgere av andre stater.

Helsetjenester er omfattet av overenskomsten med den kanadiske provinsen Québec. Det er også inngått en sykehjelpsavtale med Australia samt en avtale om medisinsk stønad med Ungarn. Sistnevnte avtale har hatt mindre betydning etter at Ungarn ble med i EU/EØS.

Felles for de bilaterale avtalene som regulerer helsetjenester, er at de gjennomgående har en mer begrenset personkrets og et mer begrenset saklig virkeområde enn trygdeforordningen. Avtalene gir i hovedsak rettigheter til øyeblikkelig hjelp og helsehjelp som ikke kan vente under midlertidig opphold i den andre staten. Avtalene gir ikke rett til å reise til den andre staten i den hensikt å motta planlagt behandling der. De bilaterale

avtalene har for øvrig, i likhet med nordisk konvensjon om trygd, et annet geografisk virkeområde enn trygdeforordningen, ved at de inkluderer Svalbard.

De bilaterale trygdeavtalene har i stor grad bestemmelser om refusjonsavkall mellom statene, på samme vis som nordisk konvensjon om trygd og separasjonsavtalen mellom EØS/EFTA-statene og Storbritannia.

Hvorvidt en av de ovennevnte internasjonale avtalene får betydning i en konkret trygdesak, og hva betydningen i tilfelle vil være, avhenger av det konkrete innholdet i den aktuelle avtalen og de nærmere omstendighetene i saken.

5 Formålsbestemmelsen i folketrygdloven

5.1 Gjeldende rett

Dagens generelle formålsbestemmelse i folketrygdloven § 1-1 gir uttrykk for hva som ønskes oppnådd med folketrygden. Isolert sett gir bestemmelsen verken rettigheter eller plikter. I første ledd i bestemmelsen slås det fast at folketrygdens formål er å gi økonomisk trygghet i ulike situasjoner, som for eksempel ved arbeidsløshet, sykdom og alderdom. Det framgår av andre ledd at folketrygden skal bidra til utjevning av inntekt og levekår over den enkeltes livsløp og mellom grupper av personer. I tredje ledd angis et formål om hjelp til selvhjelp med sikte på at den enkelte skal kunne forsørge seg selv og klare seg best mulig til daglig. Departementet viser blant annet til omtale av bestemmelsen i Ot.prp. nr. 29 (1995–96) Om ny lov om folketrygd (folketrygdloven).

5.2 Utvalgets forslag

For å synliggjøre det internasjonale aspektet ved trygdlovgivningen, foreslo Trygdekoordineringsutvalget at det tilføyes et nytt fjerde ledd i folketrygdloven § 1-1 som løfter fram trygdekoordineringsreglens funksjon med å legge til rette for mobilitet mellom statene. Meningen med utvalgets forslag er å vise at folketrygden bidrar til å sikre økonomisk trygghet også i disse tilfellene. Utvalget foreslo at bestemmelsen skulle gis følgende ordlyd:

«Folketrygden skal legge til rette for bevegelighet av personer mellom Norge og andre stater i samsvar med Norges forpliktelser til trygdekoordinering etter EØS-avtalen og andre folkerettslige avtaler.»

Utvalget framhevet at det grunnleggende formålet med reglene om trygdekoordinering innenfor EØS er å sørge for at nasjonale trygdlovgivninger ikke undergraver retten til å bo og oppholde seg i andre EØS-stater i forbindelse med arbeid, næringsvirksomhet eller familieliv. Utvalget viste videre til betydningen av reglene om trygdekoor-

dinerings ved at norske borgere sikres tilgang til trygdeordninger i andre stater mens de oppholder seg der, samtidig som de ikke taper opptjente rettigheter i de norske trygdeordningene. Til gjengjeld må Norge gi tilsvarende tilgang til det norske trygdesystemet for utenlandske arbeidstakere eller næringsdrivende som oppholder seg her. Ved å bidra til å skape økonomisk trygghet for den enkelte, har koordineringsreglene etter Trygdekoordineringsutvalgets mening stor betydning for næringslivets mulighet til å skaffe nødvendig arbeidskraft fra utlandet, og for den enkeltes mulighet til å ta seg arbeid i andre stater.

Den foreslåtte utvidelsen av formålsbestemmelsen reflekterer etter utvalgets syn også den omstendigheten at trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen i utredningen foreslås gjennomført i lov, se kapittel 6 i proposisjonen her.

Utvalget presiserte imidlertid i utkastet sitt til spesialmerknad til folketrygdloven § 1-1 følgende:

«Som det fremgår av forslaget til formålsangivelse, påhviler det likevel ikke folketrygden å sikre slike rettigheter i større utstrekning enn hva som følger av de internasjonale avtalene.»

5.3 Høringsinstansenes syn

Alle høringsinstansene som har uttalt seg om Trygdekoordineringsutvalgets forslag om at Norges trygdekoordineringsforpliktelser skal framheves i folketrygdlovens formålsbestemmelse, støtter dette. Det gjelder *Arbeids- og velferdsdirektoratet*, *Europabevegelsen i Norge*, *Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon*, *Jussbuss* og *Justis- og beredskapsdepartementet*.

Europabevegelsen har uttrykt seg på følgende måte:

«Europabevegelsen stiller seg bak endringene i folketrygdloven. Vi mener at det må fremkomme tydelig i den endrede loven at folketrygden skal legge til rette for **fri** bevegelighet av personer mellom Norge og andre land i samsvar med Norges forpliktelser til trygdekoordi-

nering etter EØS-avtalen og andre folkerettslige avtaler (med referanse til § 1-1 nytt fjerde ledd).»

Arbeids- og velferdsdirektoratet sier i sin høringsuttalelse følgende:

«Utvalget foreslår et nytt fjerde ledd til folketrygdloven § 1-1, der retten til fri bevegelighet for personer tas inn i folketrygdlovens formålsparagraf. Arbeids- og velferdsdirektoratet er enig i dette forslaget og i utvalgets begrunnelse.»

Jussbuss uttaler følgende:

«Jussbuss støtter [...] utvidelsen av formålsbestemmelsen, da dette bidrar til å synliggjøre Norges internasjonale trygdeforpliktelser.»

Justis- og beredskapsdepartementet gir uttrykk for at «Norges trygdekoordineringsforpliktelser med fordel kan fremheves i formålsbestemmelsen».

Europabevegelsen og Arbeids- og velferdsdirektoratet viser uttrykkelig til ordlyden i utvalgets forslag (fri bevegelighet), mens Jussbuss og Justis- og beredskapsdepartementet viser til behovet for å synliggjøre Norges forpliktelser. Høringsinstansene har imidlertid ikke utdypet dette nærmere.

5.4 Departementets vurdering og forslag

Departementet har vurdert om det bør innføres en tilføyelse i formålsbestemmelsen i folketrygdloven for å ivareta det internasjonale aspektet knyttet til trygdekoordinering.

Et hovedformål med folketrygdloven er å sikre økonomisk trygghet i nærmere angitte situasjoner, som et sikkerhetsnett for dem som er medlemmer av trygden. En tilføyelse i formålsbestemmelsen i folketrygdloven som foreslått av Trygdekoordineringsutvalget, vil synliggjøre at folketryg-

den bidrar til å sikre økonomisk trygghet også ved internasjonal mobilitet. Trygdekoordineringsinstrumentene har fått større betydning for stadig flere personer, gjennom økt mobilitet og utvidelse av EU/EØS, noe som gjør en slik tilføyelse ytterligere aktuell.

Sett på bakgrunn av at de folkerettslige forpliktelsene med hensyn til trygdekoordinering også synliggjøres i de andre foreslåtte bestemmelsene, kan imidlertid en slik tilføyelse i formålsparagrafen i utgangspunktet framstå som overflødig.

Etter departementets oppfatning vil imidlertid en slik lovendring, på et overordnet plan, kunne bidra til å gjøre brukerne oppmerksomme på trygdekoordineringsreglenes eksistens og betydning, og den vil dermed være et godt supplement til de foreslåtte folkerettsmarkørene og de nye inkorporeringsbestemmelsene.

Departementet støtter også utvalgets syn på at utvidelsen av formålsbestemmelsen reflekterer den omstendigheten at trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen foreslås inkorporert i folketrygdloven, hvilket synliggjør at de to forordningene og de multilaterale avtalene om trygdekoordinering inngår som integrerte deler av norsk trygdlovgivning, med lovs rang.

Etter departementets vurdering taler derfor de beste grunner for å endre formålsbestemmelsen i folketrygdloven, slik at det framgår at loven skal ivareta Norges forpliktelser til trygdekoordinering etter EØS-avtalen og andre folkerettslige avtaler. Å synliggjøre disse forpliktelsene i formålsbestemmelsen støttes av alle høringsinstansene som har uttalt seg om dette forslaget.

Departementet legger imidlertid vekt på at formålet med en slik endring bør være å synliggjøre trygdekoordineringsforpliktelsene, for dermed å bidra til å sikre etterlevelsen av dem. Dette innebærer at departementet foreslår en noe annen ordlyd enn den som Trygdekoordineringsutvalget foreslo.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 1-1 nytt fjerde ledd, og de tilhørende spesialmerkene.

6 Inkorporasjonsbestemmelsene

6.1 Utvalgets forslag og gjeldende rett

6.1.1 Innledning

Trygdekoordineringsutvalget foreslo at inkorporering av folkerettslige avtaler med betydning for trygdekoordinering gjøres på en annen måte enn i dag.

I punkt 6.1.2 gjennomgås gjeldende rett og utvalgets forslag til ny løsning med hensyn til inkorporering av trygdeforordningen og den tilhørende gjennomføringsforordningen.

I punkt 6.1.3 gjennomgås gjeldende rett og utvalgets forslag til ny løsning med hensyn til inkorporering av øvrige multilaterale folkerettslige avtaler med betydning for trygdekoordinering.

I punkt 6.1.4 gjennomgås gjeldende rett og utvalgets forslag til ny løsning med hensyn til inkorporering av bilaterale trygdeavtaler.

I punkt 6.1.5 gjennomgås gjeldende rett og utvalgets forslag til ny løsning med hensyn til hvordan forslaget til endret inkorporering skal reflekteres i barnetrykkløven og kontantstøtteløven.

Det vises for øvrig til NOU 2021: 8, som følger som særskilt vedlegg til denne proposisjonen, for nærmere detaljer om utvalgets forslag.

6.1.2 Utvalgets forslag om inkorporering av trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen i lov

6.1.2.1 Gjeldende rett

Som det framgår av punkt 14.2 i NOU 2021: 8, bygger norsk rett på en såkalt dualistisk tilnærming til folkerettslige forpliktelser. Trygdekoordineringsutvalget uttalte om dette:

«Dette innebærer at folkerett og norsk rett anses som to separate rettssystemer. En folkerettslig regel som staten er bundet av, blir ikke uten videre en del av norsk intern rett, heller ikke i tilfeller hvor Stortinget har samtykket til den folkerettslige bindingen etter Grunnloven

§ 26 andre ledd. Folkerettslige regler vil først bli en fullverdig del av norsk rett dersom Stortinget eller, etter delegasjon, forvaltningen har truffet særskilt vedtak om gjennomføring.»

Innenfor EU gjelder forordninger umiddelbart i hver enkelt medlemsstat, uten at det er nødvendig med noen særskilt gjennomføring i nasjonal lovgivning. Som nevnt av Trygdekoordineringsutvalget, er det heller ikke nødvendig med noen slik gjennomføring i EØS/EFTA-staten Liechtenstein, som følge av statens monistiske tilnærming til folkerettslige forpliktelser. I de dualistiske EØS/EFTA-statene Norge og Island er det imidlertid nødvendig med en særskilt gjennomføring i nasjonal rett av de forordningene som har blitt innlemmet i EØS-avtalen.

Folkerettslige forpliktelser kan i utgangspunktet gjennomføres i norsk rett ved transformasjon eller ved inkorporasjon. Transformasjon innebærer at man endrer de bestemmelsene i nasjonal rett som ikke samsvarer med de kravene som følger av den folkerettslige forpliktelsen. Inkorporasjon innebærer at det i nasjonal lovgivning (i lov eller forskrift) fastsettes at den aktuelle folkerettslige avtalen blir en del av norsk rett i den formen den er inngått.

Inkorporasjon og transformasjon er definert av Menneskerettighetslovutvalget i NOU 1993: 18, som gjengitt av Trygdekoordineringsutvalget i punkt 14.2:

«Både ved transformasjon av en traktat og ved konstatering av rettsharmoni foretas det først en sammenligning mellom traktatens materielle bestemmelser og den nasjonale lovgivning på vedkommende saksområde. Konstatering av rettsharmoni (passiv transformasjon) skjer dersom den nasjonale rettstilstand allerede anses å være i samsvar med de krav traktatbestemmelsene stiller. Da foranlediger ikke traktaten ny lovgivning.

Transformasjon skjer ved at man, etter å ha konstatert hvilke traktatbestemmelser som ikke er i overensstemmelse med den interne rett, endrer den nasjonale rett for å oppnå sam-

svar. Omfanget av endringene i den interne rett kan variere. Noen ganger vil det kun skje en opphevelse av en eller flere lovbestemmelser, i andre tilfeller vil eksisterende lovbestemmelser bli endret, og i enkelte tilfeller vil en eller flere nye lovbestemmelser eller en ny lov bli utarbeidet på grunnlag av traktaten.

[...]

Ved inkorporasjon fastsettes det i nasjonal lovgivning at traktaten blir en del av nasjonal rett i den form den er inngått. Traktaten blir da direkte anvendelig, på like fot med andre nasjonale rettsregler, men skal fortolkes under hensyn til dens internasjonale opprinnelse.»

For forordninger er det imidlertid særskilte krav til gjennomføringen. EØS-avtalen artikkel 7 bokstav a krever nemlig at forordninger gjennomføres «som sådan». Trygdekoordineringsutvalget understreket i NOU 2021: 8 punkt 14.3.1 at

«... en EØS-forordning ikke [kan] skrives om, splittes opp eller gjennomføres i flere ulike lover eller forskrifter, selv om dette skulle være ønskelig av hensyn til norsk lovgivningstradisjon og gjøre forordningens regler lettere tilgjengelige for brukerne.

Trygdeforordningen kan altså ikke gjennomføres stykkevis og delt i form av bestemmelser i folketrygdloven, barnetrygdloven og kontantstøtteleven som inkorporerer de forordningsbestemmelsene som er relevante for den aktuelle loven. EØS-avtalen artikkel 7 bokstav a krever at det finnes én lov- eller forskriftsbestemmelse som gjør hver enkelt forordning «som sådan» til en del av norsk rett.»

Med hensyn til EØS-rettslige krav til gjennomføring av forordningen, herunder plikten til å gjennomføre forordninger «som sådan», jf. EØS-avtalen artikkel 7 bokstav a, vises det til punkt 14.3 i utvalgets utredning.

Generelt sett inkorporerer Norge EØS-forordninger gjennom en lov- eller forskriftsbestemmelse som fastsetter at EØS-rettsakten gjelder som henholdsvis lov eller forskrift, med de tilpasningene som følger av det vedlegget til EØS-avtalen der forordningen er innlemmet, protokoll 1 til avtalen og avtalen for øvrig. Ved å bruke en teknikk der inkorporasjonsbestemmelsen henviser både til selve forordningen og til tilpasningen, oppnår man at det er de endelige EØS-reglene som blir norsk rett.

Forordning (EF) nr. 883/2004 av 29. april 2004 om koordinering av trygdeordninger (trygde-

forordningen) og forordning (EF) nr. 987/2009 av 16. september 2009 om regler for gjennomføring av forordning (EF) nr. 883/2004 (gjennomføringsforordningen) er tatt inn i EØS-avtalen vedlegg VI (henholdsvis nr. 1 og nr. 2).

Disse to forordningene, samt de senere forordningene som har endret dem, er inkorporert i norsk rett ved forskrift 22. juni 2012 nr. 585 om inkorporasjon av trygdeforordningene i EØS-avtalen (inkorporasjonsforskriften). Forskriften er gitt med hjemmel i folketrygdloven § 1-3 og en rekke andre lover.

Forskriften § 1 har følgende ordlyd:

«EØS-avtalen vedlegg VI nr. 1 (forordning (EF) nr. 883/2004 som endret ved forordning (EF) nr. 988/2009, forordning (EU) nr. 1244/2010, forordning (EU) nr. 465/2012, forordning (EU) nr. 1224/2012, forordning (EU) nr. 517/2013, forordning (EU) nr. 1372/2013, forordning (EU) nr. 1368/2014 og forordning (EU) 2017/492) om koordinering av trygdeordninger og nr. 2 (forordning (EF) nr. 987/2009 som endret ved forordning (EU) 1244/2010, forordning (EU) nr. 465/2012, forordning (EU) 1224/2012, forordning (EU) nr. 1372/2013, forordning (EU) nr. 1368/2014 og forordning (EU) 2017/492) om regler for gjennomføring av forordning (EF) nr. 883/2004, gjelder som forskrift med de tilpasninger som følger av vedlegg VI, protokoll 1 til avtalen og avtalen for øvrig.

EØS-avtalen vedlegg VI nr. 1a (forordning (EU) 2019/500) om fastsettelse av beredskapstiltak på området koordinering av trygdeordninger etter at Det forente kongerike Storbritannia og Nord-Irland trer ut av Den europeiske union, gjelder som forskrift med de tilpasninger som følger av vedlegg VI, protokoll 1 til avtalen og avtalen for øvrig.

Bestemmelsene i følgende lover fravikes i den utstrekning det er nødvendig i henhold til bestemmelsene nevnt i første og andre ledd:

Lov 3. desember 1948 nr. 7 om pensjons-trygd for sjømenn

Lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse

Lov 28. juni 1957 nr. 12 om pensjonstrygd for fiskere

Lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere

Lov 30. mai 1975 nr. 18 om sjømenn

Lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd

Lov 26. juni 1998 nr. 41 om kontantstøtte til småbarnsforeldre

Lov 8. mars 2002 nr. 4 om barnetrygd.

Departementet kan foreta tilføyelser i oppstillingen av endringsforordninger i første ledd.»

Departementet gjør oppmerksom på at lov om pensjonstrygd for sjømenn fikk ny tittel ved lov 22. november 2019 nr. 72, i kraft fra 1. januar 2020. Den nye tittelen er lov om pensjonsordning for arbeidstakere til sjøs. Det har ikke blitt foretatt en korresponderende endring i henvisningen i inkorporasjonsforskriften. Departementet gjør videre oppmerksom på at lov om sjømenn er erstattet av lov 21. juni 2013 nr. 102 om stillingsvern mv. for arbeidstakere på skip (skipsarbeidsloven). Det har ikke blitt foretatt en korresponderende endring i henvisningen i inkorporasjonsforskriften.

Trygdeforordningen har blitt endret gjennom endringsforordninger ni ganger siden vedtakelsen i 2004 (en av endringsforordningene, forordning 2019/1149 om etablering av et europeisk arbeidsmarkedsbyrå (ELA), er foreløpig ikke innlemmet i EØS-avtalen). Gjennomføringsforordningen har blitt endret seks ganger etter vedtakelsen i 2009. Alle endringsforordningene som er innlemmet i EØS-avtalen, er i dag gjennomført i norsk rett ved oppføring i § 1 i inkorporasjonsforskriften.

6.1.2.2 Utvalgets forslag

Om gjennomføringen av trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen

Utvalget uttalte i utredningen punkt 15.2.1:

«Utvalget anbefaler at trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen, i den versjonen som er bindende for Norge, gjennomføres på lovs nivå.»

Utvalget mente at inkorporasjon i lov har en rekke fordeler, framfor dagens løsning med inkorporasjon i forskrift. Det vil blant annet øke sannsynligheten for at brukerne av loven blir oppmerksomme på forordningenes eksistens og betydning, og gi dem en tydeligere oppfordring til å gjøre nærmere undersøkelser, enn om henvisninger til EØS-regelverket bare finnes i en forskrift. Utvalget mente også at det er prinsipielt riktig at bestemmelser som gjør til dels betydelige unntak fra vilkår i gjeldende trygdlover, finnes på samme regelnivå. Slik det framgår av forskriften, griper forordningene også inn i andre lover enn folketrygdloven, blant annet barnetrygdloven og

kontantstøtteleven. Etter utvalgets mening er dette et selvstendig argument for at forordningen ikke bør inkorporeres i en av mange forskrifter til folketrygdloven.

Utvalget foreslo på denne bakgrunnen at trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen gjennomføres ved en omformulering av § 1-3 i folketrygdloven. Videre anbefalte utvalget at inkorporasjonsforskriften oppheves når denne lovendringen trer i kraft.

Særskilt om endringsforordningene

Som vist i punkt 6.1.2.1, har trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen blitt endret en del ganger siden vedtakelsen. Utvalget uttalte i punkt 15.2.2 i utredningen:

«For fremtidige endringer av forordningene er spørsmålet om gjennomføring i lov eller forskrift vanskeligere. Trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen endres ved nye forordninger vedtatt av Europaparlamentet og Rådet i fellesskap etter den ordinære lovgivningsprosedyren som er nedfelt i TEUV artikkel 294 (såkalte nivå 1-rettsakter), og ved Kommissjonsforordninger (såkalte nivå 2-rettsakter).

Endringsforordningene fra Europaparlamentet og Rådet kan gjelde vesentlige elementer i forordningene. Det kan potensielt dreie seg om endringer med stor betydning for anvendelsen av norsk trygdlov i grensekryssende saker, slik at Stortinget må involveres etter Grunnloven § 26 andre ledd. Det kan i slike tilfeller også være aktuelt å gjøre tilpasninger i norsk trygdlov i norsk trygdlov.

Endringsforordningene fra Kommisjonen har ikke samme betydning. Kommisjonens myndighet er i dag begrenset til å endre vedlegg til forordningene, nærmere bestemt vedleggene VI til IX til trygdeforordningen og vedleggene til gjennomføringsforordningen, jf. gjennomføringsforordningen artikkel 92. Vedleggene som Kommisjonen har myndighet til å endre, inneholder i all hovedsak oppføringer fra enkeltstater. Det vil ikke være aktuelt å endre den norske trygdlov i disse vedleggene. Endringene vil i et overordnet perspektiv ha liten betydning for anvendelsen av norsk trygdlov i norsk trygdlov.

Det kan på denne bakgrunn reises spørsmål om det kan etableres en sontring der endringsforordninger som Stortinget bør

involveres i, inkorporeres ved lov, mens de øvrige endringsforordningene inkorporeres ved forskrift.»

Trygdekoordineringsutvalget påpekte at det i de senere årene har vært enkelte eksempler på at det ved gjennomføring av forordninger i lovs form er vedtatt en særskilt derogasjonshjemmel (altså at det i loven er angitt at den kan fravikes ved bestemmelser i forskrift), som åpner for at etterfølgende endringer i forordningen kan gjennomføres ved forskrift. Utvalget viste blant annet til lov om EØS-finanstilsyn § 6, verdipapirhandelloven §§ 3-1, 7-1, 8-1 og 17-1, verdipapirsentralloven § 1-1 og revisorloven § 12-1.

Trygdekoordineringsutvalget viste i denne sammenheng til Verdipapirhandellovutvalget (NOU 2017: 1):

«Utvalget anbefalte at EUs egen sonndring mellom rettsakter vedtatt av Europaparlamentet og Rådet (nivå 1-rettsakter) og rettsakter vedtatt av Kommisjonen til utfylling av disse (nivå 2-rettsakter) skulle være styrende for valget mellom gjennomføring i lov og i forskrift.»

Trygdekoordineringsutvalget mente et slikt trinnhøydeprinsipp kan ha flere fordeler.

«Utvalget vil særlig peke på at det har vært en utvikling i EU hvor stadig større deler av den EØS-relevante EU-lovgivningen vedtas i form av forordninger i stedet for direktiver. Flere av disse forordningene har et innhold som tilsier at de bør inkorporeres på lovs nivå i Norge, slik utvalget ovenfor har konkludert med for trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen. Det økende antallet prinsipielle nivå 1-forordninger endres og suppleres av stadig flere nivå 2-rettsakter. Ifølge EØS-håndboken (2016) er de fleste rettsakter (vel 80 prosent) som innlemmes i EØS-avtalen, rettsakter vedtatt av Kommisjonen med hjemmel i en rettsakt fra Europaparlamentet og Rådet.

En sonndring der endringsforordninger på trygdeområdet vedtatt av Kommisjonen (nivå 2) gjennomføres i forskrift, mens endringsforordninger på nivå 1 gjennomføres i lov, kan hevdes å være mest i samsvar med norsk tradisjon, der det viktigste fastsettes i lov og utfyllende detaljer fastsettes i forskrift. Stortinget vil da ikke bli involvert ved endringsrettsakter på nivå 2, selv om den opprinnelige forordningen er gjennomført i lov. Dette vil ha praktiske fordeler og hindre at Stortinget må bruke tid

på lite viktige endringer. Det vil også legge til rette for at endringer kan gjennomføres raskt, noe som igjen vil støtte opp under målsettingen om samtidig iverksettelse i EU-statene og EØS/EFTA-statene, jf. EØS-avtalen artikkel 102 nr. 1.»

Utvalget pekte imidlertid også på ulemper med en slik sonndring mellom nivå 1- og nivå 2-forordninger ved gjennomføringen.

«Regelverket kan bli mer uoversiktlig enn om det finnes én samlet inkorporasjonsbestemmelse for forordningene, selv om dette langt på vei kan løses gjennom publisering av konsoliderte versjoner av forordningene, se nærmere i punkt 17.2.1. En annen innvending er at det ikke generelt kan legges til grunn at rettsakter vedtatt av Kommisjonen vil ha begrenset betydning for den enkelte. Selv om endringene bare vil gjelde vedlegg til forordningene, kan slike endringer få avgjørende betydning for rettingene også til personer som er underlagt norsk trygdelovgivning.

Føringen i veilederen *Lovteknikk og lovforberedelse* om at endringsforordninger gjennomføres i samme bestemmelse som den opprinnelige forordningen, er en festnet anbefaling som i stor grad har vært fulgt siden EØS-avtalen trådte i kraft. Den opprinnelige forordningen og de senere endringene utgjør en naturlig enhet, og det kan hevdes at gjennomføringen av dem ikke bør splittes opp.

Det forekommer dessuten at en rettsakt endrer rettsakter på både nivå 1 og nivå 2. Det vil være situasjonen hvis en endringsforordning fra Kommisjonen både gjør endringer i en tidligere kommisjonsforordning (nivå 2) og i vedlegg til trygdeforordningen eller gjennomføringsforordningen (nivå 1). Om slike endringsforordninger fra Kommisjonen gjennomføres som forskrift, vil de endrede delene av nivå 1-forordningene som er gjennomført ved lov, få status som forskrift. At ett og samme regelverk inneholder en blanding av bestemmelser av lovs og forskrifts rang, vil neppe skape problemer i den praktiske rettsanvendelsen, men det harmonerer dårlig med tradisjonell regelstruktur.»

Utvalget mente at den endringsfrekvensen som man hittil har sett for trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen, «... er innenfor det håndterbare for behandling i Stortinget», og de la til grunn at «... forslag om å inkorporere

endringsforordninger i folketrygdloven i mange tilfeller kan fremmes for Stortinget sammen med andre endringsforslag».

Etter en avveining av fordeler og ulemper, anbefalte utvalget «... at både trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen og alle senere endringsforordninger til disse bør gjennomføres i en og samme bestemmelse [...] på lovs nivå, og at det ikke gis en hjemmel som åpner for at senere endringer og suppleringer kan gjennomføres ved forskrift».

Trygdekoordineringsutvalgets forslag til bestemmelse om inkorporasjon av trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen, samt de tilhørende endringsforordningene, i en omarbeidet utgave av folketrygdloven § 1-3, framgår av kapittel 20 i utvalgets utredning.

6.1.3 Utvalgets forslag om inkorporering av øvrige multilaterale folkerettslige avtaler om trygdekoordinering

6.1.3.1 Gjeldende rett

I tillegg til EØS-avtalen har Norge inngått flere multilaterale avtaler som har regler om trygdekoordinering. Dette er nordisk konvensjon om trygd, EFTA-konvensjonen, separasjonsavtalen med Storbritannia, som er inngått som følge av Storbritannias uttreden av EU, og den såkalte trianguleringsavtalen, som er inngått mellom EØS/EFTA-statene og EU, som følge av Storbritannias uttreden fra EU og EØS. Utvalget uttalte om disse avtalene i punkt 16.1 i utredningen:

«Nordisk konvensjon om trygd slår fast at reglene i trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen, med noen modifikasjoner, anvendes for alle personer som omfattes av den nordiske konvensjonens personkrets, og som er bosatt i en nordisk stat. Dette har betydning i to sammenhenger.

Det har for det første betydning for såkalte tredjelandsborgere, altså personer med statsborgerskap i stater utenfor EØS. Ettersom konvensjonen gjelder for tredjelandsborgere som er trygdedekket i en nordisk stat, og for familiemedlemmer eller etterlatte som avleder rettigheter fra disse personene, vil også trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen få anvendelse for dem, selv om disse personene ikke omfattes av EØS-avtalen.

Det har for det andre betydning for personer som flytter mellom Færøyene, Grønland eller Svalbard og resten av Norden, og for fami-

liemedlemmer eller etterlatte som avleder rettigheter fra disse personene. Konvensjonen innebærer at reglene i forordningene anvendes for personer i denne gruppen, selv om Færøyene, Grønland eller Svalbard verken er en del [av] EU, eller omfattet av EØS-avtalen. [...]

EFTA-konvensjonen artikkel 21, jf. tillegg 2 til vedlegg K, innebærer at reglene i trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen også kommer til anvendelse ved trygdekoordinering mellom EØS/EFTA-statene og Sveits. [...]

Separasjonsavtalen og trianguleringsavtalen er begge inngått som følge av Storbritannias uttreden fra EU og EØS. Separasjonsavtalen er inngått mellom EØS/EFTA-statene og Storbritannia. Avtalen speiler i hovedsak utmeldingsavtalen mellom Storbritannia og EU og innebærer at rettighetene til statsborgere i EØS/EFTA-statene og Storbritannia som har utøvd retten til fri bevegelighet før 1. januar 2021, blir videreført på nærmere vilkår. I utgangspunktet vil dette også gjelde for deres familiemedlemmer og etterlatte. Trianguleringsavtalen er inngått mellom EØS/EFTA-statene og EU og gjelder rettsstillingen til personer som har hatt tilknytning til både Storbritannia, en EU-stat og en EØS/EFTA-stat. Avtalen er i sin helhet tatt inn i EØS-avtalen vedlegg VI kapittel 3. [...]

Fordi det lenge var uklart om Storbritannia ville tre ut av EU uten en avtale, vedtok EU i 2019 forordning (EU) 2019/500, om beredskapstiltak innenfor koordinering av trygdeordninger. Forordningen kom aldri til anvendelse, men er likefullt innlemmet i EØS-avtalen vedlegg VI nr. 1a.

[...]

Bestemmelsene om trygderettigheter i separasjonsavtalen er inkorporert i brexit-loven. Også trianguleringsavtalen er inkorporert i brexit-loven. Forordning 2019/500 om beredskapstiltak er gjennomført i forskrift 22. juni 2012 nr. 585 om inkorporasjon av trygdeforordningene i EØS-avtalen.»

Lov 27. november 2020 nr. 131 om overgangsregler mv. ved Storbritannias uttreden fra Den europeiske union (brexit-loven) § 2 lyder:

«§ 2 Gjennomføring av folkerettslige forpliktelser

Følgende bestemmelser i avtale 28. januar 2020 om ordninger mellom Island, Fyrstedømmet Liechtenstein, Kongeriket Norge og

Det forente kongerike Storbritannia og Nord-Irland som følge av Det forente kongerikes uttrede fra Den europeiske union, EØS-avtalen og andre avtaler som gjelder mellom Det forente kongerike og EØS/EFTA-statene i kraft av Det forente kongerikes medlemskap i Den europeiske union, gjelder som lov:

- a) artikkel 22 (krav til likebehandling)
- b) artikkel 23 og 24 (rettigheter for arbeidstakere og selvstendig næringsdrivende)
- c) artikkel 29 til 34 (trygdekoordinering etter overgangsperioden).

EØS-avtalen vedlegg VI del III (avtale mellom EU og EØS/EFTA-statene om trygdekoordinering for britiske borgere) gjelder som lov.

Bestemmelser i følgende lover kan fravikes i den utstrekning det er nødvendig for gjennomføringen av første ledd bokstav c og andre ledd:

- a) lov 3. desember 1948 nr. 7 om pensjonsordning for arbeidstakere til sjøs
- b) lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse
- c) lov 28. juni 1957 nr. 12 om pensjonstrygd for fiskere
- d) lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere
- e) lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd
- f) lov 26. juni 1998 nr. 41 om kontantstøtte til småbarnsforeldre
- g) lov 2. juli 1999 nr. 61 om spesialisthelsetjenesten m.m.
- h) lov 2. juli 1999 nr. 63 om pasient- og brukerrettigheter
- i) lov 8. mars 2002 nr. 4 om barnetrygd
- j) lov 24. juni 2011 nr. 30 om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m.
- k) lov 21. juni 2013 nr. 102 om stillingsvern mv. for arbeidstakere på skip.

Kongen kan gi forskrift om gjennomføring av bestemmelsene nevnt i første ledd bokstav c og andre ledd i samsvar med Norges forpliktelser etter artikkel 34 i avtalen 28. januar 2020 og artikkel 6 i EØS-avtalen vedlegg VI del III.»

Trygdekoordineringsutvalget påpekte at nordisk konvensjon om trygd og reglene om trygdekoordinering i EFTA-konvensjonen ikke er gjennomført særskilt i norsk rett. Utvalget uttalte:

«Trygdemyndighetene har lagt til grunn at det følger av folkerettsforbeholdet i folketrygdloven § 1-3, kontantstøtteleven § 22 og barne-trygdloven § 22 at de to konvensjonene [...] går foran de øvrige bestemmelsene i de tre

lovene. [...] Denne tolkningen av folketrygdloven § 1-3, kontantstøtteleven § 22 og barne-trygdloven § 22 fremgår ikke klart av ordlyden.»

Med unntak av trygdeforordningen og de avtalene som er inkorporert i brexit-loven, er ikke andre multilaterale folkerettslige avtaler med betydning for trygdekoordinering inkorporert i norsk rett.

Avtalene som er gjennomført ved brexit-loven, regulerer blant annet trygderettigheter og rettigheter til helsetjenester for personer som har benyttet seg av retten til fri personbevegelse før 1. januar 2021. I tillegg til de lovene som er nevnt i inkorperasjonsforskriften, omfatter listen i brexit-loven også spesialisthelsetjenesteloven, pasient- og brukerrettighetsloven og helse- og omsorgstjenesteloven. Det vises til omtale av helselovene under punkt 6.3.5.

6.1.3.2 Utvalgets forslag

Trygdekoordineringsutvalget påpekte at nordisk konvensjon om trygd og de relevante bestemmelsene i EFTA-konvensjonen kan gjennomføres i norsk rett ved transformasjon eller inkorporasjon. Se omtale av inkorporasjon og transformasjon under punkt 6.1.2.1 i proposisjonen her. Utvalget drøftet begge disse alternativene i punkt 16.4 i utredningen, men anbefalte inkorporasjon. Blant annet påpekte utvalget at de samme argumentene som taler for inkorporasjon av trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen, taler med styrke for å velge samme gjennomføringsmetode for nordisk konvensjon om trygd og de relevante bestemmelsene i EFTA-konvensjonen.

Inkorporasjon harmonerer etter utvalgets mening godt med det dualistiske prinsippet i norsk folkerettslig tradisjon, og utvalget påpekte:

«En inkorperasjonsbestemmelse vil inneholde en klar henvisning til de folkerettslige forpliktelsene som skal gjelde som norsk rett. Den vil derfor gi mer informasjon enn en sektormonistisk bestemmelse. I motsetning til transformasjon fører inkorporasjon ikke til at det nasjonale lovverket blir mer omfangsrikt og vanskeligere tilgjengelig.»

Trygdekoordineringsutvalget drøftet om nordisk konvensjon om trygd og EFTA-konvensjonen artikkel 21, jf. tillegg 2 til vedlegg K, bør gjennomføres i lov eller forskrift. De viste i denne sammenheng til de vurderingene de hadde gjort med hen-

syn til inkorporasjon av trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen på lovs nivå, i folketrygdloven.

«Utvalget la blant annet vekt på at trygdeforordningen, og til dels også gjennomføringsforordningen, inneholder regler av stor betydning for de berørtes økonomiske trygghet, og at gjennomføring i folketrygdloven øker muligheten for at brukerne av loven blir oppmerksomme på forordningenes eksistens og potensielle betydning. Utvalget la videre vekt på forordningenes brede saklige virkeområde. Forordningene omfatter en stor del av ytelsene som reguleres i folketrygdloven, samt ytelser regulert i andre lover. Utvalget påpekte at gjennomføring i lov fremtvinger forutgående stortingsbehandling før forordningene kan tre i kraft. Dette sikrer at det utarbeides forarbeider som senere kan ha stor verdi for profesjonelle brukere.

Disse argumentene taler etter utvalgets syn for at også nordisk konvensjon om trygd og EFTA-konvensjonen bør inkorporeres på lovs nivå. Utvalget viser til at disse konvensjonene bygger på trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen, og at deres viktigste funksjon er at de utvider det personelle og geografiske anvendelsesområdet for de to forordningene. Denne sammenhengen tilsier at konvensjonene gjennomføres på samme måte som forordningene, ved inkorporasjon i folketrygdloven.»

Utvalget viste også til at reglene om trygdekoordinering i separasjonsavtalen mellom EØS/EFTA-statene og Storbritannia, samt trianguleringsavtalen mellom EØS/EFTA-statene og EU, er gjennomført ved lov, jf. brexit-loven § 2 første ledd bokstav c og andre ledd. I forarbeidene til brexit-loven, se Prop. 10 LS (2020–2021), punkt 5.3.5 side 28, er valget om å gjennomføre reglene i lov begrunnet slik:

«Ved høring 4. oktober 2018 foreslo departementet at bestemmelsene om trygdekoordinering skulle gjennomføres ved lov. Det ble lagt vekt på at de personene som var omfattet av avtalen, skulle ha et livsvarig vern for rettighetene så lenge de oppfylte vilkårene, og videre at fortsatt rett til trygdekoordinering var av stor betydning for de berørte. Gjennomføringen burde derfor skje i lov framfor i forskrift.»

Utvalget drøftet hensiktsmessigheten av å ha disse inkorporeringsbestemmelsene i en særskilt lov, i lys av at trianguleringsavtalen og bestemmelsene om trygdekoordinering i separasjonsavtalen er gjennomført i norsk rett gjennom brexit-loven, og ikke ved å ta inn en bestemmelse i folketrygdloven. Dette ble av Justis- og beredskapsdepartementet i proposisjonen begrunnet med at «... reglene gjelder horisontalt og dekker en lang rekke trygdeytelser». Også nordisk konvensjon om trygd og EFTA-konvensjonen har betydning for anvendelsen av en rekke lover.

«Utvalget anbefaler [...] at de to konvensjonene inkorporeres i folketrygdloven, som er hovedloven på trygdeområdet, og den loven det må antas at flest personer har kjennskap til. Utvalget foreslår nye bestemmelser i kontantstøtteloven og barnetrygdloven som henviser til inkorporasjonsbestemmelsen i folketrygdloven.»

I forlengelsen av dette, foreslo utvalget at brexit-loven endres, og at bestemmelsene om trygderettigheter i separasjonsavtalen og trianguleringsavtalen i stedet inkorporeres i den samme bestemmelsen i folketrygdloven som nordisk konvensjon om trygd og bestemmelsene om trygd i EFTA-konvensjonen. Etter utvalgets syn blir regelverket mer oversiktlig hvis de multilaterale forpliktelsene om trygdekoordinering gjennomføres samlet i en felles bestemmelse.

Dersom de multilaterale avtalene inkorporeres i folketrygdloven, må loven endres hvis det gjøres endringer i avtalene. (Dette gjelder med mindre loven åpner for at endringer i avtalene og bestemmelsene kan gjennomføres i forskrift, hvilket utvalget ikke anbefalte.) Utvalget påpekte at dette kan innebære noe merarbeid for Stortinget og forvaltningen. Utvalget nevnte imidlertid i denne sammenhengen at folketrygdloven normalt endres flere ganger i året. Det er derfor etter utvalgets mening grunn til å tro at forslag om å inkorporere beslutninger om endringer i de to avtalene i folketrygdloven, i mange tilfeller kan fremmes for Stortinget sammen med andre endringsforslag.

Utvalget uttaler videre:

«Dersom EFTA-konvensjonen artikkel 21, jf. tillegg 2 til vedlegg K, blir inkorporert på lovs nivå, må Norges representant i EFTAs råd i fremtiden ta forbehold om Stortingets samtykke ved vedtakelsen av endringer i konvensjonens bestemmelser om trygd. Etter utval-

gets syn er dette ikke tungtveiende innvendinger mot å gjennomføre EFTA-konvensjonen i folketrygdloven.»

Trygdekoordineringsutvalgets forslag til bestemmelse om inkorporasjon av nordisk konvensjon om trygd, EFTA-konvensjonens bestemmelser om trygd, separasjonsavtalen med Storbritannia og den såkalte trianguleringsavtalen, i en ny bestemmelse i folketrygdloven § 1-3 a første og tredje ledd, framgår av kapittel 20 i utvalgets utredning.

6.1.4 Utvalgets forslag om forskriftshjemmel for forskrift om gjennomføring i norsk rett av bilaterale trygdeavtaler

6.1.4.1 Gjeldende rett

I tillegg til EØS-avtalen, se punkt 6.1.2, og multilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering, se punkt 6.1.3, har Norge inngått bilaterale trygdeavtaler med en rekke stater, både i og utenfor Europa.

De bilaterale avtalene som er inngått med andre EØS-stater, har i dag begrenset selvstendig betydning, siden trygdeforordningen i det alt vesentlige regulerer de samme forholdene eller gir ytterligere rettigheter. Avtalene kan likevel ha betydning i visse situasjoner og for visse kategorier av personer, i den utstrekning de får anvendelse på flere geografiske områder og persongrupper enn trygdeforordningen.

Trygdekoordineringsutvalget påpekte at «... de bilaterale trygdeavtalene er [...] ikke gjennomført særskilt i norsk rett. Trygdemyndighetene har lagt til grunn at det følger av folkerettsforbeholdet i folketrygdloven § 1-3, kontantstøtteloven § 22 og barnetrygdloven § 22 at [...] de bilaterale avtalene går foran de øvrige bestemmelsene i de tre lovene».

Det finnes heller ikke bestemmelser i de aktuelle helselovene som gjennomfører bilaterale trygdeavtaler i norsk rett. Det vises til omtale av helselovene under punkt 6.3.5.

6.1.4.2 Utvalgets forslag

Trygdekoordineringsutvalget foreslo at de bilaterale trygdeavtalene nå formelt gjennomføres i norsk rett. I punkt 16.4.3 i utredningen drøftet utvalget om avtalene bør inkorporeres i folketrygdloven eller i en forskrift.

Utvalget viste til at det riktig nok vil kunne være lettere for brukerne av regelverket, og da særlig brukere uten juridisk bakgrunn, å finne fram til inkorporasjonsbestemmelsen dersom den står i loven, enn om den tas inn i en forskrift. På den annen side viste utvalget til at:

«Hvis avtalene inkorporeres på lovs nivå, vil det være nødvendig å fremme en samtykkeproposisjon og lovproposisjon dersom en ny avtale inngås, eller en eksisterende avtale reforhandles. Dette vil påføre Stortinget og forvaltningen noe merarbeid. Selv om dette, etter utvalgets syn, ikke er et tungtveiende moment, gir det støtte for å gjennomføre avtalene i forskrift.»

Etter utvalgets mening er det en vesentlig forskjell mellom de bilaterale avtalene på den ene siden og trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen, nordisk konvensjon om trygd, EFTA-konvensjonen, separasjonsavtalen og trianguleringsavtalen på den andre siden, ved at de bilaterale avtalene alle har et mer begrenset saklig virkeområde. Hovedtemaet i de bilaterale avtalene er lovvalg og koordinering av pensjoner og uføretrygd. De øvrige bestemmelsene i de bilaterale avtalene gir i liten grad bedre rettigheter enn det som allerede følger av nasjonal lovgivning. At avtalene har et betydelig smalere saklig virkeområde enn folketrygdloven, mente utvalget taler for å gjennomføre avtalene i forskrift. Utvalget viste til at mange av forskriftene til folketrygdloven nettopp inneholder supplerende regler om enkeltytelse.

Trygdekoordineringsutvalget anbefalte derfor at de bilaterale trygdeavtalene inkorporeres i en forskrift. Siden flere av avtalene omhandler barnetrygd, mente utvalget at forskriften bør hjemles i barnetrygdloven i tillegg til folketrygdloven. Utvalget anbefalte for øvrig at det tas inn en tilsvarende forskriftshjemmel i kontantstøtteloven, selv om ingen av de någjeldende bilaterale trygdeavtalene regulerer koordinering av kontantstøtte.

6.1.5 Utvalgets forslag om korresponderende endringer i folketrygdloven og andre lover

6.1.5.1 Gjeldende rett

Som det framgår av punkt 6.1.2, er trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen i dag gjennomført i norsk rett gjennom inkorporasjonsforskriften. Det er i forskriften slått fast at bestem-

melsene i en rekke lover «... fravikes i den utstrekning det er nødvendig i henhold til bestemmelsene ...» i trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen. Dette gjelder følgende lover:

- lov 3. desember 1948 nr. 7 om pensjonstrygd for sjømenn
- lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse
- lov 28. juni 1957 nr. 12 om pensjonstrygd for fiskere
- lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere
- lov 30. mai 1975 nr. 18 om sjømenn
- lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd
- lov 26. juni 1998 nr. 41 om kontantstøtte til småbarnsforeldre
- lov 8. mars 2002 nr. 4 om barnetrygd.
- b. lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse
- c. lov 28. juni 1957 nr. 12 om pensjonstrygd for fiskere
- d. lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere
- e. lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd
- f. lov 26. juni 1998 nr. 41 om kontantstøtte til småbarnsforeldre
- g. lov 2. juli 1999 nr. 61 om spesialisthelsetjenesten m.m.
- h. lov 2. juli 1999 nr. 63 om pasient- og brukerrettigheter
- i. lov 8. mars 2002 nr. 4 om barnetrygd
- j. lov 24. juni 2011 nr. 30 om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m.
- k. lov 21. juni 2013 nr. 102 om stillingsvern mv. for arbeidstakere på skip.

Som nevnt under punkt 6.1.2.1, har lov om pensjonstrygd for sjømenn fått ny tittel ved lov 22. november 2019 nr. 72, i kraft fra 1. januar 2020. Den nye tittelen er lov om pensjonsordning for arbeidstakere til sjøs. Videre har lov om sjømenn blitt erstattet av lov 21. juni 2013 nr. 102 om stillingsvern mv. for arbeidstakere på skip (skipsarbeidsloven). Det har ikke blitt foretatt korresponderende endringer i henvisningene i inkorporasjonsforskriften.

Lovene nevnt i inkorporasjonsforskriften har langt på vei likelydende bestemmelser om adgangen til å inngå folkerettslige avtaler, og om at det med hjemmel i disse avtalene kan gjøres unntak fra nasjonal lovgivning. Som eksempel vises det til barnetrygdloven § 22. Bestemmelsen lyder i dag:

«§ 22. Avtaler med andre land

Kongen kan inngå gjensidige avtaler med andre land om rettigheter og plikter etter denne loven. Herunder kan det gjøres unntak fra lovens bestemmelser.»

De aktuelle lovene inneholder imidlertid ingen henvisning til hvilke slike avtaler Norge har inngått.

Situasjonen er tilsvarende for inkorporasjonen av bestemmelsene om trygderettigheter i separasjonsavtalen og trianguleringsavtalen. Som det framgår av punkt 6.1.3, er disse inkorporert i norsk rett gjennom brexit-loven, hvor det framgår at bestemmelser i følgende lover kan fravikes i den utstrekning det er nødvendig for gjennomføringen av de aktuelle avtalebestemmelsene:

- a. lov 3. desember 1948 nr. 7 om pensjonsordning for arbeidstakere til sjøs

Som det framgår, er det i denne listen ført opp en del flere lover enn i inkorporasjonsforskriften.

Også i brexit-loven er det de generiske bestemmelsene om adgangen til å inngå folkerettslige avtaler, og om forholdet til nasjonal lovgivning, som er koblingen til de aktuelle lovene, og de aktuelle lovene har ingen henvisning til hvilke slike avtaler Norge har inngått.

6.1.5.2 Utvalgets forslag

Som en konsekvens av forslaget om nye inkorporasjonsbestemmelser i folketrygdloven §§ 1-3 og 1-3 a, foreslo Trygdekoordineringsutvalget en del korresponderende endringer i folketrygdloven og andre lover.

Trygdekoordineringsutvalgets konkrete lovforslag gjelder bare folketrygdloven, barnetrygdloven, kontantstøtteleven og brexit-loven, som følge av utvalgets fortolkning av utvalgsmandatet. Utvalget uttalte om dette i utredningen punkt 1.4:

«Med norsk trygdelovgivning forstår utvalget folketrygdloven, men også barnetrygdloven og kontantstøtteleven. [...] Utvalget går [...] ikke inn på sektorbaserte særordninger på trygdeområdet ...»

Trygdekoordineringsutvalget har likevel i utredningen punkt 15.2.3 anbefalt at departementet vurderer å ta inn henvisningsbestemmelser til folketrygdlovens inkorporasjonsbestemmelse i § 1-3 også i blant annet de øvrige lovene som i dag er omfattet av inkorporasjonsforskriften, i tillegg til barnetrygdloven og kontantstøtteleven.

Når det gjelder de multilaterale avtalene som er foreslått inkorporert gjennom folketrygdloven § 1-3 a, uttalte Trygdekoordineringsutvalget i punkt 16.4.4:

«Det ligger utenfor utvalgets mandat å gå inn på lov om pensjonstrygd for sjømenn, lov om Statens pensjonskasse, lov om pensjonstrygd for fiskere, lov om pensjonsordning for sykepleiere og lov om sjømenn. Siden trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen – og dermed også nordisk konvensjon om trygd, EFTA-konvensjonen, separasjonsavtalen og trianguleringsavtalen – også stiller krav til anvendelsen av disse lovene, anbefaler utvalget likevel at de ansvarlige departementene vurderer tilsvarende endringer i disse lovene.»

Nedenfor omtales utvalgets forslag til endringer i folketrygdloven, kontantstøtteleven, barnetrygdloven og brexit-loven nærmere.

Utvalgets forslag til endringer i folketrygdloven

De enkelte kapitlene i folketrygdloven er utstyrt med en innholdsfortegnelse, som i strekpunkter gir en oversikt over hvilke temaer de forskjellige paragrafene i kapitlet regulerer. Som følge av at utvalget foreslo en totalrevidering av folketrygdloven § 1-3 og tilføyelse av en ny § 1-3 a, foreslo de en korresponderende justering av innholdsfortegnelsen til kapittel 1.

Trygdekoordineringsutvalget foreslo også enkelte endringer i folketrygdloven § 2-4 om arbeidstakere mv. på kontinentalsokkelen som konsekvens av forslaget med hensyn til §§ 1-3 og 1-3 a.

Første punktum i § 2-4 første ledd viser i dag til «EØS-avtalens vedlegg VI nr. 1 og 2 (forordning (EF) nr. 883/2004 og forordning (EF) nr. 987/2009)». Som en konsekvens av at trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen er foreslått inkorporert og legaldefinert i folketrygdloven § 1-3, foreslår utvalget at denne henvisningen endres til en generisk henvisning til «trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen». Den foreslåtte endringen vil gjøre det tydeligere at framtidige endringer i trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen får virkning på sokkelen så snart de er gjennomført i folketrygdloven § 1-3.

Andre punktum i § 2-4 første ledd, som regulerer trygdekoordineringsavtalers virkning på kontinentalsokkelen, viser i dag til avtaler inngått med hjemmel i § 1-3. Utvalget foreslo at dette endres, som konsekvens av forslagene til endringer i § 1-3 og ny § 1-3 a, ved at det heller henvises til § 1-3 a.

Videre foreslo utvalget tilsvarende endringer i folketrygdloven § 23-4 a som regulerer arbeidsgiveravgift og trygdeavgift for personer som er omfattet av norsk trygdelovgivning etter trygdeavtaler mv. Utvalget foreslo at det i bestemmelsens første ledd første punktum settes inn henvisninger til §§ 1-3 og 1-3 a for henholdsvis EØS-avtalens trygderegler og andre avtaler om trygd.

Utvalgets forslag til endringer i barnetrygdloven

Trygdekoordineringsutvalget foreslo endringer i barnetrygdloven § 6, som konsekvens av forslaget om endringer i inkorporasjonen. I någjeldende § 6 er det vist til tidligere trygdeforordning og gjennomføringsforordning (forordning (EØF) nr. 1408/71 og forordning (EØF) nr. 574/72). Disse er erstattet av henholdsvis forordning (EF) nr. 883/2004 om koordinering av trygdeordninger (trygdeforordningen) og forordning (EF) nr. 987/2009 om regler for gjennomføring av forordning (EF) nr. 883/2004 (gjennomføringsforordningen). Trygdekoordineringsutvalget foreslo at disse henvisningene oppdateres. Som en konsekvens av at disse to forordningene er foreslått inkorporert og legaldefinert i folketrygdloven § 1-3 første ledd, foreslo utvalget en språklig forenkling ved at det i barnetrygdloven vises til «trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen, jf. folketrygdloven § 1-3 første ledd».

Trygdekoordineringsutvalget foreslo dessuten et nytt andre punktum i barnetrygdloven § 6 første ledd. Formålet er å markere at bestemmelsene om barnetrygd vil komme til anvendelse overfor arbeidstakere på kontinentalsokkelen fra stater og områder utenfor EØS i den grad dette følger av en bilateral avtale som er gjennomført i norsk rett i medhold av barnetrygdloven § 22 første ledd, eller en multilateral avtale som er gjennomført i folketrygdloven § 1-3 a.

Trygdekoordineringsutvalget foreslo videre en endring av barnetrygdloven § 22. Utvalget uttalte i punkt 14.4.3 i utredningen:

«Utvalget anser det klart at kravet til lojal gjennomføring av EØS-forpliktelser og klarhetskravet ikke kan anses oppfylt alene gjennom inkorporasjon av en forordning kombinert med en henvisning til det generelle forrangsprinsippet i EØS-loven § 2. Selv om en gjennomført forordning vil gå foran ved motstrid med annen norsk lov, gir ikke dette adressatene tilstrekkelig veiledning om de rettighetene som følger av den aktuelle forordningen.

[...]

Anvendelsen av trygdeforordningen i norsk rett hviler imidlertid ikke på EØS-loven § 2, men på derogasjonshjemlene i folketrygdloven § 1-3, kontantstøtteleven § 22, barnetrygdloven § 22 og flere andre trygdelover og den tilhørende forskriften om inkorporasjon av trygdeforordningene i EØS-avtalen. Av forskriften § 1 tredje ledd fremgår det at folketrygdloven og en rekke andre trygdelover «fravikes i den utstrekning det er nødvendig» i henhold til de inkorporerte trygdeforordningene. Det er derfor ikke konflikt mellom trygdelovgivning og forordningene, men snarere slik at de ordinære bestemmelsene i folketrygdloven og de øvrige trygdelovene får karakter av å være hovedregler som viker for spesialreglene i forordningene, i deres egenskap av norsk forskrift.»

Når inkorporasjonsbestemmelsen flyttes opp til lovs nivå, har utvalget ikke funnet det naturlig å ta med den någjeldende inkorporasjonsforskriftens oversikt over hvilke lover som «... fravikes i den utstrekning det er nødvendig ...», i utkastet til ny § 1-3 i folketrygdloven. Utvalget har heller ikke funnet det naturlig å ta med oversikten over hvilke lover som kan fravikes i den utstrekning det er nødvendig for gjennomføringen av de avtalebestemmelsene som i dag er inkorporert i brexit-loven, i utkastet til ny § 1-3 a i folketrygdloven.

For å opprettholde og synliggjøre koblingen til barnetrygdloven, foreslo utvalget at det tas inn en totalrevidert § 22 i barnetrygdloven, som gir Kongen hjemmel til å gjennomføre bilaterale trygdeavtaler med betydning for barnetrygd ved forskrift, og som sikrer at reglene i trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale avtaler om trygdekoordinering, som Norge er bundet av, har gjennomslagskraft overfor bestemmelser gitt i eller i medhold av barnetrygdloven. Utvalget foreslo at dette gjøres ved henvisning til §§ 1-3 og 1-3 a i folketrygdloven.

Utvalgets forslag til endringer i kontantstøtteleven

Trygdekoordineringsutvalget foreslo som en konsekvens av forslaget om nye inkorporasjonsbestemmelser i folketrygdloven §§ 1-3 og 1-3 a, også endringer i kontantstøtteleven.

Utvalget foreslo endringer i kontantstøtteleven § 3 a. Disse speiler de foreslåtte endringene i barnetrygdloven § 6, se nærmere omtale ovenfor. Utvalget foreslo at den nåværende konkrete henvisningen til tidligere trygdeforordning og gjennomføringsforordning erstattes med en generisk henvisning til «trygdeforordningen og gjennomfø-

ringsforordningen, jf. folketrygdloven § 1-3 første ledd». Videre foreslo utvalget et nytt andre punktum i kontantstøtteleven § 3 a første ledd, for å markere at bestemmelsene om kontantstøtte vil komme til anvendelse overfor arbeidstakere på kontinentalsokkelen fra stater og områder utenfor EØS i den grad dette følger av en bilateral avtale som er gjennomført i norsk rett i medhold av kontantstøtteleven § 22 første ledd, eller en multilateral avtale som er gjennomført i folketrygdloven § 1-3 a.

Videre foreslo utvalget endringer i kontantstøtteleven § 22. Disse speiler de foreslåtte endringene i barnetrygdloven § 22, se nærmere omtale ovenfor.

Utvalgets forslag til endringer i brexit-loven

Som nevnt i punkt 6.1.3.2, foreslo Trygdekoordineringsutvalget at brexit-loven endres, og at bestemmelsene om trygderettigheter i separasjonsavtalen og trianguleringsavtalen i stedet inkorporeres i den samme bestemmelsen i folketrygdloven som nordisk konvensjon om trygd og bestemmelsene om trygd i EFTA-konvensjonen, se utvalgets forslag til ny § 1-3 a. Utvalget skrev i punkt 19.5 i utredningen:

«Bestemmelsene om trygdekoordinering i separasjonsavtalen er i dag gjennomført i brexit-loven § 2 første ledd bokstav c. Trianguleringsavtalen er gjennomført i § 2 andre ledd. Forslaget om å inkorporere disse i folketrygdloven innebærer at disse bestemmelsene må oppheves i brexit-loven. Det samme må § 2 tredje og fjerde ledd, som henviser til de ovennevnte bestemmelsene.»

Dersom inkorporeringsbestemmelsene i brexit-loven ikke oppheves samtidig med at det tas inn en inkorporasjonsbestemmelse i folketrygdloven for disse avtalene, vil resultatet bli dobbelt inkorporering. Utvalget foreslo derfor at brexit-loven endres ved at § 2 første ledd bokstav c og andre til fjerde ledd oppheves.

Det vises til kapittel 16 i utredningen, og spesielt til punkt 16.4.2, for en nærmere omtale av forslaget.

6.2 Høringsinstansenes syn

Alle høringsinstansene som har uttalt seg om emnet, støtter Trygdekoordineringsutvalgets for-

slag om at trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen bør inkorporeres på lovs nivå.

Helsedirektoratet uttaler at de «... støtter Trygdekoordineringsutvalgets forslag om at trygdeforordningen og andre multilaterale trygdekoordineringsinstrumenter gjennomføres på lovs nivå, med klar angivelse av at disse instrumentene har forrang fremfor den øvrige trygdelovgivning».

Statens pensjonskasse ser også fordelene av inkorporering på lovs nivå, og peker på verdien av økt synliggjøring, både ved at bestemmelsene tas inn i lovteksten og ved at endringsforordninger vil nødvendiggjøre lovendringer.

Også *Europabevegelsen, Jussbuss, Skattedirektoratet* og *YS* uttrykker støtte til utvalgets forslag til endringer i inkorporeringen.

Justis- og beredskapsdepartementet uttaler:

«Innledningsvis vil vi understreke at trygdeforordningen (forordning nr. 883/2004) reiser særskilte problemstillinger knyttet til gjennomføringen i norsk rett. Forordninger skal etter EØS-avtalen artikkel 7 gjennomføres «som sådan». Det innebærer at de må inkorporeres i norsk lov eller forskrift gjennom henvisning. De aller fleste forordninger utgjør et selvstendig og totalharmoniserende regelverk som skal stå på egne ben, og som derfor ikke skal utfylles eller suppleres i nasjonal rett. Tilpasningene som må gjøres i nasjonale lover og forskrifter ved gjennomføring av en forordning, vil i det fleste tilfeller først og fremst dreie seg om å oppheve eller endre eventuelle lov- og forskriftsbestemmelser som griper inn i forordningens regler. Trygdeforordningen har derimot en annen innretning enn forordninger flest, ettersom den er utformet for å virke sammen med nasjonale regler, jf. utvalgets drøftelser i blant annet kapittel 14. Vurderinger knyttet til gjennomføring av trygdeforordningen og tilpasning av folketrygdloven, herunder bruken av «folkerettsmarkører», vil dermed ikke uten videre kunne overføres til andre områder.

Vi deler utvalgets oppfatning om at en full «EØS-tilpasning» av folketrygdloven ikke kan anses som påkrevd etter EØS-retten, jf. punkt 14.4, og at dette heller ikke synes å være mulig, jf. punkt 15.6. Vi er også enige i at loven som helhet fort blir vanskelig tilgjengelig dersom man går for langt i å forsøke å tilpasse de enkelte bestemmelsene. En noe større grad av tilpasning fremstår samtidig som hensiktsmessig, og vi deler synspunktet om at oppholdskravene står i en særstilling, jf. punkt 15.9.

Når det ikke er mulig å gjennomføre en full «EØS-tilpasning» av loven, kommer man ikke utenom at det fortsatt vil være behov for å sammenholde bestemmelsene i trygdeforordningen og loven for å finne frem til hvilke rettigheter den enkelte har etter trygdelovgivningen. Regelverket vil med andre ord fortsatt være fragmentert. Da oppstår spørsmålet om hvordan dette forholdet bedre kan synliggjøres. Vi er på dette punktet enige i [at] trygdeforordningen bør inkorporeres i loven i stedet for i forskrift.»

Arbeids- og velferdsdirektoratet uttrykker også støtte til Trygdekoordineringsutvalgets forslag om å løfte inkorporeringen av trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen, og andre multilaterale folkerettslige avtaler om trygdekoordinering, til lovs nivå. De har imidlertid innspill til utvalgets forslag til utformingen av folketrygdloven §§ 1-3 og 1-3 a.

Direktoratet påpeker for det første at det ville være mulig å erstatte opplistingen av endringsforordninger i utkastet til § 1-3 med en henvisning til EØS-avtalen vedlegg VI Trygd, siden det i dette vedlegget finnes en tilsvarende liste over forordninger som er innlemmet i EØS-avtalen. Arbeids- og velferdsdirektoratet anerkjenner imidlertid at et tungtveiende argument for en slik opplisting i loven som Trygdekoordineringsutvalget foreslo, er at dette vil gjøre det nødvendig med lovendringer, og tilhørende lovforarbeider, hver gang det kommer endringsforordninger til trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen.

Unio legger nettopp vekt på dette poenget, «... at det ikke åpner for at senere endringer og suppleringer kan gjennomføres ved forskrift». *Unio* er dessuten «... enige i utvalgets vurdering av at en full EØS-tilpassing/folkerettstilpassing av trygdelovgivningen ikke er hensiktsmessig gitt de begrensede mulighetene det er til å gjøre tilpasninger i forordningstekstene». De støtter på denne bakgrunnen Trygdekoordineringsutvalgets forslag om å inkorporere de aktuelle forordningene på lovs nivå.

Arbeids- og velferdsdirektoratet viser for øvrig til at Trygdekoordineringsutvalget i punkt 15.2.3 i utredningen synliggjorde to alternative utforminger av folketrygdloven § 1-3 andre ledd.

Den ene av disse var følgende:

«Bestemmelsene som er gitt i eller i medhold av denne loven anvendes i overensstemmelse med trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen, og fravikes i den utstrekning det

er nødvendig for å overholde forpliktelser som følger av disse.»

Utvalget valgte imidlertid en enklere utforming:

«Bestemmelsene som er gitt i eller i medhold av denne loven, fravikes i den utstrekning det er nødvendig for å overholde forpliktelser som følger av forordningene nevnt i første ledd.»

Arbeids- og velferdsdirektoratet mener at man bør vurdere å benytte den første av disse løsningene.

Videre ber Arbeids- og velferdsdirektoratet om at det vurderes å erstatte formuleringen «denne loven» med ordet «folketrygdloven» i § 1-3 siste ledd og § 1-3 a siste ledd.

Arbeids- og velferdsdirektoratet uttrykker støtte til Trygdekoordineringsutvalgets forslag til § 1-3 a første ledd.

Helsedirektoratet påpeker i sin høringsuttalelse «... at det også bør utarbeides og publiseres en konsolidert og EØS-tilpasset versjon av forordningene på norsk».

6.3 Departementets vurdering og forslag

6.3.1 Innledning

Departementet deler utvalgets vurdering av at det er hensiktsmessig å styrke synligheten av Norges folkerettslige forpliktelser med hensyn til trygdekoordinering, gjennom å foreta endringer i hvordan de aktuelle folkerettslige instrumentene er gjennomført i norsk rett.

I punkt 6.3.2 gis nærmere omtale av forslaget til ny løsning med hensyn til inkorporering av trygdeforordningen og den tilhørende gjennomføringsforordningen, samt tidligere og framtidige endringsforordninger til disse to forordningene.

I punkt 6.3.3 gis nærmere omtale av forslaget til ny løsning med hensyn til inkorporering av øvrige multilaterale folkerettslige avtaler om trygdekoordinering.

I punkt 6.3.4 gis nærmere omtale av forslaget til ny løsning med hensyn til inkorporering av bilaterale trygdeavtaler.

I punkt 6.3.5 gis nærmere omtale av forslaget til ny løsning med hensyn til hvordan forslaget til endret inkorporering skal reflekteres i den øvrige berørte lovgivningen.

6.3.2 Inkorporering av trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen i lov

EØS-avtalen er den viktigste av de folkerettslige avtalene som Norge er bundet av, med hensyn til trygdekoordinering. De nærmere reglene om trygdekoordineringen i EØS framgår av trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen. Disse forordningene, samt de etterfølgende forordningene som gjør endringer i dem, er allerede gjennomført i norsk rett, se forskrift av 22. juni 2012 nr. 585 om inkorporasjon av trygdeforordningene i EØS-avtalen.

Saken om Arbeids- og velferdsetatens feilpraktisering av oppholdskravene for mottak av sykepenger, pleiepenger og arbeidsavklaringspenger under opphold i andre EØS-stater, viser imidlertid etter departementets mening at trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen bør gjennomføres på en måte som gjør dem mer synlige, både for profesjonelle rettsanvendere og andre.

Departementet viser til Trygdekoordineringsutvalgets understrekning av at forordningene ikke kan gjennomføres i norsk rett gjennom transformasjon, altså ved fullt ut å tilpasse nasjonal lovgivning til de kravene som følger av den folkerettslige forpliktelsen, se punkt 6.1.2.1 i proposisjonen her. Videre vises det til *Justis- og beredskapsdepartementets* påpekning av det samme i deres hørings svar, se punkt 6.2 i proposisjonen her. Departementet legger for øvrig til grunn at transformasjon uansett ville ha vært en lite hensiktsmessig gjennomføringsform for de aktuelle forordningene. Dette fordi disse forordningene er koordineringsinstrumenter, som nettopp forutsetter eksistensen av selvstendige nasjonale regelverk, og ikke harmoniseringsinstrumenter som tar sikte på en generell europeisk rettsenhet på trygdeområdet.

De aller fleste EØS-forordningene er i dag inkorporert i norsk rett gjennom forskrifter, på samme måte som trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen, men enkelte særlig viktige forordninger er gjennomført i lovs form.

Departementet deler Trygdekoordineringsutvalgets vurdering av at inkorporasjon i lov vil øke synligheten av forordningene, og at det er prinsipielt riktig at bestemmelser som gjør til dels betydelige unntak fra de ellers gjeldende bestemmelsene i trygdelovgivningen, finnes på samme regelnivå.

Som vist i punkt 6.2, har alle høringsinstansene som har uttalt seg om Trygdekoordineringsutvalgets forslag til endret inkorporering av tryg-

deforordningen og gjennomføringsforordningen, gitt sin støtte til forslaget.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har imidlertid foreslått at departementet fremmer forslag om å følge opp Trygdekoordineringsutvalgets alternative utforming av § 1-3 andre ledd, se omtale i punkt 6.2. Direktoratet begrunner dette med at den alternative utformingen også får fram at bestemmelsene i loven skal «anvendes i overensstemmelse med» forordningene, og ikke bare at norsk lov skal fravikes ved konflikt. Departementet er enig i at det er viktig at ordlyden i loven reflekterer det reelle samvirkeforholdet som eksisterer mellom forordningene og de nasjonale lovene, framfor kun å oppstille en konfliktnorm. Departementet har på denne bakgrunn kommet til at bestemmelsen bør ha en kortere formulering enn Trygdekoordineringsutvalgets forslag, men basert på verbene «tolkes og anvendes». Etter departementets mening er det ikke nødvendig å ta med verbet «fravikes» i bestemmelsen. Det understrekes at dette ikke er ment å ha noen realitetsbetydning, sammenlignet med Trygdekoordineringsutvalgets forslag. Etter departementets mening er imidlertid formuleringen «tolkes og anvendes» mer treffende for realitetene når en forordning som er ment å samvirke med nasjonal rett, inkorporeres på lovs nivå. Det er likevel viktig å være klar over at en tolkningsprosess i enkelte tilfeller vil kunne resultere i at den nasjonale bestemmelsen overhodet ikke kommer til anvendelse. Dette er imidlertid en situasjon som ikke er vesensforskjellig fra situasjoner der for eksempel et unntak i nasjonal lovgivning innebærer at hovedregelen i den samme lovgivningen ikke kommer til anvendelse. Tolkningsprosessen vil for eksempel innebære at bestemmelsen i folketrygdloven § 2-5 første ledd bokstav a, som etter sin ordlyd kun gir norske statsborgere som er arbeidstakere i den norske stats tjeneste i utlandet, pliktig medlemskap i folketrygden, må leses slik at den også omfatter EØS-borgere som oppfyller de øvrige kravene i loven. Bakgrunnen for at lovens vilkår om norsk statsborgerskap i disse tilfellene ikke kommer til anvendelse, er at bestemmelsen må «tolkes og anvendes» i samsvar med likebehandlingsregelen i trygdeforordningen artikkel 4.

Arbeids- og velferdsdirektoratet ber også om at det i paragrafen vurderes å vise til «folketrygdloven» og ikke til «denne loven». Departementet mener generelt at det i interne henvisninger er naturlig å utvise tilbakeholdenhet med å bruke full korttittel, med mindre det i det konkrete tilfellet er fare for misforståelser. I tillegg kommer at bestem-

melsen gjennom henvisningsbestemmelser også vil få virkning for en rekke andre lover, se punkt 6.3.5. Departementet følger derfor opp Trygdekoordineringsutvalgets forslag på dette punktet.

Trygdekoordineringsutvalgets forslag til endring av § 1-3 i folketrygdloven innebærer at samtlige endringsforordninger som har kommet etter at forordningene fikk virkning for Norge, listes opp i paragrafens første ledd. Departementet har vurdert Arbeids- og velferdsdirektoratets forslag om å erstatte opplistingen med en henvisning til EØS-avtalen vedlegg VI. Departementet mener at en slik løsning ikke er et aktuelt alternativ, da den bryter med tilnærmingen i norsk lovgivning, der EØS-rettsakter gjennomføres enkeltvis. Arbeids- og velferdsdirektoratets forslag ville innebære en sektormonisme. Departementet mener Trygdekoordineringsutvalgets forslag er en god løsning, som også innebærer at inkorporeringen av framtidige endringsforordninger til de to forordningene må innarbeides i opplistingen i loven, gjennom en lovendring, med tilhørende lovforarbeider. Dette vil bidra til å øke oppmerksomheten og bevisstheten om trygdeforordningen, og gi rettsanvendere informasjon om endringsforordningenes nærmere innhold og betydning.

Trygdekoordineringsutvalget drøftet i NOU 2021: 8, punkt 15.2.2, om det er grunn til å sondre mellom såkalte nivå 1-rettsakter, vedtatt av Europaparlamentet og Rådet i fellesskap, og nivå 2-rettsakter som endrer nivå 1-rettsakter, vedtatt av Kommisjonen. I tilfelle ville nivå 2-rettsakter som endrer nivå 1-rettsakter kunne inkorporeres ved forskrift, mens det ville være nødvendig med lovendring for nivå 1-rettsaktene. Som nevnt har *Unio* i høringen tatt til orde for at endringer i trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen ikke bør kunne gjennomføres ved forskrift. Departementet er enig med Trygdekoordineringsutvalget i at en slik sondring i gjennomføringsmetode, mellom nivå 1-rettsakter og nivå 2-rettsakter som endrer nivå 1-rettsakter, ikke bør innføres på trygdeområdet, og legger derfor ikke opp til en slik sondring i forslaget til § 1-3.

Departementet foreslår på denne bakgrunnen at trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen, og alle endringsforordningene til disse to forordningene, gjennomføres i norsk rett ved en omformulering av § 1-3 i folketrygdloven, som er hovedloven på trygdeområdet. Departementet foreslår imidlertid å sette opp bestemmelsen på en litt annen måte enn foreslått av utvalget, for å få et oppsett som samsvarer med den tradisjonelle måten å sette opp slike inkorporeringsbestemmelser i norsk rett.

Omformuleringen av § 1-3 i folketrygdloven foreslås kombinert med reflekterende endringer i annen berørt lovgivning, der det blant annet henvises til inkorporasjonsbestemmelsen i folketrygdloven, se nedenfor under punkt 6.3.5.

Departementet er enig med Trygdekoordineringsutvalget i at det bør utarbeides en endringskonsolidert, EØS-tilpasset norsk oversettelse av trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen. Trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen følger, i konsolidert norsk oversettelse, som trykt vedlegg til proposisjonen.

I forbindelse med arbeidet med å sammenstille de konsoliderte versjonene av trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen, har Utenriksdepartementet kommet over enkelte mindre feil og unøyaktigheter i de tidligere oversettelsene, og det er også foretatt enkelte presiseringer etter ønske fra relevante myndigheter. Disse er tatt inn i de vedlagte tekstene. Utenriksdepartementet har sendt bestilling av korrigerendium til EFTA-sekretariatet. De endringene som er foretatt, er imidlertid ikke av en slik karakter at de endrer reglens materielle innhold.

I tillegg til endringskonsolidering, er EØS/EFTA-statenes vedleggsoppføringer tatt inn i vedleggene til forordningene, sammen med EU-statenes vedleggsoppføringer. Teksten er derfor mer enn en ren endringskonsolidering, men ingen full EØS-tilpassing.

Det tas sikte på å få utarbeidet også en EØS-tilpasset utgave.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 1-3, og de tilhørende spesialmerknadene.

6.3.3 Inkorporering av øvrige multilaterale folkerettslige avtaler om trygdekoordinering i lov

Departementet viser til omtalen i punkt 6.1.3 i proposisjonen her av Trygdekoordineringsutvalgets forslag til inkorporering av øvrige multilaterale folkerettslige avtaler med betydning for trygdekoordinering i folketrygdloven ny § 1-3 a.

Departementet deler Trygdekoordineringsutvalgets vurdering om at inkorporasjon i lov vil øke synligheten av de multilaterale trygdekoordineringsinstrumentene.

Departementet er enig med Trygdekoordineringsutvalget i at inkorporasjon av disse instrumentene harmonerer bedre med det dualistiske prinsippet i norsk folkerettslig tradisjon, enn å basere gjennomføringen i norsk rett på sektormonisme. Videre vil inkorporasjon, i motsetning til transformasjon, ikke medføre at det nasjonale lov-

verket blir mer omfangsrikt og vanskeligere tilgjengelig.

Departementet har vurdert om slik inkorporasjon bør skje ved lov eller forskrift. Reglene om trygdekoordinering i separasjonsavtalen mellom EØS/EFTA-statene og Storbritannia, samt trianguleringsavtalen mellom EØS/EFTA-statene og EU, er allerede gjennomført på lovs nivå. Departementet mener de beste grunner taler for å inkorporere samtlige av de fire aktuelle instrumentene på samme nivå, det vil si enten ved lov eller ved forskrift. Departementet anser det ikke for hensiktsmessig å flytte inkorporeringen av separasjonsavtalen og trianguleringsavtalen ned på forskrifts nivå. Det naturlige vil derfor være å inkorporere samtlige multilaterale trygdekoordineringsinstrumenter på lovs nivå. Som påpekt av Trygdekoordineringsutvalget, medfører denne løsningen at loven må endres hvis det gjøres endringer i avtalene. Dette antas ikke å ville skje særlig hyppig, og departementet kan ikke se at dette skulle være et argument mot inkorporasjon på lovs nivå.

Departementet er videre enig med Trygdekoordineringsutvalget i at det vil være mest hensiktsmessig at slik inkorporering skjer i folketrygdloven og ikke i en særskilt lov, som vil være lettere å overse, både for profesjonelle rettsanvendere og andre.

Departementet foreslår på denne bakgrunnen at de multilaterale avtalene med betydning for trygdekoordinering inkorporeres i folketrygdloven ny § 1-3 a. Dette gjelder nordisk konvensjon om trygd, og bestemmelsene om trygdekoordinering i EFTA-konvensjonen, separasjonsavtalen med Storbritannia og trianguleringsavtalen mellom EØS/EFTA-statene og EU.

Forslaget om inkorporeringen i § 1-3 a suppleres med forslag om reflekterende endringer i annen berørt lovgivning, se punkt 6.3.5.

På samme måte som for folketrygdloven § 1-3, se omtale i punkt 6.3.2, mener departementet at det er viktig at ordlyden i loven reflekterer det reelle samvirkeforholdet som eksisterer mellom folkeretten og de nasjonale lovene, framfor kun å oppstille en konfliktnorm. Departementet har på denne bakgrunnen kommet til at forslaget til § 1-3 a tredje ledd bør ta utgangspunkt i Trygdekoordineringsutvalgets forslag, men basert på verbene «tolkes og anvendes».

Departementet gjør for ordens skyld oppmerksom på at den foreslåtte inkorporeringsbestemmelsen i § 1-3 a ikke omfatter folkerettslige avtaler som kun berører deler av særlovgivningen, se omtale i punkt 11.2 i proposisjonen her av over-

enskomst av 1. juni 2001 mellom Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige om samordning av pensjonsrettigheter ifølge statlige pensjonsordninger (nordisk overføringsavtale).

Det vises til lovforslaget, folketrygdløven ny § 1-3 a første og tredje ledd, og de tilhørende spesialmerknaðene.

6.3.4 Gjennomføring av bilaterale trygdeavtaler i forskrift

Departementet viser til omtalen i punkt 6.1.4 i proposisjonen her av Trygdekoordineringsutvalgets forslag til inkorporering av bilaterale avtaler om trygdekoordinering i en ny forskrift, fastsatt med hjemmel i en ny § 1-3 a andre ledd.

Departementet er enig med Trygdekoordineringsutvalget i at det er en vesentlig forskjell mellom de bilaterale trygdeavtalene på den ene siden og trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og de multilaterale avtalene med betydning for trygdekoordinering på den andre siden. De bilaterale avtalene har alle et mer begrenset saklig virkeområde enn de andre instrumentene. Dette taler for at det vil være tilstrekkelig og formodentlig også mest hensiktsmessig å inkorporere de bilaterale trygdeavtalene i forskrift.

En slik løsning vil også øke synligheten av de bilaterale trygdeavtalene, ved at man i forskriften vil finne dem alle opplistet på ett sted. For de profesjonelle rettsanvenderne vil dette være en fullgod løsning. Også for lesere uten juridisk bakgrunn vil løsningen gi vesentlig bedre veiledning enn i dag.

Det foreslås derfor inntatt en forskriftshjemmel i folketrygdløven ny § 1-3 a andre ledd.

Det foreslås videre at det i paragrafens tredje ledd skal framgå at bestemmelsene i folketrygdløven og i de forskriftene som er gitt med hjemmel i folketrygdløven, må «tolkes og anvendes» i samsvar med blant annet de forpliktelsene som følger av de bilaterale avtalene om trygdekoordinering.

Forslaget om forskriftshjemmel og gjennomføring i forskrift suppleres med forslag om reflekterende endringer i annen berørt lovgivning, se punkt 6.3.5.

Det vises til lovforslaget, folketrygdløven ny § 1-3 a andre og tredje ledd, og de tilhørende spesialmerknaðene.

6.3.5 Korresponderende endringer i folketrygdløven og andre lover

6.3.5.1 Utvalgets forslag til korresponderende endringer

Det vises til omtalen av Trygdekoordineringsutvalgets forslag i punkt 6.1.5. Departementet foreslår at utvalgets forslag til korresponderende endringer i folketrygdløven og andre lover blir fulgt opp.

Dette gjelder for det første Trygdekoordineringsutvalgets forslag til endringer i folketrygdløven §§ 2-4 og 23-4 a, se omtale under punkt 6.1.5.2 i proposisjonen her. Endringene innebærer kun justeringer i henvisningene til inkorporasjonsbestemmelsene, hvilket nødvendigjøres av de foreslåtte endringene i inkorporeringen.

På bakgrunn av Trygdekoordineringsutvalgets fortolkning av mandatet, valgte utvalget kun å foreslå endringer i folketrygdløven, kontantstøtloven, barnetrygdløven, arbeids- og velferdsforvaltningsloven og brexit-loven.

Trygdekoordineringsutvalget foreslo å oppheve brexit-loven § 2 første ledd bokstav c og andre til fjerde ledd, hvilket departementet foreslår fulgt opp, som en naturlig konsekvens av inkorporeringen i folketrygdløven. Forslaget om å inkorporere trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen innebærer dessuten at den nåværende inkorporasjonsforskriften oppheves. Som vist i punktene 6.1.2 og 6.1.3 i proposisjonen her, inneholder disse to regelsettene lister over hvilke lover de to forordningene får betydning for fortolkningen og anvendelsen av. Når disse listene oppheves, som følge av oppfølgingen av Trygdekoordineringsutvalgets forslag, vil imidlertid synligheten av folkerettens betydning på trygdens område i realiteten bli svekket, dersom det ikke gjennomføres kompenserende tiltak. Utvalget foreslo at det tilføyes en totalrevidering av § 22 i kontantstøtloven og § 22 i barnetrygdløven, som viderefører og synliggjør koblingen mellom folkeretten og nasjonal rett. Departementet er enig i dette. Det foreslås derfor tatt inn en henvisningsbestemmelse til folketrygdløvens inkorporasjonsbestemmelse i disse lovene. Dette er nødvendig fordi inkorporasjonsforskriften, som i dag gjennomfører forordningene med virkning for ytelsene etter disse lovene, oppheves.

Som nevnt i punkt 6.1.5, foreslo Trygdekoordineringsutvalget endringer i barnetrygdløven § 6 og kontantstøtloven § 3 a, som en konsekvens av forslaget om endringer i inkorporasjonen. Departementet foreslår å følge opp dette.

Som nevnt i punkt 6.3.4, anbefalte Trygdekoordineringsutvalget at de bilaterale trygdeavtalene gjennomføres i norsk rett i en forskrift. Siden flere av avtalene omhandler barnetrygd, mente Trygdekoordineringsutvalget at forskriften bør hjemles i § 22 i barnetrygdloven i tillegg til folketrygdloven. Trygdekoordineringsutvalget anbefalte for øvrig at det tas inn en tilsvarende forskriftshjemmel i § 22 i kontantstøtteleven, selv om ingen av de någjeldende bilaterale trygdeavtalene regulerer koordinering av kontantstøtte. Departementet foreslår å følge opp dette.

6.3.5.2 Øvrige korresponderende endringer

På bakgrunn av Trygdekoordineringsutvalgets fortolkning av mandatet, valgte utvalget kun å foreslå endringer i folketrygdloven, kontantstøtteleven, barnetrygdloven, arbeids- og velferdsforvaltningsloven og brexit-loven. Departementet mener at det ville være uheldig om det ikke ble gjennomført tilsvarende kompenserende tiltak i de øvrige berørte lovene.

På denne bakgrunnen fremmer departementet forslag om endringer i en rekke andre lover, i tillegg til dem Trygdekoordineringsutvalget foreslo endringer i. Endringene som foreslås, er basert på Trygdekoordineringsutvalgets forslag til § 22 i barnetrygdloven og § 22 i kontantstøtteleven.

De aktuelle lovene er lov om pensjonsordning for arbeidstakere til sjøs, lov om Statens pensjonskasse, lov om pensjonstrygd for fiskere, lov om pensjonsordning for sykepleiere, lov om tannhelsetjenesten, lov om spesialisthelsetjenesten m.m., lov om pasient- og brukerrettigheter, lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. og lov om stillingsvern mv. for arbeidstakere på skip.

Selv om tannhelsetjenesteloven ikke er eksplisitt nevnt i opplistingen i brexit-loven, er det ikke

tvil om at trygdeforordningen får anvendelse på tjenester etter tannhelsetjenesteloven, og at loven omfattes av separasjonsavtalen mellom EFTA-statene og Storbritannia og av trianguleringsavtalen mellom EU og EØS/EFTA-statene. Det er derfor tilsvarende behov for å synliggjøre forholdet til internasjonale trygdekoordineringsinstrumenter i tannhelsetjenesteloven, som i de andre aktuelle lovene. Dette er en kodifisering av gjeldende rett og praksis.

Disse forslagene til korresponderende lovendringer har ikke vært på høring. Departementet legger imidlertid til grunn at høring i dette tilfellet vil være åpenbart unødvendig, i lys av at forslagene i all hovedsak er en direkte lovteknisk konsekvens av Trygdekoordineringsutvalgets forslag, som har vært på høring, og at formuleringene som foreslås også er basert på Trygdekoordineringsutvalgets forslag. Dertil kommer at forslagene til lovendring ikke endrer gjeldende rett, men kun er ment som kompenserende tiltak for å unngå at de foreslåtte endringene som har vært på høring, medfører negative konsekvenser for synligheten av koblingen mellom Norges folkerettslige forpliktelser og nasjonal lovgivning.

Departementet viser til lovforslaget, folketrygdloven kapittel 1 innholdsfortegnelsen og §§ 1-3, 1-3 a, 2-4 og 23-4 a, barnetrygdloven §§ 3 a og 22, kontantstøtteleven §§ 6 og 22, brexit-loven § 2, lov om pensjonsordning for arbeidstakere til sjøs § 26, lov om Statens pensjonskasse § 46, lov om pensjonstrygd for fiskere § 30, lov om pensjonsordning for sykepleiere § 37, lov om tannhelsetjenesten § 1-8, lov om spesialisthelsetjenesten m.m. § 1-3, lov om pasient- og brukerrettigheter § 1-4, lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. § 1-3 og lov om stillingsvern mv. for arbeidstakere på skip § 4-9, og de tilhørende spesialmerkene.

7 Folkerettsmarkører

7.1 Innledning

Trygdekoordineringsutvalget foreslo at det i folketrygdloven, barnetrygdloven og kontantstøtteloven tas inn folkerettsmarkører som synliggjør at lovens regler må fravikes eller suppleres der dette følger av forpliktelser i trygdeforordningene eller bi- og multilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering, se NOU 2021: 8 punkt 15.11.

Uttrykket «markør» brukes i det følgende primært om lovbestemmelser som ikke gjør mer enn å henvise til forordningene eller trygdeavtalene. Brukeren må derfor finne fram forordningene og avtalene med betydning for trygdekoordinering for å få kjennskap til det nærmere innholdet i reglene.

7.2 Gjeldende rett

EØS-avtalen artikkel 7 gir nærmere bestemmelser om hvordan EU-regler som er omfattet av EØS-avtalen, skal tas inn som en del av norsk rett. Når det gjelder forordninger, følger det av EØS-avtalen artikkel 7 bokstav a at disse skal gjennomføres «som sådan». Dette innebærer at trygdeforordningen, den tilhørende gjennomføringsforordningen, og alle endringsforordningene til disse to forordningene, *i sin helhet* må inkorporeres i norsk rett.

Forordninger kan altså ikke splittes opp, slik at de ulike bitene tas inn i norsk rett der de etter vanlig norsk lovteknikk naturlig ville høre hjemme. Det vil altså for eksempel ikke være i tråd med EØS-avtalen artikkel 7 bokstav a, å dele opp forordningen, slik at de delene som gjelder arbeidsløshetsytelser tas inn i folketrygdloven kapittel 4, delene som gjelder ytelser ved uførhet tas inn kapittel 12, delene som gjelder familieytelser tas inn i henholdsvis barnetrygdloven og kontantstøtteloven og så videre.

Kravet til at forordninger skal gjennomføres som sådan, innebærer for øvrig at det også er begrenset anledning til å kunne gjengi eller supplere forordningens bestemmelser, og det kan heller ikke tas inn regler i lov eller forskrift om

hvordan forordningen skal forstås. Trygdekoordineringsutvalget redegjorde nærmere for dette i NOU 2021: 8 punkt 14.3.2. Det er likevel en viss anledning til å kunne supplere forordninger med nasjonale regler, dersom dette anses som nødvendig for å sikre at forordningene får virkning etter sitt formål. Se nærmere om dette i punkt 14.4 i utvalgets utredning. Slike supplerende regler er blant annet gitt i kapittel 13 i forskrift 16. september 1998 nr. 890 om dagpenger under arbeidsløshet.

På bakgrunn av anbefalinger i NOU 2021: 8 ble et forslag om enkelte endringer i forskrift om dagpenger under arbeidsløshet sendt på alminnelig høring 17. desember 2021. Utvalget foreslo også å ta inn nye supplerende regler i folketrygdloven §§ 8-9 og 11-3 som gir nærmere bestemmelser om oppholds krav, se kapittel 8 i proposisjonen her.

Det er imidlertid i dag ikke satt inn konsekvente EØS-markører, eller andre folkerettsmarkører, i trygdelovgivningen. Det samme gjelder for helselovgivningen.

7.3 Utvalgets forslag

Trygdekoordineringsutvalget mener at det er uheldig at dagens trygdelovgivning i svært liten grad informerer brukere av de aktuelle lovene om de omfattende folkerettslige forpliktelsene Norge har påtatt seg med hensyn til trygdekoordinering. Utvalget foreslo derfor å ta inn en rekke relativt omfattende folkerettsmarkører i folketrygdloven, barnetrygdloven og kontantstøtteloven, som synliggjør at lovens regler må fravikes eller suppleres, der dette følger av forpliktelser etter trygdeforordningene eller bi- og multilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering.

Forutsetningen i EØS-avtalen artikkel 7 om at en forordning må implementeres som sådan, og ikke splittes opp, gjentas eller omformuleres, begrenser hvilke tilpasninger det er mulig å gjøre ved innarbeidelse i den eksisterende trygdelovgivning. Utvalget pekte på at en omfattende EØS-tilpasning av trygdelovgivning dermed ville forutsette at man går motsatt vei, og tilpasser

oppbygningen av den norske trygdlovgivningen til trygdeforordningens kategorier og systematikk. I NOU 2021: 8 punkt 15.6.1 side 276 beskriver utvalget dette slik:

«En reell EØS-tilpasning av trygdlovgivningen vil derfor etter utvalgets syn forutsette at man bygger opp hele folketrygdloven på nytt, og lar de forpliktelsene som følger av trygdeforordningen og øvrig EØS-rett være et grunnpremiss i utformingen av den. Handlingsrommet ved utformingen av loven vil i så fall begrenses i større grad enn det som egentlig er EØS-rettslig påkrevd. Det er også fare for at bruk av fremmede ord og vendinger vil gjøre tekstene mindre leservennlige for norske brukere.»

Utvalget pekte videre på at også det forholdet at trygdeforordningen er utformet med tanke på at den skal virke sammen med de ulike nasjonale trygdereglene og av den grunn ikke inneholder et fullt sett med trygderegler, gjør en full EØS-tilpasning av trygdlovgivningen vanskelig:

«En særlig utfordring ved EØS-tilpasning på trygdeområdet er at forordningene ikke består av ferdig formulerte rettighetsbestemmelser, men er utformet med sikte på å bli anvendt sammen med nasjonal lovgivning, slik at det er kombinasjonen av nasjonal lov og forordningene som angir den enkeltes rettigheter og plikter. Forordningene inneholder derfor i liten grad bestemmelser som er egnet til å bli kopiert inn i nasjonal lovgivning. Når EØS-avtalen artikkel 7 bokstav a på den annen side forbyr omskrivninger av forordningsteksten, blir EØS-tilpasning av lovteksten enda vanskeligere på trygdeområdet enn det som er vanlig ved gjennomføring av forordninger.»

Som følge av at det er ulike regler og vilkår knyttet til de ulike trygdeytelsene, vil en og samme bestemmelse i trygdeforordningen ikke påvirke de ulike ytelsene på samme måte. En presis EØS-tilpasning av trygdlovgivningen ville dermed måtte skreddersys hver enkelt ytelse og situasjon som kan oppstå, noe som utvalget sa at «... i praksis [vil] være en tilnærmet umulig oppgave». Utvalgets vurdering var derfor at det ikke vil være hensiktsmessig med en omfattende EØS-tilpasning av hele trygdlovgivningen.

Utvalget mente at kompleksiteten i forholdet mellom trygdeforordningen og de nasjonale trygdereglene tilsier at helt generelle markører neppe

vil være tilstrekkelig, og at det derfor er behov for å ta inn noe mer detaljerte markører. Samtidig tilater ikke EØS-retten at man gjengir trygdeforordningens regler, eller i loven fortolker betydningen av forordningen. Ved utformingen av forslag til folkerettsmarkør la utvalget derfor vekt på å finne en riktig balanse mellom for generelle markører og for detaljerte markører.

Utvalget anerkjente at relativt omfattende folkerettsmarkører kan ha noen ulemper, og at det innebærer en viss fare for feilaktige motsetningslutninger, både som følge av at markørene ikke vil kunne være 100 prosent uttømmende, og som følge av at det på andre rettsområder ikke er tatt inn slike markører. I tillegg begrenser også plikten til å gjennomføre forordninger «som sådan», lovgivers mulighet til å tilpasse trygdeforordningene til de nasjonale trygdereglene. Utvalget pekte imidlertid på at slike ulemper vil kunne motvirkes ved å utforme markørene slik at det klart framgår at de ikke er uttømmende, og at dette også presiseres i forarbeidene.

I NOU 2021: 8 punkt 15.11.2 pekte utvalget på at saken om feilpraktiseringen av trygdeforordningen viser at både stønadmottakere, og profesjonelle brukere av trygdlovgivningen, lett kan overse sentrale bestemmelser i trygdeforordningen i samspillet mellom de nasjonale trygdereglene og trygdeforordningens koordinerende regler. Utvalget mente at dette tilsier at folkerettsmarkører er et hensiktsmessig tiltak:

«For utvalgets vurdering har det vært utslagsgivende at samspillet mellom forordningene og nasjonal rett er komplekst og vanskelig å skaffe seg oversikt over. I lys av saken om feilpraktiseringen av trygdeforordningen kan det vanskelig benektes at brukere av trygdlovgivningen vil kunne komme til å overse sentrale bestemmelser i trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen, jf. også Lovavdelingens anerkjennelse av dette som et hensyn som kan tilsi bruk av markører eller krysshenvisninger. Utvalget tilføyer at feilpraktiseringen av trygdeforordningen har vist at også profesjonelle brukere vil kunne ha nytte av skjønnsomt plasserte folkerettsmarkører i trygdlovgivningen.»

Ved utformingen av markørene har utvalget lagt vekt på at de bør gi konkret veiledning om hvilke deler av det norske regelverket som kan påvirkes av forpliktelsene, og at det i den grad det er mulig bør vises til de relevante delene av trygdeforordningen, samtidig som det også tas hensyn til at markørene ikke kan være så spesifikke at de gir

konkret informasjon om innholdet i reglene eller hvordan EØS-reglene fortolkes, slik at det blir behov for stadige lovendringer og oppdateringer som følge av ny rettspraksis fra EU- og EFTA-domstolen.

Utvalget har vurdert ulike alternativer for plassering av folkerettsmarkører i trygdlovgivningen, blant annet en generell markør i kapittel 1 i folketrygdloven, kapittelvis folkerettsmarkører, og å legge inn markører i alle bestemmelser som vil kunne berøres av trygdeforordningen eller andre trygdeavtaler. I folketrygdloven foreslo utvalget at det tas inn kapittelvis folkerettsmarkører, som legges inn som en ny paragraf i starten av de aktuelle kapitlene. Utvalget foreslo at det tas inn slike markører i kapitlene 2 til 22, med unntak av kapittel 5 om stønad ved helsetjenester. Dette kapitlet hører under Helse- og omsorgsdepartementets ansvarsområde og var eksplisitt unntatt fra utvalgets mandat.

I kontantstøtteleven og barnetrygdloven foreslo utvalget at folkerettsmarkøren tas inn som en ny paragraf i starten av kapittel 1.

Utvalget begrunnet i punkt 15.11.2, side 288, plasseringen slik:

«Nytteverdien av markørene avhenger av hvordan de er utformet, og hvor de er plassert. Utvalget har ikke funnet det hensiktsmessig å innarbeide folkerettsmarkører *i alle enkeltbestemmelser i trygdlovgivningen* som berøres av trygdeforordningen. Dette vil gjøre loven unødvendig komplisert, særlig i det store flertallet av saker som ikke har en internasjonal dimensjon. Det vil etter utvalgets vurdering gi bedre oversikt å innarbeide kapittelvis markører i en egen bestemmelse innledningsvis i hvert kapittel i folketrygdloven om de enkelte ytelsene. De fleste brukere av loven vil gå rett til det kapitlet som har bestemmelser om den ytelsen som er aktuell for dem.»

En følge av forslaget om å legge inn folkerettsmarkøren som en ny bestemmelse innledningsvis i folketrygdlovens kapitler, er at de kapittelvis innholdsfortegnelsene i folketrygdloven må justeres. Utvalget foreslo derfor også nødvendige justeringer i innholdsfortegnelsene i de aktuelle kapitlene.

Det vises for øvrig til NOU 2021: 8, som følger som særskilt vedlegg til denne proposisjonen, for nærmere detaljer om utvalgets forslag om folkerettsmarkører.

Utvalget identifiserte ikke om det var konkrete trygdeytelser der en folkerettsmarkør bør

suppleres med utfyllende EØS-forskrifter. I den grad det for konkrete trygdeytelser skulle være aktuelt å gi slike forskrifter, skriver utvalget i utredningen punkt 15.8 at det å plassere en slik forskriftshjemmel som nytt siste ledd i de kapittelvis folkerettsmarkørene, vil «... gi bedre informasjonsverdi enn å vedta en felles forskriftshjemmel for alle EØS-forskriftene, for eksempel ved et nytt ledd i den generelle forskriftsbestemmelsen i folketrygdloven § 25-5».

De delene av norsk lovgivning og internasjonale avtaler som omhandler helse- og omsorgstjenester under Helse- og omsorgsdepartementets ansvarsområde, var ikke en del av mandatet for utvalget. Utvalget foreslo derfor ikke folkerettsmarkører i folketrygdloven kapittel 5 eller i øvrige deler av helselovgivningen.

På bakgrunn av utvalgets fortolkning av mandatet, foreslo de heller ikke å ta inn folkerettsmarkører i lov om pensjonsordning for arbeidstakere til sjøs, lov om Statens pensjonskasse, lov om pensjonstrygd for fiskere eller lov om pensjonsordning for sykepleiere.

7.4 Høringsinstansenes syn

Av de 20 høringsinstanser som har hatt merknader i høringen, er det ti høringsinstanser som har hatt merknader til utvalgets forslag til folkerettsmarkører. Dette er Advokatforeningen, Arbeids- og velferdsdirektoratet, Helsedirektoratet, Jussbuss, Justis- og beredskapsdepartementet, Landsorganisasjonen i Norge (LO), Skattedirektoratet, Statens pensjonskasse (SPK), Unio og Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund (YS).

De høringsinstansene som har uttalt seg om forslaget om å ta inn folkerettsmarkører i folketrygdloven, barnetrygdloven og kontantstøtteleven, støtter forslaget. De støtter også utvalgets vurdering av at slike markører bør settes inn i de ulike kapitlene i folketrygdloven. *Skattedirektoratet* sier at de foreslåtte folkerettsmarkørene vil være nyttige påminnere i rettsanvenderens daglige virke. *YS* peker på at det særlig er viktig at det legges inn EØS-markører i lovteksten, og ikke kun i forarbeider, forskrifter og veiledninger.

Helsedirektoratet støtter utvalgets forslag om at folketrygdloven utstyres med folkerettsmarkører som gjør brukerne oppmerksomme på at lovens regler må tolkes og anvendes, og om nødvendig fravikes og suppleres, av koordineringsforpliktelsene som er gjennomført i norsk rett. Direktoratet viser til at folkerettsmarkører også i annen trygdlovgivning i større grad vil sikre transparens og

likhet i tilnærmingen til trygdekoordineringsforpliktelsene på tvers av lovområdene. Direktoratet påpeker i den forbindelse at det er tett sammenheng mellom bestemmelsene i folketrygdloven kapittel 5 om stønad ved helsetjenester og folketrygdloven kapittel 2 om medlemskap, som omfattes av utvalgets forslag.

Jussbuss mener de foreslåtte markørene i liten grad gir anvisning på innholdet i de folkerettslige forpliktelsene, og bemerker at de ikke sier noe om hvilken konkret påvirkning de har på det nasjonale trygderegelverket. De mener derfor at de foreslåtte markørene vil ha begrenset informasjonsverdi (for deres brukergruppe). De er imidlertid positive til at markørene lister opp en god del eksempler som kan gjøre seg gjeldende for stønadsmottakerne, samtidig som at det kommer klart fram at listen i markøren ikke er uttømmende.

Arbeids- og velferdsdirektoratet peker på at markørene gir konkret informasjon om at internasjonale avtaler kan medføre at reglene i folketrygdloven, barnetrygdloven og kontantstøtteleven må tolkes i samsvar med avtalene, eller ved motstrid må fravikes. Direktoratet bemerker likevel at det å legge inn mange og til dels detaljerte folkerettsmarkører, kan medføre en økt risiko for feiltolkning eller uriktige motsetningsslutninger for tilfeller som ikke nevnes i markøren. Direktoratets erfaring er at lovteksten ofte tolkes bokstavelig både av personer som mener å ha rettigheter etter loven, og av andre rettsanvendere. De peker i den forbindelse på at en markør som er utformet for konkret og detaljert, lettere vil kunne leses som en rettslig bindende lovtekst etter sin ordlyd, i stedet for å lede leseren til den faktiske rettskilden, eller rettsinformasjon utenfor loven. Direktoratet har også konkrete merknader til lovforståelsen og det materielle innholdet i mange av Trygdekoordineringsutvalgets forslag til strekpunkter i de ulike markørene i folketrygdloven, barnetrygdloven og kontantstøtteleven.

Justis- og beredskapsdepartementet mener at det å ta inn bestemmelser knyttet til de ulike ytelsene som angir hvilken type ytelse dette regnes som etter trygdeforordningen, er en hensiktsmessig måte å synliggjøre forholdet til trygdeforordningen. De peker særlig på at dette åpner for at det i lovforarbeidene kan gis nærmere veiledning i spesialmerkene til disse bestemmelsene. Når det gjelder utvalgets forslag om å si noe også i lovteksten om hva trygdeforordningen «blant annet» kan innebære, er Justis- og beredskapsdepartementets vurdering at dette reiser noen prinsipielle spørsmål. Generelt mener Justis- og beredskaps-

departementet at rent veiledningsstoff av denne typen bør overlates til forarbeidene og veiledningsdokumenter. De peker særlig på at dette utgjør en betydelig mengde regeltekst som er såpass generell at den vil gi begrenset veiledning om innholdet i trygdeforordningen og betydningen av denne. De mener at trygdeforordningen vil være tilstrekkelig synliggjort uten disse eksemplene og at forarbeider og veiledningsdokumenter er bedre egnet for å gi denne typen detaljert og utfyllende veiledning.

Advokatforeningen mener det er lovteknisk uheldig å utforme markørene slik at lovteksten angir bestemte EØS-regler, og i tillegg angir hva disse kan medføre. De peker også på at dette er en uvanlig lovteknikk som kan føre til uriktige motsetningsslutninger, både knyttet til den aktuelle EØS-retten, men også til relevante EØS-regler som ikke nevnes i markørene. Advokatforeningen slutter seg derfor ikke til utvalgets forslag til teknisk utforming av markørene, og peker på at en mer overordnet henvisning til EØS-reglene og andre folkerettslige regler synes godt egnet.

7.5 Departementets vurdering og forslag

7.5.1 Innledning

Departementet er enig med Trygdekoordineringsutvalget i at forutsetningen som ligger i EØS-avtalen artikkel 7 om at en forordning må implementeres «som sådan», og ikke splittes opp, gjenstas eller omformuleres, gjør at en full EØS-tilpasning verken er praktisk mulig eller hensiktsmessig. De norske trygdereglene er spredt i flere ulike lover, noe som gjør det umulig med en full tilpasning, gitt at forordningen ikke vil kunne splittes opp.

Trygdekoordineringsutvalget rettet en henvendelse til trygdemyndighetene i 14 andre stater, med spørsmål om hvordan koordineringsforpliktelsene etter trygdeforordningen er gjennomført og synliggjort i deres nasjonale lovgivning. Utvalget mottok svar fra ti av dem. Ingen av statene opplyser at de har gjort en full tilpasning til trygdeforordningen gjennom omfattende endringer i den nasjonale trygdlovlovgivningen for å tilpasse den til koordineringsforpliktelsene. Flere peker på at det ikke er nødvendig å innarbeide trygdeforordningens bestemmelser i lovgivningen, da forordningen har umiddelbar virkning i nasjonal rett. Noen stater har likevel tatt inn helt generelle henvisninger til forordningen enkelte steder i den nasjonale trygdlovlovgivning, uten å gjengi enkelt-

bestemmelser fra forordningen. I noen tilfeller har enkelte av statene også tatt inn i lovgivningen at de folkerettslige forpliktelsene knyttet til trygdekoordinering har forrang. Se nærmere omtale i vedlegg 1 til NOU 2021: 8. Så langt departementet er kjent med, har ingen EØS-stater foretatt en full EØS-tilpasning av sin nasjonale trygdelovgivning.

Sammenlignet med de fleste andre forordninger, reiser trygdeforordningen særskilte problemstillinger knyttet til gjennomføringen i norsk rett, ved at den er utformet for å virke sammen med nasjonale regler som ikke forutsettes å være harmonisert. Den har dermed en annen innretning enn forordninger som utgjør et selvstendig og totalharmoniserende regelverk, konstruert for å stå på egne ben. Departementet, i samråd med Barne- og familiedepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet, støtter utvalgets vurdering av at det er nødvendig å synliggjøre trygdekoordineringsforpliktelsene bedre i folketrygdloven, barnetrygdloven og kontantstøtteleven, gjennom bruk av særskilte folkerettsmarkører.

Departementet støtter også utvalgets forslag om at markørene bør legges inn kapittelvis i folketrygdloven, og at de bør legges inn innledningsvis i barnetrygdloven og kontantstøtteleven. Det foreslås at det også legges inn en tilsvarende folkerettsmarkør i folketrygdloven kapittel 5, om stønad ved helsetjenester, se punkt 7.5.2.

Departementet deler ikke Trygdekoordineringsutvalgets vurdering av at enkelte av folketrygdlovens stønader til enslig mor eller far er omfattet av trygdeforordningens virkeområde.

I forkant av at Norge inngikk EØS-avtalen i 1994, ble det gjort en vurdering av de ulike ytelsene opp mot den dagjeldende trygdeforordningen, forordning (EØF) nr. 1408/71. Basert på de diskusjonene man da hadde med Europakommisjonen, ble det fra norsk side lagt til grunn at folketrygdens stønader til enslig mor eller far falt utenfor virkeområdet for den dagjeldende forordningen, siden disse stønadene dekker en spesiell risiko som ikke omfattes av noen av trygdegrenene (risikoene) som var nevnt i forordningen artikkel 4 nr. 1. Denne vurderingen framgår av St.prp. nr. 100 (1991–92) *Om samtykke til ratifikasjon av Avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS), undertegnet i Oporto 2. mai 1992*, punkt 6.4.3, hvor det er uttalt at «Folketrygdlovens kapittel [...] om stønad til enslige, skilte og separerte forsørgere må antas å ligge utenfor Avtalens materielle virkeområde. I de fleste andre land i EØS er slike ytelser en del av sosialhjelpsordninger og ikke trygdeordninger».

Det samme ble lagt til grunn da den nye trygdeforordningen trådte i kraft for Norge i 2012.

Overgangsstonaden og forholdet til trygdeforordningen er også omtalt i senere dokumenter og brev til Stortinget. Blant annet er dette omtalt i Prop. 115 L (2014–2015) *Endringer i folketrygdloven mv. (stønader til enslig mor eller far og tilleggsstønader til tiltaksdeltakere)*, hvor det framgår at «Stønadene i folketrygdloven kapittel 15 er ikke omfattet av trygdeforordningen».

Departementet har merket seg at det har blitt stilt spørsmål ved denne vurderingen, blant annet i rapporten «*Ikke stykkevis og delt – rapport om Arbeids- og velferdsetatens EØS-rettslige forpliktelser*», som ble overlevert til Arbeids- og velferdsdirektoratet i desember 2019. Rapporten er skrevet av professor Ingunn Ikdahl (UiO), professor Christian Franklin (UiB), førsteamanuensis Martin Hennig (UiT) og stipendiat Johan Vorland Wibye (sekretær, UiO) i henhold til mandat fra Arbeids- og velferdsdirektøren om å «... gjennomgå hvilke EØS-rettslige forpliktelser Arbeids- og velferdsetaten har i forbindelse med forvaltningen av sine ytelser og tjenester».

I svar på skriftlig spørsmål 20. desember 2019 framgår det at departementet vil «... følge opp anbefalingen i rapporten om å se nærmere på de EØS-rettslige vurderingene av stønadene etter folketrygdloven kapittel 15».

Trygdekoordineringsutvalget la i NOU 2021: 8 under noe tvil til grunn at enkelte av stønadene til enslig mor eller far er omfattet av koordineringsbestemmelsene i trygdeforordningen. På denne bakgrunnen foreslo utvalget å ta inn en folkerettsmarkør i folketrygdloven kapittel 15, for å synliggjøre kontaktflater mot trygdeforordningen.

Stønadens spesielle karakter er ikke endret siden 1994, men snarere styrket. Stønadene har et todelt formål. Det er både en inntektssikring og hjelp til selvhjelp for å komme i arbeid. Målet om hjelp til selvhjelp har siden 1994 blitt viktigere, og kravene til yrkesrettet aktivitet er dermed styrket og justert i flere omganger. Departementets vurdering er derfor fortsatt at disse stønadene faller utenfor virkeområdet for trygdeforordningen, siden de dekker en spesiell risiko som ikke er omfattet av de trygderisikoene som er nevnt i trygdeforordningen artikkel 3 nr. 1.

Trygderetten har 26. januar 2022 sendt en henvendelse til EFTA-domstolen, med anmodning om en rådgivende tolkningsuttalelse knyttet til spørsmålet om folketrygdlovens stønader til enslig mor eller far er omfattet av trygdeforordningens virkeområde. Departementet mener at det er hensiktsmessig å få en rettslig avklaring på dette

spørsmålet gjennom EFTA-domstolens kommende tolkningsuttalelse i sak E-2/22 og Trygderettens etterfølgende avgjørelse.

Utvalgets forslag om å ta inn en folkerettsmarkør i folketrygdloven kapittel 15, foreslås derfor ikke fulgt opp i proposisjonen her.

Folkerettsmarkørene vil suppleres med ytterligere veiledning i spesialmerknadene til markørene, om hvordan trygdeforordningene kan påvirke de aktuelle trygdeytelsene, se kapittel 11.

Det må imidlertid tas et forbehold om at EØS-retten er dynamisk og endres over tid, blant annet gjennom domstolens fortolkning av regelverket. Framstillingen i spesialmerknadene vil derfor utelukkende kunne gi et øyeblikksbilde av samvirket mellom forordningene og trygdelovgivningen for øvrig. Bestemmelsene i forordningene må i alle tilfelle tolkes autonomt og i tråd med tolkningslæren som gjelder for slike rettskilder. Det ville heller ikke være hensiktsmessig eller praktisk mulig at framstillingen i spesialmerknadene gjøres uttømmende, ved å omtale alle tenkelige konstallasjoner og situasjoner. Framstillingen må derfor ikke leses som en uttømmende beskrivelse av kontaktflatene mellom de nasjonale reglene og trygdeforordningen.

7.5.2 Folkerettsmarkører i folketrygdloven, barnetrygdloven og kontantstøtteleven

7.5.2.1 Behovet for særlige folkerettsmarkører

I dette punktet drøfter departementet om det er behov for å innføre folkerettsmarkører. I punkt 7.5.2.2 foreslår departementet konkrete folkerettsmarkører.

Departementet er enig med utvalget i at en full EØS-tilpasning verken vil være praktisk mulig, eller hensiktsmessig.

Kompleksiteten i at forordningene skal virke sammen med trygdelovgivningens regler, og ikke istedenfor disse, innebærer at brukere av lovgivningen, også de profesjonelle, lett kan komme til å overse sentrale bestemmelser i trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen. Trygdekoordineringsutvalget mente derfor at kompleksiteten i forholdet mellom trygdeforordningen og de nasjonale trygdereglene tilsier at helt generelle folkerettsmarkører neppe vil være tilstrekkelig.

At folkerettsmarkørene som utvalget foreslo er såpass utfyllende, men likevel ikke uttømmende, medfører imidlertid en risiko for at lovens brukere kan trekke uriktige motsetningsslutninger. Om eksempellistene oppfattes som uttøm-

mende, vil dette kunne øke risikoen for å overse andre virkninger som følger av internasjonale koordineringsforpliktelser på trygdens område. De av høringsinstansene som uttaler seg om dette, er delt i synet på hvorvidt en slik liste med eksempler på kontaktpunkter som utvalget foreslo, vil kunne oppfattes som uttømmende eller ikke. *Arbeids- og velferdsdirektoratet* påpeker at deres erfaring er at slike lister ofte leses bokstavelig og oppfattes uttømmende. *Jussbuss* peker derimot på at eksemplene er formulert slik at det tydelig kommer fram at listene ikke er uttømmende.

Plikten til å gjennomføre forordninger «som sådan», jf. EØS-avtalen artikkel 7, begrenser muligheten til å tilpasse nasjonale trygderegler til trygdeforordningen. Selv om markørenes strekpunkter klart peker mot hvilke bestemmelser i loven som kan påvirkes, og til dels også antyder på hvilken måte bestemmelsene vil påvirkes, vil markørene ikke synliggjøre de nøyaktige konsekvensene for anvendelsen av bestemmelsene. Slik konkret informasjon om hvordan trygdeforordningen og avtalene med betydning for trygdekoordinering vil påvirke retten til de ulike trygdeytelsene, vil man derfor fortsatt måtte finne i lovforarbeider, *Arbeids- og velferdsetatens rundskriv*, mv.

En hovedinnvending mot slike folkerettsmarkører, er at de i hovedsak ikke har noen rettsvirkning, men bare vil være veiledende. Det vil si at de kun tar et forbehold om at det finnes EØS-regler og bi- og multilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering, og at EØS-reglene har visse berøringspunkter med den nasjonale trygdelovgivningen, uten å si noe om hvilke konkrete virkninger trygdeforordningen eller avtalene har. Slike rent veiledende bestemmelser er lovteknisk utfordrende, og det kan også stilles spørsmål ved om denne type bestemmelser, som ikke har rettsvirkning, hører hjemme i en lovtekst som skal vedtas av Stortinget. Rent veiledningsstoff av denne typen vil normalt legges til lovforarbeider og veiledningsdokumenter utarbeidet av forvaltningen.

Gjennom forslaget om å inkorporere trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen i folketrygdloven § 1-3, og ikke i en forskrift som i dag, samt å regulere forholdet til de bi- og multilaterale avtalene med betydning for trygdekoordinering i ny § 1-3 a, vil det komme klarere fram av folketrygdloven at lovens bestemmelser må tolkes og anvendes i samsvar med forpliktelser som følger av disse forordningene og avtalene. Det kan da stilles spørsmål ved om det å ta inn særlige folkerettsmarkører i loven i tillegg, vil tilføre regelverket noe ut over det som allerede framgår av disse nye inkorporasjonsbestemmelsene.

Inkorporasjonsbestemmelsene er foreslått tatt inn i kapittel 1 i folketrygdloven. Folketrygdloven er en svært omfangsrik lov. Loven har 20 kapitler der det gis nærmere regler og vilkår knyttet til bestemte trygdeytelser. Det må derfor antas at mange av dem som bruker folketrygdloven, ikke vil lese loven fra start til slutt, men gå rett til det kapitlet som gir regler for den aktuelle trygdeytelsen. Det kan dermed være lett å overse de nye inkorporasjonsbestemmelsene som foreslås tatt inn i lovens kapittel 1. Inkorporasjonsbestemmelsene vil heller ikke gjøre det enklere for lovens brukere å forstå hvilke av ytelsene i loven som er omfattet av trygdeforordningen og de bi- og multilaterale avtalene med betydning for trygdekoordinering. Dette tilsier at inkorporasjonsbestemmelsene bør suppleres med kapittelvise folkerettsmarkører.

Inkorporasjonsbestemmelsen vil ligge i folketrygdloven, mens barnetrygd og kontantstøtte er regulert i egne lover. At det finnes relevante regler knyttet til barnetrygd og kontantstøtte i folketrygdloven §§ 1-3 og 1-3 a, vil dermed kunne være utfordrende å fange opp. For barnetrygdloven og kontantstøtteloven, vil de nye inkorporasjonsbestemmelsene i folketrygdloven §§ 1-3 og 1-3 a, dermed neppe være en tilstrekkelig erstatning for en særskilt folkerettsmarkør, til tross for at det foreslås inntatt henvisningsbestemmelser i § 22 i begge lovene, se kapittel 6 i proposisjonen her.

Departementet mener at det å ta inn særlige folkerettsmarkører i lovene, i tillegg til de foreslåtte inkorporasjonsbestemmelsene, vil bidra til økt bevissthet og synliggjøring av forpliktelsene. Slike folkerettsmarkører gir også en foranledning til å omtale nærmere i lovens forarbeider hvilken konkret betydning trygdeforordningen og avtalene med betydning for trygdekoordinering vil ha for de aktuelle trygdereglene, eller den konkrete trygdeytelsen. Dette vil være særlig viktig for de profesjonelle brukerne. De folkerettslige bestemmelsene om trygdekoordinering forutsetter at de nasjonale trygdereglene ikke er harmonisert, og de er utformet nettopp for å virke sammen med de eksisterende nasjonale trygdereglene. Dette rettsområdet reiser dermed særskilte problemstillinger som ikke nødvendigvis vil gjelde tilsvarende for andre rettsområder. Det understrekes derfor at de valgte regeltekniske løsningene for tilpassning av folketrygdloven og bruk av folkerettsmarkører, ikke nødvendigvis kan overføres til andre rettsområder.

Av hensyn til systematikken og sammenhengen i folketrygdloven, mener departementet, i samråd med Helse- og omsorgsdepartementet, at

det bør tas inn en folkerettsmarkør også i folketrygdloven kapittel 5 om stønad ved helsetjenester. Helsedirektoratet gir i sitt høringssvar generell støtte til utvalgets forslag til kapittelvise markører i folketrygdloven, og de viser til at Trygdekoordineringsutvalgets drøftinger og forslag vil kunne ha betydning for folketrygdloven kapittel 5.

7.5.2.2 *Utformingen av folkerettsmarkørene*

Trygdeforordningen er som nevnt utformet med tanke på at den skal virke sammen med de nasjonale trygdereglene. Dette samspillet er komplekst og vanskelig å skaffe seg oversikt over. I NOU 2021: 8, punkt 15.11.2, pekte Trygdekoordineringsutvalget på at saken om feilpraktiseringen av trygdeforordningen har vist at alle, herunder profesjonelle brukere, kunne hatt nytte av skjønnsomt plasserte folkerettsmarkører i trygdelovgivningen. Samtidig setter også EØS-avtalen artikkel 7 bokstav a begrensninger med hensyn til hvordan folkerettsmarkørene kan utformes, ved at den krever at forordningen skal tas inn i Norges rettsorden «som sådan», slik at det ikke er tillatt å gjengi eller tolke forordningens regler i loven.

I folketrygdloven, hvor det foreslås at det tas inn slike folkerettsmarkører i de fleste av lovens kapitler, utgjør markørene samlet sett en betydelig mengde regeltekst. Utvalgets forslag til markører bidrar til en oppsvulming av en allerede meget omfattende lov. Det må også nevnes at både Justis- og beredskapsdepartementet og Jussbuss, i sine høringsinnspill peker på at det kan stilles spørsmål ved om slike folkerettsmarkører vil være til hjelp og om de gjør regelverket mer tydelig.

I barnetrygdloven og kontantstøtteloven vil det kun tas inn en folkerettsmarkør i hver lov. Isolert sett vil de foreslåtte folkerettsmarkørene dermed ikke bygge ut disse lovene i like stor grad som for folketrygdloven. Også når det gjelder barnetrygdloven og kontantstøtteloven vil det imidlertid være et viktig poeng at lovteksten ikke bygges ut med veiledende stoff uten rettsvirkning i større grad enn det som er strengt nødvendig. Det vil også være hensiktsmessig at markørene i ulike trygdelover utformes på samme måte, slik at det ikke oppstår tvil med hensyn til om valg av ulike løsninger kan ha en realitetsbetydning.

Mange, men ikke alle, av strekpunktene som utvalget har foreslått tatt inn i markørene, gir en peker til konkrete bestemmelser hvor det kan være grunn til å undersøke om trygdeforordningen kan gi andre rettigheter eller plikter enn det som alene følger av de nasjonale reglene i folke-

trygdloven. Selv om disse strekpunktene ikke sier hvilken konkret virkning forordningen får, gir de likevel en viss veiledning i hvilken retning forordningen kan påvirke den konkrete lovbestemmelsen gjennom formuleringer som at bestemmelsen vil «fravikes», at det «skal tas hensyn til», etc. Enkelte høringsinstanser peker likevel på at de foreslåtte markørene vil ha begrenset informasjonsverdi for trygdemottakerne.

Siden folkerettsmarkørene i hovedsak bare er veiledende, mener departementet at markørene bør være korte og overordnede, slik at lovens brukere ikke overser relevante kontaktpunkter som ikke blir trukket fram. Departementet mener derfor at utvalgets foreslåtte lister med eksempler ikke bør tas med i folkerettsmarkørene, men erstattes med en mer generell henvisning, som peker på at bestemmelsene må anvendes i samsvar med relevante bestemmelser i trygdeforordningen. På samme måte foreslås det at også henvisningen til de bi- og multilaterale avtalene med betydning for trygdekoordinering utformes kort og overordnet.

En slik kort og generell folkerettsmarkør vil synliggjøre at den aktuelle trygdeytelsen er omfattet av trygdeforordningen, og synliggjøre at bestemmelsene i det aktuelle kapitlet må tolkes og anvendes i samsvar med de relevante bestemmelsene i forordningen og de bi- og multilaterale avtalene med betydning for trygdekoordinering. I markørene i de stønadsspesifikke kapitlene i folketrygdloven, samt i barnetrygdloven og kontantstøtteleven, vil folkerettsmarkøren i tillegg angi hvilken trygderisiko den eller de aktuelle ytelsen(e) er vurdert å falle inn under. Ved at det angis hvilken trygderisiko ytelsen regnes som, vil markøren peke til hvilke deler av forordningens regler som er særlig relevante for den aktuelle ytelsen. Markøren vil således utformes likt for de ulike ytelsene, med unntak av den delen der det angis hvilken risiko ytelsen faller inn under.

En kort og generell kapittelvis markør, i kombinasjon med de foreslåtte endringene i oppholdskravet for sykepenges, pleiepenges og arbeidsavklaringspenges, hvor det vises til trygdeforordningen, jf. kapittel 8, kan oppfattes som at folketrygdloven er tilpasset trygdeforordningen og at forordningen primært bare berører oppholdskravene. Departementet ser at dette kan medføre en risiko for at de øvrige kontaktpunktene i enda større grad enn i dag kommer i blindsonen i lovteksten. Dette vil primært være en problemstilling som vil oppstå i de kapitlene der folketrygdlovens krav om opphold i Norge foreslås endret. At trygdeforordningen og de bi- og multi-

laterale avtalene med betydning for trygdekoordinering ikke bare vil ha betydning for lovens oppholdskrav, vil etter departementets vurdering likevel komme tilstrekkelig klart fram av lovens forarbeider og spesialmerkene til de ulike folkerettsmarkørene.

Departementet mener at en kortere og mer generell markør enn det utvalget foreslo i tilstrekkelig grad gjør brukerne oppmerksomme på de internasjonale forpliktelsene som foreligger. Det legges her særlig vekt på at folkerettsmarkørene gir anledning til å gi utfyllende spesialmerknader i lovforarbeidene, jf. kapittel 11 i proposisjonen her, slik at de mer konkrete berøringspunktene for den aktuelle ytelsen vil utdypes der. Det foreslås derfor at det legges inn slike folkerettsmarkører i kapitlene 2 til 14 og 16 til 22 i folketrygdloven, samt i barnetrygdloven og i kontantstøtteleven.

Når det settes inn en ny paragraf i disse kapitlene i folketrygdloven, må innholdsfortegnelsen i kapitlene oppdateres i tråd med dette.

I barnetrygdloven og kontantstøtteleven foreslås en justering av overskriften til disse lovenes kapittel 1, for å synliggjøre at ny § 1 a innlemmes i kapitlene.

7.5.2.3 *Vurdering av behovet for markører til annet EØS-regelverk*

Å sette inn markører til trygdeforordningen, men ikke til *annen relevant EØS-rett*, vil kunne føre til feilaktige motsetningsslutninger for de EØS-reglene som ikke blir markert, blant annet arbeidstakerforordningen og EØS-avtalens generelle regler om fri bevegelighet. Å få lagt inn markører som dekker alt relevant EØS-regelverk, vil imidlertid neppe være verken praktisk eller mulig. Departementet legger uansett til grunn at en slik supplering i så fall må sendes på alminnelig høring. Departementet fremmer ikke i proposisjonen her forslag om å ta slike henvisninger inn i folkerettsmarkørene.

7.5.2.4 *Forskriftshjemler*

Utvalget pekte på at markørene kan suppleres med en forskriftshjemmel for de ytelsene hvor det er relevant å gi utfyllende eller supplerende bestemmelser i forskrift.

Adgangen til å kunne gi regler som supplerer og utfyller forordninger, er begrenset. I visse situasjoner følger det likevel direkte av forordningen at statene kan gi utfyllende bestemmelser. Etter EU-domstolens praksis har statene også en viss adgang til å vedta supplerende bestemmelser, selv

om dette ikke er strengt påkrevd, men kun følger av den muligheten forordningen gir for å utøve skjønn.

Trygdeforordningen åpner i noen grad for at statene kan gi bestemmelser som supplerer eller utfyller forordningen. Et eksempel på dette er trygdeforordningen artikkel 64, som åpner for at stater helt kan velge bort muligheten til å forlenge perioden for eksport av dagpengene utover de obligatoriske tre måneder, og også for at statene kan se bort fra noen av de tidsfristene som er satt. Det er imidlertid ikke særlig mange slike bestemmelser i trygdeforordningen, og heller ikke for alle ytelsene.

Også selve utformingen av de nasjonale trygdeytelsene kan gjøre at det blir behov for å gi noen regler for å bygge bro mellom folketrygdlovens regler og trygdeforordningens regler, for å sikre en lojal og effektiv etterlevelse av trygdeforordningen. Eksempler på dette kan være regler knyttet til praktisk anvendelse av sammenleggingsreglene, eller reglene om likestilling av hendelser.

I dag er det gitt fire sett med forskrifter knyttet til anvendelsen av trygdeforordningen:

- forskrift 23. desember 1993 nr. 1251 om pensjonsberegning, om tilståelse og beregning av barnetillegg og barnepensjon og om gjennomføringa av folketrygdlovens bestemmelser om inntektsprøving i tilfelle som omfattes av EØS-avtalen,
- forskrift 16. september 1998 nr. 890 om dagpenger under arbeidsløshet (kapittel 13)
- forskrift 12. februar 2015 nr. 130 om beregning av uføretrygd etter EØS-avtalen,
- forskrift 13. desember 2017 nr. 2099 om beregning av arbeidsavklaringspenger etter EØS-avtalen.

De nevnte forskriftene er alle hjemlet i folketrygdloven § 25-15, som sier at «Departementet gir forskrifter om gjennomføringen av denne loven», og folketrygdloven § 1-3. Forskrift om dagpenger under arbeidsløshet inneholder også nasjonalt initierte forskriftsbestemmelser og er derfor også hjemlet i ulike bestemmelser i folketrygdloven kapittel 4. Disse forskriftsbestemmelsene kan være vanskelige å finne fram til, når forskriftshjemmelen ikke ligger i samme kapittel i loven som den aktuelle trygdeytelsen.

Å ta inn en hjemmel for å kunne gi slike forskriftsbestemmelser i folkerettsmarkøren i det aktuelle kapitlet framfor med hjemmel i folketrygdloven §§ 1-3 og 25-15, vil etter departementets vurdering bidra til å synliggjøre at det er gitt

slike forskriftsbestemmelser. Dette er også i overenstemmelse med folketrygdlovens struktur, nemlig at forskriftshjemler i hovedsak er lagt inn i de konkrete bestemmelsene som forskriftene skal supplere. Det er imidlertid ikke gitt at det vil være behov for å gi forskrifter for alle ytelsene. Det vil ikke være hensiktsmessig å ta inn et stort antall forskriftshjemler som kanskje aldri vil bli brukt. Departementet foreslår derfor at slike forskriftshjemler bare tas inn i folkerettsmarkørene i de lovkapitlene hvor det i dag er gitt slike forskriftsbestemmelser og der det foreligger en konkret plan fra departementet om å gi slike forskrifter.

Det vil fortsatt være behov for å opprettholde forskrifter som supplerer trygdeforordningen for dagpenger under arbeidsløshet, arbeidsavklaringspenger, uføretrygd, ytelse til gjenlevende ektefelle, barnepensjon og alderspensjon. Departementet foreslår derfor at det legges inn en forskriftshjemmel i folketrygdloven ny §§ 4-1 a, 11-1 a, 12-1 a, 17-1 a, 18-1 a, 19-1 a og 20-1 a.

Det er i dag ikke gitt slike forskriftsbestemmelser for stønad for å kompensere for utgifter til bedring av arbeidsevnen og funksjonsevnen i dagliglivet (hjelpemidler mv.), se folketrygdloven kapittel 10. Departementet vurderer å gi enkelte forskriftsbestemmelser også for disse stønadene og foreslår derfor at det også tas inn en forskriftshjemmel i ny § 10-1 a.

Forskriftskompetansen kan enten legges til departementet eller til Kongen. Ved å legge den til Kongen i statsråd vil man sikre forarbeider til forskriftene, i form av statsrådsforedrag. De fleste forskriftshjemlene i folketrygdloven legger imidlertid denne kompetansen til departementet. Dette er imidlertid ikke til hinder for utarbeidelse av forarbeider i form av høringsnotater eller lignende, eller ved at departementet på andre måter begrunner forskriftsbestemmelsene. Dersom hjemmelen legges til departementet, vil man åpne for at slike forskriftsbestemmelser vil kunne legges inn i samme forskrift som andre bestemmelser knyttet til de aktuelle delene av regelverket og synliggjøre at de er en integrert del av stønadsregelverket. Det foreslås derfor at forskriftshjemmelen legges til departementet.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven ny §§ 4-1 a, 10-1 a, 11-1 a, 12-1 a, 17-1 a, 18-1 a, 19-1 a og 20-1 a, og de tilhørende spesialmerknadene.

7.5.3 Vurderinger av folkerettsmarkører i helselovgivningen

Utover forslaget til henvisnings- og gjennomføringsbestemmelser i helselovgivningen med hen-

syn til trygdeforordningen og bi- og multilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering, se kapittel 6 i proposisjonen her, finner departementet, i samråd med Helse- og omsorgsdepartementet, ikke grunn til å supplere med folkerettsmarkører som synliggjør sammenhengen mellom helselovene og internasjonale trygdekoordineringsinstrumenter. Det er allerede flere bestemmelser i helselovene som hver på sin måte synliggjør disse folkerettslige forpliktelsene og som dermed fungerer som folkerettsmarkører. Disse reglene knytter blant annet rettsvirkninger til hvorvidt pasienten er omfattet av en gjensidighetsavtale om trygd med andre stater.

Helselovgivningingen har blant annet bestemmelser som regulerer retten til helse- og omsorgstjenester og betaling for spesialisthelsetjenester for personer som ikke har bosted eller fast opphold i riket. Flere av disse bestemmelsene knytter rettsvirkninger til hvorvidt pasienten er omfattet av gjensidighetsavtaler med andre stater.

Personer som har lovlig, men ikke fast, opphold i riket og som har rett til helsehjelp i henhold til gjensidighetsavtale med annen stat (konvensjonspasienter), har fulle rettigheter til nødvendige helse- og omsorgstjenester fra kommunen og spesialisthelsetjenesten etter bestemmelsene i pasient- og brukerrettighetsloven kapittel 2. Dette følger av forskrift om rett til helse- og omsorgstjenester til personer uten fast opphold i riket, gitt med hjemmel i pasient- og brukerrettighetsloven § 1-2.

Videre følger det av spesialisthelsetjenesteloven § 5-3 at pasient som ikke har bosted i riket, selv skal dekke behandlings- og forpleiningsutgiftene i spesialisthelsetjenesten (sykehus mv.). Folketrygden skal imidlertid dekke utgiftene dersom pasienten er medlem etter folketrygdloven eller stønadsberettiget i henhold til gjensidig avtale med annen stat.

Ovennevnte bestemmelser har først og fremst betydning for personer som kommer til Norge fra utlandet og som mottar helsehjelp her under oppholdet.

Det vises i tillegg til pasient- og brukerrettighetsloven § 2-4 a som gir en samlet oversikt over

de ulike ordningene som kan gi grunnlag for dekning av pasienters utgifter til helsehjelp mottatt i utlandet. Bestemmelsen i § 2-4 a første ledd bokstav b gir konkret anvisning på materielle rettigheter til helsetjenester som følger av trygdeforordningen. Av bestemmelsen framgår det at trygdeforordningen blant annet gir rett til å få dekket utgifter til nødvendig helsehjelp under midlertidig opphold (jf. artikkel 19) og til planlagt helsehjelp (jf. artikkel 20) i andre EØS-stater dersom helsehjelpen ikke ytes innen forsvarlig tid i Norge. Videre er det i § 2-4 a første ledd bokstav a vist til forskrifter som gjennomfører pasientrettighetsdirektivet i norsk rett.

Pasient- og brukerrettighetsloven § 2-4 a trådte i kraft 1. mars 2020 og er dermed relativt ny. Bakgrunnen for lovendringen er at EFTAs overvåkningsorgan (ESA) i en grunnlagt uttalelse fra 20. september 2017 (Decision No 150/17/COL) har lagt til grunn at deler av pasient- og brukerrettighetsloven ikke er i samsvar med blant annet artikkel 20 i trygdeforordningen, pasientrettighetsdirektivet og EØS-avtalen artikkel 36 om fri bevegelse av tjenester. Formålet med lovendringen har vært å gi publikum og rettsanvendere en bedre og lettere tilgjengelig oversikt over de ulike ordningene, samt å sikre at EØS-reglene anvendes på en konsekvent måte og i tråd med forpliktelsene i EØS-avtalen.

7.5.4 Vurdering av folkerettsmarkører i annen trygdlovgivning

Trygdekoordineringsutvalget har begrenset seg til å se på folketrygdloven, barnetrygdloven og kontantstøtteleven. At det tas inn folkerettsmarkører i disse lovene, kan gi grunn for å vurdere om det bør tas inn tilsvarende markører i annen trygdlovgivning. I etterkant av Stortingets behandling av forslaget i denne proposisjonen, vil det vurderes om det kan være hensiktsmessig med tilsvarende folkerettsmarkører i annen trygdlovgivning.

8 Folketrygdlovens bestemmelser om oppholdskrav

8.1 Innledning

Trygdekoordineringsutvalget foreslo ikke omfattende EØS-tilpasninger av hele trygdlovgivningen, med sikte på at alle regler for grensekryssende tilfeller skal framgå direkte av lovteksten. De mente imidlertid at oppholdskravene i folketrygdloven for rett til sykepenger (§ 8-9), pleiepenger mv. (§ 9-4) og arbeidsavklaringspenger (§ 11-3) står i en særstilling, som rettferdiggjør at akkurat disse bestemmelsene skilles ut til materiell tilpasning. Utvalget foreslo derfor endringer i utformingen av oppholdskravene for å synliggjøre trygdeforordningens betydning for folketrygdlovens krav om opphold i Norge for disse ytelsene.

Ved å foreta materielle EØS-tilpasninger av enkeltbestemmelser i folketrygdloven, kan man imidlertid risikere å invitere til en feilaktig slutning om at hele loven er EØS-tilpasset, og dermed til at brukere overser behovet for å tolke og anvende lovens øvrige bestemmelser i samsvar med trygdeforordningens bestemmelser. Utvalget viste til at faren for slike feilaktige motsetningslutninger kan begrenses gjennom å ta inn utfyllende folkerettsmarkører som synliggjør at lovens regler må fravikes eller suppleres der dette følger av forpliktelser i trygdeforordningen eller bi- og multilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering.

Utvalget foreslo ikke tilsvarende endringer av oppholdskravene i folketrygdloven for dagpenger under arbeidsløshet (§ 4-2), hjelpemidler (§ 10-3) og stønader til enslig mor eller far (§ 15-3). De begrunnet i hovedsak dette med at vurderingen av når kravet til opphold i Norge for disse ytelsene gjelder fullt ut, og når det må suppleres med trygdeforordningen eller eventuelt annen EØS-rett, vil være langt mer komplisert enn de endringene som utvalget foreslo i oppholdskravene i folketrygdloven §§ 8-9, 9-4 og 11-3.

Se NOU 2021: 8 punkt 15.9.

8.2 Gjeldende rett

8.2.1 Innledning

I punktene 8.2.2 til 8.2.4 omtales oppholdskravene i nasjonal rett, for henholdsvis sykepenger, pleiepenger mv. og arbeidsavklaringspenger. I punkt 8.2.5 omtales trygdeforordningens bestemmelser som supplerer de nasjonale oppholdskravene for kontantytelser ved sykdom. Punkt 8.2.6 omtaler oppholdskrav for andre ytelser i folketrygdloven.

8.2.2 Sykepenger – folketrygdloven kapittel 8

Sykepenger er regulert i folketrygdloven kapittel 8. Formålet med ytelsen er å kompensere for bortfall av arbeidsinntekt for yrkesaktive personer som er arbeidsuføre på grunn av sykdom eller skade.

Rett til sykepenger forutsetter medlemskap i folketrygden. Videre må den sykmeldte som hovedregel ha vært i arbeid i minst fire uker umiddelbart før han eller hun ble arbeidsufør, jf. folketrygdloven § 8-2. Arbeidsuførheten må ha ført til tap av pensjonsgivende inntekt, jf. folketrygdloven § 8-3. Dersom den sykmeldte delvis kan utføre sine vanlige arbeidsoppgaver, eller andre tilrettelagte arbeidsoppgaver, ytes det graderte sykepenger, jf. folketrygdloven § 8-6. Sykepenger kan ytes inntil 52 uker, jf. folketrygdloven § 8-12.

Det stilles krav til aktivitet og medvirkning, jf. folketrygdloven §§ 8-7 a og 8-8. Den sykmeldte skal så tidlig som mulig, og senest innen åtte uker, prøve seg i arbeidsrelatert aktivitet, med mindre medisinske grunner klart er til hinder for dette. Retten til sykepenger faller bort dersom medlemmet uten rimelig grunn nekter å gi opplysninger, å medvirke til utredning, eller å ta imot tilbud om behandling eller arbeidsutprøving mv.

Etter folketrygdloven § 8-9 første ledd er det som hovedregel et vilkår for rett til sykepenger at man er medlem av folketrygden og oppholder seg i Norge. Sykepenger ytes i utlandet til en person som er pliktig eller frivillig medlem i folketrygden under opphold i utlandet i henhold til folketrygd-

loven § 2-5, § 2-6 eller § 2-8 eller til et medlem som er innlagt i helseinstitusjon for norsk offentlig regning eller som får oppholdet dekket etter avtale med annen stat om trygd, jf. § 8-9 andre ledd. Etter søknad kan et medlem også få sykepenger under opphold i utlandet i inntil fire uker i løpet av en tolv månedersperiode. Sykepenger ved midlertidig utenlandsopphold på inntil fire uker kan bare gis når det er avklart med arbeidsgiver og sykmelder at utenlandsoppholdet ikke vil være til hinder for planlagt aktivitet og behandling. Det er også et vilkår at utenlandsoppholdet ikke vil hindre Arbeids- og velferdsetatens kontroll og oppfølging. Det gjelder egne regler ved opphold i andre EØS-stater for personer som er omfattet av trygdeforordningen, se punkt 8.2.5.

8.2.3 Pleiepenger mv. – folketrygdloven kapittel 9

Folketrygdloven kapittel 9 regulerer rett til omsorgspenger (sykt-barn-dager), pleiepenger og opplæringspenger. Rett til ytelse etter kapittel 9 forutsetter medlemskap i folketrygden, at medlemmet har vært i arbeid i minst fire uker umiddelbart før fraværet fra arbeidet (opptjeningstid) og at medlemmet har tapt pensjonsgivende inntekt på grunn av fravær fra arbeidet på grunn av et barns, en barnepassers eller en nærstående sykdom.

En arbeidstaker, frilanser eller selvstendig næringsdrivende som har omsorg for barn, kan få *omsorgspenger* dersom han eller hun er borte fra arbeidet fordi barnet eller barnepasseren er syk, fordi barnet skal til lege e.l., eller fordi barnepasseren må ta vare på et annet barn som er sykt eller skal til lege e.l.

Et medlem av folketrygden som har omsorg for barn under 18 år, har rett til *pleiepenger* når barnet på grunn av sykdom, skade eller lyte har behov for kontinuerlig tilsyn og pleie, og medlemmet må være borte fra arbeidet. På visse vilkår kan to omsorgspersoner få pleiepenger samtidig, og i noen tilfeller ytes pleiepenger uten hensyn til aldersgrensen på 18 år, jf. folketrygdloven § 9-10. Det kan ytes graderte pleiepenger dersom det er etablert tilsyns- og avlastningsordning deler av tiden, jf. folketrygdloven § 9-11.

Opplæringspenger ytes til medlem som har omsorg for barn med en funksjonshemming eller en langvarig sykdom, dersom vedkommende gjennomgår nødvendig opplæring for å kunne ta seg av og behandle barnet, jf. folketrygdloven § 9-14.

Bestemmelsen om krav til opphold i Norge står i § 9-4 og gjelder for alle de tre ytelsene. Som hovedregel er det et vilkår om å oppholde seg i Norge for å få rett til ytelse etter folketrygdloven kapittel 9. Ytelsen gis likevel ved opphold i utlandet dersom vedkommende under utenlandsoppholdet er medlem i folketrygden i henhold til folketrygdloven § 2-5, § 2-6 eller § 2-8, eller der vedkommende har omsorgen for et barn som er innlagt i helseinstitusjon for norsk offentlig regning, eller der barnet får oppholdet dekket etter avtale med en annen stat om trygd, jf. § 9-4 andre ledd. Et medlem kan også ellers få ytelse i inntil åtte uker i løpet av en tolv måneders periode. Det gjelder egne regler ved opphold i andre EØS-stater for personer som er omfattet av trygdeforordningen, se punkt 8.2.5.

For ytelse etter folketrygdloven kapittel 9, er det ikke krav til aktivitet eller oppfølging av mottakeren av ytelsen på samme måte som for sykepenger, men det stilles krav om at mottakeren må informere Arbeids- og velferdsetaten om utenlandsoppholdet.

8.2.4 Arbeidsavklaringspenger – folketrygdloven kapittel 11

Arbeidsavklaringspenger er regulert i folketrygdloven kapittel 11. Formålet med ytelsen er å sikre inntekt for personer med nedsatt arbeidsevne som har behov for aktiv behandling eller arbeidsrettede tiltak, eller som får annen oppfølging med sikte på å skaffe seg eller beholde arbeid, jf. folketrygdloven §§ 11-1, 11-5 og 11-6.

I motsetning til hva som er tilfellet for sykepenger og pleiepenger mv., stilles det ikke krav til tidligere yrkesaktivitet. Både personer som tidligere har vært i arbeid, og personer uten noen erfaring fra arbeidslivet, kan få innvilget arbeidsavklaringspenger.

Det er et vilkår at arbeidsevnen er nedsatt med minst halvparten. Sykdom, skade eller lyte må være en vesentlig medvirkende årsak til den nedsatte arbeidsevnen, jf. folketrygdloven § 11-5. En mottaker av arbeidsavklaringspenger skal bidra aktivt i prosessen med å komme i arbeid og få jevnlig oppfølging fra Arbeids- og velferdsetaten. Aktivitetene fastsettes i en individuell aktivitetsplan, jf. folketrygdloven § 11-7 andre ledd. Medlemmets plikt til aktivt å bidra i prosessen med å komme i arbeid, følger av folketrygdloven § 11-7 første ledd. Fravær fra fastsatt aktivitet eller manglende oppfølging av bestemte aktivitetsplikter uten rimelig grunn, kan føre til stans eller reduksjon av ytelsen, jf. folketrygdloven §§ 11-8

og 11-9. Arbeidsavklaringspenger gis i inntil tre år. Stønadsperioden kan forlenges med inntil to år etter særlige unntaksregler, jf. folketrygdloven § 11-12.

For arbeidsavklaringspenger er det krav om fem års forutgående medlemskap i folketrygden umiddelbart før kravet om ytelsen settes fram, jf. folketrygdloven § 11-2. Etter § 11-2 andre ledd er det tilstrekkelig med ett års umiddelbart forutgående medlemskap før kravet om ytelsen settes fram, dersom vedkommende enten var medlem i folketrygden da arbeidsevnen ble nedsatt med minst halvparten, og etter fylte 16 år har perioder med medlemskap som minst tilsvarende perioder uten medlemskap, eller etter fylte 16 år har vært medlem i folketrygden med unntak av maksimum fem år.

Etter folketrygdloven § 11-3 første ledd er det et vilkår for rett til arbeidsavklaringspenger at medlemmet oppholder seg i Norge. Det er gitt unntak fra oppholdskravet for personer som får medisinsk behandling eller deltar på et arbeidsrettet tiltak i utlandet i samsvar med gjeldende aktivitetsplan, jf. § 11-3 andre ledd. Det kan også søkes om å få ytelsen under opphold i utlandet i inntil fire uker per kalenderår, jf. § 11-3 tredje ledd. Ettersom medlemmets aktivitetsplikt, jf. folketrygdloven § 11-7, gjør seg gjeldende ved opphold både i og utenfor Norge, er det en forutsetning at dette er forenlig med fastsatt aktivitetsplan og ikke hindrer Arbeids- og velferdsetatens oppfølging og kontroll. Mottakere som forsørger barn, har rett til barnetillegg, jf. folketrygdloven § 11-20. Det er et vilkår at barnet er bosatt og oppholder seg i Norge, inkludert Svalbard, men det kan likevel ytes barnetillegg dersom utenlandsoppholdet ikke varer mer enn 90 dager i løpet av en 12 måneders periode, eller barnet oppholder seg utenlands og likevel er pliktig medlem av trygden (§ 2-5 andre ledd), eller barnet er med mottakeren av barnetillegget utenlands i tråd med unntakene i § 11-3 andre ledd (får medisinsk behandling eller deltar på arbeidsrettet tiltak i samsvar med aktivitetsplanen).

Det gjelder egne regler ved opphold i andre EØS-stater for personer som er omfattet av forordningen, se punkt 8.2.5.

8.2.5 Trygdeforordningen artiklene 7 og 21

Prinsippet om at kontantytelser ikke skal være gjenstand for reduksjon, tillegg, suspensjon, tilbakeføring eller konfiskering kun fordi den begunstigede eller vedkommendes familiemedlemmer bor i en annen EØS-stat (eksportabilitets-

prinsippet), er oppstilt i trygdeforordningen artikkel 7. Bestemmelsen gjelder for alle kontantytelser som omfattes av trygdeforordningen, med mindre noe annet er særskilt bestemt i forordningen. For eksempel gir artikkel 63 i forordningen særskilte regler for arbeidsløshetsytelser som modifierer eksportabilitetsprinsippet i artikkel 7. Disse særreglene omtales i punkt 8.2.6 og i spesialmerknaden til ny § 4-1 a.

For *kontantytelser ved sykdom* slår trygdeforordningen artikkel 21 nr. 1 fast at ytelsen skal gis «... fra den kompetente institusjon i samsvar med lovgivningen den anvender». Det er noe uklart hvordan artikkel 7 og artikkel 21 nr. 1 forholder seg til hverandre. I NOU 2021: 8 punkt 5.6 drøftet Trygdekoordineringsutvalget forholdet mellom artiklene 7 og 21 slik:

«Forholdet mellom disse to bestemmelsene er ikke klart og har vært gjenstand for debatt i kjølvannet av saken om feilpraktisering av trygdeforordningen. Ordlyden i de to bestemmelsene kan tilsi en sontring ut fra om en person befinner seg i den kompetente staten eller i en annen stat når et krav om en kontantytelse fremsettes. Artikkel 7 gjelder etter sin ordlyd kontantytelser «som utbetales», og sikrer at flytting til, og eventuelt opphold i, en annen medlemstat ikke fører til at ytelsen reduseres, endres, midlertidig stanses eller bortfaller bare fordi mottakeren gjør bruk av retten til fri bevegelighet. Artikkel 21 nr. 1 gjelder derimot etter sin ordlyd en trygdedekket person (og medlemmer av hans/hennes familie) som «bor eller oppholder seg i en annen medlemsstat», og slår fast at dette ikke avskjærer retten til kontantytelser fra den kompetente staten.»

Departementet forstår EFTA-domstolens rådgi-vende uttalelse i sak E-8/20 slik at retten her legger til grunn at forordningen artikkel 7 hindrer EØS-statene i å gjøre ytelsene som er omfattet av forordningen betinget av bosted, og at statene dermed heller ikke kan stille krav om «kontinuerlig fysisk opphold». Videre forstås domstolens uttalelse slik at artikkel 21 ikke gir noen særregler for kontantytelser ved sykdom til å gjøre unntak fra retten til fortsatt å motta trygdeytelser når medlemmet oppholder seg midlertidig i en annen EØS-stat, se avsnittene 138–143. Uavhengig av hvorvidt man går via artikkel 7 eller artikkel 21 nr. 1, vil imidlertid resultatet bli det samme med hensyn til hva som gjelder når en mottaker av en kontantytelse ved sykdom er bosatt eller oppholder seg i utlandet. Bestemmelsene som er gitt i eller i

medhold av folketrygdloven, må tolkes og anvendes i samsvar med de folkerettslige forpliktelsene Norge har påtatt seg med hensyn til trygdekoordinering. Dette innebærer at der det for kontantytelser ved sykdom stilles krav om opphold i Norge, må dette anses oppfylt ved opphold i andre EØS-stater, for personer som omfattes av forordningens personkrets.

Arbeids- og velferdsetaten praktiserer i dag bestemmelsene om oppholds krav for sykepenger, pleiepenger mv. og arbeidsavklaringspenger i tråd med trygdeforordningen.

8.2.6 Andre ytelser i folketrygdloven med oppholds krav

8.2.6.1 Innledning

Det gjelder oppholds krav også for enkelte andre ytelser i folketrygdloven enn sykepenger, pleiepenger mv. og arbeidsavklaringspenger. Under gis det en omtale av disse.

8.2.6.2 Dagpenger under arbeidsløshet – folketrygdloven kapittel 4

For rett til dagpenger under arbeidsløshet er det i folketrygdloven § 4-2 et krav om at dagpengemottakeren som hovedregel må oppholde seg i Norge. Departementet har i forskrift 16. september 1998 nr. 890 om dagpenger under arbeidsløshet (dagpengeforskriften) gitt unntak fra oppholds kravet.

For arbeidsløshetsytelser er det gitt særlige regler i trygdeforordningen artikkel 63 om at forbudet mot oppholds krav bare gjelder i de tilfellene arbeidssøkeren er omfattet av trygdeforordningen artikkel 64, 65 eller 65 a, og kun innenfor de rammene som følger av disse bestemmelsene. EFTA-domstolen har i sine rådgivende uttalelser i sakene E-13/20 og E-15/20 fastslått at trygdeforordningens regulering er uttømmende. Artikkel 64 gir på visse vilkår dagpengemottakere rett til å ta med norske dagpenger i inntil tre måneder til andre EØS-stater for å søke arbeid der. Artikkel 65 gir særlige regler for hvilken EØS-stat som skal ha ansvaret for ytelser ved arbeidsløshet til personer som har vært bosatt i en annen EØS-stat enn den staten der vedkommende jobbet. Det følger av artikkel 65 at delvis og periodevis ledige skal ha dagpenger fra arbeidsstaten, mens helt ledige som hovedregel skal ha dagpenger fra bostedsstaten. Forordningen åpner for at en helt arbeidsløs som ikke kan defineres som en grensearbeider, kan velge å bli værende i arbeidsstaten og få dag-

penger derfra. Artikkel 65 a gir særlige regler for næringsdrivende der det finnes en arbeidsløshetsytelse for næringsdrivende i arbeidsstaten, men ikke i bostedsstaten. Siden dagpenger fra folketrygden ikke gis til næringsdrivende, har artikkel 65 a ikke praktisk betydning i Norge.

For å synliggjøre der det etter trygdeforordningen gjelder unntak fra kravet om opphold i Norge, har departementet i dagpengeforskriften § 13-4 gitt særlige unntak fra oppholds kravet. Det er videre krav om at barnet må oppholde seg i Norge, når det utbetales barnetillegg til dagpengene etter folketrygdloven § 4-12. I dagpengeforskriften § 13-7 er det gitt regler om at barnetillegget også kan gis for forsørget barn som er bosatt i en annen EØS-stat eller i Sveits.

8.2.6.3 Stønad for å kompensere for utgifter til bedring av arbeidsevnen og funksjonsevnen i dagliglivet (hjelpemidler mv.) – folketrygdloven kapittel 10

Det følger av folketrygdloven § 10-3 at medlemmet som hovedregel må oppholde seg i Norge for å ha rett til stønad for å kompensere for utgifter til bedring av arbeidsevnen og funksjonsevnen i dagliglivet.

Ytelser etter folketrygdloven kapittel 10 kan blant annet gis til eie eller utlån. Hjelpemidler mv. gitt til eie er medlemmets eiendom og kan eksporteres fritt. Disse hjelpemidlene er dermed ikke berørt av oppholds kravet etter at de er innvilget. I utlånstilfellene blir stønadmottakeren ikke eier av hjelpemidlet, men har i stedet en rett til å få et bestemt hjelpemiddel stilt til rådighet. Utlånshjelpemidler skal etter nasjonale regler i utgangspunktet leveres tilbake når vilkårene ikke lenger er oppfylt, for eksempel ved opphør av medlemskapet.

Det er to unntak fra oppholds kravet, jf. § 10-3 andre ledd. Stønad til høreapparat og ortopediske hjelpemidler kan gis under opphold i utlandet til medlemmer som har rett til helsetjenester i utlandet etter folketrygdloven § 5-24. For øvrige ytelser kan det gjøres unntak fra kravet om opphold når særlige grunner gjør det rimelig. I henhold til Arbeids- og velferdsetatens praksis er det adgang til å ta med mobile utlånshjelpemidler og trygdefinansiert kjøretøy ved utenlandsopphold av kortere varighet, som for eksempel ferie- og fritidsreiser. Ved utenlandsopphold utover dette, for eksempel i forbindelse med studier, vil retten til å beholde stønaden bero på en konkret vurdering. Arbeids- og velferdsetaten har et særlig ansvar for periodisk ettersyn, vedlikehold og gjenbruk for

hjelpemidler mv. som gis i form av utlån. Dersom stønadsmottakeren oppholder seg i utlandet, vil det kunne være utfordrende for etaten å oppfylle disse pliktene på en hensiktsmessig måte.

Trygdekoordineringsutvalget viste i NOU 2021: 8 punkt 7.4.2 til at departementet og Arbeids- og velferdsdirektoratet, på det tidspunktet rapporten ble ferdigstilt, arbeidet med å kartlegge hvilke stønader etter folketrygdloven kapittel 10 som må anses omfattet av forordningen.

Trygdeforordningen artikkel 3 regulerer hvilke nasjonale ytelser den kommer til anvendelse på. Forståelsen av forordningen artikkel 3 er nærmere fastlagt og utviklet gjennom EU-domstolens praksis. Det følger av domstolens praksis at det er to sentrale vilkår for om en nasjonal ytelse er omfattet av trygdeforordningen: Om ytelsen tilkjennes etter lovbestemte kriterier, uten noen form for individuell eller skjønnsmessig bedømmelse av søkerens personlige behov, og om den dekker en risiko som er angitt i forordningen artikkel 3 nr. 1. Oppstillingen i artikkel 3 nr. 1 er uttømmende, og en ytelse som ikke kan knyttes opp mot en av risikoene, faller utenfor forordningens virkeområde.

Risikoene angitt i artikkel 3, er ikke definert i forordningen. Rettspraksis fra EU-domstolen kaster lys over innholdet i flere av dem, men det er ikke utviklet uttømmende kriterier som i alle tilfeller avklarer hvilke ytelser som omfattes av de ulike risikoene i trygdeforordningen. Det kan dermed være vanskelig å skille og kategorisere de ulike EØS-statenes nasjonale ytelser under en EØS-rettslig forståelse av de forskjellige risikoene i forordningen. Dette gjør seg særlig gjeldende for stønadene som gis med hjemmel i folketrygdloven kapittel 10, som sammenlignet med de andre stønadskapitlene i folketrygdloven har et fragmentarisk preg. Siden dagens folketrygdlov trådte i kraft 1. mai 1997, har kapittel 10 blitt endret flere ganger. Blant annet har det kommet til ytelser ved overføring fra andre stønadskapitler, herunder ortopediske hjelpemidler som tidligere var regulert i folketrygdloven kapittel 5. Resultatet er at kapittel 10 nå omfatter ulike stønadsformer, som tilskudd, utlån og tjenester, som gis til ulike formål.

De generelle vilkårene for rett til stønad til hjelpemidler er opplistet i folketrygdloven §§ 10-3 til 10-6. Folketrygdloven § 10-5 gir nærmere vilkår for å få rett til stønad til ytelser i arbeidslivet, herunder høyere utdanning. Stønad til bedring av funksjonsevnen i dagliglivet og til pleie i hjemmet følger av § 10-6. De ulike stønadsformene framgår av § 10-7 første ledd, og retten til den enkelte stø-

naden er nærmere fastsatt i tilhørende forskrifter med hjemmel i § 10-7 fjerde ledd. Etter § 10-7 første ledd gis det stønad til hjelpemidler, herunder skolehjelpemidler med unntak av læremidler (bokstav a), høreapparat (bokstav b), grunnmønster til søm (bokstav c), førerhund (bokstav d), lese- og sekretærhjelp for blinde og svaksynte (bokstav e), tolkehjelp for hørselshemmede (bokstav f), tolke- og ledsagerhjelp for døvblinde (bokstav g), motorkjøretøy eller annet transportmiddel (bokstav h) og ortopediske hjelpemidler, brystproteser, ansiktsdefektproteser, øyepoteser og parykk (bokstav i). Det kan også gis stønad til ombygging av maskiner og tilrettelegging av fysisk miljø på arbeidsplassen og tilskott til opplæringstiltak etter henholdsvis andre og tredje ledd.

Det vises til spesialmerknoten til ny § 10-1 a i kapittel 11 i proposisjonen her for nærmere redegjørelse for kriterier for kategorisering av stønadene etter folketrygdloven kapittel 10 og trygdeforordningens betydning for stønader som omfattes av forordningen.

8.2.6.4 Stønad til enslig mor eller far

For rett til stønader til enslig mor eller far stilles det i folketrygdloven § 15-3 første ledd krav om at både forelderen og barnet må oppholde seg i Norge. Det er i andre ledd gitt unntak fra oppholdskravet for stønadsmottakere som oppholder seg i utlandet i mindre enn seks uker i løpet av en tolv måneders periode, og der utenlandsoppholdet skyldes arbeid for norsk arbeidsgiver. Som nevnt i punkt 7.5.1, er stønadene til enslig mor eller far vurdert å falle utenfor trygdeforordningens virkeområde. Etter artikkel 7 nr. 2 i forordning (EU) nr. 492/2011 om fri rørsle av arbeidstakere innanfor EØS vil det imidlertid for stønadene til enslig mor eller far måtte gjøres unntak fra oppholdskravet for forelderen og barnet når stønadsmottakeren jobber i Norge, men er bosatt i en annen EØS-stat.

8.2.6.5 Forsørgingstillegg til uføretrygd og alderspensjon

En alderspensjonist som får alderspensjonen beregnet etter de gamle opptjeningsreglene i folketrygden (folketrygdloven kapitlene 3 og 19) kan få forsørgingstillegg. Det kan ytes barnetillegg for barn under 18 år som pensjonisten forsørger, og ektefelle tillegg for ektefelle pensjonisten forsørger. Fra og med 1. januar 2025 bortfaller tilleggene. Uføre som forsørger barn under 18 år, kan få barnetillegg til uføretrygden (folketrygdlo-

ven kapittel 12). Etter 2015 gis det ikke ektefelle-tillegg til uføretrygd. Uføre som før 1. januar 2015 hadde rett til et behovsprøvd ektefelle-tillegg til uførepensjonen, beholder tillegget ut vedtaksperioden for ektefelle-tillegget, men likevel ikke etter 31. desember 2024.

For rett til barnetilleggene er det som hovedregel et vilkår at den som forsørger barnet er medlem av folketrygden, og at barnet selv er medlem i trygden og oppholder seg i Norge. Som for ytelsene til livsopphold vil bosetting og opphold i en annen EØS-stat som utgangspunkt likestilles med bosetting og opphold i Norge. Tilsvarende oppholds krav gjelder for ektefelle-tillegg til alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 19.

Barnetillegg til mottakere av dagpenger og arbeidsavklaringspenger er omtalt sammen med omtalen av de respektive ytelsene.

8.3 Utvalgets forslag

Trygdekoordineringsutvalget påpekte i NOU 2021: 8 punkt 15.9 at bestemmelsene om krav til opphold i Norge for ytelsene sykepenge, pleiepenge mv. og arbeidsavklaringspenger i folketrygdloven §§ 8-9, 9-4 og 11-3 isolert sett gir uttrykk for en rettstilstand som står i direkte motstrid til Norges forpliktelser etter EØS-retten, og da særlig trygdeforordningen artikkel 7 og/eller artikkel 21 nr. 1.

Utvalget påpekte at både trygdeforordningen artikkel 7 og artikkel 21 nr. 1 innebærer at kontantytelser ved sykdom fra folketrygden, som sykepenge, pleiepenge mv. og arbeidsavklaringspenger, ikke kan reduseres eller avslås utelukkende med den begrunnelse at mottakeren ønsker å oppholde seg, eller faktisk har oppholdt seg, i en annen EØS-stat. Slik disse oppholds kravene i folketrygdloven nå framstår, gir de ikke uttrykk for at kontantytelser under sykdom etter trygdeforordningen kan beholdes under opphold i andre EØS-stater – uansett lengde.

Med utgangspunkt i Arnesen-utvalgets vurdering av EØS-rettens føringer for oppholds kravene, se NOU 2020: 9, drøftet Trygdekoordineringsutvalget også om EØS-retten tillater at det, av hensyn til Arbeids- og velferdsetatens mulighet for å føre kontroll, opprettholdes visse begrensninger i adgangen til lengre opphold i andre EØS-stater, eventuelt bare for mottakere av sykepenge eller arbeidsavklaringspenger som har (ikke ubetydelig) restarbeidsevne. Trygdekoordineringsutvalget vurderte imidlertid at handlingsrommet er

begrenset i lys av EFTA-domstolens tilnærming til trygdeforordningen artikkel 7 og artikkel 21 nr. 1 og hovedreglene om fri bevegelighet i sak E-8/20.

Trygdekoordineringsutvalget drøftet også, i NOU 2021: 8 punkt 15.9, Arnesen-utvalgets spørsmål om en nærliggende tilpasning til EØS-rettens krav ville være å oppheve oppholds kravet i folketrygdloven for ulike kontantytelser under sykdom. Arnesen-utvalget mente at de hensynene oppholds kravet er ment å ivareta, kan ivaretas gjennom konkrete aktivitetsplikter som tar sikte på å bringe den enkelte trygdemottakeren tilbake til arbeidslivet. Trygdekoordineringsutvalget var ikke uenig i dette, men påpekte at en slik endring også vil ha virkning for personer og typetilfeller som ikke er omfattet av EØS-retten eller Norges øvrige folkerettslige forpliktelser med hensyn til trygdekoordinering. Trygdekoordineringsutvalget mente at vurderingen av et slikt endringsfor-slag lå utenfor utvalgets mandat, og de avsto derfor fra å legge fram et slikt forslag.

Utvalget vurderte også en generell utvidelse av oppholds kravet til «opphold i områder omfattet av trygdeforordningen», men påpekte at det i så fall ville gi utvidede rettigheter til medlemmer av folketrygden som i utgangspunktet ikke er omfattet av trygdeforordningens personkrets.

Utvalget foreslo at oppholds kravene for sykepenge, pleiepenge mv. og arbeidsavklaringspenger endres slik at ordlyden i bestemmelsene også i EØS-tilfellene reflekterer det som er gjeldende rett. Utvalget foreslo at bestemmelsene omformuleres slik at de tydeliggjør reglene for personer som er omfattet av trygdeforordningens personkrets – enten ved at de er EØS-borgere eller i familie med en EØS-borger, slik at forordningen gjelder for dem i kraft av EØS-avtalen, eller ved at forordningen er gitt anvendelse for dem gjennom nordisk konvensjon, EFTA-konvensjonen eller avtalene knyttet til Brexit.

Utvalget diskuterte ulike formuleringer av bestemmelsene om oppholds krav for sykepenge, pleiepenge mv. og arbeidsavklaringspenger, for å sikre at lovteksten i større grad reflekterer Norges folkerettslige forpliktelser med hensyn til trygdekoordinering, se nærmere i NOU 2021: 8 punkt 15.9. Utvalget formulerte forslaget til bestemmelsen om oppholds krav i sykepengekapa-pitlet, § 8-9 første ledd, slik:

«Det er et vilkår for rett til sykepenge at medlemmet oppholder seg i Norge. For et medlem som omfattes av trygdeforordningen etter folkerettslige bestemmelser som nevnt i §§ 1-3 og 1-3 a, likestilles opphold i et land eller

område der forordningen er gitt anvendelse for vedkommende, med opphold i Norge.»

Utvalget foreslo en tilsvarende endring i § 11-3, men de foreslo ingen direkte endring i § 9-4 (omsorgspenger, pleiepenger og opplæringspenger), siden denne bestemmelsen på det tidspunktet utvalget arbeidet kun henviste til oppholdskravet i § 8-9. Fra 1. juni 2021 er imidlertid § 9-4 endret, slik at den gir egne bestemmelser om oppholdskravet for ytelser etter kapittel 9, og henvisningen til § 8-9 er dermed fjernet, jf. Prop. 104 L (2020–2021).

Utvalget foreslo også å endre unntaksbestemmelsene for når det likevel kan ytes stønad ved utenlandsopphold i de samme bestemmelsenes andre og tredje ledd. Utvalget foreslo at ordlyden «utlandet» i unntakene ble endret til «andre land og områder enn dem nevnt i første ledd».

Det er flere bestemmelser i folketrygdloven og trygdelovgivningen for øvrig som, lest isolert, vil gi et annet resultat enn det som er gjeldende rett når bestemmelsene suppleres med EØS-retten. For eksempel må vilkåret om fem års forutgående trygdetid for rett til arbeidsavklaringspenger anvendes slik at opptjenings tid fra andre EØS-stater medregnes, jf. trygdeforordningen artikkel 6. I utredningen punkt 15.9 viste Trygdekoordineringsutvalget til at det kan hevdes å være lite konsistent kun å endre bestemmelsene om oppholdskrav for sykepenger, pleiepenger mv. og arbeidsavklaringspenger, uten å endre de andre bestemmelsene i folketrygdloven som må suppleres med trygdeforordningens bestemmelser. Selv om oppholdskravene etter utvalgets oppfatning står i en særstilling, ble det påpekt at det er snakk om forskjell i grad snarere enn i art. Utvalget viste imidlertid til at de øvrige EØS-rettslige føringene etter deres syn er av en noe annen karakter enn den retten til fri bevegelighet i EØS som de nevnte oppholdskravene støter an mot, og uttalte:

«Utvalget er [...] kommet til at man må unngå at det beste blir det godes fiende, og at oppholdskravene i folketrygdloven §§ 8-9, 9-4 og 11-3 står i en særstilling som rettferdiggjør at de skiller ut til materiell tilpasning.»

For øvrig viste utvalget til at det finnes eksempler fra de øvrige nordiske statene på at det er gjort særtilpasninger i nasjonale oppholdskrav på trygdeområdet av hensyn til blant annet trygdeforordningen.

Som vist i punkt 8.2.6 finnes det lignende oppholdskrav som i bestemmelsene for sykepenger, pleiepenger mv. og arbeidsavklaringspenger, i fol-

ketrygdloven § 4-2 om dagpenger under arbeidsløshet, § 10-3 om hjelpemidler mv. og § 15-3 om stønader til enslig mor eller far. Videre stilles det for flere ytelser som gir rett til forsørgingstillegg (barnetillegg og ektefelle tillegg), krav om opphold i Norge for den forsørgede. Også disse oppholdskravene reiser EØS-rettslige spørsmål. Trygdekoordineringsutvalget uttalte følgende om dette i punkt 15.9:

«Hjelpetiltak etter folketrygdloven kapittel 10 regnes som naturalytelser etter trygdeforordningen, og verken artikkel 7 eller 21 nr. 1 kommer til anvendelse. For dagpenger er utgangspunktet at retten til å motta dem under opphold i andre medlemsstater, bare gjelder i de spesielle tilfellene som faller inn under særreglene i trygdeforordningen artiklene 64 og 65. For stønad til enslig mor eller far etter folketrygdloven kapittel 15 er utvalgets vurdering at noen, men ikke alle ytelsene er omfattet av trygdeforordningen. Forsøk på å endre folketrygdloven §§ 4-2, 10-3 og/eller 15-3 slik at bestemmelsene reflekterer når kravet til opphold i Norge gjelder fullt ut, og når det må suppleres med trygdeforordningen eller eventuelt annen EØS-rett, vil være langt mer komplisert enn de endringene som utvalget foreslår i oppholdskravene i folketrygdloven §§ 8-9, 9-4 og 11-3.»

Utvalget mente at faren for feilaktige motsetningslutninger for de andre ytelsene vil kunne begrenses gjennom forslaget om omfattende folkerettsmarkører.

8.4 Høringsinstansenes syn

Flere av høringsinstansene har uttalt seg om forslaget til endringene i oppholdskravene for sykepenger, pleiepenger mv. og arbeidsavklaringspenger. *Arbeids- og velferdsdirektoratet*, *Europabevegelsen*, *Jussbuss*, *Justis- og beredskapsdepartementet*, *Statens pensjonskasse*, *Unio* og *YS* har uttrykt støtte til Trygdekoordineringsutvalgets forslag om å synliggjøre i loven at opphold i områder der trygdeforordningen får anvendelse, likestilles med opphold i Norge. *Arbeids- og velferdsdirektoratet* støtter utvalgets vurdering av at de aktuelle bestemmelsene står i en særstilling som rettferdiggjør at de skiller ut til materiell tilpasning. *Skattedirektoratet* har ikke konkrete merknader til forslaget om endring av oppholdskravene, men uttaler på generelt grunnlag at det er viktig å få

fram henvisninger til Norges folkerettslige forpliktelser i lovgivningen. *Advokatforeningen* uttalte seg ikke direkte om de foreslåtte endringene i oppholdsbestemmelsene for sykepenge, pleiepenge mv. og arbeidsavklaringspenge, men ga uttrykk for at utredningen etter deres syn ikke gir et tilstrekkelig grunnlag for å innføre materielle bestemmelser i norske lover som innebærer en tolkning av de folkerettslige reglene. Med unntak av Arbeids- og velferdsdirektoratet har ingen av høringsinstansene merknader til det materielle innholdet i forslaget.

Justis- og beredskapsdepartementet uttaler at trygdeforordningen har en annen innretning enn forordninger flest, ettersom den er utformet for å virke sammen med nasjonale regler. De er enige i at folketrygdloven som helhet blir vanskelig tilgjengelig dersom man går for langt i å forsøke å tilpasse de enkelte bestemmelsene, men at en noe større grad av tilpasning framstår som hensiktsmessig. Utvalgets synspunkt om at oppholdskravene står i en særstilling støttes. *Unio* er enig i utvalgets vurdering om at en full EØS-tilpasning eller folkerettslig tilpasning av trygdelovgivningen ikke er hensiktsmessig, men viser til at det er et særskilt behov for å endre lovteksten i bestemmelsene om oppholdskrav for sykepenge, pleiepenge og arbeidsavklaringspenge.

Flere av høringsinstansene har merket seg at de foreslåtte endringene om opphold i områder der trygdeforordningen får anvendelse, kun vil gjelde for personer som kan påberope seg forordningen. *Arbeids- og velferdsdirektoratet* mener kommunikasjonen mot brukere og rettsanvendere vil kunne forenkles med en utforming av oppholdskravet som likestiller opphold i alle stater og områder som er forpliktet av trygdeforordningen, uavhengig av om de berørte personene har krav på likebehandling. Det erkjennes samtidig at en slik løsning vil kunne være egnet til å skape forvirring, ettersom dette vil skille seg fra hva som normalt vil være trygdeforordningens anvendelsesområde.

Arbeids- og velferdsdirektoratet mener at de EØS-rettslige forholdene ved oppholdskrav i folketrygdloven § 4-2 (dagpenge) også bør lovfestes, særlig fordi disse skiller seg nokså tydelig fra hva som gjelder for kontantytelser ved sykdom.

Jussbuss mener det er bra at den foreslåtte ordlyden understreker at søknadsplikten kun gjelder «opphold i andre land og områder enn dem nevnt i første ledd».

LO uttaler at EU/EFTA-domstolene har hatt en tendens til utvidende tolkninger av trygdeforordningen, hvor domstolene tilstår nye trygde-

rettigheter uten at embetsverk og politikere, verken nasjonalt eller i EU-systemet, har drøftet de økonomiske konsekvensene for de nasjonale trygdesystemene og arbeidet med å administrere dem. EFTA-domstolens avgjørelse i saken om oppholdsbestemmelsene for sykepenge, pleiepenge mv. og arbeidsavklaringspenge, E-8/20, trekkes fram som et eksempel på at domstolen brukte tjenestereglene til å utvikle supplerende rettigheter.

8.5 Departementets vurdering og forslag

8.5.1 Innledning

Bestemmelsene i folketrygdloven §§ 8-9, 9-4 og 11-3 stiller som et vilkår for rett til henholdsvis sykepenge, pleiepenge mv. og arbeidsavklaringspenge at medlemmet oppholder seg i Norge. Som tidligere nevnt, innebærer de generelle reglene om eksportabilitet i trygdeforordningen at en ytelse ikke kan reduseres eller stanses fordi mottakeren er bosatt eller oppholder seg i en annen EØS-stat, med mindre forordningen selv gir regler om noe annet. Følgelig må opphold i andre EØS-stater likestilles med opphold i Norge for personer som er omfattet av trygdeforordningen. Dette innebærer at de som er omfattet av trygdeforordningen, enten direkte eller gjennom andre avtaler som gir forordningen anvendelse for dem, og som reiser til stater og områder som faller inn under forordningens dekningsområde, lovmessig skal behandles som om de reiste internt i Norge. For eksempel kan en norsk statsborger, eller en statsborger i en annen EØS-stat, som mottar sykepenge, reise til og oppholde seg i Spania på samme måte som i Norge, uten at retten til ytelsen påvirkes. Kravet om opphold i Norge, med den begrensede adgangen til utenlandsopphold etter någjeldende §§ 8-9, 9-4 og 11-3 i folketrygdloven, får dermed bare anvendelse for denne personkretsen når de reiser til stater utenfor dekningsområdet til trygdeforordningen. For eksempel må en norsk statsborger, eller en statsborger i en annen EØS-stat, som mottar sykepenge, søke om å beholde ytelsen etter folketrygdloven § 8-9 tredje ledd under opphold i Japan. For medlemmer som ikke er omfattet av trygdeforordningen (tredjelandsborgere), og som heller ikke er omfattet av avtaler som gir trygdeforordningen anvendelse, gjelder det ikke noen slik utvidelse av hvilke geografiske områder som skal likestilles med Norge. Disse må da som utgangspunkt oppholde seg innenfor Norges grenser for å få ytelse,

men de kan beholde ytelser på reise hvis vilkårene i unntaksreglene (§ 8-9 andre og tredje ledd, § 9-4 andre og tredje ledd og § 11-3 andre og tredje ledd) er oppfylt, se punktene 8.2.2 til 8.2.4. Reglene for denne gruppen (uansett hvor de drar utenfor Norge) er med andre ord de samme som når den førstnevnte gruppen drar til for eksempel Japan.

Det er ingen referanse til trygdeforordningen eller EØS-retten i bestemmelsene om krav til opphold i Norge i folketrygdloven § 8-9, § 9-4 eller § 11-3. Som Trygdekoordineringsutvalget pekte på, framstår bestemmelsene da – lest isolert – å være i direkte motstrid med Norges forpliktelser etter trygdeforordningen.

Departementet ønsker å synliggjøre trygdeforordningens betydning for oppholdskravet for disse tre ytelsene direkte i lovteksten. Selv om det er få andre stater som har gjort slike tilpasninger, har saken om Arbeids- og velferdsetatens feilpraktisering av adgangen til å motta sykepenger, pleiepenger mv. og arbeidsavklaringspenger under opphold i andre EØS-stater vist at det kan være behov for en slik tydeliggjøring av trygdeforordningens betydning for oppholdskravet i lovteksten. Dette vil etter departementets syn også bidra til å gi et klarere og lettere tilgjengelig regelverk.

Som det framgår av kapittel 7 i proposisjonen her, har EØS-retten betydning for anvendelsen av folketrygdloven utover oppholdskravene. I hovedsak gjelder dette beregningsregler, opptjeningsregler og eksportregler, men også andre bestemmelser vil måtte ses i samsvar med EØS-retten. Departementet har vurdert om det er fare for uriktige motsetningsslutninger, når det foreslås å gjøre endringer kun for disse tre oppholdskravbestemmelsene. Slike farer vil kunne opptre ulikt for de kapitlene der bestemmelsene om oppholdskrav endres (der vil det kunne skapes blindsoner mot øvrige EØS-konsekvenser for bestemmelsene i kapitlet) og de kapitlene der det ikke foreslås slike endringer. Risikoen for slike motsetningsslutninger reduseres etter departementets syn av de folkerettsmarkørene som foreslås i proposisjonen her. Formålet med folkerettsmarkørene er å synliggjøre at bestemmelsene i folketrygdloven vil måtte tolkes og anvendes i samsvar med Norges folkerettslige forpliktelser ved grensekryssende tilfeller.

Departementet viser til at utvalget også drøftet alternative måter å utforme oppholdskravet på, som på ulike måter ville innebære en utvidelse av retten til å motta de aktuelle ytelsene i utlandet. Etter departementets syn er det ikke hensikts-

messig å vurdere eventuelle utvidelser av adgangen til å motta ytelser i utlandet i forbindelse med denne proposisjonen. Formålet er å tydeliggjøre gjeldende rett, og de videre vurderingene er derfor knyttet til utvalgets forslag.

8.5.2 Synliggjøring av EØS-rettens betydning for kravene til opphold i Norge

Departementet støtter Trygdekoordineringsutvalgets forslag om å synliggjøre den adgangen personer som er omfattet av trygdeforordningen har til å motta sykepenger, pleiepenger mv. og arbeidsavklaringspenger i stater eller områder som er omfattet av trygdeforordningens geografiske virkeområde. Trygdekoordineringsutvalget foreslo å beholde kravet til opphold i Norge, men samtidig å tilføye et nytt annet punktum i bestemmelsens første ledd som fastslår at «[f]or et medlem som omfattes av trygdeforordningen etter folkerettslige bestemmelser som nevnt i §§ 1-3 og 1-3 a, likestilles opphold i et land eller område der forordningen er gitt anvendelse for vedkommende, med opphold i Norge».

Departementet er enig i Trygdekoordineringsutvalgets forslag om å endre §§ 8-9 og 11-3 (sykepenger og arbeidsavklaringspenger) ved å sette inn henvisning til trygdeforordningen og bi- og multilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering som nevnt i forslaget til §§ 1-3 og 1-3 a (inkorporasjonsbestemmelsene) i bestemmelsenes første ledd. En slik henvisning vil tydeliggjøre at folketrygdlovens bestemmelser må tolkes og anvendes i samsvar med Norges forpliktelser etter EØS-retten og forpliktelser i bi- og multilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering, og vil bidra til et tydeligere og klarere regelverk.

Departementet foreslår i tillegg en tilsvarende endring av § 9-4 (pleiepenger), som ble endret fra 1. juni 2021, jf. Prop. 104 L (2020–2021). Paragrafen gir nå egne bestemmelser om oppholdskravet for ytelser etter kapittel 9, og den tidligere henvisningen til oppholdskravet i § 8-9 er fjernet.

Departementet foreslår en noe annen utforming av ordlyden i de aktuelle bestemmelsene enn Trygdekoordineringsutvalgets forslag. Departementet foreslår at det i bestemmelsenes første ledd første punktum presiseres at det er et vilkår for rett til ytelse at medlemmet oppholder seg i Norge eller i en annen EØS-stat. Etersom trygdeforordningen omfatter blant annet norske statsborgere og statsborgere i andre EØS-stater, synliggjøres det som i praksis vil være hovedregelen for de aller fleste først i bestemmelsen. Videre foreslås det at det tas

inn en henvisning til den foreslåtte § 1-3 a i første punktum i bestemmelsen, for å synliggjøre at bi- og multilaterale trygdeavtaler (nordisk konvensjon om trygd og EFTA-avtalen mv.) kan innebære at det er adgang til å oppholde seg i stater eller områder som er omfattet av den aktuelle avtalen.

For personer som ikke er EØS-borgere, vil det fortsatt være et vilkår for rett til ytelse at vedkommende oppholder seg i Norge, med mindre annet følger av trygdeforordningen etter § 1-3, eller trygdeforordningens bestemmelser er gitt anvendelse for dem på grunnlag av en bi- eller multilateral trygdeavtale som nevnt i den foreslåtte § 1-3 a. Kravene til opphold i Norge for personer som ikke er EØS-borgere, reguleres i bestemmelsenes første ledd andre punktum.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 8-9 første ledd, § 9-4 første ledd og § 11-3 første ledd og de tilhørende spesialmerknadene.

8.5.3 Justering av bestemmelsene om unntak fra kravene til opphold

Departementet viser til at dagens oppholdskravsbestemmelser for sykepenger (§ 8-9), pleiepenger mv. (§ 9-4) og arbeidsavklaringspenger (§ 11-3) også inneholder unntaksbestemmelser for når det likevel kan mottas ytelse i utlandet. Dette er regulert i bestemmelsenes andre og tredje ledd. Som en følge av at trygdeforordningens betydning for oppholdskravene synliggjøres i bestemmelsenes første ledd, vil det være behov for å justere også andre og tredje ledd i disse bestemmelsene. Utvalget foreslo å endre disse bestemmelsene ved at ordene «utlandet» og «utenlandsopphold» ble erstattet av formuleringen «andre land og områder enn dem nevnt i første ledd». Dette vil være en negativ avgrensning («andre områder [...] *enn dem*»), og en slik avgrensning kan gjøre det utfordrende å lese seg fram til hvilke regler som gjelder for personer som ikke er omfattet av forordningen (tredjelandborgere), og som ønsker å reise til en annen EØS-stat. Dette vil for eksempel gjelde en japansk statsborger som bor i Norge, og som ønsker å reise til Spania. Da trygdeforordningen ikke regulerer retten til ytelse ved opphold i Spania for tredjelandborgere, må vedkommende søke om å få med ytelsen utenfor Norge etter unntaksbestemmelsene. Dersom samme person ønsker å reise til et annet nordisk land, vil imidlertid trygdeforordningen regulere dette, da tredjelandborgere er omfattet av nordisk konvensjon om trygd, som gir grunnlag for å anvende forordningens bestemmelser i slike internordiske saker. På denne bakgrunnen foreslår departementet en

ordlyd som anses å være mer egnet til å ivareta dette hensynet. I stedet for en negativ avgrensning, foreslås det at området angis som «utenfor Norge». Forslaget innebærer en videreføring av gjeldende rett, og tilsvarer det materielle innholdet i utvalgets forslag.

Departementet viser til at folketrygdloven § 8-9 tredje ledd ble endret med virkning fra 1. juni 2021, jf. Prop. 104 L (2020–2021). Departementet ønsker å videreføre disse endringene i bestemmelsen, men med nødvendige tilpasninger som følge av endringen i første ledd. Departementets forslag avviker derfor noe fra utvalgets forslag til lovendring, siden utvalgets forslag tok utgangspunkt i bestemmelsen slik den lød før 1. juni 2021.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 8-9 andre og tredje ledd, § 9-4 andre og tredje ledd og § 11-3 andre og tredje ledd og de tilhørende spesialmerknadene.

8.5.4 Krav om opphold for barnetillegg til arbeidsavklaringspenger

Det følger av folketrygdloven § 11-20 at personer som mottar arbeidsavklaringspenger og som forsørger barn, har rett til et barnetillegg. Som nevnt under punkt 8.2.4, er det et vilkår at det forsørgede barnet, med unntak av kortere perioder, er bosatt og oppholder seg i Norge. Ved en endring i § 11-20 uttalte departementet i Prop. 129 L (2018–2019) punkt 5.3 blant annet:

«Norge har som følge av internasjonale avtaler og konvensjoner på trygdeområdet et begrenset handlingsrom for å innskrenke muligheten til eksport av forsørgingstillegg. Grunnen til at forslaget om å innføre et krav i nasjonale regler om bosted og opphold i Norge ikke vil få betydning ved utenlandsopphold i enkelte land, er at de internasjonale avtalene Norge har inngått får forrang dersom de er i strid med folketrygdloven.»

I NOU 2021: 8 punkt 8.3.2.8 påpekte Trygdekoordineringsutvalget at trygdeforordningen artikkel 21 nr. 1 også får betydning for oppholdskravet knyttet til barnetillegg. Dette kan gjelde både når barnet er bosatt eller oppholder seg i en annen EØS-stat sammen med mottakeren av arbeidsavklaringspenger, og der barnet er bosatt eller oppholder seg i annen EØS-stat enn den staten der mottakeren av arbeidsavklaringspenger som forsørger barnet er bosatt.

Selv om utvalget løftet fram forholdet mellom trygdeforordningen og oppholdskravet for barne-

tillegg for arbeidsavklaringspenger, foreslo ikke utvalget å justere oppholdskravet i § 11-20. Utvalget foreslo imidlertid at forholdet til trygdeforordningen skulle synliggjøres i ett av strekpunktene i utvalgets forslag til folkerettsmarkør i § 11-1 a.

Departementet mener at man av hensyn til et helhetlig regelverk i folketrygdloven kapittel 11 bør justere ordlyden i oppholdskravet for barnetillegget i § 11-20, når det gjøres endringer i det generelle oppholdskravet i § 11-3. Departementet viser til at det i kapittel 7 i proposisjonen her foreslås mindre detaljerte folkerettsmarkører enn det utvalget la opp til. Departementet mener det vil være fare for uriktige motsetningsslutninger dersom man lar oppholdskravet i § 11-20 stå uendret.

Departementet gjør oppmerksom på at forslaget til justering av ordlyden i oppholdskravet for barnetillegg ikke har vært på høring. Forslaget til justert ordlyd er i tråd med gjeldende rett og praksis. Sett i lys av at endringen anses som en nødvendig konsekvens av utvalgets forslag til endringer i § 11-3 i samme kapittel i loven, mener departementet at høring i dette tilfellet må anses som unødvendig.

Det gis ikke barnetillegg til sykepenger eller pleiepenger mv., og det er derfor ikke behov for tilsvarende endringer i disse kapitlene i folketrygdloven.

Departementet foreslår å endre § 11-20 femte ledd ved å legge inn en tilsvarende presisering som foreslått i § 11-3 første ledd. Det foreslås presisert i første punktum at det er en forutsetning for rett til barnetillegg til arbeidsavklaringspenger at barnet oppholder seg i Norge eller i en annen EØS-stat. Videre synliggjøres det i første punktum at bi- og multilaterale trygdeavtaler med betydning for trygdekoordinering (nordisk konvensjon om trygd og EFTA-konvensjonen mv.) kan innebære at krav om opphold i Norge kan oppfylles ved opphold i andre stater og områder som er omfattet av den aktuelle avtalen. I andre punktum foreslås det presisert at det for et medlem av folketrygden som ikke er EØS-borger, som hovedregel er et vilkår at barnet oppholder seg i Norge, med mindre annet følger av trygdeforordningen eller etter folkerettslige bestemmelser som nevnt i § 1-3 a.

En innføring av tilsvarende presisering i § 11-20 femte ledd som i § 11-3 første ledd vil dermed synliggjøre at vilkåret om at barnet må være bosatt i Norge eller oppholde seg lovlig i Norge, vil kunne oppfylles ved opphold i en stat eller et område der trygdeforordningen er gitt anvendelse for dem som omfattes av forordningens personkrets, eventuelt i en stat eller i et område som følge av bi-

eller multilateral trygdeavtale som nevnt i § 1-3 a. I andre tilfeller vil det fortsatt være krav til opphold i Norge.

Gjeldende unntak for kortere utenlandsopphold i § 11-20 femte ledd andre punktum, foreslås videreført i nytt tredje punktum, men slik at det geografiske området endres til «utenfor Norge» slik det foreslås i § 11-3.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 11-20 femte ledd og de tilhørende spesialmerknadene.

8.5.5 Oppholdskravene for de andre ytelsene etter folketrygdloven

I NOU 2021: 8 punkt 15.9 viste utvalget til at det vil være komplisert å endre folketrygdloven § 4-2 (dagpenger under arbeidsløshet), § 10-3 (hjelpemidler) og § 15-3 (stønad til enslig mor eller far) slik at bestemmelsene reflekterer når kravet til opphold i Norge gjelder fullt ut, og når det må suppleres med trygdeforordningen eller annen EØS-rett. Departementet er enig i denne vurderingen. Departementet understreker at trygdeforordningen artikkel 21 nr. 1 kun regulerer *kontantytelser ved sykdom, svangerskap og fødsel*. Dette innebærer at artikkel 21 ikke vil gjelde for ytelser ved arbeidsløshet eller familieytelser, og heller ikke for naturalytelser ved sykdom.

Arbeids- og velferdsdirektoratet anbefaler i sitt høringssvar at det, i tillegg til endringene i bestemmelsene for sykepenger, pleiepenger mv. og arbeidsavklaringspenger, bør gjøres en justering i folketrygdloven § 4-2 for dagpenger under arbeidsløshet.

For arbeidsløshetsytelser er det gitt særlige regler i trygdeforordningen artikkel 63 som innebærer at man som hovedregel kan ha et oppholdskrav. Forordningens forbud i artikkel 7, vil dermed bare gjelde i de tilfellene arbeidssøkeren får dagpenger etter reglene i trygdeforordningen artikkel 64 eller artikkel 65. Utover disse særlige tilfellene er ikke trygdeforordningen til hinder for at man kan ha oppholdskrav for rett til dagpenger. For dagpenger under arbeidsløshet er altså forordningens utgangspunkt det motsatte av det som gjelder for sykepenger, pleiepenger mv. og arbeidsavklaringspenger.

Folketrygdloven § 4-2 er formulert slik at det kommer klart fram at kravet om opphold i Norge er en hovedregel, og at det kan være unntak fra denne. I forskrift om dagpenger under arbeidsløshet er det gitt flere unntak fra oppholdskravet, herunder også unntak som dekker situasjoner hvor trygdeforordningen krever unntak fra oppholdskravet. Det gjeldende regelverket samsvarer

således med forordningens utgangspunkt som er at man som hovedregel kan ha et oppholds krav. I LB-2019-159381 uttaler lagmannsretten at rettens konklusjon, basert på EFTA-domstolens tolkningsuttalelse, er at kravet i folketrygdloven § 4-2 om opphold i Norge der trygdeforordningen artiklene 64, 65 og 65 a ikke kommer til anvendelse, er forenlig med forordningen. For dagpenger gir derfor ikke oppholds kravet i folketrygdloven § 4-2 uttrykk for en rettstilstand som er i strid med forpliktelsene etter trygdeforordningen, og det er således ikke samme behov for å endre oppholdsbestemmelsene, som det er for sykepenger, pleiepenger og arbeidsavklaringspenger. Departementet mener derfor at det ikke er nødvendig å gjøre endringer i folketrygdloven § 4-2.

Departementet har helt siden 1994 ansett stønadene til enslig mor eller far for å falle utenfor trygdeforordningens virkeområde, se punkt 7.5.1. At stønadene ikke er omfattet av trygdeforordningen, betyr imidlertid ikke at de ikke kan omfattes av andre EØS-regler. Stønadene anses som en sosial fordel som omfattes av artikkel 7 nr. 2 i arbeidstakerforordningen, som vil innebære at det gjelder et unntak fra kravet om opphold i Norge etter folketrygdloven § 15-3 for grensear-

beidere som jobber i Norge og deres barn. Dagens unntak i § 15-3 andre ledd dekker ikke grensearbeidere som har rett til unntak etter arbeidstakerforordningen.

Trygdekoordineringsutvalget har verken vurdert eller foreslått endringer som følger av arbeidstakerforordningen. Departementet vil vurdere om det bør gis et særlig unntak i § 15-3 for enslige foreldre som er grensearbeidere. Et eventuelt forslag om endring må sendes på alminnelig høring.

Også andre ytelser gitt etter folketrygdloven enn arbeidsavklaringspenger, se punkt 8.5.4, kan gi rett til barnetillegg (og eventuelt ektefelle tillegg). Uføretrygd og alderspensjon etter kapittel 19 har ikke bestemmelser om krav til opphold i Norge. For rett til forsørgingstillegg er det krav om medlemskap i folketrygden for mottaker, og vilkår om opphold i Norge for den forsørgede. Departementet vil vurdere om det bør gjøres en endring i utformingen av bestemmelsene om forsørgingstillegg for uføretrygd og alderspensjon, slik at ordlyden er i tråd med det som følger av forarbeidene, se Prop. 129 L (2018–2019) punkt 5.3, og av praksis.

9 Om endringer i lov om arbeids- og velferdsforvaltningen

9.1 Innledning og gjeldende rett

9.1.1 Innledning

I henhold til Arbeids- og velferdsdirektoratets tildeleingsbrev for 2022 (brev av 25. januar 2022, punkt 3.4.2), skal Arbeids- og velferdsetaten arbeide for å bedre brukernes møte med forvaltningen. Det understrekes at: «Informasjon og veiledning gjennom de ulike kanalene skal være korrekt, tilgjengelig, ha et klart språk og i størst mulig grad tilpasses brukernes forutsetninger og behov». Dette handler blant annet om å drive opplysnings- og informasjonsvirksomhet innenfor eget saksområde.

Det er imidlertid ikke lovfestet noen alminnelig opplysningsplikt for forvaltningen overfor publikum.

Imidlertid har Arbeids- og velferdsetaten innenfor sitt saksområde en alminnelig veiledningsplikt i bestemte saker, jf. forvaltningsloven § 11. Formålet med forvaltningens veiledningsplikt er å gi parter og andre interesserte mulighet til å ivareta sine interesser i bestemte saker på best mulig måte (som oftest i forbindelse med en pågående sak).

Arbeids- og velferdsforvaltningsloven inneholder i hovedsak organisatoriske bestemmelser og visse materielle bestemmelser som var nødvendige for å gjennomføre Nav-reformen, se Ot.prp. nr. 47 (2005–2006). Det er i liten grad gitt egne regler om alminnelig veilednings- eller opplysningsplikt i arbeids- og velferdsforvaltningsloven. Omtale av relevante bestemmelser i blant annet arbeids- og velferdsforvaltningsloven, forvaltningsloven og kommuneløven er tatt inn nedenfor.

9.1.2 Arbeids- og velferdsforvaltningsloven

Det går fram av formålsbestemmelsen i § 1 at loven skal legge til rette for effektiv arbeids- og velferdsforvaltning, tilpasset den enkeltes og arbeidslivets behov, og basert på de aktuelle lovene som forvaltes. Arbeids- og velferdsetaten skal videre møte det enkelte mennesket med

respekt, bidra til sosial og økonomisk trygghet og fremme overgang til arbeid og aktiv virksomhet.

Løven inneholder blant annet organisatoriske regler for Arbeids- og velferdsetaten, regelverk om taushetsplikt, bestemmelser om brukermedvirkning, individuell plan og partsstilling.

I arbeids- og velferdsforvaltningsloven § 4 er det gitt en generell og overordnet bestemmelse, som i hovedsak oppgir etatens samfunnsoppdrag og hvilke lover etaten forvalter. I første ledd slås det fast at Arbeids- og velferdsetaten har ansvaret for gjennomføringen av arbeidsmarkeds-, trygde- og pensjonspolitikken, mens andre og tredje ledd utdyper oppgavene noe mer. Løven gir et overordnet bilde av etatens oppgaver og er ikke uttømmende. Det følger av andre ledd første punktum at etaten skal forvalte arbeidsmarkedsloven, folketrykkløven og andre lover hvor oppgaver er lagt til etaten. Av samme punktum går det også fram at etaten skal «sikre rett ytelse til den enkelte». Bestemmelsens andre ledd andre punktum omhandler etatens ansvar for å følge opp og kontrollere tjenester, ytelser og utbetalinger. Tredje ledd omhandler de arbeidsrettede delene av Arbeids- og velferdsetatens oppgaver.

Arbeids- og velferdsforvaltningsloven § 15 gjelder samarbeid med brukeren og individuell plan. Av første ledd framgår det at «Enhver som henvender seg til kontoret, har rett til informasjon om arbeids- og velferdsforvaltningens tjenester og ytelser».

9.1.3 Veiledningsplikt etter forvaltningsloven

Arbeids- og velferdsetaten er underlagt den alminnelige veiledningsplikten for forvaltningsorganer i forvaltningsloven § 11, se folketrykkløven § 21-1. Formålet med veiledningen er å gi parter og andre interesserte mulighet til å ivareta sine interesser i bestemte saker på best mulig måte. Veiledningsplikten er ikke begrenset til parter og saker som kan munne ut i enkeltvedtak. Uavhengig av om det pågår en konkret sak, plikter forvaltningsorganet etter § 11 tredje ledd å gi veiledning som nevnt i forvaltningsloven § 11 andre

ledd til en person som «... spør om sine rettigheter og plikter i et konkret forhold som har aktuell interesse for ham». Det går fram av forarbeidene til bestemmelsen at dette innebærer en viss begrensning i veiledningsplikten. Overfor parter i forvaltningssaker må forvaltningen av eget tiltak vurdere behovet for veiledning, jf. forvaltningsloven § 11 andre ledd. Omfanget av den veiledningen forvaltningsorganet har plikt til å yte i det enkelte tilfellet, kan tilpasses det enkelte forvaltningsorganets situasjon og kapasitet, og også personlige forhold knyttet til den private som trenger veiledning.

Det kan, der sakstypene som forvaltningsorganene arbeider med krever det, fastsettes egne regler om veiledningsplikt i særlovgivningen. Dette er gjort i flere tilfeller, se for eksempel pasient- og brukerrettighetsloven § 3-2, miljøinformasjonsloven § 10 tredje ledd, forurensningsloven § 48 andre ledd og pasient- og brukerrettighetsloven § 3-5.

9.1.4 Generell opplysningsplikt for forvaltningsorgan

Verken forvaltningsloven eller folketrygdloven har bestemmelser som pålegger forvaltningen en generell plikt til aktivt å drive opplysnings- og informasjonsvirksomhet innenfor sitt område.

I NOU 2019: 5 *Ny forvaltningslov*, se punkt 17.2.2, ble det vurdert om det bør lovfestes en generell regel om aktiv informasjonsplikt i forvaltningsloven, som kommer i tillegg til reglene som allerede følger av kommuneloven, målene i Statens kommunikasjonspolitikk og innsynsreglene i offentleglova. Forvaltningslovutvalget så at det kan være gode grunner for å lovfeste en generell informasjonsplikt, men kom likevel til at det ikke ville foreslå en slik lovfesting i forvaltningsloven. Fra Forvaltningslovutvalgets utredning siteres følgende:

«Utvalget viser til at forvaltningen i dag driver en ganske omfattende informasjonsvirksomhet, gjennom informasjonsskriv, brosjyrer, internett og media for øvrig. Trolig strekker forvaltningen seg i praksis lenger enn det som rettslig sett er påkrevd etter kommuneloven og spesiallovgivningen. I tillegg kommer en passiv informasjonsflyt gjennom innsynsbegjæringer etter offentleglova. Hvilket behov en generell regel om informasjonsplikt vil dekke, er derfor noe uklart.

En bestemmelse om informasjonsplikt vil skille seg fra de fleste andre regler i loven ved

at den ikke vil gjelde behandlingen av en eller flere konkrete forvaltningssaker, men i stedet regulere forvaltningsorganenes mer generelle virksomhet.

Utvalget ser at det kan være gode grunner til å lovfeste en generell informasjonsplikt, men har blitt stående ved ikke å foreslå en slik lovfesting i forvaltningsloven. Utvalget har da lagt vekt på at det ikke er noe klart behov for en slik regel, og at den i tilfelle vil bli vag eller egnet til å gi borgerne urealistiske forventninger om sine rettigheter og forvaltningens plikter. Utvalget har også tatt i betraktning at forvaltningsorganenes veiledningsplikt går langt i å legge til rette for at borgerne får den informasjonen de trenger, og det kan bidra til å oppfylle veiledningsplikten at forvaltningsorganer f.eks. deler aktuell og praktisk informasjon på sine hjemmesider.»

Kommuner og fylkeskommuner har en generell plikt til aktivt å informere om kommunal og fylkeskommunal virksomhet etter kommuneloven § 4-1. Bestemmelsen pålegger også å legge til rette for at alle kan få tilgang til slik informasjon. Bestemmelsen regulerer ikke nærmere hvilke konkrete forhold det skal informeres om, hvor mye det skal informeres, hvordan det skal informeres, eller til hvem det skal informeres. Det er i utgangspunktet opp til kommunen og fylkeskommunen selv å vurdere disse spørsmålene ut fra lokale behov og tilgjengelige ressurser. Det vil likevel være i strid med bestemmelsen helt å unnlate å informere eller å informere i svært liten grad.

I dokumentet *Statens kommunikasjonspolitikk*, fastsatt av Fornyings- og administrasjonsdepartementet 16. oktober 2009, går det blant annet fram at det er et mål at alle skal få korrekt og klar informasjon om sine rettigheter, plikter og muligheter, og ha tilgang til informasjon om statens virksomhet. Kommunal- og distriktsdepartementet har det overordnede ansvaret for kommunikasjonspolitikken i dag. De enkelte statlige virksomhetene har ansvaret for å iverksette politikken. Fagdepartementene har ansvar for å følge opp virksomhetene innenfor sin sektor.

Det finnes enkelte regler i særlovgivningen som pålegger forvaltningen en plikt til å gi informasjon. Etter sosialtjenesteloven § 12 tredje ledd skal for eksempel kommunen spre kunnskap om sosiale forhold og tjenester i kommunen. Miljøinformasjonsloven § 8 pålegger offentlige myndigheter av eget tiltak å gjøre miljøinformasjon tilgjengelig. På flere områder fastsetter lovgivnin-

gen en informasjonsplikt i situasjoner hvor det er påkrevd for å forebygge eller hindre en aktuell fare for skade eller tap, for eksempel atomenergi- loven § 16 annet ledd, som pålegger offentlige organer å sikre at befolkningen får tilstrekkelig informasjon om ulykke eller hendelse knyttet til atomanlegg mv.

9.1.5 Europaparlamentets- og rådsforordning (EF) nr. 987/2009 (gjennomføringsforordningen)

Ettersom de nasjonale trygdereglene virker sammen med de bi- og multilaterale avtalene med betydning for trygdekoordinering og reglene i trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen, vil det også være en del av ansvaret å informere om disse reglene. Dette informasjonsansvaret er også berørt i gjennomføringsforordningen, der det i fortalen avsnitt 22 framheves som «... helt avgjørende for tilliten til kompetente myndigheter og medlemsstatenes institusjoner at berørte personer informeres om sine rettigheter og plikter.»

9.2 Utvalgets forslag

Utvalget foreslo en egen bestemmelse i arbeids- og velferdsforvaltningsloven § 4 om Arbeids- og velferdsetatens plikt til å informere om gjeldende regelverk, både av nasjonalt og internasjonalt opphav, og om hvilke rettigheter og plikter dette medfører for den enkelte. Utvalget foreslo et nytt andre punktum i bestemmelsen, slik at etatens ansvar for å formidle allmenn informasjon om trygdelovgivningen, skal gå tydeligere fram og understrekes. Følgende ordlyd ble foreslått:

«Etaten skal legge til rette for at enhver kan få kjennskap til sine rettigheter og plikter etter nasjonal og internasjonal trygderett.»

Etter utvalgets syn innebærer ikke forslaget noen materielle endringer.

Når det gjelder tolkningen av gjeldende arbeids- og velferdsforvaltningslov § 4 andre ledd, viste utvalget først til at det følger av bestemmelsen at etaten skal forvalte folketrygden og andre lover som ligger til etaten, og sikre riktig ytelse til den enkelte. Utvalget uttalte i NOU 2021: 8 punkt 17.5 følgende om forståelsen av denne regelen:

«I tillegg til ansvaret for å tolke og anvende reglene korrekt, ligger det i dette at etaten også skal sikre publikum tilgang til informasjon om ytelser som kan være aktuelle i ulike livssituasjoner. Dette omfatter både generell informasjon, eksempelvis på internett eller i brosjyrer, og spesifikk informasjon i situasjoner som allerede har oppstått.

Ettersom de nasjonale trygdereglene virker sammen med trygdeavtalene og reglene i trygdeforordningen, vil det også være en del av ansvaret å informere om disse reglene.»

I utredningen punkt 19.4 står det videre dette om forståelsen av gjeldende rett:

«Det vil følge både av den allmenne veiledningsplikten i forvaltningsloven § 11, og av Arbeids- og velferdsforvaltningsloven § 4 slik den lyder, at det påhviler etaten å legge til rette for at den enkelte kan få oversikt over hvilke rettigheter og plikter som følger både av nasjonal trygdelovgivning og de folkerettslige forpliktelsene Norge har påtatt seg med betydning for trygdekoordinering. Det vil også være sentralt at slik informasjon setter den enkelte i stand til å forutberegne sin egen rettsstilling i de ulike situasjonene der trygdelovgivning både av nasjonal og internasjonal karakter kan gjøre seg gjeldende. Utvalget foreslår et tillegg i bestemmelsens andre ledd for å understreke etatens ansvar på dette området.»

Utvalgets begrunnelse for forslaget om å presisere Arbeids- og velferdsetatens ansvar for å informere, er at den materielle trygdelovgivningen er sammensatt og komplisert. Gjennomføringen av de folkerettslige forpliktelsene og forslagene om folkerettsmarkører vil ikke nødvendigvis gjøre innholdet i reglene synlig og forståelig for personene reglene gjelder, og i liten grad hjelpe personer uten juridisk bakgrunn, som ikke har lovteksten som sin hovedkilde for informasjon.

9.3 Høringsinstansenes syn

Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon, Jussbuss, Unio og YS gir uttrykk for direkte støtte til utvalgets forslag om endring av arbeids- og velferdsforvaltningsloven § 4, mens andre synes å gi mer forutsetningsvis uttrykk for støtte.

Arbeids- og velferdsdirektoratet peker på at det som utvalget har foreslått å ta inn i arbeids- og velferdsforvaltningsloven § 4, allerede følger av vei-

ledningsplikten i forvaltningsloven § 11, samt forutsetningsvis av § 4 slik den lyder i dag. Arbeids- og velferdsdirektoratet støtter ikke forslaget om å lovfeste en ny plikt. Direktoratet viser til at de er i gang med et større arbeid knyttet til oppfølgingen av utvalgets utredning, herunder hvordan retningslinjer og rutiner på best mulig måte skal sikre god informasjon til brukere og eventuelle fullmektiger.

9.4 Departementets vurdering og forslag

Det er noe uklart om utvalget foreslo en presisering av den alminnelige veiledningsplikten som uansett følger av forvaltningsloven § 11 og/eller en lovfesting av en opplysningsplikt. Departementet forstår det imidlertid slik at utvalget foreslo å lovfeste en opplysningsplikt for Arbeids- og velferdsetaten, som omfatter både nasjonalt regelverk og folkerettslige avtaler med betydning for trygdekoordinering. Departementet mener for øvrig at det uansett ikke ville være hensiktsmessig med en presisering av den alminnelige veiledningsplikten. En særlov bør som hovedregel ikke inneholde regler som bare gjentar det som allerede følger av generell lov, se blant annet mothesyn framhevet i NOU 2019: 5 *Ny forvaltningslov* kapittel 20.

Det kan i utgangspunktet framstå som unødvendig å lovregulere en opplysningsplikt for Arbeids- og velferdsetaten. Det er også en viss

risiko for at en slik regel blir vag og lite egnet til å gi borgerne realistiske forventninger. Videre kan opplysningsplikten som går fram av arbeids- og velferdsforvaltningsloven § 15 muligens dekke noe av behovet.

Departementet har imidlertid kommet til at det bør lovfestes en opplysningsplikt. Brukere kan ha særlige utfordringer med å orientere seg i regelverket, som er omfattende, komplekst og komplisert, og med et sterkt internasjonalt aspekt. De kan derfor ha et større behov for informasjon på dette området enn på en del andre forvaltningsområder. Videre gjelder dette viktige goder og rettigheter. Departementet viser også til at opplysningsansvaret er berørt i fortalen til gjennomføringsforordningen.

Departementet foreslår å følge opp utvalgets forslag om å lovfeste en opplysningsplikt for Arbeids- og velferdsetaten i arbeids- og velferdsforvaltningsloven § 4 andre ledd andre punktum, men slik at ordlyden justeres noe for å framheve at det dreier seg om en opplysningsplikt. Den alminnelige veiledningsplikten skal fortsatt følge av forvaltningsloven § 11. Lovfesting av opplysningsplikten innebærer ikke noe nytt, men er en tydeliggjøring av direktoratets ansvar. Departementet viser til ordlyden i forslaget, der det går fram at etaten skal legge til rette for at enhver kan få kjennskap til rettigheter og plikter etter nasjonal og internasjonal trygderett.

Det vises til lovforslaget, arbeids- og velferdsforvaltningsloven § 4 andre ledd andre punktum, og de tilhørende spesialmerkene.

10 Økonomiske, administrative og likestillingsmessige konsekvenser

Oppryddingen i kjølvannet av Arbeids- og velferdsetatens feilpraktisering av adgangen til å motta sykepenger, pleiepenger og arbeidsavklaringspenger, har resultert i betydelige utbetalinger. Per 31. desember 2021 var det totale økonomiske omfanget av utbetalinger og sletting av gjeld på om lag 363 millioner kroner. Videre har 57 personer fått innvilget erstatning til totalt om lag 6,1 millioner kroner.

Formålet med forslagene som legges fram i proposisjonen her, er å bidra til å øke synligheten av og bevisstheten om Norges folkerettslige forpliktelser med hensyn til trygdekoordinering.

Lovforslaget innebærer således ingen endring av gjeldende rett. Forslaget vil følgelig ikke ha noen konsekvenser for omfanget av utbetalingene fra folketrygden eller de øvrige norske trygdeordningene, verken til mottakere bosatt i Norge eller til mottakere bosatt utenfor Norges grenser. Endringene vil likevel medføre behov for enkelte

tilpasninger i Arbeids- og velferdsetatens rundskriv og annet informasjonsmateriell, vedtaksbrev, omtale på www.nav.no og så videre. Det legges imidlertid til grunn at behovet for slike tilpasninger kan ivaretas innenfor eksisterende budsjettammer.

Lovforslaget innebærer heller ingen endring av gjeldende rett på de områdene som ligger under Helsedirektoratets forvaltningsansvar. Forslaget vil dermed ikke ha konsekvenser av betydning for disse områdene. Det vil være behov for tilpasninger i Helsedirektoratets rundskriv og oppdatering av informasjon rettet mot publikum, helseaktører og andre på www.helsenorge.no. Det legges til grunn at behovet for slike tilpasninger kan ivaretas innenfor eksisterende budsjettammer.

Lovforslaget vil ikke ha noen likestillingsmessige konsekvenser.

11 Merknader til de enkelte bestemmelsene i lovforslaget

11.1 Til endringene i lov om pensjonsordning for arbeidstakere til sjøs

Til § 26

Lovforslaget innebærer en totalrevidering av nåværende første ledd og et nytt andre ledd. Nåværende andre ledd blir nytt tredje ledd.

Nåværende første ledd regulerer forholdet til trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale avtaler på området. Bestemmelsens andre ledd regulerer den adgangen pensjonsordningens styre har til å inngå avtaler med andre pensjonsinnetninger om overføring av arbeidstakere og pensjonister.

Det framgår av nåværende første ledd at Kongen kan «... slutte overenskomst med annet land om gjensidighet med omsyn til sjømannspensjonering». Det framgår ikke direkte av ordlyden at det i den forbindelse er adgang til å gjøre unntak fra lovens bestemmelser. Departementet legger imidlertid til grunn at det er dette som har vært lovgivers hensikt med bestemmelsen, da det ikke ville være grunn til å inngå folkerettslige avtaler som kun går ut på at lovens ordinære bestemmelser skal anvendes. Det er nettopp for å gjøre unntak fra disse bestemmelsene, at det vil kunne være behov for å inngå slike avtaler.

Bestemmelsene i paragrafen viderefører og synliggjør koblingen mellom folkeretten og lov om pensjonsordning for arbeidstakere til sjøs.

Som en konsekvens av forslagene i proposisjonen her, vil den någjeldende inkorporasjonsforskriften bli opphevet, herunder listen over lover som kan fravikes, i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til forpliktelsene som følger av trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen. Denne listen henviser til lov om pensjonsordning for arbeidstakere til sjøs (riktignok slik at den henviser til «lov om pensjonstrygd for sjømenn», hvilket var lovens tittel fram til den ble endret med virkning fra 1. januar 2020).

Lov om pensjonsordning for arbeidstakere til sjøs er også nevnt i listen i brexit-loven § 2 tredje ledd over lover som kan fravikes i den utstrekning det er nødvendig for gjennomføringen av bestem-

melsene om trygdekoordinering i separasjonsavtalen mellom EFTA-statene og Storbritannia og avtalen mellom EU- og EØS/EFTA-statene om trygdekoordinering for britiske borgere (triangleringsavtalen), jf. § 2 tredje ledd bokstav a.

Endringen i § 26 er en direkte konsekvens av Trygdekoordineringsutvalgets forslag om å oppheve inkorporasjonsforskriften og brexit-loven § 2 tredje ledd, og i stedet gjennomføre de folkerettslige instrumentene i §§ 1-3 og 1-3 a i folketrygdloven. Se nærmere omtale av forslaget til §§ 1-3 og 1-3 a i folketrygdloven i punkt 6.3.5 i proposisjonen her.

Som følge av at gjennomføringsbestemmelsene i inkorporasjonsforskriften og brexit-loven flyttes til folketrygdloven, vil henvisningene til lov om pensjonsordning for arbeidstakere til sjøs ikke bli videreført. Det er derfor behov for en egen bestemmelse i lov om pensjonsordning for arbeidstakere til sjøs som henviser til gjennomføringsbestemmelsene i folketrygdloven. Det tas i tillegg inn en egen bestemmelse om gjennomføring av bilaterale trygdeavtaler, se nedenfor. Utformingen av bestemmelsen i § 26 er basert på utvalgets forslag til § 22 i barnetrygdloven og § 22 i kontantstøtteleven, men med noe endret ordlyd.

Første ledd er en forskriftshjemmel som gir Kongen adgang til å gjennomføre bilaterale avtaler om trygdekoordinering i forskrift. *Andre ledd* er en bestemmelse som av informasjonshensyn viser til folkerettslige instrumenter som kan ha betydning for tolkningen og anvendelsen av lov om pensjonsordning for arbeidstakere til sjøs. Bestemmelsen sikrer også at forpliktelser som følger av de bilaterale avtalene som er gjennomført i forskriften hjemlet i første ledd, eller av de folkerettslige instrumentene som er gjennomført i folketrygdloven §§ 1-3 og 1-3 a, får gjennomslagskraft overfor bestemmelser gitt i eller i medhold av lov om pensjonsordning for arbeidstakere til sjøs. Det forutsetter imidlertid at de folkerettslige instrumentene det er vist til, får anvendelse for lov om pensjonsordning for arbeidstakere til sjøs. Henvisningen er ikke ment å utvide de folkerettslige instrumentenes anvendelsesområde. Med henvisningen til avtaler og forordninger «som

nevnt», menes avtaler og forordninger som er gjennomført i medhold av bestemmelsen i § 26 første ledd, eller i medhold av bestemmelsene i folketrygdloven §§ 1-3 og 1-3 a.

Reguleringen tilsvarende folketrygdloven § 1-3 tredje ledd og § 1-3 a tredje ledd. Det vises til spesialmerknadene til disse bestemmelsene. Den nåværende bestemmelsen om at Kongen kan slutte overenskomster med andre stater, tilfører ikke noe utover det som følger av Grunnloven § 26. Bestemmelsen er derfor ikke videreført. Adgangen til å gjøre unntak fra lovens bestemmelser, er videreført med departementets forslag.

Det vises til punkt 6.3.5 i proposisjonen her.

11.2 Til endringene i lov om Statens pensjonskasse

Til § 46

Lovforslaget innebærer en totalrevidering av nåværende tredje ledd og et nytt fjerde ledd.

Bestemmelsens nåværende første og andre ledd regulerer den adgangen Statens pensjonskasse har til å inngå avtaler med andre pensjonsinnretninger om overføring av medlemmer og pensjonister. Bestemmelsens tredje ledd regulerer forholdet til trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale avtaler på området.

Det framgår av nåværende tredje ledd at Kongen kan «... slutte overenskomst med annet land om gjensidighet med omsyn til pensjonering». Bestemmelsen inneholder også en derogasjonsadgang, ved at det åpnes for at Kongen i avtalene kan gjøre unntak fra lovens bestemmelser.

Bestemmelsene i paragrafen viderefører og synliggjør koblingen mellom folkeretten og lov om Statens pensjonskasse.

Som en konsekvens av forslagene i proposisjonen her, vil den någjeldende inkorporasjonsforskriften bli opphevet, herunder listen over lover som kan fravikes, i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til forpliktelsene som følger av trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen. Denne listen henviser til lov om Statens pensjonskasse.

Lov om Statens pensjonskasse er også nevnt i listen i brexit-loven § 2 tredje ledd over lover som kan fravikes i den utstrekning det er nødvendig for gjennomføringen av bestemmelsene om trygdekoordinering i separasjonsavtalen mellom EFTA-statene og Storbritannia og avtalen mellom EU- og EØS/EFTA-statene om trygdekoordinering

for britiske borgere (triangleringsavtalen), jf. § 2 tredje ledd bokstav b.

Endringen i § 46 er en direkte konsekvens av Trygdekoordineringsutvalgets forslag om å oppheve inkorporasjonsforskriften og brexit-loven § 2 tredje ledd, og i stedet gjennomføre de folkerettslige instrumentene i §§ 1-3 og 1-3 a i folketrygdloven. Se nærmere omtale av forslaget til §§ 1-3 og 1-3 a i folketrygdloven i punkt 6.3.5 i proposisjonen her.

Som følge av at gjennomføringsbestemmelsene i inkorporasjonsforskriften og brexit-loven flyttes til folketrygdloven, vil henvisningene til lov om Statens pensjonskasse ikke bli videreført. Det er derfor behov for en egen bestemmelse i lov om Statens pensjonskasse som henviser til gjennomføringsbestemmelsene i folketrygdloven. Det tas i tillegg inn en egen bestemmelse om gjennomføring av bilaterale trygdeavtaler, se nedenfor. Utformingen av bestemmelsen i § 46 er basert på utvalgets forslag til § 22 i barnetrygdloven og § 22 i kontantstøtteleven, men med noe endret ordlyd.

Tredje ledd er en forskriftshjemmel som gir Kongen adgang til å gjennomføre bilaterale avtaler i forskrift. *Fjerde ledd* er en bestemmelse som av informasjonshensyn viser til folkerettslige instrumenter som kan ha betydning for tolkningen og anvendelsen av lov om Statens pensjonskasse. Bestemmelsen sikrer også at forpliktelser som følger av de bilaterale avtalene som er gjennomført i forskriften hjemlet i tredje ledd, eller av de folkerettslige instrumentene som er gjennomført i folketrygdloven §§ 1-3 og 1-3 a, får gjennomslagskraft overfor bestemmelser gitt i eller i medhold av lov om Statens pensjonskasse. Det forutsetter imidlertid at de folkerettslige instrumentene det er vist til, får anvendelse for lov om Statens pensjonskasse. Henvisningen er ikke ment å utvide de folkerettslige instrumentenes anvendelsesområde. Med henvisningen til avtaler og forordninger «som nevnt», menes avtaler og forordninger som er gjennomført i medhold av bestemmelsen i § 46 tredje ledd, eller i medhold av bestemmelsene i folketrygdloven §§ 1-3 og 1-3 a.

Reguleringen tilsvarende folketrygdloven § 1-3 tredje ledd og § 1-3 a tredje ledd. Det vises til spesialmerknadene til disse bestemmelsene.

Den nåværende bestemmelsen om at Kongen kan slutte overenskomst med andre stater, tilfører ikke noe utover det som følger av Grunnloven § 26. Bestemmelsen er derfor ikke videreført. Adgangen til å gjøre unntak fra lovens bestemmelser, er videreført med departementets forslag til endringer.

Departementet bemerker at bestemmelsen ikke gjennomfører eller henviser til overenskomst av 1. juni 2001 mellom Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige om samordning av pensjonsrettigheter ifølge statlige pensjonsordninger (nordisk overføringsavtale). Avtalen er en multilateral avtale, som gjelder pensjonsrettigheter i tilsetning som omfattes av statlig pensjonsordning i en av de nordiske statene. Med statlig pensjonsordning menes for Norges vedkommende pensjoner som er omhandlet i lov om Statens pensjonskasse med tilleggslover, jf. avtalen artikkel 1 og vedlegg til avtalen. Selv om avtalen ikke omfattes av lovforslaget her, er det ikke meningen å endre avtalens status og gjennomslagskraft i norsk rett. Det er imidlertid et behov for å gjennomgå avtalen. Den er ikke endret siden den ble inngått i 2001, og det er behov for oppdateringer. Det vil også være behov for å gjennomføre en høring av et lovforslag, før det eventuelt fremmes forslag om gjennomføring av avtalen i lov om Statens pensjonskasse.

Det vises til punkt 6.3.5 i proposisjonen her.

11.3 Til endringene i lov om pensjonstrygd for fiskere

Til § 30

Lovforslaget innebærer en totalrevidering av nåværende nr. 1 og en ny nr. 2. Nåværende nr. 2 blir ny nr. 3.

Paragrafens nåværende nr. 1 regulerer forholdet til trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale avtaler på området. Paragrafens nåværende nr. 2 regulerer Arbeids- og velferdsdirektoratets adgang til å inngå avtaler med andre pensjonsordninger om overføring av medlemmer i ordningen og pensjonister.

Det framgår av nåværende nr. 1 at Kongen kan inngå avtaler med andre stater om pensjonstrygd etter loven. Bestemmelsen inneholder i tillegg en derogasjonsadgang, ved at det åpnes for at Kongen i avtalene kan gjøre unntak fra lovens bestemmelser.

Bestemmelsene i paragrafen viderefører og synliggjør koblingen mellom folkeretten og lov om pensjonstrygd for fiskere.

Som en konsekvens av forslagene i proposisjonen her, vil den någjeldende inkorporasjonsforskriften bli opphevet, herunder listen over lover som kan fravikes, i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til forpliktelsene som følger av trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen. Denne listen henviser til lov om pensjonstrygd for fiskere.

Lov om pensjonstrygd for fiskere er også nevnt i listen i brexit-loven § 2 tredje ledd over lover som kan fravikes i den utstrekning det er nødvendig for gjennomføringen av bestemmelsene om trygdekoordinering i separasjonsavtalen mellom EFTA-statene og Storbritannia og avtalen mellom EU- og EØS/EFTA-statene om trygdekoordinering for britiske borgere (triangleringsavtalen), jf. § 2 tredje ledd bokstav c.

Endringen i § 30 er en direkte konsekvens av Trygdekoordineringsutvalgets forslag om å oppheve inkorporasjonsforskriften og brexit-loven § 2 tredje ledd, og i stedet gjennomføre de folkerettslige instrumentene i §§ 1-3 og 1-3 a i folketrygdloven. Se nærmere omtale av forslaget til §§ 1-3 og 1-3 a i folketrygdloven i punkt 6.3.5 i proposisjonen her.

Som følge av at gjennomføringsbestemmelsene i inkorporasjonsforskriften og brexit-loven flyttes til folketrygdloven, vil henvisningene til lov om pensjonstrygd for fiskere ikke bli videreført. Det er derfor behov for en egen bestemmelse i lov om pensjonstrygd for fiskere som henviser til gjennomføringsbestemmelsene i folketrygdloven. Det tas i tillegg inn en egen bestemmelse om gjennomføring av bilaterale trygdeavtaler, se nedenfor. Utformingen av bestemmelsen i § 30 er basert på utvalgets forslag til § 22 i barnetrygdloven og § 22 i kontantstøtteleven, men med noe endret ordlyd.

Nr. 1 er en forskriftshjemmel som gir Kongen adgang til å gjennomføre bilaterale avtaler i forskrift. *Nr. 2* er en bestemmelse som av informasjonshensyn er ment å henvide til folkerettslige instrumenter som kan ha betydning for tolkningen og anvendelsen av lov om pensjonstrygd for fiskere. Bestemmelsen sikrer også at forpliktelser som følger av de bilaterale avtalene som er gjennomført i forskriften hjemlet i nr. 1, eller av de folkerettslige instrumentene som er gjennomført i folketrygdloven §§ 1-3 og 1-3 a, får gjennomslagskraft overfor bestemmelser gitt i eller i medhold av lov om pensjonstrygd for fiskere. Det forutsettes imidlertid at de folkerettslige instrumentene det er vist til, får anvendelse for lov om pensjonstrygd for fiskere. Henvisningen er ikke ment å utvide de folkerettslige instrumentenes anvendelsesområde.

Med henvisningen til avtaler og forordninger «som nevnt», menes avtaler og forordninger som er gjennomført i medhold av bestemmelsen i § 30 nr. 1, eller i medhold av bestemmelsene i folketrygdloven §§ 1-3 og 1-3 a.

Reguleringen tilsvarer folketrygdloven § 1-3 tredje ledd og § 1-3 a tredje ledd. Det vises til spesialmerknadene til disse bestemmelsene.

Den nåværende bestemmelsen om at Kongen kan inngå avtaler med andre stater, tilfører ikke noe utover det som følger av Grunnloven § 26. Bestemmelsen er derfor ikke videreført. Adgangen til å gjøre unntak fra lovens bestemmelser, er videreført med departementets forslag til endringer.

Det vises til punkt 6.3.5 i proposisjonen her.

11.4 Til endringene i lov om pensjonsordning for sykepleiere

Til § 37

Lovforslaget innebærer en totalrevidering av nåværende andre ledd og et nytt tredje ledd.

Nåværende første ledd regulerer adgangen styret i sykepleierpensjonsordningen har til å inngå avtaler med andre pensjonsinnretninger om overføring av medlemmer og pensjonister. Bestemmelsens andre ledd regulerer forholdet til trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale avtaler på området.

Det framgår av nåværende andre ledd første punktum at Kongen kan inngå «overenskomst med annet land» om pensjonsordning for sykepleiere. Bestemmelsen inneholder i tillegg en derogasjonsadgang, ved at det åpnes for at Kongen i avtalene kan gjøre unntak fra lovens bestemmelser. I henhold til andre ledd andre punktum kan departementet gi forskrift til gjennomføring av bestemmelsene i slik overenskomst.

Bestemmelsene i paragrafen viderefører og synliggjør koblingen mellom folkeretten og lov om pensjonsordning for sykepleiere.

Som en konsekvens av forslagene i proposisjonen her, vil den någjeldende inkorporasjonsforskriften bli opphevet, herunder listen over lover som kan fravikes, i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til forpliktelsene som følger av trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen. Denne listen henviser til lov om pensjonsordning for sykepleiere.

Lov om pensjonsordning for sykepleiere er også nevnt i listen i brexit-loven § 2 tredje ledd over lover som kan fravikes i den utstrekning det er nødvendig for gjennomføringen av bestemmelsene om trygdekoordinering i separasjonsavtalen mellom EFTA-statene og Storbritannia og avtalen mellom EU- og EØS/EFTA-statene om trygdekoordinering for britiske borgere (triangleringsavtalen), jf. § 2 tredje ledd bokstav d.

Endringen i § 37 er en direkte konsekvens av Trygdekoordineringsutvalgets forslag om å oppheve inkorporasjonsforskriften og brexit-loven § 2 tredje ledd, og i stedet gjennomføre de folkerettslige instrumentene i §§ 1-3 og 1-3 a i folketrygdloven. Se nærmere omtale av forslaget til §§ 1-3 og 1-3 a i folketrygdloven i punkt 6.3.5 i proposisjonen her.

Som følge av at gjennomføringsbestemmelsene i inkorporasjonsforskriften og brexit-loven flyttes til folketrygdloven, vil henvisningene til lov om pensjonsordning for sykepleiere ikke bli videreført. Det er derfor behov for en egen bestemmelse i lov om pensjonsordning for sykepleiere som henviser til gjennomføringsbestemmelsene i folketrygdloven. Det tas i tillegg inn en egen bestemmelse om gjennomføring av bilaterale trygdeavtaler, se nedenfor. Utformingen av bestemmelsen i § 37 er basert på utvalgets forslag til § 22 i barnetrygdloven og § 22 i kontantstøtteloven, men med noe endret ordlyd.

Andre ledd er en forskriftshjemmel som gir Kongen adgang til å gjennomføre bilaterale avtaler i forskrift. *Tredje ledd* er en bestemmelse som av informasjonshensyn er ment å henvise til folkerettslige instrumenter som kan ha betydning for tolkningen og anvendelsen av lov om pensjonsordning for sykepleiere. Bestemmelsen sikrer også at forpliktelser som følger av de bilaterale avtalene som er gjennomført i forskriften hjemlet i andre ledd, eller av de folkerettslige instrumentene som er gjennomført i folketrygdloven §§ 1-3 og 1-3 a, får gjennomslagskraft overfor bestemmelser gitt i eller i medhold av lov om pensjonsordning for sykepleiere. Det forutsetter imidlertid at de folkerettslige instrumentene det er vist til, får anvendelse for lov om pensjonsordning for sykepleiere. Henvisningen er ikke ment å utvide de folkerettslige instrumentenes anvendelsesområde.

Med henvisningen til avtaler og forordninger «som nevnt», menes avtaler og forordninger som er gjennomført i medhold av bestemmelsen i § 37 andre ledd, eller i medhold av bestemmelsene i folketrygdloven §§ 1-3 og 1-3 a.

Reguleringen tilsvarer folketrygdloven § 1-3 tredje ledd og § 1-3 a tredje ledd. Det vises til spesialmerknadene til disse bestemmelsene.

Den nåværende bestemmelsen om at Kongen kan inngå avtaler med andre stater, tilfører ikke noe utover det som følger av Grunnloven § 26. Bestemmelsen er derfor ikke videreført. Adgangen til å gjøre unntak fra lovens bestemmelser, er videreført med departementets forslag til endringer.

Det vises til punkt 6.3.5 i proposisjonen her.

11.5 Til endringene i tannhelsetjenesteloven

Til ny § 1-8

Paragrafen inneholder bestemmelser som regulerer forholdet til trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering. Bestemmelsene i paragrafen synliggjør koblingen mellom folkeretten og tannhelsetjenesteloven.

Som en konsekvens av forslagene i proposisjonen her, vil den någjeldende inkorporasjonsforskriften bli opphevet, herunder listen over lover som kan fravikes, i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til forpliktelsene som følger av trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen. Tannhelsetjenesteloven er ikke eksplisitt nevnt i inkorporasjonsforskriften, men loven omfattes av trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen.

I proposisjonen her foreslås det videre å oppheve brexit-loven § 2 tredje ledd. I stedet foreslås det å inkorporere bestemmelsene om trygdekoordinering i separasjonsavtalen mellom EFTA-statene og Storbritannia og avtalen mellom EU og EØS/EFTA-statene om trygdekoordinering for britiske borgere (triangleringsavtalen) i ny § 1-3 a i folketrygdloven, sammen med nordisk konvensjon om trygd og bestemmelsene om trygd i EFTA-konvensjonen. Se nærmere omtale av forslaget til ny § 1-3 a i folketrygdloven i punkt 6.3.5.

I motsetning til de øvrige lovene som det er foreslått tilsvarende endringer i (lov om pensjonsordning for arbeidstakere til sjøs, lov om Statens pensjonskasse, lov om pensjonstrygd for fiskere, lov om pensjonsordning for sykepleiere, kontantstøtteloven, spesialisthelsetjenesteloven, pasient- og brukerrettighetsloven, barnetrygdloven, helse- og omsorgstjenesteloven og skipsarbeidsloven), er tannhelsetjenesteloven ikke eksplisitt nevnt i listen i brexit-loven § 2 tredje ledd over lover som kan fravikes. Tannhelsetjenesteloven omfattes imidlertid av trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen og følgelig også av de avtalene som henviser til dem. Det er derfor behov for en tilsvarende henvisningsbestemmelse i tannhelsetjenesteloven, som i de andre aktuelle lovene. Bestemmelsen er en kodifisering av gjeldende rett og praksis.

Inkorporeringen i folketrygdloven av trygdeforordningen og multilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering, er tilstrekkelig for at disse trygdekoordineringsinstrumentene skal få full internrettslig virkning i norsk rett, også for tjenester etter tannhelsetjenesteloven. For å motvirke eventuell rettsusikkerhet, tas det likevel inn

bestemmelser i tannhelsetjenesteloven som henviser til forslaget om nye inkorporasjonsbestemmelser i §§ 1-3 og 1-3 a i folketrygdloven. Henvisningsbestemmelsene synliggjør at trygdeforordningen og multilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering kommer til anvendelse for tjenester som omfattes av tannhelsetjenesteloven.

Det tas i tillegg inn en egen bestemmelse i tannhelsetjenesteloven om gjennomføring av bilaterale trygdeavtaler, se nedenfor. Utformingen av bestemmelsen i § 1-8 er basert på utvalgets forslag til § 22 i barnetrygdloven og § 22 i kontantstøtteloven, men med noe endret ordlyd.

Første ledd er en forskriftshjemmel som gir Kongen myndighet til å gjennomføre bilaterale avtaler om trygdekoordinering ved forskrift, slik at avtalene blir en del av norsk rett. På den måten sikres transparens i gjennomføringen. Bestemmelsen vil blant annet kunne få anvendelse for avtaler hvor det saklige virkeområdet omfatter helsetjenester og tannhelsetjenester, som Helse- og omsorgsdepartementet har myndighet til å framforhandle. Uttrykket «trygdekoordinering» er ikke begrenset til koordinering av ytelser etter trygdelovgivningen. Prinsippene for trygdekoordinering ligger også til grunn for bilaterale avtaler som regulerer rettigheter til å motta helsetjenester og tannhelsetjenester for personer som er omfattet av en stats trygdeordning under opphold i den andre staten, og dekningen av utgifter for slike tjenester.

Andre ledd er en bestemmelse som er tatt inn av informasjonshensyn og viser blant annet til inkorporasjonsbestemmelsene i forslaget til §§ 1-3 og 1-3 a i folketrygdloven, som på denne måten reflekteres i tannhelsetjenesteloven. Bestemmelsen har rettsvirkninger ved at den regulerer forholdet mellom tannhelsetjenesteloven og forpliktelsene etter folketrygdloven §§ 1-3 og 1-3 a. Det innebærer at bestemmelsene som er gitt i eller i medhold av tannhelsetjenesteloven må tolkes og anvendes i samsvar med forpliktelser som følger av avtaler som er gjennomført i norsk rett, enten i medhold av denne paragrafen eller i folketrygdloven. Det forutsetter imidlertid at de folkerettslige instrumentene det er vist til, får anvendelse for tjenester etter tannhelsetjenesteloven. Henvisningen er ikke ment å utvide de folkerettslige instrumentenes anvendelsesområde.

Med henvisningen til avtaler og forordninger «som nevnt», menes avtaler og forordninger som er gjennomført i medhold av bestemmelsen i § 1-8 første ledd, eller i medhold av bestemmelsene i folketrygdloven §§ 1-3 og 1-3 a. Reguleringen tilsvarende folketrygdloven § 1-3 tredje ledd og § 1-3 a

tredje ledd. Det vises til spesialmerknaene til disse bestemmelsene.

11.6 Til endringene i folketrygdloven

Til innholdsfortegnelsen i kapittel 1

De enkelte kapitlene i folketrygdloven er utstyrt med en innholdsfortegnelse, som i strekpunkter gir en oversikt over hvilke temaer de forskjellige paragrafene i kapitlet regulerer. Som følge av forslaget om revidering av folketrygdloven § 1-3 og tilføyelse av en ny § 1-3 a, er innholdsfortegnelsen til kapittel 1 tredje og fjerde strekpunkt justert. Nåværende fjerde til niende strekpunkt blir femte til tiende strekpunkt.

Det vises til punkt 7.5.2 i proposisjonen her.

Til § 1-1

De internasjonale trygdekoordineringsforpliktelsene synliggjøres i folketrygdlovens formålsbestemmelse i § 1-1, ved et nytt *fjerde ledd*. I bestemmelsen påpekes det at folketrygdloven skal ivareta Norges forpliktelser til trygdekoordinering etter EØS-avtalen og andre folkerettslige avtaler. Bestemmelsen løfter fram forpliktelsene og målet om å sikre etterlevelse av disse.

Utvidelsen av formålsbestemmelsen reflekterer også den omstendighet at trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen foreslås gjennomført i lov, jf. forslaget til ny § 1-3 i folketrygdloven. Det vil med dette bli tydeligere synliggjort at de to forordningene inngår som integrerte deler av norsk trygdelovgivning, med lovs rang, og at nasjonale lover skal tolkes og anvendes i samsvar med disse.

Det vises til punkt 5.4 i proposisjonen her.

Til § 1-3

Bestemmelsen er totalrevidert og regulerer etter revisjonen bare forholdet til trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen.

Dagens første ledd første punktum slår fast at Kongen kan inngå gjensidige trygdeavtaler med andre stater, men tilfører ikke noe ut over det som følger av Grunnloven § 26 første ledd. Bestemmelsen foreslås derfor ikke videreført. Dagens første ledd andre punktum er utformet som en derogasjonshjemmel, som åpner for at Kongen kan gjøre unntak fra lovens bestemmelser. Det foreslås å lovfeste i en ny § 1-3 a, se nedenfor, at bestemmelser om trygdekoordinering i bi- og multilaterale avtaler som er gjennomført i norsk rett i eller i

medhold av folketrygdloven, har gjennomslagskraft ved at bestemmelser gitt i eller medhold av loven må tolkes og anvendes i samsvar med de forpliktelsene som følger av disse avtalene. Bestemmelsen i første ledd andre punktum videreføres derfor ikke i en totalrevidert § 1-3.

Dagens andre ledd begrenser Kongens rett til å inngå avtaler der Norge forplikter seg til å innvilge tilleggspensjon til personer som ikke har hatt inntektsgivende arbeid i Norge i minst ett år. Realiteten i denne begrensningen er at en eventuell avtale med et slikt innhold må godkjennes av Stortinget etter Grunnloven § 26 andre ledd og gjennomføres i lov. Bestemmelsen er ikke videreført, da den ikke passer inn i den valgte løsningen når § 1-3 foreslås endret til en ren inkorporasjonsbestemmelse. Dette er ikke ment å føre til noen endring av praksis ved inngåelse av avtaler om trygdekoordinering. Bestemmelsen om innvilgelse av tilleggspensjon er imidlertid mindre aktuell etter pensjonsreformen. Alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 20 er ikke basert på tilleggspensjonsmodellen, men på inntektspensjon, som gis fra første krone og uten noe krav til lengden på tidligere arbeidsforhold.

Den reviderte paragrafen er basert på Trygdekoordineringsutvalgets forslag, men som det framgår av punkt 6.3.2 i proposisjonen her, er bestemmelsen satt opp på en måte som samsvarer mer med den tradisjonelle måten å sette opp slike inkorporasjonsbestemmelser i norsk rett.

Første ledd innebærer at trygdeforordningen, med de endringsforordningene som per i dag er innlemmet i EØS-avtalen, gjennomføres ved inkorporasjon i folketrygdloven. Forordningene skal gjelde som norsk lov. Det forutsettes at framtidige endringsforordninger til trygdeforordningen gjøres til del av norsk rett ved lovvedtak som endrer første ledd.

Andre ledd innebærer at gjennomføringsforordningen, med de endringsforordningene som per i dag er innlemmet i EØS-avtalen, gjennomføres ved inkorporasjon i folketrygdloven. Forordningene skal gjelde som norsk lov. Det forutsettes at framtidige endringsforordninger til gjennomføringsforordningen gjøres til del av norsk rett ved lovvedtak som endrer andre ledd.

Av tredje ledd framgår det at bestemmelsene som er gitt i eller i medhold av folketrygdloven, skal tolkes og anvendes i samsvar med forpliktelsene som følger av forordningene nevnt i første og andre ledd. En slik tolkningsprosess kan innebære at den nasjonale bestemmelsen må tolkes eller anvendes annerledes enn det ordlyden isolert sett skulle tilsi. I enkelte tilfeller kan det inne-

bære at den nasjonale bestemmelsen ikke kommer til anvendelse. Det vises til spesialmerknaene til de øvrige folkerettsmarkørene for eksempler. Som nevnt i punkt 6.3.2 i proposisjonen her, er dette ikke vesensforskjellig fra situasjoner der et unntak i nasjonal lovgivning innebærer at hovedregelen i den samme lovgivningen ikke kommer til anvendelse.

Norge er etter EØS-avtalen forpliktet til å sikre etterlevelse av bestemmelsene i forordningene, og om nødvendig la bestemmelsene i forordningene gå foran bestemmelsene i nasjonal trygde-lovgivning. Tredje ledd innebærer ikke noen realitetsendring med hensyn til trygdeforordningens og gjennomføringsforordningens stilling i norsk rett. Trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen er i dag gjennomført i norsk rett i forskrift 22. juni 2012 om inkorporasjon av trygdeforordningene i EØS-avtalen, og det følger av forskriften at bestemmelsene i flere lover, inkludert folketrygdloven, fravikes i den utstrekning det er nødvendig for å etterleve forordningene. Forskriften vil bli opphevet når lovendringen trer i kraft.

Det vises til kapittel 6 i proposisjonen her.

Til ny § 1-3 a

Bestemmelsen er ny, og regulerer forholdet til bi- og multilaterale avtaler som Norge har inngått, og som har betydning for trygdekoordinering.

Første ledd bokstav a innebærer at nordisk konvensjon om trygd gjennomføres i norsk rett på lovs nivå ved inkorporasjon i folketrygdloven. Nordisk konvensjon om trygd regulerer trygdekoordineringen innad i Norden. Konvensjonen innebærer blant annet at trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen kommer til anvendelse på Færøyene, Grønland og Svalbard, og den utvider personkretsen til tredjelandsborgere med lovlig opphold i Norden. Lovendringen innebærer at framtidige endringer i konvensjonen må gjøres til del av norsk rett ved lovvedtak som endrer bokstav a.

Første ledd bokstav b innebærer at bestemmelsene om trygdekoordinering i EFTA-konvensjonen gjennomføres i norsk rett på lovs nivå ved inkorporasjon i folketrygdloven. EFTA-konvensjonen artikkel 21, jf. tillegg 2 til vedlegg K, regulerer trygdekoordineringen mellom EØS/EFTA-statene og Sveits. Av disse bestemmelsene framgår det blant annet at trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen også kommer til anvendelse ved slike koordineringstilfeller. Lovendringen innebærer at framtidige vedtak fra EFTAs råd som endrer tillegg 2 til vedlegg K, må gjøres til del av norsk rett ved lovvedtak som endrer bokstav b.

Første ledd bokstavene c og d innebærer at bestemmelsene om trygdekoordinering i separasjonsavtalen og trianguleringsavtalen inkorporeres i folketrygdloven. Begge avtalene er inngått som følge av Storbritannias uttreden fra EU og EØS, og de er i dag gjennomført i norsk rett på lovs nivå ved inkorporasjon i brexit-loven. Separasjonsavtalen innebærer at rettighetene til statsborgere i EØS/EFTA-statene og Storbritannia, samt statsløse og flykninger, som har utøvd retten til fri bevegelighet før 1. januar 2021, blir videreført på nærmere vilkår. I utgangspunktet vil dette også gjelde for deres familiemedlemmer og etterlatte. Trianguleringsavtalen gjelder rettsstillingen til personer som har hatt tilknytning til både Storbritannia, en EU-stat og en EØS/EFTA-stat. For nærmere omtale av disse avtalene vises det til Prop. 10 LS (2020–2021) Lov om overgangsregler mv. ved Storbritannias uttreden fra Den europeiske union (brexit-loven) og samtykke til ratifikasjon av avtale om ordninger mellom Island, Liechtenstein, Norge og Storbritannia som følge av Storbritannias uttreden fra Den europeiske union, EØS-avtalen og andre avtaler og til deltakelse i EØS-komiteens beslutning om innlemmelse av avtale mellom EU og EØS/EFTA-statene om trygdekoordinering for britiske statsborgere.

Lovendringen innebærer at framtidige beslutninger om endringer i separasjonsavtalen eller trianguleringsavtalen må gjøres til del av norsk rett ved lovvedtak som endrer henholdsvis bokstav c eller bokstav d.

Andre ledd er en forskriftshjemmel som åpner for at Kongen kan gjennomføre bilaterale avtaler om trygdekoordinering ved forskrift.

Det følger av *tredje ledd* at bestemmelsene som er gitt i eller i medhold av folketrygdloven, må tolkes og anvendes i samsvar med forpliktelser som følger av avtaler som er gjennomført i norsk rett i eller i medhold av paragrafen.

Det vises til kapittel 6 i proposisjonen her.

Til innholdsfortegnelsen i kapittel 2

Som følge av forslaget om tilføyelse av en ny § 2-1 a, er innholdsfortegnelsen til kapittel 2 første og andre strekpunkt justert. Nåværende andre til sjunde strekpunkt blir tredje til åttende strekpunkt.

Det vises til punkt 7.5.2 i proposisjonen her.

Til ny § 2-1 a

Paragrafen er en oppfølging av Trygdekoordineringsutvalgets forslag til folkerettsmarkører i trygdelovgivningen, men lovteksten er noe for-

kortet og forenklet. Se nærmere omtale i kapittel 7 i proposisjonen her.

Ny § 2-1 a tas kun inn av informasjonshensyn og har i seg selv ingen rettsskapende virkning. Aktuelle rettigheter og plikter ut over dem som framgår av loven, følger direkte av de avtalene som til enhver tid er gjennomført i norsk rett. Se forslag til §§ 1-3 og 1-3 a og spesialmerknadene til disse paragrafene.

I det følgende redegjøres det for hovedtrekkene for hvilken betydning de folkerettslige instrumentene har for folketrygdloven kapittel 2. Redegjørelsen må leses i lys av de forbeholdene som presenteres i kapittel 1 og punkt 7.5.1 i proposisjonen her.

Paragrafen er ny, og regulerer forholdet til bi- og multilaterale avtaler Norge har inngått, med betydning for trygdekoordinering.

Medlemskap i folketrygden er avgjørende for rettigheter og plikter etter folketrygdloven, og reguleres i kapittel 2 i folketrygdloven. Bestemmelsene i dette kapitlet må blant annet tolkes og anvendes i lys av trygdeforordningen avdeling II, som inneholder særskilte lovvalgsbestemmelser for en rekke nærmere angitte grensekryssende tilfeller, og trygdeforordningen artikkel 4, som pålegger EØS-statene en plikt til å likebehandle de andre EØS-statenes statsborgere med deres egne statsborgere.

Trygdeforordningens bestemmelser om lovvalg og likebehandling kan føre til andre resultater enn det som ville følge av en isolert vurdering av folketrygdlovens bestemmelser om medlemskap. Dette kan blant annet innebære at personer som ikke ville blitt ansett som bosatt i Norge etter folketrygdloven § 2-1, og som derfor ikke ville blitt medlemmer i folketrygden, likevel må anses for å fylle kravet til medlemskap som bosatt i Norge når forordningens lovvalgsregler kommer til anvendelse.

Hovedregelen i trygdeforordningen er at personer som arbeider eller driver selvstendig virksomhet i en stat, skal være underlagt lovgivningen i denne staten, jf. artikkel 11 nr. 3 bokstav a). Dette innebærer at spørsmålet om hvorvidt en gitt person er trygdedekket, skal løses etter lovgivningen i den staten der arbeidet faktisk utføres, men med nødvendige tilpasninger som følge av likebehandlingsprinsippet i artikkel 4. Trygdeforordningen artikkel 12 gjør unntak fra lovvalgsbestemmelsene for arbeidstakere som sendes til andre EØS-stater for å arbeide. Forordningen har særskilte bestemmelser for arbeidstakere på skip og fly, se artikkel 11 nr. 4 og 5. Videre har forordningen særskilte bestemmelser som regulerer lovvalget ved samtidig aktivitet, som arbeidstaker eller

selvstendig, i to eller flere EØS-stater, se artikkel 13. Personer som ikke omfattes av bestemmelsene for yrkesaktive, skal være underlagt lovgivningen i bostedsstaten, jf. trygdeforordningen artikkel 11 nr. 3 bokstav e). Gjennomføringsforordningen artikkel 11 inneholder kriterier for fastsettelse av trygdemessig «bosted» i EØS-tilfeller. Etter trygdeforordningen artikkel 16 kan to eller flere EØS-stater avtale unntak fra de ordinære lovvalgsbestemmelsene i trygdeforordningen til fordel for visse personer eller persongrupper.

Reglene om lovvalg er omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 6.

Også andre internasjonale avtaler har betydning for trygdekoordinering. Det er foreslått at disse gis virkning i norsk rett i eller i medhold av folketrygdloven § 1-3 a. Noen av disse avtalene innebærer langt på vei bare at trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen gis anvendelse for områder og personer som ikke er omfattet av trygdeforordningen etter EØS-avtalen. Kontaktpunktene omtalt ovenfor vil også kunne gjøre seg gjeldende i disse sammenhengene. Dette gjelder EFTA-konvensjonen og nordisk konvensjon om trygd. Dette gjelder også separasjonsavtalen mellom EØS/EFTA-statene og Storbritannia og avtalen mellom EU og EØS/EFTA-statene om trygdekoordinering for britiske borgere (triangleringsavtalen), som i dag er gjennomført i brexit-loven, og som nå inkorporeres i folketrygdloven med forslaget til ny § 1-3 a. Disse koordineringsinstrumentene kan imidlertid også inneholde særregler som ikke er dekket av kontaktpunktene omtalt under beskrivelsen av EØS-forordningene, eller som gjør unntak fra reglene i forordningene.

Se nærmere omtale av de multilaterale avtalene med betydning for trygdekoordinering i NOU 2021: 8 kapitlene 9 til 11.

Bilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering gjennomføres i norsk rett ved forskrift hjemlet i folketrygdloven ny § 1-3 a.

De bilaterale avtalene og deres innvirkning på norsk trygdelovgivning er omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 12.

Hvorvidt en av de ovennevnte internasjonale avtalene med betydning for trygdekoordinering får betydning i en konkret trygdesak, og hva betydningen i tilfelle vil være, vil avhenge av det konkrete innholdet i den aktuelle avtalen og de nærmere omstendighetene i saken.

Til § 2-4

Første punktum i bestemmelsen viser i dag til «EØS-avtalens vedlegg VI nr. 1 og 2 (forordning

(EF) nr. 883/2004 og forordning (EF) nr. 987/2009)». Som en konsekvens av at trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen foreslås inkorporert og legaldefinert i folketrygdloven § 1-3, endres denne henvisningen til en generell henvisning til «trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen». Denne endringen vil gjøre det tydeligere at endringer i trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen får virkning på sokkelen så snart de gjennomføres i folketrygdloven § 1-3.

Andre punktum i bestemmelsen viser i dag til avtaler inngått med hjemmel i § 1-3. Denne henvisningen endres til en henvisning til avtaler som nevnt i § 1-3 a, som en konsekvens av forslagene til endringer i § 1-3 og ny § 1-3 a. Som i dag vil trygdekoordineringen på sokkelen bero på hva som framgår av de enkelte avtalene. I nordisk konvensjon om trygd framgår det av artikkel 6 at den kommer til anvendelse også på sokkelen. Tilsvarende avklaringer finnes ikke i EFTA-konvensjonen eller separasjonsavtalen mellom EØS/EFTA-statene og Storbritannia. Norge har imidlertid inngått en rekke bilaterale trygdeavtaler som også får virkning på kontinentalsokkelen.

Se forslag til §§ 1-3 og 1-3 a og spesialmerkna-dene til disse paragrafene.

Det vises til kapittel 6 i proposisjonen her.

Til innholdsfortegnelsen i kapittel 3

Som følge av forslaget til endringen av § 3-1, er innholdsfortegnelsen til kapittel 3 første strekpunkt justert. Nåværende første til femte strekpunkt blir andre til sjettede strekpunkt.

Det vises til punkt 7.5.2 i proposisjonen her.

Til § 3-1

Paragrafen er en oppfølging av Trygdekoordineringsutvalgets forslag til folkerettsmarkører i trygdlovgivningen, men lovteksten er noe forkortet og forenklet. Se nærmere omtale i kapittel 7 i proposisjonen her.

Ny § 3-1 tas kun inn av informasjonshensyn og har i seg selv ingen rettsskapende virkning. Aktuelle rettigheter og plikter ut over dem som framgår av loven, følger direkte av de avtalene som til enhver tid er gjennomført i norsk rett. Se forslagene til §§ 1-3 og 1-3 a og spesialmerkna-dene til disse paragrafene.

I det følgende redegjøres det for hovedtrek-kene for hvilken betydning de folkerettslige instrumentene har for folketrygdloven kapittel 3. Redegjørelsen må leses i lys av de forbeholdene

som presenteres i kapittel 1 og punkt 7.5.1 i proposisjonen her.

Kapittel 3 i folketrygdloven har tittelen «Visse beregningsregler, trygdetid, pensjonspoeng og pensjonsgivende inntekt». Beregningsreglene i dette kapitlet ligger til grunn for beregning av pensjon til tidligere familiepleier, pensjon til gjenlevende ektefelle, barnpensjon, og alderspensjon etter kapittel 19. Tidligere uførepensjon (fram til 2015), og de tidligere rehabiliteringspengene og attføringspengene (fram til 2002), ble også beregnet etter reglene i kapittel 3. Ved pensjonsreformen ble det nye alderspensjonssystemet løsrevet fra beregningsreglene i kapittel 3. Ved uførefor-men ble også den nye uføretrygden løsrevet fra beregningsreglene i kapittel 3. Stortinget vedtok i desember 2020 en reform av etterlatteytelsene (pensjon til tidligere familiepleier, pensjon til gjenlevende ektefelle og barnpensjon), jf. Prop. 13 L (2020–2021). Endringene, som ennå ikke har trådt i kraft, vil innebære at etterlatteytelsene ikke beregnes som pensjonsytelser etter kapittel 3, men trygdetids- og botidsberegningen gjøres fremdeles etter bestemmelsene i folketrygdloven §§ 3-5 og 3-7. Fra tidspunktet da endringene i etterlatteytelsene trer i kraft, vil den eneste ytelsen fra folketrygden som beregnes etter kapittel 3, være alderspensjon etter kapittel 19.

Trygdeforordningen har særskilte bestemmelser for beregning av pensjoner, se avdeling III kapittel 5, artikkel 52. Forordningens bestemmelser gir anvisning på et delpensjonsprinsipp, også omtalt som *pro rata*-prinsippet. Dette innebærer at pensjon utbetales av hver av de involverte medlemsstatene i form av delpensjoner, utmålt i forhold til hvor lang opptjening pensjonisten har i hver enkelt stat.

Det framgår av forslaget til § 3-1 at bestemmelsene om beregning av ytelser i folketrygdloven kapittel 3 må tolkes og anvendes i samsvar med relevante bestemmelser i forordningen.

Artikkel 52 nr. 4 i trygdeforordningen åpner for at Norge kan anvende nasjonale beregningsregler på alderspensjon. Dette gjelder alle alderspensjoner, unntatt uføre- og gjenlevendepensjoner som går over til alderspensjon, jf. Norges oppføring i vedlegg VIII til trygdeforordningen, se EØS-avtalen vedlegg VI, nr. 1 bokstav g).

Dette innebærer at det bare er beregningen av etterlatteytelsene (fram til ovennevnte lovendring trer i kraft), samt uføre- og gjenlevendepensjoner som går over til alderspensjon, som reguleres av både kapittel 3 i folketrygdloven og trygdeforordningen artikkel 52.

Også andre internasjonale avtaler har betydning for trygdekoordinering. Det er foreslått at disse gis virkning i norsk rett i eller i medhold av folketrygdloven § 1-3 a. Noen av disse avtalene innebærer langt på vei bare at trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen gis anvendelse for områder og personer som ikke er omfattet av trygdeforordningen etter EØS-avtalen. Dette gjelder EFTA-konvensjonen, og nordisk konvensjon om trygd. Dette gjelder også bestemmelsene om trygdekoordinering i separasjonsavtalen mellom EØS/EFTA-statene og Storbritannia samt avtalen mellom EU og EØS/EFTA om trygdekoordinering for britiske borgere (triangleringsavtalen), som i dag er gjennomført i brexit-loven, og som foreslås inkorporert i folketrygdloven § 1-3 a. Disse koordineringsinstrumentene kan imidlertid også inneholde særregler som ikke er dekket av kontaktpunktene omtalt under beskrivelsen av EØS-forordningene, eller som gjør unntak fra reglene i forordningene.

Se nærmere omtale av de multilaterale avtalene med betydning for trygdekoordinering i NOU 2021: 8 kapitlene 9 til 11.

Bilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering gjennomføres ved forskrift hjemlet i folketrygdloven ny § 1-3 a andre ledd. De bilaterale trygdeavtalene tar først og fremst sikte på å regulere det trygdemessige lovvalget og å regulere trygdekoordineringen av pensjoner og uføretrygd. De bilaterale avtalene og deres innvirkning på norsk trygdelovgivning er omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 12.

Hvorvidt en av de ovennevnte internasjonale avtalene får betydning i en konkret trygdesak, og hva betydningen i tilfelle vil være, vil avhenge av det konkrete innholdet i den aktuelle avtalen og de nærmere omstendighetene i saken.

Se forslag til §§ 1-3 og 1-3 a og spesialmerkna-dene til disse paragrafene.

Det vises til kapittel 6 i proposisjonen her.

Til innholdsfortegnelsen i kapittel 4

Som følge av forslaget om tilføyelse av en ny § 4-1 a, er innholdsfortegnelsen til kapittel 4 andre strekpunkt justert. Nåværende andre til fjortende strekpunkt blir tredje til femtende strekpunkt.

Det vises til punkt 7.5.2 i proposisjonen her.

Til ny § 4-1 a

Paragrafen er en oppfølging av Trygdekoordineringsutvalgets forslag til folkerettsmarkører i trygdelovgivningen, men lovteksten er noe for-

kortet og forenklet. Se nærmere omtale i kapittel 7 i proposisjonen her.

Ny § 4-1 a tas kun inn av informasjonshensyn og har i seg selv ingen rettsskapende virkning. Aktuelle rettigheter og plikter ut over dem som framgår av loven, følger direkte av de avtalene som til enhver tid er gjennomført i norsk rett. Se forslagene til §§ 1-3 og 1-3 a og spesialmerkna-dene til disse paragrafene.

Som det framgår av *første ledd, første punktum*, regnes dagpenger under arbeidsløshet som en ytelse ved arbeidsløshet etter trygdeforordningen, jf. trygdeforordningen artikkel 3 nr. 1 bokstav h). Dette innebærer at bestemmelsene i kapittel 4 må tolkes og anvendes i samsvar med de relevante bestemmelsene i trygdeforordningen, se *andre punktum*. Reglene av betydning for dagpenger framgår i hovedsak av trygdeforordningen avdeling I, avdeling II og avdeling III kapittel 6.

I det følgende redegjøres det for hovedtrekkene for hvilken betydning de folkerettslige instrumentene har for denne ytelsen. Redegjørelsen må leses i lys av de forbeholdene som presenteres i kapittel 1 og punkt 7.5.1 i proposisjonen her.

Trygdekoordineringsutvalgets omtale av kontaktpunktene mellom folketrygdlovens regler om dagpenger under arbeidsløshet og trygdeforordningens regler finnes i NOU 2021: 8 punkt 8.16.

Lovvalg

Lovvalgsreglenes formål er å koordinere de aktuelle medlemsstatenes nasjonale bestemmelser om trygdedekning, for å forsøke å unngå at personer kommer i situasjoner der de enten står uten trygdedekning eller er trygdedekket i to stater samtidig, med tilhørende avgiftsplikt til to trygdesystemer. Det er imidlertid grunn til å understreke at det faktisk er en stat utpekes som lovvalgsstat, ikke er ensbetydende med at den aktuelle personen faktisk blir trygdedekket i denne staten. Dette må vurderes etter de nasjonale reglene om trygdedekning, sammenholdt med likebehandlingsbestemmelsen i trygdeforordningen artikkel 4.

Rett til dagpenger under arbeidsløshet forutsetter medlemskap i folketrygden. Trygdeforordningen kan medføre at dette vilkårets betydning for ytelsen påvirkes av forordningens regler om lovvalg, se forslag til § 2-1 a og spesialmerkna-dene til denne bestemmelsen.

Lovvalgsreglene innebærer som hovedregel at en person skal være underlagt lovgivningen i staten der han eller hun arbeider eller driver selv-

stendig virksomhet. En person som mottar dagpenger under arbeidsløshet, anses etter trygdeforordningen artikkel 11 nr. 2 fortsatt som arbeidstaker i den perioden vedkommende får dagpenger. Personen vil altså fortsatt være underlagt denne statens lovgivning mens vedkommende mottar dagpenger.

Fra denne hovedregelen gjør trygdeforordningen artikkel 65 visse unntak for personer som under sitt siste arbeidsforhold var bosatt i en annen stat enn arbeidsstaten, og som på nærmere vilkår skal ha arbeidsløshetsytelser fra bostedsstaten. Artikkel 65 skal sikre at EØS-pendlere får rett til arbeidsløshetsytelser fra den staten hvor de har størst muligheter for å få nytt arbeid. Dette innebærer at personer som er delvis eller periodevis arbeidsløse, skal være underlagt arbeidsstatens lovgivning (artikkel 65 nr. 1), mens de som er helt arbeidsløse, som hovedregel skal være underlagt bostedsstatens lovgivning (artikkel 65 nr. 2). De nærmere kriterier for fastsettelse av trygdemesig «bosted» i EØS-tilfeller, framgår av gjennomføringsforordningen artikkel 11.

Artikkel 65 nr. 2 andre ledd åpner likevel for at en helt ledig EØS-pendler som ikke anses som grensearbeider, kan velge å bli værende i arbeidsstaten og stille seg til rådighet for arbeidsformidlingen der. Trygdeforordningen definerer i artikkel 1 bokstav f) en grensearbeider som en person som reiser til bostedsstaten daglig eller minst en gang i uken. Den administrative kommisjon for koordinering av trygdeordninger har i beslutning U2 av 12. juni 2009 gitt nærmere regler om rekkevidden av artikkel 65 nr. 2. Beslutningen forutsetter at helt ledige som har reist til hjemstaten sjeldnere enn en gang i uken, normalt skal anses som bosatt i arbeidsstaten og dermed ikke omfattes av de særlige reglene i trygdeforordningen artikkel 65.

I artikkel 11 nr. 3 bokstav c) er det slått fast at de særlige lovvalgsreglene i artikkel 65 også vil få betydning for hvilken stat som er lovvalgsstat for de øvrige trygdeytelsene som normalt skal gis fra arbeidsstaten.

Et annet viktig unntak fra hovedregelen om at arbeidstakere er omfattet av lovgivningen i arbeidsstaten, gjelder for utsendte arbeidstakere, jf. trygdeforordningen artikkel 12. Utsendte arbeidstakere er underlagt lovgivningen i den staten der arbeidsgiveren vanligvis driver virksomhet, og de må rette krav om dagpenger under arbeidsløshet til denne statens trygdemyndigheter.

De generelle reglene om lovvalg er omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 6.

Likebehandling

Det er ikke tillatt å forskjellsbehandle norske statsborgere og andre personer som er omfattet av trygdeforordningens regler, jf. trygdeforordningen artikkel 4. Som en forlengelse av dette, kreves det i trygdeforordningen artikkel 5 at en EØS-stat likestiller ytelser, inntekter, faktiske forhold eller hendelser i hele EØS.

Folketrygdloven kapittel 4 inneholder ingen vilkår som knytter rettsvirkninger til status som norsk statsborger.

Kravet til minsteinntekt for rett til dagpenger og fastsetting av stønadperioden for dagpengene i folketrygdloven §§ 4-4 og 4-15 kan være en utfordring i lys av forbudet mot indirekte forskjellsbehandling i trygdeforordningen artikkel 4. For å unngå indirekte diskriminering er det derfor i forskrift 16. september 1998 nr. 890 om dagpenger under arbeidsløshet (dagpengeforskriften) kapittel 13 gitt særlige regler for sammenlegging av arbeidsperioder fra andre EØS-stater for opptjening av minsteinntekten, og tilsvarende også for fastsetting av dagpengeperioden. Særreglene i dagpengeforskriften knyttet til sammenlegging er nærmere omtalt nedenfor.

En annen bestemmelse i folketrygdloven kapittel 4 som berører de generelle reglene om likebehandling og likestilling av hendelser, er reglene om barnetillegg i folketrygdloven § 4-12 andre ledd. Det er her et vilkår om at barnet er medlem i folketrygden og som hovedregel oppholder seg i Norge. Om disse vilkårene ble gitt anvendelse også i saker som omfattes av trygdeforordningen, ville det vært i strid med forordningen artikkel 5 bokstav b) og gjennomføringsforordningen artikkel 54 nr. 3. I dagpengeforskriften er det derfor gitt et særlig unntak fra kravet om at barnet må være medlem i trygden og oppholde seg i Norge. Dette unntaket gjelder for forsørgede barn som er bosatt i en annen EØS-stat.

Kravet om likestilling av ytelser i artikkel 5 bokstav b) vil videre ha betydning ved anvendelsen av reglene om samordning av ytelser i folketrygdloven §§ 4-24 til 4-26. Artikkel 5 innebærer her at tilsvarende trygdeytelser som mottas fra andre EØS-stater, kan likestilles med ytelser fra folketrygden ved anvendelsen av §§ 4-24 og 4-25, selv om disse bestemmelsene etter sin ordlyd gjelder ytelser etter folketrygdloven. Tilsvarende vil også sammenlignbare ytelser mottatt fra andre EØS-stater måtte likestilles med de ytelsene som er nevnt i § 4-26.

Likebehandlingsprinsippet er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.3.

Sammenlegging av tid

De generelle reglene om sammenlegging innebærer at opptjeningsperioder i andre stater som anvender trygdeforordningen, i noen tilfeller skal legges sammen med opptjeningsperioder i Norge.

For dagpenger under arbeidsløshet suppleres de generelle sammenleggingsreglene i trygdeforordningen artikkel 6 med særregler i artikkel 61.

Arbeidsperiodene vil etter artikkel 61 som hovedregel bare kunne sammenlegges dersom siste arbeidsforhold var i Norge. Det er unntak fra dette blant annet for grensarbeidere som omfattes av trygdeforordningen artikkel 65 nr. 5 bokstav a). Videre vil opptjeningsperioden bare kunne sammenlegges dersom arbeidet, eller likestilte perioder med trygdeytelser, er av en slik karakter at det ville gitt rett til dagpenger under arbeidsløshet dersom det var utført i Norge. Dette innebærer at for eksempel arbeid som selvstendig næringsdrivende i andre EØS-stater, ikke vil kunne regnes med, da inntekt fra slikt arbeid etter folketrygdloven § 4-4 ikke inngår i minsteinntekten for dagpenger.

For rett til dagpenger kreves det etter folketrygdloven § 4-4 at søkeren har hatt en minste arbeidsinntekt de siste 12 eller 36 kalendermånedene før søknadstidspunktet. Dette kravet kan oppfylles ved å regne med arbeidsperioder gjennomført i andre EØS-stater, jf. trygdeforordningen artikkel 61 nr. 1. Etter sin ordlyd regulerer ikke denne bestemmelsen tilfeller der medlemsstaten ikke stiller krav om trygde- og arbeidsperioder av en viss varighet, men i stedet stiller krav om at søkeren har hatt en viss arbeidsinntekt utbetalt innenfor en bestemt referanseperiode. Da trygdeforordningen ble vedtatt, var det ikke noen EU-stater som benyttet arbeidsinntekt som inngangsvilkår for opptjening av rett til arbeidsløshetsytelser, og det må antas at dette er grunnen til at inntekt ikke er nevnt i trygdeforordningen artikkel 61 nr. 1.

Retten til å sammenlegge tid med opptjening av rett til ytelser fra ulike stater, er et helt grunnleggende prinsipp for trygdekoordinering. Fra norsk side er det derfor helt fra 1994 lagt til grunn at bestemmelsene om sammenlegging i artikkel 61 nr. 1 må gjelde for dagpengene, selv om folketrygdloven setter krav om en minste arbeidsinntekt, og ikke en viss tid i arbeid, for å opptjene rett til dagpenger under arbeidsløshet.

Forskjellene i lønnsnivå mellom Norge og de aller fleste andre EØS-statene er imidlertid så store at en sammenlegging av valutaomregnet

inntekt krone for krone ville gjøre det tilnærmet umulig å opptjene rett til norske dagpenger på grunnlag av arbeid fra mange av de andre EØS-statene. For å sikre mot indirekte diskriminering, er det derfor i dagpengeforskriften gitt særlige bestemmelser om hvordan arbeid fra andre EØS-stater skal vurderes ved anvendelse av folketrygdloven § 4-4. Særreglene innebærer at kravet til minsteinntekt i folketrygdloven § 4-4 (kvalifikasjonskravet) i EØS-sakene konverteres til et krav om opptjeningstid. Kvalifikasjonskravet i folketrygdloven § 4-4 anses som oppfylt når arbeidssøkeren har arbeidet til sammen henholdsvis 16 uker på fulltid de siste 12 månedene før søknadstidspunktet, eller 32 uker med fulltidsarbeid de siste 36 månedene. Ved vurderingen av hva som anses som fulltidsarbeid, ses det hen til hva som regnes som fulltidsarbeid i den staten der arbeidet er utført. Periodene på henholdsvis 16 og 32 uker tilsvarer om lag den perioden en person med gjennomsnittlig lønn fra industrien i Norge må jobbe for å fylle inntektskravet som er satt i folketrygdloven § 4-4.

Trygdeforordningen gir ingen særlige regler knyttet til fastsetting av varigheten på dagpengeperioden. Etter trygdeforordningen artikkel 5 bokstav a) vil man ved fastsetting av lang eller kort dagpengeperiode etter folketrygdloven § 4-15, måtte ta hensyn til inntekts- og arbeidsperioder opptjent i andre EØS-stater.

Etter folketrygdloven § 4-15 fastsettes den maksimale stønadperioden for dagpenger på grunnlag av den fastsatte minsteinntekten, jf. § 4-4. En inntekt på minst 2 G gir en dagpengeperiode på 104 uker, mens inntekt under 2 G gir en periode på 52 uker. På samme måte som for minsteinntektskravet, er det også for fastsetting av dagpengeperioden gitt særlige regler i dagpengeforskriften § 13-8. Regelen innebærer at stønadperioden i EØS-saker baseres på uker med arbeid fra andre EØS-stater på samme måte som ved fastsetting av minsteinntekten. Arbeid på fulltid i 21 uker eller mer vil da anses å tilsvare en minsteinntekt på 2 G, og gir en dagpengeperiode på 104 uker. Utgjør arbeidsperioden mindre enn 21 uker, blir dagpengeperioden satt til 52 uker.

Sammenleggingsprinsippet er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punktene 8.16.2.4 og 8.16.2.5.

Beregning av dagpengegrunnlaget

Trygdeforordningen gir i artikkel 62 særlige regler for beregningen av dagpenger under arbeidsløshet, som innebærer at det bare er den inntekten medlemmet hadde i sitt siste arbeid i

den kompetente staten, som skal legges til grunn for beregningen når dagpengene fastsettes på grunnlag av arbeidsperioder fra andre EØS-stater.

Ved beregningen av dagpengegrunnlaget etter folketrygdloven § 4-11 innebærer dette at det for alle perioder vedkommende har arbeidet i de siste 12 eller 36 månedene, i eller utenfor Norge, skal legges til grunn at vedkommende hadde en inntekt på samme nivå som inntekten i det siste arbeidsforholdet i Norge.

Beregningsreglene er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 8.16.2.6.

Eksportabilitet

Det er et vilkår for rett til dagpenger at man som hovedregel oppholder seg i Norge, jf. folketrygdloven § 4-2 første ledd. Departementet har i forskrift til § 4-2 gitt enkelte unntak fra oppholdskravet.

Trygdeforordningens hovedregel om eksportabilitet i artikkel 7 gjelder bare så langt noe annet ikke er fastsatt i forordningens øvrige bestemmelser. De generelle reglene om eksportabilitet er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.6.

For ytelser ved arbeidsløshet følger det av trygdeforordningen artikkel 63 at artikkel 7 bare får anvendelse på de tilfellene som er omhandlet i artiklene 64, 65 og 65 a, og innenfor de grensene som er fastsatt i disse bestemmelsene. I og med at den norske dagpengeordningen ikke omfatter næringsdrivende, har artikkel 65 a ingen relevans i denne sammenheng.

EFTA-domstolen har i sakene E-13/20 og E-15/20 slått fast at trygdeforordningen artikkel 7 også gjelder for den typen løpende oppholdskrav som folketrygdloven § 4-2 regulerer. Etter trygdeforordningen artikkel 63 må det derfor gis unntak fra kravet om opphold i Norge for arbeidssøkere som tar med seg dagpengene for å søke arbeid i en annen EØS-stat, i henhold til reglene i trygdeforordningen artikkel 64, og for enkelte av de arbeidssøkerne som mottar dagpenger etter reglene i trygdeforordningen artikkel 65.

Artikkel 64 gir på visse vilkår dagpengemottakere rett til å ta med norske dagpenger til andre EØS-stater for å søke arbeid der i inntil tre måneder. Av artikkel 55 nr. 1 i gjennomføringsforordningen følger det at arbeidssøkeren må informere Arbeids- og velferdsetaten om at han eller hun ønsker å søke arbeid i en annen EØS-stat, og søke om å få utstedt et skjema som bekrefter retten til dagpenger etter artikkel 64 før avreise. Arbeidssøkeren må også melde seg som arbeidssøker på

det lokale arbeidskontoret i den staten han eller hun reiser til, innen en bestemt frist.

Artikkel 65 gir særlige regler om hvilken EØS-stat som skal ha ansvaret for ytelser ved arbeidsløshet til personer som har vært bosatt i en annen EØS-stat enn den staten vedkommende jobbet i. Etter trygdeforordningen vil arbeidsstaten normalt ha ansvaret for å utbetale ytelser ved arbeidsløshet. Det følger av artikkel 65 at en person som er delvis eller periodevis arbeidsløs, skal ha dagpenger fra arbeidsstaten, mens en person som er helt arbeidsløs, som hovedregel skal ha dagpenger fra bostedsstaten.

Forordningen åpner også for at en helt arbeidsløs person som omfattes av trygdeforordningen artikkel 65 nr. 2, kan få dagpenger fra arbeidsstaten, dersom vedkommende velger å bli værende der, og vedkommende ikke anses som en grensearbeider. Den administrative kommisjon har i beslutning U2 av 12. juni 2009 gitt nærmere regler om rekkevidden av artikkel 65 nr. 2. Denne beslutningen forutsetter at helt arbeidsløse som har reist til bostedsstaten sjeldnere enn en gang i uken, normalt skal anses som bosatt i arbeidsstaten, og at de dermed ikke vil være omfattet av de særlige reglene i trygdeforordningen artikkel 65.

Utover de tilfellene som omfattes av artiklene 64 og 65, er ikke trygdeforordningen til hinder for at man kan stille et krav om opphold i Norge som vilkår for rett til dagpenger under arbeidsløshet.

For å synliggjøre de tilfellene der det følger av trygdeforordningen artikkel 63 at det må gjøres unntak fra kravet om opphold i Norge, har departementet, med hjemmel i folketrygdloven § 4-2 andre ledd, i dagpengeforskriften gitt unntak fra oppholdskravet som dekker disse tilfellene. Unntakene i forskriften vil ikke berøre forordningens direkte anvendelse og folketrygdlovens bestemmelser må tolkes og anvendes i samsvar med de forpliktelsene som følger av forordningen. I den grad det skulle følge av trygdeforordningen eller domstolspraksis at det også i andre tilfeller må gis unntak, vil folketrygdloven § 4-2 måtte anvendes i samsvar med dette, selv om det ikke gjort spesielt unntak i forskriften som dekker situasjonen.

Eksportabilitetsprinsippets betydning for oppholdskravet er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 8.16.2.7.

Andre avtaler med betydning for trygdekoordinering

Også andre internasjonale avtaler har betydning for trygdekoordinering, se *andre punktum* i forslaget til ny § 4-1 a. Det er foreslått at disse gis virkning i norsk rett i eller i medhold av ny § 1-3 a.

Noen av disse avtalene innebærer langt på vei bare at trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen gis anvendelse for områder og personer som ikke er omfattet av trygdeforordningen etter EØS-avtalen. Kontaktpunktene omtalt ovenfor vil derfor også kunne gjøre seg gjeldende i disse sammenhengene. Dette gjelder EFTA-konvensjonen og nordisk konvensjon om trygd. Dette gjelder også bestemmelsene om trygdekoordinering i separasjonsavtalen mellom EØS/EFTA-statene og Storbritannia samt avtalen mellom EU og EØS/EFTA om trygdekoordinering for britiske borgere (triangleringsavtalen), som i dag er gjennomført i brexit-loven, og som nå inkorporeres i folketrygdloven med forslaget til ny § 1-3 a. Disse instrumentene kan imidlertid også inneholde særregler som ikke er dekket av kontaktpunktene omtalt under beskrivelsen av EØS-forordningene, eller som gjør unntak fra reglene i forordningene.

Nordisk konvensjon om trygd artikkel 10 inneholder en særregel som går ut over den retten til sammenlegging som følger av trygdeforordningen artikkel 61, ved at personer som er omfattet av nordisk konvensjon på visse vilkår gis rett til å sammenlegge perioder med arbeid etter trygdeforordningen artikkel 61, selv om vedkommendes siste arbeidsperiode ikke var i Norge.

Se nærmere omtale av de multilaterale avtalene med betydning for trygdekoordinering i NOU 2021: 8 kapitlene 9 til 11.

Bilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering gjennomføres i norsk rett ved forskrift hjemlet i folketrygdloven ny § 1-3 a. De bilaterale trygdeavtalene tar først og fremst sikte på å regulere det trygdemessige lovvalget, og å regulere trygdekoordineringen av pensjoner og uføretrygd. De bilaterale avtalene og deres innvirkning på norsk trygdelovgivning er omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 12.

Hvorvidt en av de ovennevnte internasjonale avtalene får betydning i en konkret dagpengesak, og hva betydningen i tilfelle vil være, vil avhenge av det konkrete innholdet i den aktuelle avtalen og de nærmere omstendighetene i saken.

I *andre ledd* gis departementet hjemmel til å gi nærmere regler i forskrift som supplerer eller legger til rette for etterlevelse av trygdeforordningens bestemmelser om ytelser under arbeidsløshet. Det vises til omtale av dette i punkt 7.5.2.4 i proposisjonen her.

Til innholdsfortegnelsen i kapittel 5

Som følge av forslaget om tilføyelse av en ny § 5-1 a, er innholdsfortegnelsen til kapittel 5 andre strek-

punkt justert. Nåværende andre til fjortende strekpunkt blir tredje til femtende strekpunkt.

Det vises til punkt 7.5.2 i proposisjonen her.

Til ny § 5-1 a

Paragrafen er en oppfølging av Trygdekoordineringsutvalgets forslag til folkerettsmarkører i trygdelovgivningen, men lovteksten er noe forkortet og forenklet. Se nærmere omtale i kapittel 7 i proposisjonen her.

Ny § 5-1 a tas kun inn av informasjonshensyn og har i seg selv ingen rettsskapende virkning. Aktuelle rettigheter og plikter ut over dem som framgår av loven, følger direkte av de avtalene som til enhver tid er gjennomført i norsk rett. Se forslag til §§ 1-3 og 1-3 a og spesialmerknadene til disse paragrafene.

Stønad til helsetjenester gis for å kompensere helt eller delvis for nødvendige utgifter til helsetjenester ved sykdom, skade, lyte, familieplanlegging, svangerskap, fødsel og svangerskapsavbrudd. Som det framgår av *første punktum*, regnes stønad ved helsetjenester etter folketrygdloven kapittel 5 som ytelser ved sykdom etter trygdeforordningen, jf. trygdeforordningen artikkel 3 nr. 1 bokstav a). Dette innebærer at bestemmelsene i folketrygdloven kapittel 5 må tolkes og anvendes i samsvar med de relevante bestemmelsene i trygdeforordningen, se *andre punktum*. Regler av betydning for helsetjenester framgår i hovedsak av trygdeforordningen avdeling I, avdeling II og avdeling III kapittel 1.

Kapittel 4 i proposisjonen her inneholder en omtale av kontaktpunktene mellom folketrygdlovens regler om stønad ved helsetjenester, helselovgivningen og internasjonale avtaler og forordninger om trygdekoordinering. Der gis det en nærmere beskrivelse av hva som ligger i formuleringen «relevante bestemmelser» i § 5-1 a andre punktum, herunder hvilke materielle rettigheter til helsetjenester som følger av trygdeforordningen og andre trygdekoordineringsinstrumenter.

I det følgende redegjøres det for hovedtrekkene for hvilken betydning de folkerettslige instrumentene har for stønader ved helsetjenester. Redegjørelsen må leses i lys av de forbeholdene som presenteres i kapittel 1 og punkt 7.5.1 i proposisjonen her.

Lovvalg

Lovvalsreglernes formål er å koordinere de aktuelle medlemsstatenes nasjonale bestemmelser om trygdedekning, med sikte på å unngå at personer

kommer i situasjoner der de enten står uten trygdedekning eller er trygdedekket i to stater samtidig, med tilhørende avgiftsplikt til to trygdesystemer. Det er imidlertid grunn til å understreke at det faktisk at en stat utpekes som lovvalgsstat for en person, ikke er ensbetydende med at den aktuelle personen faktisk blir trygdedekket i denne staten. Dette må vurderes etter de nasjonale reglene om trygdedekning, sammenholdt med likebehandlingsbestemmelsen i trygdeforordningen artikkel 4.

Lovvalsreglene innebærer som hovedregel at en person skal være underlagt lovgivningen i staten der han eller hun arbeider eller driver selvstendig virksomhet. Personer som ikke arbeider eller er i selvstendig virksomhet, skal som hovedregel være underlagt lovgivningen i bostedsstaten, jf. trygdeforordningen artikkel 11 nr. 3 bokstav e).

Det er et vilkår for rett til stønad ved helsetjenester at vedkommende er medlem i trygden eller har avledede rettigheter fra et medlem, jf. folketrygdloven § 5-2. Disse bestemmelsene supplerer de generelle reglene for medlemskap i folketrygdloven kapittel 2. For personer som omfattes av forordningens personkrets, må folketrygdlovens bestemmelser om medlemskap ses i lys av trygdeforordningens lovvalsregler, se NOU 2021: 8 kapittel 6. I dette kapitlet omtales de generelle reglene om lovvalg.

Lovvalsreglene i trygdeforordningen og klassifiseringen av stønad ved helsetjenester som naturalytelser, innebærer blant annet at helsetjenester som hovedregel skal gis av oppholdsstaten etter denne statens nasjonale lovgivning, men for den kompetente statens regning. Kompetent stat vil vanligvis være den staten man er trygdedekket i, for eksempel som medlem i folketrygden. Det vil i praksis være lovgivningen i behandlingsstaten som avgjør hvilke helsetjenester man konkret har krav på. Norske borgere og EØS-borgere som mottar pensjon fra Norge, og som har bosatt seg i en annen EØS-stat, har som hovedregel rett til helsetjenester i bostedsstaten etter denne statens lovgivning, men for Norges regning, jf. artikkelene 23 til 26 i trygdeforordningen. Kompetent stat er i disse tilfellene den staten som utbetaler pensjonen. Dette gjelder selv om pensjonisten som følge av flyttingen ikke lenger er medlem i folketrygden, men i stedet blir omfattet av trygdeordningen i bostedsstaten.

Likebehandling

Det er ikke tillatt å forskjellsbehandle norske statsborgere og andre personer som er omfattet av trygdeforordningens regler, jf. trygdeforordningen artikkel 4. Likebehandlingsprinsippet er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.3.

Bestemmelsene i folketrygdloven kapittel 5 inneholder ingen vilkår som knytter rettsvirkninger til status som norsk statsborger.

Likebehandlingsprinsippet innebærer blant annet at norske statsborgere ikke kan avkreves høyere egenandeler for helsetjenester mottatt i andre EØS-stater enn oppholdsstatens egne borgere.

Krav til opphold i Norge

I motsetning til en rekke andre stønadsordninger i folketrygdloven, er det ingen særskilte krav til opphold i Norge for stønad ved helsetjenester etter kapittel 5. Utgangspunktet er at det gis stønad til helsetjenester som ytes i Norge. Folketrygdloven har egne bestemmelser i § 5-24 som gir generelle regler for rett til stønad til helsetjenester under opphold og bosetting i utlandet. Videre har folketrygdloven § 5-24 a særskilte regler for rett til stønad til helsetjenester som er mottatt i andre EØS-stater. Det vises til omtalen av disse bestemmelsene i punkt 4.2.2 i proposisjonen her.

Eksportabilitet

Stønad til helsetjenester etter kapittel 5 er klassifisert som naturalytelser etter trygdeforordningen, og ikke som kontantytelser. Det betyr at verken artikkel 7 eller artikkel 21 i trygdeforordningen kommer til anvendelse, og stønaden er dermed ikke omfattet av forordningens bestemmelser om eksportplikt. Forslaget til folkerettsmarkør i folketrygdloven § 5-1 a vil derfor primært ha betydning som informasjonskilde for personer som kommer til Norge og får behov for helsehjelp her, og i mindre grad for personer som er bosatt i Norge og som reiser til utlandet.

Andre avtaler med betydning for trygdekoordinering

Også andre internasjonale avtaler har betydning for trygdekoordinering, se *andre punktum* i § 5-1 a. Det er foreslått at disse gis virkning i norsk rett i eller i medhold av folketrygdloven § 1-3 a. Noen av disse avtalene innebærer langt på vei bare at trygdeforordningen og gjennomføringsforordning-

gen gis anvendelse for områder og personer som ikke er omfattet av trygdeforordningen etter EØS-avtalen. Kontaktpunktene omtalt ovenfor vil derfor også kunne gjøre seg gjeldende i disse sammenhengene. Dette gjelder EFTA-konvensjonen og nordisk konvensjon om trygd. Dette gjelder også bestemmelsene om trygdekoordinering i separasjonsavtalen mellom EØS/EFTA-statene og Storbritannia samt avtalen mellom EU og EØS/EFTA om trygdekoordinering for britiske borgere (triangleringsavtalen), som i dag er gjennomført i brexit-loven, og som nå inkorporeres i folketrygdloven med forslaget til ny § 1-3 a. Disse instrumentene kan imidlertid også inneholde særregler som ikke er dekket av kontaktpunktene omtalt under beskrivelsen av trygdeforordningen, eller som gjør unntak fra reglene i forordningen.

Nordisk konvensjon om trygd inneholder en særregel i artikkel 7 for dekning av utgifter i forbindelse med sykdom. Bestemmelsen slår fast at oppholdsstaten skal dekke merutgifter ved dyrere transport på grunn av sykdom ved hjemreise til bostedsstaten, når en person er blitt syk under opphold i en annen nordisk stat. Konvensjonen gir her utvidede rettigheter i forhold til trygdeforordningen.

Helsetjenester omfattes i liten grad av bilaterale trygdeavtaler som Norge har inngått med stater utenfor EØS. Felles for de bilaterale avtalene som regulerer helsetjenester, er at de gjennomgående har en mer begrenset personkrets og gir mer begrensede rettigheter til helsetjenester i en annen stat, enn trygdeforordningen.

Hvorvidt en av de ovennevnte internasjonale avtalene får betydning i en konkret trygdesak, og hva betydningen i tilfelle vil være, vil avhenge av det konkrete innholdet i den aktuelle avtalen og de nærmere omstendighetene i saken.

Til innholdsfortegnelsen i kapittel 6

Som følge av forslaget om tilføyelse av en ny § 6-1 a, er innholdsfortegnelsen til kapittel 6 andre strekpunkt justert. Nåværende andre til åttende strekpunkt blir tredje til niende strekpunkt.

Det vises til punkt 7.5.2 i proposisjonen her.

Til ny § 6-1 a

Paragrafen er en oppfølging av Trygdekoordineringsutvalgets forslag til folkerettsmarkører i trygdlovgivningen, men lovteksten er noe forkortet og forenklet. Se nærmere omtale i kapittel 7 i proposisjonen her.

Ny § 6-1 a tas kun inn av informasjonshensyn, og bestemmelsen har i seg selv ingen rettskappende virkning. Aktuelle rettigheter og plikter ut over dem som framgår av loven, følger direkte av de avtalene som til enhver tid er gjennomført i norsk rett. Se forslagene til §§ 1-3 og 1-3 a og spesialmerknadene til disse paragrafene.

Som det framgår av *første punktum*, regnes grunnstønad og hjelpestønad etter folketrygdloven kapittel 6 som ytelser ved sykdom etter trygdeforordningen, jf. trygdeforordningen artikkel 3 nr. 1 bokstav a). Ytelsene er såkalte pleieytelser, det vil si stønader ved behov for langvarig pleie. Dette innebærer at bestemmelsene i folketrygdloven kapittel 6 må tolkes og anvendes i samsvar med de relevante bestemmelsene i trygdeforordningen, se *andre punktum*. Regler av betydning for grunnstønad og hjelpestønad framgår i hovedsak av trygdeforordningen avdeling I, avdeling II og avdeling III kapittel 1.

I det følgende redegjøres det for hovedtrekkene for hvilken betydning de folkerettslige instrumentene har for denne ytelsen. Redegjørelsen må leses i lys av de forbeholdene som presenteres i kapittel 1 og punkt 7.5.1 i proposisjonen her.

Trygdekoordineringsutvalgets omtale av kontaktpunktene mellom folketrygdlovens regler om grunnstønad og hjelpestønad og trygdeforordningens regler finnes i NOU 2021: 8 punkt 8.5.

Lovvalg

Lovvalgsreglenes formål er å koordinere de aktuelle medlemsstatenes nasjonale bestemmelser om trygdedekning, for å forsøke å unngå at personer kommer i situasjoner der de enten står uten trygdedekning eller er trygdedekket i to stater samtidig, med tilhørende avgiftsplikt til to trygdesystemer. Det er imidlertid grunn til å understreke at det faktisk er en stat utpekes som lovvalgsstat, ikke er ensbetydende med at den aktuelle personen faktisk blir trygdedekket i denne staten. Dette må vurderes etter de nasjonale reglene om trygdedekning, sammenholdt med likebehandlingsbestemmelsen i trygdeforordningen artikkel 4.

Folketrygdloven stiller ikke vilkår om yrkesaktivitet for rett til grunn- eller hjelpestønad. Om norsk lovgivning kommer til anvendelse for disse ytelsene, vil dermed avhenge av de ordinære lovvalgsreglene i trygdeforordningen.

Lovvalgsreglene innebærer som hovedregel at en person skal være underlagt lovgivningen i staten der han eller hun arbeider eller driver selvstendig virksomhet, jf. trygdeforordningen artik-

kel 11 nr. 3 bokstav a). Personer som ikke arbeider eller er i selvstendig virksomhet, skal som hovedregel være underlagt lovgivningen i bostedsstaten, jf. trygdeforordningen artikkel 11 nr. 3 bokstav e). Det følger av trygdeforordningen artikkel 11 nr. 2 at mottak av en kontantytelse som følge av lønnet arbeid eller selvstendig virksomhet likestilles med å utføre arbeid eller selvstendig virksomhet, men likevel slik at uføre- og pensjonsytelser ikke er omfattet. For pensjonister og deres familiemedlemmer er det gitt særregler jf. trygdeforordningen artikkel 29.

Retten til grunn- og hjelpestønad forutsetter etter folketrygdloven kapittel 6 medlemskap i trygden. Trygdeforordningen kan medføre at dette vilkårets betydning for ytelsene påvirkes av forordningens regler om lovvalg, se forslag til ny § 2-1 a og spesialmerkene til denne bestemmelsen.

Reglene om lovvalg er omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 6 og punkt 8.5.2.2.

Likebehandling

Det er ikke tillatt å forskjellsbehandle norske statsborgere og andre personer som er omfattet av trygdeforordningens regler, jf. trygdeforordningen artikkel 4. Som en forlengelse av dette, kreves det i trygdeforordningen artikkel 5 at en EØS-stat likestiller ytelser, inntekter, faktiske forhold eller hendelser i hele EØS.

Folketrygdlovens regler om grunn- og hjelpestønad inneholder ingen vilkår som knytter rettsvirkninger til status som norsk statsborger. Reglene inneholder heller ingen krav til at faktiske forhold som kan gi rett til disse ytelsene må ha inntruffet mens personen er medlem i folketrygden.

Likebehandlingsprinsippet er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punktene 5.3 og 8.5.2.3.

Sammenlegging av tid

De generelle reglene om sammenlegging innebærer at opptjeningsperioder i andre stater som anvender trygdeforordningen i noen tilfeller skal legges sammen med opptjeningsperioder i Norge.

Det er etter folketrygdloven ikke krav til forutgående medlemskap i folketrygden for rett til grunnstønad og hjelpestønad, eller krav til forutgående periode med opptjening. Følgelig medfører ikke trygdeforordningen noen utvidelse av retten til ytelser etter kapittel 6 for personer uten forutgående tilknytning til folketrygden.

I enkelte tilfeller kan trygdeforordningens bestemmelser om sammenlegging indirekte

komme til anvendelse på beregningen av grunn- og hjelpestønad for mottakere som samtidig mottar en annen ytelse som reduseres på grunn av manglende trygdetid, jf. folketrygdloven § 6-6. Dette skyldes at bestemmelsen er knyttet til størrelsen på en annen ytelse, og ikke til trygdetid som sådan. Her vil det være reglene for sammenlegging og proratisering av den andre ytelsen som styrer hvordan grunn- og hjelpestønaden skal reduseres. Personer med mindre enn full trygdetid og som ikke mottar slike ytelser, vil ikke få redusert sin grunn- og hjelpestønad.

Sammenleggingsprinsippet er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punktene 5.5 og 8.5.2.4.

Krav til opphold i Norge

Det er ingen særskilte krav til opphold i Norge for grunnstønad og hjelpestønad. Medlemskap i folketrygden er imidlertid en forutsetning for retten til grunn- og hjelpestønad, se bestemmelsene i folketrygdloven kapittel 6. Opphold i Norge av et slikt omfang at det i trygdemessig sammenheng regnes som å være bosatt i Norge, er ett av elementene som har betydning for adgangen til medlemskap i folketrygden. Se nærmere omtale nedenfor om eksport av ytelsene.

Eksportabilitet

Grunnstønad og hjelpestønad kan ikke reduseres eller stanses kun fordi mottakeren er bosatt i en annen EØS-stat, med mindre forordningen selv gir regler om noe annet, jf. trygdeforordningen artikkel 7. Dette innebærer at det gis unntak fra vilkåret om medlemskap i folketrygden for å beholde retten til grunn- og hjelpestønad ved bosetting i en annen EØS-stat.

Yrkesaktivitet i den nye bostedsstaten kan likevel føre til at lovvalget går over til den andre staten, og at Norge som utgangspunkt ikke lenger vil være kompetent stat for utbetaling av grunnstønad og hjelpestønad. I disse tilfellene er det ikke et krav om bosted i den nasjonale lovgivningen som kan føre til at retten til ytelsene bortfaller, men den omstendighet at yrkesaktiviteten i den nye bostedsstaten medfører at lovvalget går over etter trygdeforordningen artikkel 11 nr. 3 bokstav a), se omtale av lovvalgsreglene over.

For pensjonister som mottar pensjon fra Norge, følger det av trygdeforordningen artikkel 29 at kontantytelser skal gis av den medlemsstaten som er ansvarlig for å dekke utgiftene til natu- ralytelser. Artikkel 21 kommer til anvendelse. En utflyttet pensjonist kan ha rett til grunnstønad og

hjelpestønad fra Norge, selv om behovet for ytelsen først oppstår etter at vedkommende har flyttet til en annen EØS-stat og den nye bosettingsstaten er lovvalgsstat.

Eksportabilitetsprinsippet er omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 6 og punkt 8.5.2.5.

Andre avtaler med betydning for trygdekoordinering

Også andre internasjonale avtaler har betydning for trygdekoordinering, se andre punktum i forslaget til ny § 6-1 a. Det er foreslått at disse gis virkning i norsk rett i eller i medhold av folketrygdloven § 1-3 a. Noen av disse avtalene innebærer langt på vei bare at trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen gis anvendelse for områder og personer som ikke er omfattet av trygdeforordningen etter EØS-avtalen. Kontaktpunktene omtalt ovenfor vil derfor også kunne gjøre seg gjeldende i disse sammenhengene. Dette gjelder EFTA-konvensjonen og nordisk konvensjon om trygd. Dette gjelder også bestemmelsene om trygdekoordinering i separasjonsavtalen mellom EØS/EFTA-statene og Storbritannia samt avtalen mellom EU og EØS/EFTA-statene om trygdekoordinering for britiske borgere (triangleringsavtalen), som i dag er gjennomført i brexit-loven, og som nå inkorporeres i folketrygdloven med forslaget til ny § 1-3 a. Disse instrumentene kan imidlertid også inneholde særregler som ikke er dekket av kontaktpunktene omtalt under beskrivelsen av EØS-forordningene, eller som gjør unntak fra reglene i forordningene.

Se nærmere omtale av de multilaterale avtalene med betydning for trygdekoordinering i NOU 2021: 8 kapitlene 9 til 11.

Bilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering gjennomføres i norsk rett ved forskrift hjemlet i folketrygdloven ny § 1-3 a. De bilaterale trygdeavtalene tar først og fremst sikte på å regulere det trygdemessige lovvalget, og å regulere trygdekoordineringen av pensjoner og uføretrygd. Selv om det er grunnleggende likhetspunkter mellom de forskjellige avtalene, er det imidlertid en del forskjeller i de tekniske løsningsene, og det ville føre for langt å redegjøre i detalj for disse avtalenes innhold i proposisjonen her. De fleste av avtalene er imidlertid basert på de samme grunnprinsippene om trygdedekning i én stat, likebehandling, delpensjoner, sammenlegging og eksportabilitet som trygdeforordningen er basert på.

De bilaterale avtalene og deres innvirkning på norsk trygdelovgivning er omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 12.

Hvorvidt en av de ovennevnte internasjonale avtalene får betydning i en konkret trygdesak, og hva betydningen i tilfelle vil være, vil avhenge av det konkrete innholdet i den aktuelle avtalen og de nærmere omstendighetene i saken.

Til innholdsfortegnelsen i kapittel 7

Som følge av forslaget om tilføyelse av en ny § 7-1 a, er innholdsfortegnelsen til kapittel 7 andre strekpunkt justert. Nåværende andre til femte strekpunkt blir tredje til sjette strekpunkt.

Det vises til punkt 7.5.2 i proposisjonen her.

Til ny § 7-1 a

Paragrafen er en oppfølging av Trygdekoordineringsutvalgets forslag til folkerettsmarkører i trygdelovgivningen, men lovteksten er noe forkortet og forenklet. Se nærmere omtale i kapittel 7 i proposisjonen her.

Ny § 7-1 a tas kun inn av informasjonshensyn, og bestemmelsen har i seg selv ingen rettskappende virkning. Aktuelle rettigheter og plikter ut over dem som framgår av loven, følger direkte av de avtalene som til enhver tid er gjennomført i norsk rett. Se forslagene til §§ 1-3 og 1-3 a og spesialmerknadene til disse paragrafene.

Kapittel 7 regulerer stønad ved gravferd, hvilket omfatter ytelsene gravferdsstønad og stønad til båretransport. Som det framgår av *første ledd første punktum* i lovforslaget, regnes ytelsene etter folketrygdloven kapittel 7 som gravferdshjelp etter trygdeforordningen, jf. trygdeforordningen artikkel 3 nr. 1 bokstav g). Dette innebærer at bestemmelsene i folketrygdloven kapittel 7 må tolkes og anvendes i samsvar med de relevante bestemmelsene i trygdeforordningen, se *første ledd andre punktum*. Regler av betydning for stønad ved gravferd framgår i hovedsak av trygdeforordningen avdeling I, avdeling II og avdeling III kapittel 3.

I det følgende redegjøres det for hovedtrekkene for hvilken betydning de folkerettslige instrumentene har for stønad ved gravferd. Redegjørelsen må leses i lys av de forbeholdene som presenteres i kapittel 1 og punkt 7.5.1 i proposisjonen her.

Trygdekoordineringsutvalgets omtale av folketrygdlovens regler om stønad ved gravferd og om kontaktpunktene mellom disse reglene og trygdeforordningens regler finnes i NOU 2021: 8 punkt 8.10.

Lovvalg

Lovvalsreglens formål er å koordinere de aktuelle medlemsstatenes nasjonale bestemmelser om trygdedekning, for å forsøke å unngå at personer kommer i situasjoner der de enten står uten trygdedekning eller er trygdedekket i to stater samtidig, med tilhørende avgiftsplikt til to trygdesystemer. Det er imidlertid grunn til å understreke at det faktisk at en stat utpekes som lovvalgsstat, ikke er ensbetydende med at den aktuelle personen faktisk blir trygdedekket i denne staten. Dette må vurderes etter de nasjonale reglene om trygdedekning, sammenholdt med likebehandlingsbestemmelsen i trygdeforordningen artikkel 4.

Lovvalsreglene innebærer som hovedregel at en person skal være underlagt lovgivningen i staten der han eller hun arbeider eller driver selvstendig virksomhet, jf. trygdeforordningen artikkel 11 nr. 3 bokstav a). Personer som ikke arbeider eller er i selvstendig virksomhet, skal som hovedregel være underlagt lovgivningen i bostedsstaten, jf. trygdeforordningen artikkel 11 nr. 3 bokstav e).

Det framgår av folketrygdloven § 7-2 at det er et vilkår for gravferdsstønad at den avdøde enten selv var medlem i trygden eller et medlems ektefelle eller barn, som ble forsørget av medlemmet, og som oppholdt seg i Norge, jf. første og femte ledd. Av folketrygdloven § 7-3 framgår det at den avdøde må ha vært medlem i trygden for at det skal gis rett til stønad til båretransport. Medlemskap i folketrygden reguleres i kapittel 2 i folketrygdloven. For personer som omfattes av forordningens personkrets, må folketrygdlovens bestemmelser om medlemskap ses i lys av trygdeforordningens lovvalgsregler.

De generelle reglene om lovvalg er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 6. Lovvalsreglens betydning for reglene om stønad ved gravferd er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 8.10.2.2.

Særskilt om dødsfall utenfor Norge

Det følger av artikkel 42 nr. 1 at dersom en person som er trygdedekket, eller vedkommendes familiemedlem, dør på territoriet til en annen medlemsstat, skal dødsfallet vurderes som om det hadde skjedd i Norge. Dette innebærer at stønaden skal ytes etter hovedreglene i folketrygdloven, og ikke etter de særskilte reglene i forskrift 12. desember 2002 nr. 1493 om gravferdsstønad og stønad til båretransport for person som er pliktig medlem etter § 2-5 i lov om folketrygd og som dør utenfor Norge og om stønad til båretransport

når et medlem dør i en av de nordiske statene. Stønaden skal likevel ytes etter forskriften dersom vilkårene i denne er oppfylt og forskriften gir mer omfattende rettigheter.

I trygdeforordningen artikkel 42 nr. 2 slås det fast at den kompetente medlemsstaten skal utbetale gravferdshjelp også i tilfeller der mottakeren er bosatt i en annen medlemsstat. Bestemmelsen sikrer rett til eksport av stønad ved gravferd til bostedsstaten der bostedsstaten ikke er kompetent stat.

Artikkel 43 i trygdeforordningen inneholder særskilte regler om utbetaling av ytelser når en pensjonist dør. Bestemmelsen kommer til anvendelse i de tilfellene pensjonisten er bosatt i en annen stat enn den staten som er ansvarlig for å dekke utgifter til helsetjenester. Det framgår av artikkel 43 nr. 1 at den staten som etter trygdeforordningens bestemmelser er ansvarlig for å dekke utgiftene til pensjonistens helsetjenester etter artiklene 24 og 25, skal utbetale gravferdshjelp etter lovgivningen som denne institusjonen anvender, som om pensjonisten bodde på denne statens territorium ved dødsfallet. Bestemmelsen gjelder tilsvarende for pensjonistens familiemedlemmer, se artikkel 43 nr. 2.

De generelle reglene om likebehandling er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.3. De generelle reglene om eksportabilitet er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.6.

Sammenlegging av tid

Ytelser etter folketrygdloven kapittel 7 er ikke basert på medlemstid. I de tilfellene Norge er ansvarlig for å dekke utgiftene til vedkommendes ytelser, vil det gis rett til full ytelse etter folketrygdloven.

Andre avtaler med betydning for trygdekoordinering

Også andre internasjonale avtaler har betydning for trygdekoordinering, se første ledd andre punktum i forslaget til ny § 7-1 a. Det er foreslått at disse gis virkning i norsk rett i eller i medhold av folketrygdloven § 1-3 a. Noen av disse avtalene innebærer langt på vei bare at trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen gis anvendelse for områder og personer som ikke er omfattet av trygdeforordningen etter EØS-avtalen. Kontaktpunktene omtalt ovenfor vil derfor også kunne gjøre seg gjeldende i disse sammenhengene. Dette gjelder EFTA-konvensjonen og nordisk konvensjon om trygd.

Dette gjelder også bestemmelsene om trygdekoordinering i separasjonsavtalen mellom EØS/EFTA-statene og Storbritannia samt avtalen mellom EU og EØS/EFTA-statene om trygdekoordinering for britiske borgere (triangleringsavtalen), som i dag er gjennomført i brexit-loven, og som nå inkorporeres i folketrygdloven med forslaget til ny § 1-3 a. Disse instrumentene kan imidlertid også inneholde særregler som ikke er dekket av kontaktpunktene omtalt under beskrivelsen av EØS-forordningene, eller som gjør unntak fra reglene i forordningene.

Se nærmere omtale av de multilaterale avtalene med betydning for trygdekoordinering i NOU 2021: 8 kapitlene 9 til 11.

Bilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering gjennomføres i norsk rett ved forskrift hjemlet i folketrygdloven ny § 1-3 a andre ledd. De bilaterale trygdeavtalene tar først og fremst sikte på å regulere det trygdemessige lovvalget, og å regulere trygdekoordineringen av pensjoner og uføretrygd. Selv om det er grunnleggende likhetspunkter mellom de forskjellige avtalene, er det imidlertid en del forskjeller i de tekniske løsningene, og det ville føre for langt å redegjøre i detalj for disse avtalenes innhold i proposisjonen her. De fleste av avtalene er imidlertid basert på de samme grunnprinsippene om trygdedekning i én stat, likebehandling, delpensjoner, sammenlegging og eksportabilitet av pensjoner som trygdeforordningen er basert på.

De bilaterale avtalene og deres innvirkning på norsk trygdelovgivning er omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 12.

Hvorvidt en av de ovennevnte internasjonale avtalene får betydning i en konkret trygdesak, og hva betydningen i tilfelle vil være, vil avhenge av det konkrete innholdet i den aktuelle avtalen og de nærmere omstendighetene i saken.

Til innholdsfortegnelsen i kapittel 8

Som følge av forslaget om tilføyelse av en ny § 8-1 a, er innholdsfortegnelsen til kapittel 8 andre strekpunkt justert. Nåværende andre til fjortende strekpunkt blir tredje til femtende strekpunkt.

Det vises til punkt 7.5.2 i proposisjonen her.

Til ny § 8-1 a

Paragrafen er en oppfølging av Trygdekoordineringsutvalgets forslag til folkerettsmarkører i trygdelovgivningen, men lovteksten er noe forkortet og forenklet. Se nærmere omtale i kapittel 7 i proposisjonen her.

Ny § 8-1 a tas kun inn av informasjonshensyn, og bestemmelsen har i seg selv ingen rettskappende virkning. Aktuelle rettigheter og plikter ut over dem som framgår av loven, følger direkte av de avtalene som til enhver tid er gjennomført i norsk rett. Se forslagene til §§ 1-3 og 1-3 a og spesialmerknadene til disse paragrafene.

Som det framgår av *første punktum*, regnes sykepengene som en ytelse ved sykdom etter trygdeforordningen, jf. trygdeforordningen artikkel 3 nr. 1 bokstav a). Dette innebærer at bestemmelsene i folketrygdloven kapittel 8 må tolkes og anvendes i samsvar med de relevante bestemmelsene i trygdeforordningen, se *andre punktum*. Regler av betydning for sykepengene framgår i hovedsak av trygdeforordningen avdeling I, avdeling II og avdeling III kapittel 1.

I det følgende redegjøres det for hovedtrekkene for hvilken betydning de folkerettslige instrumentene har for denne ytelsen. Redegjørelsen må leses i lys av de forbeholdene som presenteres i kapittel 1 og punkt 7.5.1 i proposisjonen her.

Trygdekoordineringsutvalgets omtale av kontaktpunktene mellom folketrygdlovens regler om sykepengene og trygdeforordningens regler finnes i NOU 2021: 8 punkt 8.2.

Lovvalg

Lovvalgsreglenes formål er å koordinere de aktuelle medlemsstatenes nasjonale bestemmelser om trygdedekning, for å forsøke å unngå at personer kommer i situasjoner der de enten står uten trygdedekning eller er trygdedekket i to stater samtidig, med tilhørende avgiftsplikt til to trygdesystemer. Det er imidlertid grunn til å understreke at det faktisk er en stat utpekes som lovvalgsstat, ikke er ensbetydende med at den aktuelle personen faktisk blir trygdedekket i denne staten. Dette må vurderes etter de nasjonale reglene om trygdedekning, sammenholdt med likebehandlingsbestemmelsen i trygdeforordningen artikkel 4.

Lovvalgsreglene innebærer som hovedregel at en person skal være underlagt lovgivningen i staten der han eller hun arbeider eller driver selvstendig virksomhet. En person som mottar sykepenge, anses etter trygdeforordningen artikkel 11 nr. 2 fortsatt som arbeidstaker i den perioden vedkommende får sykepenge. Dette innebærer at en person som mottar sykepenge fra Norge, kan flytte til (eller bli boende i) en annen EØS-stat, uten at dette i seg selv får betydning for rettigheter til ytelse fra folketrygden.

Et viktig unntak fra hovedregelen om at arbeidstakere er omfattet av lovgivningen i arbeidsstaten gjelder for utsendte arbeidstakere. Slike arbeidstakere, som av arbeidsgiveren er sendt for å arbeide i en annen EØS-stat, er underlagt lovgivningen i den staten der arbeidsgiveren vanligvis driver virksomhet, og de må rette krav om sykepenger til denne statens trygdemyndigheter.

Sykepenger forutsetter medlemskap i folketrygden. Trygdeforordningen kan medføre at dette vilkårets betydning for ytelsen påvirkes av forordningens regler om lovvalg, se forslag til ny § 2-1 a og spesialmerknadene til denne bestemmelsen.

Det er adgang til å ha graderte sykepenger ved delvis arbeid, jf. folketrygdloven § 8-6. Der som en mottaker av sykepenger fra Norge begynner å arbeide delvis i en annen EØS-stat, vil forordningens regler om arbeid i flere stater komme til anvendelse, og det er disse reglene som avgjør om Norge fortsatt er lovvalgsstat.

De generelle reglene om lovvalg er omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 6.

Likebehandling

Det er ikke tillatt å forskjellsbehandle norske statsborgere og andre personer som er omfattet av trygdeforordningens regler, jf. trygdeforordningen artikkel 4. Som en forlengelse av dette, kreves det i trygdeforordningen artikkel 5 at en EØS-stat likestiller ytelser, inntekter, faktiske forhold eller hendelser i hele EØS.

Folketrygdlovens kapittel om sykepenger inneholder ingen vilkår som knytter rettsvirkning til status som norsk statsborger.

EU-domstolen har lagt til grunn at likebehandlingsprinsippet ikke bare rammer direkte diskriminering på grunnlag av nasjonalitet, men også indirekte diskriminering gjennom bruk av kriterier som i praksis fører til at statsborgere fra andre EØS-stater kommer dårligere ut enn norske borgere. I noen sammenhenger kan nasjonale regler som indirekte forskjellsbehandler, likevel rettferdiggjøres, dersom de tjener legitime formål. Individuelt tilpassede aktivitetsplikter for å forbedre arbeidsevnen, der målet er raskest mulig tilbakeføring til arbeidslivet, vil etter omstendighetene kunne tjene legitime hensyn som kan rettferdiggjøre begrensninger i den frie bevegelseheten for mottakere av sykepenger.

Likebehandlingsprinsippet er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.3.

Sammenlegging av tid

De generelle reglene om sammenlegging innebærer at opptjeningsperioder i andre stater som anvender trygdeforordningen, i noen tilfeller skal legges sammen med opptjeningsperioder i Norge.

Når folketrygdloven stiller krav om forutgående arbeid i en nærmere bestemt periode for rett til en ytelse, skal også tilsvarende perioder tilbakelagt i trygdeordningen i enhver annen EØS-stat tas i betraktning, jf. trygdeforordningen artikkel 6. Gjennomføringsforordningen artikkel 12 gir nærmere regler om dette. For sykepenger suppleres de generelle sammenleggingsreglene i trygdeforordningen artikkel 6 med særregler i artikkel 5 bokstav a), som krever likebehandling med hensyn til ytelser, inntekter, faktiske forhold eller hendelser i Norge og EØS for øvrig. Sammenleggingsreglene er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.5.

Det er et vilkår for rett til sykepenger etter folketrygdloven at man har vært i arbeid i minst fire uker umiddelbart før vedkommende ble arbeidsufør, jf. folketrygdloven § 8-2. Likestilt med forutgående arbeid er tidsrom da vedkommende har mottatt en ytelse til livsopphold etter folketrygdloven kapittel 4, 8, 9 eller 14. Sammenlegging av opptjeningsperioder i Norge og i andre EØS-stater kan være aktuelt for personer som ellers ikke oppfyller opptjeningsvilkårene etter hovedregelen i folketrygdloven § 8-2. En person som ikke har fire ukers forutgående periode med arbeid i Norge, kan av denne grunn likevel ha rett til sykepenger fra folketrygden fra første arbeidsdag i Norge.

Prinsippet i trygdeforordningen artikkel 5 bokstav a) om likestilling av ytelser innebærer videre at mottak av tilsvarende ytelse som sykepenger etter lovgivningen i en annen EØS-stat, får betydning for retten til sykepenger i Norge. Dette gjelder både ved vurderingen av om vedkommende har flere sykedager igjen, og for spørsmålet om vedkommende har tilstrekkelig lang periode uten sykepengeytelse for ny opptjening av rett til sykepenger, jf. folketrygdloven § 8-12.

Se nærmere omtale av trygdeforordningens betydning for disse reglene i NOU 2021: 8 punkt 8.2.2.4.

Beregning av sykepengegrunnlaget

Trygdeforordningen gir i artikkel 21 nr. 2 særlige regler om beregningen av kontantytelser ved sykdom mv., når den kompetente staten utmåler ytelsen basert på gjennomsnittlig inntekt. Dersom den sykmeldte var yrkesaktiv i bare én stat umid-

delbart forut for sykmeldingen, er det utelukkende inntekter opptjent i denne staten som legges til grunn for beregning av ytelsen. Dette innebærer at en person fra en annen EØS-stat som blir sykmeldt, selv etter kort tids arbeid i Norge, vil få sykepengegrunnlaget beregnet ut fra sin norske inntekt.

For personer som på tidspunktet for sykmeldingen er yrkesaktive i flere EØS-stater, skal inntekt opptjent i de øvrige statene regnes med i sykepengegrunnlaget, jf. trygdeforordningen artikkel 13 nr. 5. Dersom forordningens lovvalgsregler utpeker Norge som kompetent stat i et slikt tilfelle, må Arbeids- og velferdsetaten derfor legge inntektene fra de øvrige EØS-statene til inntekten fra Norge. I disse tilfellene må reglene i folketrygdloven § 8-29 om kun å benytte inntekt som er innberettet til A-ordningen ved fastsettelse av aktuell inntekt og sammenligningsgrunnlag fravikes, da inntekt i andre stater ikke innberettes i denne ordningen.

Inntekt som ikke er pensjonsgivende, vil i utgangspunktet ikke gi sykepengerettigheter. Inntekt fra utlandet skal innberettes i skattemeldingen og blir bare pensjonsgivende dersom det blir betalt trygdeavgift på inntekten.

Reglene om sammenlegging av inntekt er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 8.2.2.5.

Krav til opphold i Norge

Det er særskilte krav til opphold i Norge for rett til sykepenger, se folketrygdloven § 8-9. Krav om opphold i Norge vil være oppfylt ved opphold i en stat eller et område der trygdeforordningen er gitt anvendelse for dem som omfattes av forordningens personkrets. Se nærmere omtale nedenfor om eksport av sykepenger og spesialmerkningen til § 8-9.

Trygdekoordineringsutvalget omtaler trygdeforordningens betydning for krav til opphold i Norge for sykepenger i NOU 2021: 8 punkt 8.2.2.8.

Eksportabilitet

De generelle reglene om eksportabilitet er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.6. Disse innebærer blant annet at sykepenger ikke kan reduseres eller stanses kun av den grunn at mottakeren er bosatt i en annen EØS-stat, med mindre trygdeforordningen selv gir regler om noe annet, jf. artikkel 7 og artikkel 21 nr. 1.

Den særlige lovvalgsregelen i trygdeforordningen artikkel 11 nr. 2 medfører at Norge nor-

malt vil være lovvalgsstat for en mottaker av norske sykepenger, selv om vedkommende bor i eller senere flytter til en annen EØS-stat.

Andre avtaler med betydning for trygdekoordinering

Også andre internasjonale avtaler har betydning for trygdekoordinering, se *andre punktum* i forslaget til ny § 8-1 a. Det er foreslått at disse gis virkning i norsk rett i eller i medhold av folketrygdloven § 1-3 a. Noen av disse avtalene innebærer langt på vei bare at trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen gis anvendelse for områder og personer som ikke er omfattet av trygdeforordningen etter EØS-avtalen. Kontaktpunktene omtalt ovenfor vil derfor også kunne gjøre seg gjeldende i disse sammenhengene. Dette gjelder EFTA-konvensjonen og nordisk konvensjon om trygd. Dette gjelder også bestemmelsene om trygdekoordinering i separasjonsavtalen mellom EØS/EFTA-statene og Storbritannia samt avtalen mellom EU og EØS/EFTA om trygdekoordinering for britiske borgere (triangleringsavtalen), som i dag er gjennomført i brexit-loven, og som nå inkorporeres i folketrygdloven med forslaget til ny § 1-3 a.

Disse instrumentene kan imidlertid også inneholde særregler som ikke er dekket av kontaktpunktene omtalt under beskrivelsen av EØS-forordningene, eller som gjør unntak fra reglene i forordningene.

Se nærmere omtale av de multilaterale avtalene med betydning for trygdekoordinering i NOU 2021: 8 kapitlene 9 til 11.

Bilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering gjennomføres i norsk rett ved forskrift hjemlet i folketrygdloven § 1-3 a. De bilaterale trygdeavtalene tar først og fremst sikte på å regulere det trygdemessige lovvalget, og å regulere trygdekoordineringen av pensjoner og uføretrygd. Selv om det er grunnleggende likhetspunkter mellom de forskjellige avtalene, er det imidlertid en del forskjeller i de tekniske løsningene, og det ville føre for langt å redegjøre i detalj for disse avtalenes innhold i proposisjonen her. De fleste avtalene er imidlertid basert på de samme grunnprinsippene om trygdedekning i én stat, likebehandling, delpensjoner, sammenlegging og eksportabilitet som trygdeforordningen er basert på.

De bilaterale avtalene og deres innvirkning på norsk trygdelovgivning er omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 12.

Hvorvidt en av de ovennevnte internasjonale avtalene får betydning i en konkret trygdesak, og

hva betydningen i tilfelle vil være, vil avhenge av det konkrete innholdet i den aktuelle avtalen og de nærmere omstendighetene i saken.

Til § 8-9

Folketrygdlovens bestemmelse om krav til opphold i Norge for rett til mottak av sykepenge endres. Formålet er at bestemmelsen skal gi uttrykk for innholdet i oppholdskravet etter gjeldende rett, når folketrygdlovens bestemmelser tolkes og anvendes i samsvar med bestemmelsene i trygdeforordningen og i bi- og multilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering som nevnt i ny § 1-3 a.

Trygdeforordningens geografiske og personelle anvendelsesområde varierer avhengig av om den påberopes i EØS-rettslig eller EFTA-rettslig sammenheng, eventuelt i kraft av nordisk konvensjon om trygd eller separasjonsavtalen mellom EØS/EFTA-statene og Storbritannia. Første ledd første og andre punktum må ses i sammenheng. Adgangen til å oppholde seg i en annen EØS-stat eller i en stat eller et område der trygdeforordningen er gitt anvendelse for vedkommende ved en bi- eller multilateral trygdeavtale som nevnt i ny § 1-3 a, jf. første ledd første punktum, vil være betinget av hvilken personkrets man tilhører, jf. første ledd andre punktum. For personer som ikke er EØS-borgere, følger det av første ledd andre punktum at hovedregelen er opphold i Norge, med mindre annet følger av forordningen eller av en bi- eller multilateral avtale.

Første ledd første punktum synliggjøres trygdeforordningens betydning for oppholdskravet for rett til sykepenge for norske statsborgere og statsborgere i andre EØS-stater, ved at det presiseres at det i utgangspunktet er adgang til å oppholde seg både i Norge og i en annen EØS-stat uten at retten til ytelsen påvirkes. Med EØS-stat menes alle EU-statene og EØS/EFTA-statene Island, Liechtenstein og Norge.

Videre synliggjøres betydningen av bi- og multilaterale avtaler for oppholdskravet. For et medlem som trygdeforordningens bestemmelser er gitt anvendelse for ved bi- og multilaterale trygdeavtaler som nevnt i ny § 1-3 a, gjelder et krav om opphold i en stat eller et område der forordningens bestemmelser er gitt anvendelse for vedkommende (herunder Norge). Utover opphold i en EØS-stat, kan en EØS-borger som også omfattes av det personelle virkeområdet i en av de multilaterale avtalene som er inkorporert i ny § 1-3 a første ledd, oppfylle oppholdskravet ved opphold i en stat eller et område der trygdeforordningens

bestemmelser er gitt anvendelse for vedkommende ved disse bi- og multilaterale trygdeavtalene. Dette vil eksempelvis omfatte en norsk eller svensk statsborger som mottar sykepenge fra Norge, og som reiser til Færøyene i perioden hvor han eller hun mottar ytelsen.

I *første ledd nytt andre punktum* presiseres vilkåret om opphold i Norge for medlemmer som ikke er EØS-borgere. For disse oppstilles det som hovedregel et krav om opphold i Norge, med mindre annet følger av trygdeforordningen eller en bi- eller multilateral trygdeavtale, jf. §§ 1-3 og 1-3 a.

I EØS-rettslig sammenheng gjelder trygdeforordningens oppholdskrav for dem som er direkte omfattet av forordningen. Dette gjelder alle statsborgere i Norge og andre EØS-stater, statsløse og flyktninger som er bosatt i en EØS-stat, og som er eller har vært omfattet av trygdelovgivningen i en eller flere EØS-stater, så vel som deres familiemedlemmer og etterlatte, uavhengig av de to sistnevnte gruppenes statsborgerskap. I tillegg omfattes også etterlatte av personer som har vært omfattet av trygdelovgivningen i en eller flere EØS-stater, uavhengig av avdødes statsborgerskap, dersom de etterlatte selv er EØS-borgere, eller statsløse eller flyktninger som er bosatt i en av EØS-statene.

Medlemmer som ikke er EØS-borgere, men som forordningen er gitt anvendelse for, dvs. statsløse og flyktninger mv., jf. over, vil kunne oppholde seg innenfor EØS. Disse vil videre kunne oppholde seg innenfor områder som er omfattet av en bi- eller multilateral trygdeavtale der forordningens bestemmelser er gitt anvendelse for dem, jf. ny § 1-3 a. Dette kan eksempelvis gjelde en flyktning som mottar sykepenge fra Norge, og som reiser til Spania eller Færøyene i perioden hvor han eller hun mottar ytelsen.

Videre vil medlemmer som ikke er omfattet av trygdeforordningen i EØS-rettslig sammenheng, jf. trygdeforordningen artikkel 2 og EØS-avtalen, men som er omfattet av bi- eller multilaterale trygdeavtaler, jf. ny § 1-3 a, kunne oppholde seg innenfor det geografiske virkeområdet for den relevante avtalen. For eksempel vil en amerikansk statsborger som arbeider i Norge, kunne få utbetalt sykepenge under et opphold i en stat eller et område hvor trygdeforordningen er gitt virkning for ham eller henne som følge av nordisk konvensjon om trygd, men ikke i EØS-stater utenfor Norden.

Siden det er forskjeller i de ulike avtalenes geografiske og personelle anvendelsesområde, er det viktig å påpeke at en mottaker bare kan kreve å motta sykepenge fra folketrygden etter første

ledd så lenge vedkommende oppholder seg i en stat eller et område hvor forordningen er gitt anvendelse for vedkommende. Dersom sykepenger er omfattet av det materielle virkeområdet i en bilateral avtale, følger retten til opphold av eventuelle eksportregler i den konkrete avtalen.

De eksisterende unntakene fra oppholdskravet videreføres i bestemmelsens andre og tredje ledd, med de justeringene som er nødvendige som følge av de endringene som foreslås i første ledd. Imidlertid er det geografiske området formulert som «utenfor Norge» i stedet for «andre land og områder enn dem nevnt i første ledd» slik utvalget foreslo, i lys av at første ledd er foreslått formulert noe annerledes enn utvalgets forslag. Unntaksbestemmelsene gir på nærmere vilkår rett til å motta ytelsen ved opphold utenfor Norge utover de situasjonene som er regulert i bestemmelsens første ledd. Unntaksbestemmelsene i andre og tredje ledd vil da både gjelde for medlemmer som ikke er omfattet av verken trygdeforordningens virkeområde eller virkeområdet til bi- eller multilateral trygdeavtaler som nevnt i § 1-3 a, og for medlemmer som er omfattet av virkeområdet til disse trygdeavtalene, og som oppholder seg i andre stater eller områder enn der hvor trygdeavtalene er gitt anvendelse for dem. Eksempelvis vil en norsk statsborger kunne oppholde seg i Belgia med rett til å motta ytelsen etter bestemmelsens første ledd. En amerikansk statsborger kan derimot bare oppholde seg i Belgia dersom en av unntaksreglene i bestemmelsens andre og tredje ledd kommer til anvendelse.

Det er gjort en korrigerende i bruken av paragraftegn i *andre ledd bokstav a* som samsvarer med normen som ble lagt til grunn i NOU 1990: 20 *Forenklet folketrygdlov*. Det innebærer at når to (eller flere) paragrafer skal nevnes og det skal stå «eller» mellom dem (eller mellom de to siste), settes paragraftegnet foran hver enkelt bestemmelse. Det vises til NOU 1990: 20 punkt 0.8.3.9.

Det vises til nærmere omtale i punktene 8.5.1 til 8.5.3 i proposisjonen her.

Til innholdsfortegnelsen i kapittel 9

Som følge av forslaget om tilføyelse av en ny § 9-1 a, er innholdsfortegnelsen til kapittel 9 andre strekpunkt justert. Nåværende andre til tiende strekpunkt blir tredje til ellefte strekpunkt.

Det vises til punkt 7.5.2 i proposisjonen her.

Til ny § 9-1 a

Paragrafen er en oppfølging av Trygdekoordineringsutvalgets forslag til folkerettsmarkører i

trygdlovgivningen, men lovteksten er noe forkortet og forenklet. Se nærmere omtale i kapittel 7 i proposisjonen her.

Ny § 9-1 a tas kun inn av informasjonshensyn, og bestemmelsen har i seg selv ingen rettskappende virkning. Aktuelle rettigheter og plikter ut over dem som framgår av loven, følger direkte av de avtalene som til enhver tid er gjennomført i norsk rett. Se forslagene til §§ 1-3 og ny 1-3 a og spesialmerknadene til disse paragrafene.

Som det framgår av *første punktum*, regnes ytelser etter folketrygdloven kapittel 9 som ytelser ved sykdom etter trygdeforordningen, jf. trygdeforordningen artikkel 3 nr. 1 bokstav a). Dette innebærer at bestemmelsene i folketrygdloven kapittel 9 må tolkes og anvendes i samsvar med de relevante bestemmelsene i trygdeforordningen, se *andre punktum*. Regler av betydning for slike ytelser framgår i hovedsak av trygdeforordningen avdeling I, avdeling II og avdeling III kapittel 1.

I det følgende redegjøres det for hovedtrekkene for hvilken betydning de folkerettslige instrumentene har for denne ytelsen. Redegjørelsen må leses i lys av de forbeholdene som presenteres i kapittel 1 og punkt 7.5.1 i proposisjonen her.

Trygdekoordineringsutvalgets omtale av kontaktpunktene mellom folketrygdlovens regler om omsorgspenger, pleiepenger og opplæringspenger og trygdeforordningens regler finnes i NOU 2021: 8 punkt 8.4.

Lovvalg

Lovvalsreglenes formål er å koordinere de aktuelle medlemsstatenes nasjonale bestemmelser om trygdedekning, for å forsøke å unngå at personer kommer i situasjoner der de enten står uten trygdedekning eller er trygdedekket i to stater samtidig, med tilhørende avgiftsplikt til to trygdesystemer. Det er imidlertid grunn til å understreke at det faktisk er et faktum at en stat utpekes som lovvalgsstat, ikke er ensbetydende med at den aktuelle personen faktisk blir trygdedekket i denne staten. Dette må vurderes etter de nasjonale reglene om trygdedekning, sammenholdt med likebehandlingsbestemmelsen i trygdeforordningen artikkel 4.

Lovvalsreglene innebærer som hovedregel at en person skal være underlagt lovgivningen i staten der han eller hun arbeider eller driver selvstendig virksomhet. En person som mottar en ytelse etter folketrygdloven kapittel 9, anses etter trygdeforordningen artikkel 11 nr. 2 fortsatt som arbeidstaker i den perioden vedkommende får

ytelsen. Dette innebærer at en person som mottar en slik ytelse fra Norge, kan flytte til (eller bli boende i) en annen EØS-stat uten at dette i seg selv får betydning for rettigheter til ytelse fra folketrygden.

Et viktig unntak fra koblingen mellom arbeid i Norge og krav på omsorgspenger, opplæringspenger og pleiepenger fra folketrygden gjelder for utsendte arbeidstakere. Slike arbeidstakere, som av arbeidsgiveren er sendt for å arbeide i en annen EØS-stat, er underlagt lovgivningen i den staten der arbeidsgiveren vanligvis driver virksomhet, og de må rette krav om omsorgspenger, opplæringspenger eller pleiepenger til denne statens trygdemyndigheter.

Ytelse etter folketrygdloven kapittel 9 forutsetter medlemskap i folketrygden. Trygdeforordningen kan medføre at dette vilkårets betydning for ytelsene påvirkes av forordningens regler om lovvalg, se forslag til ny § 2-1 a og spesialmerknaene til denne bestemmelsen.

Det er adgang til å ha gradert ytelse etter kapittel 9 ved delvis arbeid. Dersom en mottaker av omsorgspenger, opplæringspenger eller pleiepenger fra Norge begynner å arbeide delvis i en annen EØS-stat, vil forordningens regler om arbeid i flere stater komme til anvendelse, og det er disse reglene som avgjør om Norge fortsatt er lovvalgsstat.

De generelle reglene om lovvalg er omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 6.

Likebehandling

Det er ikke tillatt å forskjellsbehandle norske statsborgere og andre personer som er omfattet av trygdeforordningens regler, jf. trygdeforordningen artikkel 4. Som en forlengelse av dette, kreves det i trygdeforordningen artikkel 5 at en EØS-stat likestiller ytelse, inntekter, faktiske forhold eller hendelser i hele EØS.

Folketrygdlovens regler om omsorgspenger, opplæringspenger og pleiepenger inneholder ingen vilkår som knytter rettsvirkninger til status som norsk statsborger. Reglene inneholder heller ingen krav om at faktiske forhold som kan gi rett til disse ytelsene må ha inntruffet i Norge.

Eventuelle utfordringer knyttet til forbudet mot indirekte forskjellsbehandling gjelder først og fremst oppholdskravet i folketrygdloven § 9-4. Dette er nærmere omtalt i kapittel 8 i proposisjonen her.

Likebehandlingsprinsippet er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.3.

Sammenlegging av tid

Kravene til opptjeningstid for omsorgspenger, opplæringspenger og pleiepenger etter folketrygdloven kapittel 9 er de samme som for sykepenger. Ettersom ytelsene klassifiseres som ytelse ved sykdom under trygdeforordningen, er også trygdeforordningens betydning for opptjeningsreglene den samme. Departementet viser til omtalen under spesialmerknaen til ny § 8-1 a.

Beregning av grunnlaget

Omsorgspenger, opplæringspenger og pleiepenger etter folketrygdloven beregnes etter samme regler som for sykepenger, jf. §§ 9-9 og 9-15. Ettersom ytelsene klassifiseres som ytelse ved sykdom under trygdeforordningen, er også forordningens betydning for opptjeningsreglene den samme. Departementet viser til omtalen under spesialmerknaen til § 8-1 a.

Krav til opphold i Norge

Det er særskilte krav til opphold i Norge for rett til omsorgspenger, opplæringspenger og pleiepenger, se folketrygdloven § 9-4. Krav om opphold i Norge vil være oppfylt ved opphold i stat eller område der trygdeforordningen er gitt anvendelse for vedkommende. Se nærmere omtale nedenfor om eksport av omsorgspenger, opplæringspenger og pleiepenger, samt spesialmerknaen til § 9-4.

Trygdekoordineringsutvalgets omtale av trygdeforordningens betydning for krav til opphold i Norge for omsorgspenger, opplæringspenger og pleiepenger finnes i NOU 2021: 8 punkt 8.4.2.7.

Eksportabilitet

De generelle reglene om eksportabilitet er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.6. Disse innebærer blant annet at en ytelse ikke kan reduseres eller stanses kun av den grunn at mottakeren er bosatt i en annen EØS-stat, med mindre trygdeforordningen selv gir regler om noe annet, jf. artikkel 7 og artikkel 21 nr. 1.

Den særlige lovvalgsregelen i trygdeforordningen artikkel 11 nr. 2 medfører at Norge normalt vil være lovvalgsstat for en mottaker av omsorgspenger, opplæringspenger eller pleiepenger fra Norge, selv om mottakeren bor i eller senere flytter til en annen EØS-stat.

Andre avtaler med betydning for trygdekoordinering

Også andre internasjonale avtaler har betydning for trygdekoordinering, se andre punktum i forslaget til ny § 9-1 a. Det er foreslått at disse gis virkning i norsk rett i eller i medhold av folketrygdloven § 1-3 a. Noen av disse avtalene innebærer langt på vei bare at trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen gis anvendelse for områder og personer som ikke er omfattet av trygdeforordningen etter EØS-avtalen. Kontaktpunktene omtalt ovenfor vil derfor også kunne gjøre seg gjeldende i disse sammenhengene. Dette gjelder EFTA-konvensjonen og nordisk konvensjon om trygd. Dette gjelder også bestemmelsene om trygdekoordinering i separasjonsavtalen mellom EØS/EFTA-statene og Storbritannia samt avtalen mellom EU og EØS/EFTA om trygdekoordinering for britiske borgere (triangleringsavtalen), som i dag er gjennomført i brexitloven, og som nå inkorporeres i folketrygdloven med forslaget til ny § 1-3 a. Disse instrumentene kan imidlertid også inneholde særregler som ikke er dekket av kontaktpunkter omtalt under beskrivelsen av EØS-forordningene, eller som gjør unntak fra reglene i forordningene.

Se nærmere omtale av de multilaterale avtalene med betydning for trygdekoordinering i NOU 2021: 8 kapitlene 9 til 11.

Bilaterale avtaler av betydning for trygdekoordinering gjennomføres i norsk rett ved forskrift hjemlet i folketrygdloven § 1-3 a. De bilaterale trygdeavtalene tar først og fremst sikte på å regulere det trygdemessige lovvalget, og å regulere trygdekoordineringen av pensjoner og uføretrygd. Selv om det er grunnleggende likhetspunkter mellom de forskjellige avtalene, er det imidlertid en del forskjeller i de tekniske løsningene, og det ville føre for langt å redegjøre i detalj for disse avtalenes innhold i proposisjonen her. De fleste avtalene er imidlertid basert på de samme grunnprinsippene om trygdedekning i én stat, likebehandling, delpensjoner, sammenlegging og eksportabilitet som trygdeforordningen er basert på.

De bilaterale avtalene og deres innvirkning på norsk trygdelovgivning er omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 12.

Hvorvidt en av de ovennevnte internasjonale avtalene får betydning i en konkret trygdesak, og hva betydningen i tilfelle vil være, vil avhenge av det konkrete innholdet i den aktuelle avtalen og de nærmere omstendighetene i saken.

Til § 9-4

Folketrygdlovens bestemmelse om krav til opphold i Norge for rett til ytelse etter kapittel 9 endres. Formålet er at bestemmelsen skal gi uttrykk for innholdet i oppholdskravet etter gjeldende rett, når folketrygdlovens bestemmelser tolkes og anvendes i samsvar med bestemmelsene i trygdeforordningen og i bi- eller multilaterale trygdeavtaler som nevnt i ny § 1-3 a.

Trygdeforordningens geografiske og personelle anvendelsesområde varierer avhengig av om den påberopes i EØS-rettslig eller EFTA-rettslig sammenheng, eventuelt i kraft av nordisk konvensjon om trygd eller separasjonsavtalen mellom EØS/EFTA-statene og Storbritannia. Første ledd første og andre punktum må ses i sammenheng. Adgangen til å oppholde seg i en annen EØS-stat eller i en stat eller et område der trygdeforordningen er gitt anvendelse for vedkommende ved en bi- eller multilateral trygdeavtale som nevnt i ny § 1-3 a, jf. første ledd første punktum, vil være betinget av hvilken personkrets man tilhører, jf. første ledd andre punktum. For personer som ikke er EØS-borgere, framgår det av første ledd andre punktum at hovedregelen er opphold i Norge, med mindre annet følger av forordningen eller av en bi- eller multilateral avtale.

I første ledd første punktum synliggjøres trygdeforordningens betydning for oppholdskravet for rett til omsorgspenger, opplæringspenger og pleiepenger for statsborgere i Norge og statsborgere i andre EØS-stater, ved at det presiseres at det i utgangspunktet er adgang til å oppholde seg både i Norge og i en annen EØS-stat uten at retten til ytelsen påvirkes. Med EØS-stat menes alle EU-statene og EØS/EFTA-statene Island, Liechtenstein og Norge.

Videre synliggjøres betydningen av bi- og multilaterale avtaler for oppholdskravet. For et medlem som trygdeforordningens bestemmelser er gitt anvendelse for ved bi- og multilaterale trygdeavtaler som nevnt i ny § 1-3 a, gjelder et krav om opphold i en stat eller et område der forordningens bestemmelser er gitt anvendelse for vedkommende (herunder Norge). Utover opphold i en EØS-stat, kan en EØS-borger som også omfattes av det personelle virkeområdet i en av de multilaterale avtalene som er inkorporert i ny § 1-3 a første ledd, oppfylle oppholdskravet ved opphold i en stat eller et område der trygdeforordningens bestemmelser er gitt anvendelse for vedkommende ved bi- og multilaterale trygdeavtaler. Dette vil eksempelvis omfatte en norsk eller svensk statsborger som mottar ytelse etter folke-

trygdloven kapittel 9 fra Norge, og som reiser til Færøyene i perioden hvor han eller hun mottar ytelsen.

I *første ledd nytt andre punktum* presiseres vilkåret om opphold i Norge for medlemmer som ikke er EØS-borgere. For disse oppstilles det som hovedregel et krav om opphold i Norge, med mindre annet følger av trygdeforordningen eller en bi- eller multilateral trygdeavtale, jf. §§ 1-3 og 1-3 a.

I EØS-rettslig sammenheng gjelder trygdeforordningens oppholdskrav for dem som er direkte omfattet av forordningen. Dette gjelder alle statsborgere i Norge og andre EØS-stater, statsløse og flyktninger som er bosatt i en EØS-stat, og som er eller har vært omfattet av trygdelovgivningen i en eller flere EØS-stater, så vel som deres familiemedlemmer og etterlatte, uavhengig av de to sistnevnte gruppenes statsborgerskap. I tillegg omfattes også etterlatte av personer som har vært omfattet av trygdelovgivningen i en eller flere EØS-stater, uavhengig av avdødes statsborgerskap, dersom de etterlatte selv er EØS-borgere, eller statsløse eller flyktninger som er bosatt i en av EØS-statene.

Medlemmer som ikke er EØS-borgere, men som forordningen er gitt anvendelse for, det vil si statsløse og flyktninger mv., jf. over, vil kunne oppholde seg innenfor EØS. Disse vil videre kunne oppholde seg innenfor områder som er omfattet av en bi- eller multilateral trygdeavtale der forordningens bestemmelser er gitt anvendelse for vedkommende, jf. ny § 1-3 a. Dette kan eksempelvis gjelde en flyktning som mottar ytelse etter folketrygdloven kapittel 9 fra Norge, og som reiser til Spania eller Færøyene i perioden hvor han eller hun mottar ytelsen.

Videre vil medlemmer som ikke er omfattet av trygdeforordningen i EØS-rettslig sammenheng, jf. trygdeforordningen artikkel 2 og EØS-avtalen, men som er omfattet av bi- eller multilaterale trygdeavtaler, jf. ny § 1-3 a, kunne oppholde seg innenfor det geografiske virkeområdet for den relevante avtalen. For eksempel vil en amerikansk statsborger som arbeider i Norge, kunne få utbetalt omsorgspenger, opplæringspenger eller pleiepenger under et opphold i en stat eller et område hvor trygdeforordningen er gitt virkning for ham eller henne som følge av nordisk konvensjon om trygd, men ikke i EØS-stater utenfor Norden.

Siden det er forskjeller i de ulike avtalenes geografiske og personelle anvendelsesområde, er det viktig å påpeke at en mottaker bare kan kreve å motta ytelse etter kapittel 9 fra folketrygden

etter første ledd så lenge vedkommende oppholder seg i en stat eller et område hvor forordningen er gitt anvendelse for vedkommende. Dersom ytelse etter kapittel 9 er omfattet av det materielle virkeområdet i en bilateral avtale, følger retten til opphold av eventuelle eksportregler i den konkrete avtalen.

De eksisterende unntakene fra oppholdskravet videreføres i bestemmelsens andre og tredje ledd, med de justeringene som er nødvendige som følge av de endringene som foreslås i første ledd. Imidlertid er det geografiske området formulert som «utenfor Norge» i stedet for «andre land og områder enn dem nevnt i første ledd» slik utvalget foreslo, i lys av at første ledd er foreslått formulert noe annerledes enn utvalgets forslag. Unntaksbestemmelsene gir på nærmere vilkår rett til å motta ytelsen ved opphold utenfor Norge utover de situasjonene som er regulert i bestemmelsens første ledd. Unntaksreglene i andre og tredje ledd vil da både gjelde for medlemmer som ikke er omfattet av verken trygdeforordningens virkeområde eller virkeområdet til bi- eller multilateral trygdeavtale som nevnt i § 1-3 a, og for medlemmer som er omfattet av virkeområdet til disse trygdeavtalene, og som oppholder seg i andre stater eller områder enn der hvor trygdeavtalene er gitt anvendelse. Eksempelvis vil en norsk statsborger kunne oppholde seg i Belgia med rett til å motta ytelsen etter bestemmelsens første ledd. En amerikansk statsborger kan derimot bare oppholde seg i Belgia dersom en av unntaksreglene i bestemmelsens andre og tredje ledd kommer til anvendelse.

Det er gjort en korrigering i bruken av paragraftegn i *andre ledd bokstav a* som samsvarer med normen som ble lagt til grunn i NOU 1990: 20 *Forenklet folketrygdlov*. Det innebærer at når to (eller flere) paragrafer skal nevnes og det skal stå «eller» mellom dem (eller mellom de to siste), settes paragraftegnet foran hver enkelt bestemmelse. Det vises til NOU 1990: 20 punkt 0.8.3.9. I tillegg er det satt inn et komma til slutt i bestemmelsen.

Det vises til nærmere omtale i punktene 8.5.1 til 8.5.3 i proposisjonen her.

Til innholdsfortegnelsen i kapittel 10

Som følge av forslaget om tilføyelse av en ny § 10-1 a, er innholdsfortegnelsen til kapittel 10 andre strekpunkt justert. Nåværende andre til fjerde strekpunkt blir tredje til femte strekpunkt.

Det vises til punkt 7.5.2 i proposisjonen her.

Til ny § 10-1 a

Paragrafen er en oppfølging av Trygdekoordineringsutvalgets forslag til folkerettsmarkører i trygdellovgivningen, men lovteksten er noe endret. Se nærmere omtale i kapittel 7 i proposisjonen her.

Ny § 10-1 a tas kun inn av informasjonshensyn og har i seg selv ingen rettsskapende virkning. Aktuelle rettigheter og plikter ut over dem som framgår av loven, følger direkte av de avtalene som til enhver tid er gjennomført i norsk rett. Se forslagene til §§ 1-3 og 1-3 a og spesialmerknaene til disse paragrafene.

Som det framgår av *første ledd første punktum*, regnes de formene for stønad som er omfattet av trygdeforordningen, som en ytelse ved sykdom, jf. trygdeforordningen artikkel 3 nr. 1 bokstav a). For disse stønadene innebærer dette at bestemmelsene i kapittel 10 må tolkes og anvendes i samsvar med de relevante bestemmelsene i trygdeforordningen, se *første ledd andre punktum*. Regler av betydning for risikoen sykdom framgår i hovedsak av trygdeforordningen avdeling I, avdeling II og avdeling III kapittel 1.

Det følger av ordlyden i trygdeforordningen artikkel 3 at forordningen får anvendelse på all lovgivning om de delene av trygdesystemet som er listet opp i artikkel 3 nr. 1 bokstavene a) til og med j). Kategoriseringen av nasjonale trygdeytelser under de ulike risikoene kan være forholdsvis klar for tradisjonelle ytelser som for eksempel alderspensjon og uføretrygd. Formålet med ytelser etter kapittel 10, vilkårene som må være oppfylt for å ha rett til en ytelse og innretningen av ordningen, innebærer imidlertid at det ikke alltid er like klart hvordan de enkelte ytelsene i kapitlet skal kategoriseres etter forordningen.

Om stønad til hjelpemidler i dagliglivet har departementet uttalt følgende i Ot.prp. nr. 10 (2003–2004) punkt 6.3:

«Formålet med stønad til bedring av funksjonsnivåen i dagliglivet er å finansiere tiltak som hjelper funksjonshemmede å fungere bedre i dagliglivet og redusere den sosiale risikoen som funksjonshemningen medfører.»

Kategoriseringen kompliseres også fordi det er uklart hvordan enkelte av bestemmelsene i trygdeforordningen skal forstås, for eksempel hva som skal defineres som ytelser ved langtidspleie under risikoen sykdom, eller om, og i så fall i hvilke tilfeller, naturalytelser med rehabiliterings-

formål skal kategoriseres under artikkel 3 nr. 1 bokstav c) som ytelser ved uførhet.

Ytelser som ikke omfattes av en av risikoene, faller utenfor trygdeforordningens anvendelsesområde.

Pleieytelser er ikke nevnt som en av risikoene i trygdeforordningen artikkel 3 nr. 1. Det framgår imidlertid av artikkel 1 (va) punkt (i) at langvarige pleieytelser faller innenfor avdeling III, kapittel 1, ytelser ved sykdom, svangerskap og fødsel. Definisjonen av naturalytelser ble tatt inn i trygdeforordningen ved europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 988/2009 av 16. september 2009. Spørsmålet om pleieytelser er omfattet av trygdeforordningen har vært reist for EU-domstolen i flere saker. Se blant annet C-160/96 *Molenaar*, C-215/99 *Jauch*, C-286/03 *Hosse* og C-679/16 *Finland*. For at slike ytelser skal kunne likestilles med ytelser som gjelder risikoen sykdom, har domstolen vist til at ytelsen må ha til formål å forbedre den pleietrengende personens «sundhetstilstand og levevilkår». Departementet forstår domstolens premisser i sak C-679/16 *Finland* som at ytelsen må ha et medisinsk formål for at den skal kunne anses å bedre «sundhetstilstand i forbindelse med handicapet», og dermed sidestilles med ytelser ved sykdom.

Enkelte ytelser som gis etter folketrygdloven § 10-7 første ledd, jf. § 10-6, antas å oppfylle disse vilkårene, og vil være å anse som pleieytelser, dekket av risiko ved sykdom etter trygdeforordningen. Reglene i EØS-avtalens hoveddel og øvrig sekundærlovgivning kan likevel komme til anvendelse for ytelser som faller utenfor trygdeforordningens virkeområde.

Det er foreslått en forskriftshjemmel for at departementet skal kunne gi nærmere regler som legger til rette for etterlevelse av trygdeforordningens bestemmelser av relevans for folketrygdloven kapittel 10, se omtale av nytt andre ledd nedenfor. Departementet vil vurdere om det er hensiktsmessig og EØS-rettslig adgang til å gi EØS-tilpassede forskriftsbestemmelser om hvilke ytelser etter folketrygdloven kapittel 10 som er omfattet av trygdeforordningen, gitt at dette beror på den til enhver tid gjeldende EØS-retten (som for ytelser ved langtidspleie i stor grad er utviklet gjennom EU-domstolens praksis). Dersom dette ikke er mulig eller hensiktsmessig, er alternativet at dette omtales nærmere i Arbeids- og velferdsstatens rundskriv.

Ytelser som dekker risiko ved sykdom etter trygdeforordningen, kan enten være kontantytelser eller naturalytelser. Hvorvidt en ytelse skal regnes som en naturalytelse eller en kontant-

ytelse, får betydning for hvilke bestemmelser i forordningen som kommer til anvendelse. Som utgangspunkt er det kun kontantytelser som eksporteres etter forordningen.

Naturalytelser er definert i trygdeforordningens artikkel 1 (va) punkt (i). Som naturalytelser regnes ytelser med sikte på å levere, gjøre tilgjengelig, betale direkte eller refundere utgifter til legehjelp og legemidler, samt tjenester knyttet til legehjelpen. Dette inkluderer også naturalytelser ved langvarig pleie. Kontantytelser er tradisjonelt knyttet til ytelser som skal dekke et inntektstap.

Hvorvidt en pleieytelse som gis i form av et pengebeløp er å regne som en kontantytelse eller en naturalytelse, er avhengig av om ytelsen gis som en periodisk, fast utbetaling uavhengig av de faktiske utgiftene, og hvor fritt mottakeren står ved anvendelsen av beløpet, se sak C-160/96 *Molenaar* og forente saker C-502/01 og C-31/02 *Gaumain-Cerri og Barth*. Ytelser etter kapittel 10 gis som engangsytelser. For de få ytelsene som gis i form av et pengebeløp, har mottakeren i prinsippet ingen frihet med hensyn til anvendelsen av beløpet. De formene for stønad etter folketrygdloven kapittel 10 som er omfattet av trygdeforordningen, er dermed å regne som naturalytelser etter forordningen.

I det følgende redegjøres det for hovedtrekkene for hvilken betydning de folkerettslige instrumentene har for disse ytelsene. Redegjørelsen må leses i lys av de forbeholdene som presenteres i kapittel 1 og punkt 7.5.1 i proposisjonen her.

Trygdekoordineringsutvalgets omtale av kontaktpunktene mellom folketrygdlovens regler om stønad for å kompensere for utgifter til bedring av arbeidsevnen og funksjonsevnen og trygdeforordningens regler, finnes i NOU 2021: 8 punktene 7.4.2 og 8.6.

Lovvalg

Lovvalgsreglenes formål er å koordinere de aktuelle medlemsstatenes nasjonale bestemmelser om trygdedekning, for å unngå at personer kommer i situasjoner der de enten står uten trygdedekning eller er trygdedekket i to stater samtidig, med tilhørende avgiftsplikt til to trygdesystemer. Det er imidlertid grunn til å understreke at det faktum at en stat utpekes som lovvalgsstat, ikke er ensbetydende med at den aktuelle personen faktisk blir trygdedekket i denne staten. Dette må vurderes etter de nasjonale reglene om trygdedekning, sammenholdt med likebehandlingsbestemmelsen i trygdeforordningen artikkel 4.

Folketrygdloven stiller ikke vilkår om yrkesaktivitet eller innbetaling for rett til stønader etter kapittel 10. Lovvalgsreglene i trygdeforordningen og klassifiseringen av hjelpemidler mv. som naturalytelser, innebærer blant annet at stønaden som hovedregel skal gis av bostedsstaten etter denne statens nasjonale lovgivning, men for den kompetente statens regning. Kompetent stat vil vanligvis være den staten man er trygdedekket i. For pensjonister og deres familiemedlemmer er det enkelte særlige regler, jf. trygdeforordningen avdeling III, kapittel 1, avsnitt 2.

Lovvalgsreglene innebærer som hovedregel at en person skal være underlagt lovgivningen i staten der han eller hun arbeider eller driver selvstendig virksomhet, jf. trygdeforordningen artikkel 11 nr. 3 bokstav a). Personer som ikke arbeider eller er i selvstendig virksomhet, skal som hovedregel være underlagt lovgivningen i bostedsstaten, jf. trygdeforordningen artikkel 11 nr. 3 bokstav e). Det følger av trygdeforordningen artikkel 11 nr. 2 at mottak av en kontantytelse som følge av lønnet arbeid eller selvstendig virksomhet likestilles med å utføre arbeid eller drive virksomhet, men likevel slik at uføre- og pensjonsytelser ikke er omfattet.

Rett til hjelpemidler mv. forutsetter medlemskap i folketrygden. Trygdeforordningen kan medføre at dette vilkårets betydning for ytelsen påvirkes av forordningens regler om lovvalg, se forslaget til ny § 2-1 a og spesialmerknadene til denne bestemmelsen.

Reglene om lovvalg er omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 6 og punkt 8.6.2.2.

Likebehandling

Det er ikke tillatt å forskjellsbehandle norske statsborgere og andre personer som er omfattet av trygdeforordningens regler, jf. trygdeforordningen artikkel 4. Som en forlengelse av dette, kreves det i trygdeforordningen artikkel 5 at en medlemsstat likestiller ytelser, inntekter, faktiske forhold eller hendelser i hele EØS.

Folketrygdlovens regler om hjelpemidler mv. inneholder ingen vilkår som knytter rettsvirkninger til status som norsk statsborger. Reglene inneholder heller ingen krav til at faktiske forhold som kan gi rett til disse ytelsene må ha inntruffet mens personen var medlem i folketrygden. Regelen om likebehandling i trygdeforordningen artikkel 4 kan imidlertid få betydning ved vurderingen av om det skal gis unntak fra vilkåret om opphold i Norge etter folketrygdloven § 10-3 andre ledd siste punktum.

Likebehandlingsprinsippet er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punktene 5.3 og 8.6.2.3.

Sammenlegging av tid

De generelle reglene om sammenlegging innebærer at opptjeningsperioder i andre stater som anvender trygdeforordningen i noen tilfeller skal legges sammen med opptjeningsperioder i Norge.

Det er etter folketrygdloven ikke krav til forutgående medlemskap i folketrygden for rett til hjelpemidler mv., eller krav til forutgående periode med opptjening. Følgelig medfører ikke trygdeforordningen noen utvidelse av retten til ytelser etter folketrygdloven kapittel 10 for personer uten forutgående tilknytning til folketrygden.

Sammenleggingsprinsippet er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punktene 5.5 og 8.6.2.4.

Krav til opphold i Norge

Det følger av folketrygdloven § 10-3 at medlemmet som hovedregel må oppholde seg i Norge for rett til hjelpemidler mv. Det gjelder imidlertid noen unntak, se punkt 8.2.6 i proposisjonen her.

Ved opphold i andre EØS-stater enn bostedsstaten eller den kompetente staten, er retten til naturalytelser begrenset til det som fra et medisinsk standpunkt er nødvendig av hensyn til ytelsenes art og oppholdets varighet, jf. trygdeforordningen artikkel 19. Dette vil etter norske regler typisk være å anse som helsetjenester. I praksis antas bestemmelsen i liten grad å være aktuell for ytelser gitt med hjemmel i folketrygdloven kapittel 10.

Eksportabilitet

Medlemskap i folketrygden er som nevnt et grunnleggende vilkår for rett til ytelser etter folketrygdloven kapittel 10. I folketrygdloven kapittel 2 er bosetting i Norge knyttet tett opp mot medlemskap i trygden, se omtale av lovvalsreglene.

At hjelpemidler mv. klassifiseres som naturalytelser etter trygdeforordningen, og ikke som kontantytelser, betyr at verken artikkel 7 eller artikkel 21 i forordningen kommer til anvendelse. Stønaden er derfor som utgangspunkt ikke omfattet av forordningens eksportbestemmelser.

Unntak fra kravet til medlemskap i folketrygden er imidlertid aktuelt for tilfellene som nevnt i forordningen artikkel 33 om proteser og større hjelpemidler. Artikkel 33 fastslår at en person som har fått innvilget en slik naturalytelse, skal ha rett til å motta den selv om den først tilstås etter at han

eller hun allerede har fått trygdedekning etter en annen medlemsstats lovgivning. Den administrative kommisjon for koordinering av trygdeordninger har utarbeidet en liste over ytelser som omfattes av denne bestemmelsen, se beslutning S8 av 15. juni 2011. Beslutningen er tatt inn i EØS-avtalen, vedlegg VI Trygd, ved EØS-komiteens beslutning nr. 93/2012 artikkel 1.

Artiklene 17 og 18 i trygdeforordningen inneholder bestemmelser som regulerer naturalytelser i situasjoner hvor en person er bosatt i én EØS-stat, men er trygdedekket i en annen. Bestemmelsene har blant annet betydning for grensearbeidere og pendlere, samt disse gruppenes familiemedlemmer. Det følger av artikkel 17 at vedkommende har rett til naturalytelser i bostedsstaten på linje med personer som er omfattet av bostedsstatens trygdeordning. Det vil si at naturalytelser i utgangspunktet skal ytes av bostedsstaten, ut fra lovgivningen i bostedsstaten, men kostnadene dekkes av den staten hvor vedkommende er trygdedekket. Under opphold i den kompetente staten, har likevel personen rett til naturalytelser ut fra lovgivningen i denne staten, jf. artikkel 18 nr. 1.

Artiklene 23 til 27 i trygdeforordningen har særregler om rettigheter til naturalytelser for utflyttede pensjonister og deres familiemedlemmer. Utgangspunktet er at pensjonisten har rett til naturalytelser i bostedsstaten, etter denne statens lovgivning, men for Norges regning.

Andre avtaler med betydning for trygdekoordinering

Også andre internasjonale avtaler har betydning for trygdekoordinering, se første ledd andre punktum i forslaget til ny § 10-1 a. Det er foreslått at disse gis virkning i norsk rett i eller i medhold av folketrygdloven § 1-3 a. Noen av disse avtalene innebærer langt på vei bare at trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen gis anvendelse for områder og personer som ikke er omfattet av trygdeforordningen etter EØS-avtalen. Kontaktpunktene omtalt ovenfor vil derfor også kunne gjøre seg gjeldende i disse sammenhengene. Dette gjelder EFTA-konvensjonen og nordisk konvensjon om trygd. Dette gjelder også bestemmelsene om trygdekoordinering i separasjonsavtalen mellom EØS/EFTA-statene og Storbritannia samt avtalen mellom EU og EØS/EFTA om trygdekoordinering for britiske borgere (triangleringsavtalen), som i dag er gjennomført i brexit-loven, og som nå inkorporeres i folketrygdloven med forslaget til ny § 1-3 a. Disse instrumentene kan imidlertid også inneholde særregler som ikke

er dekket av kontaktpunktene omtalt under beskrivelsen av EØS-forordningene, eller som gjør unntak fra reglene i forordningene.

Se nærmere omtale av de multilaterale avtalene med betydning for trygdekoordinering i NOU 2021: 8 kapitlene 9 til 11.

Bilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering gjennomføres i norsk rett ved forskrift hjemlet i folketrygdloven ny § 1-3 a. De bilaterale trygdeavtalene tar først og fremst sikte på å regulere det trygdemessige lovvalget, og å regulere trygdekoordineringen av pensjoner og uføretrygd. Selv om det er grunnleggende likhetspunkter mellom de forskjellige avtalene, er det imidlertid en del forskjeller i de tekniske løsningene, og det ville føre for langt å redegjøre i detalj for disse avtalenes innhold i proposisjonen her. De fleste av avtalene er imidlertid basert på de samme grunnprinsippene om trygdedekning i én stat, likebehandling, delpensjoner, sammenlegging og eksportabilitet som trygdeforordningen er basert på.

De bilaterale avtalene og deres innvirkning på norsk trygdelovgivning er omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 12.

Hvorvidt en av de ovennevnte internasjonale avtalene får betydning i en konkret trygdesak, og hva betydningen i tilfelle vil være, vil avhenge av det konkrete innholdet i den aktuelle avtalen og de nærmere omstendighetene i saken.

Nærmere om forslaget til nytt andre ledd

I andre ledd er departementet gitt hjemmel til å kunne gi nærmere regler i forskrift som supplerer eller legger til rette for etterlevelse av trygdeforordningens bestemmelser om ytelser ved sykdom. Det vises til omtale av dette i kapittel 7.5.2.4 i proposisjonen her.

Til innholdsfortegnelsen i kapittel 11

Som følge av forslaget om tilføyelse av en ny § 11-1 a, er innholdsfortegnelsen til kapittel 11 andre strekpunkt justert. Nåværende andre til trettende strekpunkt blir tredje til fjortende strekpunkt.

Det vises til punkt 7.5.2 i proposisjonen her.

Til ny § 11-1 a

Paragrafen er en oppfølging av Trygdekoordineringsutvalgets forslag til folkerettsmarkører i trygdelovgivningen, men lovteksten er noe forkortet og forenklet. Se nærmere omtale i kapittel 7 i proposisjonen her.

Ny § 11-1 a tas kun inn av informasjonshensyn, og bestemmelsen har i seg selv ingen rettskappende virkning. Aktuelle rettigheter og plikter ut over dem som framgår av loven, følger direkte av de avtalene som til enhver tid er gjennomført i norsk rett. Se forslag til §§ 1-3 og ny 1-3 a og spesi- almerknadene til disse paragrafene.

Som det framgår av *første ledd første punktum*, regnes arbeidsavklaringspenger etter folketrygdloven kapittel 11 som en ytelse ved sykdom etter trygdeforordningen, jf. trygdeforordningen artikkel 3 nr. 1 bokstav a). Dette innebærer at bestemmelsene i folketrygdloven kapittel 11 må tolkes og anvendes i samsvar med de relevante bestemmelsene i trygdeforordningen, se *første ledd andre punktum*. Regler av betydning for arbeidsavklaringspenger framgår i hovedsak av trygdeforordningen avdeling I, avdeling II og avdeling III kapittel 1.

I det følgende redegjøres det for hovedtrekkene for hvilken betydning de folkerettslige instrumentene har for denne ytelsen. Redegjørelsen må leses i lys av de forbeholdene som presenteres i kapittel 1 og punkt 7.5.1 i proposisjonen her.

Trygdekoordineringsutvalgets omtale av kontaktpunktene mellom folketrygdlovens regler om arbeidsavklaringspenger og trygdeforordningens regler finnes i NOU 2021: 8 punkt 8.3.

Lovvalg

Lovvalgsreglens formål er å koordinere de aktuelle medlemsstatenes nasjonale bestemmelser om trygdedekning, for å forsøke å unngå at personer kommer i situasjoner der de enten står uten trygdedekning eller er trygdedekket i to stater samtidig, med tilhørende avgiftsplikt til to trygdesystemer. Det er imidlertid grunn til å understreke at det faktisk er en stat utpekes som lovvalgsstat, ikke er ensbetydende med at den aktuelle personen faktisk blir trygdedekket i denne staten. Dette må vurderes etter de nasjonale regler om trygdedekning, sammenholdt med likebehandlingsbestemmelsen i trygdeforordningen artikkel 4.

Lovvalgsreglene innebærer som hovedregel at en person skal være underlagt lovgivningen i staten der han eller hun arbeider eller driver selvstendig virksomhet, jf. trygdeforordningen artikkel 11 nr. 3 bokstav a). Personer som ikke arbeider eller er i selvstendig virksomhet, skal som hovedregel være underlagt lovgivningen i bostedsstaten, se trygdeforordningen artikkel 11 nr. 3 bokstav e).

Arbeidsavklaringspenger forutsetter medlemskap i folketrygden. Trygdeforordningen kan medføre at dette vilkårets betydning for ytelsen påvirkes av forordningens regler om lovvalg, se forslag til ny § 2-1 a og spesialmerkningene til denne bestemmelsen.

Arbeidsavklaringspenger gis både til personer som var yrkesaktive på det tidspunktet arbeidsevnen ble nedsatt, og til personer som ikke var yrkesaktive.

Lovvalgsreglene innebærer at *yrkesaktive personer* kan ha krav på arbeidsavklaringspenger fra Norge selv om de er bosatt i en annen EØS-stat. Det samme gjelder personer som var bosatt i Norge på tidspunktet da arbeidsevnen ble nedsatt, men som har valgt å flytte til annen EØS-stat mens de mottar arbeidsavklaringspenger fra Norge. Dette skyldes at trygdeforordningen artikkel 11 nr. 2 likestiller mottak av arbeidsavklaringspenger fra Norge med arbeid i Norge, og Norge vil derfor fortsatt være lovvalgsstat.

For personer *uten forutgående yrkesaktivitet* på det tidspunktet de krever arbeidsavklaringspenger, er hovedregelen at de må være bosatt i Norge for at Norge skal være kompetent stat. Hvis de anses som bosatt i en annen EØS-stat, vil disse personene altså være underlagt lovgivningen i bostedsstaten. Retten til arbeidsavklaringspenger beholdes likevel dersom vedkommende flytter etter at ytelsen er innvilget og en annen EØS-stat blir ansett som bostedsstat, jf. trygdeforordningen artikkel 7 (eksportabilitetsprinsippet som sier at det ikke er adgang til å redusere eller stanse en ytelse ved sykdom kun fordi mottaker bosetter seg i annen EØS-stat). Det vises for øvrig til omtalen av forholdet mellom arbeidsavklaringspenger og lovvalgsreglene i NOU 2021: 8 punkt 8.3.2.2.

For personer som mottar arbeidsavklaringspenger og som har, eller får tilbake, evnen til å utføre noe inntektsgivende arbeid og finner deltidarbeid i en annen EØS-stat, omtales lovvalget under avsnittet om eksportabilitet.

De generelle reglene om lovvalg er omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 6 og i punkt 8.3.2.2.

Likebehandling

Det er ikke tillatt å forskjellsbehandle norske statsborgere og andre personer som er omfattet av trygdeforordningens regler, jf. trygdeforordningen artikkel 4. Som en forlengelse av dette, kreves det i trygdeforordningen artikkel 5 at en EØS-stat likestiller ytelser, inntekter, faktiske forhold eller hendelser i hele EØS.

Folketrygdloven kapittel 11 inneholder ingen vilkår som knytter rettsvirkninger til status som norsk statsborger.

EØS-retten oppstiller et forbud mot indirekte forskjellsbehandling og et krav om likebehandling av ytelser, inntekter, faktiske forhold eller hendelser fra andre EØS-stater. I noen sammenhenger kan nasjonale regler som indirekte forskjellsbehandler, likevel rettferdiggjøres, dersom de tjener legitime formål. Ett eksempel kan være aktivitetsplikter som krever fysisk tilstedeværelse i Norge. I utgangspunktet vil trygdeforordningen artikkel 7 og artikkel 21 nr. 1 være til hinder for å oppstille aktivitetsplikter som har som formål å sørge for at mottakere av arbeidsavklaringspenger oppholder seg i Norge. Som Trygdekoordineringsutvalget påpekte i utredningen punkt 8.3.2.7, vil likevel ønsket om tilbakeføring til arbeidslivet henge uløselig sammen med ønsket om å forbedre mottakerens helsetilstand.

Individuelt tilpassede aktivitetsplikter for å forbedre arbeidsevnen i Norge, der målet er raskest mulig tilbakeføring til arbeidslivet, vil derfor etter omstendighetene kunne tjene legitime hensyn som kan rettferdiggjøre begrensninger i den frie bevegeligheten for mottakere av arbeidsavklaringspenger.

Likebehandlingsprinsippet er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punktene 5.3 og 8.3.2.3.

Sammenlegging av tid

De generelle reglene om sammenlegging innebærer at opptjeningsperioder i andre stater som anvender trygdeforordningen, i noen tilfeller skal legges sammen med opptjeningsperioder i Norge. De generelle sammenleggingsreglene i trygdeforordningen framkommer i artikkel 6, og er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.5.

Som følge av trygdeforordningen artikkel 6 vil perioder med trygdetid tilbakelagt i andre EØS-stater kunne tas med i vurderingen av om kravene til forutgående medlemskap i folketrygden er oppfylt. Det vises for øvrig til omtalen i punkt 8.3.2.4 i NOU 2021: 8.

Fastsetting av beregningsgrunnlaget for arbeidsavklaringspenger

Trygdeforordningen gir i artikkel 21 nr. 2 og nr. 4 særlige regler for beregningen av kontantytelser under sykdom når den kompetente staten utmåler ytelser basert på gjennomsnittlig inntekt eller en bestemt referanseperiode. Begge reglene er relevante for beregningsgrunnlaget for arbeidsavkla-

ringspenger. Gjennomføringen av beregningen etter forordningen er for Norges del nærmere regulert i forskrift 13. desember 2017 nr. 2099 om beregning av arbeidsavklaringspenger etter EØS-avtalen.

Beregningsreglene er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 8.3.2.5.

Krav til opphold i Norge

Det er særskilte krav til opphold i Norge for rett til arbeidsavklaringspenger, se folketrygdloven § 11-3. Krav om opphold i Norge vil være oppfylt ved opphold i stat eller område der trygdeforordningen er gitt anvendelse for vedkommende, jf. trygdeforordningen artikkel 7 og artikkel 21 nr. 1. Se nærmere omtale nedenfor om eksport av arbeidsavklaringspenger.

For mottakere av arbeidsavklaringspenger som forsørger barn, gis det et barnetillegg, se folketrygdloven § 11-20. Det er et vilkår at barnet er bosatt eller oppholder seg i Norge. Det er en forutsetning at oppholdet er lovlig. Vilkåret om opphold i Norge gjelder likevel ikke ved utenlandsopphold av kortere varighet, eller dersom barnet eller mottakeren av arbeidsavklaringspenger oppfyller egne særregler. Som for hovedytelsen må bosetting og opphold i annen EØS-stat likestilles med bosetting og opphold i Norge.

Trygdekoordineringsutvalgets omtale av trygdeforordningens betydning for krav til opphold i Norge for arbeidsavklaringspenger finnes i NOU 2021: 8 punkt 8.3.2.8.

Eksportabilitet

Arbeidsavklaringspenger kan ikke reduseres eller stanses kun fordi mottakeren er bosatt i en annen EØS-stat, med mindre forordningen selv gir regler om noe annet, jf. trygdeforordningen artikkel 7.

Uttak av arbeidsavklaringspenger likestilles med yrkesaktivitet, jf. trygdeforordningen artikkel 11 nr. 2. Denne særlige lovvalgsregelen i trygdeforordningen medfører at Norge normalt vil være lovvalgsstat for en person som mottar norske arbeidsavklaringspenger etter å ha vært yrkesaktiv, selv om mottakeren bor i eller senere flytter til en annen EØS-stat.

Forordningens regler om lovvalg ved arbeid i flere EØS-stater avgjør om Norge fortsatt vil være kompetent stat ved delvis arbeid i en annen EØS-stat.

De generelle reglene om eksportabilitet er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.6.

Andre avtaler med betydning for trygdekoordinering

Også andre internasjonale avtaler har betydning for trygdekoordinering, se første ledd andre punktum i forslaget til ny § 11-1 a. Det er foreslått at disse gis virkning i norsk rett i eller i medhold av folketrygdloven § 1-3 a. Noen av disse avtalene innebærer langt på vei bare at trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen gis anvendelse for områder og personer som ikke er omfattet av trygdeforordningen etter EØS-avtalen. Kontaktpunktene omtalt ovenfor vil derfor også kunne gjøre seg gjeldende i disse sammenhengene. Dette gjelder EFTA-konvensjonen og nordisk konvensjon om trygd. Dette gjelder også bestemmelsene om trygdekoordinering i separasjonsavtalen mellom EØS/EFTA-statene og Storbritannia samt avtalen mellom EU og EØS/EFTA om trygdekoordinering for britiske borgere (triangleringsavtalen), som i dag er gjennomført i brexit-loven, og som nå inkorporeres i folketrygdloven med forslaget til ny § 1-3 a. Disse instrumentene kan imidlertid også inneholde særregler som ikke er dekket av kontaktpunkter omtalt under beskrivelsen av EØS-forordningene, eller som gjør unntak fra reglene i forordningene.

Se nærmere omtale av de multilaterale avtalene med betydning for trygdekoordinering i NOU 2021: 8 kapitlene 9 til 11.

Bilaterale avtaler av betydning for trygdekoordinering gjennomføres i norsk rett ved forskrift hjemlet i folketrygdloven ny § 1-3 a. De bilaterale trygdeavtalene tar først og fremst sikte på å regulere det trygdemessige lovvalget, og å regulere trygdekoordineringen av pensjoner og uføretrygd. Selv om det er grunnleggende likhetspunkter mellom de forskjellige avtalene, er det imidlertid en del forskjeller i de tekniske løsningene, og det ville føre for langt å redegjøre i detalj for disse avtalenes innhold i proposisjonen her. De fleste av avtalene er imidlertid basert på de samme grunnprinsippene om trygdedekning i én stat, likebehandling, delpensjoner, sammenlegging og eksportabilitet som trygdeforordningen er basert på.

De bilaterale avtalene og deres innvirkning på norsk trygdelovgivning er omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 12.

Hvorvidt en av de ovennevnte internasjonale avtalene får betydning i en konkret trygdesak, og hva betydningen i tilfelle vil være, vil avhenge av det konkrete innholdet i den aktuelle avtalen og de nærmere omstendighetene i saken.

I *andre ledd* er departementet gitt hjemmel til å kunne gi nærmere regler i forskrift som supple-

rer eller legger til rette for etterlevelse av trygdeforordningens bestemmelser om ytelse ved sykdom. Det vises til omtale av dette i kapittel 7.5.2.4 i proposisjonen her.

Til § 11-3

Folketrygdlovens bestemmelse om krav til opphold i Norge for rett til mottak av arbeidsavklaringspenger endres. Formålet er at bestemmelsen skal gi uttrykk for innholdet i oppholdskravet etter gjeldende rett, når folketrygdlovens bestemmelser tolkes og anvendes i samsvar med bestemmelsene i trygdeforordningen, og bi- eller multilaterale trygdeavtaler som nevnt i ny § 1-3 a.

Trygdeforordningens geografiske og personelle anvendelsesområde varierer avhengig av om den påberopes i EØS-rettslig eller EFTA-rettslig sammenheng, eventuelt i kraft av nordisk konvensjon om trygd eller separasjonsavtalen mellom EØS/EFTA-statene og Storbritannia. Første ledd første og andre punktum må ses i sammenheng. Adgangen til å oppholde seg i en annen EØS-stat eller i en stat eller et område der trygdeforordningen er gitt anvendelse for vedkommende ved en bi- eller multilateral trygdeavtale som nevnt i ny § 1-3 a, jf. første ledd første punktum, vil være betinget av hvilken personkrets man tilhører, jf. første ledd andre punktum. For personer som ikke er EØS-borgere, følger det av første ledd andre punktum at hovedregelen er opphold i Norge, med mindre annet følger av forordningen eller av en bi- eller multilateral avtale.

Første ledd første punktum synliggjøres trygdeforordningens betydning for oppholdskravet for rett til arbeidsavklaringspenger for statsborgere i Norge og statsborgere i andre EØS-stater, ved at det presiseres at det i utgangspunktet er adgang til å oppholde seg både i Norge og i en annen EØS-stat uten at retten til ytelsen påvirkes. Med EØS-stat menes alle EU-statene og EØS/EFTA-statene Island, Liechtenstein og Norge.

Videre synliggjøres betydningen av bi- og multilaterale avtaler for oppholdskravet. For et medlem som trygdeforordningens bestemmelser er gitt anvendelse for ved bi- og multilaterale trygdeavtaler som nevnt i ny § 1-3 a, gjelder et krav om opphold i en stat eller et område der forordningens bestemmelser er gitt anvendelse for vedkommende (herunder Norge). Utover opphold i en EØS-stat, kan en EØS-borger som også omfattes av det personelle virkeområdet i en av de bi- og multilaterale avtalene som nevnt i ny § 1-3 a første ledd, oppfylle oppholdskravet ved opphold i en stat eller et område der trygdeforordningens

bestemmelser er gitt anvendelse for vedkommende ved bi- og multilaterale trygdeavtaler. Dette vil eksempelvis omfatte en norsk eller svensk statsborger som mottar arbeidsavklaringspenger fra Norge, og som reiser til Færøyene i perioden hvor han eller hun mottar ytelsen.

I *første ledd nytt andre punktum* presiseres vilkåret om opphold i Norge for medlemmer som ikke er EØS-borgere. For disse oppstilles det som hovedregel et krav om opphold i Norge, med mindre annet følger av trygdeforordningen eller en bi- eller multilateral trygdeavtale jf. §§ 1-3 og 1-3 a.

I EØS-rettslig sammenheng gjelder trygdeforordningens oppholdskrav for dem som er direkte omfattet av forordningen. Dette gjelder alle statsborgere i Norge og andre EØS-stater, statsløse og flyktninger som er bosatt i en EØS-stat, og som er eller har vært omfattet av trygdelovgivningen i en eller flere EØS-stater, så vel som deres familiemedlemmer og etterlatte, uavhengig av de to sistnevnte gruppenes statsborgerskap. I tillegg omfattes også etterlatte av personer som har vært omfattet av trygdelovgivningen i en eller flere EØS-stater, uavhengig av avdødes statsborgerskap, dersom de etterlatte selv er EØS-borgere, eller statsløse eller flyktninger som er bosatt i en av EØS-statene.

Medlemmer som ikke er EØS-borgere, men som forordningen er gitt anvendelse for, det vil si statsløse og flyktninger mv., jf. over, vil kunne oppholde seg innenfor EØS. Disse vil videre kunne oppholde seg innenfor stater og områder som er omfattet av en bi- eller multilateral trygdeavtale der forordningens bestemmelser er gitt anvendelse for vedkommende, jf. ny § 1-3 a. Dette kan eksempelvis gjelde en flyktning som mottar arbeidsavklaringspenger fra Norge, og som reiser til Spania eller Færøyene i perioden hvor han eller hun mottar ytelsen.

Videre vil medlemmer som ikke er omfattet av trygdeforordningen i EØS-rettslig sammenheng, jf. trygdeforordningen artikkel 2 og EØS-avtalen, men som er omfattet av bi- eller multilaterale trygdeavtaler, jf. ny § 1-3 a, kunne oppholde seg innenfor det geografiske virkeområdet for den relevante avtalen. For eksempel vil en amerikansk statsborger som arbeider i Norge, kunne få utbetalt arbeidsavklaringspenger under et opphold i et område hvor trygdeforordningen er gitt virkning for ham eller henne som følge av nordisk konvensjon om trygd, men ikke i EØS-stater utenfor Norden.

Siden det er forskjeller i de ulike avtalenes geografiske og personelle anvendelsesområde, er det viktig å påpeke at en mottaker bare kan kreve

å motta arbeidsavklaringspenger fra folketrygden etter første ledd så lenge vedkommende oppholder seg i en stat eller et område hvor forordningen er gitt anvendelse for vedkommende. Dersom arbeidsavklaringspenger er omfattet av det materielle virkeområdet i en bilateral avtale, følger retten til opphold av eventuelle eksportregler i den konkrete avtalen.

De eksisterende unntakene fra oppholdskravet videreføres i bestemmelsens andre og tredje ledd, med de justeringene som er nødvendige som følge av de endringene som foreslås i første ledd. Imidlertid er det geografiske området formulert som «utenfor Norge», i stedet for «andre land og områder enn dem nevnt i første ledd» slik utvalget foreslo, i lys av at første ledd er foreslått formulert noe annerledes enn utvalgets forslag. Unntaksbestemmelsene gir på nærmere vilkår rett til å motta ytelsen ved opphold utenfor Norge utover de situasjoner som er regulert i bestemmelsens første ledd. Unntaksreglene i andre og tredje ledd vil da både gjelde for medlemmer som ikke er omfattet av trygdeforordningens virkeområde eller virkeområdet til bi- eller multilateral trygdeavtale som nevnt i ny § 1-3 a, men også for medlemmer som er omfattet av virkeområdet til disse trygdeavtalene, og som oppholder seg i andre stater eller områder enn der hvor trygdeavtalene er gitt anvendelse for dem. Eksempelvis vil en norsk statsborger kunne oppholde seg i Belgia med rett til å motta ytelsen etter bestemmelsens første ledd. En amerikansk statsborger kan derimot bare oppholde seg i Belgia dersom en av unntaksreglene i bestemmelsens andre og tredje ledd kommer til anvendelse.

Det vises til nærmere omtale i punktene 8.5.1 til 8.5.3 i proposisjonen her.

Til § 11-20

Paragrafen inneholder i tredje til sjette ledd regler om rett til barnetillegg for mottakere av arbeidsavklaringspenger som forsørger barn. Det følger av ordlyden i bestemmelsens femte ledd at det er et vilkår for rett til ytelsen at barnet må være bosatt eller oppholde seg lovlig i Norge, herunder på Svalbard. Med hensyn til presiseringen av at opphold på Svalbard i denne sammenhengen likestilles med opphold andre steder i Norge, vises det til spesialmerknadene til folketrygdloven § 11-20 femte ledd i Prop. 129 L (2018–2019).

Som følge av at folketrygdloven § 11-3 endres for å synliggjøre betydningen av trygdeforordningen og bi- eller multilaterale trygdeavtaler som

nevnt i ny § 1-3 a for oppholdskravet for rett til arbeidsavklaringspenger, synliggjøres også trygdeforordningens betydning for rett til barnetillegg for mottakere av arbeidsavklaringspenger. Formålet er at bestemmelsen skal gi uttrykk for innholdet i oppholdskravet etter gjeldende rett, når folketrygdlovens bestemmelser tolkes og anvendes i samsvar med bestemmelsene i trygdeforordningen, og bi- eller multilaterale trygdeavtaler som nevnt i § 1-3 a. En slik endring vil etter departementets syn gi et mer helhetlig regelverk. I tillegg foreslås folkerettsmarkører som er mindre detaljerte enn Trygdelovsutvalgets forslag. En presisering av trygdeforordningens betydning i femte ledd vil kunne redusere faren for uriktige motsetningsslutninger.

I *femte ledd første punktum* foreslås det å synliggjøre trygdeforordningens betydning for oppholdskravet for rett til barnetillegg for mottakere av arbeidsavklaringspenger for statsborgere i Norge og statsborgere i en annen EØS-stat ved at det presiseres at barn av EØS-borgere har adgang til å oppholde seg både i Norge og i en annen EØS-stat uten at retten til ytelsen påvirkes. Videre synliggjøres det at for et medlem som trygdeforordningens bestemmelser er gitt anvendelse for ved bi- og multilaterale trygdeavtaler som nevnt i § 1-3 a, gjelder et krav om at barnet oppholder seg i en stat eller et område der forordningens bestemmelser er gitt anvendelse for medlemmet.

I *femte ledd andre punktum* presiseres det at det er et vilkår for rett til barnetillegg at barnet oppholder seg i Norge dersom medlemmet ikke er EØS-borger, med mindre annet følger av trygdeforordningen eller en bi- eller multilateral trygdeavtale, jf. §§ 1-3 og 1-3 a.

I *femte ledd tredje punktum* videreføres gjeldende unntaksregler (nåværende femte ledd andre punktum) for når barnetillegg likevel kan gis ved kortere opphold utenfor Norge. Det geografiske området er formulert som «utenfor Norge», for å harmonere med formuleringene som foreslås benyttet i § 11-3.

Det vises til nærmere omtale i punkt 8.5.4 og spesialmerknamen til § 11-3 i proposisjonen her.

Til innholdsfortegnelsen i kapittel 11 A

Som følge av forslaget om tilføyelse av en ny § 11 A-1 a, er innholdsfortegnelsen til kapittel 11 A andre strekpunkt justert. Nåværende andre til femte strekpunkt blir tredje til sjette strekpunkt.

Det vises til punkt 7.5.2 i proposisjonen her.

Til ny § 11 A-1 a

Paragrafen er en oppfølging av Trygdekoordineringsutvalgets forslag til folkerettsmarkører i trygdelovgivningen, men lovteksten er noe forkortet og forenklet. Se nærmere omtale i kapittel 7 i proposisjonen her.

Ny § 11 A-1 a tas kun inn av informasjonshensyn, og bestemmelsen har i seg selv ingen rettskapende virkning. Aktuelle rettigheter og plikter ut over dem som framgår av loven, følger direkte av de avtalene som enhver tid er innlemmet i norsk rett. Se forslag til §§ 1-3 og ny 1-3 a og spesialmerknadene til disse paragrafene.

Som det framgår av *første punktum*, regnes tilleggsstønader til arbeidsrettede tiltak etter folketrygdloven kapittel 11 A som en ytelse ved sykdom etter trygdeforordningen, jf. trygdeforordningen artikkel 3 nr. 1 bokstav a). Dette innebærer at bestemmelsene i folketrygdloven kapittel 11 A må tolkes og anvendes i samsvar med de relevante bestemmelsene i trygdeforordningen, se *andre punktum*. Regler av betydning for tilleggsstønader framgår i hovedsak av trygdeforordningen avdeling I, avdeling II og avdeling III kapittel 1.

I det følgende redegjøres det for hovedtrekkene for hvilken betydning de folkerettslige instrumentene har for denne ytelsen. Redegjørelsen må leses i lys av de forbeholdene som presenteres i kapittel 1 og punkt 7.5.1 i proposisjonen her.

Trygdekoordineringsutvalgets omtale av kontaktpunktene mellom folketrygdlovens regler om tilleggsstønader til arbeidsrettede tiltak og trygdeforordningens regler finnes i NOU 2021: 8 punkt 8.7.

Lovvalg

Lovvalgsreglenes formål er å koordinere de aktuelle medlemsstatenes nasjonale bestemmelser om trygdedekning, for å forsøke å unngå at personer kommer i situasjoner der de enten står uten trygdedekning eller er trygdedekket i to stater samtidig, med tilhørende avgiftsplikt til to trygdesystemer. Det er imidlertid grunn til å understreke at det faktisk er et faktum at en stat utpekes som lovvalgsstat, ikke er ensbetydende med at den aktuelle personen faktisk blir trygdedekket i denne staten. Dette må vurderes etter de nasjonale regler om trygdedekning, sammenholdt med likebehandlingsbestemmelsen i trygdeforordningen artikkel 4.

Lovvalgsreglene innebærer som hovedregel at en person skal være underlagt lovgivningen i sta-

ten der han eller hun arbeider eller driver selvstendig virksomhet, jf. trygdeforordningen artikkel 11 nr. 3 bokstav a). Personer som ikke arbeider eller driver selvstendig virksomhet, skal som hovedregel være underlagt lovgivningen i bostedsstaten, jf. trygdeforordningen artikkel 11 nr. 3 bokstav e).

Lovvalgsregelen innebærer at også personer bosatt i andre EØS-stater kan ha rett til tilleggsstønader i forbindelse med arbeidsrettede tiltak etter folketrygdloven kapittel 11 A. Personer som mottar kontantytelser som følge av tidligere yrkesaktivitet eller aktivitet som selvstendig næringsdrivende, anses etter trygdeforordningen artikkel 11 nr. 2 som om de utøver aktiviteten så lenge de mottar ytelsen. I denne perioden vil de fortsatt være underlagt lovgivningen i arbeidsstaten. En person som mottar arbeidsavklaringspenger fra folketrygden, vil følgelig kunne fremme krav om tilleggsstønader selv om vedkommende er bosatt i eller velger å flytte til en annen EØS-stat.

Selv om lovvalget går over til en annen EØS-stat, kan imidlertid trygdeforordningen artikkel 7 og artikkel 21 nr. 1 etter omstendighetene innebære at retten til en *innvilget* tilleggsstønad fra folketrygdloven likevel er i behold.

De generelle reglene om lovvalg er omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 6.

Likebehandling

Det er ikke tillatt å forskjellsbehandle norske statsborgere og andre personer som er omfattet av trygdeforordningens regler, jf. trygdeforordningen artikkel 4. Som en forlengelse av dette, kreves det i trygdeforordningen artikkel 5 at en EØS-stat likestiller ytelser, inntekter, faktiske forhold eller hendelser i hele EØS.

Folketrygdloven kapittel 11 A inneholder ingen vilkår som knytter rettsvirkninger til status som norsk statsborger.

Dersom det er hensiktsmessig for at en person som er underlagt norsk lovgivning skal kunne skaffe seg eller beholde arbeid, kan arbeidsrettede tiltak innvilges i andre EØS-stater. I slike tilfeller kan også tilleggsstønader etter kapittel 11 A innvilges til dekning av tilknyttede utgifter. Ved vurderingen av om det er hensiktsmessig å tilby et arbeidsrettet tiltak i en annen EØS-stat, vil søknad om tiltaksgjennomføring i utlandet ikke kunne avslås med den begrunnelsen at tiltaksgjennomføringen ville utløse et behov for å utbetale tilleggsstønader til en person som er bosatt eller oppholder seg utenfor Norge.

De generelle reglene om likebehandling er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.3.

Sammenlegging av tid

De generelle reglene om sammenlegging innebærer at opptjeningsperioder i andre stater som anvender trygdeforordningen i noen tilfeller skal legges sammen med opptjeningsperioder i Norge. De generelle sammenleggingsreglene i trygdeforordningen framkommer i artikkel 6, og er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.5.

For rett til tilleggsstønad etter kapittel 11 A er det imidlertid ikke stilt noen krav til perioder med forutgående medlemskap i folketrygden (det vil si et visst antall år med medlemskap forut for stønadstilfellet), eller krav om en viss periode med arbeid. Det er derfor ikke behov for å anvende trygdeforordningens bestemmelser om sammenlegging.

Eksportabilitet

Tilleggsstønader til arbeidsrettede tiltak etter folketrygdloven kapittel 11 A kan ikke reduseres eller stanses kun fordi mottakeren er bosatt i en annen EØS-stat, med mindre forordningen selv gir regler om noe annet, jf. trygdeforordningen artikkel 7.

Det stilles ingen selvstendige krav om opphold i Norge for rett til tilleggsstønader etter kapittel 11 A. Etter folketrygdloven er imidlertid medlemskap i folketrygden et grunnvilkår for rett til tilleggsstønad. Det følger av formålsbestemmelsen i § 11 A-1 at tilleggsstønader skal kompensere for bestemte utgifter som et *medlem* har i forbindelse med gjennomføringen av et arbeidsrettet tiltak. Trygdeforordningen artikkel 7 og artikkel 21 nr. 1 innebærer at det ved bosetting i en annen EØS-stat kan måtte gjøres unntak fra vilkåret om medlemskap i folketrygden for å beholde tilleggsstønad fra Norge. Dette er imidlertid lite praktisk. I langt de fleste tilfeller vil lovvalgsregelen i trygdeforordningen artikkel 11 nr. 2 sørge for at Norge fortsetter å være lovvalgsstat i tilfeller hvor en mottaker av tilleggsstønad er bosatt i en annen EØS-stat, med den følge at vedkommende fortsetter å være medlem av folketrygden. Et eksempel er en mottaker av arbeidsavklaringspenger som bor eller bosetter seg i en annen EØS-stat, og som får tilleggsstønad fra folketrygden som følge av at Arbeids- og velferdsetaten har innvilget arbeidsrettede tiltak i bosettingsstaten.

Andre avtaler med betydning for trygdekoordinering

Også andre internasjonale avtaler har betydning for trygdekoordinering, se andre punktum i forslaget til ny § 11 A-1 a. Det er foreslått at disse gis virkning i norsk rett i eller i medhold av folketrygdloven § 1-3 a. Noen av disse avtalene innebærer langt på vei bare at trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen gis anvendelse for områder og personer som ikke er omfattet av trygdeforordningen etter EØS-avtalen. Kontaktpunktene omtalt ovenfor vil derfor også kunne gjøre seg gjeldende i disse sammenhengene. Dette gjelder EFTA-konvensjonen og nordisk konvensjon om trygd. Dette gjelder også bestemmelsene om trygdekoordinering i separasjonsavtalen mellom EØS/EFTA-statene og Storbritannia samt avtalen mellom EU og EØS/EFTA om trygdekoordinering for britiske borgere (triangleringsavtalen), som i dag er gjennomført i brexit-loven, og som nå inkorporeres i folketrygdloven med forslaget til ny § 1-3 a. Disse instrumentene kan imidlertid også inneholde særregler som ikke er dekket av kontaktpunkter omtalt under beskrivelsen av EØS-forordningene, eller som gjør unntak fra reglene i forordningene.

Se nærmere omtale av de multilaterale avtalene med betydning for trygdekoordinering i NOU 2021: 8 kapitlene 9 til 11.

Bilaterale avtaler av betydning for trygdekoordinering gjennomføres i norsk rett ved forskrift hjemlet i folketrygdloven ny § 1-3 a. De bilaterale trygdeavtalene tar først og fremst sikte på å regulere det trygdemessige lovvalget, og å regulere trygdekoordineringen av pensjoner og uføretrygd. Selv om det er grunnleggende likhetspunkter mellom de forskjellige avtalene, er det imidlertid en del forskjeller i de tekniske løsningene, og det ville føre for langt å redegjøre i detalj for disse avtalenes innhold i proposisjonen her. De fleste av avtalene er imidlertid basert på de samme grunnprinsippene om trygdedekning i én stat, likebehandling, delpensjoner, sammenlegging og eksportabilitet som trygdeforordningen er basert på.

De bilaterale avtalene og deres innvirkning på norsk trygdelovgivning er omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 12.

Hvorvidt en av de ovennevnte internasjonale avtalene får betydning i en konkret trygdesak, og hva betydningen i tilfelle vil være, vil avhenge av det konkrete innholdet i den aktuelle avtalen og de nærmere omstendighetene i saken.

Til innholdsfortegnelsen i kapittel 12

Som følge av forslaget om tilføyelse av en ny § 12-1 a, er innholdsfortegnelsen til kapittel 12 andre strekpunkt justert. Nåværende andre til femtende strekpunkt blir tredje til sekstende strekpunkt.

Det vises til punkt 7.5.2 i proposisjonen her.

Til ny § 12-1 a

Paragrafen er en oppfølging av Trygdekoordineringsutvalgets forslag til folkerettsmarkører i trygdelovgivningen, men lovteksten er noe forkortet og forenklet. Se nærmere omtale i kapittel 7 i proposisjonen her.

Ny § 12-1 a tas kun inn av informasjonshensyn, og bestemmelsen har i seg selv ingen rettskappende virkning. Aktuelle rettigheter og plikter ut over dem som framgår av loven, følger direkte av de avtalene som til enhver tid er gjennomført i norsk rett. Se forslagene til §§ 1-3 og ny 1-3 a og spesialmerknadene til disse paragrafene.

Som det framgår av *første ledd første punktum*, regnes uføretrygd etter folketrygdloven kapittel 12 som ytelse ved uførhet etter trygdeforordningen, jf. trygdeforordningen artikkel 3 nr. 1 bokstav c). Dette innebærer at bestemmelsene i folketrygdloven kapittel 12 må tolkes og anvendes i samsvar med de relevante bestemmelsene i trygdeforordningen, se *første ledd andre punktum*. Regler av betydning for uføretrygd framgår i hovedsak av trygdeforordningen avdeling I, avdeling II og avdeling III kapittel 4. Bestemmelsene i trygdeforordningen avdeling III kapittel 5 om pensjoner kan gjelde tilsvarende for uføretrygd, og får blant annet betydning for opptjening og beregning av ytelsen.

I det følgende redegjøres det for hovedtrekkene for hvilken betydning de folkerettslige instrumentene har for denne ytelsen. Redegjørelsen må leses i lys av de forbeholdene som presenteres i kapittel 1 og punkt 7.5.1 i proposisjonen her.

Trygdekoordineringsutvalgets omtale av kontaktpunktene mellom folketrygdlovens regler om uføretrygd og trygdeforordningens regler finnes i NOU 2021: 8 punkt 8.11.

Lovvalg

Lovvalsreglenes formål er å koordinere de aktuelle medlemsstatenes nasjonale bestemmelser om trygdedekning, for å forsøke å unngå at personer kommer i situasjoner der de enten står uten trygdedekning eller er trygdedekket i to stater samtidig, med

tilhørende avgiftsplikt til to trygdesystemer. Det er imidlertid grunn til å understreke at det faktisk er en stat utpekes som lovvalgsstat, ikke er ensbetydende med at den aktuelle personen faktisk blir trygdedekket i denne staten. Dette må vurderes etter de nasjonale reglene om trygdedekning, sammenholdt med likebehandlingsbestemmelsen i trygdeforordningen artikkel 4.

Lovvalsreglene innebærer som hovedregel at en person skal være underlagt lovgivningen i staten der han eller hun arbeider eller driver selvstendig virksomhet, jf. trygdeforordningen artikkel 11 nr. 3 bokstav a). Personer som ikke arbeider eller er i selvstendig virksomhet, skal som hovedregel være underlagt lovgivningen i bostedsstaten, jf. trygdeforordningen artikkel 11 nr. 3 bokstav e).

For uføretrygd er det avgjørende å avklare i hvilke medlemsstater vedkommende har vært trygdedekket i ulike perioder i livet. Dette skyldes at uføretrygd kun opptjenes i de periodene man er trygdedekket i den enkelte EØS-staten, jf. delpensjonsprinsippet.

For uføretrygd foretas som regel lovvalgs- og medlemskapsvurderingen på det tidspunktet da det søkes om trygden, hvilket vil kunne være lenge etter at trygderettighetene faktisk er opptjent. Hva som skal regnes som trygdetid i en stat som er utpekt som lovvalgsstat, defineres av nasjonal lovgivning. Trygdemyndighetene i de berørte statene utveksler derfor informasjon om opptjeningsperioder.

Reglene om lovvalg er omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 6 og punkt 8.11.2.2.

Likebehandling

Det er ikke tillatt å forskjellsbehandle norske statsborgere og andre personer som er omfattet av trygdeforordningens regler, jf. trygdeforordningen artikkel 4. Som en forlengelse av dette, kreves det i trygdeforordningen artikkel 5 at en EØS-stat likestiller ytelser, inntekter, faktiske forhold eller hendelser i hele EØS.

Folketrygdloven kapittel 12 inneholder ingen vilkår som knytter rettsvirkninger til status som norsk statsborger.

Forbudet mot indirekte forskjellsbehandling og kravet til likebehandling av ytelser, inntekter, faktiske forhold eller hendelser fra andre EØS-stater, vil for uføretrygd i praksis ha mindre betydning enn trygdeforordningen artikkel 6 om sammenlegging av tid og trygdeforordningen avdeling III kapittel 5, jf. artikkel 46 nr. 1.

Likebehandlingsprinsippet er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punktene 5.3 og 8.11.2.3.

Sammenlegging av tid

De generelle reglene om sammenlegging innebærer at opptjeningsperioder i andre stater som anvender trygdeforordningen i noen tilfeller skal legges sammen med opptjeningsperioder i Norge.

For uføretrygd suppleres de generelle sammenleggingsreglene i trygdeforordningen artikkel 6 med særregler i artikkel 51. Artikkel 51 er plassert i trygdeforordningen kapittel 5 om alderspensjon og etterlattepensjon, men får anvendelse også for uføretrygd, jf. artikkel 46 nr. 1.

Særregelen i artikkel 51 nr. 3 slår fast at dersom nasjonal lovgivning krever medlemskap i trygdeordningen da trygdetilfellet inntraff, skal dette vilkåret anses oppfylt dersom personen tidligere har vært trygdedekket i henhold til lovgivningen eller en særskilt ordning i den medlemsstaten som krever medlemskap da trygdetilfellet inntraff, og vedkommende var trygdedekket i en trygdeordning etter en annen medlemsstats lovgivning når tilfellet inntraff. For norsk rett innebærer dette at vilkåret i folketrygdloven § 12-2 om å ha vært medlem i folketrygden på uføretidspunktet, må anses oppfylt for personer som på uføretidspunktet var trygdedekket i trygdeordningen i en annen EØS-stat.

Retten til uføretrygd forutsetter som hovedregel en trygdetid på minst fem år umiddelbart før uføretidspunktet, jf. folketrygdloven § 12-2 første ledd. Trygdeforordningen artiklene 6 og 51 krever at trygdetid i andre EØS-stater legges sammen med trygdetid i folketrygden, dersom dette er nødvendig for å oppfylle inngangsvilkåret i nasjonal rett. Slik medregning innebærer at uføretrygd kan komme til utbetaling også for personer som har en trygdetid i Norge på mindre enn fem år. Sammenleggingen innebærer imidlertid ikke at ytelsens størrelse blir beregnet på bakgrunn av trygdetid i andre EØS-stater, se nedenfor om *pro rata*-beregning. Sammenlegging av trygdetid i folketrygden med trygdetid i andre EØS-stater kan også benyttes for oppfyllelse av kravene om trygdetid etter bestemmelsene om unntak fra femårsregelen i folketrygdloven § 12-2 andre og tredje ledd, som ble tatt inn i loven for å fange opp personer med sterk tilknytning til Norge, hvor det ville anses urimelig å nekte uføretrygd fra folketrygden selv om hovedregelen ikke er oppfylt.

Det framgår av trygdeforordningen artikkel 57 nr. 1 at det som utgangspunkt kan kreves at

man har noe norsk trygdetid å legge trygdetiden fra andre EØS-stater sammen med. Etter bestemmelsen er en stat ikke forpliktet til å gi ytelser dersom medlemstid etter egen lovgivning samlet er kortere enn ett år, med mindre statens egen lovgivning gir slik rett. Andre stater hvor det er opptjent pensjonsrettigheter, skal imidlertid ved sin *pro rata*-beregning av trygden medregne slike medlemsperioder. Folketrygdloven åpner ikke for å gi rett til uføretrygd basert på kortere medlems-tid enn ett år. Det kreves derfor at vedkommende har vært medlem i folketrygden i minst ett år for at det gjennom sammenlegging med trygdetid fra andre EØS-stater skal kunne foreligge rett til uføretrygd etter folketrygdloven § 12-2.

Flere medlemsperioder kan legges sammen for å oppfylle dette minstekravet. Alle medlemsperioder medregnes, også perioder før etableringen av folketrygden 1. januar 1967. Perioder med løpende kontantytelser i form av sykepenger, foreldrepenger, omsorgspenger og pleiepenger, samt perioder med dagpenger under arbeidsløshet, likestilles med arbeidsperioder.

For personer som ikke har vært yrkesaktive i noen EØS-stat, kreves det likevel til sammen minst tre års botid i Norge for rett til uføretrygd. Dette unntaket framgår av Norges oppføring i vedlegg XI til trygdeforordningen, se EØS-avtalen vedlegg VI nr. 1, bokstav l). Norges vedleggsoppføring i punkt 3 a) lyder: «Uavhengig av bestemmelsene i artikkel 6 er personer som ikke har hatt inntektsgivende arbeid i én eller flere EF-medlemsstater eller EFTA-stater berettiget til norsk pensjon bare dersom de har vært, eller tidligere har vært, permanent bosatt i Norge i minst tre år, underlagt de aldersgrenser som er fastsatt i norsk rett». Det følger imidlertid av punkt b) at unntaket ikke gjelder for norske pensjonsrettigheter opparbeidet av familiemedlemmer til personer som har eller har hatt inntektsgivende arbeid i Norge, eller for studenter eller deres familiemedlemmer. Bestemmelsene i trygdeforordningen artikkel 57 nr. 3 medfører at dersom det ikke foreligger minst ett års opptjening i noen av de berørte EØS-statene, og ingen av disse statene gir rett til uføretrygd for kortere tid, skal Norge, dersom Norge er den staten der vedkommende sist var medlem, likevel beregne uføretrygd, forutsatt at folketrygdlovens vilkår om fem års forutgående medlemskap eller unntakene fra femårsperioden i folketrygdloven kan oppfylles gjennom sammenlegging av periodene i andre EØS-stater. Tilsvarende vil eventuell norsk opptjening på mindre enn ett år tas med ved beregningen i en annen stat, dersom vedkommende sist var medlem der.

For mottakere av uføretrygd som ønsker å bosette seg i en tredjestat, kommer ikke forordningens regler om eksportabilitet til anvendelse. I folketrygdloven § 12-3 andre ledd er personer som har minst 20 års trygdetid, gitt unntak fra vilkåret om fortsatt medlemskap i folketrygden for å beholde den delen av uføretrygden som ikke er opptjent gjennom innbetaling. Trygdekoordineringsutvalget har lagt til grunn at trygdetid fra andre EØS-stater må sammenlegges med medlemstid i Norge ved vurderingen av om 20-års vilkåret er oppfylt, også når det gjelder eksport til tredjeland. Arbeids- og velferdsetaten har ikke praktisert sammenlegging av trygdetid i Norge med trygdetid i andre EØS-stater for å oppfylle vilkåret om 20 års botid ved eksport til land utenfor EØS. Arbeids- og inkluderingsdepartementet vil vurdere om etatens praksis er i tråd med trygdeforordningen.

Sammenleggingsprinsippet er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punktene 5.5 og 8.11.2.4.

Delpensjonsprinsippet

Delpensjonsprinsippet, også omtalt som *pro rata*-prinsippet, kommer til anvendelse for ytelser ved uførhet etter folketrygdloven kapittel 12. Dette innebærer at uføretrygden utbetales av hver av de involverte medlemsstatene i form av delpensjoner, utmålt i forhold til hvor lang opptjening den uføre har i hver enkelt stat.

Det er betydelige forskjeller mellom medlemsstatenes ordninger ved uførhet. Dette gjelder både vilkårene for å ha rett til en uføreytelse og beregningen av ytelsen. Av trygdeforordningen fortalen avsnitt 26 framgår det at koordineringen av ytelser ved uførhet «respekterer særtrekkene i nasjonal lovgivning, særlig med hensyn til anerkjennelse av uførhet og forverret uførhet». Ulikheter i vilkårene for å anses som ufør kan føre til at en person får innvilget uføretrygd fra en medlemsstat, men samtidig ikke anses som ufør i en annen medlemsstat.

Hvordan uføretrygden skal beregnes, følger av reglene om beregning av pensjonsytelser i trygdeforordningen artikkel 52. Gjennomføringen er nærmere regulert i forskrift 12. februar 2015 nr. 130 om beregning av uføretrygd etter EØS-avtalen. Forskriften gjelder tilsvarende ved beregning av uføretrygd etter trygdeavtaler som Norge har med andre stater, som har tilsvarende regler, jf. § 1.

Hvis vilkårene for uføretrygd er oppfylt etter nasjonal lovgivning, det vil si uten sammenlegging, skal størrelsen på uføretrygden fastsettes

ved å beregne hvilken uføretrygd personen har krav på etter reglene i folketrygdloven. Perioder med trygdetid i andre medlemsstater tas ikke med i beregningen.

En *pro rata*-beregning gjøres ved at det beregnes et teoretisk beløp lik den uføretrygden personen hadde fått dersom all trygdetid i alle EØS-stater hadde vært tilbakelagt i vedkommende stat. Dette teoretiske beløpet sier kun noe om hva personen ville hatt krav på i uføretrygd dersom trygdetid i de andre medlemsstatene var opptjent i Norge. Det teoretiske beløpet ved full uførhet tilsvarer 66 prosent av beregningsgrunnlaget, multiplisert med en brøk der teoretisk trygdetid er teller og 40 er nevner. Den teoretiske trygdetiden reduseres dersom trygdetiden etter folketrygdloven er mindre enn 40 år, se folketrygdloven § 12-13 fjerde ledd, men likevel slik at trygdetid i andre medlemsstater tas med i beregningen av trygdetid.

Den *pro rata*-beregnete uføretrygden fastsettes deretter ved at det teoretiske beløpet multipliseres med en brøk der norsk trygdetid forut for uføretidspunktet fastsatt i antall måneder er teller, og summen av norsk trygdetid og medlemstid i en annen medlemsstat forut for uføretidspunktet, fastsatt i antall måneder, er nevner.

Størrelsen på uføretrygden etter bestemmelsene i folketrygdloven sammenlignes deretter med størrelsen på den *pro rata*-beregnete uføretrygden. Personen vil ha krav på den høyeste uføretrygden av disse to alternativene, jf. trygdeforordningen artikkel 52 nr. 3. Det er likevel slik at dersom sammenlegging er nødvendig for å oppnå rett til uføretrygd, skal ytelsen alltid gis som en *pro rata*-trygd.

Delpensjonsprinsippet er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punktene 5.7 og 8.11.2.5.

Krav til opphold i Norge

Det er ingen særskilte krav til opphold i Norge for å beholde rett til uføretrygd. Det er likevel slik at utbetaling av uføretrygd utenfor Norge i utgangspunktet forutsetter at man fortsatt er medlem i folketrygden, jf. folketrygdloven § 12-3. Medlemmer i folketrygden er blant annet de som er bosatt i Norge, jf. folketrygdloven § 2-1. Dersom vedkommendes medlemskap bygger på at vedkommende er bosatt i Norge, og vedkommende oppholder seg i utlandet i et slikt omfang at vedkommende ikke lenger regnes for å være bosatt i Norge i folketrygdlovens forstand uten at det er andre grunnlag for medlemskap i folketrygden, vil retten til uføretrygd i utgangspunktet opphøre etter

de nasjonale reglene, jf. folketrygdloven § 12-3. Se nærmere omtale nedenfor om eksport av uføretrygd.

For uføre som forsørger barn, kan det gis et behovsprøvd barnetillegg på 0,4 G per barn. Det følger av folketrygdloven § 12-15 første ledd at barnetillegget er betinget av at den uføre selv er medlem i folketrygden og at barnet er bosatt og oppholder seg lovlig i Norge. Som for hovedytelsen må bosetting og opphold i en annen EØS-stat her likestilles med bosetting og opphold i Norge.

Tilsvarende gjelder for det behovsprøvde ektefelletillegget etter forskrift 3. juli 2014 nr. 947 om omregning av uførepensjon til uføretrygd § 8.

Eksportabilitet

Uføretrygden kan ikke reduseres eller stanses kun fordi mottakeren er bosatt i en annen EØS-stat, med mindre forordningen selv gir regler om noe annet, jf. trygdeforordningen artikkel 7.

Trygdeforordningen artikkel 7 medfører at kravet om fortsatt medlemskap i folketrygdloven § 12-3 første ledd for rett til bostedsbasert uføretrygd (for personer som ikke har minst 20 års trygdetid) som utgangspunkt ikke vil gjelde i tilfeller der mottakeren er bosatt i en annen EØS-stat.

I trygdeforordningen artikkel 70 er det imidlertid bestemt at visse ytelser som kommer inn under forordningen, likevel kan være unntatt fra eksportplikten etter artikkel 7. Dette gjelder såkalte «særlige, ikke-avgiftsbaserte kontantytelser». For at slike ytelser skal være unntatt eksport, må den aktuelle staten ha fått aksept for at de oppføres i vedlegg X til forordningen, se EØS-avtalen vedlegg VI nr. 1, bokstav k).

Hensynet til personer som blir uføre før fylte 26 år på grunn av en alvorlig og varig sykdom som er klart dokumentert, er i uføretrygden ivaretatt ved at det for denne gruppen er fastsatt et minstenivå (2,66 G) som er høyere enn det ordinære minstenivået (2,28 G). Norge har derfor fått oppført et unntak i vedlegg X til forordningen for «... garantert minste tilleggspensjon etter folketrygdlovens regler til personer som har blitt uføre i ung alder». Norges vedleggsoppføring ble utformet før det ble innført nye regler for ytelse ved uførhet fra 1. januar 2015. Før 2015 besto gammel alderspensjon, gjenlevendepensjon og uførepensjon alle av grunnpensjon, tilleggspensjon og/eller sært tillegg, og det var gitt felles bestemmelser i folketrygdloven kapittel 3. Det var i folketrygdloven § 3-21 gitt særlige regler for tilleggspensjon gjennom regler om antatte framtidige

pensjonspoeng for unge uføre født etter 1940. For unge uføre født før 1941, framgår tilsvarende bestemmelser av folketrygdloven § 3-22. Dette er bakgrunnen for at vedleggsoppføringen viser til «garantert minste tilleggspensjon». Særrettighetene for personer med uføretrygd som blir uføre før fylte 26 år på grunn av en alvorlig og varig sykdom som er klart dokumentert, er videreført i den någjeldende uføretrygden. Uføretrygden består imidlertid ikke lenger av grunnpensjon og tilleggspensjon.

Som følge av endringer i folketrygdloven, er følgelig formuleringen i vedleggsoppføringen ikke lenger en presis henvisning til de særskilte rettighetene for personer som har blitt uføre før fylte 26 år. Norske henstillinger om oppdateringer i disse vedleggene legges fram for EØS-komiteen, som består av representanter for avtalepartene. Departementet har 4. mai 2021 bedt EFTA-sekretariatet om å få justert vedleggsoppføringen slik at den reflekterer endringene i nasjonal rett. Trygdekoordineringsutvalget uttalte at de ikke kunne se at det ut over endringene i hvordan de garanterte minsteytelserne beregnes, er foretatt endringer i garantiens innretning og finansiering, som skulle tilsi at disse ytelsene ikke lenger er å anse som «særlige, ikke-avgiftsbaserte kontantytelser». Departementet deler denne vurderingen.

Det faktum at ordningen omfattes av trygdeforordningen artikkel 70, innebærer at trygdeforordningen artikkel 7 om eksportplikt ikke kommer til anvendelse, slik at et nasjonalt eksportforbud også kan anvendes i EØS-tilfellene. Dette betyr ikke at Norge kan oppstille et generelt eksportforbud for uføretrygd tilstått med rettigheter som ung ufør, men at det ved eksport til andre EØS-stater må foretas en omregning, slik at uføretrygden beregnes uten særrettighetene for unge uføre. Det vil si en ytelse opptjent gjennom innbetaling, eller en ordinær minsteytelse dersom dette gir en høyere ytelse.

Det er etter folketrygdloven ingen eksportbegrensninger for den delen av uføretrygden som er opptjent gjennom innbetaling, jf. § 12-3 andre ledd andre punktum. Følgelig medfører ikke EØS-avtalen noen utvidelse av eksportadgangen.

Reglene om eksportabilitet er omtalt i NOU 2021: 8 punktene 5.6 og 8.11.2.6.

Andre avtaler med betydning for trygdekoordinering

Også andre internasjonale avtaler har betydning for trygdekoordinering, se andre punktum i forslaget til ny § 12-1 a. Det er foreslått at disse gis virkning i norsk rett i eller i medhold av folke-

trygdloven § 1-3 a. Noen av disse avtalene innebærer langt på vei bare at trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen gis anvendelse for områder og personer som ikke er omfattet av trygdeforordningen etter EØS-avtalen. Kontaktpunktene omtalt ovenfor vil derfor også kunne gjøre seg gjeldende i disse sammenhengene. Dette gjelder EFTA-konvensjonen og nordisk konvensjon om trygd. Dette gjelder også bestemmelsene om trygdekoordinering i separasjonsavtalen mellom EØS/EFTA-statene og Storbritannia samt avtalen mellom EU og EØS/EFTA om trygdekoordinering for britiske borgere (triangleringsavtalen), som i dag er gjennomført i brexitloven, og som nå inkorporeres i folketrygdloven med forslaget til ny § 1-3 a. Disse instrumentene kan imidlertid også inneholde særregler som ikke er dekket av kontaktpunktene omtalt under beskrivelsen av EØS-forordningene, eller som gjør unntak fra reglene i forordningene.

Se nærmere omtale av de multilaterale avtalene med betydning for trygdekoordinering i NOU 2021: 8 kapitlene 9 til 11.

Bilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering gjennomføres i norsk rett ved forskrift hjemlet i folketrygdloven ny § 1-3 a. De bilaterale trygdeavtalene tar først og fremst sikte på å regulere det trygdemessige lovvalget, og å regulere trygdekoordineringen av pensjoner og uføretrygd. Selv om det er grunnleggende likhetspunkter mellom de forskjellige avtalene, er det imidlertid en del forskjeller i de tekniske løsningene, og det ville føre for langt å redegjøre i detalj for disse avtalenes innhold i proposisjonen her. De fleste av avtalene er imidlertid basert på de samme grunnprinsippene om trygdedekning i én stat, likebehandling, delpensjoner, sammenlegging og eksportabilitet som trygdeforordningen er basert på.

De bilaterale avtalene og deres innvirkning på norsk trygdelovgivning er omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 12.

Hvorvidt en av de ovennevnte internasjonale avtalene får betydning i en konkret trygdesak, og hva betydningen i tilfelle vil være, vil avhenge av det konkrete innholdet i den aktuelle avtalen og de nærmere omstendighetene i saken.

Nærmere om forslaget til nytt andre ledd

I *andre ledd* er departementet gitt hjemmel til å kunne gi nærmere regler i forskrift som supplerer eller legger til rette for etterlevelse av trygdeforordningens bestemmelser om ytelser ved ufør-

het. Det vises til omtale av dette i punkt 7.5.2.4 i proposisjonen her.

Til innholdsfortegnelsen i kapittel 13

Som følge av forslaget om tilføyelse av en ny § 13-1 a, er innholdsfortegnelsen til kapittel 13 andre strekpunkt justert. Nåværende andre til niende strekpunkt blir tredje til tiende strekpunkt.

Det vises til punkt 7.5.2 i proposisjonen her.

Til ny § 13-1 a

Paragrafen er en oppfølging av Trygdekoordineringsutvalgets forslag til folkerettsmarkører i trygdelovgivningen, men lovteksten er noe forkortet og forenklet. Se nærmere omtale i kapittel 7 i proposisjonen her.

Ny § 13-1 a tas kun inn av informasjonshensyn, og bestemmelsen har i seg selv ingen rettskappende virkning. Aktuelle rettigheter og plikter ut over dem som framgår av loven, følger direkte av de avtalene som til enhver tid er gjennomført i norsk rett. Se forslagene til §§ 1-3 og 1-3 a og spesialmerknadene til disse paragrafene.

Som det framgår av *første ledd første punktum*, regnes yrkesskadedekning etter folketrygdloven kapittel 13 som ytelser ved yrkesskade og yrkessykdom etter trygdeforordningen, jf. trygdeforordningen artikkel 3 nr. 1 bokstav f). Dette innebærer at bestemmelsene i folketrygdloven kapittel 13 må tolkes og anvendes i samsvar med de relevante bestemmelsene i trygdeforordningen, *se første ledd andre punktum*. Regler av betydning for ytelser ved yrkesskade og yrkessykdom framgår i hovedsak av trygdeforordningen avdeling I, avdeling II og avdeling III kapittel 2.

I det følgende redegjøres det for hovedtrekkene for hvilken betydning de folkerettslige instrumentene har for yrkesskadedekning etter folketrygdloven. Det redegjøres ikke for betydningen de folkerettslige instrumentene kan ha for særfordeler for yrkesskade, jf. folketrygdloven § 13-2. Redegjørelsen må leses i lys av de forbeholdene som presenteres i kapittel 1 og punkt 7.5.1 i proposisjonen her.

Trygdekoordineringsutvalgets omtale av kontaktpunktene mellom folketrygdlovens regler om yrkesskade og trygdeforordningens regler finnes i NOU 2021: 8 punkt 8.9.

Lovvalg

Lovvalsreglernes formål er å koordinere de aktuelle medlemsstatenes nasjonale bestemmelser om tryg-

dedekning, for å forsøke å unngå at personer kommer i situasjoner der de enten står uten trygdedekning eller er trygdedekket i to stater samtidig, med tilhørende avgiftsplikt til to trygdesystemer. Det er imidlertid grunn til å understreke at det faktisk er en stat utpekes som lovvalgsstat, ikke er ensbetydende med at den aktuelle personen faktisk blir trygdedekket i denne staten. Dette må vurderes etter de nasjonale reglene om trygdedekning, sammenholdt med likebehandlingsbestemmelsen i trygdeforordningen artikkel 4.

Lovvalsreglene innebærer som hovedregel at en person skal være underlagt lovgivningen i staten der han eller hun arbeider eller driver selvstendig virksomhet, jf. trygdeforordningen artikkel 11 nr. 3 bokstav a). Personer som ikke arbeider eller er i selvstendig virksomhet, skal som hovedregel være underlagt lovgivningen i bostedsstaten, jf. trygdeforordningen artikkel 11 nr. 3 bokstav e).

Arbeidstakere fra andre EØS-stater vil ved arbeid i Norge være omfattet av norsk lovgivning og bli pliktig trygdedekket og herunder omfattet av yrkesskadedekningen. En selvstendig næringsdrivende fra en annen EØS-stat som arbeider i Norge, må imidlertid, på samme måte som norske selvstendige næringsdrivende, ha tegnet frivillig yrkesskadetrygd for å kunne være yrkesskadedekket. En norsk arbeidstaker som er utsendt av arbeidsgiveren for å arbeide i en annen EØS-stat, vil være underlagt norsk lovgivning etter særregelen i trygdeforordningen artikkel 12, og vil være trygdedekket i Norge. Vedkommende vil, ved en eventuell yrkesskade, være yrkesskadedekket dersom de øvrige vilkårene i folketrygdloven §§ 13-6 til 13-13 er oppfylt. Norske studenter i utlandet vil, dersom de under studieoppholdet beholder Norge som lovvalgsstat og fortsetter å være trygdedekket i Norge, være yrkesskadedekket for eventuelle yrkesskader som de blir påført på undervisningsstedet i undervisningstiden, se folketrygdloven § 13-10.

De generelle reglene om lovvalg er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 6.

Likebehandling

Det er ikke tillatt å forskjellsbehandle norske statsborgere og andre personer som er omfattet av trygdeforordningens regler, jf. trygdeforordningen artikkel 4. Som en forlengelse av dette, krever artikkel 5 at en EØS-stat likestiller ytelse, inntekter, faktiske forhold eller hendelser i hele EØS.

Folketrygdlovens regler om yrkesskadedekning inneholder ingen vilkår som knytter rettsvirkninger til status som norsk statsborger.

Folketrygdloven kapittel 13 stiller heller ikke opp vilkår om at arbeidsulykken må ha skjedd i Norge. Det er imidlertid et vilkår at vedkommende var yrkesskadedekket på skadetidspunktet, jf. folketrygdloven §§ 13-6 til 13-13. I det ligger det et krav om at vedkommende må ha vært medlem av trygden. Dersom en person som omfattes av forordningens personkrets er underlagt norsk lovgivning etter trygdeforordningens regler om lovvalg og på skadetidspunktet var yrkesskadedekket etter reglene i folketrygdloven kapittel 13, sammenholdt med trygdeforordningen artikkel 4, vil vedkommende kunne få godkjent en yrkesskade selv om ulykken skjer i utlandet.

De generelle reglene om likebehandling er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.3.

Sammenlegging av tid

De generelle reglene om sammenlegging innebærer at opptjeningsperioder i andre stater som anvender trygdeforordningen i noen tilfeller skal legges sammen med opptjeningsperioder i Norge. Reglene om yrkesskadedekning i folketrygdloven kapittel 13 inneholder ingen regler der trygdeforordningens sammenleggingsregler får betydning.

De generelle reglene om sammenlegging er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.5.

Eksportabilitet og bevegelsesfrihet

Reglene om yrkesskadedekning oppstiller, som nevnt ovenfor under «Likebehandling», ingen særskilte krav til opphold i Norge.

De generelle reglene om eksportabilitet er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.6.

Andre avtaler med betydning for trygdekoordinering

Også andre internasjonale avtaler har betydning for trygdekoordinering, se *første ledd andre punktum* i forslaget til ny § 13-1 a. Det er foreslått at disse gis virkning i norsk rett i eller i medhold av folketrygdloven § 1-3 a. Noen av disse avtalene innebærer langt på vei bare at trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen gis anvendelse for områder og personer som ikke er omfattet av trygdeforordningen etter EØS-avtalen. Kontaktpunktene omtalt ovenfor vil derfor også kunne gjøre seg gjeldende i disse sammenhengene. Dette gjelder EFTA-konvensjonen og nordisk konvensjon om

trygd. Dette gjelder også bestemmelsene om trygdekoordinering i separasjonsavtalen mellom EØS/EFTA-statene og Storbritannia samt avtalen mellom EU og EØS/EFTA om trygdekoordinering for britiske borgere (triangleringsavtalen), som i dag er gjennomført i brexit-loven, og som nå inkorporeres i folketrygdloven med forslaget til ny § 1-3 a. Disse instrumentene kan imidlertid også inneholde særregler som ikke er dekket av kontaktpunktene omtalt under beskrivelsen av EØS-forordningene, eller som gjør unntak fra reglene i forordningene.

Se nærmere omtale av de multilaterale avtalene med betydning for trygdekoordinering i NOU 2021: 8 kapitlene 9 til 11.

Bilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering gjennomføres i norsk rett ved forskrift hjemlet i folketrygdloven ny § 1-3 a andre ledd. De bilaterale trygdeavtalene tar først og fremst sikte på å regulere det trygdemessige lovvalget, og å regulere trygdekoordineringen av pensjoner og uføretrygd. Selv om det er grunnleggende likhetspunkter mellom de forskjellige avtalene, er det imidlertid en del forskjeller i de tekniske løsningene, og det ville føre for langt å redegjøre i detalj for disse avtalenes innhold i proposisjonen her. De fleste av avtalene er imidlertid basert på de samme grunnprinsippene om trygdedekning i én stat, likebehandling, delpensjoner, sammenlegging og eksportabilitet av pensjoner som trygdeforordningen er basert på.

De bilaterale avtalene og deres innvirkning på norsk trygdelovgivning er omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 12.

Hvorvidt en av de ovennevnte internasjonale avtalene får betydning i en konkret trygdesak, og hva betydningen i tilfelle vil være, vil avhenge av det konkrete innholdet i den aktuelle avtalen og de nærmere omstendighetene i saken.

Til innholdsfortegnelsen i kapittel 14

Som følge av forslaget om tilføyelse av en ny § 14-1 a, er innholdsfortegnelsen til kapittel 14 andre strekpunkt justert. Nåværende andre til sjuende strekpunkt blir tredje til åttende strekpunkt.

Det vises til punkt 7.5.2 i proposisjonen her.

Til ny § 14-1 a

Paragrafen er en oppfølging av Trygdekoordineringsutvalgets forslag til folkerettsmarkører i trygdelovgivningen, men lovteksten er noe forkortet og forenklet. Se nærmere omtale i kapittel 7 i proposisjonen her. Utvalget foreslo en lovfesting av at engangsstønad ved fødsel og adopsjon ikke er

omfattet av trygdeforordningen, noe som ikke følges opp. Engangsstønaden er ført opp i trygdeforordningens vedlegg I avsnitt II, se EØS-avtalen vedlegg VI, nr. 1, bokstav c), og er med dette unntatt fra trygdeforordningens virkeområde. Se for øvrig omtale i punkt 8.8.1.4 i NOU 2021: 8.

Ny § 14-1 a tas kun inn av informasjonshensyn, og bestemmelsen har i seg selv ingen rettskappende virkning. Aktuelle rettigheter og plikter ut over dem som framgår av loven, følger direkte av de avtalene som til enhver tid er gjennomført i norsk rett. Se forslagene til §§ 1-3 og 1-3 a og spesialmerkene til disse paragraferne.

Som det framgår av *første punktum*, regnes svangerskapsenger og foreldrepenger som ytelser til mor ved svangerskap og fødsel og tilsvarende ytelser til far, jf. trygdeforordningen artikkel 3 nr. 1 bokstav b). Dette innebærer at bestemmelsene i folketrygdloven kapittel 14 skal tolkes og anvendes i samsvar med de relevante bestemmelsene i trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen, se *andre punktum*. Regler av betydning for svangerskapsenger og foreldrepenger framgår i hovedsak av trygdeforordningen avdeling I, avdeling II og avdeling III kapittel 1. Klassifiseringen av foreldrepenger har variert mellom EØS-statene, og Kommisjonen foreslo i 2016 endringer i forordningene, se blant annet omtale i NOU 2021: 8 punkt 8.8.2.1.

I det følgende redegjøres det for hovedtrekkene for hvilken betydning de folkerettslige instrumentene har for denne ytelsen. Redegjørelsen må leses i lys av de forbeholdene som presenteres i kapittel 1 og punkt 7.5.1 i proposisjonen her. Trygdekoordineringsutvalgets omtale av kontaktpunktene mellom folketrygdlovens regler om svangerskapsenger og foreldrepenger og trygdeforordningens regler finnes i NOU 2021: 8 punkt 8.8.

Lovvalg

Lovvalsreglenes formål er å koordinere de aktuelle medlemsstatenes nasjonale bestemmelser om trygdedekning, for å forsøke å unngå at personer kommer i situasjoner der de enten står uten trygdedekning eller er trygdedekket i to stater samtidig, med tilhørende avgiftsplikt til to trygdesystemer. Det er imidlertid grunn til å understreke at det faktum at en stat utpekes som lovvalgsstat, ikke er ensbetydende med at den aktuelle personen faktisk blir trygdedekket i denne staten. Dette må vurderes etter de nasjonale reglene om trygdedekning, sammenholdt med likebehandlingsbestemmelsen i trygdeforordningen artikkel 4.

Lovvalsreglene innebærer som hovedregel at en person skal være underlagt lovgivningen i staten der han eller hun arbeider eller driver selvstendig virksomhet, jf. trygdeforordningen artikkel 11 nr. 3 bokstav a). Personer som ikke arbeider eller driver selvstendig virksomhet, skal som hovedregel være underlagt lovgivningen i bostedsstaten, jf. trygdeforordningen artikkel 11 nr. 3 bokstav e).

Rett til svangerskapspenge og foreldrepenger forutsetter medlemskap i folketrygden. Trygdeforordningen kan medføre at dette vilkårets betydning for ytelsen påvirkes av forordningens regler om lovvalg, se forslag til § 2-1 a og spesialmerknadene til denne bestemmelsen.

Svangerskapspenge og foreldrepenger er ytelser som skal kompensere for bortfall av inntekt, og er slik knyttet til å ha utført lønnet arbeid eller drevet selvstendig virksomhet. Ut fra hovedregelen om at arbeidstakere er underlagt arbeidsstatens lovgivning, jf. trygdeforordningen artikkel 11 nr. 3 bokstav a), er det normalt bare personer som har et arbeidsforhold i Norge på tidspunktet umiddelbart før uttak av ytelsene, som har rett til dem. Et praktisk unntak er utsendte arbeidstakere. Slike arbeidstakere, som av arbeidsgiveren er sendt for å arbeide i en annen EØS-stat, er underlagt lovgivningen i arbeidsgiverens hjemstat og må rette krav om foreldrepenger til denne statens trygdemyndigheter.

Svangerskapspenge og foreldrepenger ytes som følge av lønnet arbeid eller selvstendig virksomhet. Det følger av trygdeforordningen artikkel 11 nr. 2 at mottak av slike ytelser likestilles med å utføre arbeid eller å drive virksomhet, noe som innebærer at en person som mottar svangerskapspenge eller foreldrepenger fra Norge, kan flytte til (eller bli boende i) en annen EØS-stat uten at dette i seg selv får betydning for retten til disse ytelsene.

Det er adgang til å ta ut graderte foreldrepenger ved delvis arbeid, jf. folketrygdloven § 14-16. Dersom en forelder som mottar foreldrepenger fra Norge begynner å arbeide delvis i en annen EØS-stat, vil forordningens regler i artikkel 13 om arbeid i flere stater komme til anvendelse, og det er disse reglene som avgjør om Norge fortsatt er lovvalgsstat.

De generelle reglene om lovvalg er omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 6.

Likebehandling

Det er ikke tillatt å forskjellsbehandle norske statsborgere og andre personer som er omfattet

av trygdeforordningens regler, jf. trygdeforordningen artikkel 4. Som en forlengelse av dette, kreves det i trygdeforordningen artikkel 5 at en EØS-stat likestiller ytelser, inntekter, faktiske forhold eller hendelser i hele EØS.

Folketrygdlovens regler om foreldrepenger inneholder ingen vilkår som knytter rettsvirkninger til status som norsk statsborger.

Etter folketrygdloven § 14-13 stilles det krav om at mor er i aktivitet for at far skal ha rett til å få utbetalt foreldrepenger utover fedrekvoten. Aktivitetskravet for mor gjelder etter folketrygdloven § 14-14 også i tilfeller der mor ikke har rett til foreldrepenger, og mors aktivitet er et vilkår for at far i et slikt tilfelle skal få utbetalt foreldrepenger overhodet. Det gjelder ikke noe unntak for en periode tilsvarende fedrekvoten i disse tilfellene. Trygdeforordningen artikkel 5 kommer etter utvalgets syn til anvendelse. For det første må mor kunne gjennomføre de påkrevde aktivitetene også i andre EØS-stater, jf. artikkel 5 bokstav b). For det andre er forordningen artikkel 5 av betydning for unntaket fra aktivitetskravet regulert i folketrygdloven § 14-12 andre ledd. Unntaket innebærer at mor ikke behøver å oppfylle aktivitetskravet under fars uttak av fedrekvoten i tilfeller hvor begge foreldrene fyller vilkårene for rett til foreldrepenger. Ved vurderingen av om dette vilkåret er oppfylt, må det derfor etter utvalgets syn også tas hensyn til om mor har opptjent rett til en tilsvarende ytelse som foreldrepenger i en annen EØS-stat, jf. artikkel 5 bokstav a). Vilkåret «rett til foreldrepenger» i folketrygdloven § 14-12 første ledd må også anses oppfylt i et tilfelle hvor mors yrkesaktivitet i en annen EØS-stat tilsier at hun ville hatt rett til foreldrepenger fra folketrygden dersom hun hadde hatt Norge som lovvalgsstat, jf. forordningen artikkel 5 bokstav b).

Foreldrepenger er en selvstendig opptjent rettighet, og det er kun far som i tilfeller som omtalt her har opptjent rett til foreldrepenger fra Norge. Samtidig tilsier forordningen artikkel 5 at fars og mors uttak av foreldrepenger i disse tilfellene må samordnes, jf. også trygdeforordningen artikkel 10.

Aktivitetskravet i foreldrepengeordningen innebærer, som nevnt ovenfor, at det i visse situasjoner kreves at mor er i arbeid for at far skal kunne ta ut foreldrepenger. Dersom begge foreldrene har opptjent rett til foreldrepenger fra Norge, har far rett til å ta ut fedrekvoten uten at mor oppfyller aktivitetskravet. Etter dagens praksis tas det i denne vurderingen ikke hensyn til at mor har arbeidet i en annen EØS-stat. Barne- og familiedepartementet er enig i Trygdekoordineringsutvalgets vurdering av

at det også bør tas hensyn til mors opptjening i en annen EØS-stat ved vurderingen av om far har rett til å ta ut en periode som tilsvarende fedrekvoten uten at aktivitetskravet er oppfylt. Det er besluttet at en omlegging av dagens praksis skal sees i sammenheng med endringene i foreldrepengeordningen som skal gjennomføres i forbindelse med tilpasningen til Europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2019/1158 av 20. juni 2019 om balanse mellom arbeid og privatliv for foreldre og omsorgspersoner og om oppheving av rådsdirektiv 2010/18/EU. Omleggingene skal gjelde fra 2. august 2022, se omtale i Barne- og familiedepartementets Prop. 1 S (2021–2022), s. 198 og 200.

Likebehandlingsprinsippet er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.3.

Sammenlegging av tid – betydning for opptjeningstid/perioder

De generelle reglene om sammenlegging innebærer at opptjeningsperioder i andre stater som anvender trygdeforordningen, i noen tilfeller skal legges sammen med opptjeningsperioder i Norge.

Når folketrygdloven stiller krav om forutgående arbeid i en nærmere bestemt periode for rett til en ytelse, skal tilsvarende perioder tilbakelagt i trygdeordningen i enhver annen EØS-stat tas i betraktning, jf. trygdeforordningen artikkel 6. Gjennomføringsforordningen artikkel 12 gir nærmere regler om dette. Reglene om sammenlegging av perioder med arbeid suppleres av trygdeforordningen artikkel 5 bokstav a), som krever likebehandling med hensyn til ytelser, inntekter, faktiske forhold eller hendelser i Norge og EØS for øvrig.

For rett til svangerskapspengene etter folketrygdloven § 14-4 gjelder samme krav til opptjeningstid som for sykepengene (fire ukers forutgående arbeid), se bestemmelsens tredje ledd andre punktum. Det viser til omtalen av dette i spesialmerknaden til § 8-1 a, da forordningens regler er de samme for ytelser ved sykdom og ytelser til mor ved svangerskap og fødsel og de tilsvarende ytelser til far.

Trygdeforordningen innebærer at opptjeningsvilkårene i folketrygdloven § 14-6 kan oppfylles ved sammenlegging av opptjeningsperioder fra andre EØS-stater, for eksempel tilfeller hvor vedkommende har en forutgående periode med arbeid i en annen EØS-stat, jf. forordningen artikkel 6.

Dersom mor eller far allerede har tatt ut tilsvarende ytelser i en annen EØS-stat, må imidlertid

ytelsene samordnes, jf. trygdeforordningen artiklene 5 og 10.

Periodene i ulike EØS-stater kan bare legges sammen dersom det siste arbeidsforholdet før foreldrepengeperioden starter var i Norge. Vedkommende må ha tiltrådt stillingen og arbeidet minimum en dag i Norge.

Sammenlegging av inntekter – betydning for beregning av svangerskaps- og foreldrepenge

Svangerskaps- og foreldrepenge beregnes etter reglene for sykepenge i folketrygdloven kapittel 8, jf. folketrygdloven §§ 14-4 og 14-7. Trygdeforordningens betydning for disse reglene er omtalt i spesialmerknaden til § 8-1 a.

Eksportabilitet

De generelle reglene om eksportabilitet er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.6. Disse innebærer blant annet at en ytelse ikke kan reduseres eller stanses kun fordi mottakeren er bosatt i en annen EØS-stat, med mindre forordningen selv gir regler om noe annet, jf. trygdeforordningen artikkel 7 og artikkel 21 nr. 1.

Svangerskaps- og foreldrepenge anses som kontantytelser som følge av å ha utført lønnet arbeid eller drevet selvstendig virksomhet, og en mottaker av disse ytelsene anses fortsatt å utøve slikt arbeid eller slik virksomhet ved anvendelse av trygdeforordningens lovvalgsregler, se trygdeforordningen artikkel 11 nr. 2. Den særlige lovvalgsregelen i trygdeforordningen artikkel 11 nr. 2 medfører at Norge normalt vil være lovvalgsstat for en mottaker av norske foreldrepenge, selv om mottakeren bor i eller senere flytter til en annen EØS-stat. I disse tilfellene er det derfor ikke behov for å gjøre unntak fra folketrygdlovens krav til medlemskap i folketrygden.

Det er ingen særskilte krav til opphold i Norge for rett til foreldrepenge.

Bevegelsesfrihet – særlig om graderte foreldrepenge og utsettelse av uttak av foreldrepenge

Folketrygdloven kapittel 14 oppstiller ikke noe krav om opphold i Norge for mottakere av svangerskaps- eller foreldrepenge. Svangerskaps- og foreldrepenge utbetales både til personer bosatt i andre EØS-stater og til personer som midlertidig oppholder seg i andre EØS-stater.

Uttak av foreldrepenge likestilles med yrkesaktivitet (trygdeforordningen artikkel 11 nr. 2). Forordningens regler om lovvalg ved arbeid i

flere EØS-stater avgjør om Norge fortsatt vil være kompetent stat ved delvis arbeid i annen EØS-stat.

Forordningen artikkel 5 bokstav b) krever likestilling av rettsstiftende faktiske forhold inntrådt i Norge og i andre EØS-stater. En mottaker av foreldrepenger som kan dokumentere inntekts-givende arbeid på heltid i en annen EØS-stat, har derfor krav på utsatt uttak av foreldrepenger. Det antas at forordningen artikkel 5 bokstav b) innebærer at uttaket av foreldrepenger fra Norge må kunne gjenopptas etter at arbeidet har opphørt i tilfeller hvor Norge igjen blir lovvalgsstat for vedkommende.

Andre avtaler med betydning for trygdekoordinering

Også andre internasjonale avtaler har betydning for trygdekoordinering, se *andre punktum* i forslaget til ny § 14-1 a. Det er foreslått at disse gis virkning i norsk rett i eller i medhold av folketrygdloven § 1-3 a. Noen av disse avtalene innebærer langt på vei bare at trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen gis anvendelse for områder og personer som ikke er omfattet av trygdeforordningen etter EØS-avtalen. Kontaktpunktene omtalt ovenfor vil derfor også kunne gjøre seg gjeldende i disse sammenhengene. Dette gjelder EFTA-konvensjonen og nordisk konvensjon om trygd. Dette gjelder også bestemmelsene om trygdekoordinering i separasjonsavtalen mellom EØS/EFTA-statene og Storbritannia samt avtalen mellom EU og EØS/EFTA om trygdekoordinering for britiske borgere (triangleringsavtalen), som i dag er gjennomført i brexit-loven, og som nå inkorporeres i folketrygdloven med forslaget til ny § 1-3 a. Disse instrumentene kan imidlertid også inneholde særregler som ikke er dekket av kontaktpunktene omtalt under beskrivelsen av EØS-forordningene, eller som gjør unntak fra reglene i forordningene.

Se nærmere omtale av de multilaterale avtalene med betydning for trygdekoordinering i NOU 2021: 8 kapitlene 9 til 11.

Bilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering gjennomføres i norsk rett ved forskrift hjemlet i folketrygdloven ny § 1-3 a. De bilaterale trygdeavtalene tar først og fremst sikte på å regulere det trygdemessige lovvalget, og å regulere trygdekoordineringen av pensjoner og uføretrygd. Selv om det er grunnleggende likhetspunkter mellom de forskjellige avtalene, er det imidlertid en del forskjeller i de tekniske løsningsene, og det ville føre for langt å redegjøre i detalj for disse avtalenes innhold i proposisjonen her. De fleste av avtalene er imidlertid basert på de

samme grunnprinsippene om trygdedekning i én stat, likebehandling, delpensjoner, sammenlegging og eksportabilitet av pensjoner som trygdeforordningen er basert på.

De bilaterale avtalene og deres innvirkning på norsk trygdlovgivning er omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 12.

Hvorvidt en av de ovennevnte internasjonale avtalene får betydning i en konkret trygdesak, og hva betydningen i tilfelle vil være, vil avhenge av det konkrete innholdet i den aktuelle avtalen og de nærmere omstendighetene i saken.

Til innholdsfortegnelsen i kapittel 16

Som følge av forslaget om tilføyelse av en ny § 16-1 a, er innholdsfortegnelsen til kapittel 16 andre strekpunkt justert. Nåværende andre til sjette strekpunkt blir tredje til sjuende strekpunkt.

Det vises til punkt 7.5.2 i proposisjonen her.

Til ny § 16-1 a

Paragrafen er en oppfølging av Trygdekoordineringsutvalgets forslag til folkerettsmarkører i trygdlovgivningen, men lovteksten er noe forkortet og forenklet. Se nærmere omtale i kapittel 7 i proposisjonen her.

Ny § 16-1 a tas kun inn av informasjonshensyn, og bestemmelsen har i seg selv ingen rettsskappende virkning. Aktuelle rettigheter og plikter ut over dem som framgår av loven, følger direkte av de avtalene som til enhver tid er gjennomført i norsk rett. Se forslagene til §§ 1-3 og 1-3 a og spesialmerkene til disse paragrafene.

Som det framgår av *første ledd første punktum*, regnes ytelser til tidligere familiepleier etter folketrygdloven kapittel 16 som en ytelse til etterlatte etter trygdeforordningen, jf. trygdeforordningen artikkel 3 nr. 1 bokstav e). Regler av betydning for ytelser til etterlatte framgår i hovedsak av trygdeforordningen avdeling I, avdeling II og avdeling III kapittel 5. Dette innebærer at bestemmelsene i folketrygdloven kapittel 16 må tolkes og anvendes i samsvar med de relevante bestemmelsene i trygdeforordningen, se *første ledd andre punktum*.

I det følgende redegjøres det for hovedtrekkene for hvilken betydning de folkerettslige instrumentene har for denne ytelsen. Redegjørelsen må leses i lys av de forbeholdene som presenteres i kapittel 1 og punkt 7.5.1 i proposisjonen her.

Trygdekoordineringsutvalgets omtale av folketrygdlovens regler om ytelser til tidligere familiepleiere og kontaktpunktene mellom disse og

trygdeforordningens regler finnes i NOU 2021: 8 punkt 8.15.

Lovvalg

Lovvalsreglernes formål er å koordinere de aktuelle statenes nasjonale bestemmelser om trygdedekning, for å forsøke å unngå at personer kommer i situasjoner der de enten står uten trygdedekning eller er trygdedekket i to stater samtidig, med tilhørende avgiftsplikt til to trygdesystemer. Det er imidlertid grunn til å understreke at det faktisk er en stat utpekes som lovvalgsstat, ikke er ensbetydende med at den aktuelle personen faktisk blir trygdedekket i denne staten. Dette må vurderes etter de nasjonale reglene om trygdedekning, sammenholdt med likebehandlingsbestemmelsen i trygdeforordningen artikkel 4.

Lovvalsreglene innebærer som hovedregel at en person skal være underlagt lovgivningen i staten der han eller hun arbeider eller driver selvstendig virksomhet, jf. trygdeforordningen artikkel 11 nr. 3 bokstav a). Personer som ikke arbeider eller er i selvstendig virksomhet, skal som hovedregel være underlagt lovgivningen i bostedsstaten, jf. trygdeforordningen artikkel 11 nr. 3 bokstav e).

For ytelser til tidligere familiepleier må det avklares i hvilke EØS-stater familiepleieren har vært trygdedekket i ulike perioder i livet. Dette skyldes at ytelser til tidligere familiepleier kun opptjenes i de periodene man er trygdedekket i den enkelte EØS-staten, jf. delpensjonsprinsippet. Det vises til omtale av delpensjonsprinsippet og dets innvirkning på ytelser til tidligere familiepleier nedenfor.

For pensjoner foretas som regel lovvalgs- og medlemskapsvurderingen på det tidspunktet da det søkes om pensjon, hvilket vil kunne være lenge etter at pensjonsrettighetene faktisk er opptjent. Hva som skal regnes som tid med trygdedekning i en stat som er utpekt som lovvalgsstat, defineres av nasjonal lovgivning. Trygdemyndighetene i de berørte statene utveksler derfor informasjon om opptjeningsperioder. De generelle reglene om lovvalg er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 6. Lovvalsreglernes betydning for ytelser til tidligere familiepleier er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 8.15.2.2.

Likebehandling

Det er ikke tillatt å forskjellsbehandle norske statsborgere og andre personer som er omfattet av trygdeforordningens regler, jf. trygdeforord-

ningen artikkel 4. Som en forlengelse av dette, kreves det i trygdeforordningen artikkel 5 at en EØS-stat likestiller ytelser, inntekter, faktiske forhold eller hendelser i hele EØS.

Folketrygdløven kapittel 16 inneholder ingen vilkår som knytter rettsvirkninger til status som norsk statsborger.

Forbudet mot indirekte forskjellsbehandling og kravet til likebehandling av ytelser, inntekter, faktiske forhold eller hendelser fra andre EØS-stater, vil for ytelser til tidligere familiepleier i praksis ha mindre betydning enn trygdeforordningen artikkel 6 om sammenlegging av tid og trygdeforordningen avdeling III kapittel 5. Det vises til omtale av sammenleggingsprinsippet nedenfor.

Likebehandlingsprinsippet er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.3. Likebehandlingsreglernes betydning for ytelser til tidligere familiepleier er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 8.15.2.3.

Sammenlegging av tid

Sammenleggingsreglene innebærer at opptjeningsperioder i andre stater som anvender trygdeforordningen, i noen tilfeller skal legges sammen med opptjeningsperioder i Norge, se trygdeforordningen artikkel 6.

Etter folketrygdløven § 16-2 første ledd er det et inngangsvilkår for rett til ytelser til tidligere familiepleier at vedkommende var medlem i trygden i minst fem år fram til pleieforholdet opphørte.

Det gjelder et unntak fra kravet i første ledd dersom familiepleieren har vært medlem i folketrygden i minst ett år fram til han eller hun setter fram krav om ytelser, og etter fylte 16 år har vært medlem i trygden med unntak av maksimum fem år, jf. § 16-2 andre ledd.

Trygdeforordningen artikkel 51 nr. 3 slår fast at dersom nasjonal lovgivning krever medlemskap i trygdeordningen da trygdetilfellet inntraff, skal dette vilkåret anses oppfylt dersom personen tidligere har vært trygdedekket i den aktuelle EØS-staten, og ved trygdetilfellets inntreden var trygdedekket i en annen EØS-stat.

Videre kan medlemskap i trygdeordninger i andre EØS-stater legges sammen med tid med trygdedekning i Norge for å oppfylle inngangsvilkåret om forutgående medlemskap på minst fem år, jf. trygdeforordningen artikkel 6. Slik medregning innebærer at ytelser til tidligere familiepleiere kan komme til utbetaling også for personer som har vært trygdedekket i Norge i mindre enn fem år. Tilsvarende kan sammenlegging av trygdetid i andre EØS-stater benyttes ved vurderingen av unntaket i § 16-2 andre ledd.

Det er imidlertid et krav etter folketrygdloven § 16-5 første ledd at pleieforholdet i det vesentlige må ha forhindret familiepleieren i å forsørge seg selv ved annet arbeid. Det fører til at i de fleste praktiske tilfeller hvor pleieren har vært i en stat der trygdemedlemskap bygger på yrkesaktivitet, vil ikke pleieren ha noen medlemskapsperioder som kan legges sammen med trygdetid i Norge og samtidig fylle vilkåret i § 16-5 første ledd.

Det framgår av trygdeforordningen artikkel 57 nr. 1 at det i utgangspunktet kan kreves at man har noe norsk trygdetid å legge trygdetiden fra andre EØS-stater sammen med. Etter bestemmelsen er en stat ikke forpliktet til å gi ytelser, dersom medlemstid etter egen lovgivning samlet er kortere enn ett år, med mindre statens egen lovgivning gir slik rett. Andre stater hvor det er opptjent pensjonsrettigheter, skal imidlertid ved sin *pro rata*-beregning av pensjon medregne slike kortere medlemsperioder, jf. trygdeforordningen artikkel 57 nr. 2. Ytelser til tidligere familiepleier beregnes etter reglene i folketrygdloven kapittel 3. Folketrygdloven åpner for å gi ytelser til tidligere familiepleier basert på trygdetid. Hva som regnes som trygdetid, er nærmere angitt i folketrygdloven § 3-5. Det inkluderer blant annet «tidsrom [...] da en person fra fylte 16 år til og med det året han eller hun fylte 66 år, har vært medlem i trygden med rett til ytelser etter pensjonskapitlene», jf. første ledd. Etter tredje ledd skal et kalenderår som medlemmet har opptjent pensjonspoeng i, regnes som et helt års trygdetid. For at det gjennom sammenlegging med trygdetid fra andre EØS-stater skal kunne foreligge rett til ytelser til tidligere familiepleier, må vedkommende ha opptjent minst ett års trygdetid. Dette innebærer at ytelser til tidligere familiepleier vil kunne gis på grunnlag av ett år med pensjonspoeng. Dette tilsvarer ikke nødvendigvis et helt års faktisk opptjening.

For personer som ikke har vært yrkesaktive i noen EØS-stat, kreves det til sammen minst tre års botid i Norge for rett til ytelser til tidligere familiepleier. Dette unntaket framgår av Norges oppføring i vedlegg XI til trygdeforordningen, se EØS-avtalen vedlegg VI nr. 1, bokstav l) nr. 3 bokstav a). Det følger imidlertid av bokstav b) at unntaket ikke gjelder for norske pensjonsrettigheter opparbeidet av familiemedlemmer til personer som har eller har hatt inntektsgivende arbeid i Norge, eller for studenter eller deres familiemedlemmer.

Bestemmelsene i trygdeforordningen artikkel 57 nr. 3 medfører at dersom det ikke foreligger minst ett års opptjening i noen av de berørte EØS-statene, og ingen av disse statene gir pensjonsrett

for kortere tid, skal Norge, dersom Norge er den staten der vedkommende sist var medlem, likevel beregne ytelser til tidligere familiepleier, forutsatt at folketrygdlovens vilkår om fem års forutgående medlemskap kan oppfylles gjennom sammenlegging av periodene i andre EØS-stater. Ytelser til tidligere familiepleier beregnes da etter folketrygdlovens regler som om all tid med trygdedekning i EØS-stater hadde vært tid med trygdedekning i Norge. Trygdetid på under ett år skal tas med ved beregningen av det teoretiske beløpet i andre staters *pro rata*-beregninger, jf. trygdeforordningen artikkel 57 nr. 2. Tilsvarende vil eventuelt norsk opptjening på mindre enn ett år tas med ved beregningen i en annen stat, dersom vedkommende sist var medlem der.

Det er også et vilkår at den som ble pleid, mottok pensjon fra folketrygden eller var medlem i trygden med et medlemskap som omfattet pensjonskapitlene, jf. folketrygdloven § 16-5 første ledd andre punktum. Arbeids- og inkluderingsdepartementet vil se nærmere på hvilken betydning trygdeforordningen har for dette kravet.

De generelle reglene om sammenlegging er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.5. Sammenleggingsreglenes betydning for ytelser til tidligere familiepleier er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 8.15.2.4.

Delpensjonsprinsippet

Delpensjonsprinsippet, også omtalt som *pro rata*-prinsippet, kommer til anvendelse i forbindelse med ytelser til tidligere familiepleiere. Medlemstid fra ulike EØS-stater legges sammen for å avgjøre om det foreligger rett til ytelser til tidligere familiepleier, men sammenleggingen innebærer ikke at ytelsens størrelse blir beregnet på bakgrunn av trygdetid i andre EØS-stater. Ytelsene utbetales av hver av de involverte medlemsstatene i form av delpensjoner, utmålt i forhold til hvor lang opptjeningen har vært i hver enkel stat.

Trygdeforordningen artikkel 52 fastsetter hvordan pensjonen skal beregnes.

Det framgår av trygdeforordningen artikkel 52 nr. 1 bokstav a) at hvis vilkårene for pensjon er oppfylt etter nasjonal lovgivning, altså uten sammenlegging, skal størrelsen på pensjonen fastsettes ved å beregne hvilken pensjon personen har krav på etter reglene i folketrygdloven. Perioder med trygdetid i andre medlemsstater tas ikke med i beregningen.

En *pro rata*-beregning gjøres ved at det beregnes et teoretisk beløp lik den pensjonen vedkom-

mende hadde fått, dersom all trygdetid i EØS-stater hadde vært tilbakelagt i vedkommende stat, jf. artikkel 52 nr. 1 bokstav b) punkt (i). Det teoretiske beløpet sier bare noe om hva personen ville hatt krav på som ytelse til tidligere familiepleier dersom trygdetiden i de andre EØS-statene var opptjent i Norge. Den *pro rata*-beregnete ytelsen fastsettes deretter ved at det teoretiske beløpet multipliseres med en brøk der tilbakelagt trygdetid i vedkommende stat er teller og summen av tilbakelagt trygdetid i samtlige EØS-stater er nevner, jf. artikkel 52 nr. 1 bokstav b) punkt (ii).

Størrelsen på ytelsen etter bestemmelsene i folketrygdloven sammenlignes deretter med størrelsen på den *pro rata*-beregnete ytelsen. Personen vil ha krav på den høyeste ytelsen av disse to alternativene, jf. trygdeforordningen artikkel 52 nr. 3. Dersom sammenlegging er nødvendig for å oppnå rett til ytelsen til tidligere familiepleiere, skal ytelsen alltid gis som en *pro rata*-ytelse.

Som nevnt ovenfor, fritar trygdeforordningen artikkel 57 nr. 1 en stat fra å gi ytelser på grunnlag av trygdetid på under ett år, når dette ikke gir rett til ytelser etter statens nasjonale lovgivning. Slik trygdetid skal imidlertid tas med ved beregningen av det teoretiske beløpet i andre staters *pro rata*-beregninger, jf. trygdeforordningen artikkel 57 nr. 2. Hvis vedkommende ikke har minst ett års trygdetid i noen EØS-stat, og/eller ikke har rett til ytelse i noen av statene, skal den EØS-staten hvor vedkommende sist var medlem, yte pensjon beregnet etter sin nasjonale lovgivning som om all trygdetid i EØS-stater var opptjent der, jf. trygdeforordningen artikkel 57 nr. 3. Det er en forutsetning at vilkårene for ytelse etter denne statens lovgivning er oppfylt etter sammenlegging av trygdetid. Bestemmelsene i artikkel 57 skal sikre at trygdetid som vedkommende ellers ikke ville fått noe igjen for, blir medregnet.

Delpensjonsprinsippet er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.7. Delpensjonsprinsippets betydning for ytelser til tidligere familiepleier er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 8.15.2.5.

Krav til opphold i Norge

Det er ingen særskilte krav til opphold i Norge for å beholde rett til ytelser til tidligere familiepleier. Det er likevel slik at utbetaling av ytelsene utenfor Norge i utgangspunktet forutsetter at man fortsatt er medlem i folketrygden, se folketrygdloven § 16-3. Medlemmer i folketrygden er blant annet de som er bosatt i Norge, jf. folketrygdloven § 2-1. Dersom vedkommendes medlemskap bygger på at vedkommende er bosatt i Norge, og vedkom-

mende oppholder seg i utlandet i et slikt omfang at vedkommende ikke lenger regnes for å være bosatt i Norge i folketrygdlovens forstand, uten at det er andre grunnlag for medlemskap i folketrygden, vil retten til ytelser til tidligere familiepleier i utgangspunktet opphøre etter de nasjonale reglene, jf. folketrygdloven § 16-3. Se nærmere omtale nedenfor om eksport av ytelser til tidligere familiepleier.

Eksportabilitet

Trygdeforordningens generelle regler om eksportabilitet innebærer blant annet at en ytelse ikke kan reduseres eller stanses bare fordi mottakeren er bosatt i en annen EØS-stat, med mindre forordningen selv gir regler om noe annet, jf. trygdeforordningen artikkel 7. Denne bestemmelsen overstyrer eventuelle bostedsvilkår i nasjonal lovgivning, slik at ytelser til tidligere familiepleiere kan eksporteres til andre EØS-stater. Dette medfører at kravet om fortsatt medlemskap i folketrygden i folketrygdloven § 16-3 må fravikes i enkelte tilfeller.

De generelle reglene om eksportabilitet er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.6. Disse reglenes betydning for ytelser til tidligere familiepleiere er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 8.15.2.6.

Andre avtaler med betydning for trygdekoordinering

Også andre internasjonale avtaler har betydning for trygdekoordinering, se *første ledd andre punktum* i forslaget til ny § 16-1 a. Det er foreslått at disse gis virkning i norsk rett i eller i medhold av folketrygdloven § 1-3 a. Noen av disse avtalene innebærer langt på vei bare at trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen gis anvendelse for områder og personer som ikke er omfattet av trygdeforordningen etter EØS-avtalen. Kontaktpunktene omtalt ovenfor vil også kunne gjøre seg gjeldende i disse sammenhengene. Dette gjelder EFTA-konvensjonen og nordisk konvensjon om trygd. Dette gjelder også bestemmelsene om trygdekoordinering i separasjonsavtalen mellom EØS/EFTA-statene og Storbritannia samt avtalen mellom EU og EØS/EFTA om trygdekoordinering for britiske borgere (triangleringsavtalen), som i dag er gjennomført i brexit-loven, og som nå inkorporeres i folketrygdloven med forslaget til ny § 1-3 a. Disse instrumentene kan imidlertid også inneholde særregler som ikke er dekket av kontaktpunktene omtalt under beskrivelsen av EØS-forordningene, eller som gjør unntak fra reglene i forordningene.

Se nærmere omtale av de multilaterale avtalene med betydning for trygdekoordinering i NOU 2021: 8 kapitlene 9 til 11.

Bilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering gjennomføres i norsk rett ved forskrift hjemlet i folketrygdloven ny § 1-3 a andre ledd.

De bilaterale trygdeavtalene tar først og fremst sikte på å regulere det trygdemessige lovvalget, og å regulere trygdekoordineringen av pensjoner og uføretrygd. Selv om det er grunnleggende likhetspunkter mellom de forskjellige avtalene, er det imidlertid en del forskjeller i de tekniske løsningene, og det ville føre for langt å redegjøre i detalj for disse avtalenes innhold i proposisjonen her. De fleste av avtalene er imidlertid basert på de samme grunnprinsippene om trygdedekning i én stat, likebehandling, delpensjoner, sammenlegging og eksportabilitet av pensjoner som trygdeforordningen er basert på.

De bilaterale avtalene og deres innvirkning på norsk trygdelovgivning er omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 12.

Hvorvidt en av de ovennevnte internasjonale avtalene får betydning i en konkret trygdesak, og hva betydningen i tilfelle vil være, vil avhenge av det konkrete innholdet i den aktuelle avtalen og de nærmere omstendighetene i saken.

Til innholdsfortegnelsen i kapittel 17

Som følge av forslaget om tilføyelse av en ny § 17-1 a, er innholdsfortegnelsen til kapittel 17 andre strekpunkt justert. Nåværende andre til niende strekpunkt blir tredje til tiende strekpunkt.

Det vises til punkt 7.5.2 i proposisjonen her.

Til ny § 17-1 a

Paragrafen er en oppfølging av Trygdekoordineringsutvalgets forslag til folkerettsmarkører i trygdelovgivningen, men lovteksten er noe forkortet og forenklet. Se nærmere omtale i kapittel 7 i proposisjonen her.

Ny § 17-1 a tas kun inn av informasjonshensyn, og bestemmelsen har i seg selv ingen rettsskappende virkning. Aktuelle rettigheter og plikter ut over dem som framgår av loven, følger direkte av de avtalene som til enhver tid er gjennomført i norsk rett. Se forslagene til §§ 1-3 og 1-3 a og spesialmerknadene til disse paragrafene.

Som det framgår av *første ledd første punktum*, regnes ytelser til gjenlevende ektefelle etter folketrygdloven kapittel 17 som en ytelse til etterlatte etter trygdeforordningen, jf. trygdeforordningen

artikkel 3 nr. 1 bokstav e). Dette innebærer at bestemmelsene i folketrygdloven kapittel 17 må tolkes og anvendes i samsvar med de relevante bestemmelsene i trygdeforordningen, se *første ledd andre punktum*. Regler av betydning for ytelser til etterlatte framgår i hovedsak av trygdeforordningen avdeling I, avdeling II og avdeling III kapittel 5.

I det følgende redegjøres det for hovedtrekkene for hvilken betydning de folkerettslige instrumentene har for denne ytelsen. Redegjørelsen må leses i lys av de forbeholdene som presenteres i kapittel 1 og punkt 7.5.1 i proposisjonen her.

Trygdekoordineringsutvalgets omtale av folketrygdlovens regler om ytelser til gjenlevende ektefelle og kontaktpunktene mellom disse reglene og trygdeforordningens regler finnes i NOU 2021: 8 punkt 8.13.

Lovvalg

Lovvalgsreglenes formål er å koordinere de aktuelle medlemsstatenes nasjonale bestemmelser om trygdedekning, for å forsøke å unngå at personer kommer i situasjoner der de enten står uten trygdedekning eller er trygdedekket i to stater samtidig, med tilhørende avgiftsplikt til to trygdesystemer. Det er imidlertid grunn til å understreke at det faktisk at en stat utpekes som lovvalgsstat, ikke er ensbetydende med at den aktuelle personen faktisk blir trygdedekket i denne staten. Dette må vurderes etter de nasjonale reglene om trygdedekning, sammenholdt med likebehandlingsbestemmelsen i trygdeforordningen artikkel 4.

Lovvalgsreglene innebærer som hovedregel at en person skal være underlagt lovgivningen i staten der han eller hun arbeider eller driver selvstendig virksomhet, jf. trygdeforordningen artikkel 11 nr. 3 bokstav a). Personer som ikke arbeider eller er i selvstendig virksomhet, skal som hovedregel være underlagt lovgivningen i bostedsstaten, jf. trygdeforordningen artikkel 11 nr. 3 bokstav e).

Ytelser til gjenlevende ektefelle er en avledet pensjon, slik at det er avdødes trygdetilknytning og opptjening som utløser retten til ytelser. For ytelser til gjenlevende ektefelle må det avklares i hvilke EØS-stater den avdøde har vært trygdedekket i ulike perioder i livet. Dette skyldes at ytelser til gjenlevende ektefelle regnes som pensjon, og opptjenes kun i de periodene den avdøde er trygdedekket i den enkelte EØS-staten, jf. delpensjonsprinsippet. Det vises til omtale av delpen-

sjonsprinsippet og dets innvirkning på ytelser til gjenlevende ektefelle nedenfor.

For pensjoner foretas som regel lovvalgs- og medlemskapsvurderingen på det tidspunktet da det søkes om pensjon, hvilket vil kunne være lenge etter at pensjonsrettighetene faktisk er oppjent. Hva som skal regnes som tid med trygdedekning i en stat som er utpekt som lovvalgsstat, defineres av nasjonal lovgivning. Trygdemyndighetene i de berørte statene utveksler derfor informasjon om opptjeningsperioder.

De generelle reglene om lovvalg er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 6. Lovvalsreglenes betydning for ytelser til gjenlevende ektefelle er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 8.13.2.2.

Likebehandling

De generelle reglene om likebehandling innebærer at det ikke er tillatt å forskjellsbehandle norske statsborgere og andre personer som er omfattet av trygdeforordningens regler, jf. trygdeforordningen artikkel 4. Som en forlengelse av dette krever artikkel 5 at en EØS-stat likestiller ytelser, inntekter, faktiske forhold eller hendelser i hele EØS.

Folketrygdloven kapittel 17 inneholder ingen vilkår som knytter rettsvirkninger til status som norsk statsborger.

Forbudet mot indirekte forskjellsbehandling og kravet til likebehandling av ytelser, inntekter, faktiske forhold eller hendelser fra andre EØS-stater, vil for ytelser til gjenlevende ektefelle i praksis ha mindre betydning enn trygdeforordningen artikkel 6 om sammenlegging av tid og trygdeforordningen avdeling III kapittel 5. Det vises til omtale av sammenleggingsprinsippet nedenfor.

Likebehandlingsprinsippet er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.3. Likebehandlingsprinsippets betydning for ytelser til gjenlevende ektefelle er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 8.13.2.3.

Sammenlegging av tid

Sammenleggingsreglene innebærer at opptjeningsperioder i andre stater som anvender trygdeforordningen i noen tilfeller skal legges sammen med avdødes opptjeningsperioder i Norge.

Etter folketrygdloven § 17-3 første ledd er det i utgangspunktet et vilkår for rett til ytelser til gjenlevende ektefelle at den avdøde i de siste fem årene fram til dødsfallet var medlem i trygden eller mottok pensjon eller uføretrygd fra folketrygden. Dette innebærer også et krav om at den

avdøde var medlem av trygden eller mottok pensjon eller uføretrygd ved dødsfallet.

Folketrygdloven § 17-3 gjør unntak fra kravet om fem års forutgående medlemskap i tredje og sjette ledd. Det slås i tredje ledd fast at vilkåret i første ledd ikke gjelder dersom den avdøde ved dødsfallet ikke hadde fylt 26 år, eller hadde vært medlem etter fylte 16 år med unntak av maksimum 5 år. Dette forutsetter imidlertid at vedkommende var medlem av trygden ved dødsfallet.

Vilkåret om fem års forutgående medlemskap eller mottakelse av pensjon eller uføretrygd i første ledd gjelder heller ikke når avdøde var medlem i folketrygden ved dødsfallet og kunne tilstås en ytelse på grunnlag av tidligere opptjening minst svarende til folketrygdens grunnbeløp, jf. folketrygdloven § 17-3 sjette ledd.

Dette innebærer at etterlatte av personer som tidligere har vært medlemmer av folketrygden, men som ved dødsfallet ikke var det og på samme tidspunkt heller ikke mottok pensjon eller uføretrygd etter folketrygdloven, i utgangspunktet ikke oppfyller inngangsvilkåret for ytelser til gjenlevende ektefelle. Det samme gjelder etterlatte av personer som ved dødsfallet var medlemmer av folketrygden, men som har vært medlemmer i mindre enn fem år før dødsfallet og som ikke oppfyller vilkårene i unntakene i tredje og sjette ledd.

Artikkel 51 nr. 3 slår imidlertid fast at dersom nasjonal lovgivning krever medlemskap i trygdeforordningen da trygdetilfellet inntraff, så skal dette vilkåret anses oppfylt dersom personen tidligere har vært trygdedekket i den aktuelle EØS-staten, og ved trygdetilfellets inntreden var trygdedekket i en annen EØS-stat. For norsk rett innebærer dette at vilkåret i § 17-3 om at den avdøde var medlem i folketrygden ved dødsfallet må anses oppfylt for personer som ved dødsfallet var trygdedekket i en annen EØS-stat, forutsatt at vedkommende tidligere hadde vært trygdedekket i Norge.

Videre kan tid med trygdedekning i andre EØS-stater legges sammen med tid med trygdedekning i Norge for å oppfylle inngangsvilkåret om en forutgående trygdetid på minst fem år, jf. trygdeforordningen artikkel 6. Slik sammenlegging innebærer at folketrygdens pensjon til gjenlevende ektefelle kan komme til utbetaling også for etterlatte av personer som har vært trygdedekket i Norge i mindre enn fem år. Sammenlegging etter trygdeforordningen kan også benyttes for oppfyllelse av unntakene i § 17-3.

Det framgår av trygdeforordningen artikkel 57 nr. 1 at det i utgangspunktet kan kreves at man har noe norsk trygdetid å legge trygdetiden fra andre EØS-stater sammen med. Etter bestemmel-

sen er en stat ikke forpliktet til å gi ytelser dersom medlemstiden etter egen lovgivning samlet er kortere enn ett år, med mindre statens egen lovgivning gir slik rett. Andre stater hvor det er opptjent pensjonsrettigheter, skal imidlertid ved sin *pro rata*-beregning av pensjon medregne slike kortere medlemsperioder, jf. trygdeforordningen artikkel 57 nr. 2. Ytelser til gjenlevende ektefelle beregnes etter reglene i folketrygdloven kapittel 3. Folketrygdloven åpner for å gi ytelser til gjenlevende ektefelle basert på trygdetid. Hva som regnes som trygdetid, er nærmere angitt i folketrygdloven § 3-5. Det inkluderer blant annet «tidsrom [...] da en person fra fylte 16 år til og med det året han eller hun fylte 66 år, har vært medlem i trygden med rett til ytelser etter pensjonskapitlene», jf. første ledd. Etter tredje ledd skal et kalenderår som medlemmet har opptjent pensjonspoeng i, regnes som et helt års trygdetid. For at det gjennom sammenlegging med trygdetid fra andre EØS-stater skal kunne foreligge rett til ytelser til gjenlevende ektefelle, må vedkommende ha opptjent minst ett års trygdetid. Dette innebærer at ytelser til gjenlevende ektefelle vil kunne gis på grunnlag av ett år med pensjonspoeng. Dette tilsvarer ikke nødvendigvis et helt års faktisk opptjening.

For personer som ikke har vært yrkesaktive i noen EØS-stat, kreves det til sammen minst tre års botid i Norge for rett til ytelser til gjenlevende ektefelle. Dette unntaket framgår av Norges oppføring i vedlegg XI til trygdeforordningen, se EØS-avtalen vedlegg VI nr. 1, bokstav l) nr. 3 bokstav a). Det følger imidlertid av bokstav b) at unntaket ikke gjelder for norske pensjonsrettigheter opparbeidet av familiemedlemmer til personer som har eller har hatt inntektsgivende arbeid i Norge, eller for studenter eller deres familiemedlemmer.

Bestemmelsene i trygdeforordningen artikkel 57 nr. 3 medfører at dersom det ikke foreligger minst ett års opptjening i noen av de berørte EØS-statene, og ingen av disse statene gir pensjonsrett for kortere tid, skal Norge, dersom Norge er den staten der vedkommende sist var medlem, likevel beregne ytelser til gjenlevende ektefelle, forutsatt at folketrygdlovens vilkår om fem års forutgående medlemskap kan oppfylles gjennom sammenlegging av periodene i andre EØS-stater. Ytelser til gjenlevende ektefelle beregnes da etter folketrygdlovens regler som om all tid med trygdedekning i EØS-stater hadde vært tid med trygdedekning i Norge. Trygdetid på under ett år skal tas med ved beregningen av det teoretiske beløpet i andre staters *pro rata*-beregninger, jf. trygdeforordningen artikkel 57 nr. 2. Tilsvarende vil

eventuell norsk opptjening på mindre enn ett år tas med ved beregningen i en annen stat, dersom vedkommende sist var medlem der.

Det vises til omtale av problemstillingen om eksport av uføretrygd til tredjeland, i spesialmerknaden til § 12-1 a. Problemstillingen gjelder tilsvarende for eksport av ytelser til gjenlevende ektefelle til tredjeland, ettersom en gjenlevende som ikke er medlem i trygden, og ikke har minst 20 års botid, ikke nødvendigvis vil ha rett til å beholde hele ytelsen, jf. folketrygdloven § 17-4. Arbeids- og inkluderingsdepartementet vil vurdere om trygdetid fra andre EØS-stater må regnes med trygdetid i Norge ved vurderingen av om 20-årsvilkåret er oppfylt, når det gjelder eksport til tredjeland. Rett til eksport av ytelsen til andre EØS-stater er omtalt nedenfor.

De generelle reglene om sammenlegging av tid er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.5. Sammenleggingsreglenes betydning for ytelser til gjenlevende ektefelle er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 8.13.2.4.

Delpensjonsprinsippet

Delpensjonsprinsippet, også omtalt som *pro rata*-prinsippet, kommer til anvendelse i forbindelse med ytelser til gjenlevende ektefelle. Medlemstid fra ulike EØS-stater legges sammen for å avgjøre om det foreligger rett til ytelse til gjenlevende ektefelle, men sammenleggingen innebærer ikke at ytelsens størrelse blir beregnet på bakgrunn av trygdetid i andre EØS-stater. Ytelsene utbetales av hver av de involverte medlemsstatene i form av delpensjoner, utmålt i forhold til hvor lang opptjening den avdøde hadde i hver enkelt stat.

Trygdeforordningen artikkel 52 fastsetter hvordan pensjonen skal beregnes.

Det framgår av trygdeforordningen artikkel 52 nr. 1 bokstav a) at hvis vilkårene for pensjon er oppfylt etter nasjonal lovgivning, det vil si uten sammenlegging, skal størrelsen på pensjonen fastsettes ved å beregne hvilken pensjon personen har krav på etter reglene i folketrygdloven. Perioder med trygdetid i andre medlemsstater tas ikke med i beregningen.

En *pro rata*-beregning gjøres ved at det beregnes et teoretisk beløp, lik den pensjonen vedkommende hadde fått, dersom all trygdetid i EØS-stater hadde vært tilbakelagt i vedkommende stat, jf. artikkel 52 nr. 1 bokstav b) punkt (i). Det teoretiske beløpet sier bare noe om hva personen ville hatt krav på som ytelse til gjenlevende ektefelle dersom trygdetiden i de andre EØS-statene var opptjent i Norge. Den *pro rata*-beregnete ytelsen

fastsettes deretter ved at det teoretiske beløpet multipliseres med en brøk der tilbakelagt trygdetid i vedkommende stat er teller og summen av tilbakelagt trygdetid i alle EØS-stater er nevner, jf. artikkel 52 nr. 1 bokstav b) punkt (ii).

Størrelsen på ytelsen etter bestemmelsene i folketrygdloven sammenlignes deretter med størrelsen på den *pro rata*-beregnete ytelsen. Personen vil ha krav på den høyeste ytelsen av disse to alternativene, jf. trygdeforordningen artikkel 52 nr. 3. Dersom sammenlegging er nødvendig for å oppnå rett til ytelsen til gjenlevende ektefelle, skal ytelsen alltid gis som en *pro rata*-ytelse.

Som nevnt ovenfor, fritar trygdeforordningen artikkel 57 nr. 1 en stat fra å gi ytelser på grunnlag av trygdetid på under ett år, når dette ikke gir rett til ytelser etter statens nasjonale lovgivning. Slik trygdetid skal imidlertid tas med ved beregningen av det teoretiske beløpet i andre staters *pro rata*-beregninger, jf. trygdeforordningen artikkel 57 nr. 2. Hvis vedkommende ikke har minst ett års trygdetid i noen EØS-stat, og/eller ikke har rett til ytelse i noen av statene, skal den EØS-staten hvor vedkommende sist var medlem, yte pensjon beregnet etter sin nasjonale lovgivning som om all trygdetid i EØS-stater var opptjent der, jf. trygdeforordningen artikkel 57 nr. 3. Det er en forutsetning at vilkårene for ytelse etter denne statens lovgivning er oppfylt etter sammenlegging av trygdetid. Bestemmelsene i artikkel 57 skal sikre at trygdetid som vedkommende ellers ikke ville fått noe igjen for, blir medregnet.

Sosial- og helsedepartementet fastsatte 23. desember 1993 forskrift nr. 1251 om pensjonsberegning, om tilståelse og beregning av barnetillegg og barnepensjon og om gjennomføring av folketrygdlovens bestemmelser om inntektsprøving i tilfeller som omfattes av EØS-avtalen.

Delpensjonsprinsippet er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.7. Delpensjonsprinsippets betydning for ytelser til gjenlevende ektefelle er omtalt i NOU punkt 8.13.2.5.

Krav til opphold i Norge

Det er ingen særskilte krav til opphold i Norge for å beholde rett til ytelser til gjenlevende ektefelle. Det er likevel slik at utbetaling av ytelsene utenfor Norge i utgangspunktet forutsetter at man fortsatt er medlem i folketrygden, jf. folketrygdloven § 17-4. Medlemmer i folketrygden er blant annet de som er bosatt i Norge, jf. folketrygdloven § 2-1. Dersom vedkommendes medlemskap bygger på at vedkommende er bosatt i Norge, og vedkommende oppholder seg i utlandet i et slikt omfang

at vedkommende ikke lenger regnes for å være bosatt i Norge i folketrygdlovens forstand, uten at det er andre grunnlag for medlemskap i folketrygden, vil retten til ytelser til gjenlevende ektefelle i utgangspunktet opphøre etter de nasjonale reglene, jf. folketrygdloven § 17-4. Se nærmere omtale nedenfor om eksport av ytelser til gjenlevende ektefelle.

Eksportabilitet

Trygdeforordningens generelle regler om eksportabilitet innebærer blant annet at en ytelse ikke kan reduseres eller stanses bare fordi mottakeren er bosatt i en annen EØS-stat, med mindre forordningen selv gir regler om noe annet, jf. trygdeforordningen artikkel 7. Denne bestemmelsen medfører at i den grad folketrygdloven § 17-4 krever fortsatt medlemskap for å beholde hele eller deler av ytelsen, så vil kravet om fortsatt medlemskap måtte fravikes i enkelte tilfeller.

Artikkel 70 fastsetter unntak fra artikkel 7. Det vises til omtale av dette i spesialmerknaden til § 12-1 a. Dersom ytelsen til gjenlevende ektefelle inneholder et ung ufør-tillegg, kan nasjonale eksportforbud anvendes for tillegget.

De generelle reglene om eksportabilitet er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.6. Disse reglens betydning for ytelser til gjenlevende ektefelle er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 8.15.2.6.

Andre avtaler med betydning for trygdekoordinering

Også andre internasjonale avtaler har betydning for trygdekoordinering, se *første ledd andre punktum* i forslaget til ny § 17-1 a. Det er foreslått at disse gis virkning i norsk rett i eller i medhold av folketrygdloven § 1-3 a. Noen av disse avtalene innebærer langt på vei bare at trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen gis anvendelse for områder og personer som ikke er omfattet av trygdeforordningen etter EØS-avtalen. Kontaktpunktene omtalt ovenfor vil også kunne gjøre seg gjeldende i disse sammenhengene. Dette gjelder EFTA-konvensjonen og nordisk konvensjon om trygd. Dette gjelder også bestemmelsene om trygdekoordinering i separasjonsavtalen mellom EØS/EFTA-statene og Storbritannia samt avtalen mellom EU og EØS/EFTA om trygdekoordinering for britiske borgere (triangleringsavtalen), som i dag er gjennomført i brexit-loven, og som nå inkorporeres i folketrygdloven med forslaget til ny § 1-3 a. Disse instrumentene kan imidlertid også inneholde særregler som ikke er dekket av kontaktpunktene omtalt under beskrivelsen av

EØS-forordningene, eller som gjør unntak fra reglene i forordningene.

Se nærmere omtale av de multilaterale avtalene med betydning for trygdekoordinering i NOU 2021: 8 kapitlene 9 til 11.

Bilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering gjennomføres i norsk rett ved forskrift hjemlet i folketrygdloven ny § 1-3 a andre ledd.

De bilaterale trygdeavtalene tar først og fremst sikte på å regulere det trygdemessige lovvalget, og å regulere trygdekoordineringen av pensjoner og uføretrygd. Selv om det er grunnleggende likhetspunkter mellom de forskjellige avtalene, er det imidlertid en del forskjeller i de tekniske løsningene, og det ville føre for langt å redegjøre i detalj for disse avtalenes innhold i proposisjonen her. De fleste av avtalene er imidlertid basert på de samme grunnprinsippene om trygdedekning i én stat, likebehandling, delpensjoner, sammenlegging og eksportabilitet av pensjoner som trygdeforordningen er basert på.

De bilaterale avtalene og deres innvirkning på norsk trygdelovgivning er omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 12.

Hvorvidt en av de ovennevnte internasjonale avtalene får betydning i en konkret trygdesak, og hva betydningen i tilfelle vil være, vil avhenge av det konkrete innholdet i den aktuelle avtalen og de nærmere omstendighetene i saken.

Nærmere om forslaget til nytt andre ledd

I *andre ledd* er departementet gitt hjemmel til i forskrift å kunne gi nærmere regler som supplerer eller legger til rette for etterlevelse av trygdeforordningens bestemmelser om ytelser til etterlatte. Det vises til omtale av dette i punkt 7.5.2.4 i proposisjonen her.

Til innholdsfortegnelsen i kapittel 18

Som følge av forslaget om tilføyelse av en ny § 18-1 a, er innholdsfortegnelsen til kapittel 18 andre strekpunkt justert. Nåværende andre til sjuende strekpunkt blir tredje til åttende strekpunkt.

Det vises til punkt 7.5.2 i proposisjonen her.

Til ny § 18-1 a

Paragrafen er en oppfølging av Trygdekoordineringsutvalgets forslag til folkerettsmarkører i trygdelovgivningen, men lovteksten er noe forkortet og forenklet. Se nærmere omtale i kapittel 7 i proposisjonen her.

Ny § 18-1 a tas kun inn av informasjonshensyn, og bestemmelsen har i seg selv ingen rettskappende virkning. Aktuelle rettigheter og plikter ut over dem som framgår av loven, følger direkte av de avtalene som til enhver tid er gjennomført i norsk rett. Se forslagene til §§ 1-3 og 1-3 a og spesialmerknadene til disse paragrafene.

Som det framgår av *første ledd første punktum*, regnes barnepensjon etter folketrygdloven kapittel 18 som en ytelse til etterlatte etter trygdeforordningen, jf. trygdeforordningen artikkel 3 nr. 1 bokstav e). Dette innebærer at bestemmelsene i folketrygdloven kapittel 18 må tolkes og anvendes i samsvar med de relevante bestemmelsene i trygdeforordningen, se *første ledd andre punktum*. Regler av betydning for barnepensjon framgår i hovedsak av trygdeforordningen avdeling I, avdeling II og avdeling III kapittel 5.

I det følgende redegjøres det for hovedtrekkene for hvilken betydning de folkerettslige instrumentene har for denne ytelsen. Redegjørelsen må leses i lys av de forbeholdene som presenteres i kapittel 1 og punkt 7.5.1 i proposisjonen her.

Trygdekoordineringsutvalgets omtale av folketrygdens regler om barnepensjon og kontaktpunktene mellom disse reglene og trygdeforordningens regler finnes i NOU 2021: 8 punkt 8.14.

Lovvalg

Lovvalgsreglens formål er å koordinere de aktuelle medlemsstatenes nasjonale bestemmelser om trygdedekning, for å forsøke å unngå at personer kommer i situasjoner der de enten står uten trygdedekning eller er trygdedekket i to stater samtidig, med tilhørende avgiftsplikt til to trygdesystemer. Det er imidlertid grunn til å understreke at det faktisk at en stat utpekes som lovvalgsstat, ikke er ensbetydende med at den aktuelle personen faktisk blir trygdedekket i denne staten. Dette må vurderes etter de nasjonale reglene om trygdedekning, sammenholdt med likebehandlingsbestemmelsen i trygdeforordningen artikkel 4.

Lovvalgsreglene innebærer som hovedregel at en person skal være underlagt lovgivningen i staten der han eller hun arbeider eller driver selvstendig virksomhet, jf. trygdeforordningen artikkel 11 nr. 3 bokstav a). Personer som ikke arbeider eller er i selvstendig virksomhet, skal som hovedregel være underlagt lovgivningen i bostedsstaten, jf. trygdeforordningen artikkel 11 nr. 3 bokstav e).

Barnepensjon er en avledet pensjon, slik at det er avdødes trygdetilknytning og opptjening som

utløser retten til ytelse. For barnepensjon må det avklares i hvilke EØS-stater den avdøde har vært trygdedekket i ulike perioder i livet. Dette skyldes at barnepensjon kun opptjenes i de periodene den avdøde er trygdedekket i den enkelte EØS-staten, jf. delpensjonsprinsippet. Det vises til omtale av delpensjonsprinsippet og dets innvirkning på barnepensjon nedenfor.

For pensjoner foretas som regel lovvalgs- og medlemskapsvurderingen på det tidspunktet det søkes om pensjon, hvilket vil kunne være lenge etter at pensjonsrettighetene faktisk er opptjent. Hva som skal regnes som tid med trygdedekning i en stat som er utpekt som lovvalgsstat, defineres av nasjonal lovgivning. Trygdemyndighetene i de berørte statene utveksler derfor informasjon om opptjeningsperioder.

De generelle reglene om lovvalg er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 6. Lovvalgsreglenes betydning for barnepensjon er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 8.14.2.2.

Likebehandling

Det er ikke tillatt å forskjellsbehandle norske statsborgere og andre personer som er omfattet av trygdeforordningens regler, jf. trygdeforordningen artikkel 4. Som en forlengelse av dette, kreves det i trygdeforordningen artikkel 5 at en EØS-stat likestiller ytelse, inntekter, faktiske forhold eller hendelser i hele EØS.

Folketrygdloven kapittel 18 inneholder ingen vilkår som knytter rettsvirkninger til status som norsk statsborger.

Forbudet mot indirekte forskjellsbehandling og kravet til likebehandling av ytelse, inntekter, faktiske forhold eller hendelser fra andre EØS-stater, vil for barnepensjon i praksis ha mindre betydning enn trygdeforordningen artikkel 6 om sammenlegging av tid og trygdeforordningen avdeling III kapittel 5. Det vises til omtale av sammenleggingsprinsippet nedenfor.

Likebehandlingsprinsippet er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.3. Likebehandlingsprinsippets betydning for barnepensjon er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 8.14.2.3.

Sammenlegging av tid

Sammenleggingsreglene innebærer at opptjeningsperioder i andre stater som anvender trygdeforordningen i noen tilfeller skal legges sammen med opptjeningsperioder i Norge.

Etter folketrygdloven § 18-2 første ledd er det i utgangspunktet et vilkår for rett til barnepensjon

at den avdøde i de siste fem årene fram til dødsfallet var medlem i trygden eller mottok pensjon eller uføretrygd fra folketrygden. Dette innebærer også et krav om at den avdøde var medlem av trygden eller mottok pensjon eller uføretrygd ved dødsfallet.

Folketrygdloven § 18-2 gjør unntak fra kravet om fem års forutgående medlemskap i tredje og sjette ledd. Det slås i tredje ledd fast at vilkåret i første ledd ikke gjelder dersom den avdøde ved dødsfallet ikke hadde fylt 26 år, eller hadde vært medlem etter fylte 16 år med unntak av maksimum fem år. Dette forutsetter imidlertid at vedkommende var medlem av trygden ved dødsfallet. Vilket om fem års forutgående medlemskap eller mottakelse av pensjon eller uføretrygd i første ledd gjelder heller ikke når avdøde var medlem av trygden ved dødsfallet og kunne tilstå en ytelse på grunnlag av tidligere opptjening minst svarende til folketrygdens grunnbeløp, jf. folketrygdloven § 18-2 sjette ledd.

Dette innebærer at etterlatte av personer som tidligere har vært medlemmer av folketrygden, men som ved dødsfallet ikke var det, og på samme tidspunkt heller ikke mottok pensjon eller uføretrygd etter folketrygdloven, i utgangspunktet ikke oppfyller inngangsvilkåret for barnepensjon. Det samme gjelder etterlatte av personer som ved dødsfallet var medlemmer av folketrygden, men som har vært medlemmer i mindre enn fem år før dødsfallet og som ikke oppfyller vilkårene i unntakene i tredje og sjette ledd.

Trygdeforordningen artikkel 51 nr. 3 slår imidlertid fast at dersom nasjonal lovgivning krever medlemskap i trygdeordningen da trygdetilfellet inntraff, så skal dette vilkåret anses oppfylt dersom personen tidligere har vært trygdedekket i den aktuelle EØS-staten og ved trygdetilfellets inntreden var trygdedekket i en annen EØS-stat. For norsk rett innebærer dette at vilkåret i § 18-2 om at den avdøde var medlem i folketrygden ved dødsfallet må anses oppfylt for personer som ved dødsfallet var trygdedekket i en annen EØS-stat, forutsatt at vedkommende tidligere hadde vært trygdedekket i Norge.

Videre kan tid med trygdedekning i andre EØS-stater legges sammen med tid med trygdedekning i Norge for å oppfylle inngangsvilkåret om en forutgående trygdetid på minst fem år, jf. trygdeforordningen artikkel 6. Slik sammenlegging innebærer at folketrygdens barnepensjon kan komme til utbetaling også for etterlatte av personer som har vært trygdedekket i Norge i mindre enn fem år. Sammenlegging etter trygde-

forordningen kan også benyttes for oppfyllelse av unntakene i § 18-2.

Det framgår av trygdeforordningen artikkel 57 nr. 1 at det i utgangspunktet kan kreves at man har noe norsk trygdetid å legge trygdetiden fra andre EØS-stater sammen med. Etter bestemmelsen er en stat ikke forpliktet til å gi ytelse dersom medlemstid etter egen lovgivning samlet er kortere enn ett år, med mindre statens egen lovgivning gir slik rett. Andre stater hvor det er opptjent pensjonsrettigheter, skal imidlertid ved sin *pro rata*-beregning av pensjon medregne slike kortere medlemsperioder, jf. trygdeforordningen artikkel 57 nr. 2. Barnepensjon beregnes etter reglene i folketrygdloven kapittel 3. Folketrygdloven åpner for å gi barnepensjon basert på trygdetid. Hva som regnes som trygdetid, er nærmere angitt i folketrygdloven § 3-5. Det inkluderer blant annet «tidsrom [...] da en person fra fylte 16 år til og med det året han eller hun fylte 66 år, har vært medlem i trygden med rett til ytelse etter pensjonskapitlene», jf. første ledd. Etter tredje ledd skal et kalenderår som medlemmet har opptjent pensjonspoeng i, regnes som et helt års trygdetid. For at det gjennom sammenlegging med trygdetid fra andre EØS-stater skal kunne foreligge rett til barnepensjon, må vedkommende ha opptjent minst ett års trygdetid. Dette innebærer at barnepensjon vil kunne gis på grunnlag av ett år med pensjonspoeng. Dette tilsvarer ikke nødvendigvis et helt års faktisk opptjening.

For personer som ikke har vært yrkesaktive i noen EØS-stat, kreves det til sammen minst tre års botid i Norge for rett til barnepensjon. Dette unntaket framgår av Norges oppføring i vedlegg XI til trygdeforordningen, se EØS-avtalen vedlegg VI nr. 1, bokstav l) nr. 3 bokstav a). Det følger imidlertid av bokstav b) at unntaket ikke gjelder for norske pensjonsrettigheter opparbeidet av familiemedlemmer til personer som har eller har hatt inntektsgivende arbeid i Norge, eller for studenter eller deres familiemedlemmer.

Bestemmelsene i trygdeforordningen artikkel 57 nr. 3 medfører at dersom det ikke foreligger minst ett års opptjening i noen av de berørte EØS-statene, og ingen av disse statene gir pensjonsrett for kortere tid, skal Norge, dersom Norge er den staten der avdøde sist var medlem, likevel beregne barnepensjon, forutsatt at folketrygdlovens vilkår om fem års forutgående medlemskap kan oppfylles gjennom sammenlegging av periodene i andre EØS-stater. Barnepensjonen beregnes da etter folketrygdlovens regler som om all tid med trygdedekning i EØS-stater hadde vært tid med trygdedekning i Norge. Trygdetid på

under ett år skal tas med ved beregningen av det teoretiske beløpet i andre stater *pro rata*-beregninger, jf. trygdeforordningen artikkel 57 nr. 2. Tilsvarende vil eventuell norsk opptjening på mindre enn ett år tas med ved beregningen i en annen stat, dersom vedkommende sist var medlem der.

Det vises til omtale av problemstillingen om eksport av uføretrygd til tredjeland, i spesialmerknaden til § 12-1 a. Problemstillingen gjelder tilsvarende for eksport av barnepensjon til tredjeland, ettersom et barn som ikke er medlem i trygden, ikke vil ha krav på ytelse med mindre ett av de alternative unntaksvilkårene i § 18-3 andre ledd er oppfylt. Alternativet i bokstav a er at en av foreldrene har minst 20 års samlet botid. Arbeids- og inkluderingsdepartementet vil vurdere om trygdetid fra andre EØS-stater må regnes med trygdetid i Norge ved vurderingen av om 20-årsvilkåret er oppfylt, når det gjelder eksport til tredjeland. Rett til eksport av ytelse til andre EØS-stater er omtalt nedenfor.

De generelle reglene om sammenlegging er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.5. Sammenleggingsreglenes betydning for barnepensjon er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 8.14.2.4.

Delpensjonsprinsippet

Delpensjonsprinsippet, også omtalt som *pro rata*-prinsippet, kommer til anvendelse i forbindelse med barnepensjon. Medlemstid fra ulike EØS-stater legges sammen for å avgjøre om det foreligger rett til barnepensjon, men sammenleggingen innebærer ikke at ytelsens størrelse blir beregnet på bakgrunn av trygdetid i andre EØS-stater. Ytelsene utbetales av hver av de involverte medlemsstatene i form av delpensjoner, utmålt i forhold til hvor lang opptjening den avdøde har i hver enkelt stat.

Trygdeforordningen artikkel 52 fastsetter hvordan pensjonen skal beregnes.

Det framgår av trygdeforordningen artikkel 52 nr. 1 bokstav a) at hvis vilkårene for pensjon er oppfylt etter nasjonal lovgivning, det vil si uten sammenlegging, skal størrelsen på pensjonen fastsettes ved å beregne hvilken pensjon personen har krav på etter reglene i folketrygdloven. Perioder med trygdetid i andre medlemsstater tas ikke med i beregningen.

En *pro rata*-beregning gjøres ved at det beregnes et teoretisk beløp lik den pensjonen vedkommende hadde fått, dersom all trygdetid i EØS-stater hadde vært tilbakelagt i vedkommende stat, jf. artikkel 52 nr. 1 bokstav b) punkt (i). Det teoretiske beløpet sier bare noe om hva personen ville

hatt krav på som barnepensjon dersom trygdetiden i de andre EØS-statene var opptjent i Norge. Den *pro rata*-beregnete ytelsen fastsettes deretter ved at det teoretiske beløpet multipliseres med en brøk der tilbakelagt trygdetid i vedkommende stat er teller, og summen av tilbakelagt trygdetid i EØS-stater er nevner, jf. artikkel 52 nr. 1 bokstav b) punkt (ii).

Størrelsen på ytelsen etter bestemmelsene i folketrygdloven sammenlignes deretter med størrelsen på den *pro rata*-beregnete ytelsen. Personen vil ha krav på den høyeste ytelsen av disse to alternativene, jf. trygdeforordningen artikkel 52 nr. 3. Dersom sammenlegging er nødvendig for å oppnå rett til barnepensjon, skal ytelsen alltid gis som en *pro rata*-ytelse.

Som nevnt ovenfor, fritar trygdeforordningen artikkel 57 nr. 1 en stat fra å gi ytelser på grunnlag av trygdetid på under ett år, når dette ikke gir rett til ytelse etter statens nasjonale lovgivning. Slik trygdetid skal imidlertid tas med ved beregningen av det teoretiske beløpet i andre staters *pro rata*-beregninger, jf. trygdeforordningen artikkel 57 nr. 2. Hvis vedkommende ikke har minst ett års trygdetid i noen EØS-stat, og/eller ikke har rett til ytelse i noen av statene, skal den EØS-staten hvor vedkommende sist var medlem, yte pensjon beregnet etter sin nasjonale lovgivning som om all trygdetid i EØS-stater var opptjent der, jf. trygdeforordningen artikkel 57 nr. 3. Det er en forutsetning at vilkårene for ytelse etter denne statens lovgivning er oppfylt etter sammenlegging av trygdetid. Bestemmelsene i artikkel 57 skal sikre at trygdetid som vedkommende ellers ikke ville fått noe igjen for, blir medregnet.

Sosial- og helsedepartementet fastsatte 23. desember 1993 forskrift nr. 1251 om pensjonsberegning, om tilståelse og beregning av barnetillegg og barnepensjon og om gjennomføring av folketrygdlovens bestemmelser om inntektsprøving i tilfeller som omfattes av EØS-avtalen.

Delpensjonsprinsippet er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.7. Delpensjonsprinsippets betydning for barnepensjon er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 8.14.2.5.

Krav til opphold i Norge

Det er ingen særskilte krav til opphold i Norge for å beholde rett til barnepensjon. Det er likevel slik at utbetaling av ytelse utenfor Norge i utgangspunktet forutsetter at man fortsatt er medlem i folketrygden, se folketrygdloven § 18-3. Medlemmer i folketrygden er blant annet de som er bosatt i Norge, jf. folketrygdloven § 2-1. Dersom vedkom-

mendes medlemskap bygger på at vedkommende er bosatt i Norge, og vedkommende oppholder seg i utlandet av et slikt omfang at vedkommende ikke lenger regnes for å være bosatt i Norge i folketrygdlovens forstand, uten at det er andre grunnlag for medlemskap i folketrygden, vil retten til barnepensjon i utgangspunktet opphøre etter de nasjonale reglene, jf. folketrygdloven § 18-3. Se nærmere omtale nedenfor om eksport av barnepensjon.

Eksportabilitet

Trygdeforordningens generelle regler om eksportabilitet innebærer blant annet at en ytelse ikke kan reduseres eller stanses bare fordi mottakeren er bosatt i en annen EØS-stat, med mindre forordningen selv gir regler om noe annet, jf. trygdeforordningen artikkel 7. Denne bestemmelsen overstyrer eventuelle bostedsvilkår i nasjonal lovgivning, slik at barnepensjon kan eksporteres til andre EØS-stater. Dette medfører at kravet om fortsatt medlemskap i folketrygdloven § 18-3 første ledd, for rett til barnepensjon, må fravikes i enkelte tilfeller.

Artikkel 70 fastsetter unntak fra artikkel 7. Det vises til omtale av dette i spesialmerknaden til § 12-1 a. Dersom barnepensjonen inneholder et ung ufør-tillegg, kan nasjonale eksportforbud anvendes for tillegget.

De generelle reglene om eksportabilitet er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.6. Disse reglenes betydning for barnepensjon er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 8.14.2.6.

Andre avtaler med betydning for trygdekoordinering

Også andre internasjonale avtaler har betydning for trygdekoordinering, se *første ledd andre punktum* i forslaget til ny § 18-1 a. Det er foreslått at disse gis virkning i norsk rett i eller i medhold av folketrygdloven § 1-3 a. Noen av disse avtalene innebærer langt på vei bare at trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen gis anvendelse for områder og personer som ikke er omfattet av trygdeforordningen etter EØS-avtalen. Kontaktpunktene omtalt ovenfor vil derfor også kunne gjøre seg gjeldende i disse sammenhengene. Dette gjelder EFTA-konvensjonen og nordisk konvensjon om trygd. Dette gjelder også bestemmelsene om trygdekoordinering i separasjonsavtalen mellom EØS/EFTA-statene og Storbritannia samt avtalen mellom EU og EØS/EFTA om trygdekoordinering for britiske borgere (triangleringsavtalen), som i dag er gjennomført i brexit-

loven, og som nå inkorporeres i folketrygdloven med forslaget til ny § 1-3 a. Disse instrumentene kan imidlertid også inneholde særregler som ikke er dekket av kontaktpunktene omtalt under beskrivelsen av EØS-forordningene, eller som gjør unntak fra reglene i forordningene.

Se nærmere omtale av de multilaterale avtalene med betydning for trygdekoordinering i NOU 2021: 8 kapitlene 9 til 11.

Bilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering gjennomføres i norsk rett ved forskrift hjemlet i folketrygdloven ny § 1-3 a andre ledd.

De bilaterale trygdeavtalene tar først og fremst sikte på å regulere det trygdemessige lovvalget, og å regulere trygdekoordineringen av pensjoner og uføretrygd. Selv om det er grunnleggende likhetspunkter mellom de forskjellige avtalene, er det imidlertid en del forskjeller i de tekniske løsningene, og det ville føre for langt å redegjøre i detalj for disse avtalenes innhold i proposisjonen her. De fleste av avtalene er imidlertid basert på de samme grunnprinsippene om trygdedekning i én stat, likebehandling, delpensjoner, sammenlegging og eksportabilitet av pensjoner som trygdeforordningen er basert på.

De bilaterale avtalene og deres innvirkning på norsk trygdelovgivning er omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 12.

Hvorvidt en av de ovennevnte internasjonale avtalene får betydning i en konkret trygdesak, og hva betydningen i tilfelle vil være, vil avhenge av det konkrete innholdet i den aktuelle avtalen og de nærmere omstendighetene i saken.

Nærmere om forslaget til nytt andre ledd

I *andre ledd* er departementet gitt hjemmel til i forskrift å kunne gi nærmere regler som supplerer eller legger til rette for etterlevelse av trygdeforordningens bestemmelser om ytelser til etterlatte. Det vises til omtale av dette i punkt 7.5.2.4 i proposisjonen her.

Til innholdsfortegnelsen i kapittel 19

Som følge av forslaget om tilføyelse av en ny § 19-1 a, er innholdsfortegnelsen til kapittel 19 andre strekpunkt justert. Nåværende andre til attende strekpunkt blir tredje til nittende strekpunkt.

Det vises til punkt 7.5.2 i proposisjonen her.

Til ny § 19-1 a

Paragrafen er en oppfølging av Trygdekoordineringsutvalgets forslag til folkerettsmarkører i

trygdelovgivningen, men lovteksten er noe forkortet og forenklet. Se nærmere omtale i kapittel 7 i proposisjonen her.

Ny § 19-1 a tas kun inn av informasjonshensyn, og bestemmelsen har i seg selv ingen rettsskappende virkning. Aktuelle rettigheter og plikter ut over dem som framgår av loven, følger direkte av de avtalene som til enhver tid er gjennomført i norsk rett. Se forslagene til §§ 1-3 og 1-3 a og spesialmerknadene til disse paragrafene.

Fra 2010 kom det nytt regelverk for opptjening av alderspensjon i folketrygden. Personer som er født før 1954, får alderspensjonen etter reglene i folketrygdloven kapittel 19 (gammel alderspensjon). Personer født i 1963 eller senere vil tjene opp alderspensjon kun etter reglene i folketrygdloven kapittel 20 (ny alderspensjon). Personer som er født i perioden fra og med 1954 til og med 1962, vil tjene opp alderspensjon både etter gammelt og nytt regelverk.

Som det framgår av *første ledd første punktum*, regnes alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 19 som en ytelse ved alder etter trygdeforordningen, jf. trygdeforordningen artikkel 3 nr. 1 bokstav d). Regler av betydning for alderspensjon etter kapittel 19 framgår i hovedsak av trygdeforordningen avdeling I, avdeling II og avdeling III kapittel 5. Dette innebærer at bestemmelsene i folketrygdloven kapittel 19 må tolkes og anvendes i samsvar med de relevante bestemmelsene i trygdeforordningen, se *første ledd andre punktum*.

I det følgende redegjøres det for hovedtrekkene for hvilken betydning de folkerettslige instrumentene har for denne ytelsen. Redegjørelsen må leses i lys av de forbeholdene som presenteres i kapittel 1 og punkt 7.5.1 i proposisjonen her.

Trygdekoordineringsutvalgets omtale av folketrygdlovens regler om alderspensjon og kontaktpunktene mellom disse reglene og trygdeforordningens regler finnes i NOU 2021: 8 punkt 8.12.

Lovvalg

Lovvalgsreglenes formål er å koordinere de aktuelle medlemsstatenes nasjonale bestemmelser om trygdedekning, for å forsøke å unngå at personer kommer i situasjoner der de enten står uten trygdedekning eller er trygdedekket i to stater samtidig, med tilhørende avgiftsplikt til to trygdesystemer. Det er imidlertid grunn til å understreke at det faktisk er et faktum at en stat utpekes som lovvalgsstat, ikke er ensbetydende med at den aktuelle personen faktisk blir trygdedekket i denne staten. Dette må vurderes etter de nasjonale reglene om trygdedekning, sammenholdt med

likebehandlingsbestemmelsen i trygdeforordningen artikkel 4.

Lovvalsreglene innebærer som hovedregel at en person skal være underlagt lovgivningen i staten der han eller hun arbeider eller driver selvstendig virksomhet, jf. trygdeforordningen artikkel 11 nr. 3 bokstav a). Personer som ikke arbeider eller er i selvstendig virksomhet, skal som hovedregel være underlagt lovgivningen i bostedsstaten, jf. trygdeforordningen artikkel 11 nr. 3 bokstav e).

For alderspensjon må det avklares i hvilke EØS-stater vedkommende har vært trygdedekket i ulike perioder i livet. Dette skyldes at alderspensjon kun opptjenes i de periodene man er trygdedekket i den enkelte EØS-staten, jf. delpensjonsprinsippet. Det vises til omtale av delpensjonsprinsippet og dets innvirkning på alderspensjon etter kapittel 19 nedenfor.

For pensjoner foretas som regel lovvalgs- og medlemskapsvurderingen på det tidspunktet da det søkes om pensjon, hvilket vil kunne være lenge etter at pensjonsrettighetene faktisk er opptjent. Hva som skal regnes som tid med trygdedekning i en stat som er utpekt som lovvalgsstat, defineres av nasjonal lovgivning. Trygdemyndighetene i de berørte statene utveksler derfor informasjon om opptjeningsperioder.

De generelle reglene om lovvalg er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 6. Lovvalsreglenes betydning for alderspensjon er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 8.12.2.2.

Likebehandling

Det er ikke tillatt å forskjellsbehandle norske statsborgere og andre personer som er omfattet av trygdeforordningens regler, jf. trygdeforordningen artikkel 4. Som en forlengelse av dette, kreves det i trygdeforordningen artikkel 5 at en medlemstat likestiller ytelser, inntekter, faktiske forhold eller hendelser i hele EØS.

Folketrygdloven kapittel 19 inneholder ingen vilkår som knytter rettsvirkninger til status som norsk statsborger.

Forbudet mot indirekte forskjellsbehandling og kravet til likebehandling av ytelser, inntekter, faktiske forhold eller hendelser fra andre EØS-stater, vil for alderspensjon i praksis ha mindre betydning enn trygdeforordningen artikkel 6 om sammenlegging av tid og trygdeforordningen avdeling III kapittel 5. Det vises til omtale av sammenleggingsprinsippet nedenfor.

Likebehandlingsprinsippet er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.3. Likebehandlingsprinsip-

pets betydning for alderspensjon er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 8.12.2.3.

Sammenlegging av tid

Sammenleggingsreglene innebærer at opptjeningsperioder i andre stater som anvender trygdeforordningen i noen tilfeller skal legges sammen med opptjeningsperioder i Norge, se trygdeforordningen artikkel 6.

Rett til alderspensjon etter kapittel 19 forutsetter i utgangspunktet en trygdetid på minst fem år, jf. folketrygdloven § 19-2 første ledd. Trygdeforordningen artikkel 6 krever at trygdetid i andre EØS-stater legges sammen med trygdetid i folketrygden, dersom dette er nødvendig for å oppfylle dette inngangsvilkåret. Slik sammenlegging innebærer at alderspensjon etter kapittel 19 kan komme til utbetaling også for personer som har en trygdetid i Norge på mindre enn fem år.

Det framgår av trygdeforordningen artikkel 57 nr. 1 at det i utgangspunktet kan kreves at man har noe norsk trygdetid å legge trygdetiden fra andre EØS-stater sammen med. Etter bestemmelsen er en stat ikke forpliktet til å gi ytelser dersom medlemstid etter egen lovgivning samlet er kortere enn ett år, med mindre statens egen lovgivning gir slik rett. Andre stater hvor det er opptjent pensjonsrettigheter, skal imidlertid ved sin *pro rata*-beregning av pensjon medregne slike kortere medlemsperioder, jf. trygdeforordningen artikkel 57 nr. 2. Alderspensjon etter kapittel 19 beregnes etter reglene i folketrygdloven kapittel 3. Folketrygdloven åpner for å gi alderspensjon basert på trygdetid. Hva som regnes som trygdetid, er nærmere angitt i folketrygdloven § 3-5. Det inkluderer blant annet «tidsrom [...] da en person fra fylte 16 år til og med det året han eller hun fylte 66 år, har vært medlem i trygden med rett til ytelser etter pensjonskapitlene», jf. første ledd. Etter tredje ledd skal et kalenderår som medlemmet har opptjent pensjonspoeng i, regnes som et helt års trygdetid. For at det gjennom sammenlegging med trygdetid fra andre EØS-stater skal kunne foreligge rett til alderspensjon etter kapittel 19, må vedkommende ha opptjent minst ett års trygdetid. Dette innebærer at alderspensjon etter kapittel 19 vil kunne gis på grunnlag av ett år med pensjonspoeng. Dette tilsvarer ikke nødvendigvis et helt års faktisk opptjening.

For personer omfattet av EØS-avtalen, som ikke har vært yrkesaktive i noen EØS-stat, kreves det til sammen minst tre års botid i Norge for rett til alderspensjon etter kapittel 19. Dette unntaket framgår av Norges oppføring i vedlegg XI til tryg-

deforordningen, se EØS-avtalen vedlegg VI nr. 1, bokstav l) nr. 3 bokstav a). Det følger imidlertid av bokstav b) at unntaket ikke gjelder for norske pensjonsrettigheter opparbeidet av familiemedlemmer til personer som har eller har hatt inntektsgivende arbeid i Norge, eller for studenter eller deres familiemedlemmer.

Bestemmelsene i trygdeforordningen artikkel 57 nr. 3 medfører at dersom det ikke foreligger minst ett års opptjening i noen av de berørte EØS-statene, og ingen av disse statene gir pensjonsrett for kortere tid, skal Norge, dersom Norge er den staten der vedkommende sist var trygdedekket, likevel beregne alderspensjon, forutsatt at folketrygdlovens vilkår om fem års forutgående trygdetid kan oppfylles gjennom sammenlegging av periodene i andre EØS-stater. Alderspensjonen beregnes da etter folketrygdlovens regler som om all EØS-trygdetid hadde vært trygdetid i Norge. Slik trygdetid på under ett år skal også tas med ved beregningen av det teoretiske beløpet i andre staters *pro rata*-beregninger, jf. trygdeforordningen artikkel 57 nr. 2. Tilsvarende vil eventuell norsk opptjening på mindre enn ett år tas med ved beregningen i en annen stat, dersom vedkommende sist var medlem der.

Muligheten til å ta ut alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 19 før fylte 67 år er regulert i folketrygdloven § 19-11. Det følger av denne bestemmelsen at summen av grunnpensjon, tilleggspensjon og pensjonstillegg når vedkommende fyller 67 år, minst må tilsvare minste pensjonsnivå med full trygdetid når vedkommende fyller 67 år. Bestemmelsen er foreslått justert i Prop. 41 L (2021–2022). I den justerte bestemmelsen er det et krav for å ta ut alderspensjon før fylte 67 år at summen av grunnpensjon, tilleggspensjon og pensjonstillegg minst tilsvare minste pensjonsnivå med full trygdetid. Ved vurdering av retten til tidlig uttak legges full trygdetid til grunn for minste pensjonsnivå som det sammenlignes med, mens faktisk trygdetid legges til grunn i beregningen av selve pensjonen. Dersom vedkommende har opptjening i en stat Norge har trygdeavtale med, som omfatter alderspensjon og som gir rett til pensjon gjennom sammenlegging, gjøres det unntak fra dette. Dette gjøres ved at minstekravet til pensjonens størrelse reduseres forholdsmessig når det foreligger pensjonsopptjening i en eller flere slike avtalestater.

Det er faktiske opptjeningsperioder i andre EØS-stater som skal legges til grunn. Forordningens regler er i folketrygdlovens kontekst operasjonalisert ved at det kreves minst én måneds (30 dager) opptjening til sammen i den enkelte avta-

lestaten for at opptjeningstiden der skal kunne anvendes ved proratisering av minste pensjonsnivå. Bakgrunnen for dette, er at det for den ordinære *pro rata*-brøken er lagt til grunn at teller og nevner fastsettes i hele måneder (30 dager), og det er denne brøken som benyttes også ved vurderingen av uttak før fylte 67 år.

Reduksjonen av minstekravet gjøres ved å proratisere minste pensjonsnivå etter forholdet mellom trygdetid i Norge og samlet trygdetid i samtlige EØS-stater, inkludert Norge. Dette gjør det enklere å fylle vilkåret for tidliguttak for personer som har opptjent trygdetid i EØS-stater. Regelen virker slik at jo kortere trygdetiden i Norge er, i forhold til samlet trygdetid i EØS-stater, desto lavere blir kravet til minste pensjonsnivå.

Det vises til omtale av problemstillingen om eksport av uføretrygd til tredjeland, i spesialmerknaden til § 12-1 a. Problemstillingen gjelder tilsvarende for eksport av alderspensjon etter kapittel 19 til tredjeland, ettersom den som ikke er medlem i trygden, og ikke har minst 20 års botid, ikke nødvendigvis vil ha rett til å beholde hele ytelsen, jf. folketrygdloven § 19-3 andre ledd. Arbeids- og inkluderingsdepartementet vil vurdere om trygdetid fra andre EØS-stater må regnes med trygdetid i Norge ved vurderingen av om 20-årsvilkåret er oppfylt, med hensyn til eksport til tredjeland. Rett til eksport av ytelsen til andre EØS-stater er omtalt nedenfor.

Sammenleggingsprinsippet er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.5. Sammenleggingsprinsippetets betydning for alderspensjon er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 8.12.2.4.

Delpensjonsprinsippet

Delpensjonsprinsippet, også omtalt som *pro rata*-prinsippet, kommer til anvendelse i forbindelse med alderspensjon etter kapittel 19. Medlemstid fra ulike EØS-stater legges sammen for å avgjøre om det foreligger rett til alderspensjon, men sammenleggingen innebærer ikke at ytelsens størrelse blir beregnet på bakgrunn av trygdetid i andre EØS-stater. Ytelsene utbetales i utgangspunktet av hver av de involverte medlemsstatene i form av delpensjoner, utmålt i forhold til hvor lang opptjening pensjonisten har i hver enkel stat.

Trygdeforordningen artikkel 52 fastsetter hvordan pensjonen skal beregnes. Det vises til nærmere omtale av denne bestemmelsen i spesialmerknedene til §§ 16-1 a, 17-1 a og 18-1 a.

Også folketrygdlovens egne beregningsregler for alderspensjon gir anvisning på en *pro rata*-beregning. Beregning etter folketrygdlovens

regler gir derfor vanligvis det samme resultatet som beregning etter trygdeforordningen. Trygdeforordningen artikkel 52 nr. 4 åpner for at Norge kan anvende nasjonale beregningsregler på alderspensjon. Dette gjelder alle alderspensjoner, unntatt uføre- og gjenlevendepensjoner som går over til alderspensjon, jf. Norges oppføring i vedlegg VIII til trygdeforordningen, se EØS-avtalen vedlegg VI nr. 1, bokstav g).

Når alderspensjon etter kapittel 19 blir beregnet etter kortere trygdetid enn fem år som følge av sammenlegging med opptjeningstid i andre EØS-stater, foretas beregningen etter folketrygdlovens regler, men slik at det beregnes pensjon også for trygdetid mellom ett og fem år.

Som nevnt ovenfor, fritar trygdeforordningen artikkel 57 nr. 1 en stat fra å gi ytelse på grunnlag av trygdetid på under ett år, når dette ikke gir rett til ytelse etter statens nasjonale lovgivning. Slik trygdetid skal imidlertid tas med ved beregningen av det teoretiske beløpet i andre staters *pro rata*-beregninger, jf. trygdeforordningen artikkel 57 nr. 2. Bestemmelsen er bare aktuell for ytelse som beregnes *pro rata*. Hvis vedkommende ikke har minst ett års trygdetid i noen EØS-stat, og/eller ikke har rett til ytelse i noen av statene, skal den EØS-staten hvor vedkommende sist var medlem, yte pensjon beregnet etter sin nasjonale lovgivning som om all trygdetid i EØS-stater var opptjent der, se trygdeforordningen artikkel 57 nr. 3. Det er en forutsetning at vilkårene for ytelse etter denne statens lovgivning er oppfylt etter sammenlegging av trygdetid. Bestemmelsene i artikkel 57 skal sikre at trygdetid som vedkommende ellers ikke ville fått noe igjen for, blir medregnet.

Delpensjonsprinsippet er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.7. Delpensjonsprinsippets betydning for alderspensjon er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 8.12.2.5. For nærmere informasjon om beregning av alderspensjon etter kapittel 19, se spesialmerknaden til § 3-1.

Krav til opphold i Norge

Det er ingen særskilte krav til opphold i Norge for å beholde rett til alderspensjon etter kapittel 19. Det er likevel slik at utbetaling av ytelsen utenfor Norge i utgangspunktet forutsetter at man fortsatt er medlem i folketrygden, se folketrygdloven § 19-3. Medlemmer i folketrygden er blant annet de som er bosatt i Norge, jf. folketrygdloven § 2-1. Dersom vedkommendes medlemskap bygger på at vedkommende er bosatt i Norge, og vedkommende oppholder seg i utlandet i et slikt omfang at vedkommende ikke lenger regnes for å være

bosatt i Norge i folketrygdlovens forstand, uten at det er andre grunnlag for medlemskap i folketrygden, vil retten til alderspensjon i utgangspunktet opphøre etter de nasjonale reglene, jf. folketrygdloven § 19-3. Se nærmere omtale nedenfor om eksport av alderspensjon etter kapittel 19.

For ektefelletillegg og barnetillegg gjelder det et vilkår om at alderspensjonisten er medlem i trygden etter § 2-1, § 2-3 første ledd eller § 2-5 første ledd, jf. henholdsvis § 3-24 andre ledd og § 3-25 første ledd. Det gjelder i tillegg et vilkår om at ektefellen eller barnet er bosatt og oppholder seg lovlig i Norge, jf. henholdsvis § 3-24 andre ledd bokstav b og § 3-25 første ledd bokstav b.

Retten til eksport av alderspensjon etter kapittel 19 og tillegg til alderspensjonen er behandlet nedenfor.

Eksportabilitet

Trygdeforordningens generelle regler om eksportabilitet innebærer blant annet at en ytelse ikke kan reduseres eller stanses bare fordi mottakeren er bosatt i en annen EØS-stat, med mindre forordningen selv gir regler om noe annet, jf. trygdeforordningen artikkel 7.

Trygdeforordningen artikkel 7 medfører altså at kravet om fortsatt medlemskap i folketrygdloven § 19-3 første ledd for rett til alderspensjon etter kapittel 19 (for personer som ikke har minst 20 års trygdetid) må fravikes i enkelte tilfeller. Det samme gjelder kravet til medlemskap i §§ 3-24 og 3-25. Kravet til at ektefellen eller barnet er bosatt og oppholder seg i Norge for å få ektefelletillegg eller barnetillegg, må også fravikes dersom forsørgt ektefelle eller barn er bosatt eller oppholder seg i en annen EØS-stat.

Artikkel 70 fastsetter unntak fra artikkel 7. Det vises til omtale av dette i spesialmerknaden til § 12-1 a. Dersom alderspensjonen inneholder et ung ufør-tillegg, kan nasjonale eksportforbud anvendes for tillegget.

De generelle reglene om eksportabilitet er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.6. Eksportabilitetsreglens betydning for alderspensjon er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 8.12.2.6.

Andre avtaler med betydning for trygdekoordinering

Også andre internasjonale avtaler har betydning for trygdekoordinering, se *første ledd andre punktum* i forslaget til ny § 19-1 a. Det er foreslått at disse gis virkning i norsk rett i eller i medhold av folketrygdloven § 1-3 a. Noen av disse avtalene innebærer langt på vei bare at trygdeforordningen

og gjennomføringsforordningen gis anvendelse for områder og personer som ikke er omfattet av trygdeforordningen etter EØS-avtalen. Kontaktpunktene omtalt ovenfor vil derfor også kunne gjøre seg gjeldende i disse sammenhengene. Dette gjelder EFTA-konvensjonen og nordisk konvensjon om trygd. Dette gjelder også bestemmelsene om trygdekoordinering i separasjonsavtalen mellom EØS/EFTA-statene og Storbritannia samt avtalen mellom EU og EØS/EFTA om trygdekoordinering for britiske borgere (triangleringsavtalen), som i dag er gjennomført i brexit-loven, og som nå inkorporeres i folketrygdloven med forslaget til ny § 1-3 a. Disse instrumentene kan imidlertid også inneholde særregler som ikke er dekket av kontaktpunktene omtalt under beskrivelsen av EØS-forordningene, eller som gjør unntak fra reglene i forordningene.

Se nærmere omtale av de multilaterale avtalene med betydning for trygdekoordinering i NOU 2021: 8 kapitlene 9 til 11.

Bilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering gjennomføres i norsk rett ved forskrift hjemlet i folketrygdloven ny § 1-3 a andre ledd. De bilaterale trygdeavtalene tar først og fremst sikte på å regulere det trygdemessige lovvalget, og å regulere trygdekoordineringen av pensjoner og uføretrygd. Selv om det er grunnleggende likhetspunkter mellom de forskjellige avtalene, er det imidlertid en del forskjeller i de tekniske løsningene, og det ville føre for langt å redegjøre i detalj for disse avtalenes innhold i proposisjonen her. De fleste av avtalene er imidlertid basert på de samme grunnprinsippene om trygdedekning i én stat, likebehandling, delpensjoner, sammenlegging og eksportabilitet av pensjoner som trygdeforordningen er basert på.

De bilaterale avtalene og deres innvirkning på norsk trygdelovgivning er omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 12.

Hvorvidt en av de ovennevnte internasjonale avtalene får betydning i en konkret trygdesak, og hva betydningen i tilfelle vil være, vil avhenge av det konkrete innholdet i den aktuelle avtalen og de nærmere omstendighetene i saken.

Nærmere om forslaget til nytt andre ledd

I *andre ledd* er departementet gitt hjemmel til i forskrift å kunne gi nærmere regler som supplerer eller legger til rette for etterlevelse av trygdeforordningens bestemmelser om ytelser ved alder. Det vises til omtale av dette i punkt 7.5.2.4 i proposisjonen her.

Til innholdsfortegnelsen i kapittel 20

Som følge av forslaget om tilføyelse av en ny § 20-1 a, er innholdsfortegnelsen til kapittel 20 andre strekpunkt justert. Nåværende andre til tjueførste strekpunkt blir tredje til tjueandre strekpunkt.

Det vises til punkt 7.5.2 i proposisjonen her.

Til ny § 20-1 a

Paragrafen er en oppfølging av Trygdekoordineringsutvalgets forslag til folkerettsmarkører i trygdelovgivningen, men lovteksten er noe forkortet og forenklet. Se nærmere omtale i kapittel 7 i proposisjonen her.

Ny § 20-1 a tas kun inn av informasjonshensyn, og bestemmelsen har i seg selv ingen rettskappende virkning. Aktuelle rettigheter og plikter ut over dem som framgår av loven, følger direkte av de avtalene som til enhver tid er gjennomført i norsk rett. Se forslagene til §§ 1-3 og 1-3 a og spesialmerknadene til disse paragrafene.

Fra 2010 kom det nytt regelverk for opptjening av alderspensjon i folketrygden. Personer som er født før 1954, får alderspensjonen etter reglene i folketrygdloven kapittel 19 (gammel alderspensjon). Personer født i 1963 eller senere vil tjene opp alderspensjon kun etter reglene i folketrygdloven kapittel 20 (ny alderspensjon). Personer som er født i perioden fra og med 1954 til og med 1962, vil tjene opp alderspensjon både etter gammelt og nytt regelverk.

Som det framgår av *første ledd første punktum*, regnes alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 20 som en ytelse ved alder etter trygdeforordningen, jf. trygdeforordningen artikkel 3 nr. 1 bokstav d). Dette innebærer at bestemmelsene i folketrygdloven kapittel 20 må tolkes og anvendes i samsvar med de relevante bestemmelsene i trygdeforordningen, se *første ledd andre punktum*. Regler av betydning for alderspensjon etter kapittel 20 framgår i hovedsak av trygdeforordningen avdeling I, avdeling II og avdeling III kapittel 5.

I det følgende redegjøres det for hovedtrekkene for hvilken betydning de folkerettslige instrumentene har for denne ytelsen. Redegjørelsen må leses i lys av de forbeholdene som presenteres i kapittel 1 og punkt 7.5.1 i proposisjonen her.

Trygdekoordineringsutvalgets omtale av folketrygdlovens regler om alderspensjon kontaktpunktene mellom folketrygdlovens regler om alderspensjon etter kapittel 20 og trygdeforordningens regler finnes i NOU 2021: 8 punkt 8.12.

Lovvalg

Lovvalgsreglenes formål er å koordinere de aktuelle medlemsstatenes nasjonale bestemmelser om trygdedekning, for å forsøke å unngå at personer kommer i situasjoner der de enten står uten trygdedekning eller er trygdedekket i to stater samtidig, med tilhørende avgiftsplikt til to trygdesystemer. Det er imidlertid grunn til å understreke at det faktisk at en stat utpekes som lovvalgsstat, ikke er ensbetydende med at den aktuelle personen faktisk blir trygdedekket i denne staten. Dette må vurderes etter de nasjonale reglene om trygdedekning, sammenholdt med likebehandlingsbestemmelsen i trygdeforordningen artikkel 4.

Lovvalgsreglene innebærer som hovedregel at en person skal være underlagt lovgivningen i staten der han eller hun arbeider eller driver selvstendig virksomhet, jf. trygdeforordningen artikkel 11 nr. 3 bokstav a). Personer som ikke arbeider eller er i selvstendig virksomhet, skal som hovedregel være underlagt lovgivningen i bostedsstaten, jf. trygdeforordningen artikkel 11 nr. 3 bokstav e).

For alderspensjon må det avklares i hvilke EØS-stater vedkommende har vært trygdedekket i ulike perioder i livet. Dette skyldes at alderspensjon kun opptjenes i de periodene man er trygdedekket i den enkelte EØS-staten, jf. delpensjonsprinsippet. Det vises til omtale av delpensjonsprinsippet og dets innvirkning på alderspensjon nedenfor.

For pensjoner foretas som regel lovvalgs- og medlemskapsvurderingen på det tidspunktet da det søkes om pensjon, hvilket vil kunne være lenge etter at pensjonsrettighetene faktisk er opptjent. Hva som skal regnes som tid med trygdedekning i en stat som er utpekt som lovvalgsstat, defineres av nasjonal lovgivning. Trygdemyndighetene i de berørte statene utveksler derfor informasjon om opptjeningsperioder.

De generelle reglene om lovvalg er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 6. Lovvalgsreglenes betydning for alderspensjon er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 8.12.2.2.

Likebehandling

Det er ikke tillatt å forskjellsbehandle norske statsborgere og andre personer som er omfattet av trygdeforordningens regler, jf. trygdeforordningen artikkel 4. Som en forlengelse av dette, kreves det i trygdeforordningen artikkel 5 at en EØS-stat likestiller ytelser, inntekter, faktiske forhold eller hendelser i hele EØS.

Folketrygdloven kapittel 20 inneholder ingen vilkår som knytter rettsvirkninger til status som norsk statsborger.

Forbudet mot indirekte forskjellsbehandling og kravet til likebehandling av ytelser, inntekter, faktiske forhold eller hendelser fra andre EØS-stater, vil for alderspensjon i praksis ha mindre betydning enn trygdeforordningen artikkel 6 om sammenlegging av tid og trygdeforordningen avdeling III kapittel 5. Det vises til omtale av sammenleggingsprinsippet nedenfor.

Likebehandlingsprinsippet er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.3. Likebehandlingsprinsippets betydning for alderspensjon er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 8.12.2.3.

Sammenlegging av tid

De generelle reglene om sammenlegging innebærer at opptjeningsperioder i andre stater som anvender trygdeforordningen i noen tilfeller skal legges sammen med opptjeningsperioder i Norge, se trygdeforordningen artikkel 6.

Rett til inntektspensjonen i alderspensjon etter kapittel 20 gis basert på opptjening fra første krone, og uten krav til opptjeningsperiodens lengde. Det er derfor ikke nødvendig å benytte sammenlegging for å oppnå rett til inntektspensjon fra folketrygden.

Rett til garantipensjon forutsetter derimot i utgangspunktet en trygdetid på minst fem år, jf. folketrygdloven § 20-10 andre ledd. Definisjonen av trygdetid i folketrygdloven § 3-5, hvor det blant annet er definert som et kalenderår som medlemmet har opptjent pensjonspoeng i, gjelder ikke for kapittel 20, se § 3-5 første ledd. For kapittel 20 er trygdetid definert som tidsrom da en person fra fylte 26 år og til og med det året han eller hun fylte 66 år har vært medlem av trygden med rett til ytelser etter pensjonskapitlene, se § 20-10.

Trygdeforordningen artikkel 6 krever at trygdetid i andre EØS-stater legges sammen med trygdetid i folketrygden, dersom dette er nødvendig for å oppfylle inngangsvilkåret i folketrygdloven § 20-10 andre ledd. Slik sammenlegging innebærer at garantipensjonen kan komme til utbetaling også for personer som har en trygdetid i Norge på mindre enn fem år.

Det framgår av trygdeforordningen artikkel 57 nr. 1 at det i utgangspunktet kan kreves at man har noe norsk trygdetid å legge trygdetiden fra andre EØS-stater sammen med. Etter bestemmelsen er en stat ikke forpliktet til å gi ytelser dersom medlemstid etter egen lovgivning samlet er kortere enn ett år, med mindre statens egen lovgiv-

ning gir slik rett. Andre stater hvor det er opptjent pensjonsrettigheter, skal imidlertid ved sin *pro rata*-beregning av pensjon medregne slike medlemsperioder, jf. trygdeforordningen artikkel 57 nr. 2. Folketrygdloven åpner ikke for å gi rett til garantipensjon basert på kortere medlemstid enn ett år. Som nevnt ovenfor, kreves det etter nasjonal rett fem års trygdetid, og det skal i denne sammenheng bare regnes med faktiske medlemsperioder, ikke godskrevne poengår. Det kreves derfor at vedkommende har vært medlem i folketrygden i minst ett år for at det gjennom sammenlegging med trygdetid fra andre EØS-stater skal kunne foreligge rett til garantipensjon etter folketrygdloven § 20-10. Flere medlemsperioder kan legges sammen for å oppfylle dette minstekravet.

For personer omfattet av EØS-avtalen, som ikke har vært yrkesaktive i noen EØS-stat, kreves det til sammen minst tre års botid i Norge for rett til garantipensjon. Dette unntaket framgår av Norges oppføring i vedlegg XI til trygdeforordningen, se EØS-avtalen vedlegg VI nr. 1, bokstav l) nr. 3 bokstav a). Det følger imidlertid av bokstav b) at unntaket ikke gjelder for norske pensjonsrettigheter opparbeidet av familiemedlemmer til personer som har eller har hatt inntektsgivende arbeid i Norge, eller for studenter eller deres familiemedlemmer.

Bestemmelsene i trygdeforordningen artikkel 57 nr. 3 medfører at dersom det ikke foreligger minst ett års opptjening i noen av de berørte EØS-statene, og ingen av disse statene gir pensjonsrett for kortere tid, skal Norge, dersom Norge er den staten der vedkommende sist var trygdedekket, likevel beregne garantipensjon, forutsatt at folketrygdlovens vilkår om fem års forutgående trygdetid kan oppfylles gjennom sammenlegging av periodene i andre EØS-stater. Garantipensjonen beregnes da etter folketrygdlovens regler som om all EØS-trygdetid hadde vært trygdetid i Norge. Slik trygdetid på under ett år skal også tas med ved beregningen av det teoretiske beløpet i andre staters *pro rata*-beregninger, jf. trygdeforordningen artikkel 57 nr. 2. Tilsvarende vil eventuell norsk opptjening på mindre enn ett år tas med ved beregningen i en annen stat, dersom vedkommende sist var medlem der.

Muligheten for å ta ut alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 20 før fylte 67 år er regulert i folketrygdloven § 20-15. Det følger av denne bestemmelsen at summen av inntektpensjon og garantipensjon når vedkommende fyller 67 år, minst må tilsvare garantipensjonsnivået med full trygdetid når vedkommende fyller 67 år. Bestem-

melsen er foreslått justert i Prop. 41 L (2021–2022). I den justerte bestemmelsen er det et krav for å ta ut alderspensjon før fylte 67 år at summen av inntektpensjon og garantipensjon minst tilsvare garantipensjonsnivået med full trygdetid. Ved vurdering av retten til tidlig uttak legges full trygdetid til grunn for garantipensjonsnivået som det sammenlignes med, mens faktisk trygdetid legges til grunn i beregningen av selve pensjonen. Dersom vedkommende har opptjening i en stat Norge har trygdeavtale med som omfatter alderspensjon og som gir rett til pensjon gjennom sammenlegging, gjøres det unntak fra dette. Dette gjøres ved at minstekravet til pensjonens størrelse reduseres forholdsmessig når det foreligger pensjonsopptjening i en eller flere slike avtalestater.

Det er faktiske opptjeningsperioder i andre EØS-stater som skal legges til grunn. Forordningens regler er i folketrygdlovens kontekst operasjonalisert ved at det kreves minst én måneds (30 dager) opptjening til sammen i den enkelte avtalestaten for at opptjeningstiden der skal kunne anvendes ved proratisering av garantipensjonsnivået. Bakgrunnen for dette er at det for den ordinære *pro rata*-brøken er lagt til grunn at teller og nevner fastsettes i hele måneder (30 dager), og det er denne brøken som benyttes også ved vurderingen av uttak før fylte 67 år.

Reduksjonen av minstekravet gjøres ved å proratisere garantipensjonsnivået etter forholdet mellom trygdetid i Norge og samlet trygdetid i samtlige EØS-stater, inkludert Norge. Dette gjør det enklere å fylle vilkåret for tidliguttak for personer som har opptjent trygdetid i EØS-stater. Regelen virker slik at jo kortere trygdetiden i Norge er, i forhold til samlet trygdetid i EØS-stater, desto lavere blir kravet til garantipensjonsnivå.

Det vises til omtale av problemstillingen om eksport av uføretrygd til tredjeland, i spesialmerknaden til § 12-1 a. Problemstillingen gjelder tilsvarende for eksport av garantipensjon til tredjeland, ettersom den som ikke er medlem i trygden, må ha minst 20 års samlet botid for å beholde rett til garantipensjon, jf. § 20-10 femte ledd. Arbeids- og inkluderingsdepartementet vil vurdere om trygdetid fra andre EØS-stater må regnes med trygdetid i Norge ved vurderingen av om 20-årsvilkåret er oppfylt, når det gjelder eksport til tredjeland. Rett til eksport av ytelsen til andre EØS-stater er omtalt nedenfor.

De generelle reglene om sammenlegging er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.5. Sammenleggingsreglenes betydning for alderspensjon er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 8.12.2.4.

Delpensjonsprinsippet

Delpensjonsprinsippet, også omtalt som *pro rata*-prinsippet, kommer til anvendelse i forbindelse med alderspensjon etter kapittel 20. Medlemstid fra ulike EØS-stater legges sammen for å avgjøre om det foreligger rett til alderspensjon, men sammenleggingen innebærer ikke at ytelsens størrelse blir beregnet på bakgrunn av trygdetid i andre EØS-stater. Ytelserne utbetales i utgangspunktet av hver av de involverte medlemsstatene i form av delpensjoner, utmålt i forhold til hvor lang opptjening pensjonisten har i hver enkel stat.

Trygdeforordningen artikkel 52 fastsetter hvordan pensjonen skal beregnes. Det vises til nærmere omtale av denne bestemmelsen i spesialmerknadene til §§ 16-1 a, 17-1 a og 18-1 a.

Etter trygdeforordningen artikkel 52 nr. 5 skal imidlertid ytelser som ikke beregnes på bakgrunn av opptjeningsperioder, utmåles etter nasjonale regler, og ikke etter reglene om *pro rata*-beregning. Dette gjelder «Alderspensjon under lov om folketrygd (kapittel 20) og innskuddsbasert pensjonsordning under lov om obligatorisk tjenestepensjon», jf. Norges oppføring i vedlegg VIII til trygdeforordningen, se EØS-avtalen vedlegg VI nr. 1, bokstav h). Inntekstpensjon etter folketrygdloven kapittel 20 skal altså utmåles etter nasjonale regler.

Garantipensjon beregnes derimot på grunnlag av trygdetid, jf. folketrygdloven § 20-10 første ledd første punktum. Det er imidlertid slik at også folketrygdlovens egne beregningsregler for garantipensjon gir anvisning på en *pro rata*-beregning. Beregning etter folketrygdlovens regler gir derfor vanligvis det samme resultatet som beregning etter trygdeforordningen. Trygdeforordningen artikkel 52 nr. 4 åpner for at Norge kan anvende nasjonale beregningsregler på alderspensjon. Dette gjelder alle alderspensjoner, unntatt uføre- og gjenlevendepensjoner som går over til alderspensjon, jf. Norges oppføring i vedlegg VIII trygdeforordningen, se EØS-avtalen vedlegg VI nr. 1, bokstav g). Dette omfatter også garantipensjon etter kapittel 20.

Når garantipensjonen blir beregnet etter kortere trygdetid enn fem år som følge av sammenlegging med opptjeningstid i andre EØS-stater, foretas beregningen etter folketrygdlovens regler, men slik at det beregnes pensjon også for trygdetid mellom ett og fem år.

Som nevnt ovenfor, fritar trygdeforordningen artikkel 57 nr. 1 en stat fra å gi ytelser på grunnlag av trygdetid på under ett år, når dette ikke gir rett til ytelser etter statens nasjonale lovgivning. Slik

trygdetid på under ett år skal imidlertid tas med ved beregningen av det teoretiske beløpet i andre staters *pro rata*-beregninger, jf. trygdeforordningen artikkel 57 nr. 2. Bestemmelsen er bare aktuell for ytelser som beregnes etter trygdeforordningens *pro rata*-regler. Hvis vedkommende ikke har minst ett års trygdetid i noen EØS-stat, og/eller ikke har rett til ytelse i noen av statene, skal den EØS-staten hvor vedkommende sist var medlem, yte pensjon beregnet etter sin nasjonale lovgivning som om all trygdetid i EØS-stater var opptjent der, jf. trygdeforordningen artikkel 57 nr. 3. Det er en forutsetning at vilkårene for ytelse etter denne statens lovgivning er oppfylt etter sammenleggingen av trygdetid. Bestemmelsene i artikkel 57 skal sikre at trygdetid som vedkommende ellers ikke ville fått noe igjen for, blir medregnet.

Delpensjonsprinsippet er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.7. Delpensjonsprinsippets betydning for alderspensjon er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 8.12.2.5.

Krav til opphold i Norge

Det er ingen særskilte krav til opphold i Norge for å beholde rett til alderspensjon etter kapittel 20. Det er likevel slik at utbetaling av garantipensjon utenfor Norge i utgangspunktet forutsetter at man fortsatt er medlem i folketrygden, jf. folketrygdloven § 20-10 femte ledd. Medlemmer i folketrygden er blant annet de som er bosatt i Norge, jf. folketrygdloven § 2-1. Dersom vedkommendes medlemskap bygger på at vedkommende er bosatt i Norge, og vedkommende oppholder seg i utlandet i et slikt omfang at vedkommende ikke lenger regnes for å være bosatt i Norge i folketrygdlovens forstand, uten at det er andre grunnlag for medlemskap i folketrygden, vil retten til garantipensjon i utgangspunktet opphøre etter de nasjonale reglene, jf. folketrygdloven § 20-10 femte ledd. Retten til eksport av garantipensjonen er behandlet nedenfor.

Eksportabilitet

Trygdeforordningens generelle regler om eksportabilitet innebærer blant annet at en ytelse ikke kan reduseres eller stanses bare fordi mottakeren er bosatt i en annen EØS-stat, med mindre forordningen selv gir regler om noe annet, jf. trygdeforordningen artikkel 7.

Trygdeforordningen artikkel 7 medfører altså at kravet om fortsatt medlemskap i folketrygdloven § 20-10 femte ledd for rett til garantipensjon (for personer som ikke har minst 20 års trygdetid) må fravikes i enkelte tilfeller.

Artikkel 70 fastsetter unntak fra artikkel 7. Det vises til omtale av dette i spesialmerknaden til § 12-1 a.

Når en ufør person blir 67 år, går vedkommende over til alderspensjon. Særrettighetene for personer som oppfyller vilkårene for å regnes som ung ufør, videreføres ved overgang til alderspensjon, se blant annet folketrygdloven § 20-7 a tredje ledd. Alderspensjon etter kapittel 20 beregnet etter særreglene for unge uføre beholdes etter folketrygdloven bare så lenge pensjonisten er medlem i folketrygden, se § 20-7 a åttende ledd. Trygdeforordningen er ikke til hinder for at den nasjonale eksportbegrensningen anvendes, jf. artikkel 70. Det betyr imidlertid ikke at Norge kan oppstille et generelt eksportforbud for de aktuelle personenes alderspensjoner, bare at det ved eksport til andre EØS-stater må foretas en omregning, slik at alderspensjonen beregnes uten særrettighetene for unge uføre.

De generelle reglene om eksportabilitet er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.6. Disse reglenes betydning for alderspensjon er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 8.12.2.6.

Andre avtaler med betydning for trygdekoordinering

Også andre internasjonale avtaler har betydning for trygdekoordinering, se *første ledd andre punktum* i forslaget til ny § 20-1 a. Det er foreslått at disse gis virkning i norsk rett i eller i medhold av folketrygdloven § 1-3 a. Noen av disse avtalene innebærer langt på vei bare at trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen gis anvendelse for områder og personer som ikke er omfattet av trygdeforordningen etter EØS-avtalen. Kontaktpunktene omtalt ovenfor vil derfor også kunne gjøre seg gjeldende i disse sammenhengene. Dette gjelder EFTA-konvensjonen og nordisk konvensjon om trygd. Dette gjelder også bestemmelsene om trygdekoordinering i separasjonsavtalen mellom EØS/EFTA-statene og Storbritannia samt avtalen mellom EU og EØS/EFTA om trygdekoordinering for britiske borgere (triangleringsavtalen), som i dag er gjennomført i brexitloven, og som nå inkorporeres i folketrygdloven med forslaget til ny § 1-3 a. Disse instrumentene kan imidlertid også inneholde særregler som ikke er dekket av kontaktpunktene omtalt under beskrivelsen av EØS-forordningene, eller som gjør unntak fra reglene i forordningene.

Se nærmere omtale av de multilaterale avtalene med betydning for trygdekoordinering i NOU 2021: 8 kapitlene 9 til 11.

Bilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering gjennomføres i norsk rett ved forskrift hjemlet i folketrygdloven ny § 1-3 a andre ledd. De bilaterale trygdeavtalene tar først og fremst sikte på å regulere det trygdemessige lovvalget, og å regulere trygdekoordineringen av pensjoner og uføretrygd. Selv om det er grunnleggende likhetspunkter mellom de forskjellige avtalene, er det imidlertid en del forskjeller i de tekniske løsningene, og det ville føre for langt å redegjøre i detalj for disse avtalenes innhold i proposisjonen her. De fleste av avtalene er imidlertid basert på de samme grunnprinsippene om trygdekning i én stat, likebehandling, delpensjoner, sammenlegging og eksportabilitet av pensjoner som trygdeforordningen er basert på.

De bilaterale avtalene og deres innvirkning på norsk trygdelovgivning er omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 12.

Hvorvidt en av de ovennevnte internasjonale avtalene får betydning i en konkret trygdesak, og hva betydningen i tilfelle vil være, vil avhenge av det konkrete innholdet i den aktuelle avtalen og de nærmere omstendighetene i saken.

Nærmere om forslaget til nytt andre ledd

I *andre ledd* er departementet gitt hjemmel til i forskrift å kunne gi nærmere regler som supplerer eller legger til rette for etterlevelse av trygdeforordningens bestemmelser om ytelser ved alder. Det vises til omtale av dette i kapittel 7.5.2.4 i proposisjonen her.

Til innholdsfortegnelsen i kapittel 21

Som følge av forslaget om tilføyelse av en ny § 21-1 a, er innholdsfortegnelsen til kapittel 21 andre strekpunkt justert. Nåværende andre til sekstende strekpunkt blir tredje til syttende strekpunkt.

Det vises til punkt 7.5.2 i proposisjonen her.

Til ny § 21-1 a

Paragrafen er en oppfølging av Trygdekoordineringsutvalgets forslag til folkerettsmarkører i trygdelovgivningen, men lovteksten er noe forkortet og forenklet. Se nærmere omtale i kapittel 7 i proposisjonen her.

Ny § 21-1 a tas kun inn av informasjonshensyn, og bestemmelsen har i seg selv ingen rettsskappende virkning. Aktuelle rettigheter og plikter ut over dem som framgår av loven, følger direkte av de avtalene som til enhver tid er gjennomført i

norsk rett. Se forslagene til §§ 1-3 og 1-3 a og spesialmerknadene til disse paragrafene.

I det følgende redegjøres det for hovedtrekkene for hvilken betydning de folkerettslige instrumentene har for folketrygdloven kapittel 21. Redegjørelsen må leses i lys av de forbeholdene som presenteres i kapittel 1 og punkt 7.5.1 i proposisjonen her.

Folketrygdloven kapittel 21 har overskriften «Saksbehandling i trygdesaker. Anke- og klagebehandling m.m.». I saker som innebærer et grensekryssende element med en eller flere andre stater som anvender trygdeforordningen, suppleres bestemmelsene i kapittel 21 med bestemmelsene i trygdeforordningen avdeling V, som har overskriften «Forskjellige bestemmelser», og bestemmelsene i gjennomføringsforordningen.

Hensikten med *ny § 21-1 a* er å synliggjøre at Norges folkerettslige forpliktelser med hensyn til trygdekoordinering også har betydning for anvendelsen av bestemmelsene i folketrygdloven om saksbehandling.

Nedenfor omtales noen kontaktpunkter mellom relevante bestemmelser i trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen og bestemmelser i folketrygdloven. Kontaktpunktene gjelder forordningene slik de gjør seg gjeldende etter EØS-avtalen, men vil i de fleste tilfeller også gjøre seg gjeldende i de andre gjennomføringene av trygdeforordningen. Omtalen er ikke uttømmende.

Etter folketrygdloven § 21-2 skal krav om ytelse etter folketrygdloven i utgangspunktet settes fram for det felles lokale kontoret i arbeids- og velferdsforvaltningen der vedkommende bor. Det kan gjelde unntak fra dette i medhold av trygdeforordningen eller gjennomføringsforordningen. Av artikkel 81 i trygdeforordningen framgår det at krav, erklæringer, klager eller anker som etter en medlemsstats lovgivning skulle vært framsatt innen en bestemt frist for en myndighet, institusjon eller domstol i denne medlemsstaten, skal anses som lovlig framsatt, dersom de er framsatt innen den samme fristen for en tilsvarende myndighet, institusjon eller domstol i en annen medlemsstat. Se for øvrig gjennomføringsforordningen artikkel 45.

Adgangen til å gi ut personopplysninger om folketrygdens medlemmer er svært begrenset, men folketrygdloven § 21-4 b har bestemmelser om utveksling av opplysninger med finansinstitusjoner. Trygdeforordningen inneholder bestemmelser om samarbeid og utveksling av opplysninger mellom EØS-statenes institusjoner i artiklene 76 til 78. Se også gjennomføringsforordningen avdeling I, kapittel II, artiklene 2 til 7. Dette inne-

bærer at norske myndigheter i større utstrekning enn det som framgår av folketrygdloven må dele medlemmenes personopplysninger med andre.

Også andre internasjonale avtaler har betydning for trygdekoordinering. Det er foreslått at disse gis virkning i norsk rett i eller i medhold av folketrygdloven § 1-3 a. Noen av disse avtalene innebærer langt på vei bare at trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen gis anvendelse for områder og personer som ikke er omfattet av trygdeforordningen etter EØS-avtalen. Dette gjelder EFTA-konvensjonen og nordisk konvensjon om trygd. Dette gjelder også bestemmelsene om trygdekoordinering i separasjonsavtalen mellom EØS/EFTA-statene og Storbritannia samt avtalen mellom EU og EØS/EFTA-statene om trygdekoordinering for britiske borgere (triangleringsavtalen), som i dag er gjennomført i brexit-loven, og som nå inkorporeres i folketrygdloven med forslaget til *ny § 1-3 a*. Disse instrumentene kan imidlertid også inneholde særregler som ikke er dekket av kontaktpunktene nevnt over, eller som gjør unntak fra reglene i forordningene.

Disse multilaterale avtalene er nærmere omtalt av Trygdekoordineringsutvalget i NOU 2021: 8 kapitlene 9 til 11.

Bilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering gjennomføres i norsk rett ved forskrift hjemlet i folketrygdloven *ny § 1-3 a*. Trygdekoordineringsutvalget omtalte disse avtalene og deres innvirkning på norsk trygdelovgivning i NOU 2021: 8 kapittel 12.

Hvorvidt en av de ovennevnte internasjonale avtalene får betydning i en konkret trygdesak, og hva betydningen i tilfelle vil være, vil avhenge av det konkrete innholdet i den aktuelle avtalen og de nærmere omstendighetene i saken.

Til innholdsfortegnelsen i kapittel 22

Som følge av forslaget om tilføyelse av en *ny § 22-1 a*, er innholdsfortegnelsen til kapittel 22 andre strekpunkt justert. Nåværende andre til tjueførste strekpunkt blir tredje til tjueandre strekpunkt.

Det vises til punkt 7.5.2 i proposisjonen her.

Til § 22-1 a

Paragrafen er en oppfølging av Trygdekoordineringsutvalgets forslag til folkerettsmarkører i trygdelovgivningen, men lovteksten er noe forkortet og forenklet. Se nærmere omtale i kapittel 7 i proposisjonen her.

Ny § 22-1 a tas kun inn av informasjonshensyn, og bestemmelsen har i seg selv ingen rettska-

pende virkning. Aktuelle rettigheter og plikter ut over dem som framgår av loven, følger direkte av de avtalene som til enhver tid er gjennomført i norsk rett. Se forslagene til §§ 1-3 og 1-3 a og spesialmerknaene til disse paragrafene.

I det følgende redegjøres det for hovedtrekkene for hvilken betydning de folkerettslige instrumentene har for folketrygdloven kapittel 22. Redegjørelsen må leses i lys av de forbeholdene som presenteres i kapittel 1 og punkt 7.5.1 i proposisjonen her.

Folketrygdloven kapittel 22 har overskriften «Utbetaling». I saker som innebærer et grensekryssende element med en eller flere andre stater som anvender trygdeforordningen, suppleres bestemmelsene i kapittel 22 med bestemmelsene i trygdeforordningen avdeling V og bestemmelsene i gjennomføringsforordningen avdeling IV, kapittel III.

I folketrygdloven kapittel 22 finnes regler om inndrivning av folketrygdens fordringer som følge av feilutbetalinger mv. Som følge av trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen, har de statene som anvender dem, plikt til å bistå hverandre med inndrivning av fordringer.

Også andre internasjonale avtaler har betydning for trygdekoordinering, se forslag til folketrygdloven ny § 1-3 a. Noen av disse avtalene innebærer langt på vei bare at trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen gis anvendelse for områder og personer som ikke er omfattet av trygdeforordningen etter EØS-avtalen.

Dette gjelder EFTA-konvensjonen og nordisk konvensjon om trygd. Dette gjelder også bestemmelsene om trygdekoordinering i separasjonsavtalen mellom EØS/EFTA-statene og Storbritannia samt avtalen mellom EU og EØS/EFTA-statene om trygdekoordinering for britiske borgere (triangleringsavtalen), som i dag er gjennomført i brexit-loven, og som nå inkorporeres i folketrygdloven med forslaget til ny § 1-3 a.

Disse multilaterale avtalene er nærmere omtalt av Trygdekoordineringsutvalget i NOU 2021: 8 kapitlene 9 til 11.

Bilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering gis virkning i norsk rett ved forskrift hjemlet i folketrygdloven ny § 1-3 a. Disse avtalene og deres innvirkning på norsk trygdelovgivning er omtalt av Trygdekoordineringsutvalget i NOU 2021: 8 kapittel 12.

Hvorvidt en av de ovennevnte internasjonale avtalene får betydning i en konkret trygdesak, og hva betydningen i tilfelle vil være, vil avhenge av det konkrete innholdet i den aktuelle avtalen og de nærmere omstendighetene i saken.

Til § 23-4 a

Første punktum i bestemmelsen viser i dag til avtaler inngått med hjemmel i § 1-3. Bestemmelsen endres som konsekvens av forslagene til endringer i kapittel 1.

Tredje punktum i bestemmelsen viser i dag til brexit-loven § 2 første ledd bokstav c. Som en konsekvens av at denne bestemmelsen i brexit-loven foreslås opphevet, som følge av forslaget om inkorporering i folketrygdloven § 1-3 a, endres henvisningen, slik at den viser til folketrygdloven § 1-3 a første ledd bokstav c.

Se forslag til §§ 1-3 og 1-3 a og spesialmerknaene til disse paragrafene.

11.7 Til endringene i kontantstøtteleven

Til overskriften i kapittel 1

Overskriften i kapittel 1 endres for å synliggjøre at ny § 1 a om forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering tas inn i kapittel 1.

Til § 1 a

Paragrafen er en oppfølging av Trygdekoordineringsutvalgets forslag til folkerettsmarkører i trygdelovgivningen, men lovteksten er noe forkortet og forenklet. Se nærmere omtale i kapittel 7 i proposisjonen her.

Ny § 1 a tas kun inn av informasjonshensyn, og bestemmelsen har i seg selv ingen rettskappende virkning. Aktuelle rettigheter og plikter ut over dem som framgår av loven, følger direkte av de avtalene som til enhver tid er gjennomført i norsk rett. Se forslagene til §§ 1-3 og 1-3 a i folketrygdloven og kontantstøtteleven §§ 3 a og 22 med spesialmerknader.

Som det framgår av *første punktum*, er kontantstøtte en familieytelse, jf. trygdeforordningen artikkel 3 nr. 1 bokstav j). Regler av betydning for familieytelser framgår i hovedsak av trygdeforordningen avdeling I, avdeling II og avdeling III kapittel 8. Dette innebærer at bestemmelsene i kontantstøtteleven skal tolkes og anvendes i samsvar med de relevante bestemmelsene i trygdeforordningen, se *andre punktum*. Bestemmelsene i kontantstøtteleven skal også tolkes og anvendes i samsvar med de øvrige avtalene med betydning for trygdekoordinering.

I det følgende redegjøres det for hovedtrekkene for hvilken betydning de folkerettslige instrumentene har for denne ytelsen. Redegjørel-

sen må leses i lys av de forbeholdene som presenteres i kapittel 1 og punkt 7.5.1 i proposisjonen her.

Trygdekoordineringsutvalgets omtale av kontaktpunktene mellom kontantstøtteleven og trygdeforordningens regler finnes i NOU 2021: 8 punkt 8.19.2.

Lovvalg

Lovvalsreglene innebærer som hovedregel at en person skal være underlagt lovgivningen i staten der han eller hun arbeider eller driver selvstendig virksomhet. Personer som ikke arbeider eller driver selvstendig virksomhet, skal som hovedregel være underlagt lovgivningen i bostedsstaten, jf. trygdeforordningen artikkel 11 nr. 3 bokstav e).

For familieytelsene følger det av trygdeforordningen artikkel 67 at en person har rett til familieytelser også for familiemedlemmer som er bosatt i en annen medlemsstat, som om de var bosatt i den aktuelle EØS-staten. Lovvalgsvurderingen gjøres for foreldrene og barnet det blir søkt om eller utbetalt kontantstøtte for. Retten til kontantstøtte ved midlertidig opphold i utlandet beholdes så lenge minst en av foreldrene og/eller barnet som det blir utbetalt barnetrygd for, har Norge som lovvalgsstat.

Siden en familie består av mer enn én person, og disse kan bo og arbeide i ulike stater, vil de ulike familiemedlemmene kunne ha tilknytning til, og være underlagt lovgivningen til, ulike stater, se nedenfor om prioriteringsregler og regler om differanseutbetaling som får anvendelse i slike situasjoner.

De generelle reglene om lovvalg er omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 6.

Likebehandling

Det er ikke tillatt å forskjellsbehandle norske statsborgere og andre personer som er omfattet av trygdeforordningens regler, jf. trygdeforordningen artikkel 4. Som en forlengelse av dette, kreves det i trygdeforordningen artikkel 5 at en EØS-stat likestiller ytelser, inntekter, faktiske forhold eller hendelser i hele EØS.

Kontantstøtteleven inneholder en særregel i § 4 som knytter retten til kontantstøtte til norsk statsborgerskap for arbeidstakere ved utenlandsk representasjon eller annen administrativ tjenestegren i Norge, jf. omtalen av barnetrygd i punkt 11.10. I tilfeller hvor vilkåret om statsborgerskap vil være avgjørende, følger det uansett av trygdeforordningen artikkel 4 at statsborgere fra andre

EØS-stater må likestilles med norske statsborgere.

Kontantstøtteleven inneholder ingen andre bestemmelser som knytter rettsvirkninger til status som norsk statsborger.

At familier der de ulike familiemedlemmene har tilknytning til ulike EØS-stater, likebehandles med familier som bare har tilknytning til én stat, er viktig for å ivareta det EØS-rettslige prinsippet om fri bevegelighet for personer. En arbeidstaker i Norge har rett til kontantstøtte fra Norge som kompetent stat også for barn som er bosatt i en annen EØS-stat.

Likebehandlingsprinsippet er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.3.

Sammenlegging av tid eller inntekter

De generelle reglene om sammenlegging innebærer at opptjeningsperioder i andre stater som anvender trygdeforordningen i noen tilfeller skal legges sammen med opptjeningsperioder i Norge.

Det er et vilkår for rett til kontantstøtte at støtemottakeren har minst fem års medlemskap i folketrygden, jf. kontantstøtteleven § 3 andre punktum. Dersom barnet bor sammen med begge foreldrene, må begge foreldrene ha vært medlemmer i folketrygden i fem år.

Trygdeforordningen artikkel 6 regulerer sammenlegging av trygdetid fra andre EØS-stater. Når det skal vurderes om medlemskapsvilkårene er oppfylt for personer underlagt forordningen, skal perioden personen er dekket av en trygdeordning i en annen EØS-stat regnes med i den sammenlagte medlemskapsperioden. Bestemmelsen skal forstås slik at også tredjelandsborgere som er i familie med en EØS-borger, skal få medregnet trygdetid fra en annen EØS-stat, jf. trygdeforordningen artikkel 2.

I noen tilfeller er én forelder underlagt norsk lovgivning, mens den andre forelderen og barnet/barna er bosatt i en annen stat. Da vil ikke hele familien være registrert som bosatt i Norge i folkeregisteret. I slike saker vurderes det i Arbeids- og velferdsetatens praksis kun om den forelderen som er underlagt norsk lovgivning, fyller vilkåret om fem års medlemskap. Etter Trygdekoordineringsutvalgets syn følger det imidlertid av EU-domstolens tilnærming i *Slanina*-dommen og *Trapkowski*-dommen at det alternativt må vurderes om forelderen som bor med barnet/barna i hjemstaten oppfyller kravet til fem års medlemskap. For denne forelderens vedkommende må vurderingen skje ut fra en rettslig fiksjon om at bosettingsstaten er Norge.

I tilfeller hvor foreldrene er i et parforhold, kreves det at de begge oppfyller kravet til fem års medlemskap, jf. kontantstøtteleven § 3. I tilfeller hvor foreldrene ikke (lenger) lever i et parforhold, kreves det etter utvalgets syn at forelderen som har barnet boende hos seg oppfyller kravet til fem års medlemskap, jf. *Traphowski*-dommen. Som det går fram nedenfor under «Bevegelsesfrihet – familiemedlemmer», la utvalget til grunn at det følger av rettspraksis at forelderen som er bosatt med det felles barnet i en annen EØS-stat, har en *selvstendig* rett til å kreve familieytelser fra Norge, dersom vedkommende oppfyller vilkårene for ytelsen og den andre forelderen både er underlagt norsk lovgivning og i hovedsak forsørger barnet. Departementet vil vurdere utvalgets syn på spørsmålet om selvstendige rettigheter nærmere.

Kontantstøttens størrelse er ikke avhengig av foreldrenes inntekt, noe som innebærer at reglene om likebehandling av inntekter i artikkel 5 ikke får betydning.

Bevegelsesfrihet – familiemedlemmer

For familieytelser som kontantstøtte, er hensynet til fri bevegelse primært ivaretatt av prinsippet nedfelt i trygdeforordningen artikkel 67. En person skal ha rett til familieytelser i samsvar med den kompetente medlemsstatens lovgivning, *også for familiemedlemmer som er bosatt i en annen medlemsstat*, som om de var bosatt i den førstnevnte medlemsstaten. Dette kan for eksempel gjelde i et tilfelle der en av foreldrene arbeider i Norge og er underlagt norsk lovgivning, mens den andre forelderen og deres felles barn er bosatt i Polen og er underlagt polsk lovgivning. At personene bor i ulike stater vil ikke være til hinder for at vilkårene for kontantstøtte i et slikt tilfelle vil kunne være oppfylt.

Det er et vilkår for rett til kontantstøtte at forelderen har barnet boende fast hos seg, se kontantstøtteleven § 2. I tilfeller hvor en EØS-borger som arbeider i Norge (har Norge som lovvalgsstat), i hovedsak forsørger et barn som bor med den andre forelderen i en annen EØS-stat, kan trygdeforordningen gi rett til kontantstøtte selv om foreldrene er skilt, er separert eller ikke lenger er samboere. Dette gjelder uavhengig av om den andre forelderen og barnet er underlagt lovgivningen i en annen stat som anvender trygdeforordningen, og følger av artikkel 67 og EU-domstolens praksis. EU-domstolens standpunkt synes å være at barnet fungerer som koblingspunkt mellom foreldrene, i hvert fall i tilfeller hvor den ene forelderen er den som barnet bor hos, og den andre for-

elderen er den som hovedsakelig forsørger barnet. Resultatet er at foreldrene må betraktes som familiemedlemmer med hverandre i henhold til trygdeforordningen artikkel 67, selv om de ikke er i noe parforhold, se blant annet *Slanina*-dommen.

Utvalget la til grunn at rettspraksis medfører at forelderen som er bosatt med det felles barnet i en annen EØS-stat, har en selvstendig rett til å kreve familieytelser fra Norge, dersom denne forelderen oppfyller vilkårene for ytelsen og den andre forelderen både er underlagt norsk lovgivning og i hovedsak forsørger barnet. Dette gjelder også der foreldrene ikke lenger bor sammen. Det kan framstå som om utvalget gikk noe lenger i å anerkjenne selvstendig rett til familieytelsen til forelderen i utlandet som bor sammen med barnet, enn det som følger av Arbeids- og velferdsetatens praksis der den andre forelderen som bor i en annen EØS-stat sammen med barnet, kan ha rett til å «tre inn i» kravet på kontantstøtte. Departementet vil vurdere dette spørsmålet nærmere.

Bevegelsesfrihet – krav om å være bosatt i Norge

Det er et vilkår for rett til kontantstøtte at barnet og støttemottakeren er bosatt i Norge, se kontantstøtteleven §§ 2 og 3. Trygdeforordningen kan medføre at dette kravet anses oppfylt dersom barnet og støttemottakeren bor i en annen stat som anvender trygdeforordningen, se trygdeforordningen artikkelene 7 og 67.

Kontantstøtteleven § 2 andre ledd gir regler om hvor lenge et barn kan oppholde seg i utlandet før det ikke lenger kan anses som bosatt i Norge. Det følger motsetningsvis av bestemmelsens andre punktum at et midlertidig utenlandsopphold på mer enn tre måneder fører til at retten til kontantstøtte bortfaller. Dette gjelder ikke i EØS-saker, så lenge en av foreldrene og/eller barnet det gjelder fortsatt har Norge som lovvalgsstat.

For barn som alt i utgangspunktet er bosatt i en annen EØS-stat, er det klart at begrensningene i kontantstøtteleven §§ 2 og 3 ikke kommer til anvendelse, jf. trygdeforordningen artikkelene 7 og 67. For en familie hvor alle familiemedlemmene er bosatt i Norge, vil ikke Norge stanse utbetalingen av kontantstøtte bare fordi familien ønsker å oppholde seg mer enn tre måneder i en annen EØS-stat. Selv om hele familien skulle flytte fra Norge, vil retten til kontantstøtte bestå så lenge minst ett familiemedlem har Norge som lovvalgsstat også etter at barnet har reist fra Norge, jf. trygdeforordningen artikkel 67. Dersom flytting fra Norge medfører at ingen av familiens medlemmer

lenger har Norge som lovvalgsstat, er det klart at trygdeforordningen ikke lenger gir opphav til noe krav på kontantstøtte fra Norge. Lovvalgsvurderingen gjøres for foreldrene og barnet det blir søkt om eller utbetalt kontantstøtte for.

Krav på overlappende ytelser fra flere stater – prioriteringsregler og differansebetaling

At ulike familiemedlemmer kan ha tilknytning til ulike kompetente stater, kan medføre at det foreligger rett til familieytelser av samme art fra flere stater samtidig. Trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen inneholder detaljerte prioriteringsregler for slike tilfeller. Se omtale av disse reglene under barnetrygd i punkt 11.10. Reglene er imidlertid bare anvendelige dersom de andre aktuelle statene har en tilsvarende ytelse.

Andre avtaler med betydning for trygdekoordinering

Også andre internasjonale avtaler har betydning for trygdekoordinering, se andre punktum i forslaget til ny § 1 a. Det er foreslått at disse gis virkning i norsk rett i eller i medhold av kontantstøtteleven § 22 og folketrygdloven § 1-3 a. Noen av disse avtalene innebærer langt på vei bare at trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen gis anvendelse for områder og personer som ikke er omfattet av trygdeforordningen etter EØS-avtalen. Kontaktpunktene omtalt ovenfor vil derfor også kunne gjøre seg gjeldende i disse sammenhengene. Dette gjelder EFTA-konvensjonen og nordisk konvensjon om trygd. Dette gjelder også separasjonsavtalen mellom EØS/EFTA-statene og Storbritannia og avtalen mellom EU og EØS/EFTA-statene om trygdekoordinering for britiske borgere (triangleringsavtalen), som i dag er gjennomført i brexit-loven, og som nå inkorporeres i folketrygdloven med forslaget til ny § 1-3 a. Disse instrumentene kan imidlertid også inneholde særregler som ikke er dekket av kontaktpunktene omtalt under beskrivelsen av EØS-forordningene, eller som gjør unntak fra reglene i forordningene.

Se nærmere omtale av de multilaterale avtalene med betydning for trygdekoordinering i NOU 2021: 8 kapitlene 9 til 11.

Bilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering gjennomføres i norsk rett ved forskrift hjemlet i blant annet kontantstøtteleven § 22. De bilaterale trygdeavtalene tar først og fremst sikte på å regulere det trygdemessige lovvalget, og å regulere trygdekoordineringen av pensjoner og uføretrygd.

De bilaterale avtalene og deres innvirkning på norsk trygdelovgivning er omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 12.

Hvorvidt en av de ovennevnte internasjonale avtalene får betydning i en konkret trygdesak, og hva betydningen i tilfelle vil være, vil avhenge av det konkrete innholdet i den aktuelle avtalen og de nærmere omstendighetene i saken.

Til § 3 a

I någjeldende § 3 a i kontantstøtteleven er det vist til forordning (EØF) nr. 1408/71 og forordning (EØF) nr. 574/72. Disse forordningene er erstattet av henholdsvis forordning (EF) nr. 883/2004 om koordinering av trygdeordninger (trygdeforordningen) og forordning (EF) nr. 987/2009 om regler for gjennomføring av forordning (EF) nr. 883/2004 (gjennomføringsforordningen). Henvisningen må oppdateres. Som en konsekvens av at de to forordningene foreslås inkorporert i folketrygdloven § 1-3, foretas det en språklig forenkling i *første punktum* ved at det vises til «trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen, jf. folketrygdloven § 1-3». Formuleringen «tilsvarende anvendelse» er videreført, og det legges til grunn at det siktes til samme forhold til øvrige bestemmelser gitt i eller i medhold av loven som det trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen har på fastlandet.

Andre punktum er ny. Bestemmelsen markerer at bestemmelsene om kontantstøtte vil komme til anvendelse overfor arbeidstakere på kontinentalsokkelen fra stater og områder utenfor EØS i den grad det følger av en bilateral avtale som er gjennomført i norsk rett i medhold av § 22 eller en multilateral avtale som er gjennomført i folketrygdloven § 1-3 a. I nordisk konvensjon om trygd framgår det av artikkel 6 at den kommer til anvendelse også på sokkelen.

Se også forslag til revidert § 22 og ny § 1-3 a i folketrygdloven og spesialmerknadene til disse.

Til § 22

Bestemmelsen er totalrevidert. Det foreslås å oppheve inkorporasjonsforskriften og bestemmelser i brexit-loven § 2, og i stedet gjennomføre de folkerettslige instrumentene i eller i medhold av §§ 1-3 og 1-3 a i folketrygdloven. Det er derfor behov for en egen bestemmelse i kontantstøtteleven som henviser til gjennomføringsbestemmelsene i folketrygdloven. Det tas i tillegg inn en egen bestemmelse om gjennomføring av bilaterale trygdeavtaler.

Bestemmelsen regulerer etter dette forholdet til trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale avtaler om trygdekoordinering, og tilsvarer reguleringen i folketrygdloven § 1-3 tredje ledd og § 1-3 a tredje ledd. Det vises til spesialmerknadene til disse bestemmelsene.

Dagens første ledd første punktum slår fast at Kongen kan inngå gjensidige trygdeavtaler med andre stater, men tilfører ikke noe ut over det som følger av Grunnloven § 26 første ledd. Bestemmelsen er derfor ikke videreført. Dagens første ledd andre punktum er utformet som en derogasjons-hjemmel, som åpner for at Kongen kan gjøre unntak fra lovens bestemmelser. Det foreslås at det framgår av paragrafen her at bestemmelsene som er gitt i eller i medhold av denne loven, skal tolkes og anvendes i samsvar med forpliktelser som følger av bilaterale avtaler som nevnt i første ledd, og forordninger og avtaler som nevnt i folketrygdloven §§ 1-3 og 1-3 a. Bestemmelsen i første ledd andre punktum videreføres derfor ikke.

Første ledd er en forskriftshjemmel som åpner for at Kongen kan gjennomføre bilaterale avtaler om trygdekoordinering ved forskrift. Disse avtalene og deres innvirkning på norsk trygdelovgivning er omtalt i kapittel 12 i NOU 2021: 8.

Andre ledd sikrer at reglene i trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale avtaler om trygdekoordinering, som Norge er bundet av, har gjennomslagskraft overfor bestemmelser gitt i eller i medhold av kontantstøtteloven.

Med henvisningen til avtaler og forordninger «som nevnt», menes avtaler og forordninger som er gjennomført i medhold av bestemmelsen i § 22 første ledd, eller i medhold av bestemmelsene i folketrygdloven §§ 1-3 og 1-3 a.

Trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen er foreslått gjennomført i norsk rett på lovs nivå ved inkorporasjon i folketrygdloven, jf. folketrygdloven § 1-3. Det samme er nordisk konvensjon om trygd og bestemmelsene om trygdekoordinering i EFTA-konvensjonen artikkel 21 sammenholdt med tillegg 2 til vedlegg K, separasjonsavtalen mellom EØS/EFTA-statene og Storbritannia artiklene 29 til 34 og trianguleringsavtalen, jf. folketrygdloven § 1-3 a første ledd. For informasjon om forholdet mellom disse trygdekoordineringsinstrumentene og kontantstøtteloven vises det til NOU 2021: 8 punkt 8.19 (trygdeforordningen), kapittel 9 (EFTA-konvensjonen), kapittel 10 (trygdekoordinering med Storbritannia) og kapittel 11 (nordisk konvensjon om trygd).

11.8 Til endringene i spesialisthelsetjenesteloven

Til ny § 1-3

Paragrafen inneholder bestemmelser som regulerer forholdet til trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering. Bestemmelsene i paragrafen viderefører og synliggjør koblingen mellom folkeretten og spesialisthelsetjenesteloven.

Som en konsekvens av forslagene i proposisjonen her, vil den någieldende inkorporasjonsforskriften bli opphevet, herunder listen over lover som kan fravikes, i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til forpliktelsene som følger av trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen. Spesialisthelsetjenesteloven er ikke eksplisitt nevnt i inkorporasjonsforskriften, men loven omfattes av trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen.

Spesialisthelsetjenesteloven er nevnt i listen i brexit-loven § 2 tredje ledd over lover som kan fravikes i den utstrekning det er nødvendig for gjennomføringen av bestemmelsene om trygdekoordinering i separasjonsavtalen mellom EFTA-statene og Storbritannia og avtalen mellom EU og EØS/EFTA-statene om trygdekoordinering for britiske borgere (triangleringsavtalen), jf. § 2 tredje ledd bokstav g.

Bestemmelsen i ny § 1-3 er en direkte konsekvens av forslaget om å oppheve brexit-loven § 2 tredje ledd, og i stedet gjennomføre separasjonsavtalen og trianguleringsavtalen i ny § 1-3 a i folketrygdloven sammen med nordisk konvensjon om trygd og bestemmelsene om trygd i EFTA-konvensjonen. Se nærmere omtale av forslaget til ny § 1-3 a i folketrygdloven i punkt 6.3.5 i proposisjonen her.

Som følge av at gjennomføringsbestemmelsene i brexit-loven flyttes til folketrygdloven, vil henvisningen til spesialisthelsetjenesteloven ikke bli videreført. Det er derfor behov for en egen bestemmelse i spesialisthelsetjenesteloven som henviser til gjennomføringsbestemmelsene i folketrygdloven. Det tas i tillegg inn en egen bestemmelse i spesialisthelsetjenesteloven om gjennomføring av bilaterale trygdeavtaler, se nedenfor. Utformingen av bestemmelsen i § 1-3 er basert på utvalgets forslag til § 22 i barnetrygdloven og § 22 i kontantstøtteloven, men med noe endret ordlyd.

Første ledd er en forskriftshjemmel som gir Kongen adgang til å gjennomføre bilaterale avtaler om trygdekoordinering ved forskrift, slik at avtalene blir en del av norsk rett. På den måten sikres transparens i gjennomføringen. Bestem-

melsen vil blant annet kunne få anvendelse for avtaler hvor det saklige virkeområdet for avtalen omfatter helsetjenester som Helse- og omsorgsdepartementet har myndighet til å framforhandle. Uttrykket «trygdekoordinering» er ikke begrenset til koordinering av ytelser etter trygdelovgivningen. Prinsippene for trygdekoordinering ligger også til grunn for bilaterale avtaler som regulerer rettigheter til å motta helsetjenester for personer som er omfattet av en stats trygdeordning under opphold i den andre staten, og dekningen av utgifter til slike tjenester.

Andre ledd er inntatt av informasjonshensyn og viser blant annet til inkorporasjonsbestemmelsene i forslaget til §§ 1-3 og 1-3 a i folketrygdloven, som på denne måten reflekteres i spesialisthelsetjenesteloven. Bestemmelsen har rettsvirkninger ved at den regulerer forholdet mellom spesialisthelsetjenesteloven og forpliktelsene i folketrygdloven §§ 1-3 og 1-3 a. Det innebærer at bestemmelsene som er gitt i eller i medhold av spesialisthelsetjenesteloven må tolkes og anvendes i samsvar med forpliktelser som følger av avtaler som er gjennomført i norsk rett, enten i medhold av denne paragrafen eller i folketrygdloven. Bestemmelsen tydeliggjør at trygdeforordningen og bi- og multilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering innebærer unntak fra spesialisthelsetjenesteloven, på samme måte som brexit-loven hittil har gjort når det gjelder separasjonsavtalen og trianguleringsavtalen. Det forutsetter imidlertid at de folkerettslige instrumentene det er vist til, får anvendelse for tjenester etter spesialisthelsetjenesteloven. Henvisningen er ikke ment å utvide de folkerettslige instrumentenes anvendelsesområde. Med henvisningen til avtaler og forordninger «som nevnt», menes avtaler og forordninger som er gjennomført i medhold av bestemmelsen i § 1-3 første ledd, eller i medhold av bestemmelsene i folketrygdloven §§ 1-3 og 1-3 a.

11.9 Til endringene i pasient- og brukerrettighetsloven

Til ny § 1-4

Paragrafen inneholder bestemmelser som regulerer forholdet til trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering. Bestemmelsene i paragrafen viderefører og synliggjør koblingen mellom folkeretten og pasient- og brukerrettighetsloven.

Som en konsekvens av forslagene i proposisjonen her, vil den någjeldende inkorporasjonsfor-

skriften bli opphevet, herunder listen over lover som kan fravikes, i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til forpliktelsene som følger av trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen. Pasient- og brukerrettighetsloven er ikke eksplisitt nevnt i inkorporasjonsforskriften, men loven omfattes av trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen.

Pasient- og brukerrettighetsloven er nevnt i listen i brexit-loven § 2 tredje ledd over lover som kan fravikes, i den utstrekning det er nødvendig for gjennomføringen av bestemmelsene om trygdekoordinering i separasjonsavtalen mellom EFTA-statene og Storbritannia og avtalen mellom EU og EØS/EFTA-statene om trygdekoordinering for britiske borgere (trianguleringsavtalen), jf. § 2 tredje ledd bokstav h.

Bestemmelsen i ny § 1-4 er en direkte konsekvens av forslaget om å oppheve brexit-loven § 2 tredje ledd, og i stedet gjennomføre separasjonsavtalen og trianguleringsavtalen i ny § 1-3 a i folketrygdloven sammen med nordisk konvensjon om trygd og bestemmelsene om trygd i EFTA-konvensjonen. Se nærmere omtale av forslaget til ny § 1-3 a i folketrygdloven i punkt 6.3.5 i proposisjonen her.

Som følge av at gjennomføringsbestemmelsene i brexit-loven flyttes til folketrygdloven, vil henvisningen til pasient- og brukerrettighetsloven ikke bli videreført. Det er derfor behov for en egen bestemmelse i pasient- og brukerrettighetsloven som henviser til gjennomføringsbestemmelsene i folketrygdloven. Det tas i tillegg inn en egen bestemmelse i pasient- og brukerrettighetsloven om gjennomføring av bilaterale trygdeavtaler, se nedenfor. Utformingen av bestemmelsen i § 1-4 er basert på utvalgets forslag til § 22 i barne-trygdloven og § 22 i kontantstøtteloven, men med noe endret ordlyd.

Første ledd er en forskriftshjemmel som gir Kongen adgang til å gjennomføre bilaterale avtaler om trygdekoordinering ved forskrift, slik at avtalene blir en del av norsk rett. På den måten sikres transparens i gjennomføringen. Bestemmelsen vil blant annet kunne få anvendelse for avtaler hvor det saklige virkeområdet for avtalen omfatter helsetjenester som Helse- og omsorgsdepartementet har myndighet til å framforhandle. Uttrykket «trygdekoordinering» er ikke begrenset til koordinering av ytelser etter trygdelovgivningen. Prinsippene for trygdekoordinering ligger også til grunn for bilaterale avtaler som regulerer rettigheter til å motta helsetjenester for personer som er omfattet av en stats trygdeordning

under opphold i den andre staten, og dekningen av utgifter til slike tjenester.

Andre ledd er tatt inn av informasjonshensyn og viser blant annet til inkorporasjonsbestemmelsene i forslaget til §§ 1-3 og 1-3 a i folketrygdloven, som på denne måten reflekteres i pasient- og brukerrettighetsloven. Bestemmelsen har rettsvirkninger ved at den regulerer forholdet mellom pasient- og brukerrettighetsloven og forpliktelsene i folketrygdloven §§ 1-3 og 1-3 a. Det innebærer at bestemmelsene som er gitt i eller i medhold av pasient- og brukerrettighetsloven må tolkes og anvendes i samsvar med forpliktelser som følger av avtaler som er gjennomført i norsk rett, enten i medhold av denne paragrafen eller i folketrygdloven. Det forutsetter imidlertid at de folkerettslige instrumentene det er vist til, får anvendelse for tjenester som omfattes av pasient- og brukerrettighetsloven. Henvisningen er ikke ment å utvide de folkerettslige instrumentenes anvendelsesområde. Med henvisningen til avtaler og forordninger «som nevnt», menes avtaler og forordninger som er gjennomført i medhold av bestemmelsen i § 1-4 første ledd, eller i medhold av bestemmelsene i folketrygdloven §§ 1-3 og 1-3 a.

11.10 Til endringene i barnetrygdloven

Til overskriften i kapittel 1

Overskriften i kapittel 1 endres for å synliggjøre at ny § 1 a om forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering innlemmes i kapittel 1.

Til § 1 a

Paragrafen er en oppfølging av Trygdekoordineringsutvalgets forslag til folkerettsmarkører i trygdelovgivningen, men lovteksten er noe forkortet og forenklet. Se nærmere omtale i kapittel 7 i proposisjonen her.

Ny § 1 a tas kun inn av informasjonshensyn, og bestemmelsen har i seg selv ingen rettsskappende virkning. Aktuelle rettigheter og plikter ut over dem som framgår av loven, følger direkte av de avtalene som til enhver tid er gjennomført i norsk rett. Se forslagene til §§ 1-3 og 1-3 a i folketrygdloven og §§ 6 og 22 i barnetrygdloven med spesialmerknader.

Som det framgår av *første punktum*, er barnetrygd en familieytelse, jf. trygdeforordningen artikkel 3 nr. 1 bokstav j). Dette gjelder både ordinær og utvidet barnetrygd. Regler av betydning for familieytelser framgår i hovedsak av trygdeforordningen avdeling I, avdeling II og avdeling

III kapittel 8. Dette innebærer at bestemmelsene i barnetrygdloven skal tolkes og anvendes i samsvar med de relevante bestemmelsene i trygdeforordningen, se *andre punktum*. Bestemmelsene i barnetrygdloven skal også tolkes og anvendes i samsvar med de øvrige avtalene med betydning for trygdekoordinering.

I det følgende redegjøres det for hovedtrekkene for hvilken betydning de folkerettslige instrumentene har for denne ytelsen. Redegjørelsen må leses i lys av de forbeholdene som presenteres i kapittel 1 og punkt 7.5.1 i proposisjonen her.

Trygdekoordineringsutvalgets omtale av kontaktpunktene mellom barnetrygdloven og trygdeforordningens regler finnes i NOU 2021: 8 punkt 8.18.2.

Lovvalg

Lovvalsreglene innebærer som hovedregel at en person skal være underlagt lovgivningen i staten der han eller hun arbeider eller driver selvstendig virksomhet, jf. trygdeforordningen artikkel 11 nr. 3 bokstav a). Personer som ikke arbeider eller driver selvstendig virksomhet, skal som hovedregel være underlagt lovgivningen i bostedsstaten, jf. trygdeforordningen artikkel 11 nr. 3 bokstav e).

For familieytelsene følger det av trygdeforordningen artikkel 67 at en person har rett til familieytelser også for familiemedlemmer som er bosatt i en annen medlemsstat, som om de var bosatt i den aktuelle medlemsstaten. Lovvalgsvurderingen gjøres for foreldrene og barnet det blir søkt om eller blir utbetalt barnetrygd for. Retten til barnetrygd ved midlertidig opphold i utlandet beholdes så lenge minst en av foreldrene og/eller barnet som det blir utbetalt barnetrygd for, har Norge som lovvalgsstat.

Siden en familie består av mer enn én person, og disse kan bo og arbeide i ulike stater, vil de ulike familiemedlemmene kunne ha tilknytning til, og være underlagt lovgivningen til, ulike stater, se nedenfor om prioriteringsregler og regler om differanseutbetaling som får anvendelse i slike situasjoner.

De generelle reglene om lovvalg er omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 6.

Likebehandling

Det er ikke tillatt å forskjellsbehandle norske statsborgere og andre personer som er omfattet av trygdeforordningens regler, jf. trygdeforordningen artikkel 4. Som en forlengelse av dette,

kreves det i trygdeforordningen artikkel 5 at en EØS-stat likestiller ytelser, inntekter, faktiske forhold eller hendelser i hele EØS.

Barnetrykkløven inneholder en særregel i § 7 som knytter retten til barnetrygd til norsk statsborgerskap for arbeidstakere ved utenlandsk representasjon eller annen administrativ tjenestegren i Norge. Regelen fører til at barnetrygd ikke gis for barn som forsørges av utenlandske statsborgere som tjenestegjør eller er ansatt ved en ambassade eller et konsulat, eller som arbeider for NATO i Norge mv., selv om barnet fyller vilkåret om minst tolv måneders opphold i riket. I tilfeller hvor vilkåret om statsborgerskap vil være avgjørende, følger det uansett av trygdeforordningen artikkel 4 at statsborgere fra andre EØS-stater må likestilles med norske statsborgere.

Barnetrykkløven inneholder ingen andre bestemmelser som knytter rettsvirkninger til status som norsk statsborger.

At familier der de ulike familiemedlemmene har tilknytning til ulike EØS-stater likebehandles med familier som bare har tilknytning til én stat, skal ivareta det EØS-rettslige prinsippet om fri bevegelse for personer. En arbeidstaker i Norge har rett til barnetrygd fra Norge som kompetent stat også for barn som er bosatt i en annen EØS-stat.

Selv om barnetrygd i utgangspunktet ikke kan gjøres betinget av bosted, kan bostedet likevel tillegges vekt i spesielle saker. Et eksempel gir EFTA-domstolen i sak E-3/05 *ESA mot Norge*, som gjaldt Finnmarkstillegget til barnetrygden (dette tillegget ble avvirket i 2014).

Likebehandlingsprinsippet er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.3.

Bevegelsesfrihet – familiemedlemmer

For familieytelser som barnetrygd er hensynet til fri bevegelse primært ivaretatt av prinsippet nedfelt i trygdeforordningen artikkel 67. En person skal ha rett til familieytelser i samsvar med den kompetente medlemsstatens lovgivning, også for familiemedlemmer som er bosatt i en annen medlemsstat, som om de var bosatt i den førstnevnte medlemsstaten. Dette kan for eksempel gjelde i et tilfelle der far arbeider i Norge og er underlagt norsk lovgivning, mens hans kone og barn er bosatt i Polen og er underlagt polsk lovgivning. At personene bor i ulike stater, vil ikke være til hinder for at vilkårene for barnetrygd i et slikt tilfelle vil kunne være oppfylt.

Det er et vilkår for rett til barnetrygd at forelderen har barnet boende fast hos seg, se barne-

trykkløven § 4. I tilfeller hvor en EØS-borger som arbeider i Norge (har Norge som lovvalgsstat) i hovedsak forsørger et barn som bor med den andre forelderen i en annen EØS-stat, kan trygdeforordningen gi rett til barnetrygd selv om foreldrene er skilt, er separert eller ikke lenger er samboere. Dette gjelder uavhengig av om den andre forelderen og barnet er underlagt lovgivningen i en annen stat som anvender trygdeforordningen, og følger av artikkel 67 og EU-domstolens praksis. EU-domstolens standpunkt synes å være at barnet fungerer som koblingspunkt mellom foreldrene, i hvert fall i tilfeller hvor den ene forelderen er den som barnet bor hos, og den andre forelderen er den som hovedsakelig forsørger barnet. Resultatet er at foreldrene må betraktes som familiemedlemmer med hverandre i henhold til trygdeforordningen artikkel 67, selv om de ikke er i noe parforhold, se blant annet *Slanina*-dommen.

Også dersom barnet ikke bor hos en av foreldrene, men hos andre familiemedlemmer bosatt i en annen EØS-stat, kan trygdeforordningen artikkel 67 komme til anvendelse. Barnetrykkløven § 2 andre ledd åpner for at også andre omsorgspersoner enn foreldrene kan ha rett til barnetrygd.

Slanina-dommen tilsier også at kravet til forsørgelse kan være oppfylt selv om forelderen som ikke har barnet boende hos seg, rent faktisk ikke betaler barnebidrag eller andre bidrag, så lenge vedkommende er forpliktet til å gjøre det. Det vises til at Slaninas eksmann ikke overholdt sin lovpålagte plikt til å betale barnebidrag, men EU-domstolen uttalte at dette var uten relevans for vurderingen av forsørgelsesvilkåret.

Trygdekoordineringsutvalget la til grunn at rettspraksis medfører at forelderen som er bosatt med det felles barnet i en annen EØS-stat, har en selvstendig rett til å kreve familieytelser fra Norge, dersom denne forelderen oppfyller vilkårene for ytelsen og den andre forelderen både er underlagt norsk lovgivning og i hovedsak forsørger barnet. Dette gjelder også der foreldrene ikke lenger bor sammen. Arbeids- og velferdsetaten må etter utvalgets syn gi forrang til et krav fra forelderen som har barnet boende hos seg, dersom begge søker. Dette følger etter utvalgets syn av trygdeforordningen artikkel 67 og EU-domstolens praksis. Praksisen er etter utvalgets oppfatning kodifisert i gjennomføringsforordningen artikkel 60.

Det kan framstå som om utvalget gikk noe lenger i å anerkjenne selvstendig rett til familieytelsen til forelderen i utlandet som bor sammen med barnet, enn det som følger av dagens praksis der den andre forelderen som bor i en annen EØS-stat

sammen med barnet kan ha rett til å «tre inn i» kravet på ordinær barnetrygd. Departementet vil vurdere dette spørsmålet nærmere.

Utvidet barnetrygd gis etter dagens praksis til en forelder som bor alene sammen med barnet, og skal dekke ekstrakostnader forbundet med det å være enslig forsørger. Dersom forelderens som er omfattet av norsk lovgivning anses å være enslig forsørger for barnet, vil denne forelderens etter dagens praksis ha krav på utvidet barnetrygd dersom de øvrige vilkårene er oppfylt. Dersom barnet bor sammen med den andre forelderens i en annen EØS-stat, anses vilkårene for å få utvidet barnetrygd ikke som oppfylt.

Utvalget mente at dagens praksis må legges om for retten til utvidet barnetrygd for foreldre som er skilt eller separert, eller som tidligere har bodd sammen, slik at det også i disse tilfellene vurderes om barnet i hovedsak forsørges av forelderens som arbeider i Norge. Det var etter utvalgets syn den forelderens som har barnet boende hos seg, som kan kreve barnetrygd fra Norge, som om vedkommende, og barnet, var bosatt i Norge og underlagt norsk lovgivning. Det følger, etter utvalgets syn, av dette at også utvidet barnetrygd kan måtte utbetales til en enslig forelder bosatt i en annen EØS-stat, så lenge vilkårene for øvrig er oppfylt. Departementet vil vurdere dette spørsmålet nærmere, og herunder se det i sammenheng med problemstillingen om eventuelle selvstendige rettigheter for forelderens som bor med barnet i en annen EØS-stat.

Bevegelsesfrihet – krav om å være bosatt i Norge

Trygdeforordningen kan medføre at vilkåret om at barnet må være bosatt i Norge for rett til barnetrygd, se barnetrygdloven § 4, anses oppfylt dersom barnet bor i en annen stat som anvender trygdeforordningen, se trygdeforordningen artiklene 7 og 67.

Retten til barnetrygd fra Norge opphører etter de nasjonale reglene i folketrygdloven som hovedregel etter tre måneder ved midlertidig opphold i en annen stat. Dette vil ikke gjelde i EØS-saker, så lenge en av foreldrene og/eller barnet det gjelder fortsatt har Norge som lovvalgsstat.

For barn som alt i utgangspunktet er bosatt i en annen EØS-stat, er det klart at § 4 tredje ledd ikke kommer til anvendelse, jf. trygdeforordningen artiklene 7 og 67. For en familie hvor alle familiemedlemmer er bosatt i Norge, vil ikke Norge stanse utbetaling av barnetrygd bare fordi familien ønsker å oppholde seg mer enn tre måne-

der i en annen EØS-stat. Selv om hele familien skulle flytte fra Norge, vil retten til barnetrygd bestå så lenge minst ett familiemedlem har Norge som lovvalgsstat også etter at barnet har reist fra Norge, jf. trygdeforordningen artikkel 67.

Dersom flytting fra Norge medfører at ingen av familiens medlemmer lenger har Norge som lovvalgsstat, er det klart at trygdeforordningen ikke lenger gir opphav til noe krav på barnetrygd fra Norge.

Krav på overlappende ytelser fra flere stater – prioriteringsregler og differansebetaling

Ettersom familieytelsene tilkommer familien som sådan, vil det ofte være slik at familier i grensekryssende situasjoner har krav på ytelser av samme slag fra flere stater, jf. trygdeforordningen artikkel 67. Trygdeforordningen artikkel 10 slår fast at dette ikke må lede til dobbel uttelling.

Trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen inneholder av denne grunn detaljerte prioriteringsregler, jf. trygdeforordningen artiklene 67–69 og gjennomføringsforordningen artiklene 58–61. Prioriteringsreglene innebærer at én stat har det primære ansvaret for å utbetale ytelsen (primærstaten), mens den andre staten utbetaler et eventuelt supplement dersom ytelsen i sistnevnte stat er høyere. Ingen stat er forpliktet til å utbetale en ytelse som er høyere enn hva staten betaler etter egen lovgivning. Samtidig har mottakeren rett til en samlet utbetaling som tilsvarende høyeste av de familieytelsene vedkommende har krav på. Når primærstaten har utbetalt sin ytelse, skal derfor de øvrige statene der familien har overlappende rettigheter, utbetale et supplement – differansen – slik at den samlede ytelsen tilsvarende høyeste ytelsen man har krav på, jf. trygdeforordningen artikkel 68 nr. 2. Stønadene fra Norge vil kunne bli utbetalt redusert, eller falle helt bort, som følge av at støttemottaker får en tilsvarende ytelse fra en annen stat som er primærstat.

Staten hvor retten til en ytelse er basert på arbeid er normalt primærstat. Artikkel 68 nr. 1 bokstav a) angir prioriteringsreglene der de overlappende rettighetene har ulikt grunnlag, for eksempel et tilfelle der far arbeider i Norge og mor er pensjonist i en annen stat.

Artikkel 68 nr. 1 bokstav b) punktene (i) og (ii) angir prioriteringsreglene der de overlappende rettighetene har samme grunnlag, for eksempel et tilfelle der begge foreldrene arbeider.

Andre avtaler med betydning for trygdekoordinering

Også andre internasjonale avtaler har betydning for trygdekoordinering, se andre punktum i forslaget til ny § 1 a. Det er foreslått at disse gis virkning i norsk rett i eller i medhold av § 22 og folketrygdloven § 1-3 a. Noen av disse avtalene innebærer langt på vei bare at trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen gis anvendelse for områder og personer som ikke er omfattet av trygdeforordningen etter EØS-avtalen. Kontaktpunktene omtalt ovenfor vil derfor også kunne gjøre seg gjeldende i disse sammenhengene. Dette gjelder EFTA-konvensjonen og nordisk konvensjon om trygd. Dette gjelder også separasjonsavtalen mellom EØS/EFTA-statene og Storbritannia og avtalen mellom EU og EØS/EFTA-statene om trygdekoordinering for britiske borgere (triangleringsavtalen), som i dag er gjennomført i brexit-loven, og som nå inkorporeres i folketrygdloven med forslaget til ny § 1-3 a. Disse instrumentene kan imidlertid også inneholde særregler som ikke er dekket av kontaktpunktene omtalt under beskrivelsen av EØS-forordningene, eller som gjør unntak fra reglene i forordningene.

Se nærmere omtale av de multilaterale avtalene med betydning for trygdekoordinering i NOU 2021: 8 kapitlene 9 til 11.

Bilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering gjennomføres i norsk rett ved forskrift hjemlet i blant annet barnetrygdloven § 22. De bilaterale trygdeavtalene tar først og fremst sikte på å regulere det trygdemessige lovvalget, og å regulere trygdekoordineringen av pensjoner og uføretrygd.

De bilaterale avtalene og deres innvirkning på norsk trygdelovgivning er omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 12.

Hvorvidt en av de ovennevnte internasjonale avtalene får betydning i en konkret trygdesak, og hva betydningen i tilfelle vil være, vil avhenge av det konkrete innholdet i den aktuelle avtalen og de nærmere omstendighetene i saken.

Til § 6

I någjeldende § 6 er det vist til forordning (EØF) nr. 1408/71 og forordning (EØF) nr. 574/72. Disse er erstattet av henholdsvis forordning (EF) nr. 883/2004 om koordinering av trygdeordninger (trygdeforordningen) og forordning (EF) nr. 987/2009 om regler for gjennomføring av forordning (EF) nr. 883/2004 (gjennomføringsforordningen). Henvisningen må oppdateres. Som en konsekvens av at de to forordningene foreslås inkorporert i

folketrygdloven § 1-3, foretas en språklig forenkling i første punktum ved at det vises til «trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen, jf. folketrygdloven § 1-3». Formuleringen «tilsvarende anvendelse» er videreført, og det legges til grunn at det siktes til samme forhold til øvrige bestemmelser gitt i eller i medhold av loven som det trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen har på fastlandet.

Andre punktum er nytt. Bestemmelsen markerer at bestemmelsene om barnetrygd vil komme til anvendelse overfor arbeidstakere på kontinentalsokkelen fra stater og områder utenfor EØS i den grad det følger av en bilateral avtale som er gjennomført i norsk rett i medhold av § 22 eller en multilateral avtale som er gjennomført i folketrygdloven § 1-3 a. I nordisk konvensjon om trygd framgår det av artikkel 6 at den kommer til anvendelse også på sokkelen.

Se også forslag til revidert § 22 og ny § 1-3 a i folketrygdloven og spesialmerknadene til disse.

Til § 22

Bestemmelsen er totalrevidert. Det foreslås å oppheve inkorporasjonsforskriften og bestemmelser i brexit-loven § 2, og i stedet gjennomføre de folkerettslige instrumentene i eller i medhold av §§ 1-3 og 1-3 a i folketrygdloven. Det er derfor behov for en egen bestemmelse i barnetrygdloven som henviser til gjennomføringsbestemmelsene i folketrygdloven. Det tas i tillegg inn en egen bestemmelse om gjennomføring av bilaterale trygdeavtaler.

Bestemmelsen regulerer etter dette forholdet til trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale avtaler om trygdekoordinering, og tilsvarende reguleringen i folketrygdloven § 1-3 tredje ledd og § 1-3 a tredje ledd. Det vises til spesialmerknadene til disse paragrafene.

Dagens første ledd første punktum slår fast at Kongen kan inngå gjensidige trygdeavtaler med andre stater, men tilfører ikke noe ut over det som følger av Grunnloven § 26 første ledd. Bestemmelsen er derfor ikke videreført. Dagens første ledd andre punktum er utformet som en derogasjons-hjemmel, som åpner for at Kongen kan gjøre unntak fra lovens bestemmelser. Det foreslås at det framgår av paragrafen her at bestemmelsene som er gitt i eller i medhold av denne loven, skal tolkes og anvendes i samsvar med forpliktelser som følger av bilaterale avtaler som nevnt i første ledd, og forordninger og avtaler som nevnt i folketrygdloven §§ 1-3 og 1-3 a. Bestemmelsen i første ledd andre punktum videreføres derfor ikke.

Første ledd er en forskriftshjemmel som åpner for at Kongen kan gjennomføre bilaterale avtaler om trygdekoordinering ved forskrift. Disse avtalene og deres innvirkning på norsk trygdlovgivning er omtalt i kapittel 12 i NOU 2021: 8.

Andre ledd sikrer at reglene i trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale avtaler om trygdekoordinering som Norge er bundet av, har gjennomslagskraft overfor bestemmelser gitt i eller i medhold av barne-trygdloven. Med henvisningen til avtaler og forordninger «som nevnt», menes avtaler og forordninger som er gjennomført i medhold av bestemmelsen i § 22 første ledd, eller i medhold av bestemmelsene i folketrygdloven §§ 1-3 og 1-3 a.

Trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen er foreslått gjennomført i norsk rett på lovs nivå ved inkorporasjon i folketrygdloven, jf. folketrygdloven § 1-3. Det samme er nordisk konvensjon om trygd og bestemmelsene om trygdekoordinering i EFTA-konvensjonen artikkel 21 sammenholdt med tillegg 2 til vedlegg K, separasjonsavtalen mellom EØS/EFTA-statene og Storbritannia artiklene 29 til 34 og trianguleringsavtalen, jf. folketrygdloven § 1-3 a første ledd. For informasjon om forholdet mellom disse trygdekoordineringsinstrumentene og barnetrygdloven vises det til NOU 2021: 8 punkt 8.19 (trygdeforordningen), kapittel 9 (EFTA-konvensjonen), kapittel 10 (trygdekoordinering med Storbritannia) og kapittel 11 (nordisk konvensjon om trygd).

11.11 Til endringene i lov om arbeids- og velferdsforvaltningen

Til § 4

Det lovfestes en opplysningsplikt for arbeids- og velferdsetaten i *andre ledd andre punktum* i arbeids- og velferdsforvaltningsloven § 4. Ordlyden er noe justert sammenlignet med utvalgets forslag, for å framheve at det dreier seg om en opplysningsplikt. Den alminnelige veiledningsplikten skal fortsatt følge av forvaltningsloven § 11.

Lovfestingen av en opplysningsplikt innebærer ikke noe nytt, men er en tydeliggjøring av Arbeids- og velferdsetatens ansvar. Etaten skal legge til rette for at enhver kan få kjennskap til rettigheter og plikter etter nasjonal og internasjonal trygderett, og skal i den forbindelse drive opplysnings- og informasjonsvirksomhet innenfor eget saksområde. Opplysningsplikten er av mer generell karakter enn veiledningsplikten etter forvaltningsloven § 11. Formålet med forvaltningens vei-

ledningsplikt er å gi parter og andre interesserte mulighet til å ivareta sine interesser i bestemte saker på best mulig måte (som oftest i forbindelse med en pågående sak). Opplysningsplikten gjelder informasjonsvirksomhet i form av blant annet informasjonsskriv og brosjyrer, samt informasjon på internett og i media for øvrig.

Det vises til punkt 9.4 i proposisjonen.

11.12 Til endringene i helse- og omsorgstjenesteloven

Til ny § 1-3

Paragrafen inneholder bestemmelser som regulerer forholdet til trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering. Bestemmelsene i paragrafen viderefører og synliggjør koblingen mellom folkeretten og helse- og omsorgstjenesteloven.

Som en konsekvens av forslagene i proposisjonen her, vil den någjeldende inkorporasjonsforskriften bli opphevet, herunder listen over lover som kan fravikes, i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til forpliktelsene som følger av trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen. Helse- og omsorgstjenesteloven er ikke eksplisitt nevnt i inkorporasjonsforskriften, men loven omfattes av trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen.

Helse- og omsorgstjenesteloven er nevnt i listen i brexit-loven § 2 tredje ledd over lover som kan fravikes i den utstrekning det er nødvendig for gjennomføringen av bestemmelsene om trygdekoordinering i separasjonsavtalen mellom EFTA-statene og Storbritannia og avtalen mellom EU- og EØS/EFTA-statene om trygdekoordinering for britiske borgere (trianguleringsavtalen), jf. § 2 tredje ledd bokstav j.

Bestemmelsen i ny § 1-3 er en direkte konsekvens av Trygdekoordineringsutvalgets forslag om å oppheve brexit-loven § 2 tredje ledd, og i stedet inkorporere separasjonsavtalen og trianguleringsavtalen i ny § 1-3 a i folketrygdloven sammen med nordisk konvensjon om trygd og bestemmelsene om trygd i EFTA-konvensjonen. Se nærmere omtale av forslaget til ny § 1-3 a i folketrygdloven i punkt 6.3.5.

Som følge av at gjennomføringsbestemmelsene i brexit-loven flyttes til folketrygdloven, vil henvisningen til helse- og omsorgstjenesteloven ikke bli videreført. Det er derfor behov for en egen bestemmelse i helse- og omsorgstjenesteloven som henviser til gjennomføringsbestemmelsene i folketrygdloven. Det tas i tillegg inn en

egen bestemmelse i helse- og omsorgstjenesteloven om gjennomføring av bilaterale trygdeavtaler, se nedenfor. Utformingen av bestemmelsen i § 1-3 er basert på utvalgets forslag til § 22 i barnetrygdloven og § 22 i kontantstøtteloven, men med noe endret ordlyd.

Første ledd er en forskriftshjemmel som gir Kongen adgang til å gjennomføre bilaterale avtaler om trygdekoordinering ved forskrift, slik at avtalene blir en del av norsk rett. På den måten sikres transparens i gjennomføringen. Bestemmelsen vil blant annet kunne få anvendelse for avtaler hvor det saklige virkeområdet for avtalen omfatter helsetjenester, som Helse- og omsorgsdepartementet har myndighet til å framforhandle.

Uttrykket «trygdekoordinering» er ikke begrenset til koordinering av ytelser etter trygdelovgivningen. Prinsippene for trygdekoordinering ligger også til grunn for bilaterale avtaler som regulerer rettigheter til å motta helsetjenester for personer som er omfattet av en stats trygdeordning under opphold i den andre staten, og deknningen av utgifter til slike tjenester.

Andre ledd er tatt inn av informasjonshensyn og viser blant annet til inkorporasjonsbestemmelsene i forslaget til ny §§ 1-3 og 1-3 a i folketrygdloven, som på denne måten reflekteres i helse- og omsorgstjenesteloven. Bestemmelsen har rettsvirkninger ved at den regulerer forholdet mellom helse- og omsorgstjenesteloven og forpliktelsene i folketrygdloven §§ 1-3 og 1-3 a. Det innebærer at bestemmelsene som er gitt i eller i medhold av helse- og omsorgstjenesteloven må tolkes og anvendes i samsvar med forpliktelser som følger av avtaler som er gjennomført i norsk rett, enten i medhold av denne paragrafen eller i folketrygdloven. Det forutsetter imidlertid at de folkerettslige instrumentene det er vist til, får anvendelse for tjenester etter helse- og omsorgstjenesteloven. Henvisningen er ikke ment å utvide de folkerettslige instrumentenes anvendelsesområde. Med henvisningen til avtaler og forordninger «som nevnt», menes avtaler og forordninger som er gjennomført i medhold av bestemmelsen i § 1-3 første ledd, eller i medhold av bestemmelsene i folketrygdloven §§ 1-3 og 1-3 a.

11.13 Til endringene i lov om stillingsvern mv. for arbeidstakere på skip (skipsarbeidsloven)

Til ny § 4-9

Skipsarbeidsloven har i dag ingen bestemmelser av den typen man finner i en rekke av de andre

lovene som er omtalt i proposisjonen her, om adgangen til å inngå folkerettslige avtaler med betydning for trygdekoordinering. Skipsarbeidsloven § 4-7, om rederiets garantiplikt, viser imidlertid til «EØS-avtalens trygdeforordning».

Bestemmelsene i § 4-9 viderefører og synliggjør koblingen mellom folkeretten og lov om stillingsvern mv. for arbeidstakere på skip.

Som en konsekvens av forslagene i proposisjonen her, vil den någjeldende inkorporasjonsforskriften bli opphevet, herunder listen over lover som kan fravikes, i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til forpliktelsene som følger av trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen. Denne listen henviser til lov om sjømenn (henvisningen har ikke blitt oppdatert etter at lov om stillingsvern mv. for arbeidstakere på skip erstattet lov om sjømenn).

Lov om stillingsvern mv. for arbeidstakere på skip er også nevnt i listen i brexit-loven § 2 tredje ledd over lover som kan fravikes i den utstrekning det er nødvendig for gjennomføringen av bestemmelsene om trygdekoordinering i separasjonsavtalen mellom EFTA-statene og Storbritannia og avtalen mellom EU- og EØS/EFTA-statene om trygdekoordinering for britiske borgere (triangleringsavtalen), jf. § 2 tredje ledd bokstav k.

Ny § 4-9 er en direkte konsekvens av at det nå foreslås å oppheve brexit-loven § 2 tredje ledd, og i stedet inkorporere separasjonsavtalen og triangleringsavtalen i ny § 1-3 a i folketrygdloven sammen med nordisk konvensjon om trygd og bestemmelsene om trygd i EFTA-konvensjonen. Se nærmere omtale av forslaget til ny § 1-3 a i folketrygdloven i punkt 6.3.5 i proposisjonen her.

Som følge av at gjennomføringsbestemmelsene i brexit-loven flyttes til folketrygdloven, vil henvisningen til lov om stillingsvern mv. for arbeidstakere på skip ikke bli videreført. Det er derfor behov for en egen bestemmelse i lov om stillingsvern mv. for arbeidstakere på skip som henviser til gjennomføringsbestemmelsene i folketrygdloven. Det tas i tillegg inn en egen bestemmelse om gjennomføring av bilaterale trygdeavtaler, se nedenfor. Utformingen av bestemmelsen i § 30 er basert på utvalgets forslag til § 22 i barnetrygdloven og § 22 i kontantstøtteloven, men med noe endret ordlyd.

Første ledd er en forskriftshjemmel som gir Kongen adgang til å gjennomføre bilaterale avtaler i forskrift. *Andre ledd* er en bestemmelse som av informasjonshensyn viser til inkorporerte, folkerettslige instrumenter som kan ha betydning for tolkningen og anvendelsen av skipsarbeidsloven. Reguleringen tilsvarende reguleringen i folke-

trygdloven § 1-3 tredje ledd og § 1-3 a tredje ledd, se spesialmerknadene til disse paragrafene. Bestemmelsen sikrer også at forpliktelser som følger av bilaterale avtaler som nevnt i første ledd, eller av folkerettslige instrumenter som nevnt i folketrygdloven §§ 1-3 og 1-3 a, får gjennomslagskraft overfor bestemmelser gitt i eller i medhold av skipsarbeidsloven. Det innebærer at bestemmelser i skipsarbeidsloven må tolkes og anvendes i samsvar med forpliktelsene som følger av avtaler som er gjennomført i norsk rett. Dette forutsetter imidlertid at de folkerettslige instrumentene det er vist til, får anvendelse for skipsarbeidsloven. Henvisningen er ikke ment å utvide de folkerettslige instrumentenes anvendelsesområde.

Med henvisningen til avtaler og forordninger «som nevnt», menes avtaler og forordninger som er gjennomført i medhold av bestemmelsen i § 4-9 første ledd, eller i medhold av bestemmelsene i folketrygdloven §§ 1-3 og 1-3 a.

11.14 Til endringene i brexit-loven

Til § 2

Bestemmelsene om trygdekoordinering i separasjonsavtalen mellom EØS/EFTA-statene og Storbritannia, artiklene 29 til 34, og trianguleringsavtalen, som gjelder rettsstillingen til personer som har hatt tilknytning til både Storbritannia, en EU-stat og en EØS/EFTA-stat, foreslås inkorporert i folketrygdloven ny § 1-3 a første ledd. Se spesialmerkningen til denne bestemmelsen.

Bestemmelsene om trygdekoordinering i separasjonsavtalen er i dag inkorporert i brexit-loven § 2 første ledd bokstav c. Forslaget om å inkorporere disse avtalebestemmelsene i folke-

trygdloven, innebærer at brexit-loven § 2 første ledd bokstav c må oppheves.

Som en konsekvens av at § 2 første ledd bokstav c foreslås opphevet, endres § 2 første ledd bokstav b, ved at det settes inn et punktum til slutt i bestemmelsen.

Trianguleringsavtalen er i dag inkorporert i brexit-loven § 2 andre ledd. Forslaget om å inkorporere denne avtalen i folketrygdloven, innebærer at også brexit-loven § 2 andre ledd må oppheves.

Videre foreslås det at brexit-loven § 2 tredje og fjerde ledd oppheves, da disse bestemmelsene henviser til bestemmelsene i første ledd bokstav c og andre ledd.

Det vises til kapittel 6 i proposisjonen her.

11.15 Til bestemmelsen om lovens ikrafttredelse

Departementet foreslår at loven skal tre i kraft fra den tid Kongen bestemmer og at de enkelte bestemmelsene kan settes i kraft til ulik tid.

Departementet tar imidlertid sikte på at loven kan tre i kraft 1. juli 2022.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et fremlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endringer i folketrygdloven mv. (synliggjøring av folkerettslige forpliktelser til trygdekoordinering).

Vi **HARALD**, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i folketrygdloven mv. (synliggjøring av folkerettslige forpliktelser til trygdekoordinering) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i folketrygdloven mv. (synliggjøring av folkerettslige forpliktelser til trygdekoordinering)

I

I lov 3. desember 1948 nr. 7 om pensjonsordning for arbeidstakere til sjøs skal § 26 første og andre ledd lyde:

Kongen kan i forskrift gjennomføre bilaterale avtaler med andre land om trygdekoordinering.

Bestemmelsene som er gitt i eller i medhold av denne loven, skal tolkes og anvendes i samsvar med forpliktelser som følger av bilaterale avtaler som nevnt i første ledd og forordninger og avtaler som nevnt i folketrygdloven §§ 1-3 og 1-3 a.

Nåværende andre ledd blir nytt tredje ledd.

II

I lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse skal § 46 tredje og nytt fjerde ledd lyde:

Kongen kan i forskrift gjennomføre bilaterale avtaler med andre land om trygdekoordinering.

Bestemmelsene som er gitt i eller i medhold av denne loven, skal tolkes og anvendes i samsvar med forpliktelser som følger av bilaterale avtaler som nevnt i tredje ledd og forordninger og avtaler som nevnt i folketrygdloven §§ 1-3 og 1-3 a.

III

I lov 28. juni 1957 nr. 12 om pensjonstrygd for fiskere skal § 30 nr. 1 og nr. 2 lyde:

1. *Kongen kan i forskrift gjennomføre bilaterale avtaler med andre land om trygdekoordinering.*
2. *Bestemmelsene som er gitt i eller i medhold av denne loven, skal tolkes og anvendes i samsvar med forpliktelser som følger av bilaterale avtaler som nevnt i nr. 1 og forordninger og avtaler som nevnt i folketrygdloven §§ 1-3 og 1-3 a.*

Nåværende nr. 2 blir ny nr. 3.

IV

I lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere skal § 37 andre og nytt tredje ledd lyde:

Kongen kan i forskrift gjennomføre bilaterale avtaler med andre land om trygdekoordinering.

Bestemmelsene som er gitt i eller i medhold av denne loven, skal tolkes og anvendes i samsvar med forpliktelser som følger av bilaterale avtaler som nevnt i andre ledd og forordninger og avtaler som nevnt i folketrygdloven §§ 1-3 og 1-3 a.

V

I lov 3. juni 1983 nr. 54 om tannhelsetjenesten skal ny § 1-8 lyde:

§ 1-8 Folkerettslige forpliktelser om trygdekoordinering

Kongen kan i forskrift gjennomføre bilaterale avtaler med andre land om trygdekoordinering.

Bestemmelsene som er gitt i eller i medhold av denne loven, skal tolkes og anvendes i samsvar med forpliktelser som følger av bilaterale avtaler som nevnt i første ledd og forordninger og avtaler som nevnt i folketrygdloven §§ 1-3 og 1-3 a.

VI

I lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd gjøres følgende endringer:

I innholdsfortegnelsen i kapittel 1 skal tredje og nytt fjerde strekpunkt lyde:

- *gjennomføring av trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen står i § 1-3*
- *andre folkerettslige bestemmelser om trygdekoordinering står i § 1-3 a*

Innholdsfortegnelsen nåværende fjerde til niende strekpunkt blir femte til tiende strekpunkt.

§ 1-1 nytt fjerde ledd skal lyde:

Loven skal ivareta Norges forpliktelser til trygdekoordinering etter EØS-avtalen og andre folkerettslige avtaler.

§ 1-3 skal lyde:

§ 1-3 *Gjennomføring av trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen*

EØS-avtalen vedlegg VI nr. 1 (forordning (EF) nr. 883/2004 om koordinering av trygdeordninger, som endret ved forordning (EF) nr. 988/2009, forordning (EU) nr. 1244/2010, forordning (EU) nr. 465/2012, forordning (EU) nr. 1224/2012, forordning (EU) nr. 517/2013, forordning (EU) nr. 1372/2013, forordning (EU) nr. 1368/2014 og forordning (EU) 2017/492) (trygdeforordningen) gjelder som lov med de tilpasningene som følger av vedlegg VI, protokoll 1 og avtalen for øvrig.

EØS-avtalen vedlegg VI nr. 2 (forordning (EF) nr. 987/2009 om fastsettelse av nærmere regler for gjennomføring av forordning (EF) nr. 883/2004 om koordinering av trygdeordninger, som endret ved forordning (EU) nr. 1244/2010, forordning (EU) nr. 465/2012, forordning (EU) nr. 1224/2012, forordning (EU) nr. 1372/2013, forordning (EU) nr. 1368/2014 og forordning (EU) 2017/492) (gjennomføringsforordningen) gjelder som lov med de tilpasningene som følger av vedlegg VI, protokoll 1 og avtalen for øvrig.

Bestemmelsene som er gitt i eller i medhold av denne loven, skal tolkes og anvendes i samsvar med forpliktelsene som følger av forordningene nevnt i første og andre ledd.

Ny § 1-3 a skal lyde:

§ 1-3 a *Andre folkerettslige bestemmelser om trygdekoordinering*

Følgende folkerettslige bestemmelser gjelder som lov:

- nordisk konvensjon om trygd av 12. juni 2012
- EFTA-konvensjonen av 4. januar 1960 artikkel 21 og tillegg 2 til vedlegg K med endringer vedtatt 21. juni 2001, 13. juli 2004, 27. november 2007 og 12. november 2015
- artikkel 29 til 34 i avtale om ordninger mellom Island, Fyrstedømmet Liechtenstein, Kongeriket Norge og Det forente kongerike Storbritannia og Nord-Irland som følge av Det forente kongerikes uttreden fra Den europeiske union, EØS-avtalen og andre avtaler som gjelder mellom Det forente kongerike og EØS/

EFTA-statene i kraft av Det forente kongerikes medlemskap i Den europeiske union av 28. januar 2020

- EØS-avtalen vedlegg VI kapittel III (avtale mellom EU og EØS/EFTA-statene om trygdekoordinering for britiske borgere).

Kongen kan i forskrift gjennomføre bilaterale avtaler med andre land om trygdekoordinering.

Bestemmelsene som er gitt i eller i medhold av denne loven, skal tolkes og anvendes i samsvar med forpliktelsene som følger av avtaler som er gjennomført i eller i medhold av paragrafen her.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 2 skal første og nytt andre strekpunkt lyde:

- pliktig medlemskap står i § 2-1 og §§ 2-2 til 2-6
- forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 2-1 a

Innholdsfortegnelsen nåværende andre til sjuende strekpunkt blir tredje til åttende strekpunkt.

Ny § 2-1 a skal lyde:

§ 2-1 a *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Bestemmelsene i dette kapitlet skal tolkes og anvendes i samsvar med relevante bestemmelser i trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 og 1-3 a.

§ 2-4 første ledd skal lyde:

Bestemmelsene i *trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen* får tilsvarende anvendelse på en arbeidstaker mv. som er omfattet av EØS-avtalens personkrets og som arbeider med leting etter eller utvinning av olje, gass eller andre naturressurser på den norske delen av kontinentalsokkelen, som om vedkommende hadde arbeidet på norsk territorium. Avtaler som nevnt i § 1-3 a får anvendelse på kontinentalsokkelen i den utstrekning det er bestemt i den enkelte avtale.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 3 skal nytt første strekpunkt lyde:

- forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 3-1

Innholdsfortegnelsen nåværende første til femte strekpunkt blir andre til sjettede strekpunkt.

Ny § 3-1 skal lyde:

§ 3-1 *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Bestemmelsene i dette kapitlet skal tolkes og anvendes i samsvar med relevante bestemmelser i trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 og 1-3 a.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 4 skal nytt andre strekpunkt lyde:

- *forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 4-1 a*

Innholdsfortegnelsen nåværende andre til fjortende strekpunkt blir tredje til femtende strekpunkt.

Ny § 4-1 a skal lyde:

§ 4-1 a *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Dagpenger er en ytelse ved arbeidsløshet etter trygdeforordningen. Bestemmelsene i dette kapitlet skal tolkes og anvendes i samsvar med relevante bestemmelser i trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 og 1-3 a.

Departementet kan i forskrift gi bestemmelser som supplerer eller legger til rette for etterlevelse av bestemmelser om ytelser ved arbeidsløshet i trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 5 skal nytt andre strekpunkt lyde:

- *forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 5-1 a*

Innholdsfortegnelsen nåværende andre til fjortende strekpunkt blir tredje til femtende strekpunkt.

Ny § 5-1 a skal lyde:

§ 5-1 a *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Stønad ved helsetjenester er ytelser ved sykdom etter trygdeforordningen. Bestemmelsene i dette kapitlet skal tolkes og anvendes i samsvar med relevante bestemmelser i trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 og 1-3 a.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 6 skal nytt andre strekpunkt lyde:

- *forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 6-1 a*

Innholdsfortegnelsen nåværende andre til åttende strekpunkt blir tredje til niende strekpunkt.

Ny § 6-1 a skal lyde:

§ 6-1 a *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Grunnstønad og hjelpestønad er ytelser ved sykdom etter trygdeforordningen. Bestemmelsene i dette kapitlet skal tolkes og anvendes i samsvar med relevante bestemmelser i trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 og 1-3 a.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 7 skal nytt andre strekpunkt lyde:

- *forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 7-1 a*

Innholdsfortegnelsen nåværende andre til femte strekpunkt blir tredje til sjette strekpunkt.

Ny § 7-1 a skal lyde:

§ 7-1 a *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Stønad ved gravferd er gravferdshjelp etter trygdeforordningen. Bestemmelsene i dette kapitlet skal tolkes og anvendes i samsvar med relevante bestemmelser i trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 og 1-3 a.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 8 skal nytt andre strekpunkt lyde:

- *forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 8-1 a*

Innholdsfortegnelsen nåværende andre til fjortende strekpunkt blir tredje til femtende strekpunkt.

Ny § 8-1 a skal lyde:

§ 8-1 a *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Sykepengen er en ytelse ved sykdom etter trygdeforordningen. Bestemmelsene i dette kapitlet skal tolkes og anvendes i samsvar med relevante bestemmelser i trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 og 1-3 a.

§ 8-9 skal lyde:

§ 8-9 *Oppholds krav*

Det er et vilkår for rett til sykepenge at medlemmet oppholder seg i Norge, i et annet

EØS-land eller i et land eller område der trygdeforordningen er gitt anvendelse for vedkommende ved en bi- eller multilateral trygdeavtale som nevnt i § 1-3 a. For et medlem som ikke er EØS-borger, stilles det krav om opphold i Norge, med mindre annet følger av trygdeforordningen, se § 1-3, eller en bi- eller multilateral trygdeavtale som nevnt i § 1-3 a.

Sykepenger ytes uten hinder av første ledd under opphold utenfor Norge til

- a. en person som er medlem etter § 2-5, § 2-6 eller § 2-8,
- b. et medlem som er innlagt i helseinstitusjon for norsk offentlig regning, eller som får oppholdet dekket etter avtale med et annet land om trygd.

Et medlem kan også ellers få sykepenger uten hinder av første ledd ved opphold utenfor Norge i inntil fire uker i løpet av en tolv månedersperiode. Det må være avklart med arbeidsgiver og sykmelder at oppholdet ikke vil være til hinder for planlagt aktivitet og behandling. Det er også et vilkår at oppholdet ikke vil hindre Arbeids- og velferdsetatens kontroll og oppfølging. Medlemmet må på forhånd søke Arbeids- og velferdsetaten om godkjenning av oppholdet.

Når et medlem som arbeider i utlandet, har rett til sykepenger fra trygden, utbetaler arbeidsgiveren sykepengene og får refusjon fra trygden.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 9 skal nytt andre strekpunkt lyde:

- *forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 9-1 a*

Innholdsfortegnelsen nåværende andre til tiende strekpunkt blir tredje til ellefte strekpunkt.

Ny § 9-1 a skal lyde:

§ 9-1 a Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering

Omsorgspenger, opplæringspenger og pleiepenger er ytelser ved sykdom etter trygdeforordningen. Bestemmelsene i dette kapitlet skal tolkes og anvendes i samsvar med relevante bestemmelser i trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 og 1-3 a.

§ 9-4 skal lyde:

§ 9-4 Oppholdskrav

Det er et vilkår for rett til ytelser etter dette kapitlet at medlemmet oppholder seg i Norge, i et annet EØS-land eller i et land eller område der tryg-

deforordningen er gitt anvendelse for vedkommende ved en bi- eller multilateral trygdeavtale som nevnt i § 1-3 a. For et medlem som ikke er EØS-borger, stilles det krav om opphold i Norge, med mindre annet følger av trygdeforordningen, se § 1-3, eller en bi- eller multilateral trygdeavtale som nevnt i § 1-3 a.

Ytelser etter dette kapitlet gis uten hinder av første ledd under opphold utenfor Norge til

- a. en person som er medlem etter § 2-5, § 2-6 eller § 2-8,
- b. et medlem som har omsorgen for et barn som er innlagt i helseinstitusjon for norsk offentlig regning, eller der barnet får oppholdet dekket etter avtale med et annet land om trygd.

Et medlem kan også ellers få ytelser etter dette kapitlet uten hinder av første ledd ved opphold utenfor Norge i inntil åtte uker i løpet av en tolv månedersperiode. Medlemmet skal informere Arbeids- og velferdsetaten om oppholdet.

Når et medlem som arbeider i utlandet, har rett til ytelser etter kapittel 9, utbetaler arbeidsgiveren ytelsen og får refusjon fra trygden.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 10 skal nytt andre strekpunkt lyde:

- *forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 10-1 a*

Innholdsfortegnelsen nåværende andre til fjerde strekpunkt blir tredje til femte strekpunkt.

Ny § 10-1 a skal lyde:

§ 10-1 a Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering

Stønadsformer etter dette kapitlet som er omfattet av trygdeforordningen, er ytelser ved sykdom etter trygdeforordningen. For slike stønader skal bestemmelsene i dette kapitlet tolkes og anvendes i samsvar med relevante bestemmelser i trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 og 1-3 a.

Departementet kan i forskrift gi bestemmelser som supplerer eller legger til rette for etterlevelse av bestemmelser om ytelser ved sykdom i trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 11 skal nytt andre strekpunkt lyde:

- *forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 11-1 a*

Innholdsfortegnelsen nåværende andre til trettede strekpunkt blir tredje til fjortende strekpunkt.

Ny § 11-1 a skal lyde:

§ 11-1 a *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Arbeidsavklaringspenger er en ytelse ved sykdom etter trygdeforordningen. Bestemmelsene i dette kapitlet skal tolkes og anvendes i samsvar med relevante bestemmelser i trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 og 1-3 a.

Departementet kan i forskrift gi bestemmelser som supplerer eller legger til rette for etterlevelse av bestemmelser om ytelser ved sykdom i trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen.

§ 11-3 skal lyde:

§ 11-3 *Oppholdskrav*

Det er et vilkår for rett til arbeidsavklaringspenger at medlemmet oppholder seg i Norge, i et annet EØS-land eller i et land eller område der trygdeforordningen er gitt anvendelse for vedkommende ved en bi- eller multilateral trygdeavtale som nevnt i § 1-3 a. For et medlem som ikke er EØS-borger, stilles det krav om opphold i Norge, med mindre annet følger av trygdeforordningen, se § 1-3, eller en bi- eller multilateral trygdeavtale som nevnt i § 1-3 a.

Arbeidsavklaringspenger ytes uten hinder av første ledd til et medlem som får medisinsk behandling eller deltar på et arbeidsrettet tiltak utenfor Norge, i samsvar med aktivitetsplanen, se arbeids- og velferdsforvaltningsloven § 14 a.

Et medlem kan også ellers få arbeidsavklaringspenger uten hinder av første ledd under opphold utenfor Norge i inntil fire uker per kalenderår. Det er en forutsetning at oppholdet er forenlig med gjennomføringen av den fastsatte aktiviteten og ikke hindrer Arbeids- og velferdsetatens oppfølging og kontroll. Medlemmet må på forhånd søke Arbeids- og velferdsetaten om godkjenning av oppholdet.

Departementet kan i forskrift fastsette nærmere regler for rett til å motta arbeidsavklaringspenger etter andre og tredje ledd.

§ 11-20 femte ledd skal lyde:

Barnetillegg etter tredje ledd ytes kun når barnet er bosatt og oppholder seg lovlig i Norge, herunder Svalbard, i et annet EØS-land eller i et land eller område der trygdeforordningen er gitt anvendelse for medlemmet ved en bi- eller multilateral

trygdeavtale som nevnt i § 1-3 a. For et medlem som ikke er EØS-borger, er det et vilkår for barnetillegg at barnet oppholder seg i Norge, med mindre annet følger av trygdeforordningen, se § 1-3, eller en bi- eller multilateral trygdeavtale som nevnt i § 1-3 a. Uten hinder av første og andre punktum gis det likevel barnetillegg under opphold utenfor Norge hvis oppholdet eller oppholdene til sammen ikke varer mer enn 90 dager i løpet av en tolv månedersperiode, eller barnet er medlem i trygden etter § 2-5 andre ledd, eller barnet er med mottakeren av barnetillegg under utenlandsopphold etter § 11-3 andre ledd.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 11 A skal nytt andre strekpunkt lyde:

– *forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 11 A-1 a*

Innholdsfortegnelsen nåværende andre til femte strekpunkt blir tredje til sjettede strekpunkt.

Ny § 11 A-1 a skal lyde:

§ 11 A-1 a *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Tilleggsstønader etter dette kapitlet er ytelser ved sykdom etter trygdeforordningen. Bestemmelsene i dette kapitlet skal tolkes og anvendes i samsvar med relevante bestemmelser i trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 og 1-3 a.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 12 skal nytt andre strekpunkt lyde:

– *forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 12-1 a*

Innholdsfortegnelsen nåværende andre til femte strekpunkt blir tredje til sekstende strekpunkt.

Ny § 12-1 a skal lyde:

§ 12-1 a *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Uføretrygd er en ytelse ved uførhet etter trygdeforordningen. Bestemmelsene i dette kapitlet skal tolkes og anvendes i samsvar med relevante bestemmelser i trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 og 1-3 a.

Departementet kan i forskrift gi bestemmelser som supplerer eller legger til rette for etterlevelse av bestemmelser om ytelser ved uførhet i trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 13 skal nytt andre strekpunkt lyde:

- *forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 13-1 a*

Innholdsfortegnelsen nåværende andre til niende strekpunkt blir tredje til tiende strekpunkt.

Ny § 13-1 a skal lyde:

§ 13-1 a *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Yrkesskadedekning er ytelser ved yrkesskade og yrkessykdom etter trygdeforordningen. Bestemmelsene i dette kapitlet skal tolkes og anvendes i samsvar med relevante bestemmelser i trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 og 1-3 a.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 14 skal nytt andre strekpunkt lyde:

- *forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 14-1 a*

Innholdsfortegnelsen nåværende andre til sjuende strekpunkt blir tredje til åttende strekpunkt.

Ny § 14-1 a skal lyde:

§ 14-1 a *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Svangerskaps- og foreldrepenger er ytelser til mor ved svangerskap og fødsel og tilsvarende ytelser til far etter trygdeforordningen. Bestemmelsene i dette kapitlet skal tolkes og anvendes i samsvar med relevante bestemmelser i trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 og 1-3 a.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 16 skal nytt andre strekpunkt lyde:

- *forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 16-1 a*

Innholdsfortegnelsen nåværende andre til sjette strekpunkt blir tredje til sjuende strekpunkt.

Ny § 16-1 a skal lyde:

§ 16-1 a *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Ytelser til tidligere familiepleier er ytelser til etterlatte etter trygdeforordningen. Bestemmelsene i dette kapitlet skal tolkes og anvendes i sam-

svar med relevante bestemmelser i trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 og 1-3 a.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 17 skal nytt andre strekpunkt lyde:

- *forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 17-1 a*

Innholdsfortegnelsen nåværende andre til niende strekpunkt blir tredje til tiende strekpunkt.

Ny § 17-1 a skal lyde:

§ 17-1 a *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Ytelser til gjenlevende ektefelle er ytelser til etterlatte etter trygdeforordningen. Bestemmelsene i dette kapitlet skal tolkes og anvendes i samsvar med relevante bestemmelser i trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 og 1-3 a.

Departementet kan i forskrift gi bestemmelser som supplerer eller legger til rette for etterlevelse av bestemmelser om ytelser til etterlatte i trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 18 skal nytt andre strekpunkt lyde:

- *forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 18-1 a*

Innholdsfortegnelsen nåværende andre til sjuende strekpunkt blir tredje til åttende strekpunkt.

Ny § 18-1 a skal lyde:

§ 18-1 a *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Barnepensjon er en ytelse til etterlatte etter trygdeforordningen. Bestemmelsene i dette kapitlet skal tolkes og anvendes i samsvar med relevante bestemmelser i trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 og 1-3 a.

Departementet kan i forskrift gi bestemmelser som supplerer eller legger til rette for etterlevelse av bestemmelser om ytelser til etterlatte i trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 19 skal nytt andre strekpunkt lyde:

- *forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 19-1 a*

Innholdsfortegnelsen nåværende andre til attende strekpunkt blir tredje til nittende strekpunkt.

Ny § 19-1 a skal lyde:

§ 19-1 a *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Alderspensjon er en ytelse ved alder etter trygdeforordningen. Bestemmelsene i dette kapitlet skal tolkes og anvendes i samsvar med relevante bestemmelser i trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 og 1-3 a.

Departementet kan i forskrift gi bestemmelser som supplerer eller legger til rette for etterlevelse av bestemmelser om ytelse ved alder i trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 20 skal nytt andre strekpunkt lyde:

- *forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 20-1 a*

Innholdsfortegnelsen nåværende andre til tjueførste strekpunkt blir tredje til tjuende strekpunkt.

Ny § 20-1 a skal lyde:

§ 20-1 a *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Alderspensjon er en ytelse ved alder etter trygdeforordningen. Bestemmelsene i dette kapitlet skal tolkes og anvendes i samsvar med relevante bestemmelser i trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 og 1-3 a.

Departementet kan i forskrift gi bestemmelser som supplerer eller legger til rette for etterlevelse av bestemmelser om ytelse ved alder i trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 21 skal nytt andre strekpunkt lyde:

- *forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 21-1 a*

Innholdsfortegnelsen nåværende andre til sextende strekpunkt blir tredje til syttende strekpunkt.

Ny § 21-1 a skal lyde:

§ 21-1 a *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Bestemmelsene i dette kapitlet skal tolkes og anvendes i samsvar med relevante bestemmelser i trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen

og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 og 1-3 a.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 22 skal nytt andre strekpunkt lyde:

- *forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 22-1 a*

Innholdsfortegnelsen nåværende andre til tjueførste strekpunkt blir tredje til tjuende strekpunkt.

Ny § 22-1 a skal lyde:

§ 22-1 a *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Bestemmelsene i dette kapitlet skal tolkes og anvendes i samsvar med relevante bestemmelser i trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 og 1-3 a.

§ 23-4 a skal lyde:

§ 23-4 a *Avgifter for personer som er omfattet av norsk trygdelovgivning etter trygdeavtale mv.*

Det skal svares arbeidsgiveravgift og trygdeavgift for ytelse til personer som er omfattet av norsk trygdelovgivning i henhold til EØS-avtalens trygderegler, se § 1-3, eller annen avtale om trygd som nevnt i § 1-3 a. Tilsvarende gjelder for ytelse til personer som har rett til helsetjenester i et annet EØS-land eller Storbritannia, når Norge er kompetent stat etter EØS-avtalens trygderegler. Det skal også svares avgifter for ytelse til personer som i henhold til § 1-3 a første ledd bokstav c enten er omfattet av norsk trygdelovgivning, eller har rett til helsetjenester når Norge er kompetent stat. Departementet kan gi forskrift til utfylling og gjennomføring av *bestemmelsene* i denne paragrafen.

VII

I lov 26. juni 1998 nr. 41 om kontantstøtte til småbarnsforeldre gjøres følgende endringer:

Kapittel 1 overskriften skal lyde:

Kapittel 1. Formålet med kontantstøtten og forholdet til trygdekoordinering

Ny § 1 a skal lyde:

§ 1 a *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Kontantstøtte er en familieytelse etter trygdeforordningen. Bestemmelsene i loven her skal tol-

kes og anvendes i samsvar med relevante bestemmelser i trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se folketrygdloven §§ 1-3 og 1-3 a.

§ 3 a første ledd skal lyde:

Bestemmelsene i *trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen, jf. folketrygdloven § 1-3*, får tilsvarende anvendelse på en arbeidstaker mv. som arbeider med leting etter eller utvinning av olje, gass eller andre naturressurser på den norske delen av kontinentalsokkelen, som om vedkommende hadde arbeidet på norsk territorium. *Avtaler som nevnt i § 22 første ledd og folketrygdloven § 1-3 a første ledd, får anvendelse på kontinentalsokkelen i den utstrekning det er bestemt i den enkelte avtale.*

§ 22 skal lyde:

§ 22 *Folkerettslige forpliktelser om trygdekoordinering*

Kongen kan i forskrift gjennomføre bilaterale avtaler med andre land om trygdekoordinering.

Bestemmelsene som er gitt i eller i medhold av denne loven, skal tolkes og anvendes i samsvar med forpliktelser som følger av bilaterale avtaler som nevnt i første ledd og forordninger og avtaler som nevnt i folketrygdloven §§ 1-3 og 1-3 a.

VIII

I lov 2. juli 1999 nr. 61 om spesialisthelsetjenesten m.m. gjøres følgende endringer:

Ny § 1-3 skal lyde:

§ 1-3 *Folkerettslige forpliktelser om trygdekoordinering*

Kongen kan i forskrift gjennomføre bilaterale avtaler med andre land om trygdekoordinering.

Bestemmelsene som er gitt i eller i medhold av denne loven, skal tolkes og anvendes i samsvar med forpliktelser som følger av bilaterale avtaler som nevnt i første ledd og forordninger og avtaler som nevnt i folketrygdloven §§ 1-3 og 1-3 a.

IX

I lov 2. juli 1999 nr. 63 om pasient- og brukerrettigheter gjøres følgende endringer:

Ny § 1-4 skal lyde:

§ 1-4 *Folkerettslige forpliktelser om trygdekoordinering*

Kongen kan i forskrift gjennomføre bilaterale avtaler med andre land om trygdekoordinering.

Bestemmelsene som er gitt i eller i medhold av denne loven, skal tolkes og anvendes i samsvar med forpliktelser som følger av bilaterale avtaler som nevnt i første ledd og forordninger og avtaler som nevnt i folketrygdloven §§ 1-3 og 1-3 a.

X

I lov 8. mars 2002 nr. 4 om barnetrygd gjøres følgende endringer:

Kapittel 1 overskriften skal lyde:

Kapittel 1. Formålet med barnetrygden og forholdet til trygdekoordinering

Ny § 1 a skal lyde:

§ 1 a *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Barnetrygd er en familieytelse etter trygdeforordningen. Bestemmelsene i loven her skal tolkes og anvendes i samsvar med relevante bestemmelser i trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se folketrygdloven §§ 1-3 og 1-3 a.

§ 6 første ledd skal lyde:

Bestemmelsene i *trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen, jf. folketrygdloven § 1-3*, får tilsvarende anvendelse på en arbeidstaker mv. som arbeider med leting etter eller utvinning av olje, gass eller andre naturressurser på den norske delen av kontinentalsokkelen, som om vedkommende hadde arbeidet på norsk territorium. *Avtaler som nevnt i § 22 første ledd og folketrygdloven § 1-3 a første ledd, får anvendelse på kontinentalsokkelen i den utstrekning det er bestemt i den enkelte avtale.*

§ 22 skal lyde:

§ 22 *Folkerettslige forpliktelser om trygdekoordinering*

Kongen kan i forskrift gjennomføre bilaterale avtaler med andre land om trygdekoordinering.

Bestemmelsene som er gitt i eller i medhold av denne loven, skal tolkes og anvendes i samsvar med forpliktelser som følger av bilaterale avtaler som nevnt i første ledd og forordninger og avtaler som nevnt i folketrygdloven §§ 1-3 og 1-3 a.

XI

I lov 16. juni 2006 nr. 20 om arbeids- og velferdsforvaltningen skal § 4 andre ledd andre punktum lyde:

Etaten skal legge til rette for at enhver kan få kjennskap til rettigheter og plikter etter nasjonal og internasjonal trygderett.

Nåværende andre punktum blir nytt tredje punktum.

XII

I lov 24. juni 2011 nr. 30 om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. gjøres følgende endringer:

Ny § 1-3 skal lyde:

§ 1-3 *Folkerettslige forpliktelser om trygdekoordinering*

Kongen kan i forskrift gjennomføre bilaterale avtaler med andre land om trygdekoordinering.

Bestemmelsene som er gitt i eller i medhold av denne loven, skal tolkes og anvendes i samsvar med forpliktelser som følger av bilaterale avtaler som nevnt i første ledd og forordninger og avtaler som nevnt i folketrygdloven §§ 1-3 og 1-3 a.

XIII

I lov 21. juni 2013 nr. 102 om stillingsvern mv. for arbeidstakere på skip skal ny § 4-9 lyde:

§ 4-9 *Folkerettslige forpliktelser om trygdekoordinering*

Kongen kan i forskrift gjennomføre bilaterale avtaler med andre land om trygdekoordinering.

Bestemmelsene som er gitt i eller i medhold av denne loven, skal tolkes og anvendes i samsvar med forpliktelser som følger av bilaterale avtaler som nevnt i første ledd og forordninger og avtaler som nevnt i folketrygdloven §§ 1-3 og 1-3 a.

XIV

I lov 27. november 2020 nr. 131 om overgangsregler mv. ved Storbritannias uttrede fra Den europeiske union gjøres følgende endringer:

§ 2 første ledd bokstav b skal lyde:

b. artikkel 23 og 24 (rettigheter for arbeidstakere og selvstendig næringsdrivende).

§ 2 første ledd bokstav c og andre til fjerde ledd oppheves.

XV

Loven trer i kraft fra den tiden Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til ulik tid.

Vedlegg 1

Europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 883/2004 av 29. april 2004 om koordinering av trygdeordninger

EUROPAPARLAMENTET OG RÅDET FOR DEN EUROPEISKE UNION HAR –

under henvisning til traktaten om opprettelse av Det europeiske fellesskap, særlig artikkel 42 og 308,

under henvisning til forslag fra Kommisjonen, framlagt etter samråd med partene i arbeidslivet og Den administrative kommisjon for trygd for vandrearbeidere¹,

under henvisning til uttalelse fra Den europeiske økonomiske og sosiale komité², etter framgangsmåten fastsatt i traktatens artikkel 251³ og

ut fra følgende betraktninger:

- 1) Reglene om koordinering av nasjonale trygdeordninger faller innenfor rammen av den frie bevegelse for personer og bør bidra til å forbedre menneskers levestandard og arbeidsvilkår.
- 2) I traktaten er det bare artikkel 308 som gir myndighet til å iverksette egnede tiltak på trygdeområdet for andre personer enn arbeidstakere.
- 3) Rådsforordning (EØF) nr. 1408/71 av 14. juni 1971 om anvendelse av trygdeordninger på arbeidstakere, selvstendig næringsdrivende og deres familiemedlemmer som flytter innenfor Fellesskapet⁴ er endret og ajourført en rekke ganger for å ta hensyn både til utviklingen på fellesskapsplan, herunder dommer avsagt ved Domstolen, og til lovendringer på nasjonalt plan. Slike faktorer har bidratt til at Fellesskapets koordineringsregler er blitt kompliserte og omstendelige. For å nå målet om fri bevegelse for personer er det derfor

helt nødvendig at disse reglene erstattes og samtidig moderniseres og forenkles.

- 4) Det er nødvendig å respektere særtrekkene i nasjonal trygdelovgivning og kun utarbeide et system for koordinering.
- 5) Innenfor rammen av denne koordineringen må de berørte personer sikres likebehandling innenfor Fellesskapet etter de ulike nasjonale lovgivninger.
- 6) Den nære sammenhengen mellom trygdelovgivningen og de avtalebestemmelser som utfyller eller erstatter denne lovgivningen, og som ved offentlige myndigheters vedtak er blitt obligatoriske eller har fått utvidet sitt virkeområde, kan tilsi at det skal kreves samme beskyttelse med hensyn til anvendelsen av disse bestemmelser som den beskyttelse som gis ved denne forordning. Som et første skritt kan det foretas en evaluering av erfaringene fra medlemsstater som har gitt melding om slike ordninger.
- 7) Fordi det er betydelige forskjeller i nasjonal lovgivning med hensyn til hvilke personer som omfattes, vil det være best å legge til grunn et prinsipp om at denne forordning skal få anvendelse på statsborgere i en medlemsstat, på statsløse personer og flyktninger som er bosatt på en medlemsstats territorium og som er eller har vært undergitt en eller flere medlemsstaters trygdelovgivning, og på deres familiemedlemmer og etterlatte.
- 8) Det generelle prinsippet om likebehandling er særlig viktig for arbeidstakere som ikke er bosatt i medlemsstaten der de arbeider, herunder grensearbeidere.
- 9) Domstolen har ved flere anledninger uttalt seg om muligheten for likebehandling av ytelser, inntekter og faktiske forhold. Dette prinsippet bør uttrykkelig innføres og videreutvikles, samtidig som det tas hensyn til innholdet og intensjonen i rettsavgjørelser.
- 10) Prinsippet om å behandle bestemte faktiske forhold eller hendelser inntruffet på en annen medlemsstats territorium som om de hadde

¹ EFT C 38 av 12.2.1999, s. 10.

² EFT C 75 av 15.3.2000, s. 29.

³ Europaparlamentsuttalelse av 3. september 2003 (ennå ikke offentliggjort i EUT). Rådets felles holdning av 26. januar 2004 (EUT C 79 E av 30.3.2004, s. 15) og Europaparlamentets holdning av 20. april 2004 (ennå ikke offentliggjort i EUT). Rådsbeslutning av 26. april 2004.

⁴ EFT L 149 av 5.7.1971, s. 2. Forordningen sist endret ved europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 1386/2001 (EFT L 187 av 10.7.2001, s. 1).

- funnet sted på territoriet til den medlemsstat hvis lovgivning får anvendelse, må imidlertid ikke påvirke prinsippet om at trygdetid, tid med lønnet arbeid, tid med selvstendig virksomhet eller botid som er tilbakelagt etter en annen medlemsstats lovgivning, skal legges sammen med den tid som er tilbakelagt etter den kompetente medlemsstats lovgivning. Tid som er tilbakelagt etter en annen medlemsstats lovgivning, bør derfor utelukkende tas med i betraktning ved anvendelse av prinsippet om sammenlegging av tid.
- 11) Sidestilling av faktiske forhold eller hendelser som har funnet sted i én medlemsstat, kan ikke på noen måte føre til at en annen medlemsstat blir kompetent medlemsstat, eller til at dens lovgivning skal anvendes.
- 12) I lys av forholdsmessighetsprinsippet bør det sørges for at prinsippet om sidestilling av faktiske forhold eller hendelser ikke gir resultater som objektivt sett er urettmessige, eller som fører til sammenfall av ytelser av samme art for samme tidsrom.
- 13) Koordineringsreglene må sikre at personer som flytter innenfor Fellesskapet, samt deres familiemedlemmer og etterlatte, beholder rettigheter og fordeler som er opptjent og under opptjening.
- 14) Disse målene må særlig nås ved å legge sammen all den tid som i henhold de ulike nasjonale lovgivninger tas i betraktning for å få og beholde retten til ytelser og for å beregne ytelsesbeløpet, og ved å gi ytelser til de persongrupper som omfattes av denne forordning.
- 15) Personer som flytter innenfor Fellesskapet, bør være undergitt trygdeordningen i bare én medlemsstat for å unngå samtidig anvendelse av flere nasjonale lovgivninger og de vanskeligheter som kan oppstå som en følge av dette.
- 16) Innenfor Fellesskapet kan det i prinsippet ikke forsvares at trygderettigheter skal gjøres avhengige av den berørte personens bosted. I enkelte tilfeller, særlig ved særlige ytelser knyttet til personens økonomiske og sosiale situasjon, kan bostedet likevel tas med i betraktningen.
- 17) For best mulig å kunne sikre likebehandling av alle personer som er i arbeid på en medlemsstats territorium, bør det fastsettes at gjeldende lovgivning som en hovedregel skal være lovgivningen i medlemsstaten der den berørte personen utfører lønnet arbeid eller driver selvstendig virksomhet.
- 17a) Når en medlemsstats lovgivning får anvendelse på en person i henhold til avdeling II i denne forordning, bør vilkårene for tilslutning og rett til ytelser defineres i den kompetente medlemsstats lovgivning idet fellesskapsretten overholdes.
- 18) I bestemte situasjoner som berettiger andre anvendelseskriterier, må denne hovedregelen fravikes.
- 18a) Prinsippet om at én lovgivning får anvendelse, er av stor betydning og bør styrkes. Dette bør imidlertid ikke bety at tildeling av en ytelse i samsvar med denne forordning og som omfatter betaling av trygdeavgifter eller innebærer trygdedekning for mottakeren, i seg selv medfører at lovgivningen i den medlemsstat der institusjonen tildelte ytelsen, blir den lovgivning som får anvendelse på denne personen.
- 18b) I vedlegg III til rådsforordning (EØF) nr. 3922/91 av 16. desember 1991 om harmonisering av tekniske krav og administrative framgangsmåter i sivil luftfart⁵ defineres begrepet «hjemmebase» for flygebesetning og kabinbesetning som det sted, utpekt av operatøren for besetningsmedlemmet, der besetningsmedlemmet vanligvis begynner og avslutter en tjenesteperiode eller en rekke tjenesteperioder, og der operatøren under normale omstendigheter ikke er ansvarlig for besetningsmedlemmets innkvartering. For å gjøre det enklere å anvende avdeling II i denne forordning på flygebesetning og kabinbesetning er det berettiget å benytte begrepet «hjemmebase» som et kriterium ved fastsettelse av hvilken lovgivning som skal gjelde for flygebesetning og kabinbesetning. Gjeldende lovgivning for flygebesetning og kabinbesetning bør imidlertid være stabil, og prinsippet om «hjemmebase» bør ikke føre til at gjeldende lovgivning endres ofte på grunn av arbeidsmønster eller sesongavhengig etterspørsel i næringen.
- 19) I enkelte tilfeller kan ytelser til mor ved svangerskap og fødsel og tilsvarende ytelser til far oppebæres av moren eller faren, og ettersom disse ytelser for fars vedkommende er forskjellige fra foreldreytelser og kan sidestilles med mors ytelser ved svangerskap og fødsel i snever forstand, ved at de gis under de første månedene av det nyfødte barnets liv, bør ytelser til mor ved svangerskap og fødsel og tilsvarende ytelser til far reguleres sammen.
- 20) Når det gjelder ytelser ved sykdom og ytelser til mor ved svangerskap og fødsel og tilsva-

⁵ EFT L 373 av 31.12.1991, s. 4.

- rende ytelser til far, bør medlemmer i trygdeordningen og deres familiemedlemmer som bor eller oppholder seg i en annen medlemsstat enn den kompetente medlemsstat, gis beskyttelse.
- 21) Bestemmelsene om ytelser ved sykdom og ytelser til mor ved svangerskap og fødsel og tilsvarende ytelser til far, er utarbeidet i lys av Domstolens rettspraksis. Bestemmelsene om forhåndstillatelse er blitt bedre ved at de tar hensyn til Domstolens avgjørelser på området.
- 22) Den spesielle situasjonen for pensjonister og personer som fremmer krav om pensjon, og medlemmer av deres familie, gjør det nødvendig med bestemmelser om syketrygd som er tilpasset denne situasjonen.
- 23) Fordi det er forskjeller mellom de ulike nasjonale ordningene, bør medlemsstatene om mulig fastsette at medlemmer av grensearbeideres familie kan få medisinsk behandling i medlemsstaten der grensearbeideren utøver sin aktivitet.
- 24) Det må fastsettes særlige bestemmelser for å hindre sammenfall av natural- og kontantytelser ved sykdom når de er av samme art som de ytelser som er omhandlet i dommene avsagt av Domstolen i sak C-215/99 *Jauch* og i sak C-160/96 *Molenaar*, forutsatt at ytelsene dekker samme risiko.
- 25) Med hensyn til ytelser ved yrkesskader og yrkessykdommer bør det, for å kunne gi beskyttelse, fastsettes bestemmelser som regulerer situasjonen for personer som bor eller oppholder seg i en annen medlemsstat enn den kompetente medlemsstat.
- 26) Når det gjelder ytelser ved uførhet, bør det utarbeides et system for koordinering som respekterer særtrekkene i nasjonal lovgivning, særlig med hensyn til anerkjennelse av uførhet og forverret uførhet.
- 27) Det må utarbeides en ordning for tilståelse av ytelser ved alder og ytelser til etterlatte når den berørte personen har vært undergitt en eller flere medlemsstaters lovgivning.
- 28) Det er nødvendig å fastsette pensjonsbeløpet som er beregnet etter metoden med sammenlegging av tid og pro rata-beregning, og som er sikret ved fellesskapsretten, når anvendelsen av nasjonal lovgivning, herunder regler om reduksjon, midlertidig stans eller bortfall av ytelser, er mindre gunstig enn ovennevnte metode.
- 29) For å beskytte vandrearbeidere og deres etterlatte mot en altfor streng anvendelse av nasjonale regler om reduksjon, midlertidig stans eller bortfall av ytelser, må det tas inn bestemmelser som setter klare grenser for anvendelsen av disse reglene.
- 30) Som Domstolen gjentatte ganger har fastslått, anses Rådet ikke berettiget til å vedta regler som pålegger begrensninger ved sammenfall av to eller flere pensjoner som er opptjent i ulike medlemsstater, gjennom å redusere pensjonsbeløpet som utelukkende er opptjent i henhold til nasjonal lovgivning.
- 31) Ifølge Domstolen er det nasjonal lovgiver som skal vedta slike regler, og det er opp til fellesskapslovgiveren å fastsette grensene for anvendelsen av nasjonale bestemmelser om reduksjon, midlertidig stans eller bortfall.
- 32) For å fremme arbeidstakernes mobilitet er det særlig på sin plass å gjøre det enklere å søke arbeid i de ulike medlemsstater. Det er derfor nødvendig å sikre en tettere og mer effektiv koordinering mellom ordningene for arbeidsløshetsstrygd og arbeidsformidlingene i alle medlemsstater.
- 33) Lovfestede ordninger for tidligpensjonering må inngå som del av denne forordnings virkeområde for å sikre likebehandling og mulighet for eksport av ytelser ved tidligpensjonering samt tilståelse av familieytelser og helseytelser for den berørte personen, i samsvar med bestemmelsene i denne forordning. Regelen om sammenlegging av tid bør imidlertid ikke tas inn, ettersom svært få medlemsstater har lovfestede ordninger for tidligpensjonering.
- 34) Ettersom familieytelser dekker et svært bredt felt og gir beskyttelse både i såkalt klassiske situasjoner og i mer spesifikke situasjoner, og den sistnevnte typen er omhandlet i dommer avsagt av Domstolen i de forente sakene C-245/94 og C-312/94 *Hoever* og *Zachow* samt i sak C-275/96 *Kuusijärvi*, er det nødvendig å regulere alle slike ytelser.
- 35) For å unngå uberettiget sammenfall av ytelser må det fastsettes prioriteringsregler ved sammenfall av rett til familieytelser etter lovgivningen i den kompetente medlemsstat og etter lovgivningen i familiemedlemmenes bostedsstat.
- 36) Bidragsforskudd er forskudd på underholdsbidrag som kan kreves tilbakebetalt, og som skal kompensere for at en forelder unnlater å oppfylle sin lovfestede plikt til å betale underhold for sitt eget barn, som er en plikt utledet av familieretten. Slike forskudd bør derfor ikke anses som en direkte ytelse som inngår i den samlede støtten til familien. Koordine-

- ringsreglene bør på denne bakgrunn ikke få anvendelse på slike underholdsbidrag.
- 37) Som Domstolen gjentatte ganger har uttalt, må bestemmelser som fraviker prinsippet om at trygdeytelser kan eksporteres, gis en streng fortolkning. Dette innebærer at de får anvendelse bare på ytelser som oppfyller nærmere angitte vilkår. Det følger av dette at avdeling III kapittel 9 i denne forordning får anvendelse bare på ytelser som er både særytelser og ikke-avgiftsbaserte ytelser, og som er oppført i vedlegg X til denne forordning.
- 38) Det må opprettes en administrativ kommisjon bestående av én regjeringsrepresentant for hver medlemsstat, som særlig har til oppgave å behandle alle administrative spørsmål eller fortolkningsspørsmål som oppstår i forbindelse med bestemmelsene i denne forordning, og å fremme det videre samarbeidet mellom medlemsstatene.
- 39) Det har vist seg at utviklingen og bruken av databehandlingstjenester for informasjonsutveksling krever at det opprettes en teknisk komité under Den administrative kommisjons ledelse, med et særlig ansvar for databehandling.
- 40) Bruken av databehandlingstjenester til utveksling av data mellom institusjonene krever bestemmelser som sikrer at dokumenter som utveksles eller leveres elektronisk, godtas som likeverdige med papirversjoner. Slik utveksling skal skje i samsvar med fellesskapsbestemmelsene om beskyttelse av fysiske personer i forbindelse med behandling og fri utveksling av personopplysninger.
- 41) For å gjøre det lettere å anvende koordineringsreglene må det fastsettes særlige bestemmelser tilpasset særtrekkene i de nasjonale lovgivninger.
- 42) I tråd med forholdsmessighetsprinsippet og i samsvar med forutsetningen for å utvide denne forordning til å omfatte alle borgere i Den europeiske union, og for å finne en løsning som tar hensyn til enhver begrensning som kan være forbundet med særtrekk i ordninger basert på bosted, er det ansett som hensiktsmessig med et særlig unntak for Danmark ved å tilføye punktet «DANMARK» i vedlegg XI, som er begrenset til rett til sosialpensjon utelukkende for den nye kategorien av ikke-yrkesaktive personer som nå omfattes av denne forordning, ut fra særtrekkene i den danske ordningen og ut fra det faktum at disse pensjonene kan eksporteres etter ti års botid i henhold til gjeldende dansk lovgivning (pensjonsloven).
- 43) I tråd med prinsippet om likebehandling er det ansett som hensiktsmessig med et særlig unntak for Finland ved å tilføye punktet «FINLAND» i vedlegg XI, som er begrenset til bostedsbaserte nasjonale pensjoner, ut fra særtrekkene i finsk trygdellovgivning, som har som mål å sikre at den nasjonale pensjonen ikke kan være lavere enn den nasjonale pensjonen som ville blitt resultatet dersom all trygdetid tilbakelagt i en hvilken som helst medlemsstat, var tilbakelagt i Finland.
- 44) Det må innføres en ny forordning for å oppheve forordning (EØF) nr. 1408/71. Forordning (EØF) nr. 1408/71 må imidlertid av hensyn til rettssikkerheten forbli i kraft og fortsatt ha rettsvirkning med hensyn til enkelte av Fellesskapets rettsakter og avtaler der Fellesskapet er part.
- 45) Ettersom målet for det foreslåtte tiltak, som er koordineringstiltak for å sikre at retten til fri bevegelighet for personer kan utøves på en effektiv måte, ikke kan nås i tilstrekkelig grad av medlemsstatene og derfor på grunn av tiltakets omfang og virkninger bedre kan nås på fellesskapsplan, kan Fellesskapet treffe tiltak i samsvar med nærhetsprinsippet som fastsatt i traktatens artikkel 5. I samsvar med forholdsmessighetsprinsippet fastsatt i nevnte artikkel går denne forordning ikke lenger enn det som er nødvendig for å nå dette målet –

VEDTATT DENNE FORORDNING:

Avdeling I

Alminnelige bestemmelser

Artikkel 1

Definisjoner

I denne forordning menes med:

- «lønnet arbeid» enhver aktivitet eller tilsvarende beskjeftigelse som betraktes som lønnet arbeid etter trygdellovgivningen i medlemsstaten der denne aktivitet eller tilsvarende beskjeftigelse finner sted,
- «selvstendig virksomhet» enhver aktivitet eller tilsvarende beskjeftigelse som betraktes som selvstendig virksomhet etter trygdellovgivningen i medlemsstaten der denne aktivitet eller tilsvarende beskjeftigelse finner sted,
- «medlem i trygdeordningen», i forbindelse med de deler av trygdesystemet som omfattes av avdeling III kapittel 1 og 3, en person som

- oppfyller vilkårene for rett til ytelser etter lovgivningen i den kompetente medlemsstat i henhold til avdeling II, idet det tas hensyn til bestemmelsene i denne forordning,
- d) «tjenestemann» en person som anses som tjenestemann eller er sidestilt med tjenestemann av medlemsstaten som forvaltningen han/hun er ansatt i, er underlagt,
- e) «særordning for tjenestemann» en trygdeordning som skiller seg fra den generelle trygdeordningen for arbeidstakere i den berørte medlemsstat, og som alle eller bestemte kategorier av tjenestemann er direkte underlagt,
- f) «grensearbeider» en person som utfører lønnet arbeid eller driver selvstendig virksomhet i en medlemsstat og er bosatt i en annen medlemsstat, som han/hun som regel reiser tilbake til daglig eller minst en gang i uken,
- g) «flyktning» en person som definert i artikkel 1 i konvensjonen om flyktningsstilling, undertegnet i Genève 28. juli 1951,
- h) «statsløs» en person som definert i artikkel 1 i konvensjonen om statsløses stilling, undertegnet i New York 28. september 1954,
- i) «familiemedlem»
1. i) en person som defineres eller anerkjennes som familiemedlem eller betegnes som husholdningsmedlem etter lovgivningen som ligger til grunn for ytelsene,
 - ii) med hensyn til naturalytelser i henhold til avdeling III kapittel 1 om ytelser ved sykdom og ytelser til mor ved svangerskap og fødsel og tilsvarende ytelser til far, en person som defineres eller anerkjennes som familiemedlem eller betegnes som husholdningsmedlem etter bostedsstatens lovgivning,
 2. dersom den lovgivning som får anvendelse i henhold til nr. 1, ikke skiller mellom familiemedlemmer og andre som lovgivningen gjelder for, skal ektefelle, mindreårige barn og forsørgede barn som har nådd myndighetsalder, anses som familiemedlemmer,
 3. dersom en person, etter lovgivningen som får anvendelse i henhold til nr. 1 og 2, anses som et familiemedlem eller et husholdningsmedlem bare dersom han/hun bor sammen med den som er medlem i trygdeordningen eller er pensjonist, skal dette vilkåret anses oppfylt dersom han/hun i hovedsak forsørges av medlemmet i trygdeordningen eller pensjonisten,
- j) «bosted» stedet der en person til vanlig er bosatt,
- k) «opphold» midlertidig opphold,
- l) «lovgivning», for hver enkelt medlemsstat, lover, forskrifter og andre lovbestemmelser samt alle andre gjennomføringstiltak knyttet til de deler av trygdesystemet som omfattes av artikkel 3 nr. 1.
- Denne termen omfatter ikke andre avtalebestemmelser enn dem som skal oppfylle en forsikringsplikt etter de lover og forskrifter som er nevnt i foregående ledd, eller som ved offentlige myndigheters vedtak er blitt obligatoriske eller har fått utvidet sitt virkeområde, forutsatt at den berørte medlemsstat avgir en erklæring om dette som meddeles Europaparlamentets president og formannen for Rådet for Den europeiske union. Erklæringen skal kunngjøres i Den europeiske unions tidende,
- m) «kompetent myndighet», for hver enkelt medlemsstat, den eller de statsråder eller annen tilsvarende myndighet som har ansvar for trygdeordninger i hele eller deler av den berørte medlemsstat,
- n) «Den administrative kommisjon» den kommisjon som er omhandlet i artikkel 71,
- o) «gjennomføringsforordning» den forordning som er omhandlet i artikkel 89,
- p) «institusjon» for hver enkelt medlemsstat, det organ eller den myndighet som har ansvar for anvendelsen av hele eller deler av lovgivningen,
- q) «kompetent institusjon»
- i) institusjonen der den berørte personen har tryggedekning på det tidspunkt han/hun søker om en ytelse, eller
 - ii) institusjonen der den berørte personen har rett til ytelser eller ville hatt rett til ytelser dersom han/hun eller ett eller flere medlemmer av hans/hennes familie var bosatt i medlemsstaten der institusjonen ligger, eller
 - iii) institusjonen som er utpekt av den kompetente myndighet i den berørte medlemsstat, eller
 - iv) dersom det gjelder en ordning som angår arbeidsgivers plikter med hensyn til ytelsene angitt i artikkel 3 nr. 1, enten arbeidsgiveren eller den berørte assurandør, eller om en slik ikke finnes, det organ eller den myndighet som er utpekt av den kompetente myndighet i den berørte medlemsstat,
- r) «institusjonen på bostedet» og «institusjonen på oppholdsstedet» henholdsvis den institusjon som er ansvarlig for å gi ytelser på stedet

- der den berørte personen er bosatt, og den institusjon som er ansvarlig for å gi ytelse på stedet der den berørte personen oppholder seg, i samsvar med den lovgivning institusjonen anvender, eller dersom en slik institusjon ikke finnes, den institusjon som er utpekt av den kompetente myndighet i den berørte medlemsstat,
- s) «kompetent medlemsstat» medlemsstaten der den kompetente institusjon ligger,
- t) «trygdetid» tid med avgiftsinnbetaling, med lønnet arbeid eller med selvstendig virksomhet definert eller anerkjent som trygdetid etter lovgivningen den er tilbakelagt eller anses som tilbakelagt under, og all tid som sidestilles med slik tid, når den etter nevnte lovgivning anses som sidestilt med trygdetid,
- u) «tid med lønnet arbeid» eller «tid med selvstendig virksomhet» tid definert eller anerkjent som slik tid etter lovgivningen den er tilbakelagt under, og all tid som sidestilles med slik tid, når den etter nevnte lovgivning anses som sidestilt med tid med lønnet arbeid eller tid med selvstendig virksomhet,
- v) «botid» tid definert eller anerkjent som botid etter lovgivningen den er tilbakelagt eller anses som tilbakelagt under,
- va) Med «naturalytelser» menes
- i) ved anvendelse av avdeling III kapittel 1 (ytelser ved sykdom og ytelse til mor ved svangerskap og fødsel, og de tilsvarende ytelse til far), naturalytelser i henhold til en medlemsstats lovgivning med sikte på å levere, gjøre tilgjengelig, betale direkte eller refundere utgifter til legehjelp og legemidler samt tjenester knyttet til legehjelpen. Dette omfatter naturalytelser ved langvarig pleie,
 - ii) ved anvendelse av avdeling III kapittel 2 (yrkesskader og yrkessykdommer), alle naturalytelser knyttet til yrkesskader og yrkessykdommer som definert under i) ovenfor og i henhold til medlemsstatenes ordninger for yrkesskader og yrkessykdommer.
- w) «pensjon» ikke bare pensjoner, men også engangsytelser som kan utbetales i stedet for pensjoner, utbetalinger i form av refusjon av innbetalte avgifter og, med forbehold for bestemmelsene i avdeling III, forhøyelser gjennom reguleringer eller tilleggsbidrag,
- x) «ytelse ved tidligpensjonering» alle kontantytelser, bortsett fra ytelse ved arbeidsløshet eller førtidige ytelse ved alder, som fra en bestemt alder gis til arbeidstakere som har redusert, eller på permanent eller midlertidig basis innstilt, sin yrkesaktivitet, fram til tidspunktet da de har rett til alderspensjon eller førtidspensjon, og som ikke forutsetter at den berørte personen registreres som arbeidssøker i den kompetente stat. Med «førtidig ytelse ved alder» menes en ytelse som gis før vanlig pensjonsalder, og som enten utbetales også etter denne alder, eller erstattes med en annen ytelse ved alder,
- y) «gravferdshjelp» engangsutbetaling ved dødsfall, unntatt engangsytelser som omhandlet i bokstav w),
- z) «familieytelse» alle naturalytelser eller kontantytelser til dekning av familieutgifter, unntatt bidragsforskudd og særlige stønader ved fødsel og adopsjon nevnt i vedlegg I.

Artikkel 2

Personer som omfattes

1. Denne forordning får anvendelse på statsborgere i en medlemsstat, på statsløse personer og flyktninger som er bosatt i en medlemsstat og som er eller har vært undergitt en eller flere medlemsstaters lovgivning, og på deres familiemedlemmer og etterlatte.
2. Den skal også få anvendelse på etterlatte etter personer som har vært undergitt en eller flere medlemsstaters lovgivning, uansett nasjonalitet, når de etterlatte er statsborgere i en medlemsstat eller statsløse eller flyktninger bosatt i en medlemsstat.

Artikkel 3

Områder som omfattes

1. Denne forordning får anvendelse på all lovgivning om følgende deler av trygdesystemet:
 - a) ytelse ved sykdom,
 - b) ytelse til mor ved svangerskap og fødsel og tilsvarende ytelse til far,
 - c) ytelse ved uførhet,
 - d) ytelse ved alder,
 - e) ytelse til etterlatte,
 - f) ytelse ved yrkesskade og yrkessykdom,
 - g) gravferdshjelp,
 - h) ytelse ved arbeidsløshet,
 - i) ytelse ved tidligpensjonering,
 - j) familieytelse.
2. Med mindre det er fastsatt noe annet i vedlegg XI, får denne forordning anvendelse på generelle og særlige trygdeordninger, enten de er avgiftsbaserte eller ikke, og på ordninger knyttet til arbeidsgivers eller skipsreders plikter.

3. Denne forordning får også anvendelse på særlige, ikke-avgiftsbaserte kontantytelser som omfattes av artikkel 70.
4. Bestemmelsene i avdeling III i denne forordning skal imidlertid ikke berøre en medlemsstats lovbestemmelser om en skipsreders plikter.
5. Denne forordning får ikke anvendelse på
 - a) sosialhjelp og medisinsk hjelp, eller
 - b) ytelser der en medlemsstat påtar seg ansvaret for personskader og gir erstatning, for eksempel ytelser til ofre for krig og militære aksjoner eller følger av slike; ofre for forbrytelser, attentater eller terrorhandlinger; ofre for skade forvoldt av en medlemsstats tjenestemenn under deres tjenesteutøvelse; eller ofre som er påført skade av politiske eller religiøse grunner eller på grunn av sin avstamning.

Artikkel 4

Likebehandling

Med mindre det er fastsatt noe annet i denne forordning, skal personer som omfattes av denne forordning, ha de samme rettigheter og plikter etter en medlemsstats lovgivning som denne medlemsstats borgere.

Artikkel 5

Likebehandling med hensyn til ytelser, inntekter, faktiske forhold eller hendelser

Med mindre det er bestemt noe annet i denne forordning, og på bakgrunn av de særlige gjennomføringsbestemmelser som er fastsatt, får følgende anvendelse:

- a) når mottak av trygdeytelser og andre inntekter har visse rettsvirkninger etter den kompetente medlemsstats lovgivning, skal de relevante bestemmelser i denne lovgivning også få anvendelse på mottak av tilsvarende ytelser etter en annen medlemsstats lovgivning eller på inntekter i en annen medlemsstat,
- b) når visse faktiske forhold eller hendelser gir rettsvirkninger etter den kompetente medlemsstats lovgivning, skal denne medlemsstat ta hensyn til tilsvarende faktiske forhold eller hendelser som inntreffer i en annen medlemsstat, som om de hadde funnet sted på dens eget territorium.

Artikkel 6

Sammenlegging av tid

Med mindre det er fastsatt noe annet i denne forordning, skal den kompetente institusjon i en medlemsstat hvis lovgivning setter tilbakelagt trygdetid, tid med lønnet arbeid, tid med selvstendig virksomhet eller botid som et vilkår for

- å oppnå, beholde eller få tilbake rett til ytelser, eller for at denne rettighet skal ha en viss varighet,
- å få lovfestet trygdedekning, eller
- å få adgang til eller fritak for pliktig trygd, frivillig trygd eller frivillig fortsatt trygd,

i den utstrekning det er nødvendig ta hensyn til trygdetid, tid med lønnet arbeid, tid med selvstendig virksomhet eller botid som er tilbakelagt etter en annen medlemsstats lovgivning, som om dette var tid tilbakelagt etter lovgivningen den anvender.

Artikkel 7

Opphevelse av bostedskrav

Med mindre det er fastsatt noe annet i denne forordning, skal kontantytelser som utbetales etter en eller flere medlemsstaters lovgivning eller etter denne forordning, ikke reduseres, endres, midlertidig stanses, bortfalle eller beslaglegges som følge av at mottakeren eller medlemmer av hans/hennes familie er bosatt i en annen medlemsstat enn medlemsstaten der institusjonen som har ansvar for å gi ytelsene, ligger.

Artikkel 8

Forholdet mellom denne forordning og andre koordineringsinstrumenter

1. Innenfor sitt virkeområde skal denne forordning erstatte enhver trygdeavtale som gjelder mellom medlemsstatene. Visse bestemmelser i trygdeavtaler som medlemsstatene har inngått før datoen for anvendelse av denne forordning, får imidlertid fortsatt anvendelse, forutsatt at de er gunstigere for mottakerne eller skyldes konkrete historiske omstendigheter og har tidsbegrenset virkning. For at disse bestemmelsene fortsatt skal få anvendelse, skal de oppføres i vedlegg II. Dersom enkelte av disse bestemmelsene av objektive grunner ikke kan utvides til å gjelde alle personer som omfattes av denne forordning, skal dette oppgis.

2. To eller flere medlemsstater kan, dersom det er behov for det, inngå avtaler med hverandre basert på prinsippene i denne forordning og i tråd med dens intensjoner.

Artikkel 9

Erklæringer fra medlemsstatene om denne forordnings virkeområde

1. Medlemsstatene skal underrette Europakommisjonen skriftlig om erklæringer som nevnt i artikkel 1 bokstav l), lovgivning og ordninger som nevnt i artikkel 3, inngåtte avtaler som nevnt i artikkel 8 nr. 2, minsteytelser som nevnt i artikkel 58 og manglende trygdeordning som nevnt i artikkel 65a nr. 1 samt om vesentlige endringer. I underretningen skal det opplyses om hvilken dato denne forordning får anvendelse på de ordninger som er oppført i medlemsstatenes erklæringer.
2. Meldingene skal hvert år legges fram for Europakommisjonen og offentliggjøres i den grad det er nødvendig.

Artikkel 10

Hindring av sammenfall av ytelser

Med mindre det er angitt noe annet, skal denne forordning verken gi eller opprettholde en rett til flere ytelser av samme art for ett og samme tidsrom med pliktig trygd.

Avdeling II

Fastsettelse av hvilken lovgivning som får anvendelse

Artikkel 11

Generelle regler

1. Personer som omfattes av denne forordning, skal være undergitt lovgivningen i bare én medlemsstat. Gjeldende lovgivning skal fastsettes i samsvar med bestemmelsene i denne avdeling.
2. I denne avdeling skal personer som mottar kontantytelser som følge av å ha utført lønnet arbeid eller drevet selvstendig virksomhet, anses å utøve en slik aktivitet. Dette får ikke anvendelse på uføre-, alders- eller etterlattepensjoner eller pensjoner i forbindelse med yrkesskader eller yrkessykdommer, eller på kontantytelser ved sykdom som dekker behandling i et ubegrenset tidsrom.
3. Med forbehold for artikkel 12–16

- a) skal en person som utfører lønnet arbeid eller driver selvstendig virksomhet i en medlemsstat, være undergitt denne medlemsstats lovgivning,
 - b) skal en tjenestemann være undergitt lovgivningen i medlemsstaten som forvaltningen han/hun er ansatt i, er underlagt,
 - c) skal en person som i samsvar med artikkel 65 mottar ytelser ved arbeidsløshet etter bostedsstatens lovgivning, være undergitt den medlemsstatens lovgivning,
 - d) skal en person som er innkalt eller gjeninnkalt til militærtjeneste eller sivilarbeidertjeneste i en medlemsstat, være undergitt den medlemsstatens lovgivning,
 - e) skal enhver annen person som ikke omfattes av bokstav a)–d), være undergitt bostedsstatens lovgivning, uten at det berører andre bestemmelser i denne forordning som sikrer ham/henne ytelser etter en eller flere andre medlemsstaters lovgivning.
4. I denne avdeling skal lønnet arbeid eller selvstendig virksomhet som vanligvis utføres om bord på et skip til sjøs som seiler under en medlemsstats flagg, anses som en aktivitet som utføres i denne medlemsstat. En person som arbeider om bord på et skip som seiler under en medlemsstats flagg, og som lønnes for dette arbeidet av et foretak eller en person som har sitt forretningskontor i en annen medlemsstat, skal imidlertid være undergitt sistnevnte medlemsstats lovgivning dersom han/hun er bosatt i den staten. Det foretak eller den person som betaler lønnen, skal anses som arbeidsgiver ved anvendelse av nevnte lovgivning.
 5. Arbeid utført som medlem av flygebesetning eller kabinbesetning ved flyging med passasjerer eller frakt skal anses som en aktivitet som utføres i medlemsstaten der hjemmebasen, som definert i vedlegg III til forordning (EØF) nr. 3922/91, befinner seg.

Artikkel 12

Særregler

1. En person som utfører lønnet arbeid i en medlemsstat for en arbeidsgiver som vanligvis driver virksomhet der, og som sendes av arbeidsgiveren til en annen medlemsstat for å utføre arbeid for arbeidsgiveren, skal fortsatt være undergitt førstnevnte medlemsstats lovgivning, forutsatt at arbeidet ikke forventes å vare mer enn 24 måneder, og at han/hun ikke er utsendt for å erstatte en annen utsendt person.

2. En person som vanligvis driver selvstendig virksomhet i en medlemsstat, og som reiser til en annen medlemsstat for å drive en liknende virksomhet, skal fortsatt være undergitt førstnevnte medlemsstats lovgivning, forutsatt at virksomheten ikke forventes å vare mer enn 24 måneder.
 - b) lovgivningen i medlemsstaten der hovedtyngden av hans/hennes virksomhet befinner seg, dersom han/hun ikke er bosatt i en av medlemsstatene der han/hun driver en vesentlig del av sin virksomhet.

Artikkel 13

Aktiviteter i to eller flere medlemsstater

1. En person som vanligvis utfører lønnet arbeid i to eller flere medlemsstater, skal være undergitt
 - a) bostedsstatens lovgivning dersom han/hun utfører en vesentlig del av sitt arbeid i den medlemsstaten, eller
 - b) dersom han/hun ikke utfører en vesentlig del av sitt arbeid i bostedsstaten:
 - i) lovgivningen i medlemsstaten der forretningskontoret eller forretningsstedet til foretaket eller arbeidsgiveren befinner seg, dersom han/hun er ansatt av ett foretak eller én arbeidsgiver, eller
 - ii) lovgivningen i medlemsstaten der forretningskontoret eller forretningsstedet til foretakene eller arbeidsgiverne befinner seg, dersom han/hun er ansatt av to eller flere foretak eller arbeidsgivere som har sitt forretningskontor eller forretningssted i bare én medlemsstat, eller
 - iii) lovgivningen i medlemsstaten der forretningskontoret eller forretningsstedet til foretaket eller arbeidsgiveren befinner seg, men som ikke er bostedsstaten, dersom han/hun er ansatt av to eller flere foretak eller arbeidsgivere som har sitt forretningskontor eller forretningssted i to medlemsstater, og den ene av dem er bostedsstaten, eller
 - iv) lovgivningen i bostedsstaten dersom han/hun er ansatt av to eller flere foretak eller arbeidsgivere, og minst to av dem har sitt forretningskontor eller forretningssted i forskjellige medlemsstater, som ikke er bostedsstaten.
2. En person som vanligvis driver selvstendig virksomhet i to eller flere medlemsstater, skal være undergitt
 - a) bostedsstatens lovgivning dersom han/hun driver en vesentlig del av sin virksomhet i den medlemsstaten, eller
 - b) lovgivningen i medlemsstaten der hovedtyngden av hans/hennes virksomhet befinner seg, dersom han/hun ikke er bosatt i en av medlemsstatene der han/hun driver en vesentlig del av sin virksomhet.
3. En person som vanligvis utfører lønnet arbeid og driver selvstendig virksomhet i forskjellige medlemsstater, skal være undergitt lovgivningen i medlemsstaten der han/hun utfører lønnet arbeid eller, dersom han/hun utfører slikt arbeid i to eller flere medlemsstater, lovgivningen som fastsettes i samsvar med nr. 1.
4. En person som er ansatt som tjenestemann i en medlemsstat, og som utfører lønnet arbeid og/eller driver selvstendig virksomhet i en eller flere medlemsstater, skal være undergitt lovgivningen i medlemsstaten som forvaltningen han/hun er ansatt i, er underlagt.
5. De personer som er nevnt i nr. 1–4, skal, ved anvendelse av lovgivningen fastsatt i samsvar med disse bestemmelser, behandles som om de utførte alt sitt lønnede arbeid eller drev all sin selvstendige virksomhet og hadde alle sine inntekter i den berørte medlemsstat.

Artikkel 14

Frivillig trygd eller frivillig fortsatt trygd

1. Artikkel 11–13 får ikke anvendelse på frivillig trygd eller frivillig fortsatt trygd, med mindre en medlemsstat kun har en frivillig trygdeordning i en av de deler av trygdesystemet som er nevnt i artikkel 3 nr. 1.
2. Når den berørte personen etter en medlemsstats lovgivning er undergitt pliktig trygd i den medlemsstaten, kan han/hun ikke omfattes av en frivillig trygdeordning eller en ordning for frivillig fortsatt trygd i en annen medlemsstat. I alle andre tilfeller der det i en bestemt del av trygdesystemet er mulig å velge mellom flere forskjellige frivillige trygdeordninger eller ordninger for frivillig fortsatt trygd, skal den berørte personen kun bli medlem i den ordningen som han/hun har valgt.
3. Når det gjelder ytelser ved uførhet, ytelser ved alder og ytelser til etterlatte, kan imidlertid den berørte personen bli medlem av en frivillig trygdeordning eller en ordning for frivillig fortsatt trygd i en medlemsstat selv om han/hun er undergitt en annen medlemsstats lovgivning på pliktig grunnlag, forutsatt at han/hun på et tidspunkt i sitt yrkesliv har vært undergitt førstnevnte medlemsstats lovgivning som følge av å ha utført lønnet arbeid eller drevet selvstendig virksomhet, og dersom et slikt

samtidig medlemskap er eksplisitt eller implisitt tillatt etter førstnevnte medlemsstats lovgivning.

4. Når retten til frivillig trygd eller frivillig fortsatt trygd i henhold til en medlemsstats lovgivning forutsetter bosted i vedkommende medlemsstat eller tidligere virksomhet som arbeidstaker eller selvstendig næringsdrivende, får artikkel 5 bokstav b) anvendelse bare på personer som på et tidligere tidspunkt har vært omfattet av denne medlemsstats lovgivning på grunnlag av en virksomhet som arbeidstaker eller selvstendig næringsdrivende.

Artikkel 15

De europeiske fellesskaps kontraktansatte

De europeiske fellesskaps kontraktansatte kan velge om de skal være undergitt lovgivningen i medlemsstaten der de er ansatt, den medlemsstats lovgivning de sist var undergitt, eller lovgivningen i medlemsstaten der de er statsborgere, unntatt når det gjelder bestemmelsene om familiebidrag, som er fastsatt i ansettelsesvilkårene for dette personalet. Retten til å velge, som kan utøves bare en gang, får anvendelse fra ansettelsestidspunktet.

Artikkel 16

Unntak fra artikkel 11–15

1. To eller flere medlemsstater, kompetente myndigheter i disse medlemsstater eller organer utpekt av disse myndigheter kan etter felles overenskomst gjøre unntak fra bestemmelsene i artikkel 11–15 til fordel for visse personer eller persongrupper.
2. En person som mottar en eller flere pensjoner etter en eller flere medlemsstaters lovgivning og er bosatt i en annen medlemsstat, kan etter egen anmodning unntas fra anvendelsen av sistnevnte stats lovgivning, forutsatt at han/hun ikke er undergitt dens lovgivning gjennom å utføre lønnet arbeid eller drive selvstendig virksomhet.

Avdeling III

Særlige bestemmelser om de ulike typer ytelser

Kapittel 1

Ytelser ved sykdom samt ytelser til mor ved svangerskap og fødsel og de tilsvarende ytelser til far

Avsnitt 1

Medlemmer i trygdeordningen og deres familiemedlemmer, unntatt pensjonister og deres familiemedlemmer

Artikkel 17

Bosted i en annen medlemsstat enn den kompetente medlemsstat

Et medlem i trygdeordningen eller medlemmer av hans/hennes familie som er bosatt i en annen medlemsstat enn den kompetente medlemsstat, skal motta naturalytelser i bostedsstaten, som på vegne av den kompetente institusjon gis av institusjonen på bostedet i samsvar med bestemmelsene i lovgivningen den anvender, som om de hadde trygdedekning etter nevnte lovgivning.

Artikkel 18

Opphold i den kompetente medlemsstat når bostedet er i en annen medlemsstat – særregler for grensearbeideres familiemedlemmer

1. Med mindre det er fastsatt noe annet i nr. 2, skal medlemmet i trygdeordningen og medlemmene av hans/hennes familie som er nevnt i artikkel 17, også ha rett til naturalytelser under opphold i den kompetente medlemsstat. Naturalytelsene skal gis av den kompetente institusjon og dekkes av den, i samsvar med bestemmelsene i lovgivningen den anvender, som om de berørte personer var bosatt i den medlemsstaten.
2. En grensearbeiders familiemedlemmer skal ha rett til naturalytelser under opphold i den kompetente medlemsstat.
Dersom den kompetente medlemsstat er oppført i vedlegg III, skal imidlertid en grensearbeiders familiemedlemmer som er bosatt i samme medlemsstat som grensearbeideren, ha rett til naturalytelser i den kompetente medlemsstat bare på de vilkår som er fastsatt i artikkel 19 nr. 1.

Artikkel 19

Opphold utenfor den kompetente medlemsstat

1. Med mindre det er fastsatt noe annet i nr. 2, skal et medlem i trygdeordningen og medlem-

mer av hans/hennes familie som oppholder seg i en annen medlemsstat enn den kompetente medlemsstat, ha rett til de naturalytelser som av medisinske grunner blir nødvendige under oppholdet, idet det tas hensyn til ytelsesens art og oppholdets forventede varighet. Disse ytelsene skal på vegne av den kompetente institusjon gis av institusjonen på oppholdsstedet i samsvar med bestemmelsene i lovgivningen den anvender, som om de berørte personer hadde trygdedekning etter nevnte lovgivning.

2. Den administrative kommisjon skal utarbeide en liste over naturalytelser som, for å kunne gis under et opphold i en annen medlemsstat, av praktiske grunner forutsetter en forhåndsavtale mellom den berørte personen og behandlingsinstitusjonen.

Artikkel 20

Reise for det formål å motta naturalytelser – tillatelse til å motta nødvendig behandling utenfor bostedsstaten

1. Med mindre det er fastsatt noe annet i denne forordning, skal et medlem i trygdeordningen som reiser til en annen medlemsstat for det formål å motta naturalytelser under oppholdet, søke den kompetente institusjon om tillatelse.
2. Et medlem i trygdeordningen som får tillatelse av den kompetente institusjon til å reise til en annen medlemsstat for å få nødvendig behandling for sin tilstand, skal motta naturalytelser, som på vegne av den kompetente institusjon gis av institusjonen på oppholdsstedet i samsvar med bestemmelsene i lovgivningen den anvender, som om han/hun hadde trygdedekning etter nevnte lovgivning. Det skal gis tillatelse når den aktuelle behandling er blant de ytelser som tilbys etter lovgivningen i den berørte personens bostedsstat, og dersom han/hun ikke kan gis slik behandling innen en frist som er medisinsk forsvarlig, idet det tas hensyn til hans/hennes nåværende helsetilstand og sykdommens sannsynlige utvikling.
3. Nr. 1 og 2 får tilsvarende anvendelse på familiemedlemmene til et medlem i trygdeordningen.
4. Dersom familiemedlemmene til et medlem i trygdeordningen er bosatt i en annen medlemsstat enn medlemmet i trygdeordningens bostedsstat, og denne medlemsstat har valgt refusjon på grunnlag av faste beløp, skal utgifter til naturalytelsene nevnt i nr. 2 dekkes av institusjonen på familiemedlemmenes bosted.

I så fall skal institusjonen på familiemedlemmenes bosted ved anvendelse av nr. 1 anses som den kompetente institusjon.

Artikkel 21

Kontantytelser

1. Et medlem i trygdeordningen og medlemmer av hans/hennes familie som bor eller oppholder seg i en annen medlemsstat enn den kompetente medlemsstat, skal ha rett til kontantytelser fra den kompetente institusjon i samsvar med lovgivningen den anvender. Etter avtale mellom den kompetente institusjon og institusjonen på bostedet eller oppholdsstedet kan imidlertid ytelsene gis av institusjonen på bostedet eller oppholdsstedet og dekkes av den kompetente institusjon i samsvar med den kompetente medlemsstats lovgivning.
2. Den kompetente institusjon i en medlemsstat hvis lovgivning fastsetter at beregningen av kontantytelser skal foretas på grunnlag av gjennomsnittsinntekt eller gjennomsnittlig avgiftsgrunnlag, skal fastsette denne gjennomsnittsinntekt eller dette gjennomsnittlige avgiftsgrunnlag utelukkende på grunnlag av bekreftede inntekter eller anvendt avgiftsgrunnlag i den tid som er tilbakelagt etter nevnte lovgivning.
3. Den kompetente institusjon i en medlemsstat hvis lovgivning fastsetter at beregningen av kontantytelser skal foretas på grunnlag av en normert inntekt, skal utelukkende ta hensyn til normert inntekt eller, når det er hensiktsmessig, gjennomsnittlig normert inntekt i den tid som er tilbakelagt etter nevnte lovgivning.
4. Nr. 2 og 3 får tilsvarende anvendelse i tilfeller der lovgivningen som anvendes av den kompetente institusjon, fastsetter en bestemt referanseperiode som i det aktuelle tilfellet helt eller delvis svarer til den tid den berørte personen har tilbakelagt etter en eller flere andre medlemsstaters lovgivning.

Artikkel 22

Personer som fremmer krav om pensjon

1. Et medlem i trygdeordningen som, når han/hun fremmer krav om pensjon, eller når et slikt krav er til behandling, mister retten til naturalytelser etter lovgivningen i den medlemsstat som sist var den kompetente medlemsstat, skal fortsatt ha rett til naturalytelser etter lovgivningen i bostedsstaten, forutsatt at den som fremmer krav om pensjon, oppfyller

vilkårene for trygd etter lovgivningen i den medlemsstat som er nevnt i nr. 2. Familiemedlemmene til den som fremmer krav om pensjon, skal også ha rett til naturalytelser i bostedsstaten.

2. Naturalytelsene skal dekkes av den medlemsstats institusjon som ved tilstått pensjon ville bli den kompetente institusjon etter artikkel 23–25.

Avsnitt 2

Pensjonister og medlemmer av deres familie

Artikkel 23

Rett til naturalytelser etter bostedsstatens lovgivning

En person som mottar en eller flere pensjoner etter to eller flere medlemsstaters lovgivning og er bosatt i en av dem, og som har rett til naturalytelser etter den medlemsstatens lovgivning, skal sammen med medlemmer av sin familie motta og få dekket slike naturalytelser fra institusjonen på bostedet, som om han/hun var en pensjonist hvis pensjon utelukkende kom til utbetaling etter den medlemsstatens lovgivning.

Artikkel 24

Ingen rett til naturalytelser etter bostedsstatens lovgivning

1. En person som mottar en eller flere pensjoner etter en eller flere medlemsstaters lovgivning og ikke har rett til naturalytelser etter bostedsstatens lovgivning, skal likevel motta slike ytelser for seg selv og medlemmer av sin familie i den utstrekning han/hun ville hatt rett til disse ytelsene etter lovgivningen i den medlemsstat, eller i minst en av de medlemsstater, som ville vært den kompetente medlemsstat med hensyn til hans/hennes pensjoner om han/hun var bosatt i den medlemsstaten. Naturalytelsene skal gis av institusjonen på bostedet, men dekkes av institusjonen nevnt i nr. 2, som om den berørte personen hadde rett til pensjon og naturalytelser etter den medlemsstatens lovgivning.
2. I tilfellene omhandlet i nr. 1 skal utgifter til naturalytelser dekkes av den institusjon som utpekes i samsvar med følgende regler:
 - a) når pensjonisten har rett til naturalytelser etter én medlemsstats lovgivning, skal

utgiftene dekkes av den kompetente institusjon i den medlemsstaten,

- b) når pensjonisten har rett til naturalytelser etter to eller flere medlemsstats lovgivning, skal utgiftene dekkes av den kompetente institusjon i den medlemsstat hvis lovgivning pensjonisten har vært undergitt lengst. Skulle anvendelsen av denne regelen føre til at flere institusjoner har ansvar for utgiftene, skal utgiftene dekkes av den institusjon hvis lovgivning pensjonisten sist var undergitt.

Artikkel 25

Pensjon etter lovgivningen i en eller flere medlemsstater som ikke er bostedsstaten, når det foreligger rett til naturalytelser i bostedsstaten

Når den som mottar en eller flere pensjoner etter en eller flere medlemsstaters lovgivning, er bosatt i en medlemsstat etter hvis lovgivning retten til naturalytelser ikke er undergitt vilkår om trygd, lønnet arbeid eller selvstendig virksomhet, og ikke mottar pensjon fra den medlemsstaten, skal utgiftene til naturalytelser for ham/henne og medlemmer av hans/hennes familie dekkes av institusjonen i en av de medlemsstater som i henhold til artikkel 24 nr. 2 er den kompetente medlemsstat med hensyn til hans/hennes pensjon, i den utstrekning pensjonisten og medlemmene av hans/hennes familie ville hatt rett til slike ytelser om de var bosatt i den medlemsstaten.

Artikkel 26

Familiemedlemmer som er bosatt i en annen medlemsstat enn pensjonistens bostedsstat

Familiemedlemmene til en person som mottar en eller flere pensjoner etter en eller flere medlemsstaters lovgivning, skal, selv om de er bosatt i en annen medlemsstat enn pensjonistens bostedsstat, ha rett til naturalytelser fra institusjonen på sitt bosted i samsvar med bestemmelsene i lovgivningen den anvender, i den utstrekning pensjonisten har rett til naturalytelser etter en medlemsstats lovgivning. Utgiftene skal dekkes av den kompetente institusjon som har ansvar for utgiftene til naturalytelser til pensjonisten i hans/hennes bostedsstat.

*Artikkel 27***Opphold for pensjonisten eller medlemmer av hans/hennes familie i en annen medlemsstat enn bostedsstaten – opphold i den kompetente medlemsstat – tillatelse til nødvendig behandling utenfor bostedsstaten**

1. Artikkelen 19 får tilsvarende anvendelse på en person som mottar en eller flere pensjoner etter en eller flere medlemsstaters lovgivning og har rett til naturalytelser etter lovgivningen i en medlemsstat som gir ham/henne pensjon, eller for medlemmer av hans/hennes familie som oppholder seg i en annen medlemsstat enn sin bostedsstat.
2. Artikkelen 18 nr. 1 får tilsvarende anvendelse på de personer som er nevnt i nr. 1, når de oppholder seg i medlemsstaten der den kompetente institusjon ligger som har ansvar for utgiftene til naturalytelser til pensjonisten i hans/hennes bostedsstat, og nevnte medlemsstat har valgt dette og er oppført i vedlegg IV.
3. Artikkelen 20 får tilsvarende anvendelse på en pensjonist og/eller medlemmer av hans/hennes familie som oppholder seg i en annen medlemsstat enn bostedsstaten for å få hensiktsmessig behandling for sin tilstand.
4. Med mindre det er fastsatt noe annet i nr. 5, skal utgiftene til naturalytelser nevnt i nr. 1–3 dekkes av den kompetente institusjon som har ansvar for utgifter til naturalytelser til pensjonisten i hans/hennes bostedsstat.
5. Utgiftene til naturalytelser nevnt i nr. 3 skal dekkes av institusjonen på bostedet til pensjonisten eller til medlemmene av hans/hennes familie, dersom de er bosatt i en medlemsstat som har valgt refusjon på grunnlag av faste beløp. I så fall skal institusjonen på bostedet til pensjonisten eller til medlemmene av hans/hennes familie ved anvendelse av nr. 3 anses som den kompetente institusjon.

*Artikkel 28***Særregler for pensjonerte grensearbeidere**

1. En grensearbeider som har gått av med alders- eller uførepensjon, har fortsatt rett til naturalytelser ved sykdom i den medlemsstat der vedkommende sist var arbeidstaker eller selvstendig næringsdrivende, i den utstrekning dette er en fortsettelse av behandling som begynte i den medlemsstaten. Med uttrykket «fortsettelse av behandling» menes fortsatt undersø-

kelse, diagnostisering og behandling av en sykdom så lenge den varer.

Første ledd får tilsvarende anvendelse på den tidligere grensearbeiderens familiemedlemmer med mindre medlemsstaten der grensearbeideren sist utførte sin virksomhet, er oppført i vedlegg III.

2. En pensjonist som i løpet av de siste fem årene før han/hun går av med alders- eller uførepensjon har utført lønnet arbeid eller drevet selvstendig virksomhet som grensearbeider i minst to år, skal ha rett til naturalytelser i medlemsstaten der han/hun har utøvet en slik aktivitet som grensearbeider, dersom den medlemsstaten og medlemsstaten der den kompetente institusjon ligger som har ansvar for utgiftene til naturalytelser til pensjonisten i hans/hennes bostedsstat, har valgt dette, og begge er oppført i vedlegg V.
3. Nr. 2 får tilsvarende anvendelse på medlemmer av familien til en tidligere grensearbeider eller hans/hennes etterlatte dersom de, i de tidsrom som er nevnt i nr. 2, hadde rett til naturalytelser etter artikkelen 18 nr. 2, selv om grensearbeideren døde før pensjoneringen, forutsatt at han/hun i løpet av de siste fem årene før sin død hadde utført lønnet arbeid eller drevet selvstendig virksomhet som grensearbeider i minst to år.
4. Nr. 2 og 3 får anvendelse til den berørte personen blir undergitt en medlemsstats lovgivning på grunnlag av lønnet arbeid eller selvstendig virksomhet.
5. Utgiftene til naturalytelser nevnt i nr. 1–3 skal dekkes av den kompetente institusjon som har ansvar for utgifter til naturalytelser til pensjonisten eller til hans/hennes etterlatte i deres respektive bostedsstater.

*Artikkel 29***Kontantytelser til pensjonister**

1. Kontantytelser skal utbetales til en person som mottar en eller flere pensjoner etter en eller flere medlemsstaters lovgivning, av den kompetente institusjon i medlemsstaten der den kompetente institusjon ligger som har ansvar for utgifter til naturalytelser til pensjonisten i hans/hennes bostedsstat. Artikkelen 21 får tilsvarende anvendelse.
2. Nr. 1 får også anvendelse på pensjonistens familiemedlemmer.

Artikkel 30

Avgifter som skal innbetales av pensjonister

1. Den institusjon i en medlemsstat som etter lovgivningen den anvender, har ansvar for å foreta trekk for avgifter knyttet til ytelser ved sykdom og ytelser til mor ved svangerskap og fødsel og tilsvarende ytelser til far, kan be om innbetaling av og innkreve slike avgifter, som beregnes i samsvar med lovgivningen den anvender, men bare i den utstrekning utgiftene til ytelser i henhold til artikkel 23–26 skal dekkes av en institusjon i nevnte medlemsstat.
2. Når det i tilfellene nevnt i artikkel 25, etter lovgivningen i medlemsstaten der den berørte pensjonisten bor, skal innbetales avgifter eller tilsvarende beløp i forbindelse med ytelser ved sykdom og ytelser til mor ved svangerskap og fødsel og tilsvarende ytelser til far, skal disse avgifter ikke innkreves på grunnlag av dette bostedet.

Avsnitt 3

Felles bestemmelser

Artikkel 31

Alminnelig bestemmelse

Artikkel 23–30 får ikke anvendelse på en pensjonist eller medlemmer av hans/hennes familie som har rett til ytelser etter en medlemsstats lovgivning på grunnlag av lønnet arbeid eller selvstendig virksomhet. I et slikt tilfelle skal den berørte personen, i dette kapittel, omfattes av artikkel 17–21.

Artikkel 32

Prioritering av rett til naturalytelser – særregel for familiemedlemmers rett til ytelser i bostedsstaten

1. En selvstendig rett til naturalytelser etter en medlemsstats lovgivning eller etter dette kapittel skal gå foran en avledet rett til ytelser for familiemedlemmer. En avledet rett til naturalytelser skal imidlertid gå foran en selvstendig rett når den selvstendige retten i bostedsstaten direkte og utelukkende skyldes at den berørte personen er bosatt i den medlemsstaten.
2. Når familiemedlemmene til et medlem i trygdeordningen er bosatt i en medlemsstat etter hvis lovgivning retten til naturalytelser ikke er undergitt vilkår om trygd, lønnet arbeid eller selvstendig virksomhet, skal naturalytelser

dekkes av den kompetente institusjon i bostedsstaten dersom medlemmets ektefelle eller den som tar seg av hans/hennes barn, utfører lønnet arbeid eller driver selvstendig virksomhet i nevnte medlemsstat eller mottar pensjon fra den medlemsstaten på grunnlag av lønnet arbeid eller selvstendig virksomhet.

Artikkel 33

Større naturalytelser

1. Et medlem i trygdeordningen eller et medlem av hans/hennes familie som har fått rett til en protese, et større hjelpemiddel eller andre større naturalytelser av en medlemsstats institusjon før han/hun fikk trygdedekning etter lovgivningen som anvendes av en annen medlemsstats institusjon, skal få disse ytelsene dekket av førstnevnte institusjon, selv om de tilstås etter at han/hun allerede har fått trygdedekning etter sistnevnte institusjons lovgivning.
2. Den administrative kommisjon skal utarbeide en liste over ytelser som omfattes av nr. 1.

Artikkel 34

Sammenfall av ytelser ved langvarig pleie

1. Dersom en mottaker av kontantytelser ved langvarig pleie, som må behandles som ytelser ved sykdom og derfor gis av den medlemsstat som er den kompetente medlemsstat med hensyn til kontantytelser etter artikkel 21 eller 29, samtidig og etter dette kapittel har rett til naturalytelser for det samme formål fra institusjonen på bostedet eller oppholdsstedet i en annen medlemsstat, og en institusjon i førstnevnte medlemsstat etter artikkel 35 også skal refundere utgiftene til disse naturalytelsene, skal den alminnelige bestemmelsen i artikkel 10 om å hindre sammenfall av ytelser få anvendelse, men med følgende begrensning: dersom den berørte personen gjør krav på og mottar naturalytelsen, skal kontantytelsen reduseres med beløpet for den naturalytelse som kreves eller kan kreves fra institusjonen i førstnevnte medlemsstat som skal refundere utgiften.
2. Den administrative kommisjon skal utarbeide en liste over kontantytelser og naturalytelser som omfattes av nr. 1.
3. To eller flere medlemsstater, eller deres kompetente myndigheter, kan bli enige om andre eller utfyllende tiltak, som ikke skal være min-

dre gunstige for de berørte personer enn prinsippene fastsatt i nr. 1.

Artikkel 35

Refusjon mellom institusjoner

1. Naturalytelser som etter dette kapittel gis av en medlemsstats institusjon på vegne av en annen medlemsstats institusjon, skal refunderes fullt ut.
2. Refusjonene nevnt i nr. 1 skal fastsettes og foretas etter de regler som er angitt i gjennomføringsforordningen, enten mot dokumentasjon av faktiske utgifter eller, for medlemsstater hvis rettslige eller forvaltningsmessige struktur er slik at refusjon på grunnlag av faktiske utgifter ikke er hensiktsmessig, på grunnlag av faste beløp.
3. To eller flere medlemsstater og deres kompetente myndigheter kan avtale andre refusjonsmåter eller gi avkall på enhver refusjon mellom institusjoner som er underlagt deres myndighet.

Kapittel 2

Ytelser ved yrkesskade og yrkessykdom

Artikkel 36

Rett til naturalytelser og kontantytelser

1. Med forbehold for eventuelle gunstigere bestemmelser i nr. 2 og 2a i denne artikkel skal artikkel 17, artikkel 18 nr. 1, artikkel 19 nr. 1 og artikkel 20 nr. 1 også få anvendelse på ytelser ved yrkesskade og yrkessykdom.
2. En person som har pådratt seg en yrkesskade eller yrkessykdom, og som er bosatt eller oppholder seg i en annen medlemsstat enn den kompetente medlemsstat, skal ha rett til de særlige naturalytelser innenfor ordningen for yrkesskade og yrkessykdom, som på vegne av den kompetente institusjon gis av institusjonen på bostedet eller oppholdsstedet i samsvar med lovgivningen den anvender, som om han/hun hadde trygdedekning etter nevnte lovgivning.
- 2a. Kompetent institusjon kan ikke nekte å gi tillatelsen omhandlet i artikkel 20 nr. 1 til en person som har pådratt seg en yrkesskade eller yrkessykdom, og som har rett til ytelser som skal betales av denne institusjonen, dersom den behandlingen for hans/hennes tilstand krever, ikke kan gis i bostedsstaten innen en frist som er medisinsk forsvarlig, når det tas

hensyn til hans/hennes nåværende helsetilstand og sykdommens sannsynlige forløp.

3. Artikkel 21 får også anvendelse på ytelser som kommer inn under dette kapittel.

Artikkel 37

Transportutgifter

1. Den kompetente institusjon i en medlemsstat hvis lovgivning har bestemmelser om dekning av utgifter til transport av en person som har pådratt seg en yrkesskade eller yrkessykdom, enten til hans/hennes bosted eller til sykehus, skal dekke slike utgifter til det tilsvarende sted i en annen medlemsstat der personen er bosatt, forutsatt at institusjonen på forhånd har gitt tillatelse til en slik transport, idet det tas behørig hensyn til de grunner som taler for dette. Det skal ikke kreves slik tillatelse for grensearbeidere.
2. Den kompetente institusjon i en medlemsstat hvis lovgivning har bestemmelser om dekning av utgifter til transport til begravellesstedet av en person som er død etter en arbeidsulykke, skal i samsvar med lovgivningen den anvender, dekke slike utgifter til det tilsvarende sted i en annen medlemsstat der personen var bosatt på ulykkestidspunktet.

Artikkel 38

Ytelser ved yrkessykdom når den syke personen har vært utsatt for samme risiko i flere medlemsstater

Når en person som har pådratt seg en yrkessykdom, etter to eller flere medlemsstaters lovgivning har utført arbeid som er av en slik art at det må antas å kunne forårsake denne sykdommen, skal ytelsene som han/hun eller hans/hennes etterlatte kan gjøre krav på, utelukkende gis etter lovgivningen i den siste staten hvis vilkår er oppfylt.

Artikkel 39

Forverring av en yrkessykdom

Ved forverring av en yrkessykdom som den syke personen har mottatt eller mottar ytelser for etter en medlemsstats lovgivning, får følgende regler anvendelse:

- a) dersom den berørte personen mens han/hun mottar ytelser, etter en annen medlemsstats lovgivning ikke har utført lønnet arbeid eller drevet selvstendig virksomhet som må antas å kunne forårsake eller forverre den aktuelle

sykdommen, skal den kompetente institusjon i førstnevnte medlemsstat dekke utgiftene til ytelse etter bestemmelsene i lovgivningen den anvender, idet det tas hensyn til forverring,

- b) dersom den berørte personen mens han/hun mottar ytelse, etter en annen medlemsstats lovgivning har utført slikt arbeid eller drevet slik virksomhet, skal den kompetente institusjon i førstnevnte medlemsstat dekke utgiftene til ytelsene etter lovgivningen den anvender, uten å ta hensyn til forverring. Den kompetente institusjon i den andre medlemsstaten skal gi den berørte personen et tillegg som tilsvare differansen mellom det ytelsesbeløp som den kompetente institusjon etter lovgivningen den anvender, skal utbetale etter forverring, og det beløp som skulle vært utbetalt før forverring, dersom sykdommen hadde inntruffet mens den berørte personen var undergitt denne medlemsstats lovgivning,
- c) regler i en medlemsstats lovgivning om reduksjon, midlertidig stans eller bortfall skal ikke gjøres gjeldende overfor personer som mottar ytelse fra institusjoner i to medlemsstater i samsvar med bokstav b).

Artikkel 40

Regler for å ta hensyn til særlige bestemmelser i visse lovgivninger

1. Dersom det ikke finnes noen trygdeordning for yrkesskade eller yrkessykdom i medlemsstaten der den berørte personen er bosatt eller oppholder seg, eller dersom det finnes en slik ordning, men ingen institusjon som har ansvar for å gi naturalytelser, skal disse ytelsene gis av den institusjon på bostedet eller oppholdsstedet som har ansvar for å gi naturalytelser ved sykdom.
2. Dersom det ikke finnes noen trygdeordning for yrkesskade eller yrkessykdom i den kompetente medlemsstat, skal bestemmelsene om naturalytelser i dette kapittel likevel få anvendelse på en person som har rett til slike ytelse ved sykdom og ved svangerskap og fødsel og tilsvarende ytelse til far etter den medlemsstatens lovgivning, dersom personen pådrar seg en yrkesskade eller en yrkessykdom mens han/hun er bosatt eller oppholder seg i en annen medlemsstat. Utgiftene skal dekkes av den institusjon som er den kompetente institu-

sjon med hensyn til naturalytelse etter den kompetente medlemsstats lovgivning.

3. Artikkel 5 får anvendelse på den kompetente institusjon i en medlemsstat med hensyn til likestilling av yrkesskade og yrkessykdom som er inntruffet eller påvist på et senere tidspunkt etter en annen medlemsstats lovgivning, ved fastsettelse av graden av arbeidsudyktighet, retten til ytelse eller størrelsen på ytelsene, forutsatt at
 - a) det for en yrkesskade eller en yrkessykdom som er inntruffet eller påvist på et tidligere tidspunkt, ikke gis erstatning etter lovgivningen den anvender, og
 - b) det for en yrkesskade eller en yrkessykdom som er inntruffet eller påvist på et senere tidspunkt, ikke gis erstatning etter den andre medlemsstatens lovgivning, som var gjeldende da yrkesskaden eller yrkessykdommen inntraff eller ble påvist.

Artikkel 41

Refusjon mellom institusjoner

1. Artikkel 35 får også anvendelse på ytelse som kommer inn under dette kapittel, og refusjon skal gis på grunnlag av faktiske utgifter.
2. To eller flere medlemsstater eller deres kompetente myndigheter kan avtale andre refusjonsmåter eller gi avkall på enhver refusjon mellom institusjoner som er underlagt deres myndighet.

Kapittel 3

Gravferdshjelp

Artikkel 42

Rett til gravferdshjelp når dødsfallet inntreffer i eller mottakeren er bosatt i en annen medlemsstat enn den kompetente medlemsstat

1. Når et medlem i trygdeordningen eller et medlem av hans/hennes familie dør i en annen medlemsstat enn den kompetente medlemsstat, skal dødsfallet anses som inntruffet i den kompetente medlemsstat.
2. Den kompetente institusjon skal gi gravferdshjelp etter lovgivningen den anvender, selv om mottakeren er bosatt i en annen medlemsstat enn den kompetente medlemsstat.
3. Nr. 1 og 2 får også anvendelse når dødsfallet skyldes yrkesskade eller yrkessykdom.

*Artikkel 43***Utbetaling av ytelser når en pensjonist dør**

1. Når en pensjonist som har rett til en pensjon etter en medlemsstats lovgivning eller til flere pensjoner etter to eller flere medlemsstats lovgivning, dør mens han/hun er bosatt i en annen medlemsstat enn medlemsstaten der den institusjon ligger som har ansvar for utgifter til naturalytelser gitt etter artikkel 24 og 25, skal gravferdshjelp etter lovgivningen som denne institusjonen anvender, utbetales av nevnte institusjon for egen regning som om pensjonisten da dødsfallet inntraff, var bosatt i medlemsstaten der institusjonen ligger.
2. Nr. 1 får tilsvarende anvendelse på pensjonistens familiemedlemmer.

*Kapittel 4***Ytelser ved uførhet***Artikkel 44***Personer som bare er undergitt lovgivning av type A**

1. I dette kapittel menes med «lovgivning av type A» lovgivning der størrelsen på ytelser ved uførhet ikke avhenger av trygdetidens eller botidens lengde, og som den kompetente medlemsstat uttrykkelig har oppført i vedlegg VI, og med «lovgivning av type B» menes all annen lovgivning.
2. En person som fortløpende eller skiftevis har vært undergitt to eller flere medlemsstats lovgivning, og som har tilbakelagt trygdetid eller botid utelukkende under lovgivning av type A, skal bare ha rett til ytelser fra institusjonen i den medlemsstat hvis lovgivning ble anvendt på tidspunktet da arbeidsudyktigheten med påfølgende uførhet inntraff, eventuelt etter at det er tatt hensyn til artikkel 45, og skal motta disse ytelser i samsvar med den lovgivningen.
3. En person som ikke har rett til ytelser etter nr. 2, skal motta de ytelser han/hun fremdeles har rett til etter en annen medlemsstats lovgivning, eventuelt etter at det er tatt hensyn til artikkel 45.
4. Dersom lovgivningen nevnt i nr. 2 eller 3 har regler om reduksjon, midlertidig stans eller bortfall av ytelser ved uførhet når det foreligger andre, samtidige inntekter eller samtidige ytelser av forskjellig art som definert i artikkel 53 nr. 2, får artikkel 53 nr. 3 og artikkel 55 nr. 3 tilsvarende anvendelse.

*Artikkel 45***Særlige bestemmelser om sammenlegging av tid**

Dersom en medlemsstats lovgivning setter tilbakelagt trygdetid eller botid som et vilkår for å oppnå, beholde eller få tilbake rett til ytelser, skal den kompetente institusjon i denne medlemsstat om nødvendig anvende artikkel 51 nr. 1 tilsvarende.

*Artikkel 46***Personer som er undergitt enten bare lovgivning av type B eller lovgivning av både type A og B**

1. En person som fortløpende eller skiftevis har vært undergitt to eller flere medlemsstats lovgivning, der minst én ikke er lovgivning av type A, skal ha rett til ytelser etter kapittel 5, som får tilsvarende anvendelse idet det tas hensyn til nr. 3.
2. Dersom den berørte personen tidligere har vært undergitt lovgivning av type B og blir arbeidsudyktig med påfølgende uførhet mens han/hun er undergitt lovgivning av type A, skal han/hun imidlertid motta ytelser i samsvar med artikkel 44, forutsatt at
 - han/hun utelukkende oppfyller vilkårene i den lovgivningen eller i annen lovgivning av samme type, eventuelt etter at det er tatt hensyn til artikkel 45, men uten at trygdetid eller botid som er tilbakelagt etter en lovgivning av type B, medregnes, og
 - han/hun ikke gjør krav på ytelser ved alder, idet det tas hensyn til artikkel 50 nr. 1.
3. Det vedtak en medlemsstats institusjon gjør om søkerens uførhetsgrad, skal være bindende for andre berørte medlemsstats institusjoner, forutsatt at samsvaret mellom disse medlemsstats lovgivning med hensyn til vilkårene for uførhetsgrad er bekreftet i vedlegg VII.

*Artikkel 47***Forverring av uførhet**

1. Ved forverring av uførhet som en person mottar ytelser for etter en eller flere medlemsstats lovgivning, får følgende bestemmelser anvendelse, idet det tas hensyn til forverringen:
 - a) ytelsene skal gis i samsvar med kapittel 5, som får tilsvarende anvendelse,
 - b) når den berørte personen har vært undergitt to eller flere lovgivninger av type A, og

etter å ha mottatt ytelse ikke har vært undergitt en annen medlemsstats lovgivning, skal imidlertid ytelsen gis i samsvar med artikkel 44 nr. 2.

2. Dersom summen av den eller de ytelser som skal utbetales etter nr. 1, er lavere enn ytelsesbeløpet den berørte personen mottok fra den institusjon som tidligere var den kompetente institusjon med hensyn til utbetaling, skal den institusjonen utbetale et tillegg til ham/henne lik differansen mellom de to beløpene.
3. Dersom den berørte personen ikke har rett til å få ytelser dekket av en institusjon i en annen medlemsstat, skal den kompetente institusjon i den medlemsstat som tidligere var den kompetente medlemsstat, gi ytelsene i samsvar med lovgivningen den anvender, idet det tas hensyn til forverringen og eventuelt artikkel 45.

Artikkel 48

Overgang fra ytelser ved uførhet til ytelser ved alder

1. Ytelser ved uførhet skal, når det er hensiktsmessig, gå over til ytelser ved alder på de vilkår som er fastsatt i lovgivningen eller lovgivningene som ble lagt til grunn da ytelsene ble gitt, og i samsvar med kapittel 5.
2. Når en person som mottar ytelser ved uførhet, kan fremme krav om ytelser ved alder etter en eller flere andre medlemsstats lovgivning i samsvar med artikkel 50, skal en institusjon som har ansvar for å gi ytelser ved uførhet etter en medlemsstats lovgivning, fortsatt gi denne person de ytelser ved uførhet som han/hun har rett til etter lovgivningen den anvender, inntil nr. 1 får anvendelse på den institusjonen eller så lenge den berørte personen oppfyller vilkårene for slike ytelser.
3. Når ytelser ved uførhet som gis etter en medlemsstats lovgivning i samsvar med artikkel 44, går over til ytelser ved alder, og den berørte personen ennå ikke oppfyller vilkårene fastsatt i en eller flere av de øvrige medlemsstats lovgivning for å motta slike ytelser, skal den berørte personen motta ytelser ved uførhet fra denne eller disse medlemsstater fra overgangstidspunktet.

Disse ytelser ved uførhet skal gis i samsvar med kapittel 5, som om kapitlet hadde anvendelse på tidspunktet da arbeidsudyktigheten med påfølgende uførhet inntraff, og til den berørte personen oppfyller vilkårene for ytelser

ved alder etter de aktuelle nasjonale lovgivninger eller, når det ikke er fastsatt bestemmelser om en slik overgang, så lenge han/hun har rett til ytelser ved uførhet etter den eller de sistnevnte lovgivninger.

4. De ytelser ved uførhet som er omhandlet i artikkel 44, skal beregnes på nytt i samsvar med kapittel 5 så snart mottakeren oppfyller vilkårene for ytelser ved uførhet fastsatt i en lovgivning av type B, eller så snart han/hun mottar ytelser ved alder etter en annen medlemsstats lovgivning.

Artikkel 49

Særlige bestemmelser for tjenestemenn

Artikkel 6, artikkel 44, artikkel 46-48 og artikkel 60 nr. 2 og 3 får tilsvarende anvendelse på personer som omfattes av en særordning for tjenestemenn.

Kapittel 5

Alderspensjon og etterlattepensjon

Artikkel 50

Alminnelige bestemmelser

1. Når det er søkt om ytelser, skal retten til ytelser fastsettes av alle kompetente institusjoner i de medlemsstater hvis lovgivning den berørte personen har vært undergitt, med mindre han/hun uttrykkelig ber om at tilståelse av ytelser ved alder etter en eller flere medlemsstats lovgivning utsettes.
2. Dersom den berørte personen på et tidspunkt ikke, eller ikke lenger, oppfyller vilkårene i alle lovgivninger i medlemsstatene som han/hun har vært undergitt, skal institusjoner som anvender en lovgivning der vilkårene er oppfylt, ved beregning av ytelser i samsvar med artikkel 52 nr. 1 bokstav a) eller b), ikke ta hensyn til tid tilbakelagt etter lovgivninger der vilkårene ikke, eller ikke lenger, er oppfylt, når dette fører til et lavere ytelsesbeløp.
3. Nr. 2 får tilsvarende anvendelse når den berørte personen uttrykkelig har bedt om at tilståelse av ytelser ved alder utsettes.
4. Det skal automatisk foretas en ny beregning når vilkårene i de øvrige lovgivninger er oppfylt, eller når en person ber om å få tilstått en ytelse ved alder som har vært utsatt i samsvar med nr. 1, med mindre tilbakelagt tid etter de øvrige lovgivninger allerede er medregnet i samsvar med nr. 2 eller 3.

*Artikkel 51***Særlige bestemmelser om sammenlegging av tid**

1. Når en medlemsstats lovgivning setter tilbakelagt trygdetid i et bestemt lønnet arbeid eller en bestemt selvstendig virksomhet eller i et yrke som har en særordning for personer som utfører lønnet arbeid eller driver selvstendig virksomhet, som et vilkår for å tilstå visse ytelser, skal den kompetente institusjon i den medlemsstaten ta hensyn til tid som er tilbakelagt etter andre medlemsstaters lovgivning bare dersom den er tilbakelagt under en tilsvarende ordning eller, i mangel av en slik ordning, i det samme yrket eller eventuelt i det samme lønnede arbeid eller den samme selvstendige virksomhet.

Dersom den berørte personen på grunnlag av slik tilbakelagt trygdetid ikke oppfyller vilkårene for å motta ytelser etter en særordning, skal denne tiden medregnes ved tilståelse av ytelser etter den alminnelige ordningen eller, i mangel av en slik ordning, eventuelt etter en ordning for arbeidere eller funksjonærer, forutsatt av den berørte personen har vært omfattet av en eller flere slike ordninger.

2. Den trygdetid som er tilbakelagt under en særordning i en medlemsstat, skal medregnes ved tilståelse av ytelser etter den alminnelige ordningen eller, i mangel av en slik ordning, eventuelt etter en ordning for arbeidere eller funksjonærer i en annen medlemsstat, forutsatt at den berørte personen har vært omfattet av en eller flere slike ordninger, også om denne tiden allerede er medregnet etter en særordning i sistnevnte medlemsstat.

3. Når lovgivningen eller en særskilt ordning i en medlemsstat setter som vilkår at en berørt person er medlem i trygdeordningen på det tidspunkt trygdetilfellet inntreffer for at vedkommende skal kunne oppnå, beholde eller få tilbake rett til ytelser, skal dette vilkåret anses som oppfylt dersom den berørte personen tidligere har vært trygdet i henhold til lovgivningen eller en særskilt ordning i denne medlemsstaten, og dersom vedkommende da trygdetilfellet inntraff, var trygdet i henhold til en annen medlemsstats lovgivning for samme risiko eller, dersom dette ikke er tilfelle, dersom en ytelse skal betales i henhold til en annen medlemsstats lovgivning for samme risiko. Sistnevnte vilkår skal imidlertid anses som oppfylt i tilfellene omhandlet i artikkel 57.

*Artikkel 52***Tilståelse av ytelser**

1. Den kompetente institusjon skal beregne ytelsesbeløpet som vil komme til utbetaling
 - a) etter lovgivningen den anvender, men bare når vilkårene for rett til ytelser er oppfylt utelukkende etter nasjonal lovgivning (selvstendig ytelse),
 - b) ved å beregne et teoretisk beløp og deretter et faktisk beløp (pro rata-ytelse), som følger:
 - i) det teoretiske ytelsesbeløpet er lik ytelsen den berørte personen ville hatt rett til dersom all trygdetid og/eller botid som er tilbakelagt etter de øvrige medlemsstaters lovgivning, var tilbakelagt etter lovgivningen den anvender på det tidspunkt ytelsen tilstås. Dersom beløpet etter denne lovgivning ikke avhenger av den tilbakelagte tidens lengde, skal dette beløpet anses som det teoretiske beløpet,
 - ii) den kompetente institusjon skal deretter fastsette det faktiske beløpet for pro rata-ytelsen basert på det teoretiske beløpet, på grunnlag av forholdet mellom den tilbakelagte trygdetidens lengde før trygdetilfellet inntraff etter lovgivningen den anvender, og samlet tilbakelagt trygdetid før trygdetilfellet inntraff etter alle berørte medlemsstaters lovgivning.
2. Den kompetente institusjon skal, når det er hensiktsmessig, anvende alle regler om reduksjon, midlertidig stans eller bortfall etter lovgivningen den anvender, på det beløp som er beregnet i samsvar med nr. 1 bokstav a) og b), innenfor de grenser som er fastsatt i artikkel 53–55.
3. Den berørte personen skal ha rett til å motta det høyeste av de beløp som er beregnet i samsvar med nr. 1 bokstav a) og b), fra den kompetente institusjon i hver medlemsstat.
4. Når beregning etter nr. 1 bokstav a) i en medlemsstat alltid fører til at den selvstendige ytelsen er lik eller høyere enn pro rata-ytelsen beregnet i samsvar med nr. 1 bokstav b), kan den kompetente institusjon unnlate å foreta en pro rata-beregning, forutsatt at
 - i) en slik situasjon er angitt i vedlegg VIII del 1,
 - ii) ingen lovgivning som inneholder regler mot sammenfall av ytelser, som nevnt i artikkel 54 og 55, får anvendelse med

mindre vilkårene fastsatt i artikkel 55 nr. 2 er oppfylt, og

iii) artikkel 57, under de særskilte omstendigheter som gjelder for tilfellet, ikke får anvendelse på tidsrom som er tilbakelagt i henhold til en annen medlemsstats lovgivning.

5. Uten hensyn til bestemmelsene i nr. 1, 2 og 3, får pro rata-beregningen ikke anvendelse på ordninger som gir ytelser der tidsrom ikke er relevant for beregningen, forutsatt at ordningene er oppført i vedlegg VIII del 2. I slike tilfeller skal den berørte person ha rett til den ytelsen som beregnes i samsvar med den berørte medlemsstats lovgivning.

Artikkel 53

Regler mot sammenfall

1. Sammenfall av ytelser ved uførhet, ytelser ved alder og ytelser til etterlatte som beregnes eller gis på grunnlag av trygdetid og/eller botid tilbakelagt av samme person, skal anses som sammenfall av ytelser av samme art.
2. Sammenfall av ytelser som ikke kan anses å være av samme art som definert i nr. 1, skal anses som sammenfall av ytelser av forskjellig art.
3. Ved anvendelsen av regler mot sammenfall i en medlemsstats lovgivning skal følgende bestemmelser få anvendelse når en ytelse ved uførhet eller alder eller en ytelse til etterlatte sammenfaller med en ytelse av samme art eller en ytelse av en annen art eller med andre inntekter:
 - a) den kompetente institusjon skal ta hensyn til ytelser eller inntekter ervervet i en annen medlemsstat bare når lovgivningen den anvender, har bestemmelser om at det skal tas hensyn til ytelser eller inntekter som er ervervet i utlandet,
 - b) den kompetente institusjon skal ta hensyn til det ytelsesbeløp som skal utbetales av en annen medlemsstat før fradrag av skatt, trygdeavgifter og andre individuelle avgifter eller fradrag, med mindre lovgivningen den anvender, fastsetter at reglene mot sammenfall skal anvendes etter slike fradrag, på de vilkår og etter de framgangsmåter som er fastsatt i gjennomføringsforordningen,
 - c) den kompetente institusjon skal ikke ta hensyn til ytelsesbeløp som er ervervet etter en annen medlemsstats lovgivning på

grunnlag av frivillig trygd eller frivillig fortsatt trygd,

- d) dersom en enkelt medlemsstat anvender regler mot sammenfall fordi den berørte personen mottar ytelser av samme eller forskjellig art etter andre medlemsstaters lovgivning eller inntekter ervervet i andre medlemsstater, kan ytelsen som skal utbetales, bare reduseres med et beløp tilsvarende disse ytelser eller inntekter.

Artikkel 54

Sammenfall av ytelser av samme art

1. Når ytelser av samme art etter to eller flere medlemsstaters lovgivning sammenfaller, skal reglene mot sammenfall som er fastsatt i en medlemsstats lovgivning, ikke få anvendelse på en pro rata-ytelse.
2. Reglene mot sammenfall får anvendelse på en selvstendig ytelse bare dersom ytelsen er
 - a) en ytelse der beløpet ikke avhenger av trygdetidens eller botidens lengde, eller
 - b) en ytelse hvis beløp fastsettes på grunnlag av et godskrevet tidsrom som anses tilbakelagt mellom tidspunktet da trygdetilfellet inntraff, og et senere tidspunkt, og som sammenfaller med
 - i) samme type ytelse, unntatt når det er inngått en avtale mellom to eller flere medlemsstater om ikke å medregne det samme godskrevne tidsrommet mer enn én gang, eller
 - ii) en ytelse som nevnt i bokstav a).

De ytelser og avtaler som er nevnt i bokstav a) og b), er oppført i vedlegg IX.

Artikkel 55

Sammenfall av ytelser av forskjellig art

1. Dersom mottak av ytelser av forskjellig art eller av annen inntekt krever anvendelse av reglene mot sammenfall som er fastsatt i den berørte medlemsstats lovgivning, på
 - a) to eller flere selvstendige ytelser, skal de kompetente institusjoner dividere ytelsesbeløpet eller -beløpene eller den andre inntekten som er medregnet, med antallet ytelser som kommer inn under disse regler. Anvendelsen av denne bokstav kan imidlertid ikke frata den berørte personen hans/hennes status som pensjonist etter

- andre kapitler i denne avdeling, på de vilkår og etter de framgangsmåter som er fastsatt i gjennomføringsforordningen,
- b) en eller flere pro rata-ytelser, skal de kompetente institusjoner ved anvendelse av reglene mot sammenfall medregne ytelsen(e) eller den andre inntekten og alle andre faktorer på grunnlag av forholdet mellom trygdetid og/eller botid som er fastsatt for beregningen omhandlet i artikkel 52 nr. 1 bokstav b) ii),
 - c) en eller flere selvstendige ytelser og en eller flere pro rata-ytelser, skal de kompetente institusjoner la bokstav a) få tilsvarende anvendelse på selvstendige ytelser og bokstav b) få tilsvarende anvendelse på pro rata-ytelser.
2. Den kompetente institusjon skal ikke foreta den foreskrevne delingen av selvstendige ytelser dersom lovgivningen den anvender, fastsetter at det skal tas hensyn til ytelser av forskjellig art og/eller annen inntekt og alle andre faktorer ved beregning av en del av beløpet, som skal fastsettes på grunnlag av forholdet mellom trygdetid og/eller botid som er omhandlet i artikkel 52 nr. 1 bokstav b) ii).
3. Nr. 1 og 2 får tilsvarende anvendelse når en eller flere medlemsstaters lovgivning fastsetter at det ikke foreligger rett til en ytelse når den berørte personen får utbetalt en ytelse av en annen art etter en annen medlemsstats lovgivning eller har annen inntekt.
- b) Beregningsmåten for sammenfallende tidsrom er fastsatt i gjennomføringsforordningen.
 - c) Dersom en medlemsstats lovgivning fastsetter at ytelsene skal beregnes på grunnlag av inntekter, avgifter, avgiftsgrunnlag, tillegg, fortjeneste eller annet beløp, eller en kombinasjon av to eller flere slike faktorer (gjennomsnittlige, forholdsmessige, faste eller godskrevne), skal den kompetente institusjon
 - i) fastsette beregningsgrunnlaget for ytelsene kun på grunnlag av trygdetid som er tilbakelagt etter lovgivningen den anvender,
 - ii) for å kunne fastsette beløpet som skal beregnes på grunnlag av trygdetid og/eller botid tilbakelagt etter de øvrige medlemsstaters lovgivning, benytte de samme faktorer som er fastsatt eller registrert for trygdetid tilbakelagt etter lovgivningen den anvender, der det er nødvendig etter framgangsmåtene fastsatt i vedlegg XI for den berørte medlemsstat.
 - d) Dersom bokstav c) ikke får anvendelse fordi en medlemsstats lovgivning fastsetter at ytelsen skal beregnes på grunnlag av andre faktorer enn trygdetid eller botid, som ikke er knyttet til tid, skal den kompetente institusjon for hver trygdetid eller botid som er tilbakelagt i henhold til en annen medlemsstats lovgivning, ta hensyn til den kapitalen som er opptjent, den kapitalen som anses som opptjent, eller eventuelle andre faktorer i beregningen i henhold til den lovgivning som institusjonen forvalter, dividert på de tilsvarende tidsenheter i den berørte pensjonsordningen.

Artikkel 56

Tilleggsbestemmelser for beregning av ytelser

1. Følgende regler får anvendelse ved beregning av det teoretiske beløpet og pro rata-beløpet nevnt i artikkel 52 nr. 1 bokstav b):
 - a) Når samlet trygdetid og/eller botid som er tilbakelagt etter alle berørte medlemsstaters lovgivning før trygdetilfellet inntraff, overstiger den maksimumstid som kreves etter en av disse medlemsstaters lovgivning for å motta full ytelse, skal den kompetente institusjon i den medlemsstaten ta denne maksimumstid i betraktning i stedet for samlet tilbakelagt tid. Denne beregningsmåten skal ikke føre til at institusjonen må utbetale et høyere ytelsesbeløp enn det som er fastsatt for full ytelse i lovgivningen den anvender. Denne bestemmelsen får ikke anvendelse på ytelser der beløpet ikke avhenger av trygdetidens lengde.
2. Bestemmelsene i en medlemsstats lovgivning om regulering av faktorene som inngår i beregningen av ytelser, skal eventuelt få anvendelse på faktorer som den kompetente institusjon i den medlemsstaten skal ta hensyn til i samsvar med nr. 1, i forbindelse med trygdetid eller botid som er tilbakelagt etter andre medlemsstaters lovgivning.

Artikkel 57

Trygdetid eller botid under ett år

1. Uten hensyn til artikkel 52 nr. 1 bokstav b) skal en medlemsstats institusjon ikke være pålagt å gi ytelser på grunnlag av tid som er tilbakelagt etter lovgivningen den anvender, og

som skal medregnes når trygdetilfellet inntreffer, dersom

- denne tiden er under ett år, og
- det ikke foreligger noen rett til ytelser etter den lovgivningen om bare denne tiden medregnes.

I denne artikkel menes med «tid» all trygdetid, tid med lønnet arbeid, tid med selvstendig virksomhet eller botid som enten gir rett til eller direkte øker den aktuelle ytelsen.

2. Den kompetente institusjon i hver berørte medlemsstat skal ved anvendelse av artikkel 52 nr. 1 bokstav b) i) ta hensyn til den tid som er nevnt i nr. 1.
3. Dersom anvendelse av nr. 1 ville føre til at alle institusjoner i de berørte medlemsstater fritas for sine forpliktelser, skal ytelsene gis utelukkende etter lovgivningen i den siste av de medlemsstater hvis vilkår er oppfylt, som om all trygdetid og botid tilbakelagt og medregnet i samsvar med artikkel 6 og artikkel 51 nr. 1 og 2 var tilbakelagt etter den medlemsstatens lovgivning.
4. Denne artikkel får ikke anvendelse på ordninger oppført i vedlegg VIII del 2.

Artikkel 58

Tilståelse av en tilleggsytelse

1. En ytelsesmottaker som dette kapittel får anvendelse på, kan ikke, i medlemsstaten der vedkommende bor og etter hvis lovgivning en ytelse skal utbetales til ham eller henne, gis en ytelse som er lavere enn minsteytelsen fastsatt i den lovgivningen for en trygdetid eller botid som tilsvarer all tid medregnet for utbetaling etter dette kapittel.
2. Den kompetente institusjon i den medlemsstaten skal, så lenge han/hun er bosatt på dens territorium, utbetale ham/henne en tilleggsytelse som tilsvarer differansen mellom de samlede ytelser som kommer til utbetaling etter dette kapittel, og minsteytelsen.

Artikkel 59

Ny beregning og regulering av ytelser

1. Dersom metoden for fastsettelse av ytelser eller reglene for beregning av ytelser endres i

en medlemsstats lovgivning, eller dersom det skjer en relevant endring i den berørte persons personlige situasjon som etter den lovgivningen resulterer i en justering av ytelsesbeløpet, skal det foretas en ny beregning i samsvar med artikkel 52.

2. Dersom den berørte medlemsstats ytelser endres med en prosentdel eller med et bestemt beløp som følge av økte levekostnader, endret inntektsnivå eller andre forhold som nødvendiggjør en justering, skal derimot denne prosentdel eller dette beløp anvendes direkte på ytelser fastsatt i samsvar med artikkel 52, uten at det er nødvendig å foreta en ny beregning.

Artikkel 60

Særlige bestemmelser for tjenestemenn

1. Artikkel 6, artikkel 50, artikkel 51 nr. 3 og artikkel 52–59 får tilsvarende anvendelse på personer som omfattes av en særordning for tjenestemenn.
2. Dersom den kompetente medlemsstats lovgivning setter som et vilkår for å oppnå, tape, beholde eller få tilbake rett til ytelser etter en særordning for tjenestemenn at all trygdetid skal være tilbakelagt under en eller flere særordninger for tjenestemenn i den medlemsstaten, eller skal være sidestilt med slik tid etter den medlemsstatens lovgivning, skal imidlertid medlemsstatens kompetente institusjon utelukkende ta hensyn til tid som kan godkjennes etter lovgivningen den anvender.

Dersom slik tilbakelagt trygdetid er medregnet og den berørte personen ikke oppfyller vilkårene for å motta disse ytelsene, skal denne tid medregnes når ytelser tilstås etter den alminnelige ordningen eller, i mangel av en slik ordning, eventuelt etter en ordning for arbeidere eller funksjonærer.

3. Når ytelser etter en særordning for tjenestemenn etter en medlemsstats lovgivning beregnes på grunnlag av den lønn som sist ble utbetalt i løpet av en referanseperiode, skal den medlemsstatens kompetente institusjon ved beregningen utelukkende ta hensyn til den regulerte lønn som er mottatt i det eller de tidsrom da den berørte personen var undergitt denne lovgivning.

*Kapittel 6***Ytelser ved arbeidsløshet***Artikkel 61***Særregler om sammenlegging av trygdetid, tid med lønnet arbeid eller tid med selvstendig virksomhet**

1. Dersom en medlemsstats lovgivning setter tilbakelagt trygdetid, tid med lønnet arbeid eller tid med selvstendig virksomhet som et vilkår for å oppnå, beholde eller få tilbake rett til ytelser, eller for at denne rettighet skal ha en viss varighet, skal den kompetente institusjon i den utstrekning det er nødvendig, ta hensyn til trygdetid, tid med lønnet arbeid eller tid med selvstendig virksomhet som er tilbakelagt etter enhver annen medlemsstats lovgivning, som om den var tilbakelagt etter lovgivningen den anvender.

Når gjeldende lovgivning setter tilbakelagt trygdetid som et vilkår for rett til ytelser, skal det imidlertid ikke tas hensyn til tid med lønnet arbeid eller tid med selvstendig virksomhet som er tilbakelagt etter en annen medlemsstats lovgivning, med mindre dette er tid som ville vært ansett som trygdetid om den var tilbakelagt i samsvar med gjeldende lovgivning.

2. Med unntak av de tilfeller som er nevnt i artikkel 65 nr. 5 bokstav a), skal nr. 1 i denne artikkel bare anvendes dersom den berørte personen, i samsvar med lovgivningen som legges til grunn for krav om ytelser, sist har tilbakelagt

- trygdetid, dersom lovgivningen krever trygdetid,
- tid med lønnet arbeid, dersom lovgivningen krever tid med lønnet arbeid, eller
- tid med selvstendig virksomhet, dersom lovgivningen krever tid med selvstendig virksomhet.

*Artikkel 62***Beregning av ytelser**

1. Den kompetente institusjon i en medlemsstat hvis lovgivning fastsetter at ytelser skal beregnes på grunnlag av tidligere lønn eller yrkesinntekt, skal utelukkende ta hensyn til den lønn eller yrkesinntekt den berørte personen har mottatt for sitt siste lønnede arbeid eller sin siste selvstendige virksomhet etter nevnte lovgivning.

2. Nr. 1 får også anvendelse dersom den lovgivning som den kompetente institusjon anvender, har bestemmelser om en bestemt referanseperiode for fastsettelse av den lønn som skal være beregningsgrunnlaget for ytelser, og dersom den berørte personen har vært undergitt en annen medlemsstats lovgivning i hele eller deler av den perioden.

3. For arbeidsløse personer som omfattes av artikkel 65 nr. 5 bokstav a), skal institusjonen på bostedet som unntak fra nr. 1 og 2 ta hensyn til lønn eller yrkesinntekt den berørte personen har mottatt i den medlemsstat hvis lovgivning han/hun var undergitt da han/hun utførte sitt siste lønnede arbeid eller drev sin siste selvstendige virksomhet, i samsvar med gjennomføringsforordningen.

*Artikkel 63***Særlige bestemmelser om opphevelse av bostedskrav**

I dette kapittel får artikkel 7 bare anvendelse på de tilfeller som er omhandlet i artikkel 64, 65 og 65a, og innenfor de grenser som er fastsatt der.

*Artikkel 64***Arbeidsløse som reiser til en annen medlemsstat**

1. En helt arbeidsløs person som oppfyller den kompetente medlemsstats vilkår for rett til ytelser, og som reiser til en annen medlemsstat for å søke arbeid der, skal beholde sin rett til kontantytelse ved arbeidsløshet på følgende vilkår og med følgende begrensninger:

- a) før avreisen må den arbeidsløse ha vært registrert som arbeidssøker og ha vært til rådighet for arbeidsformidlingen i den kompetente medlemsstat i minst fire uker etter at han/hun ble arbeidsløs. Den kompetente arbeidsformidling eller den kompetente institusjon kan likevel gi samtykke til at han/hun reiser før utløpet av denne fristen,
- b) den arbeidsløse skal registrere seg som arbeidssøker ved arbeidsformidlingen i medlemsstaten han/hun har reist til, omfattes av kontrollordningen som gjelder der, og overholde vilkårene i den medlemsstats lovgivning. Dette vilkåret skal anses oppfylt i tiden fram til den berørte personen registrerer seg, dersom registreringen skjer innen sju dager fra den dag han/hun ikke lenger er til rådighet for arbeidsformidlingen i medlemsstaten han/hun har

- forlatt. I unntakstilfeller kan den kompetente arbeidsmidling eller den kompetente institusjon forlenge denne perioden,
- c) retten til ytelser skal beholdes i tre måneder fra den dag den arbeidsløse ikke lenger er til rådighet for arbeidsformidlingen i medlemsstaten han/hun har forlatt, forutsatt at det ikke gis ytelser i lengre tid totalt enn den tid han/hun totalt har rett til ytelser etter denne medlemsstatens lovgivning. Den kompetente arbeidsformidling eller den kompetente institusjon kan forlenge perioden på tre måneder med inntil tre nye måneder,
 - d) ytelsene skal gis av den kompetente institusjon i samsvar med lovgivningen den anvender, og skal dekkes av den.
2. Dersom den berørte personen reiser tilbake til den kompetente medlemsstat i løpet av tidsrommet han/hun har rett til ytelser etter nr. 1 bokstav c), skal han/hun fortsatt ha rett til ytelser etter denne medlemsstatens lovgivning. Han/hun skal tape all rett til ytelser etter den kompetente medlemsstatens lovgivning dersom han/hun ikke reiser tilbake dit i løpet av dette tidsrommet, med mindre den lovgivningen har gunstigere bestemmelser. Den kompetente arbeidsformidling eller den kompetente institusjon kan i unntakstilfeller tillate at den berørte personen reiser tilbake på et senere tidspunkt uten tap av rettigheter.
 3. Med mindre den kompetente medlemsstats lovgivning har gunstigere bestemmelser, skal tidsrommet mellom to ansettelsesperioder med opprettholdelse av rett til ytelser etter nr. 1, være høyst tre måneder totalt. Den kompetente arbeidsformidling eller den kompetente institusjon kan forlenge denne perioden med inntil tre nye måneder.
 4. Bestemmelser om utveksling av opplysninger, samarbeid og gjensidig bistand mellom institusjoner og tjenester i den kompetente medlemsstat og medlemsstaten personen reiser til for å søke arbeid, skal fastsettes i gjennomføringsforordningen.

Artikkel 65

Arbeidsløse som har vært bosatt i en annen medlemsstat enn den kompetente stat

1. En person som er delvis eller periodevis arbeidsløs, og som da han/hun sist utførte lønnet arbeid eller drev selvstendig virksomhet, var bosatt i en annen medlemsstat enn den kompetente medlemsstat, skal stille seg til

rådighet for sin arbeidsgiver eller for arbeidsformidlingen i den kompetente medlemsstat. Han/hun skal motta ytelser i samsvar med den kompetente medlemsstats lovgivning som om han/hun var bosatt i den medlemsstaten. Disse ytelsene skal gis av institusjonen i den kompetente medlemsstat.

2. En person som er helt arbeidsløs, og som da han/hun sist utførte lønnet arbeid eller drev selvstendig virksomhet, var bosatt i en annen medlemsstat enn den kompetente medlemsstat, og som fortsatt er bosatt i den medlemsstaten eller reiser tilbake til den medlemsstaten, skal stille seg til rådighet for arbeidsformidlingen i bostedsstaten. Uten at det berører artikkel 64 kan en helt arbeidsløs person i tillegg stille seg til rådighet for arbeidsformidlingen i medlemsstaten der han/hun sist utførte lønnet arbeid eller drev selvstendig virksomhet.

En arbeidsløs person som ikke er grensearbeider, og som ikke reiser tilbake til sin bostedsstat, skal stille seg til rådighet for arbeidsformidlingen i den medlemsstat hvis lovgivning han/hun sist var undergitt.

3. Den arbeidsløse personen som er nevnt i nr. 2 første punktum, skal registrere seg som arbeidssøker ved den kompetente arbeidsformidling i bostedsstaten, omfattes av kontrollordningen som gjelder der, og overholde vilkårene i den medlemsstatens lovgivning. Dersom han/hun også velger å registrere seg som arbeidssøker i medlemsstaten der han/hun sist utførte lønnet arbeid eller drev selvstendig virksomhet, skal han/hun oppfylle forpliktelsene som gjelder i den medlemsstaten.
4. Gjennomføringen av nr. 2 annet punktum og nr. 3 annet punktum, samt bestemmelser om utveksling av opplysninger, samarbeid og gjensidig bistand mellom institusjoner og tjenester i bostedsstaten og medlemsstaten der han/hun sist var yrkesaktiv, skal fastsettes i gjennomføringsforordningen.
5. a) Den arbeidsløse personen som nevnt i nr. 2 første og annet punktum, skal motta ytelser i samsvar med bostedsstatens lovgivning som om han/hun var undergitt den lovgivningen da han/hun sist utførte lønnet arbeid eller drev selvstendig virksomhet. Disse ytelsene skal gis av institusjonen på bostedet.
- b) En arbeidstaker som ikke er grensearbeider, og som har fått utbetalt ytelser av den kompetente institusjon i den medlemsstat hvis lovgivning han/hun sist var undergitt,

skal imidlertid først motta ytelser i samsvar med artikkel 64 når han/hun reiser tilbake til bostedsstaten, ettersom mottak av ytelser i samsvar med bokstav a) stanses midlertidig i det tidsrom han/hun mottar ytelser etter lovgivningen han/hun sist var undergitt.

6. Ytelser som gis av institusjonen på bostedet i henhold til nr. 5, skal fortsatt dekkes av den. Den kompetente institusjon i den medlemsstat hvis lovgivning han/hun sist var undergitt, skal imidlertid gi institusjonen på bostedet full refusjon for ytelser sistnevnte institusjon har gitt i løpet av de tre første månedene, med forbehold for nr. 7. Beløpet som refunderes i dette tidsrommet, kan ikke være høyere enn beløpet som skal utbetales ved arbeidsløshet etter den kompetente medlemsstats lovgivning. I tilfellet nevnt i nr. 5 bokstav b) skal tidsrommet da det gis ytelser etter artikkel 64, trekkes fra tidsrommet nevnt i dette nummer annet punktum. Bestemmelser om refusjon skal fastsettes i gjennomføringsforordningen.
7. Tidsrommet for refusjon som er nevnt i nr. 6, skal imidlertid forlenges til 5 måneder når den berørte personen i løpet av de foregående 24 måneder har tilbakelagt tid med lønnet arbeid eller tid med selvstendig virksomhet av minst 12 måneders varighet i den medlemsstat hvis lovgivning han/hun sist var undergitt, dersom disse tidsrom ville gitt rett til ytelser ved arbeidsløshet.
8. Ved anvendelse av nr. 6 og 7 kan to eller flere medlemsstater eller deres kompetente myndigheter fastsette andre refusjonsmåter eller gi avkall på all refusjon mellom institusjoner som er underlagt deres myndighet.

Artikkel 65a

Særlige bestemmelser for helt arbeidsløse grensearbeidere som er selvstendig næringsdrivende, når bostedsstaten ikke har en ordning for ytelser ved arbeidsløshet for selvstendig næringsdrivende

1. Som unntak fra artikkel 65 skal en helt arbeidsløs person som er grensearbeider og nylig har tilbakelagt trygdetid som selvstendig næringsdrivende eller tid med selvstendig virksomhet som er anerkjent for det formål å gi ytelser ved arbeidsløshet i en annen medlemsstat enn hans/ hennes bostedsstat, og hvis bostedsstat har gitt melding om at det ikke er noen mulighet for at noen kategori av selvstendig næringsdrivende kan omfattes av

en ordning for ytelser ved arbeidsløshet i den medlemsstaten, registrere seg ved og stille seg til rådighet for arbeidsformidlingen i medlemsstaten der han/hun sist drev selvstendig virksomhet og, når han/hun søker om ytelser, fortsette å overholde vilkårene i sistnevnte medlemsstats lovgivning. Den helt arbeidsløse kan i tillegg stille seg til rådighet for arbeidsformidlingen i bostedsstaten.

2. Ytelser til den helt arbeidsløse som er nevnt i nr. 1, skal gis av den medlemsstat hvis lovgivning han/hun sist var undergitt, i samsvar med lovgivningen som den medlemsstaten anvender.
3. Dersom den helt arbeidsløse som er nevnt i nr. 1, ikke ønsker å stille seg til rådighet eller fortsatt være til rådighet for arbeidsformidlingen i medlemsstaten der han/hun sist drev selvstendig virksomhet, etter å ha blitt registrert der, og ønsker å søke arbeid i bostedsstaten, skal artikkel 64 gjelde tilsvarende, med unntak av artikkel 64 nr. 1 bokstav a). Den kompetente institusjon kan forlenge tidsrommet som er nevnt i artikkel 64 nr. 1 bokstav c) første punktum, inntil det tidspunkt retten til ytelser bortfaller.

Kapittel 7

Ytelser ved tidligpensjonering

Artikkel 66

Ytelser

Når gjeldende lovgivning setter tilbakelagt trygdetid, tid med lønnet arbeid eller tid med selvstendig virksomhet som et vilkår for rett til ytelser ved tidligpensjonering, får artikkel 6 ikke anvendelse.

Kapittel 8

Familieytelser

Artikkel 67

Familiemedlemmer bosatt i en annen medlemsstat

En person skal ha rett til familieytelser i samsvar med den kompetente medlemsstats lovgivning, også for familiemedlemmer som er bosatt i en annen medlemsstat, som om de var bosatt i førstnevnte medlemsstat. En pensjonist skal imidlertid ha rett til familieytelser i samsvar med lovgivningen i den medlemsstat som er den kompetente medlemsstat med hensyn til hans/hennes pensjon.

*Artikkel 68***Prioriteringsregler ved sammenfall**

1. Når det gis ytelser etter mer enn én medlemsstats lovgivning for det samme tidsrom og for de samme familiemedlemmer, får følgende prioriteringsregler anvendelse:
 - a) for ytelser som skal utbetales av mer enn én medlemsstat på forskjellig grunnlag, skal prioriteringen være som følger: i første rekke rettigheter på grunnlag av lønnet arbeid eller selvstendig virksomhet, deretter rettigheter på grunnlag av mottatt pensjon, og til slutt rettigheter på grunnlag av bosted,
 - b) for ytelser som skal utbetales av mer enn én medlemsstat på samme grunnlag, skal prioriteringen fastsettes etter følgende tilleggs-kriterier:
 - i) ved rettigheter på grunnlag av lønnet arbeid eller selvstendig virksomhet: barnas bosted, forutsatt at det utøves slik aktivitet der, og deretter, der det er relevant, det høyeste av ytelsesbeløpene fastsatt i de motstridende lovgivninger. I sistnevnte tilfelle skal utgiftene til ytelser deles i samsvar med kriterier fastsatt i gjennomføringsforordningen,
 - ii) ved rettigheter på grunnlag av pensjon: barnas bosted, forutsatt at det skal utbetales en pensjon etter bostedets lovgivning, og deretter, der det er relevant, lengste trygdetid eller botid etter de motstridende lovgivninger,
 - iii) ved rettigheter på grunnlag av bosted: barnas bosted.
2. Ved samtidig rett til ytelser skal familieytelser gis etter den lovgivning som har prioritet i samsvar med nr. 1. Rett til familieytelser i henhold til annen motstridende lovgivning skal midlertidig stanses opp til det beløp som er fastsatt i førstnevnte lovgivning, og om nødvendig skal det gis et tillegg for den overskytende delen. Det er imidlertid ikke nødvendig å gi et slikt tillegg for barn som er bosatt i en annen medlemsstat, når den aktuelle rettigheten utelukkende gis på grunnlag av bosted.
3. Dersom det i henhold til artikkel 67 sendes søknad om familieytelser til den kompetente institusjon i en medlemsstat hvis lovgivning får anvendelse, men ikke har prioritet i samsvar med nr. 1 og 2 i denne artikkel,
 - a) skal den institusjonen umiddelbart oversende søknaden til den kompetente institu-

sjon i den medlemsstat hvis lovgivning får anvendelse og har prioritet, underrette den berørte personen om dette og, uten at det berører bestemmelsene i gjennomføringsforordningen om midlertidig tilståelse av ytelser, om nødvendig gi tillegg som nevnt i nr. 2,

- b) skal den kompetente institusjon i den medlemsstat hvis lovgivning får anvendelse og har prioritet, behandle søknaden som om det var søkt direkte til den, og søknaden skal anses innlevert til institusjonen med prioritet på samme dato som den ble innlevert til den første institusjonen.

*Artikkel 68a***Utbetaling av ytelser**

Dersom den person som familieytelser utbetales til, ikke anvender ytelsene til underhold av sine familiemedlemmer, skal den kompetente institusjon på anmodning fra og gjennom institusjonen i deres bostedsstat eller den institusjon eller det organ som er utpekt for formålet av den kompetente myndighet i deres bostedsstat, utøve sin forpliktelse ved å utbetale disse ytelsene til den fysiske eller juridiske person som faktisk underholder familiemedlemmene.

*Artikkel 69***Tilleggsbestemmelser**

1. Dersom det etter lovgivningen som det vises til i artikkel 67 og 68, ikke foreligger rett til utbetaling av ekstra eller særlige familieytelser til barn som har mistet en eller begge foreldre, skal slike ytelser utbetales automatisk og som et tillegg til de øvrige familieytelser som er ervervet i samsvar med lovgivningen nevnt over, etter den medlemsstatens lovgivning som den avdøde arbeidstakeren var undergitt lengst, dersom rettigheten ble ervervet etter den lovgivningen. Dersom det ikke er ervervet noen rettighet etter den lovgivningen, skal det undersøkes om vilkårene for ervervelse av slike rettigheter etter de øvrige medlemsstaters lovgivning er til stede, og ytelsene skal gis ut fra lengden av trygdetid eller botid tilbakelagt etter disse medlemsstaters lovgivning, i synkende rekkefølge.
2. Ytelser som utbetales som pensjon eller pensjonstillegg, skal gis og beregnes i samsvar med kapittel 5.

*Kapittel 9***Særlige, ikke-avgiftsbaserte kontantytelser***Artikkel 70***Alminnelig bestemmelse**

1. Denne artikkel får anvendelse på særlige, ikke-avgiftsbaserte kontantytelser som gis etter lovgivning som på grunn av personene som omfattes, målene og/eller vilkårene for rett til ytelse, har trekk både fra trygdelovgivningen nevnt i artikkel 3 nr. 1 og fra sosialhjelp.
2. I dette kapittel menes med «særlige, ikke-avgiftsbaserte kontantytelser» ytelse som
 - a) har til formål enten
 - i) å supplere, erstatte eller gi et tillegg til dekning av risiko som omfattes av de deler av trygdesystemet som er nevnt i artikkel 3 nr. 1, og som sikrer de berørte personer en minsteinntekt til livsopphold i lys av de økonomiske og sosiale forholdene i den berørte medlemsstat, eller
 - ii) utelukkende å sikre et særlig vern for personer med nedsatt funksjonsevne, noe som er nært knyttet til den berørte personens sosiale forhold i den berørte medlemsstat,
 - og
 - b) utelukkende finansieres ved pliktig skatt til dekning av generelle offentlige utgifter, og der vilkårene for å tilstå og beregne ytelse ikke er avhengig av avgiftsbetaling fra mottakerens side. Ytelse som gis som tillegg til en avgiftsbasert ytelse, skal imidlertid ikke anses som avgiftsbaserte ytelse bare av denne grunn,
 - og
 - c) er oppført i vedlegg X.
3. Artikkel 7 og de øvrige kapitler i denne avdeling får ikke anvendelse på ytelse nevnt i nr. 2 i denne artikkel.
4. Ytelse nevnt i nr. 2 skal utelukkende gis i de berørte personenes bostedsstat, i samsvar med dens lovgivning. Slike ytelse skal gis og dekkes av institusjonen på bostedet.

*Avdeling IV***Den administrative kommisjon og den rådgivende komité***Artikkel 71***Den administrative kommisjons sammensetning og arbeidsmetoder**

1. Den administrative kommisjon for koordinering av trygdeordninger (heretter kalt Den administrative kommisjon), som er tilknyttet Europakommisjonen, skal bestå av én regjeringsrepresentant fra hver av medlemsstatene, eventuelt bistått av tekniske rådgivere. En representant for Europakommisjonen skal delta på møtene i Den administrative kommisjon med status som rådgiver.
2. Den administrative kommisjon skal treffe avgjørelser ved kvalifisert flertall som definert i traktatene, unntatt når den fastsetter sine vedtekter, som skal utarbeides etter felles overenskomst mellom dens medlemmer.
Beslutninger i fortolkningsspørsmål som nevnt i artikkel 72 bokstav a) skal offentliggjøres i den grad det er nødvendig.
3. Europakommisjonen skal ivareta sekretariatsoppgavene for Den administrative kommisjon.

*Artikkel 72***Den administrative kommisjons oppgaver**

Den administrative kommisjon skal

- a) behandle alle administrative spørsmål og fortolkningsspørsmål som oppstår som en følge av bestemmelsene i denne forordning eller gjennomføringsforordningen, eller som en følge av enhver avtale eller ordning som inngås innenfor rammen av disse forordningene, uten at dette berører den rett som de berørte myndigheter, institusjoner og enkeltpersoner har til å benytte seg av de rettergangsmåter og domstoler som er angitt i medlemsstatenes lovgivning, i denne forordning eller i traktaten,
- b) legge til rette for en enhetlig anvendelse av fellesskapsretten, framfor alt ved å fremme utveksling av erfaringer og beste administrativ praksis,
- c) fremme og utvikle samarbeid mellom medlemsstatene og deres institusjoner i trygdesaker, blant annet for å kunne ta opp bestemte spørsmål om visse persongrupper, og lette gjennomføringen av samarbeidstiltak over grensene med henblikk på koordinering av trygdeordningene,

- d) så langt det er mulig oppmuntre til bruk av ny teknologi for å lette fri bevegelse for personer, særlig ved å modernisere framgangsmåtene for utveksling av opplysninger og tilpasse informasjonsstrømmen mellom institusjonene med sikte på elektronisk utveksling, samtidig som det tas hensyn til utviklingen innen databehandling i den enkelte medlemsstat. Den administrative kommisjon skal vedta felles regler for strukturen i datatjenestene, særlig med hensyn til sikkerhet og bruk av standarder, og skal fastsette bestemmelser om driften av den delen av disse tjenestene som er felles,
 - e) påta seg alle andre oppgaver som hører under dens myndighetsområde etter denne forordning og gjennomføringsforordningen eller etter avtaler eller ordninger inngått innenfor rammen av disse forordningene,
 - f) legge fram relevante forslag om koordineringen av trygdeordninger for Europakommisjonen for å forbedre og modernisere gjeldende fellesskapsrett gjennom å utarbeide nye forordninger eller ved å benytte andre instrumenter omhandlet i traktaten,
 - g) fastsette hvilke faktorer som skal legges til grunn for regnskapsføringen av utgifter som skal dekkes av medlemsstatenes institusjoner etter denne forordning, og foreta de årlige regnskapsoppgjør mellom disse institusjonene på grunnlag av rapporten fra revisjonsutvalget nevnt i artikkel 74.
- b) legge fram for Den administrative kommisjon de rapporter og grunngitte uttalelser som er nevnt i nr. 1,
 - c) utføre alle andre oppgaver og undersøkelser i saker den får seg forelagt av Den administrative kommisjon,
 - d) sørge for styring av forsøksprosjekter i Fellesskapet om bruk av databehandlingstjenester og, for fellesskapsdelen, av driftssystemer for bruk av slike tjenester.

Artikkel 74

Revisjonsutvalget

1. Det skal knyttes et revisjonsutvalg til Den administrative kommisjon. Revisjonsutvalgets sammensetning og arbeidsmetoder skal fastsettes av Den administrative kommisjon.
 - Revisjonsutvalget skal
 - a) kontrollere metoden som benyttes til å fastsette og beregne de årlige gjennomsnittskostnadene som medlemsstatene framlegger,
 - b) innhente de nødvendige data og foreta de beregninger som kreves for å fastsette den enkelte medlemsstats årlige krav,
 - c) gi Den administrative kommisjon jevnlig redegjørelse om resultatene av gjennomføringen av denne forordning og gjennomføringsforordningen, særlig med hensyn til de finansielle sidene,
 - d) legge fram de data og rapporter som er nødvendige for at Den administrative kommisjon skal kunne fatte beslutninger i henhold til artikkel 72 bokstav g),
 - e) legge fram relevante forslag for Den administrative kommisjon, herunder forslag som gjelder denne forordning, i forbindelse med bokstav a), b) og c),
 - f) utføre alle arbeidsoppgaver, undersøkelser eller oppdrag i saker den får seg forelagt av Den administrative kommisjon.

Artikkel 73

Den tekniske komité for databehandling

1. Det skal knyttes en teknisk komité for databehandling (heretter kalt Den tekniske komité) til Den administrative kommisjon. Den tekniske komité skal legge fram forslag for Den administrative kommisjon om felles arkitekturregler for driften av databehandlingstjenestene, særlig om sikkerhet og bruken av standarder. Den skal levere rapporter og avgi en grunnlagt uttalelse før Den administrative kommisjon treffer beslutninger i henhold til artikkel 72 bokstav d). Den tekniske komiteens sammensetning og arbeidsmetoder skal fastsettes av Den administrative kommisjon.
2. For dette formål skal Den tekniske komité
 - a) innhente relevant teknisk dokumentasjon og utføre de undersøkelser og annet arbeid som er nødvendig for at den skal kunne utføre sine oppgaver,

Artikkel 75

Den rådgivende komité for koordinering av trygdeordninger

1. Det nedsettes en rådgivende komité for koordinering av trygdeordninger (heretter kalt Den rådgivende komité) med følgende medlemmer fra hver medlemsstat:
 - a) én regjeringsrepresentant,
 - b) én fagforeningsrepresentant,
 - c) én representant for arbeidsgiverorganisasjonene.

For hver av disse gruppene skal det for hver medlemsstat oppnevnes et varamedlem.

Den rådgivende komitéts medlemmer og varamedlemmer skal oppnevnes av Rådet. Den rådgivende komité skal ledes av en representant for Europakommisjonen. Den rådgivende komité skal fastsette sin forretningsorden.

2. Den rådgivende komité skal på anmodning fra Europakommisjonen eller Den administrative kommisjon eller på eget initiativ ha myndighet til
 - a) å drøfte spørsmål av generell eller prinsipiell art og problemer som oppstår som en følge av gjennomføringen av fellesskapsbestemmelsene om koordinering av trygdeordninger, særlig med hensyn til visse persongrupper,
 - b) å avgi uttalelser om slike saker til Den administrative kommisjon og legge fram forslag til eventuelle endringer av disse bestemmelsene.

Avdeling V

Forskjellige bestemmelser

Artikkel 76

Samarbeid

1. De kompetente myndigheter i medlemsstatene skal gi hverandre alle opplysninger om
 - a) tiltak som treffes for å gjennomføre denne forordning,
 - b) endringer i egen lovgivning som kan påvirke gjennomføringen av denne forordning.
2. Ved anvendelse av denne forordning skal medlemsstatenes myndigheter og institusjoner bistå hverandre og opptre som om det var sin egen lovgivning de gjennomførte. Administrativ bistand fra disse myndigheter og institusjoner skal i prinsippet ytes vederlagsfritt. Den administrative kommisjon skal imidlertid fastsette hvilke utgifter som kan refunderes, og hvilke terskler som utløser refusjon.
3. Ved anvendelse av denne forordning kan medlemsstatenes myndigheter og institusjoner ta direkte kontakt med hverandre og med de berørte personer eller deres representanter.
4. Institusjoner og personer som omfattes av denne forordning, skal ha plikt til å utveksle informasjon og samarbeide for å sikre at denne forordning gjennomføres på riktig måte.

Institusjonene skal i samsvar med prinsippet om god forvaltning besvare alle forespørs-

ler innen en rimelig frist og i den forbindelse gi de berørte personer alle opplysninger som er nødvendige for at de skal kunne utøve sine rettigheter etter denne forordning.

De berørte personer skal så snart som mulig underrette institusjonene i den kompetente medlemsstat og i medlemsstaten der de bor om enhver endring i sin personlige situasjon eller familiesituasjon som har betydning for retten til ytelse etter denne forordning.

5. Manglende oppfyllelse av opplysningsplikten nevnt i nr. 4 tredje ledd kan føre til at det treffes tiltak som står i forhold til overtredelsen og er i samsvar med nasjonal lovgivning. Disse tiltakene skal likevel tilsvare tiltak som anvendes i henhold til nasjonal lovgivning i liknende situasjoner, og skal ikke gjøre at det i praksis blir umulig eller uforholdsmessig vanskelig for søkere å utøve sine rettigheter etter denne forordning.
6. Dersom det oppstår vanskeligheter med fortolkningen eller anvendelsen av denne forordning som kan true rettighetene til en person som omfattes av den, skal institusjonen i den kompetente medlemsstat eller i den berørte personens bostedsstat kontakte institusjonen eller institusjonene i den eller de berørte medlemsstater. Dersom det ikke blir funnet en løsning innen en rimelig frist, kan de berørte myndigheter be om at Den administrative kommisjon griper inn.
7. En medlemsstats myndigheter, institusjoner og domstoler kan ikke avvise søknader eller andre dokumenter de får seg forelagt, med den begrunnelse at de er skrevet på en annen medlemsstats offisielle språk, når dette språket er godkjent som offisielt språk i Fellesskapsorganer i samsvar med artikkel 290 i traktaten.

Artikkel 77

Vern av personopplysninger

1. Når en medlemsstats myndigheter eller institusjoner oversender personopplysninger til en annen medlemsstats myndigheter eller institusjoner i samsvar med denne forordning eller gjennomføringsforordningen, skal oversendelsen være undergitt senderstatens personvernlovgivning. Enhver oversendelse fra mottakerstatens myndighet eller institusjon, samt lagring, endring og destruering av data utført av den medlemsstaten, skal være undergitt mottakerstatens personvernlovgivning.

2. Opplysninger som er nødvendige for å kunne anvende denne forordning og gjennomføringsforordningen, skal oversendes fra en medlemsstat til en annen i samsvar med fellesskapsbestemmelsene om beskyttelse av fysiske personer i forbindelse med behandling og fri utveksling av personopplysninger.

Artikkel 78

Databehandling

1. Medlemsstatene skal gradvis ta i bruk ny teknologi i forbindelse med utveksling av, tilgang til og behandling av opplysninger som er nødvendige for å kunne anvende denne forordning og gjennomføringsforordningen. Europakommisjonen skal støtte aktiviteter av felles interesse så snart medlemsstatene har opprettet slike databehandlingstjenester.
2. Hver medlemsstat skal ha ansvar for å forvalte sin del av databehandlingstjenestene i samsvar med fellesskapsbestemmelsene om beskyttelse av fysiske personer i forbindelse med behandling og fri utveksling av personopplysninger.
3. Et elektronisk dokument som sendes eller utstedes av en institusjon i samsvar med denne forordning og gjennomføringsforordningen, kan ikke avvises av en myndighet eller institusjon i en annen medlemsstat med den begrunnelse at det ble mottatt elektronisk, dersom mottakerinstitusjonen har erklært at den kan motta elektroniske dokumenter. Gjengivelsen og registreringen av slike dokumenter skal antas å være en korrekt og nøyaktig gjengivelse av originaldokumentet eller av den informasjon det inneholder, med mindre det motsatte blir bevist.
4. Et elektronisk dokument skal anses som gyldig dersom datasystemet som inneholder dokumentet, har de sikkerhetsmekanismer som er nødvendige for å hindre enhver endring av, utlevering av eller uautorisert tilgang til dokumentet. Det skal til enhver tid være mulig å gjengi de registrerte opplysningene i en umiddelbart lesbar form. Når et elektronisk dokument overføres fra en trygdeinstitusjon til en annen, skal det treffes hensiktsmessige sikkerhetstiltak i samsvar med fellesskapsbestemmelsene om beskyttelse av fysiske personer i forbindelse med behandling og fri utveksling av personopplysninger.

Artikkel 79

Finansiering av tiltak på trygdeområdet

Europakommisjonen kan innenfor rammen av denne forordning og gjennomføringsforordningen helt eller delvis finansiere

- a) tiltak for å bedre utvekslingen av opplysninger mellom medlemsstatenes myndigheter og institusjoner på trygdeområdet, særlig den elektroniske utvekslingen av data,
- b) andre tiltak for å gi personer som omfattes av denne forordning, og deres representanter, informasjon om de rettigheter og plikter som følger av denne forordning, på den måte som er mest hensiktsmessig.

Artikkel 80

Fritak

1. Fritak for eller reduksjon av avgifter, stempelavgifter, rettsgebyrer eller registreringsavgifter fastsatt i en medlemsstats lovgivning for bekreftelser eller dokumenter som kreves framlagt i henhold til lovgivningen i den medlemsstaten, skal utvides til også å omfatte tilsvarende bekreftelser eller dokumenter som kreves framlagt i henhold til en annen medlemsstats lovgivning eller i henhold til denne forordning.
2. Erklæringer, dokumenter og bekreftelser av enhver art som kreves framlagt i henhold til denne forordning, skal være fritatt for legalisering foretatt av diplomatiske eller konsulære myndigheter.

Artikkel 81

Krav, erklæringer, klager eller anker

Krav, erklæringer, klager eller anker som etter en medlemsstats lovgivning skulle vært framsatt innen en bestemt frist for en myndighet, institusjon eller domstol i den medlemsstaten, skal anses som lovformelig framsatt dersom de er framsatt innen samme frist for en tilsvarende myndighet, institusjon eller domstol i en annen medlemsstat. I dette tilfellet skal myndigheten, institusjonen eller domstolen som mottar nevnte krav, erklæringer, klager eller anker, umiddelbart oversende dem til den kompetente myndighet, institusjon eller domsmyndighet i førstnevnte medlemsstat, enten direkte eller via de kompetente myndigheter i den berørte medlemsstat. Slike krav, erklæringer, klager eller anker skal anses framsatt for den kompetente myndighet, institusjon eller domstol den dato de ble framsatt for en

myndighet, institusjon eller domstol i den andre medlemsstaten.

Artikkel 82

Medisinske undersøkelser

Medisinske undersøkelser som skal foretas i henhold til en medlemsstats lovgivning, kan på anmodning fra den kompetente institusjon utføres i en annen medlemsstat av institusjonen på søkerens eller den stønadsberettigedes bosted eller oppholdssted, på de vilkår som er fastsatt i gjennomføringsforordningen eller avtalt mellom de berørte medlemsstaters kompetente myndigheter.

Artikkel 83

Anvendelse av lovgivning

Særlige bestemmelser om anvendelsen av visse medlemsstaters lovgivning er oppført i vedlegg XI.

Artikkel 84

Innkrevning av avgifter og tilbakekreving av ytelser

1. Innkreving av skyldige avgifter til en institusjon i en medlemsstat og tilbakekreving av ytelser som er uriktig utbetalt av en institusjon i en medlemsstat, kan foretas i en annen medlemsstat etter de framgangsmåter og med de garantier og fordeler som gjelder for innkreving av skyldige avgifter til og tilbakekreving av ytelser som er uriktig utbetalt av den tilsvarende institusjonen i sistnevnte medlemsstat.
2. Rettskraftige avgjørelser truffet av rettsmyndigheter og forvaltningsmyndigheter om innkreving av avgifter, renter og andre omkostninger eller om tilbakekreving av uriktig utbetalte ytelser etter en medlemsstats lovgivning skal anerkjennes og fullbyrdes på anmodning fra den kompetente institusjon i en annen medlemsstat innenfor de rammer og etter de lovfestede og eventuelle andre framgangsmåter som gjelder for tilsvarende avgjørelser i den medlemsstaten. Slike avgjørelser skal erklæres rettskraftige i den medlemsstaten, i den utstrekning det kreves etter dens lovgivning og etter eventuelle andre framgangsmåter der.
3. Ved inndrivning, konkurs eller akkord skal fordringer som en medlemsstats institusjon har i en annen medlemsstat, nyte godt av samme

fortrinnsrett som tilsvarende fordringer ville hatt etter sistnevnte medlemsstats lovgivning.

4. Bestemmelser om gjennomføringen av denne artikkel, herunder refusjon av utgifter, skal fastsettes i gjennomføringsforordningen eller, ved behov og som et utfyllende tiltak, ved avtaler mellom medlemsstatene.

Artikkel 85

Institusjoners rettigheter

1. Dersom en person mottar ytelser etter en medlemsstats lovgivning for en skade som skyldes forhold inntruffet i en annen medlemsstat, skal følgende regler gjelde for eventuelle krav fra institusjonen som har ansvar for å gi ytelser, overfor en erstatningsansvarlig tredjepart:
 - a) når institusjonen som har ansvar for å gi ytelser, i samsvar med lovgivningen den anvender, inntre i ytelsesmottakerens krav overfor tredjepart, skal hver medlemsstat anerkjenne denne inntreden,
 - b) når institusjonen som har ansvar for å gi ytelser, har et selvstendig krav overfor tredjepart, skal hver medlemsstat anerkjenne dette krav.
2. Dersom en person mottar ytelser etter en medlemsstats lovgivning for en skade som skyldes forhold inntruffet i en annen medlemsstat, skal de bestemmelser i nevnte lovgivning som avgjør i hvilke tilfeller arbeidsgivere eller deres ansatte er unntatt erstatningsansvar, få anvendelse med hensyn til denne person eller den kompetente institusjon.

Nr. 1 får også anvendelse på krav fra institusjonen som har ansvar for å gi ytelser, overfor arbeidsgivere eller deres ansatte i tilfeller der deres erstatningsansvar ikke kan utelukkes.
3. Når to eller flere medlemsstater eller deres kompetente myndigheter i samsvar med artikkel 35 nr. 3 og/eller artikkel 41 nr. 2 har inngått en avtale om å gi avkall på refusjon mellom institusjoner som er underlagt deres myndighet, eller når refusjonen ikke avhenger av ytelsesbeløp som faktisk er gitt, skal følgende regler gjelde for eventuelle krav overfor en erstatningsansvarlig tredjepart:
 - a) når institusjonen i bostedsstaten eller oppholdsstaten tilstår ytelser til en person for en skade oppstått på dens territorium, skal den, i samsvar med lovgivningen den anvender, utøve retten til å inntre i skadelidtes krav eller gjøre et selvstendig krav

- gjeldende overfor en erstatningsansvarlig tredjepart,
- b) ved anvendelse av bokstav a)
- i) skal den som mottar ytelser, anses å ha trygdedekning hos institusjonen på bostedet eller oppholdsstedet, og
 - ii) skal den institusjonen anses som den institusjon som har ansvar for å gi ytelser,
- c) nr. 1 og 2 skal fortsatt anvendes ved ytelser som ikke omfattes av en avtale om avkall på refusjon, eller ved en refusjon som ikke avhenger av ytelsesbeløpet som faktisk er gitt.

Artikkel 86

Bilaterale avtaler

Med hensyn til forbindelsene mellom Luxembourg på den ene siden og Frankrike, Tyskland og Belgia på den andre siden skal anvendelsen av og varigheten av tidsrommet som er nevnt i artikkel 65 nr. 7, fastsettes i bilaterale avtaler.

Avdeling VI

Overgangsbestemmelser og sluttbestemmelser

Artikkel 87

Overgangsbestemmelser

1. Denne forordning skal ikke gi rett til ytelser for tidsrommet før datoen for dens anvendelse.
2. Enhver trygdetid og, der det er relevant, enhver tid med lønnet arbeid, tid med selvstendig virksomhet eller botid som er tilbakelagt etter en medlemsstats lovgivning før datoen for anvendelse av denne forordning i den berørte medlemsstat, skal medregnes ved fastsettelse av rett til ytelser etter denne forordning.
3. Med forbehold for nr. 1 kan en rettighet oppnås etter denne forordning selv om den gjelder et trygdetilfelle som er inntruffet før datoen for dens anvendelse i den berørte medlemsstat.
4. Enhver ytelse som ikke er tilstått, eller som er midlertidig stanset, på grunn av den berørte personens statsborgerskap eller bosted, skal på anmodning fra den berørte personen gis eller gjenopptas med virkning fra datoen for anvendelse av denne forordning i den berørte medlemsstat, forutsatt at tidligere fastsatte rettigheter ikke har ført til en engangsutbetaling.

5. Rettighetene til en person som har fått tilstått pensjon før datoen for anvendelse av denne forordning i en medlemsstat, kan på anmodning fra den berørte personen vurderes på nytt, idet det tas hensyn til denne forordning.
6. Dersom anmodningen nevnt i nr. 4 eller 5 framsettes innen to år fra datoen for anvendelse av denne forordning i en medlemsstat, skal rettigheter oppnådd i samsvar med denne forordning få virkning fra den datoen, og en medlemsstats lovgivning om tap eller begrensning av rettigheter kan ikke gjøres gjeldende overfor de berørte personer.
7. Dersom anmodningen nevnt i nr. 4 eller 5 framsettes mer enn to år etter datoen for anvendelse av denne forordning i den berørte medlemsstat, skal rettigheter som ikke er tapt eller foreldet, få virkning fra den dato anmodningen ble framsatt, med forbehold for eventuelle gunstigere bestemmelser i en medlemsstats lovgivning.
8. Dersom denne forordning fører til at en person omfattes av lovgivningen i en annen medlemsstat enn den som fastsettes i samsvar med avdeling II i forordning (EØF) nr. 1408/71, får den lovgivningen fortsatt anvendelse så lenge den relevante situasjonen forblir uendret og under alle omstendigheter i høyst 10 år fra denne forordnings anvendelsesdato, med mindre den berørte person anmoder om å bli omfattet av lovgivningen som får anvendelse i henhold til denne forordning. Anmodningen skal innen tre måneder etter denne forordnings anvendelsesdato, legges fram for den kompetente institusjon i den medlemsstat hvis lovgivning får anvendelse etter denne forordning, dersom den berørte person skal omfattes av den medlemsstatens lovgivning fra denne forordnings anvendelsesdato. Dersom anmodningen framsettes etter at denne fristen er utløpt, skal endringen av gjeldende lovgivning finne sted den første dag i måneden som følger.
9. Artikkel 55 i denne forordning får bare anvendelse på pensjoner som ikke er undergitt artikkel 46c i forordning (EØF) nr. 1408/71 på datoen for anvendelse av denne forordning.
10. Bestemmelsene i andre punktum i artikkel 65 nr. 2 og 3 får anvendelse på Luxembourg innen to år etter datoen for anvendelse av denne forordning.

Med hensyn til Liechtenstein skal bestemmelsene i annen setning i artikkel 65 nr. 2 og nr. 3 få anvendelse senest fra 1. mai 2012.

- 10a. Oppføringene i vedlegg III som gjelder Estland, Spania, Italia, Litauen, Ungarn og Nederland, skal opphøre å gjelde 4 år etter denne forordnings anvendelsesdato.
- 10b. Listen i vedlegg III skal gjennomgås senest 31. oktober 2014 på grunnlag av en rapport fra Den administrative kommisjon. Rapporten skal inneholde en konsekvensanalyse av viktigheten, hyppigheten, omfanget og kostnadene, både i absolutte og relative tall, i forbindelse med anvendelsen av bestemmelsene i vedlegg III. Rapporten skal også omfatte de mulige virkningene av å oppheve disse bestemmelsene for de medlemsstater som fortsatt er oppført i nevnte vedlegg etter tidspunktet nevnt i nr. 10a. På grunnlag av denne rapporten skal Kommisjonen avgjøre om den skal framlegge et forslag om at listen gjennomgås, med sikte på i prinsippet å oppheve listen med mindre Den administrative kommisjons rapport inneholder overbevisende argumenter for ikke å gjøre det.
11. Medlemsstatene skal sikre at det gis tilstrekkelige opplysninger om de endringer i rettigheter og plikter som innføres ved denne forordning og gjennomføringsforordningen.

Artikkel 87a

Overgangsbestemmelser for anvendelsen av forordning (EU) nr. 465/2012

- Dersom en person som, etter at forordning (EU) nr. 465/2012 er trådt i kraft, i samsvar med avdeling II i denne forordning omfattes av lovgivningen i en annen medlemsstat enn den medlemsstat hvis lovgivning gjaldt for vedkommende før ikrafttredelsen, skal sistnevnte lovgivning fortsatt gjelde for ham/henne i en overgangsperiode som varer så lenge som den aktuelle situasjonen er uendret, og under alle omstendigheter høyst ti år fra den dag forordning (EU) nr. 465/2012 trer i kraft. En slik person kan be om at overgangsperioden ikke lenger skal gjelde for ham/henne. Anmodningen skal legges fram for institusjonen som er utpekt av den kompetente myndighet i bostedsstaten. En anmodning som er lagt fram innen 29. september 2012, skal anses å få virkning 28. juni 2012. En anmodning som er lagt fram etter 29. september 2012, skal få virkning den første dag i måneden etter at anmodningen er lagt fram.
- Innen 29. juni 2014 skal Den administrative kommisjon evaluere gjennomføringen av bestemmelsene i artikkel 65a i denne forord-

ning og legge fram en rapport om anvendelsen. På grunnlag av denne rapporten kan Europakommisjonen, når det er hensiktsmessig, legge fram forslag til endring av disse bestemmelsene.

Artikkel 88

Ajourføring av vedleggene

Vedleggene til denne forordning skal revideres jevnlig.

Artikkel 89

Gjennomføringsforordning

Bestemmelser om gjennomføringen av denne forordning skal fastsettes i en senere forordning.

Artikkel 90

Oppheving

- Rådsforordning (EØF) nr. 1408/71 oppheves fra datoen for anvendelse av denne forordning. Forordning (EØF) nr. 1408/71 skal imidlertid forbli i kraft og fortsatt ha rettsvirkning med hensyn til
 - Rådsforordning (EF) nr. 859/2003 av 14. mai 2003 om utvidelse av bestemmelsene i forordning (EØF) nr. 1408/71 og forordning (EØF) nr. 574/72 til å omfatte tredjestatsborgere som ikke allerede er omfattet av disse bestemmelser utelukkende på grunn av sin nasjonalitet⁶, så lenge den forordningen ikke er opphevet eller endret,
 - Rådsforordning (EØF) nr. 1661/85 av 13. juni 1985 om tekniske tilpasninger til Fellesskapets regler om trygd for vandrearbeidere med hensyn til Grønland⁷, så lenge den forordningen ikke er opphevet eller endret,
 - avtalen om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde⁸ og avtalen om fri bevegelse for personer mellom Det europeiske fellesskap og dets medlemsstater på den ene side og Det sveitsiske edsforbund på den annen side⁹ samt andre avtaler som inneholder en henvisning til forordning (EØF) nr. 1408/71, så lenge disse avtalene

⁶ EUT L 124 av 20.5.2003, s. 1.

⁷ EFT L 160 av 20.6.1985, s. 7.

⁸ EFT L 1 av 3.1.1994, s. 1.

⁹ EFT L 114 av 30.4.2002, s. 6. Avtalen sist endret ved beslutning nr. 2/2003 i Felleskomiteen EU-Sveits (EUT L 187 av 26.7.2003, s. 55).

ikke er endret på bakgrunn av denne forordning.

2. Henvisninger til forordning (EØF) nr. 1408/71 i rådsdirektiv 98/49/EF av 29. juni 1998 om trygging av rettane til supplerande pensjon for arbeidstakarar og sjølvstendig næringsdrivande som flyttar innanfor Fellesskapet¹⁰ skal forstås som henvisninger til denne forordning.

Artikkel 91

Ikrafttredelse

Denne forordning trer i kraft den 20. dag etter at den er kunngjort i *Den europeiske unions tidende*.

Den får anvendelse fra den dag gjennomføringsforordningen trer i kraft.

Denne forordning er bindende i alle deler og kommer direkte til anvendelse i alle medlemsstater.

Vedlegg I

Bidragforskudd og særlige stønader ved fødsel og adopsjon (Artikkel 1 bokstav z)

I. Bidragforskudd

Belgia

Bidragforskudd etter lov av 21. februar 2003 om opprettelse av en avdeling for underholdsbidrag i SPF Finances.

Bulgaria

Underholdsbidrag som utbetales av staten i henhold til artikkel 92 i familieloven.

Danmark

Forskudd på barnebidrag fastsatt i lov om ytelser til barn.

Forskudd på barnebidrag konsolidert ved lov nr. 765 av 11. september 2002.

Tyskland

Bidragforskudd etter tysk lov om bidragforskudd (Unterhaltsvorschussgesetz) av 23. juli 1979.

Estland

Underholdsbidrag i henhold til Lov om underholdsbidrag av 21. februar 2007.

Spania

Bidragforskudd i henhold til kongelig dekret 1618/2007 av 7. desember 2007.

Frankrike

Familiebidrag utbetalt til et barn når en eller begge foreldre unnlater eller er ute av stand til å oppfylle sin underholdsplikt eller betale et underholdsbidrag fastsatt ved en rettsavgjørelse.

Kroatia

Midlertidige forskudd utbetalt av sentre for sosial velferd på grunnlag av plikten til å utbetale midlertidig underholdsbidrag i henhold til familieloven (offisielt kunngjøringsblad 116/03, som endret)

Litauen

Utbetalinger fra fondet for underholdsbidrag til barn i henhold til lov om underholdsbidrag til barn.

Luxembourg

Bidragforskudd og inndrivelse av underholdsbidrag i henhold til lov av 26. juli 1980.

Østerrike

Bidragforskudd etter føderal lov om tilståelse av forskudd på barnebidrag (Unterhaltsvorschussgesetz 1985 – UVG).

Polen

Ytelser fra fondet for underholdsbidrag i henhold til lov om bistand til personer som har rett til underholdsbidrag.

Portugal

Bidragforskudd (lov nr. 75/98 av 19. november om sikring av underhold til mindreårige).

Slovenia

Erstatning for underholdsbidrag i henhold til lov av 25. juli 2006 om Slovenias offentlige garanti- og underholdsfond.

¹⁰ EFT L 209 av 25.7.1998, s. 46.

Slovakia

Erstatning for underholdsbidrag i henhold til lov nr. 452/2004 Coll. om erstatning for underholdsbidrag, som endret ved senere lovgivning.

Finland

Underholdsbidrag etter lov om sikring av barnebidrag (671/1998).

Sverige

Underholdsbidrag etter lov om støtte til underhold (1996:1030).

Island

Forskudd på forsørgerutbetalinger i henhold til lov nr. 100/2007 om trygd.

Liechtenstein

Forskudd på forsørgerutbetalinger i henhold til lov av 21. juni 1989 om tildeling av forskudd på forsørgerutbetalinger, med senere endringer.

Norge

Bidragsforskott i henhold til lov av 17. februar 1989 nr. 2 om bidragsforskott.

*II. Særlige stønader ved fødsel og adopsjon**Belgia*

Stønad ved fødsel og adopsjon.

Bulgaria

Engangsutbetaling ved svangerskap og fødsel (lov om barnetrygd).

Tsjekkia

Fødselsstønad.

Estland

- a) Fødselsstønad.
- b) Adopsjonsstønad.

Spania

Engangsutbetalinger ved fødsel og adopsjon.

Frankrike

Stønad ved fødsel eller adopsjon som del av «prestation d'accueil du jeune enfant (PAJE)», unntatt når de utbetales til en person som fortsatt er omfattet av fransk lovgivning i henhold til artikkel 12 eller artikkel 16.

Kroatia

Engangskontantstøtte for et nyfødt barn i henhold til loven om barsels- og foreldreytelser (offisielt kunngjøringsblad 85/08, som endret)

Engangskontantstøtte for et adoptert barn i henhold til loven om barsels- og foreldreytelser (offisielt kunngjøringsblad 85/08, som endret)

Engangskontantstøtte for et nyfødt eller adoptert barn i samsvar med forskrifter om lokalt og regionalt selvstyre i henhold til artikkel 59 i loven om barsels- og foreldreytelser (offisielt kunngjøringsblad 85/08, som endret)

Latvia

- a) Fødselsstønad
- b) Adopsjonsstønad.

Litauen

Engangsutbetaling ved fødsel.

Luxembourg

Bidrag før fødsel.
Bidrag ved fødsel.

Ungarn

Stønad ved svangerskap/fødsel.

Polen

Engangsutbetaling ved fødsel (lov om familieytelser).

Romania

Fødselsstønad.
Utstyr til nyfødte.

Slovenia

Fødselsstønad.

Slovakia

- a) Fødselsstønad.
- b) Tillegg til fødselsstønad.

Finland

Pakke ved svangerskap og fødsel, engangsutbetaling ved svangerskap og fødsel og bistand i form av et engangsbeløp for å kompensere for kostnadene ved internasjonal adopsjon i henhold til lov om ytelser ved svangerskap og fødsel.

Island

Engangsstønad for å motvirke kostnaden ved internasjonal adopsjon i henhold til lov nr. 152/2006 om tilskudd til adopsjon.

Norge

Engangsstønad ved nedkomst i henhold til lov om folketrygd.
Engangsstønad ved adopsjon i henhold til lov om folketrygd.

Vedlegg II

Bestemmelser i avtaler som er i kraft, og som eventuelt er begrenset til personer som omfattes av disse bestemmelser (Artikkel 8 nr. 1)

Allmenne merknader

Det er viktig å merke seg at bestemmelsene i bilaterale avtaler som ikke omfattes av denne forordnings virkeområde, og som fortsatt er i kraft mellom medlemsstatene, ikke er oppført i dette vedlegget. Dette omfatter forpliktelser mellom medlemsstater i henhold til avtaler som for eksempel inneholder bestemmelser om sammenlegging av trygdetid som er tilbakelagt i en tredjestat.

Bestemmelser i trygdeavtaler som fortsatt gjelder:

Belgia – Tyskland

Artikkel 3 og 4 i sluttprotokollen av 7. desember 1957 til den generelle avtalen av samme dag i den form den har i tilleggsprotokollen av 10. novem-

ber 1960 (beregning av trygdetid tilbakelagt i visse grenseområder før, under og etter annen verdenskrig).

Belgia – Luxembourg

Avtale av 24. mars 1994 om trygd for grensearbeidere (i forbindelse med utfyllende standardrefusjon).

Bulgaria – Tyskland

Artikkel 28 nr. 1 bokstav b) i avtale om trygd av 17. desember 1997 (opprettholdelse av avtaler inngått mellom Bulgaria og den tidligere Tyske demokratiske republikk for personer som allerede mottok en pensjon før 1996).

Bulgaria – Kroatia

Artikkel 35 nr. 3 i avtale om trygd av 14. juli 2003 (anerkjennelse av trygdetid tilbakelagt til og med 31. desember 1957 til utgift for den avtaleparten der den berørte personen var bosatt 31. desember 1957).

Bulgaria – Østerrike

Artikkel 38 nr. 3 i avtale om trygd av 14. april 2005 (beregning av trygdetid tilbakelagt før 27. november 1961). Anvendelsen av denne bestemmelsen er fortsatt begrenset til de personer som omfattes av denne avtalen.

Bulgaria – Slovenia

Artikkel 32 nr. 2 i avtale om trygd av 18. desember 1957 (beregning av trygdetid tilbakelagt før 31. desember 1957).

Tsjekkia – Tyskland

Artikkel 39 nr. 1 bokstav b) og c) i avtale om trygd av 27. juli 2001 (opprettholdelse av avtalen som ble inngått mellom den tidligere Tsjekkoslovakiske republikk og den tidligere Tyske demokratiske republikk, for personer som allerede mottok en pensjon før 1996; beregning av trygdetid tilbakelagt i en av avtalestatene for personer som per 1. september 2002 allerede mottok en pensjon for dette tidsrommet fra den andre avtalestaten, mens de var bosatt på dens territorium).

Tsjekkia – Kypros

Artikkel 32 nr. 4 i avtale om trygd av 19. januar 1999 (fastsettelse av myndighet med hensyn til beregning av ansettelsestid tilbakelagt i henhold til den relevante avtalen fra 1976). Anvendelsen av denne bestemmelsen er fortsatt begrenset til de personer som omfattes av avtalen.

Tsjekkia – Luxembourg

Artikkel 52 nr. 8 i avtale om trygd av 17. november 2000 (beregning av pensjonstrygdetid for politiske flyktninger).

Tsjekkia – Østerrike

Artikkel 32 nr. 3 i avtale om trygd av 20. juli 1999 (beregning av trygdetid tilbakelagt før 27. november 1961). Anvendelsen av denne bestemmelsen er fortsatt begrenset til de personer som omfattes av denne avtalen.

Tsjekkia – Slovakia

Artikkel 12, 20 og 33 i avtale om trygd av 29. oktober 1992 (artikkel 12 fastsetter myndighet i forbindelse med tildeling av ytelse til etterlatte; artikkel 20 fastsetter myndighet for beregning av trygdetid tilbakelagt fram til dagen for Den tsjekkiske og slovakiske føderale republikkens oppløsning; artikkel 33 fastsetter myndighet for utbetaling av pensjon tildelt før dagen for Den tsjekkiske og slovakiske føderale republikkens oppløsning).

Danmark – Finland

Artikkel 7 i nordisk konvensjon om trygd av 18. august 2003 (om dekning av merutgifter til reise ved sykdom under opphold i en annen nordisk stat som nødvendiggjør en dyrere hjemreise til bostedsstaten).

Danmark – Sverige

Artikkel 7 i nordisk konvensjon om trygd av 18. august 2003 (om dekning av merutgifter til reise ved sykdom under opphold i en annen nordisk stat som nødvendiggjør en dyrere hjemreise til bostedsstaten).

Tyskland – Spania

Artikkel 45 nr. 2 i trygdeavtalen av 4. desember 1973 (representasjon av diplomatiske og konsulære myndigheter).

Tyskland – Frankrike

- a) Tilleggsavtale nr. 4 av 10. juli 1950 til den generelle avtalen av samme dato, som fastsatt i tilleggsavtale nr. 2 av 18. juni 1955 (beregning av trygdetid tilbakelagt mellom 1. juli 1940 og 30. juni 1950).
- b) Avdeling I i tilleggsavtale nr. 2 (beregning av trygdetid tilbakelagt før 8. mai 1945).
- c) Nr. 6, 7 og 8 i den generelle protokoll av 10. juli 1950 til den generelle avtalen av samme dato (administrative ordninger).
- d) Avdeling II, III og IV i avtalen av 20. desember 1963 (trygd i Saarland).

Tyskland – Kroatia

Artikkel 41 i avtalen om trygd av 24. november 1997 (regulering av rettigheter ervervet før 1. januar 1956 innenfor den andre avtalepartens trygdesystem). Anvendelsen av denne bestemmelsen er begrenset til personene som er omfattet av den.

Tyskland – Luxembourg

Artikkel 4, 5, 6 og 7 i avtalen av 11. juli 1959 (beregning av trygdetid tilbakelagt mellom september 1940 og juni 1946).

Tyskland – Ungarn

Artikkel 40 nr. 1 bokstav b) i avtale om trygd av 2. mai 1998 (oppretholdelse av avtalen som ble inngått mellom den tidligere Tyske demokratiske republikk og Ungarn, for personer som allerede mottok en pensjon før 1996).

Tyskland – Nederland

Artikkel 2 og 3 i tilleggsavtale nr. 4 av 21. desember 1956 til avtalen av 29. mars 1951 (avgjørelse av spørsmål om rettigheter ervervet av nederlandske arbeidere i henhold til den tyske trygdeordningen mellom 13. mai 1940 og 1. september 1945).

Tyskland – Østerrike

- a) Artikkel 1 nr. 5 og artikkel 8 i avtalen om arbeidsløshetsstrygd av 19. juli 1978 og artikkel 10 i sluttprotokollen til denne avtale (tilståelse av ytelser ved arbeidsløshet til grensearbeidere av den medlemsstat der de tidligere var ansatt) gjelder fortsatt for personer som 1. januar 2005 eller før denne dato var grensearbeidere, og som ble arbeidsløse før 1. januar 2011.
- b) Artikkel 14 nr. 2 bokstav g), h), i) og j) i avtale om trygd av 4. oktober 1995 (fastsettelse av myndighet mellom begge land med hensyn til tidligere trygdetilfeller og tilbakelagt trygdetid). Anvendelsen av denne bestemmelsen er fortsatt begrenset til de personer som omfattes av avtalen.

Tyskland – Polen

- a) Avtale av 9. oktober 1975 om bestemmelser om alder og yrkesskader, i samsvar med de vilkår og det virkeområde som er fastsatt i artikkel 27 nr. 2-4 i avtale om trygd av 8. desember 1990 (oppretholdelse av rettslig status på grunnlag av avtalen av 1975, for de personer som var bosatt på Tysklands eller Polens territorium før 1. januar 1991 og som fortsatt er bosatt der).
- b) Artikkel 27 nr. 5 og artikkel 28 nr. 2 i avtale om trygd av 8. desember 1990 (oppretholdelse av rett til en pensjon utbetalt på grunnlag av avtalen av 1957 som ble inngått mellom den tidligere Tyske demokratiske republikk og Polen; beregning av trygdetid tilbakelagt av polske arbeidstakere i henhold til avtalen av 1988 som ble inngått mellom den tidligere Tyske demokratiske republikk og Polen).

Tyskland – Romania

Artikkel 28 nr. 1 bokstav b) i avtale om trygd av 8. april 2005 (oppretholdelse av avtalen som ble inngått mellom den tidligere Tyske demokratisk republikk og Ungarn, for personer som allerede mottok en pensjon før 1996).

Tyskland – Slovenia

Artikkel 42 i avtale om trygd av 24. september 1997 (avgjørelse av spørsmålet om rettigheter ervervet før 1. januar 1956 i henhold til den andre avtalestatens trygdeordning). Anvendelsen av

denne bestemmelsen er fortsatt begrenset til de personer som omfattes av avtalen.

Tyskland – Slovakia

Artikkel 29 nr. 1 bokstav b) og c) i avtale om trygd av 12. september 2002 (oppretholdelse av avtalen som ble inngått mellom den tidligere Tsjekkoslovakiske republikk og den tidligere Tyske demokratiske republikk, for personer som allerede mottok en pensjon før 1996; beregning av trygdetid tilbakelagt i en av avtalestatene for personer som allerede mottok en pensjon for dette tidsrommet per 1. desember 2003 fra den andre avtalestaten, mens de var bosatt på dens territorium).

Tyskland – Det forente kongerike

- a) Artikkel 7 nr. 5 og 6 i avtale om trygd av 20. april 1960 (lovgivningen får anvendelse på sivilt ansatte i de militære styrker).
- b) Artikkel 5 nr. 5 og 6 i avtalen om arbeidsløshetsstrygd av 20. april 1960 (lovgivningen får anvendelse på sivilt ansatte i de militære styrker).

Irland – Det forente kongerike

Artikkel 19 nr. 2 i avtalen av 14. desember 2004 om trygd (om overføring og beregning av visse ytelser ved uførhet).

Spania – Portugal

Artikkel 22 i den generelle avtalen av 11. juni 1969 (eksport av ytelser ved arbeidsløshet). Denne oppføringen vil være gyldig i 2 år fra denne forordnings anvendelsesdato.

Kroatia – Italia

- a) Avtalen mellom Jugoslavia og Italia om regulering av gjensidige forpliktelser vedrørende trygd med henvisning til vedlegg XIV nr. 7 i fredstraktaten, inngått ved noteveksling 5. februar 1959 (beregning av trygdetid tilbakelagt før 18. desember 1954). Anvendelsen av denne bestemmelsen er fortsatt begrenset til de personer som omfattes av avtalen.
- b) Artikkel 44 nr. 3 i trygdeavtalen mellom Republikken Kroatia og Republikken Italia av 27. juni 1997, vedrørende den tidligere sone B i friterritoriet Trieste (beregning av trygdetid tilbakelagt før 5. oktober 1956). Anvendelsen av denne bestemmelsen er fortsatt begrenset til

de personer som omfattes av den aktuelle avtalen.

uførhetstilstanden til personer som søker om pensjon fra institusjoner i den andre avtaleparten).

Kroatia – Ungarn

Artikkel 43 nr. 6 i avtalen om trygd av 8. februar 2005 (anerkjennelse av trygdetid tilbakelagt inntil 29. mai 1956 til utgift for avtaleparten der den berørte personen var bosatt 29. mai 1956).

Luxembourg – Slovakia

Artikkel 50 nr. 5 i avtale om trygd av 23. mai 2002 (beregning av pensjonstrygdetid for politiske flyktninger).

Kroatia – Østerrike

Artikkel 35 i avtalen om trygd av 16. januar 1997 (anerkjennelse av trygdetid tilbakelagt før 1. januar 1956). Anvendelsen av denne bestemmelsen er fortsatt begrenset til de personer som omfattes av den.

Ungarn – Østerrike

Artikkel 36 nr. 3 i avtale om trygd av 31. mars 1999 (beregning av trygdetid tilbakelagt før 27. november 1961). Anvendelsen av denne bestemmelsen er fortsatt begrenset til de personer som omfattes av denne avtalen.

Kroatia – Slovenia

- a) Artikkel 35 nr. 3 i avtalen om trygd av 28. april 1997 (anerkjennelse av bonusperioder etter lovgivningen i den tidligere felles staten).
- b) Artikkel 36 og 37 i avtalen om trygd av 28. april 1997 (rettigheter som ble opparbeidet før 8. oktober 1991 forblir ansvaret til avtaleparten som har tilkjent dem, mens pensjoner tilkjent mellom 8. oktober 1991 og 1. februar 1998, datoen for ikrafttredelse av den nevnte avtalen, beregnes på nytt når det gjelder trygdetid tilbakelagt i den andre avtaleparten inntil 31. januar 1998).

Ungarn – Slovenia

Artikkel 31 i avtale om trygd av 7. oktober 1957 (beregning av trygdetid tilbakelagt før 29. mai 1956). Anvendelsen av denne bestemmelsen er fortsatt begrenset til de personer som omfattes av denne avtalen.

Ungarn – Slovakia

Artikkel 34 nr. 1 i avtale om trygd av 30. januar 1959 (avtalens artikkel 34 nr. 1 fastsetter at trygdetid som var tilkjent før avtalen ble undertegnet, er trygdetid i den avtalestat på hvis territorium den berettigede person var bosatt). Anvendelsen av denne bestemmelsen er fortsatt begrenset til de personer som omfattes av denne avtalen.

Italia – Slovenia

- a) Avtale om fastsettelse av gjensidige forpliktelser på trygdeområdet med henvisning til punkt 7 i vedlegg XIV til fredstraktaten, som ble inngått ved utveksling av noter 5. februar 1959 (beregning av trygdetid tilbakelagt før 18. desember 1954). Anvendelsen av denne bestemmelsen er fortsatt begrenset til de personer som omfattes av avtalen.
- b) Artikkel 45 nr. 3 i avtale om trygd av 7. juli 1997 om tidligere sone B i fristaten Trieste (beregning av trygdetid tilbakelagt før 5. oktober 1956). Anvendelsen av denne bestemmelsen er fortsatt begrenset til de personer som omfattes av denne avtalen.

Østerrike – Polen

Artikkel 33 nr. 3 i avtale om trygd av 7. september 1998 (beregning av trygdetid tilbakelagt før 27. november 1961). Anvendelsen av denne bestemmelsen er fortsatt begrenset til de personer som omfattes av denne avtalen.

Østerrike – Romania

Artikkel 37 nr. 3 i avtale om trygd av 28. oktober 2005 (beregning av trygdetid tilbakelagt før 27. november 1961). Anvendelsen av denne bestemmelsen er fortsatt begrenset til de personer som omfattes av denne avtalen.

Luxembourg – Portugal

Avtale av 10. mars 1997 (om godkjenning av avgjørelser truffet av institusjoner i én avtalepart om

Østerrike – Slovenia

Artikkel 37 i avtale om trygd av 10. mars 1997 (beregning av trygdetid tilbakelagt før 1. januar

1956). Anvendelsen av denne bestemmelsen er fortsatt begrenset til de personer som omfattes av denne avtalen.

Østerrike – Slovakia

Artikkel 34 nr. 3 i avtale om trygd av 21. desember 2001 (beregning av trygdetid tilbakelagt før 27. november 1961). Anvendelsen av denne bestemmelsen er fortsatt begrenset til de personer som omfattes av denne avtalen.

Finland – Sverige

Artikkel 7 i nordisk konvensjon om trygd av 18. august 2003 (om dekning av merutgifter til reise ved sykdom under opphold i en annen nordisk stat som nødvendiggjør en dyrere hjemreise til bostedsstaten).

Island – Danmark

Artikkel 7 i den nordiske konvensjonen om trygd av 18. august 2003 (om dekning av ytterligere reiseutgifter ved sykdom under opphold i et annet nordisk land, som gjør det nødvendig med dyrere returreise til hjemlandet).

Island – Finland

Artikkel 7 i den nordiske konvensjonen om trygd av 18. august 2003 (om dekning av ytterligere reiseutgifter ved sykdom under opphold i et annet nordisk land, som gjør det nødvendig med dyrere returreise til hjemlandet).

Island – Sverige

Artikkel 7 i den nordiske konvensjonen om trygd av 18. august 2003 (om dekning av ytterligere reiseutgifter ved sykdom under opphold i et annet nordisk land, som gjør det nødvendig med dyrere returreise til hjemlandet).

Island – Norge

Artikkel 7 i den nordiske konvensjonen om trygd av 18. august 2003 (om dekning av ytterligere reiseutgifter ved sykdom under opphold i et annet nordisk land, som gjør det nødvendig med dyrere returreise til hjemlandet).

Norge – Danmark

Artikkel 7 i den nordiske konvensjonen om trygd av 18. august 2003 (om dekning av ytterligere reiseutgifter ved sykdom under opphold i et annet nordisk land, som gjør det nødvendig med dyrere returreise til hjemlandet).

Norge – Finland

Artikkel 7 i den nordiske konvensjonen om trygd av 18. august 2003 (om dekning av ytterligere reiseutgifter ved sykdom under opphold i et annet nordisk land, som gjør det nødvendig med dyrere returreise til hjemlandet).

Norge – Sverige

Artikkel 7 i den nordiske konvensjonen om trygd av 18. august 2003 (om dekning av ytterligere reiseutgifter ved sykdom under opphold i et annet nordisk land, som gjør det nødvendig med dyrere returreise til hjemlandet).

Vedlegg III

Begrensning av rett til naturalytelser for en grensearbeiders familiemedlemmer (Artikkel 18 nr. 2)

Danmark

Estland (denne oppføringen er gyldig i tidsrommet nevnt i artikkel 87 nr. 10a)

Irland

Spania (denne oppføringen er gyldig i tidsrommet nevnt i artikkel 87 nr. 10a)

Kroatia

Italia (denne oppføringen er gyldig i tidsrommet nevnt i artikkel 87 nr. 10a)

Litauen (denne oppføringen er gyldig i tidsrommet nevnt i artikkel 87 nr. 10a)

Ungarn (denne oppføringen er gyldig i tidsrommet nevnt i artikkel 87 nr. 10a)

Nederland (denne oppføringen er gyldig i tidsrommet nevnt i artikkel 87 nr. 10a)

Finland

Sverige

Det forente kongerike

Island

Norge

*Vedlegg IV***Flere rettigheter for pensjonister som reiser tilbake til den kompetente medlemsstat (Artikkel 27 nr. 2)**

Belgia
 Bulgaria
 Tsjekkia
 Tyskland
 Hellas
 Spania
 Frankrike
 Kypros
 Luxembourg
 Ungarn
 Nederland
 Østerrike
 Polen
 Slovenia
 Sverige
 Island
 Liechtenstein

*Vedlegg V***Flere rettigheter for tidligere grensearbeidere som reiser tilbake til medlemsstaten der de tidligere utførte lønnet arbeid eller drev selvstendig virksomhet (får bare anvendelse dersom medlemsstaten med den kompetente institusjon som har ansvar for utgiftene til naturalytelser til pensjonisten i hans/hennes bostedsstat, også står oppført på listen) (Artikkel 28 nr. 2)**

Belgia
 Tyskland
 Spania
 Frankrike
 Luxembourg
 Østerrike
 Portugal

*Vedlegg VI***Lovgivning av type a som bør omfattes av særlig koordinering (Artikkel 44 nr. 1)***Tsjekkia*

Full uførepensjon for personer hvis totale uførhet oppstod før de fylte 18 år, og som ikke var trygdet for det påkrevde tidsrommet (avsnitt 42 i lov om pensjonsforsikring nr. 155/1995 Coll.).

Estland

- a) Uførepensjon tilkjent før 1. april 2000 i henhold til lov om statlige ytelser og som beholdes i henhold til lov om statlig pensjonsforsikring.
- b) Nasjonal pensjon tilkjent på grunnlag av uførhet i henhold til lov om statlig pensjonsforsikring.
- c) Uførepensjon tilkjent i henhold til lov om ansettelse i forsvaret, lov om ansettelse i politiet, lov om påtalemyndigheten, lov om dommeres status, lov om lønn til medlemmer av Riigikogu, lov om pensjon og andre sosiale ytelser samt lov om offentlige ytelser til republikkens president.
- d) Arbeidsevneytelse innvilget i henhold til lov om arbeidsevneytelse.

Irland

Del 2 kapittel 17 i lov om trygd og velferd 2005 (konsolidert).

Hellas

Lovgivning om trygdeordningen i landbruket (OGA) under lov nr. 4169/1961.

Kroatia

- a) Uførepensjon som følge av yrkesskade eller yrkessykdom i samsvar med artikkel 52 nr. 5 i loven om pensjonsforsikring (offisielt kunngjøringsblad 102/98, som endret).
- b) Ytelse ved fysisk skade i samsvar med artikkel 56 i loven om pensjonsforsikring (offisielt kunngjøringsblad 102/98, som endret).

Latvia

Uførepensjon (tredje gruppe) i henhold til artikkel 16 nr. 1 punkt 2 i lov om statlig pensjon av 1. januar 1996.

Ungarn

Fra og med 1. januar 2012 i henhold til lov CXCI av 2012 om ytelser til personer med nedsatt arbeidskapasitet og endring av visse andre lover:

- a) ytelser ved rehabilitering,
- b) ytelser ved uførhet.

Slovakia

Uførepensjon for en person som ble ufør som forsørgt barn, eller under heltids doktorgradstudier før fylte 26 år, og som alltid anses å ha tilbakelagt den nødvendige trygdetid (artikkel 70 nr. 2, artikkel 72 nr. 3 og artikkel 73 nr. 3 og 4 i lov nr. 461/2003 om sosialforsikring, som endret).

Finland

Nasjonal pensjon til personer som er født med nedsatt funksjonsevne eller får nedsatt funksjonsevne i ung alder (lov om nasjonal pensjon (568/2007)).

Uførepensjon fastsatt i henhold til overgangsregler og tilkjent før 1. januar 1994 (lov om gjennomføring av lov om nasjonal pensjon (569/2007)).

Sverige

Inntektsavhengig ytelse ved sykdom og inntektsavhengig aktivitetskompensasjon (kapittel 34 i sosialforsikringsloven).

Det forente kongerike

Syssettingsbidrag og støttebidrag (Employment and Support Allowance – ESA)

- a) For ytelser som er innvilget før 1. april 2016, er ESA en kontantytelse ved sykdom for de første 91 dagene (vurderingsfasen). Fra den 92. dagen (hovedfasen) gjøres ESA om til en uførhetsytelse.
- b) For ytelser som er innvilget 1. april 2016 eller senere, er ESA en kontantytelse ved sykdom for de første 365 dagene (vurderingsfasen). Fra den 366. dagen gjøres ESA (støttegruppen) om til en uførhetsytelse.

Storbritannias lovgivning: Del 1 av lov om velferdsreform av 2007.

Nord-Irlands lovgivning: Del 1 av lov om velferdsreform (Nord-Irland) av 2007.

*Vedlegg VII***Samsvar mellom medlemsstatenes lovgivning om vilkår for uførhetsgrad (Forordningens artikkel 46 nr. 3)**

Endringer i folketrygdloven mv. (synliggjøring av folkerettslige forpliktelser til trygdekoordinering)

Belgia

Medlemsstat	Ordninger forvaltet av institusjoner i medlemsstater som har gjort vedtak om uførhetsgraden	Ordninger forvaltet av belgiske institusjoner som er bundet av vedtaket når det foreligger samsvar				
		Alminnelig ordning	Ordning for gruvearbeidere Generell uførhet	Yrkesuførhet	Ordning for sjøfolk	Ossom
Frankrike	1. Alminnelig ordning					
	– Gruppe III (kontinuerlig tilsyn)	Samsvar	Samsvar	Samsvar	Samsvar	Ikke samsvar
	– Gruppe II	Samsvar	Samsvar	Samsvar	Samsvar	Ikke samsvar
	– Gruppe I	Samsvar	Samsvar	Samsvar	Samsvar	Ikke samsvar
	2. Landbruksordning					
	– Full generell uførhet	Samsvar	Samsvar	Samsvar	Samsvar	Ikke samsvar
	– To tredjedels generell uførhet	Samsvar	Samsvar	Samsvar	Samsvar	Ikke samsvar
	– Kontinuerlig tilsyn	Samsvar	Samsvar	Samsvar	Samsvar	Ikke samsvar
	3. Ordning for gruvearbeidere					
	– Delvis generell uførhet	Samsvar	Samsvar	Samsvar	Samsvar	Ikke samsvar
– Kontinuerlig tilsyn	Samsvar	Samsvar	Samsvar	Samsvar	Ikke samsvar	
– Yrkesuførhet	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	
4. Ordning for sjøfolk						
– Generell uførhet	Samsvar	Samsvar	Samsvar	Samsvar	Ikke samsvar	
– Kontinuerlig tilsyn	Samsvar	Samsvar	Samsvar	Samsvar	Ikke samsvar	
– Yrkesuførhet	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	
Italia	1. Alminnelig ordning					
	– Uførhet – arbeidere	Ikke samsvar	Samsvar	Samsvar	Samsvar	Ikke samsvar
	– Uførhet – funksjonærer	Ikke samsvar	Samsvar	Samsvar	Samsvar	Ikke samsvar
	2. Ordning for sjøfolk					
	– Ikke tjenestedyktig til sjøs	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar

Endringer i folketrygdloven mv. (synliggjøring av folkerettslige forpliktelser til trygdekoordinering)

Frankrike

Medlemsstat	Ordringer forvaltet av franske institusjoner som er bundet av vedtaket når det foreligger samsvar											
	Alminnelig ordning			Landbruksordning			Ordring for gruvearbeidere			Ordring for sjøfolk		
Ordringer forvaltet av institusjoner i medlemsstater som har gjort vedtak om uførhetsgraden	Gruppe I	Gruppe II	Gruppe III (kontinuertlig tilsyn)	To tredjedels uførhet	Full uførhet	Kontinuertlig tilsyn	Kontinuertlig tilsyn	To tredjedels generell uførhet	Yrkesuførhet	To tredjedels generell uførhet	Full yrkesuførhet	Kontinuertlig tilsyn
Belgia												
1. Alminnelig ordning	Samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar
2. Ordring for gruvearbeidere												
- Delvis generell uførhet	Samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar
- Yrkesuførhet	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Samsvar ⁽²⁾	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar
3. Ordring for sjøfolk	Samsvar ⁽¹⁾	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Samsvar ⁽¹⁾	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Samsvar ⁽¹⁾	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar
Italia												
1. Alminnelig ordning												
- Uførhet – arbeidere	Samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar
- Uførhet – funksjonærer	Samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar
2. Ordring for sjøfolk												
- Ikke tjenestedyktig til sjøs	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar

(1) I den utstrekning uførheten anses som generell uførhet av belgiske institusjoner.

(2) Bare dersom den belgiske institusjonen har akseptert at arbeidstakeren ikke er i stand til å arbeide under bakken eller på bakkenivå.

Endringer i folketrygdloven mv. (synliggjøring av folkerettslige forpliktelser til trygdekoordinering)

Medlemsstat	Italia	Ordninger forvaltet av institusjoner i medlemsstater som har gjort vedtak om uførhetsgraden	Ordninger forvaltet av italienske institusjoner som er bundet av vedtaket når det foreligger samsvar		
			Alminnelig ordning	Sjøfolk som ikke er tjenestedyktige til sjøs	
			Arbeidere	Funksjonærer	
Belgia		1. Alminnelig ordning	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar
		2. Ordning for gruvearbeidere			
		- Delvis generell uførhet	Samsvar	Samsvar	Ikke samsvar
		- Yrkesuførhet	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar
		3. Ordning for sjøfolk	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar
Frankrike		1. Alminnelig ordning			
		- Gruppe III (kontinuerlig tilsyn)	Samsvar	Samsvar	Ikke samsvar
		- Gruppe II	Samsvar	Samsvar	Ikke samsvar
		- Gruppe I	Samsvar	Samsvar	Ikke samsvar
		2. Landbruksordning			
		- Full generell uførhet	Samsvar	Samsvar	Ikke samsvar
		- Delvis generell uførhet	Samsvar	Samsvar	Ikke samsvar
		- Kontinuerlig tilsyn	Samsvar	Samsvar	Ikke samsvar
		3. Ordning for gruvearbeidere			
		- Delvis generell uførhet	Samsvar	Samsvar	Ikke samsvar
		- Kontinuerlig tilsyn	Samsvar	Samsvar	Ikke samsvar
		- Yrkesuførhet	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar
	4. Ordning for sjøfolk				
	- Delvis generell uførhet	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	
	- Kontinuerlig tilsyn	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	
	- Yrkesuførhet	Ikke samsvar	Ikke samsvar	Ikke samsvar	

*Vedlegg VIII***Tilfeller der pro rata-beregningen ikke skal foretas eller ikke får anvendelse (artikkel 52 nr. 4 og 5)**

Del 1: Tilfeller der pro rata-beregningen ikke skal foretas i henhold til artikkel 52 nr. 4

Danmark

Alle søknader om pensjon nevnt i lov om sosial pensjon, med unntak av pensjon nevnt i vedlegg IX.

Irland

Alle søknader om statlig pensjon (overgang), (avgiftsbasert) statlig pensjon, (avgiftsbasert) enkepensjon og (avgiftsbasert) enkemannspensjon.

Kypros

Alle søknader om alderspensjon, uførepensjon, enkepensjon og enkemannspensjon.

Latvia

- a) Alle søknader om uførepensjon (lov om statlig pensjon av 1. januar 1996).
- b) Alle søknader om etterlattepensjon (lov om statlig pensjon av 1. januar 1996; lov om statsfinansiert pensjon av 1. juli 2001).

Litauen

Alle søknader om etterlattepensjon fra den statlige sosialforsikringen beregnet på grunnlag av grunnbeløpet for etterlattepensjonen (lov om pensjon fra den statlige sosialforsikringen).

Nederland

Alle søknader om alderspensjon i henhold til lov om generell alderstrygd (AOW).

Østerrike

- a) Alle søknader om ytelser i henhold til forbundslov av 9. september 1955 om alminnelig trygdeordning – ASVG, forbundslov av 11. oktober 1978 om trygdeordning for selvstendig næringsdrivende beskjeftiget i handelssektoren – GSVG, forbundslov av 11. oktober 1978 om trygdeordning for selvstendig næringsdri-

vende gårdbrukere – BSVG, og forbundslov av 30. november 1978 om trygdeordning for selvstendige næringsdrivende i frie yrker – FSVG.

- b) Alle søknader om uførepensjon på grunnlag av en pensjonskonto i henhold til lov om alminnelig pensjon (APG) av 18. november 2004.
- c) Alle søknader om etterlattepensjon på grunnlag av en pensjonskonto i henhold til lov om alminnelig pensjon (APG) av 18. november 2004, med unntak for tilfeller under del 2.
- d) Alle søknader om uføre- og etterlattepensjon fra østerrikske provinslegekamre (Landesärztekammer) på grunnlag av grunngaranti (grunntilførsel og eventuell tilleggstilførsel, eller grunnpensjon).
- e) Alle søknader om støtte ved permanent arbeidsuførhet og etterlatteytelser fra det østerrikske veterinærkammerets pensjonsfond.
- f) Alle søknader om ytelser ved arbeidsuførhet, enkepensjon og barnpensjon i henhold til vedtektene for de østerrikske advokatforeningenes velferdsinstitusjoner, del A.
- g) Alle søknader om ytelser i henhold til lov om notarforsikring av 3. februar 1972 – NVG 1972.

Polen

Alle søknader om uførepensjon, alderspensjon i henhold til ordningen med faste ytelser og etterlattepensjon, unntatt i tilfeller der total trygdetid tilbakelagt etter mer enn én medlemsstats lovgivning er minst 20 år for kvinner og 25 år for menn, men nasjonal trygdetid er kortere enn nevnte perioder (men ikke kortere enn 15 år for kvinner og 20 år for menn) og beregningen foretas etter artikkel 27 og 28 i lov av 17. desember 1998 (Polens offisielle lovtidende 2015, punkt 748).

Portugal

Alle søknader om uførepensjon, alderspensjon og etterlattepensjon, unntatt i tilfeller der total trygdetid tilbakelagt etter mer enn én medlemsstats lovgivning er minst 21 kalenderår, men nasjonal trygdetid er høyst 20 år og beregningen foretas etter artikkel 32 og 33 i lovdekret nr. 187/2007 av 10. mai 2007.

Slovakia

- a) Alle søknader om etterlattepensjon (enkepensjon, enkemannspensjon og barnpensjon) beregnet i samsvar med den lovgivning som var gjeldende før 1. januar 2004, der beløpet

avhenger av en pensjon som tidligere er utbetalt til avdøde.

- b) Alle søknader om pensjon beregnet i henhold til lov nr. 461/2003 Coll. om trygd, med senere endringer.

Sverige

- a) Søknader om alderspensjon i form av garanti-pensjon (kapittel 66 og 67 i sosialforsikringsloven).
- b) Søknader om alderspensjon i form av tilleggspensjon (kapittel 63 i sosialforsikringsloven).

Det forente kongerike

Alle søknader om alderspensjon, statspensjon i henhold til del 1 i pensjonsloven av 2014, enkepensjon og ytelser ved dødsfall, unntatt der følgende er tilfelle i løpet av et skatteår som begynner 6. april 1975 eller senere:

- i) Den berørte part hadde tilbakelagt trygdetid, tid med lønnet arbeid eller botid i henhold til lovgivningen i Det forente kongerike og en annen medlemsstat; og ett (eller flere) av skatteårene ikke ble ansett som et kvalifiserende år i henhold til Det forente kongerikes lovgivning.
- ii) Det vil bli tatt hensyn til trygdetid tilbakelagt etter gjeldende lovgivning i Det forente kongerike før 5. juli 1948 ved anvendelse av forordningens artikkel 52 nr. 1 bokstav b) ved å anvende trygdetid, tid med lønnet arbeid eller botid etter en annen medlemsstats lovgivning.

Alle søknader om tilleggspensjon i henhold til lov om trygdeavgifter og -tilskudd av 1992, avsnitt 44, og lov om trygdeavgifter og -tilskudd (Nord-Irland) av 1992, avsnitt 44.

Island

Alle søknader om grunnpensjon i forbindelse med alderspensjon samt pensjonsytelser innenfor rammen av en særordning for tjenestemenn.

Liechtenstein

Alle søknader om ordinær pensjon fra ordninger for alders-, etterlatte- og uføretrygd samt om alders-, etterlatte- og uførepensjon fra den yrkesbaserte ordningen i den utstrekning vedkommende pensjonsfonds regler ikke inneholder bestemmelser om reduksjon.

Norge

Alle søknader om alderspensjon, unntatt pensjoner nevnt i vedlegg IX.

Del 2: Tilfeller der artikkel 52 nr. 5 får anvendelse

Bulgaria

Alderspensjon fra den pliktige tilleggspensjonsordningen i henhold til trygdelovens avdeling II del II.

Den tsjekkiske republikk

Pensjon utbetalt gjennom ordningen under annen søyle opprettet ved lov nr. 426/2011 Coll. om pensjonssparing.

Danmark

- a) Private pensjoner.
- b) Ytelser ved dødsfall (på grunnlag av bidrag til Arbeidsmarkedets tilleggspensjon i tiden før 1. januar 2002).
- c) Ytelser ved dødsfall (på grunnlag av bidrag til Arbeidsmarkedets tilleggspensjon i tiden etter 1. januar 2002) som omtalt i konsolidert lov om arbeidsmarkedets tilleggspensjon 942:2009.

Estland

Pliktig fondsbasert alderspensjonsordning.

Frankrike

Grunn- eller tilleggspensjonsordninger der alderspensjonsytelsene beregnes på grunnlag av pensjonspoeng.

Kroatia

Pensjoner fra den obligatoriske forsikringsordningen på grunnlag av individuelle kapitaloppsparinger i henhold til loven om obligatoriske og frivillige pensjonsfond (offisielt kunngjøringsblad 49/99, som endret) og loven om pensjonsforsikrings-selskaper og utbetaling av pensjoner på grunnlag av individuelle kapitaloppsparinger (offisielt kunngjøringsblad 106/99, som endret), bortsett fra i tilfellene som er omhandlet i artikkel 47 og 48 i loven om obligatoriske og frivillige pensjonsfond (uførepensjon som følge av generell arbeidsudyk-tighet, og etterlattepensjon).

Latvia

Alderspensjon (lov om statlig pensjon av 1. januar 1996; lov om statsfinansiert pensjon av 1. juli 2001).

Ungarn

Pensjonsytelser på grunnlag av medlemskap i private pensjonsfond.

Østerrike

- a) Alderspensjon og herav avledet etterlattepensjon på grunnlag av en pensjonskonto i henhold til lov om alminnelig pensjon (APG) av 18. november 2004.
- b) Pliktige stønader i henhold til artikkel 41 i forbundslov av 28. desember 2001, BGBl I nr. 154 om østerrikske farmasøytters alminnelige lønnsfond (Pharmazeutische Gehaltskasse für Österreich).
- c) Alders- og førtidspensjon fra de østerrikske provinslegekamre på grunnlag av grunngaranti (grunntytelse og eventuell tilleggssytelse, eller grunnpensjon), og alle pensjonsytelser fra de østerrikske provinslegekamre på grunnlag av tilleggssytelser (tilleggspensjon eller individuell pensjon).
- d) Aldersstøtte fra det østerrikske veterinærkammerets pensjonsfond.
- e) Ytelser i samsvar med vedtektene for de østerrikske advokatforeningenes velferdsinstitusjoner, del A og B, med unntak av søknader om ytelser fra uførepensjon, enkepensjon og barnpensjon i samsvar med vedtektene for de østerrikske advokatforeningenes velferdsinstitusjoner, del A.
- f) Ytelser fra velferdsinstitusjonene under forbundskammeret for arkitekter og rådgivende ingeniører under lov om det østerrikske sivilingeniørkammer (Ziviltechnikerkammerge-setz) av 1993 og velferdsinstitusjonenes vedtekter, med unntak av ytelser på grunn av arbeidsuførhet og ytelser til etterlatte på grunnlag av disse ytelsene.
- g) Ytelser i samsvar med vedtektene til velferdsinstitusjonen under forbundskammeret for yrkesutøvende regnskapsførere og skatterådgivere i henhold til lov om østerrikske yrkesut-

øvende regnskapsførere og skatterådgivere (Wirtschaftstreuhandberufsgesetz).

Polen

Alderspensjon i samsvar med ordningen med faste ytelser.

Portugal

Tilleggspensjoner innvilget i henhold til lovdekret nr. 26/2008 av 22. februar 2008 (offentlig kapitaliseringsordning).

Slovenia

Pensjon fra den pliktige tilleggspensjonsordningen.

Slovakia

Pliktig sparing til alderspensjon.

Sverige

Alderspensjon i form av inntektspensjon og premiepensjon (kapittel 62 og 64 i sosialforsikringsloven).

Det forente kongerike

Gradert alderspensjon utbetalt i henhold til lov om nasjonal forsikring av 1965, avsnitt 36 og 37, og lov om nasjonal forsikring (Nord-Irland) av 1966, avsnitt 35 og 36.

Island

Ordning for alderstrygd.

Liechtenstein

Alders-, etterlatte- og uførepensjon fra den yrkesbaserte ordningen.

Norge

Alderspensjon under lov om folketrygd (kapittel 20) og innskuddsbasert pensjonsordning under lov om obligatorisk tjenestepensjon.

*Vedlegg IX***Ytelser og avtaler der artikkel 54 kan anvendes**

I. Ytelser nevnt i forordningens artikkel 54 nr. 2 bokstav a), der beløpet ikke avhenger av den tilbakelagte trygdetidens eller botidens lengde

Belgia

Ytelser innenfor den generelle uførhetsordningen, den særlige uførhetsordningen for gruvarbeidere og særordningen for sjøfolk i handelsflåten.

Ytelser innenfor trygdeordningen for selvstendig næringsdrivende ved arbeidsudyktighet.

Ytelser ved uførhet innenfor den oversjøiske trygdeordningen og innenfor uføreordningen for tidligere arbeidstakere i Belgisk Kongo og Rwanda-Urundi.

Danmark

Full dansk alderspensjon som oppnås etter ti års botid av personer som er tilstått pensjon senest 1. oktober 1989.

Irland

Uførepensjon av type A.

Hellas

Ytelser etter lov nr. 4169/1961 om trygdeordningen i landbruket (OGA).

Spania

Etterlattepensjon i henhold til den generelle ordningen og særordningene, med unntak av særordningen for tjenestemenn.

Frankrike

Uførepensjon i henhold til den generelle trygdeordningen eller ordningen for arbeidstakere i landbruket.

Uførepensjon til gjenlevende ektefelle i henhold til den generelle trygdeordningen eller ordningen for arbeidstakere i landbruket, når den er beregnet på grunnlag av den avdøde ektefellens uførepensjon, fastsatt i samsvar med artikkel 52 nr. 1 bokstav a).

Latvia

Uførepensjon (tredje gruppe) i henhold til artikkel 16 nr. 1 punkt 2 i lov om statlig pensjon av 1. januar 1996.

Nederland

Lov av 18. februar 1966 om uføretrygd for lønnsstakere, med senere endringer (WAO).

Lov av 24. april 1997 om uføretrygd for selvstendig næringsdrivende, med senere endringer (WAZ).

Lov av 21. desember 1995 om generell trygd for etterlatte (ANW).

Lov av 10. november 2005 om arbeid og inntekt i samsvar med arbeidsevne (WIA).

Finland

Nasjonal pensjon til personer som er født med nedsatt funksjonsevne eller får nedsatt funksjonsevne i ung alder (lov om nasjonal pensjon (568/2007)).

Nasjonal pensjon og ektefellepensjon fastsatt i samsvar med overgangsreglene og tilkjent før 1. januar 1994 (lov om gjennomføring av lov om nasjonal pensjon (569/2007)).

Tillegg til barnpensjon ved beregning av uavhengige ytelser i samsvar med lov om nasjonal pensjon (lov om nasjonal pensjon (568/2007)).

Sverige

Inntektsavhengig ytelse ved sykdom og inntektsavhengig aktivitetskompensasjon (kapittel 34 i sosialforsikringsloven).

Garantipensjon og garantert kompensasjon som erstatning for fullstendige statspensjoner i henhold til den lovgivning om statspensjon som gjaldt før 1. januar 1993, og full statspensjon som utbetalt i henhold til overgangsregler i lovgivning gjeldende fra nevnte dato.

Island

Barnetrygd i henhold til lov nr. 100/2007 om trygd, og barnetrygd i henhold til lov nr. 129/1997 om obligatorisk pensjonsforsikring og om virksomheten i pensjonsfond.

II. Ytelser nevnt i forordningens artikkel 54 nr. 2 bokstav b), der beløpet avhenger av et godskrevet tidsrom som anses tilbakelagt mellom tidspunktet da trygdetilfellet inntraff, og et senere tidspunkt

Tyskland

Uførepensjon og etterlattepensjon, der det tas hensyn til en tilleggsperiode.

Alderspensjon, der det tas hensyn til en allerede opptjent tilleggsperiode.

Spania

Alderspensjon eller pensjon på grunn av permanent nedsatt funksjonsevne (uførhet) i henhold til særordningen for tjenestemenn, som kommer inn under avdeling I i konsolidert lov om statspensjonister, dersom mottakeren var eller ble betraktet som yrkesaktiv tjenestemann da trygdetilfellet inntraff. Pensjon ved dødsfall og etterlattepensjon (til gjenlevende ektefelle, barn som har mistet en eller begge foreldre, og foreldre), som kommer inn under avdeling I i konsolidert lov om statspensjonister, dersom tjenestemannen var eller ble betraktet som yrkesaktiv da dødsfallet inntraff.

Italia

Italiensk pensjon ved full arbeidsudyktighet (inabilità).

Latvia

Etterlattepensjon beregnet på grunnlag av antatt trygdetid (artikkel 23 nr. 8 i lov om statspensjon av 1. januar 1996).

Litauen

- a) Statlig pensjon ved arbeidsudyktighet som utbetales i henhold til lov om pensjon fra den statlige sosialforsikringen.
- b) Etterlattepensjon og barnpensjon fra den statlige sosialforsikringen, beregnet på grunnlag av avdødes pensjon ved arbeidsudyktighet i henhold til lov om pensjon fra den statlige sosialforsikringen.

Luxembourg

Uføre- og etterlattepensjon.

Slovakia

a) Slovakisk uførepensjon og herav avledet etterlattepensjon.

b) –

Finland

Tjenestepensjon, der det tas hensyn til framtidige tidsrom i samsvar med nasjonal lovgivning.

Sverige

Ytelse ved sykdom og aktivitetskompensasjon i form av garantikompensasjon (kapittel 35 i sosialforsikringsloven).

Etterlattepensjon beregnet på grunnlag av godskrevne forsikringsperioder (kapittel 76–85 i sosialforsikringsloven).

Island

Uførepensjon i form av grunnpensjon, tilleggspensjon og aldersrelatert tilleggspensjon i henhold til lov nr. 100/2007 om trygd.

Uførepensjon i henhold til lov nr. 129/1997 om obligatorisk pensjonsforsikring og om virksomheten i pensjonsfond.

Norge

Norske uførepensjoner, også når de omgjøres til alderspensjon ved oppnådd pensjonsalder, og alle pensjoner (etterlatte- og alderspensjoner) som er basert på en avdød persons pensjonsopptjening

III. Avtaler nevnt i forordningens artikkel 54 nr. 2 bokstav b) i), der hensikten er å unngå at det samme godskrevne tidsrommet medregnes mer enn én gang

Trygdeavtale av 28. april 1997 mellom Republikken Finland og Forbundsrepublikken Tyskland.

Trygdeavtale av 10. november 2000 mellom Republikken Finland og Storhertugdømmet Luxembourg.

Nordisk konvensjon om trygd av 18. august 2003.

*Vedlegg X***Særlige, ikke-avgiftsbaserte kontantytelser
(Artikkel 70 nr. 2 bokstav c)***Belgia*

- a) Inntektserstatningsstønad (lov av 27. februar 1987).
- b) Garantert inntekt til eldre (lov av 22. mars 2001).

Bulgaria

Sosialpensjon for eldre (artikkel 89 i trygdeløven).

Tsjekkia

Sosiale ytelser (lov om offentlige trygdeorganer nr. 117/1995 Sb.).

Danmark

Bostøtte til pensjonister (lov om individuell boligstøtte, konsolidert ved lov nr. 204 av 29. mars 1995).

Tyskland

- a) Grunnleggende minsteinntekt for eldre og personer med redusert inntektsevne i henhold til kapittel 4 i bok XII i Sozialgesetzbuch.
- b) Ytelser til dekning av levekostnader i henhold til grunngarantien for arbeidssøkere med mindre, med hensyn til disse ytelser, vilkårene for rett til et midlertidig tillegg som omfatter bekreftelse på mottak av ytelser ved arbeidsløshet (artikkel 24 nr. 1 i Sozialgesetzbuch II) er oppfylt.

Estland

- a) Uførestønad for voksne (lov om sosialstønad til uføre av 27. januar 1999).
- b) Statlige ytelser ved arbeidsløshet (lov av 29. september 2005 om arbeidsmarkedstjenester og arbeidsmarkedsstøtte).

Irland

- a) Støtte til arbeidssøkere (lov om trygd og velferd 2005 (konsolidert), tredje del, kapittel 2).
- b) Statlig pensjon (ikke-avgiftsbasert) (lov om trygd og velferd 2005 (konsolidert), tredje del, kapittel 4).

- c) Enkepensjon (ikke-avgiftsbasert) og enke-mannspensjon (ikke-avgiftsbasert) (lov om trygd og velferd 2005 (konsolidert), tredje del, kapittel 6).
- d) Ytelser til uføre (lov om trygd og velferd 2005 (konsolidert), tredje del, kapittel 10).
- e) Transportstønad (lov om helse av 1970, artikkel 61).
- f) Stønad til blinde (lov om trygd og velferd 2005 (konsolidert), tredje del, kapittel 5).

Hellas

Særlige ytelser til eldre (lov nr. 1296/82).

Spania

- a) Garantert minsteinntekt (lov nr. 13/82 av 7. april 1982).
- b) Kontantytelser til eldre og uføre som er arbeidsudyktige (kongelig dekret nr. 2620/81 av 24. juli 1981).
- c) i) Ikke-avgiftsbasert uførepensjon og pensjon ved arbeidsopphør som fastsatt i artikkel 38 nr. 1 i den konsoliderte utgaven av den alminnelige loven om trygd, godkjent ved kongelig dekret nr. 1/1994 av 20. juni 1994, og
 - ii) tilleggssytelser til ovennevnte pensjoner, i samsvar med lovgivningen i de autonome regionene, der slike tilleggssytelser sikrer en minste inntekt til opphold idet det tas hensyn til den økonomiske og sosiale situasjonen i de berørte autonome regioner.
- d) Ytelser til fremme av mobilitet og til kompensasjon av transportkostnader (lov nr. 13/1982 av 7. april 1982).

Frankrike

- a) Tilleggssytelser fra
 - i) det særlige fondet for uføre, og
 - ii) solidaritetsfondet for eldre med hensyn til ervervede rettigheter (lov av 30. juni 1956, kodifisert i bok VIII i trygdeløven).
- b) Ytelser til voksne uføre (lov av 30. juni 1975, kodifisert i bok VIII i trygdeløven).
- c) Særlig ytelse (lov av 10. juli 1952, kodifisert i bok VIII i trygdeløven) med hensyn til ervervede rettigheter.
- d) Solidaritetsytelser til eldre (forordning av 24. juni 2004, kodifisert i bok VIII i trygdeløven) fra 1. januar 2006.

Italia

- a) Sosialpensjon til ubemidlede statsborgere (lov nr. 153 av 30. april 1969).
- b) Pensjoner og ytelser til sivile uføre og funksjonshemmede (lov nr. 118 av 30. mars 1971, nr. 18 av 11. februar 1980 og nr. 508 av 23. november 1988).
- c) Pensjoner og ytelser til døvstumme (lov nr. 381 av 26. mai 1970 og nr. 508 av 23. november 1988).
- d) Pensjoner og ytelser til sivile blinde (lov nr. 382 av 27. mai 1970 og nr. 508 av 23. november 1988).
- e) Tillegg til minstepensjonen (lov nr. 218 av 4. april 1952, nr. 638 av 11. november 1983 og nr. 407 av 29. desember 1990).
- f) Tillegg til uførestønad (lov nr. 222 av 12. juni 1984).
- g) Sosiale ytelser (lov nr. 335 av 8. august 1995).
- h) Forhøyet sosialtilskudd (artikkel 1 nr. 1 og 12 i lov nr. 544 av 29. desember 1988, med senere endringer).

Kypros

- a) Sosialpensjon (lov om sosialpensjon av 1995 (lov 25(I)/95), med endringer).
- b) Ytelser til svært bevegelseshemmede personer (ministerrådets beslutning nr. 38210 av 16. oktober 1992, nr. 41370 av 1. august 1994, nr. 46183 av 11. juni 1997 og nr. 53675 av 16. mai 2001).
- c) Særlig ytelse til blinde (lov om særlige ytelser av 1996 (lov 77(I)/96), med endringer).

Latvia

- a) Statlig sosialforsikringsstønad (lov om statlige sosialstønader av 1. januar 2003).
- b) Ytelser som kompensasjon for transportutgifter for funksjonshemmede med bevegelseshemming (lov om statlige sosialstønader av 1. januar 2003).

Litauen

- a) Sosialpensjon (lov av 2005 om statlige sosiale ytelser, artikkel 5).
- b) Stønadsutbetaling (lov av 2005 om statlige sosiale ytelser, artikkel 15).
- c) Transportgodtgjøring for funksjonshemmede med mobilitetsproblemer (lov av 2000 om transportgodtgjøring, artikkel 7).

Luxembourg

Inntektsstøtte for alvorlig funksjonshemmede (artikkel 1 nr. 2 i lov av 12. september 2003), med unntak for personer som er anerkjente som funksjonshemmede arbeidstakere og ansatt på det åpne arbeidsmarkedet eller i et vernet miljø.

Ungarn

- a) Livrente ved uførhet (ministerrådets dekret nr. 83/1987 (XII 27) om livrente ved uførhet).
- b) Ikke-avgiftsbasert pensjonsytelser (lov III av 1993 om trygdeadministrasjon og trygdeytelser).
- c) Transportstønad (regjeringsdekret nr. 164/1995 (XII 27) om transportytelser for personer med alvorlig fysisk funksjonshemming).

Malta

- a) Tilleggsstønad (avsnitt 73 i trygdeloven (kap. 318) 1987);
- b) Alderspensjon (trygdeloven (kap. 318) 1987).

Nederland

- a) Lov om støtte til arbeid og sysselsetting for unge funksjonshemmede av 24. april 1997 (Wet Wajong).
- b) Lov om tilleggsytelser av 6. november 1986 (TW).

Østerrike

Kompensasjonstillegg (forbundslov av 9. september 1955 om alminnelig trygdeordning – ASVG, forbundslov av 11. oktober 1978 om trygdeordning for selvstendig næringsdrivende beskjeftiget i handelssektoren – GSVG, og forbundslov av 11. oktober 1978 om trygdeordning for selvstendig næringsdrivende gårdbrukere – BSVG).

Polen

Sosialpensjon (lov av 27. juni 2003 om sosialpensjon).

Portugal

- a) Ikke-avgiftsbasert statlig alderspensjon og uførepensjon (lovdekret nr. 464/80 av 13. oktober 1980).
- b) Ikke-avgiftsbasert enkepensjon (forordning nr. 52/81 av 11. november 1981).

- c) Solidaritetstillegg til eldre (lovdekret nr. 232/2005 av 29. desember 2005, endret ved lovdekret nr. 236/2006 av 11. desember 2006).

Slovenia

- a) Statlig pensjon (lov om pensjons- og uføreforsikring av 23. desember 1999).
 b) Inntektsstøtte for pensjonister (lov om pensjons- og uføreforsikring av 23. desember 1999).
 c) Underholdsbidrag (lov om pensjons- og uføreforsikring av 23. desember 1999).

Slovakia

- a) Justering av pensjoner som utgjør eneste inntektskilde, som er foretatt før 1. januar 2004.
 b) Sosialpensjon som er tilkjent før 1. januar 2004.

Finland

- a) Bostøtte til pensjonister (lov om bostøtte til pensjonister (571/2007)).
 b) Arbeidsmarkedsstønad (lov om ytelser ved arbeidsløshet (1290/2002)).
 c) Særlig støtte til innvandrere (lov om særlig støtte til innvandrere (1192/2002)).

Sverige

- a) Bostøtte til personer som mottar en pensjon (lov 2001: 761).
 b) Økonomisk støtte til eldre (lov 2001: 853).

Det forente kongerike

- a) Statlig pensjonstillegg (lov om statlig pensjonstillegg av 2002 og lov om statlig pensjonstillegg (Nord-Irland) av 2002).
 b) Inntektsbasert støtte til arbeidssøkere (lov om arbeidssøkere av 1995 og forordning om arbeidssøkere (Nord-Irland) av 1995).
 c) –
 d) Stønad til livsopphold for uføre, transportstøtte (lov om trygdeavgifter og -ytelser av 1992, og lov om trygdeavgifter og -ytelser (Nord-Irland) av 1992).
 e) Inntektsbasert sysselsettingsbidrag og støttebidrag (lov om velferdsreform av 2007 og lov om velferdsreform (Nord-Irland) av 2007).

Liechtenstein

- a) Stønad til blinde (lov av 17. desember 1970 om stønad til blinde, med senere endringer).
 b) Svangerskaps- og fødselsstønad (lov av 25. november 1981 om svangerskaps- og fødselsstønad).
 c) Tilleggsytelser til alders-, etterlatte- og uføretrygd (lov av 10. desember 1965 om tilleggsytelser til alders-, etterlatte- og uføretrygd, med senere endringer).

Norge

- a) Garantert minste tilleggspensjon under lov om folketrygd til personer som er født uføre eller er blitt uføre i ung alder.
 b) Særlige ytelser i henhold til lov av 29. april 2005 nr. 21 om supplerande stønad til personar med kort butid i Noreg.

Vedlegg XI

Særlige bestemmelser om anvendelsen av medlemsstatenes lovgivning (Artikkel 51 nr. 3, artikkel 56 nr. 1 og artikkel 83)

Bulgaria

Artikkel 33 nr. 1 i den bulgarske lov om syketrygd får anvendelse på alle personer som Bulgaria er kompetent medlemsstat for i henhold til avdeling III kapittel 1 i denne forordning.

Tsjekkia

Ved definering av familiemedlemmer i henhold til artikkel 1 bokstav i), omfatter «ektefelle» også registrerte partnere som definert i tsjekkisk lov nr. 115/2006 Coll. om registrert partnerskap.

Danmark

1. a) Ved beregning av pensjonen i henhold til «lov om social pension» skal tidsrom som arbeidstaker eller selvstendig næringsdrivende som er tilbakelagt etter dansk lovgivning av en grensarbeider eller en arbeider som har reist til Danmark for å utføre sesongarbeid, anses som botid tilbakelagt i Danmark av den etterlatte ektefellen forutsatt at ektefellene i denne tiden var gift med hverandre og ikke var separert eller levde atskilt på grunn av uoverensstemmelser, og forutsatt at den etterlatte ektefellen i dette tidsrommet var bosatt i en

- annen medlemsstats territorium. I dette nummer menes med «sesongarbeid» arbeid som, fordi det avhenger av årstidene, automatisk gjentas hvert år.
- b) Ved beregning av pensjonen i henhold til «lov om social pension» skal tidsrom som arbeidstaker eller selvstendig næringsdrivende som er tilbakelagt etter dansk lovgivning før 1. januar 1984, av en person som ikke omfattes av nr. 1 bokstav a), anses som botid tilbakelagt i Danmark av den etterlatte ektefellen forutsatt at ektefellene i denne tiden var gift med hverandre og ikke var separert eller levde atskilt på grunn av uoverensstemmelser, og forutsatt at den etterlatte ektefellen i dette tidsrommet var bosatt på en annen medlemsstats territorium.
- c) Tidsrom som skal medregnes i henhold til bokstav a) og b), skal ikke tas hensyn til dersom de sammenfaller med tidsrom som medregnes i beregningen av pensjon som skal utbetales til den berørte person i henhold til en annen medlemsstats lovgivning om pliktig trygd, eller de sammenfaller med tidsrom da den berørte person mottok en pensjon i henhold til slik lovgivning. Disse tidsrommene skal imidlertid tas hensyn til dersom det årlige beløpet for nevnte pensjon er mindre enn halvparten av grunnbeløpet for sosialpensjonen.
2. a) Uten hensyn til bestemmelsene i artikkel 6 i denne forordning har personer som ikke har hatt inntektsgivende arbeid i en eller flere medlemsstater, rett til en dansk sosialpensjon bare dersom de har vært fast bosatt i Danmark i minst tre år, idet det tas hensyn til de aldersgrenser som er fastsatt i dansk lovgivning. Med forbehold for artikkel 4 i denne forordning får artikkel 7 ikke anvendelse på en dansk sosialpensjon som slike personer har ervervet rett til.
- b) Ovennevnte bestemmelser får ikke anvendelse på rett til dansk sosialpensjon for familiemedlemmer til personer som har eller har hatt inntektsgivende arbeid i Danmark, eller for studenter eller medlemmer av deres familier.
3. Den midlertidige ytelsen til arbeidsløse personer som er omfattet av ordningen med fleksibelt arbeid (ledighedsydelse) (lov nr. 455 av 10. juni 1997), omfattes av avdeling III kapittel 6 i denne forordning. Når det gjelder arbeidsløse personer som reiser til en annen medlemsstat, skal artikkel 64 og 65 få anvendelse

når denne medlemsstat har lignende sysselsettingsordninger for samme personkategori.

4. Når mottakeren av en dansk sosialpensjon også har rett til etterlattepensjon fra en annen medlemsstat, skal disse pensjonene ved anvendelsen av dansk lovgivning anses som ytelser av samme art i henhold til artikkel 53 nr. 1 i denne forordning, forutsatt at vedkommende hvis trygdetid eller botid danner grunnlag for beregningen av etterlattepensjon, også hadde ervervet rett til en dansk sosialpensjon.

Tyskland

1. Uten hensyn til artikkel 5 bokstav a) i denne forordning og artikkel 5 nr. 4 punkt 1 i Sozialgesetzbuch VI (bok VI i Sozialgesetzbuch), kan en person som mottar full alderspensjon i henhold til en annen medlemsstats lovgivning, anmode om å bli pliktig medlem i den tyske pensjonstrygdeordningen.
2. Uten hensyn til artikkel 5 bokstav a) i denne forordning og artikkel 7 i Sozialgesetzbuch VI (bok VI i Sozialgesetzbuch) kan en person som har pliktig trygd i en annen medlemsstat eller mottar alderspensjon i henhold til en annen medlemsstats lovgivning, bli medlem av den frivillige trygdeordningen i Tyskland.
3. Ved tildeling av kontantytelser i henhold til § 47 nr. 1) i SGB V, § 47 nr. 1 i SGB VII og § 200 nr. 2 i Reichsversicherungsordnung til medlemmer i trygdeordningen som bor i en annen medlemsstat, beregner de tyske trygdeordningene nettolønnen, som anvendes for å beregne ytelser, som om medlemmet av trygdeordningen bodde i Tyskland, med mindre medlemmet av trygdeordningen anmoder om en vurdering på grunnlag av den nettolønnen vedkommende faktisk mottar.
4. Borgere fra andre medlemsstater som har sitt bosted eller sin vanlige bopel utenfor Tyskland, og som oppfyller de allmenne vilkårene i den tyske pensjonstrygdeordningen, kan betale frivillige avgifter bare dersom de på et tidligere tidspunkt har hatt frivillig eller pliktig medlemskap i den tyske pensjonstrygdeordningen; dette gjelder også for statsløse personer og flyktninger som har sitt bosted eller sin vanlige bopel i en annen medlemsstat.
5. Det faste godskrevne tidsrommet (pauschale Anrechnungszeit) i henhold til artikkel 253 i Sozialgesetzbuch VI (bok VI i Sozialgesetzbuch) skal fastsettes bare på grunnlag av tidsrom med tysk trygd.

6. I tilfeller der den tyske pensjonslovgivningen som var gjeldende 31. desember 1991, får anvendelse ved omregningen av en pensjon, får bare tysk lovgivning anvendelse ved beregning av erstatningsperioder (Ersatzzeiten).
7. Den tyske lovgivningen om yrkesskader og yrkessykdom som det ytes kompensasjon for i henhold til lov om utenlandske pensjoner og om ytelser for trygdetid som kan godskrives i henhold til lov om utenlandske pensjoner i territoriene nevnt i punkt 1(2)(3) i lov om flyktninger og fordrevne personer (Bundesvertriebenengesetz), får fortsatt anvendelse innenfor denne forordnings virkeområde, uten hensyn til bestemmelsene i nr. 2 i lov om utenlandske pensjoner (Fremdrentengesetz).
8. Ved beregning av det teoretiske beløpet i henhold til artikkel 52 nr. 1 bokstav b) ii) i denne forordning, i pensjonsordninger for frie yrker, skal den kompetente institusjon for hvert trygdeår som er tilbakelagt i henhold til en annen medlemsstats lovgivning, som grunnlag anvende den gjennomsnittlige årlige pensjonsrett som er ervervet i det tidsrom den berørte person har vært medlem av den kompetente institusjon gjennom betaling av avgifter.

Estland

Ved beregning av ytelse ved foreldrepermisjon skal ansettelsestidene i andre medlemsstater enn Estland anses å bygge på samme gjennomsnittsbetaling for sosiale avgifter som den som er betalt i løpet av ansettelsesperiodene i Estland, som de slås sammen med. Dersom personen i løpet av referanseåret har vært ansatt bare i andre medlemsstater, skal beregningen av ytelsen anses å bygge på gjennomsnittlige sosiale avgifter betalt i Estland mellom referanseåret og fødselspermisjonen.

Irland

1. Uten hensyn til artikkel 21 nr. 2 og artikkel 62 i denne forordning skal et medlem i trygdeordningen ved beregning av den foreskrevne antatte ukeseinntekten med sikte på tildeling av ytelser ved sykdom eller arbeidsløshet i henhold til irsk lovgivning, tildeles et beløp som tilsvarer gjennomsnittlig ukelønn for arbeidstakere i det relevante fastsatte året for hver uke med virksomhet som arbeidstaker i henhold til en annen medlemsstats lovgivning i det fastsatte året.

2. Når artikkel 46 i denne forordning får anvendelse, skal Irland, dersom den berørte person blir arbeidsudyktig med påfølgende uførhet mens vedkommende er omfattet av en annen medlemsstats lovgivning, ved anvendelsen av avsnitt 118 nr. 1 bokstav a) i lov om trygd og velferd 2005, medregne alle tidsrom der den berørte personen i forbindelse med uførheten som etterfulgte arbeidsudyktigheten, ville blitt ansett som arbeidsudyktig i henhold til irsk lovgivning.

Hellas

1. Lov nr. 1469/84 om frivillig tilslutning til pensjonstrygdeordningen for greske borgere og utenlandske borgere av gresk opprinnelse får anvendelse på borgere av andre medlemsstater, statsløse personer og flyktninger dersom de berørte personer uavhengig av deres bosted eller oppholdssted på et tidligere tidspunkt har vært pliktig eller frivillig medlem i den greske pensjonstrygdeordningen.
2. Uten hensyn til artikkel 5 bokstav a) i denne forordning og artikkel 34 i lov 1140/1981 kan en person som mottar en pensjon i forbindelse med yrkesskade eller yrkessykdom i henhold til en annen medlemsstats lovgivning, anmode om å bli pliktig trygdet i henhold til lovgivningen som anvendes av Organisasjonen for landbruksforsikring (OGA), forutsatt at vedkommende utøver en virksomhet som omfattes av denne lovgivningens virkeområde.

Spania

1. Ved anvendelsen av artikkel 52 nr. 1 bokstav b) i) i denne forordning skal de årene som arbeidstakeren mangler for å nå den pensjonsalder eller pliktige pensjonsalder som er fastsatt i artikkel 31 nr. 4 i den konsoliderte utgaven av lov om mottakere av statspensjon (Ley de Clases Pasivas del Estado), medregnes som faktiske år i statlig tjeneste bare dersom mottakeren på det tidspunkt da hendelsen som utløser uføre- eller etterlattepensjon inntraff, var omfattet av den spanske særordningen for tjenestemenn eller utøvde en virksomhet som var omfattet av ordningen, eller dersom mottakeren på tidspunktet for hendelsen som utløser pensjonene, utøvde en virksomhet som ville ha krevd at den berørte person var omfattet av den statlige særordningen for tjenestemenn, de væpnede styrker eller rettsvese-

net, dersom virksomheten var blitt utøvd i Spania.

2. a) I henhold til artikkel 56 nr. 1 bokstav c) i denne forordning skal beregningen av den teoretiske spanske ytelsen foretas på grunnlag av de faktiske avgifter personen har betalt i årene umiddelbart før den siste avgiften til den spanske trygdeordningen. Når det ved beregning av grunnbeløpet for pensjonen må tas hensyn til trygdetid og/eller botid i henhold til andre medlemsstaters lovgivning, skal det avgiftsgrunnlaget i Spania som i tid ligger nærmest referanseperiodene, anvendes for ovennevnte tidsrom, idet det tas hensyn til detaljprisindexens utvikling.
- b) Det beregnede pensjonsbeløpet skal økes med det beløp for forhøyelser og oppskrivninger som for hvert etterfølgende år beregnes for pensjoner av samme art.
3. Tidsrom tilbakelagt i andre medlemsstater som må medregnes i særordningen for tjenestemenn, de væpnede styrker og rettsvesenet, skal ved anvendelse av artikkel 56 i denne forordning behandles på samme måte som de tidsrom som ligger nærmest den tiden som er tilbakelagt som tjenestemann i Spania.
4. Tilleggsbeløpene på grunnlag av alder, nevnt i annen overgangsbestemmelse i den alminnelige loven om trygd, skal få anvendelse på alle som er berettiget til ytelse i henhold til denne forordning, og som det før 1. januar 1967 er innbetalt avgift for i henhold til spansk lovgivning; det skal ved anvendelse av artikkel 5 i denne forordning ikke være mulig å behandle trygdetid som er tilkjent i en annen medlemsstat før ovennevnte dato, på samme måte som avgift betalt i Spania, bare for disse formål. Datoen som tilsvarende 1. januar 1967, skal være 1. august 1970 for særordningen for sjøfolk og 1. april 1969 for den særlige trygdeordningen for kullgruvearbeidere.

Frankrike

1. –
2. For personer som mottar naturalytelser i Frankrike i henhold til artikkel 17, 24 eller 26 i denne forordning, og som er bosatt i de franske regionene Haut-Rhin, Bas-Rhin eller Moselle, omfatter naturalytelser gitt på vegne av den institusjon i en annen medlemsstat som har ansvar for å dekke deres kostnader, ytelse gitt gjennom både den allmenne syketrygd-

ordningen og den lokale pliktige supplerende syketrygdordningen i Alsace-Moselle.

3. Ved anvendelse av avdeling III kapittel 5 i denne forordning skal den franske lovgivning som får anvendelse på arbeidstakere eller selvstendig næringsdrivende, omfatte både den eller de alminnelige alderspensjonsordningene og den eller de supplerende pensjonsordningene som vedkommende har vært omfattet av.

Kypros

Ved anvendelse av bestemmelsene i artikkel 6, 51 og 61 i denne forordning skal det for hvert tidsrom fra og med 6. oktober 1980 fastsettes en trygdeuke i henhold til kypriotisk lovgivning ved at den samlede trygdepliktige inntekten for det relevante tidsrommet divideres med det trygdepliktige grunnbeløpet per uke som er fastsatt for det relevante avgiftsåret, forutsatt at antall uker som fastsettes på denne måten, ikke overstiger antall kalenderuker i det relevante tidsrommet.

Malta

Særlige bestemmelser for tjenestemenn

- a) Ved anvendelse av artikkel 49 og 60 i denne forordning skal personer ansatt i henhold til lov om Maltas væpnede styrker (kapittel 220 i Maltas lover), politiloven (kapittel 164 i Maltas lover) og fengselsloven (kapittel 260 i Maltas lover) behandles som tjenestemenn.
- b) Pensjoner som skal utbetales i henhold til ovennevnte lover og bestemmelsene om pensjon (kapittel 93 i Maltas lover), skal ved anvendelse av artikkel 1 bokstav e) i forordningen anses som «særordninger for tjenestemenn».

Nederland

1. Syketrygd
 - a) Når det gjelder retten til naturalytelser i henhold til nederlandsk lovgivning, menes med personer med rett til naturalytelser i forbindelse med gjennomføringen av kapittel 1 og 2 i avdeling III i denne forordning
 - i) personer som i henhold til artikkel 2 i Zorgverzekeringswet (syketrygdloven) er forpliktet til å tegne forsikring hos en helseforsikrer, og
 - ii) forutsatt at de ikke omfattes av i), familiemedlemmer av militært personell i aktiv tjeneste som er bosatt i en annen

- medlemsstat, og personer som er bosatt i en annen medlemsstat, og som i henhold til denne forordning har rett til helsetjenester i bostedsstaten som dekkes av Nederland.
- b) Personene nevnt i nr. 1 bokstav a) i) skal, i samsvar med bestemmelsene i Zorgverzekeringswet (syketrygdloven), tegne forsikring hos en helseforsikrer, og personene nevnt i nr. 1 bokstav a) ii) skal registrere seg hos College voor zorgverzekeringswet (syketrygdrådet).
- c) Bestemmelsene i Zorgverzekeringswet (syketrygdloven) og Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (den alminnelige lov om særlige utgifter ved sykdom) om ansvar for betaling av avgift, får anvendelse på personene nevnt under bokstav a) og medlemmer av deres familier. Når det gjelder familiemedlemmer, skal avgiftene betales av den person som retten til helsetjenester er avledet fra, med unntak av familiemedlemmer av militært personell som er bosatt i en annen medlemsstat, som skal betale avgiftene direkte.
- d) Bestemmelsene i Zorgverzekeringswet (syketrygdloven) om sen forsikringstegning gjelder tilsvarende i tilfelle sen registrering hos College voor zorgverzekeringswet (syketrygdrådet) for personene nevnt i nr. 1 bokstav a) ii).
- e) Personer med rett til naturalytelser i henhold til lovgivningen i en annen medlemsstat enn Nederland som er bosatt i Nederland eller oppholder seg midlertidig i Nederland, har rett til naturalytelser i samsvar med den politen som institusjonen på bostedet eller oppholdsstedet tilbyr til forsikrede personer i Nederland, idet det tas hensyn til artikkel 11 nr. 1, 2 og 3 og artikkel 19 nr. 1 i Zorgverzekeringswet (syketrygdloven), samt til naturalytelser i henhold til Algemene wet bijzondere ziektekosten (den alminnelige lov om særlige utgifter ved sykdom).
- f) Ved anvendelse av artikkel 23–30 i denne forordning skal følgende ytelser (i tillegg til pensjonene som omfattes av avdeling III kapittel 4 og 5 i denne forordning) behandles som pensjoner i henhold til nederlandsk lovgivning:
- pensjoner tilkjent i henhold til lov av 6. januar 1966 om pensjoner for tjenestemenn og deres etterlatte (Algemene burgerlijke pensioenwet) (Nederlands lov om tjenestepensjon),
 - pensjoner tilkjent i henhold til lov av 6. oktober 1966 om pensjoner for militært personell og deres etterlatte (Algemene militaire pensioenwet) (lov om militærpensjon),
 - ytelser ved arbeidsudyktighet tilkjent i henhold til lov av 7. juni 1972 om ytelser ved arbeidsudyktighet for militært personell (Wetarbeidsongeschiktheidsvoorziening militairen) (lov om militært personells arbeidsudyktighet),
 - pensjoner tilkjent i henhold til lov av 15. februar 1967 om pensjoner for arbeidstakere i Nederlands jernbaneselskap (NV Nederlandse Spoorwegen) og deres etterlatte (Spoorwegpensioenwet) (lov om jernbanepensjon),
 - pensjoner tilkjent i henhold til Reglement Dienstvoorwaarden Nederlandse Spoorwegen (vedtekter for ansettelsesvilkår for Nederlands jernbaneselskap),
 - ytelser tilkjent personer som pensjoneres før de har nådd pensjonsalderen på 65 år i henhold til en pensjonsordning med sikte på å forsørge tidligere arbeidstakere i alderdommen, eller ytelser som gis ved tidlig tilbaketrekning fra arbeidsmarkedet i henhold til en ordning opprettet av staten eller ved en kollektiv avtale for personer over 55 år,
 - ytelser tilkjent militært personale og tjenestemenn i henhold til en ordning som gjelder ved oppsigelse, pensjonering og førtidspensjonering.
- g) –
- h) Ved anvendelse av artikkel 18 nr. 1 i denne forordning skal de personer som er nevnt i punkt 1 bokstav a) ii) i dette vedlegg, og som oppholder seg midlertidig i Nederland, ha rett til naturalytelser i samsvar med den politen som institusjonen på oppholdsstedet tilbyr til medlemmer av trygdeordningen i Nederland, idet det tas hensyn til artikkel 11 nr. 1, 2 og 3 og artikkel 19 nr. 1 i Zorgverzekeringswet (syketrygdloven), samt til naturalytelser i henhold til Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (den alminnelige lov om særlige utgifter ved sykdom).
2. Anvendelse av Algemene Ouderdomswet (AOW) (lov om generell alderspensjon)

- a) Reduksjonen nevnt i artikkel 13 nr. 1 i Algemene Ouderdomswet (AOW) (lov om generell alderspensjon) får ikke anvendelse på kalenderår før 1. januar 1957 dersom en mottaker som ikke oppfyller vilkårene for å få slike år behandlet som trygdetid
- var bosatt i Nederland da vedkommende var mellom 15 og 65 år gammel, eller
 - var bosatt i en annen medlemsstat mens vedkommende arbeidet i Nederland for en arbeidsgiver som drev virksomhet i Nederland, eller
 - arbeidet i en annen medlemsstat i tidsrom som anses som trygdetid i henhold til nederlandsk trygdeordning.

Som unntak fra artikkel 7 i AOW skal personer som bare har vært bosatt eller arbeidet i Nederland i samsvar med ovennevnte vilkår før 1. januar 1957, også anses å ha rett til pensjon.

- b) Reduksjonen nevnt i artikkel 13 nr. 1 i AOW får ikke anvendelse på kalenderår før 2. august 1989 da en person som er eller var gift, da vedkommende var mellom 15 og 65 år gammel, ikke var trygdet i henhold til nevnte lovgivning mens vedkommende var bosatt i en annen medlemsstat enn Nederland, dersom disse kalenderårene sammenfaller med trygdetid tilbakelagt av vedkommendes ektefelle i henhold til nevnte lovgivning, eller med kalenderår som skal medregnes i henhold til nr. 2 bokstav a), forutsatt at paret var gift med hverandre i disse tidsrommene.

Som unntak fra artikkel 7 i AOW skal en slik person anses å ha rett til pensjon.

- c) Reduksjonen nevnt i artikkel 13 nr. 2 i AOW får ikke anvendelse på kalenderår før 1. januar 1957 dersom en pensjonists ektefelle som ikke oppfyller vilkårene for å få slike år behandlet som trygdetid
- var bosatt i Nederland da vedkommende var mellom 15 og 65 år gammel, eller
 - var bosatt i en annen medlemsstat mens vedkommende arbeidet i Nederland for en arbeidsgiver som drev virksomhet i Nederland, eller
 - arbeidet i en annen medlemsstat i tidsrom som anses som trygdetid i henhold til nederlandsk trygdeordning.
- d) Reduksjonen nevnt i artikkel 13 nr. 2 i AOW får ikke anvendelse på kalenderår før 2. august 1989 da en pensjonists ektefelle, i en alder mellom 15 og 65 år, mens han/hun

var bosatt i en annen medlemsstat enn Nederland, ikke var trygdet i henhold til ovennevnte lovgivning, dersom disse kalenderårene sammenfaller med trygdetid tilbakelagt av pensjonisten i henhold til nevnte lovgivning, eller med kalenderår som skal medregnes i henhold til nr. 2 bokstav a), forutsatt at paret var gift med hverandre i disse tidsrommene.

- e) Nr. 2 bokstav a), b), c) og d) får ikke anvendelse på tidsrom som sammenfaller med
- tidsrom som kan tas med ved beregningen av pensjonsrettigheter i henhold til alderspensjonslovgivningen i en annen medlemsstat enn Nederland, eller
 - tidsrom da den berørte person har mottatt alderspensjon i henhold til slik lovgivning.

Tidsrom med frivillig trygd i en annen medlemsstats ordning skal ikke tas hensyn til ved anvendelse av denne bestemmelsen.

- f) Nr. 2 bokstav a), b), c) og d) får anvendelse bare dersom den berørte person har vært bosatt i en eller flere medlemsstater i seks år etter at vedkommende fylte 59, og bare for den tiden vedkommende er bosatt i en av disse medlemsstatene.
- g) Som unntak fra kapittel IV i AOW skal en person som er bosatt i en annen medlemsstat enn Nederland og hvis ektefelle omfattes av pliktig trygd i henhold til den lovgivningen, ha rett til å tegne frivillig trygd i henhold til den lovgivningen for tidsrom der ektefellen er pliktig trygdet.

Denne retten skal ikke opphøre å gjelde dersom ektefellens pliktige trygd opphører som følge av at vedkommende dør, og dersom den etterlatte bare mottar pensjon i henhold til lov om generell trygd for etterlatte (Algemene nabestaandenwet).

Under alle omstendigheter opphører retten til å tegne frivillig trygd den dag personen fyller 65 år.

Avgiften som skal betales til frivillig trygd, skal fastsettes i samsvar med bestemmelsene om fastsettelse av avgift til frivillig trygd i henhold til AOW. Dersom den frivillige trygden følger etter en trygdetid som nevnt i nr. 2 bokstav b), skal imidlertid avgiften fastsettes i samsvar med bestemmelsene om fastsettelse av avgift til pliktig trygd i henhold til AOW, idet inntekten som skal tas med i beregningen, i dette tilfelle anses å være mottatt i Nederland.

- h) Retten nevnt i nr. 2 bokstav g) skal ikke gis til personer som er trygdet i henhold til en annen medlemsstats lovgivning om pensjons- eller etterlatteytelser.
- i) Enhver som ønsker å tegne frivillig trygd i henhold til nr. 2 bokstav g), skal søke om dette til sosialforsikringsbanken (Sociale Verzekeringsbank) senest ett år etter det tidspunkt da vilkårene for tegning av trygd er oppfylt.
3. Anvendelse av lov om generell trygd for etterlatte (Algemene nabestaandenwet (ANW))
- a) Når den etterlatte ektefellen har rett til etterlattepensjon i henhold til lov om generell trygd for etterlatte (Algemene Nabestaandenwet, (ANW)) i henhold til artikkel 51 nr. 3 i denne forordning, skal denne pensjonen beregnes i samsvar med artikkel 52 nr. 1 bokstav b) i denne forordning.
- Ved anvendelse av disse bestemmelsene skal også trygdetid før 1. oktober 1959 anses som trygdetid tilbakelagt i henhold til nederlandsk lovgivning dersom den trygdede i disse tidsrommene, etter fylte 15 år
- var bosatt i Nederland, eller
 - var bosatt i en annen medlemsstat mens vedkommende arbeidet i Nederland for en arbeidsgiver som drev virksomhet i Nederland, eller
 - arbeidet i en annen medlemsstat i tidsrom som anses som trygdetid i henhold til nederlandsk trygdeordning.
- b) Det skal ikke tas hensyn til tidsrom som tas i betraktning i henhold til nr. 3 bokstav a) dersom de sammenfaller med tidsrom med pliktig trygd tilbakelagt i henhold til en annen medlemsstats lovgivning om etterlattepensjon.
- c) Ved anvendelse av artikkel 52 nr. 1 bokstav b) i denne forordning skal bare trygdetid tilbakelagt i henhold til nederlandsk lovgivning etter fylte 15 år, regnes som trygdetid.
- d) Som unntak fra artikkel 63a nr. 1 i ANW skal en person som er bosatt i en annen medlemsstat enn Nederland, og hvis ektefelle er pliktig trygdet i henhold til ANW, ha rett til å tegne frivillig trygd i henhold til ovennevnte lovgivning, forutsatt at denne trygden allerede har begynt å gjelde på det tidspunkt denne forordningen trer i kraft, men bare for tidsrom der ektefellen er pliktig trygdet.
- Denne retten skal opphøre fra det tidspunkt ektefellens pliktige trygd i henhold til ANW opphører, med mindre ektefellens pliktige trygd opphører som følge av dennes død og den etterlatte bare mottar pensjon i henhold til ANW.
- Under alle omstendigheter opphører retten til å tegne frivillig trygd den dag personen fyller 65 år.
- Avgiften som skal betales til frivillig trygd, skal fastsettes i samsvar med bestemmelsene om fastsettelse av avgift til frivillig trygd i henhold til ANW. Dersom den frivillige trygden følger etter en trygdetid som nevnt i nr. 2 bokstav b), skal imidlertid avgiften fastsettes i samsvar med bestemmelsene om fastsettelse av avgift til pliktig trygd i henhold til ANW, idet inntekten som skal tas med i beregningen, i dette tilfelle anses å være mottatt i Nederland.
4. Anvendelse av nederlandsk lovgivning om arbeidsudyktighet
- a) Dersom den berørte person i henhold til artikkel 51 nr. 3 i denne forordning har rett til en nederlandsk ytelse ved uførhet, skal beløpet nevnt i artikkel 52 nr. 1 bokstav b) i denne forordning ved beregningen av ytelsen fastsettes
- i) dersom personen før arbeidsudyktigheten inntraff, sist har vært i arbeid som arbeidstaker i henhold til artikkel 1 bokstav a) i denne forordning
- i samsvar med bestemmelsene fastsatt i lov om uføretrygd (Wet op arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO)) dersom arbeidsudyktigheten inntraff før 1. januar 2004, eller
 - i samsvar med bestemmelsene fastsatt i lov om arbeid og inntekt etter arbeidsevne (Wet Werk en inkomen naar arbeidsvermogen (WIA)) dersom arbeidsudyktigheten inntraff 1. januar 2004 eller senere,
- ii) dersom den berørte person før arbeidsudyktigheten inntraff, sist utøvde virksomhet som selvstendig næringsdrivende i henhold til artikkel 1 bokstav b) i denne forordning, i samsvar med bestemmelsene fastsatt i lov om ytelse ved uførhet for selvstendig næringsdrivende (Wet arbeidsongeschiktheidsverzekering zelfstandigen (WAZ)) dersom arbeidsudyktigheten inntraff før 1. august 2004.

- b) Ved beregningen av ytelse i henhold til enten WAO, WIA eller WAZ skal de nederlandske institusjonene ta hensyn til
- tidsrom med lønnet arbeid og likestilte tidsrom tilbakelagt i Nederland før 1. juli 1967,
 - trygdetid tilbakelagt etter WAO,
 - trygdetid tilbakelagt etter fylte 15 år etter allmenn lov om arbeidsudyktighet (Algemene Arbeidsongeschiktheidswet (AAW)), i den utstrekning denne ikke sammenfaller med trygdetid tilbakelagt etter WAO,
 - trygdetid tilbakelagt etter WAZ,
 - trygdetid tilbakelagt etter WIA.

Østerrike

1. Ved beregningen av tilbakelagt trygdetid i pensjonstrygden skal undervisning ved en skole eller tilsvarende utdanningsinstitusjon i en annen medlemsstat anses som likeverdig med undervisning ved en skole eller utdanningsinstitusjon i henhold til artikkel 227 nr. 1 punkt 1 og artikkel 228 nr. 1 punkt 3 i lov om alminnelig trygdeordning (Allgemeines Sozialversicherungsgesetz (ASVG)), artikkel 116 nr. 7 i lov om trygdeordning for selvstendig næringsdrivende beskjeftiget i handelssektoren (Gewerbliches Sozialversicherungsgesetz (GSVG)) og artikkel 107 nr. 7 i lov om trygdeordning for selvstendig næringsdrivende gårdbrukere (Bauern-Sozialversicherungsgesetz (BSVG)), dersom den berørte person på et tidspunkt var omfattet av østerriksk lovgivning fordi vedkommende var arbeidstaker eller selvstendig næringsdrivende, og dersom de særavgifter som er fastsatt i artikkel 227 nr. 3 i ASVG, artikkel 116 nr. 9 i GSVG og artikkel 107 nr. 9 i BSVG for ervervelse av slike utdanningsperioder, er betalt.
2. Ved beregningen av pro rata-ytelsen nevnt i artikkel 52 nr. 1 bokstav b) i denne forordning skal det ikke tas hensyn til særtilleggene til avgiftene for tilleggstrygd og tilleggsytelse til gruvearbeidere i henhold til østerriksk lovgivning. I disse tilfellene skal pro rata-ytelsen som beregnes uten disse avgiftene, der det er relevant, økes med hele beløpet for særtilleggene til avgiftene for tilleggstrygd og gruvearbeidernes tilleggssytelse.
3. Når det i henhold til artikkel 6 i denne forordning er tilbakelagt erstatningsperioder i henhold til en østerriksk pensjonstrygdeordning, men disse ikke kan danne grunnlag for beregning i henhold til artikkel 238 og 239 i lov om alminnelig trygdeordning (Allgemeines Sozialversicherungsgesetz (ASVG)), artikkel 122 og 123 i lov om trygdeordning for selvstendig næringsdrivende beskjeftiget i handelssektoren (Gewerbliches Sozialversicherungsgesetz (GSVG)) og artikkel 113 og 114 i lov om trygdeordning for selvstendig næringsdrivende gårdbrukere (Bauern-Sozialversicherungsgesetz (BSVG)), skal beregningsgrunnlaget for tidsrom med barnepass i henhold til artikkel 239 i ASVG, artikkel 123 i GSVG og artikkel 114 i BSVG anvendes.

Finland

1. Ved fastsettelsen av rett til og beregning av beløpet for den finske nasjonale pensjonen i henhold til artikkel 52–54 i denne forordning behandles pensjon opptjent i henhold til en annen medlemsstats lovgivning på samme måte som pensjon opptjent i henhold til finsk lovgivning.
2. Ved anvendelsen av artikkel 52 nr. 1 bokstav b) i) i denne forordning med sikte på beregning av inntekter for det godskrevne tidsrommet i henhold til finsk lovgivning om inntektsbaserte pensjoner, skal inntektene for det godskrevne tidsrommet, dersom en enkeltperson har pensjonstrygdetid som bygger på virksomhet som arbeidstaker eller selvstendig næringsdrivende i en annen medlemsstat for en del av referanseperioden underlagt finsk lovgivning, tilsvare summen av inntekter som er oppnådd i løpet av den del av referanseperioden som er tilbakelagt i Finland, dividert med antallet måneder med trygdetid tilbakelagt i Finland i løpet av referanseperioden.

Sverige

1. Når ytelse ved foreldrepermisjon i henhold til artikkel 67 i denne forordning utbetales til et familiemedlem som ikke er arbeidstaker, tilsvare ytelsen ved foreldrepermisjon det grunnleggende eller laveste beløpet.
2. Ved beregningen av ytelse ved foreldrepermisjon i samsvar med kapittel 4 nr. 6 i lov om allmenn forsikring (Lag (1962:381) om allmän försäkring) for personer som er berettiget til arbeidsbasert ytelse ved foreldrepermisjon, får følgende anvendelse:

For en forelder hvis inntekt som gir rett til ytelse ved sykdom, beregnes på grunnlag av inntekt fra inntektsgivende arbeid i Sverige,

- skal kravet om at forelderen i minst 240 sammenhengende dager før barnets fødsel må ha vært forsikret for ytelse ved sykdom over minstenivå, anses som oppfylt dersom forelderen i nevnte tidsrom hadde inntekt fra inntektsgivende arbeid i en annen medlemsstat som tilsvarende trygd over minstenivået.
3. Bestemmelsene i denne forordning om oppsamling av trygdetid og botid får ikke anvendelse på overgangsbestemmelsene i svensk lovgivning om rett til garantipensjon for personer født i 1937 eller tidligere som har vært bosatt i Sverige i et gitt tidsrom før de søkte om pensjon (lov 2000:798).
 4. Ved beregning av nominell inntekt for inntektsbasert sykelønn og kompensasjon for tapt arbeidsfortjeneste i henhold til kapittel 8 i lov om allmenn forsikring (Lag (1962:381) om allmän försäkring) gjelder følgende:
 - a) dersom den trygdede person i løpet av referanseperioden også har vært underlagt lovgivningen i én eller flere andre medlemsstater på grunn av virksomhet som arbeidstaker eller selvstendig næringsdrivende, anses inntekter i den eller de berørte medlemsstater å tilsvare den trygdede persons gjennomsnittlige bruttoinntekt i Sverige i løpet av den del av referanseperioden som er tilbrakt i Sverige, beregnet ved å dividere inntektene i Sverige med antallet år for oppføring av inntektene,
 - b) dersom ytelsene er beregnet i henhold til artikkel 46 i denne forordning, og personen ikke er trygdet i Sverige, fastsettes referanseperioden i samsvar med kapittel 8 nr. 2 og 8 i nevnte lov som om den berørte person er trygdet i Sverige. Dersom den berørte person ikke har noen pensjongivende inntekt i løpet av dette tidsrommet i henhold til lov om inntektsbasert alderspensjon (1998:674), kan referanseperioden regnes fra et tidligere tidspunkt dersom den trygdede person hadde inntekter fra inntektsgivende arbeid i Sverige.
 5. a) Ved beregning av nominell pensjonskapital for en inntektsbasert etterlattepensjon (lov 2000:461) skal det, dersom vilkåret for pensjonsrett i henhold til svensk lovgivning ikke er oppfylt i minst tre av fem kalenderår umiddelbart før den trygdede persons død (referanseperioden), også tas hensyn til trygdetid som er tilbakelagt i andre medlemsstater, som om de var tilbakelagt i Sverige. Trygdetid i andre medlemsstater skal anses som basert på gjennom-
- snittlig svensk pensjonsgrunnlag. Dersom den berørte person har bare ett år i Sverige med pensjonsgrunnlag, skal hver trygdetid i en annen medlemsstat anses å utgjøre samme beløp.
- b) Ved beregning av nominelle pensjonspoeng for enkepensjon i forbindelse med dødsfall 1. januar 2003 eller senere skal disse årene, dersom kravet i svensk lovgivning til pensjonspoeng for minst to av de siste fire år umiddelbart før den trygdede persons død (referanseperioden) ikke er oppfylt og trygdetiden ble tilbakelagt i en annen medlemsstat i løpet av referanseperioden, anses som basert på samme pensjonspoeng som det svenske året.
- Det forente kongerike*
1. Når en person i henhold til Det forente kongerikes lovgivning kan ha rett til pensjon ved arbeidsopphør dersom
 - a) en tidligere ektefelles avgifter medregnes som om de var personens egne avgifter, eller
 - b) de relevante avgiftsvilkårene oppfylles av personens ektefelle eller tidligere ektefelle, i begge tilfeller forutsatt at ektefellen eller den tidligere ektefellen er eller har vært arbeidstaker eller selvstendig næringsdrivende og har vært omfattet av to eller flere medlemsstaters lovgivning, får bestemmelsene i avdeling III kapittel 5 i denne forordning anvendelse ved fastsettelse av rett til pensjon i henhold til Det forente kongerikes lovgivning. I dette tilfellet skal henvisningene i nevnte kapittel 5 til «trygdetid» forstås som henvisninger til trygdetid tilbakelagt av
 - i) en ektefelle eller en tidligere ektefelle, når et krav er fremmet av
 - en gift kvinne eller
 - en person hvis ekteskap har opphørt på en annen måte enn ved ektefelles død, eller
 - ii) en tidligere ektefelle, når et krav er fremmet av
 - en enkemann som umiddelbart før oppnådd pensjonsalder ikke har rett til tilskudd til etterlatt ektefelle med barn, eller
 - en enke som umiddelbart før oppnådd pensjonsalder ikke har rett til bidrag for enker med barn, tilskudd til etterlatt ektefelle med barn eller

- etterlattepensjon, og som bare har krav på en aldersrelatert etterlattepensjon beregnet i henhold til artikkel 52 nr. 1 bokstav b) i denne forordning, og i den forbindelse forstås «aldersrelatert etterlattepensjon» som en etterlattepensjon som utbetales proporsjonalt redusert i samsvar med avsnitt 39 nr. 4 i loven om trygdeavgifter og -tilskudd (Social Security Contributions and Benefits Act 1992).
2. Ved anvendelse av artikkel 6 i denne forordning på bestemmelsene om rett til hjelpestønad, pleiestønad og stønad til livsopphold for uføre, skal et tidsrom som arbeidstaker eller selvstendig næringsdrivende eller med botid tilbakelagt i en annen medlemsstat enn Det forente kongerike medregnes i den utstrekning det er nødvendig for å oppfylle kravene til oppholdstid i Det forente kongerike, før det tidspunkt da retten til den aktuelle ytelsen oppstod.
 3. Ved anvendelse av artikkel 7 i denne forordning skal enhver som i henhold til Det forente kongerikes lovgivning har rett til kontantytelser ved uførhet eller alderdom eller til etterlatte, pensjoner i forbindelse med yrkesskade eller yrkessykdom og gravferdshjelp, og som oppholder seg på en annen medlemsstats territorium, under dette oppholdet anses som bosatt på den andre medlemsstatens territorium.
 4. Når artikkel 46 i denne forordning får anvendelse, skal Det forente kongerike, dersom den berørte person blir arbeidsudyktig med påfølgende uførhet mens han/hun er omfattet av en annen medlemsstats lovgivning, ved anvendelse av avsnitt 30A nr. 5 i lov om trygdeavgifter og -tilskudd av 1992 medregne alle tidsrom der han/hun i forbindelse med arbeidsudyktigheten har mottatt
 - i) kontantytelser ved sykdom eller eventuelt lønn, eller
 - ii) ytelser i henhold til kapittel 4 og 5 i avdeling III i denne forordning tildelt i forbindelse med uførheten som etterfulgte arbeidsudyktigheten, i henhold til den andre medlemsstats lovgivning, som om de var tid med kortvarig ytelse ved arbeidsudyktighet utbetalt i samsvar med avsnitt 30A nr. 1–4 i lov om trygdeavgifter og -tilskudd av 1992.
- Ved anvendelse av denne bestemmelse skal det tas hensyn bare til tidsrom der personen ville vært arbeidsudyktig i henhold til Det forente kongerikes lovgivning.
5. 1) Med sikte på beregning av en inntektsfaktor for å fastsette retten til ytelser i henhold til Det forente kongerikes lovgivning, skal den berørte person for hver uke med virksomhet som arbeidstaker i henhold til en annen medlemsstats lovgivning, i det relevante inntektsskatteåret i henhold til Det forente kongerikes lovgivning, anses å ha betalt avgifter som arbeidstaker eller å ha hatt inntekter som det er betalt avgifter av, på grunnlag av inntekter som tilsvarer to tredeler av den øvre inntektsgrensen for dette året.
 - 2) Ved anvendelse av artikkel 52 nr. 1 bokstav b) ii) i denne forordning gjelder følgende:
 - a) Når en arbeidstaker i et inntektsskatteår som begynner 6. april 1975 eller senere, utelukkende har tilbakelagt trygdetid, tid med lønnet arbeid eller botid i en annen medlemsstat enn Det forente kongerike, og anvendelse av nr. 5.1) ovenfor medfører at dette året anses som et kvalifiserende år i henhold til Det forente kongerikes lovgivning ved anvendelse av artikkel 52 nr. 1 bokstav b) i) i denne forordning, skal vedkommende anses å ha vært trygdet for 52 uker i dette året i den andre medlemsstaten.
 - b) Dersom et inntektsskatteår som begynner 6. april 1975 eller senere, ikke anses som et kvalifiserende år i henhold til Det forente kongerikes lovgivning ved anvendelse av artikkel 52 nr. 1 bokstav b) i) i denne forordning, skal ingen trygdetid, tid med lønnet arbeid eller botid tilbakelagt i dette året medregnes.
 - 3) Når en inntektsfaktor skal omregnes til trygdetid, skal inntektsfaktoren som er oppnådd i det relevante inntektsskatteåret i henhold til Det forente kongerikes lovgivning, divideres med dette årets nedre inntektsgrense. Resultatet skal uttrykkes som et heltall uten desimaler. Tallet som beregnes på denne måten, skal anses å tilsvare antall trygdeuker tilbakelagt i henhold til Det forente kongerikes lovgivning i løpet av dette året, forutsatt at dette tallet ikke overstiger antall uker som personen var omfattet av nevnte lovgivning i det året.

Island

1. a) Uavhengig av bestemmelsene i artikkel 6 er personer som ikke har hatt inntektsgivende arbeid i én eller flere EF-medlemsstater eller EFTA-stater bare berettiget til islandsk pensjon dersom de har vært, eller tidligere har vært, permanent bosatt på Island i minst tre år, underlagt de aldersgrenser som er fastsatt i islandsk rett.
- b) De ovennevnte bestemmelsene gjelder ikke for islandske pensjonsrettigheter opparbeidet av familiemedlemmer til personer som har eller har hatt inntektsgivende arbeid på Island, eller for studenter eller deres familiemedlemmer.
2. Når et arbeidsforhold eller en selvstendig næringsvirksomhet i Island har opphørt og trygdetilfellet inntreffer under et arbeidsforhold eller en selvstendig næringsvirksomhet i en annen stat der denne forordning får anvendelse, og når uførepensjonen både i trygdeordningen og i de supplerende pensjonsordninger (pensjonsfond) i Island ikke lenger omfatter tidsrommet fra trygdetilfellet inntreffer til pensjonsalderen inntreer (framtidige tidsrom), skal det tas hensyn til trygdetid etter lovgivningen i en annen stat der denne forordning får anvendelse når det gjelder kravet til framtidige tidsrom, som om det dreide seg om trygdetid i Island.

Liechtenstein

1. Obligatorisk forsikring i henhold til Liechtensteins sykeforsikring for naturalytelser («Krankenpflegeversicherung») og mulige unntak:
 - a) Liechtensteins lover og forskrifter som gjelder obligatorisk sykeforsikring for naturalytelser får anvendelse for følgende personer som ikke er bosatt i Liechtenstein:
 - i) personer som er underlagt Liechtensteins rett i henhold til forordningens avdeling II
 - ii) personer som skal få kostnadene til trygdeytelser dekket av Liechtenstein i henhold til forordningens artikkel 24, 25 og 26
 - iii) personer som mottar arbeidsløshetstrygd fra Liechtenstein
 - iv) familiemedlemmer til personer som det vises til i romertall i) eller iii) eller av en ansatt eller selvstendig næringsdrivende bosatt i Liechtenstein som er for-

sikret i henhold til Liechtensteins sykeforsikringsordning

- v) familiemedlemmer til personer som det vises til i romertall ii) eller av en pensjonsmottaker som er bosatt i Liechtenstein og som er forsikret i henhold til Liechtensteins sykeforsikringsordning

Som familiemedlemmer regnes de personer som defineres som familiemedlemmer i henhold til lovgivningen i bostedslandet.

- b) Personer som det vises til i bokstav a) kan etter søknad fritas fra obligatorisk trygd for naturalytelser dersom og så lenge de er bosatt i Østerrike og kan påvise at de er berettiget til dekning ved sykdom i en lovfestet eller tilsvarende sykeforsikringsordning. Dette unntaket kan ikke tilbakekalles bortsett fra ved endring av arbeidsgiver.

En slik søknad:

- i) må innsendes innen tre måneder fra datoen der plikten til å inngå forsikring i Liechtenstein trer i kraft. Dersom søknaden, i tilfeller der søkeren er berettiget, innsendes etter denne fristen, skal unntaket gjelde med virkning fra forsikringspliktens inngåelse. Personer som allerede er forsikret i Østerrike på det tidspunkt forordningen trer i kraft i EØS, anses å være fritatt for Liechtensteins obligatoriske forsikring for naturalytelser.
- ii) skal gjelde for alle familiemedlemmer som er bosatt i samme stat.

2. Personer som arbeider i Liechtenstein, men ikke er bosatt der, og som har lovfestet eller tilsvarende pensjonsdekning i sin bostedsstat i henhold til nr. 1 bokstav b), samt deres familiemedlemmer, skal nyte godt av bestemmelsene i forordningens artikkel 19 under sitt opphold i Liechtenstein.
3. Med henblikk på anvendelsen av forordningens artikkel 18, 19, 20 og 27 i Liechtenstein skal det vedkommende forsikringsselskapet dekke alle fakturerte kostnader.
4. Når en person som er underlagt Liechtensteins rettslige bestemmelser i henhold til forordningens avdeling II, ved anvendelse av nr. 1 bokstav b) er omfattet av bestemmelsene om sykeforsikring i en annen stat som er omfattet av denne avtale, skal kostnadene ved slike naturalytelser for ikke-yrkesrelaterte ulykker deles likt mellom den liechtensteinske forsikreren mot yrkesskade og annen skade og yrkessykdommer, og vedkommende syke-

forsikringsinstitusjon dersom det foreligger rett til naturaltelseter fra begge instanser. Den liechtensteinske forsikreren mot yrkesskade og annen skade og yrkessykdommer skal dekke alle kostnader ved yrkesskader, ulykker på vei til arbeidet og yrkessykdommer, selv om det foreligger rett til ytelse fra en sykeforsikringsinstans i bostedslandet.

Norge

1. Overgangsbestemmelsene i norsk lovgivning som fører til en reduksjon av den trygdetid som kreves for full tilleggspensjon for personer født før 1937, får anvendelse på personer som omfattes av forordningen, forutsatt at de har vært bosatt i Norge eller har hatt inntektsgivende arbeid som arbeidstaker eller selvstendig næringsdrivende i Norge i det antall år som kreves etter deres 16. fødselsdag og før 1. januar 1967. Det antall år som kreves, er ett år for hvert år vedkommende er født før 1937.
 2. En person som er trygdet i henhold til lov om folketrygd, og som har omsorg for trygdete pleietrengende eldre, funksjonshemmede eller syke, skal i samsvar med fastsatte vilkår gis pensjonspoeng for slike tidsrom. På samme måte, og uten å bli berørt av forordning (EF) nr. 987/2009 artikkel 44, skal en person som har omsorg for små barn, gis pensjonspoeng under opphold i en annen stat enn Norge der denne forordning får anvendelse, forutsatt at den berørte person har fødselspermisjon i henhold til norsk arbeidsrettslovgivning.
 3. a) Uavhengig av bestemmelsene i artikkel 6 er personer som ikke har hatt inntektsgivende arbeid i én eller flere EF-medlemsstater eller EFTA-stater berettiget til norsk pensjon bare dersom de har vært, eller tidligere har vært, permanent bosatt i Norge i minst tre år, underlagt de aldersgrenser som er fastsatt i norsk rett.
b) De ovennevnte bestemmelsene gjelder ikke for norske pensjonsrettigheter opparbeidet av familiemedlemmer til personer som har eller har hatt inntektsgivende arbeid i Norge, eller for studenter eller deres familiemedlemmer.
-

Vedlegg 2

Europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 987/2009 av 16. september 2009 om fastsettelse av nærmere regler for gjennomføring av forordning (EF) nr. 883/2004 om koordinering av trygdeordninger

EUROPAPARLAMENTET OG RÅDET FOR DEN EUROPEISKE UNION HAR –

under henvisning til traktaten om opprettelse av Det europeiske fellesskap, særlig artikkel 42 og 308,

under henvisning til europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 883/2004 av 29. april 2004 om koordinering av trygdeordninger¹, særlig artikkel 89,

under henvisning til forslag fra Kommisjonen, under henvisning til uttalelse fra Den europeiske økonomiske og sosiale komité², etter framgangsmåten fastsatt i traktatens artikkel 251³ og

ut fra følgende betraktninger:

- 1) Forordning (EF) nr. 883/2004 moderniserer reglene om koordinering av medlemsstatenes trygdeordninger ved å angi hvilke tiltak og framgangsmåter som er nødvendige i forbindelse med gjennomføringen, og ved å forenkle dem for alle involverte parter. Det bør fastsettes gjennomføringsregler.
- 2) Det er helt nødvendig med et tettere og mer effektivt samarbeid mellom trygdeinstitusjonene dersom personer som omfattes av forordning (EF) nr. 883/2004, skal kunne gjøre sine rettigheter gjeldende så raskt som mulig og på best mulige vilkår.
- 3) Elektronisk kommunikasjon er et godt egnet middel til rask og pålitelig datautveksling mellom medlemsstatenes institusjoner. Elektronisk behandling av data bør bidra til en raskere saksbehandling for alle involverte. Berørte personer bør også nyte godt av alle

garantier i Fellesskapets bestemmelser om beskyttelse av fysiske personer i forbindelse med behandling og fri utveksling av personopplysninger.

- 4) Tilgang på opplysninger (også i elektronisk form) om nasjonale organer som kan komme til å bli involvert i gjennomføringen av forordning (EF) nr. 883/2004, i en form som gjør at de kan oppdateres i sanntid, bør lette utvekslingen mellom medlemsstatenes institusjoner. Denne metoden, der rene faktaopplysninger og umiddelbar tilgang for borgerne er vektlagt, er en viktig forenkling som bør innføres ved denne forordning.
- 5) For at de komplekse framgangsmåtene for gjennomføring av reglene om koordinering av trygdeordninger skal bli så velfungerende som mulig, og av hensyn til en effektiv forvaltning, kreves det en ordening med umiddelbar ajourføring av vedlegg 4. Utarbeidelsen og anvendelsen av bestemmelsene om dette tilsier et tett samarbeid mellom medlemsstatene og Kommisjonen, og gjennomføringen bør skje raskt av hensyn til de følger som forsinkelser vil få, både for borgere og for forvaltningsmyndigheter. Kommisjonen bør derfor gis myndighet til å opprette og forvalte en database og sørge for at den er i drift senest den dag denne forordning trer i kraft. Kommisjonen bør særlig treffe nødvendige tiltak for å få opplysningene oppført i vedlegg 4 innlemmet i databasen.
- 6) En styrking av visse framgangsmåter bør gi større rettssikkerhet og økt åpenhet og innsyn for brukerne av forordning (EF) nr. 883/2004. For eksempel bør fastsettelse av felles frister for å oppfylle visse plikter eller fullføre visse administrative oppgaver bidra til å klarlegge og strukturere forholdet mellom trygdeordningens medlemmer og institusjonene.

¹ EUT L 166 av 30.4.2004, s. 1.

² EUT C 324 av 30.12.2006, s. 59.

³ Europaparlamentsuttalelse av 9. juli 2008 (ennå ikke offentliggjort i EUT), Rådets felles holdning av 17. desember 2008 (EUT C 38 E av 17.2.2009, s. 26) og Europaparlamentets holdning av 22. april 2009. Rådsbeslutning av 27. juli 2009.

- 7) Personer som omfattes av denne forordning, bør få svar på sine henvendelser til den kompetente institusjon innen rimelig tid. Svaret bør gis innenfor de frister som er fastsatt i trygdlovgivningen i den aktuelle medlemsstat, når det er fastsatt slike frister. Det vil være ønskelig at de medlemsstater hvis trygdlovgivning ikke har bestemmelser om slike frister, vurderer å innføre dette og sørge for at berørte personer får nødvendig informasjon.
- 8) Medlemsstatene, deres kompetente myndigheter og trygdeinstitusjoner bør ha mulighet for å bli enige seg imellom om forenklede framgangsmåter og administrative rutiner som de anser som mer effektive og bedre tilpasset forholdene i deres respektive trygdeordninger. Slike ordninger bør imidlertid ikke berøre rettighetene til personer som omfattes av forordning (EF) nr. 883/2004.
- 9) Ettersom trygdeområdet i seg selv er komplekst, må alle medlemsstatenes institusjoner gjøre en særlig innsats for å hindre at trygdeordningens medlemmer straffes selv om de ikke har fremmet krav eller sendt inn bestemte opplysninger til den institusjon som har ansvar for å behandle søknaden i samsvar med reglene og framgangsmåtene fastsatt i forordning (EF) nr. 883/2004 og i denne forordning.
- 10) For å avgjøre hvilken institusjon som er kompetent, dvs. den institusjon hvis lovgivning får anvendelse eller som har ansvar for utbetalingen av bestemte ytelser, må den faktiske situasjonen til medlemmet i trygdeordningen og til vedkommendes familiemedlemmer undersøkes av institusjoner i mer enn én medlemsstat. For å sikre at den berørte personen er beskyttet mens nødvendig informasjonsutveksling mellom institusjonene pågår, bør det gis bestemmelser om midlertidig medlemskap i en trygdeordning.
- 11) Medlemsstatene bør samarbeide om å fastlegge bostedet til personer som omfattes av denne forordning og av forordning (EF) nr. 883/2004, og bør ved en eventuell tvist ta hensyn til alle relevante kriterier for å løse saken. Dette kan omfatte kriterier omhandlet i den relevante artikkelen i denne forordning.
- 12) Mange tiltak og framgangsmåter omhandlet i denne forordning er ment å skulle sikre større åpenhet om de kriterier som medlemsstatenes institusjoner må legge til grunn etter forordning (EF) nr. 883/2004. Disse tiltak og framgangsmåter er et resultat av rettspraksis ved EF-domstolen, vedtak i Den administrative kommisjon og mer enn tretti års erfaring med koordinering av trygdeordninger innenfor rammen av de grunnleggende friheter som er nedfelt i traktaten.
- 13) Denne forordning fastsetter tiltak og rutiner som fremmer mobilitet for arbeidstakere og arbeidsløse. Grensearbeidere som er blitt helt arbeidsløse, kan stille seg til rådighet for arbeidsformidlingen både i bostedsstaten og i medlemsstaten der de sist utførte lønnet arbeid. De bør imidlertid bare ha rett til ytelser fra bostedsstaten.
- 14) Det kreves visse særlige regler og framgangsmåter for å fastlegge hvilken lovgivning som skal få anvendelse ved vurdering av den tid som et medlem i trygdeordningen har egnet til omsorg for barn i de forskjellige medlemsstater.
- 15) Visse framgangsmåter bør også gjenspeile behovet for en balansert kostnadsfordeling mellom medlemsstatene. Særlig i forbindelse med ytelser ved sykdom bør disse framgangsmåtene ta hensyn både til situasjonen i medlemsstater som dekker utgiftene forbundet med at medlemmer får tilgang til deres helsevesen, og situasjonen i medlemsstater hvis institusjoner dekker utgiftene til naturalytelser som medlemmer av deres trygdeordning mottar i en annen medlemsstat enn bostedsstaten.
- 16) Innenfor rammen av forordning (EF) nr. 883/2004 er det behov for å avklare vilkårene for dekning av utgifter til naturalytelser ved sykdom som del av planlagt behandling, dvs. behandling som et medlem i trygdeordningen mottar i en annen medlemsstat enn staten der vedkommende er medlem eller er bosatt. Det bør presiseres hvilke plikter medlemmet har med hensyn til å søke om tillatelse på forhånd, og likeledes hvilke plikter institusjonen har overfor pasienten med hensyn til vilkårene for tillatelse. Det bør også avklares hvilke følger det får at utgifter til behandling gitt i en annen medlemsstat på grunnlag av en tillatelse, kan overtas.
- 17) Denne forordning, og særlig bestemmelsene som gjelder opphold utenfor den kompetente medlemsstat og om planlagt behandling, bør ikke være til hinder for anvendelse av gunstigere nasjonale bestemmelser, særlig med hensyn til refusjon av utgifter påløpt i en annen medlemsstat.
- 18) Det er svært viktig å vedta mer bindende framgangsmåter med sikte på å forkorte fristene for betaling av slike fordringer mellom medlemsstatenes institusjoner, for å kunne bevare

tilliten til en slik utveksling og ivareta behovet for en forsvarlig forvaltning av medlemsstatenes trygdeordninger. Framgangsmåtene for behandling av fordringer knyttet til ytelser ved sykdom og arbeidsløshet bør derfor styrkes.

- 19) De framgangsmåter institusjonene benytter seg imellom for å bistå hverandre ved innkreving av fordringer som gjelder trygd, bør styrkes med sikte på å sikre en mer effektiv innkreving og at reglene om koordinering av trygdeordninger fungerer friksjonsfritt. Effektiv innkreving bidrar også til å hindre og bekjempe svindel og misbruk, og til å sikre bærekraftige trygdeordninger. Dette innebærer at det vedtas nye framgangsmåter på grunnlag av en rekke eksisterende bestemmelser i rådsdirektiv 2008/55/EF av 26. mai 2008 om gjensidig bistand til innkreving av fordringer i forbindelse med avgifter, toll, skatt og andre tiltak⁴. De nye framgangsmåtene for innkreving bør vurderes på nytt etter fem år på bakgrunn av de erfaringer som er gjort, og om nødvendig tilpasses, særlig for å sikre at de fungerer fullt ut.
- 20) Ved anvendelse av bestemmelser om gjensidig bistand i forbindelse med tilbakekreving av uriktig utbetalte ytelser, innkreving av midlertidige utbetalinger og avgifter, samt motregning og bistand ved innkreving, er den anmodede medlemsstats kompetanse begrenset til håndhevingstiltak. Alle andre tiltak hører under den anmodende medlemsstats kompetanse.
- 21) Håndhevingstiltak som treffes i den anmodede medlemsstat, innebærer ikke at denne medlemsstat anerkjenner fordringens berettigelse eller grunnlag.
- 22) Det er helt avgjørende for tilliten til kompetente myndigheter og medlemsstatenes institusjoner at berørte personer informeres om sine rettigheter og plikter. Informasjonen bør inneholde veiledning om saksgangen. Med berørte personer menes, avhengig av situasjonen, trygdeordningens medlemmer, deres familiemedlemmer og/eller deres etterlatte eller andre personer.
- 23) Ettersom målene for denne forordning, som er vedtakelse av samordningstiltak for å sikre at retten til fri bevegelse for personer kan utøves på en effektiv måte, ikke kan nås i tilstrekkelig grad av medlemsstatene og derfor på grunn av sitt omfang og sine virkninger bedre kan nås på fellesskapsplan, kan Fellesskapet treffe til-

tak i samsvar med nærhetsprinsippet som fastsatt i traktatens artikkel 5. I samsvar med forholdsmissighetsprinsippet fastsatt i nevnte artikkel går denne forordning ikke lenger enn det som er nødvendig for å nå dette målet.

- 24) Denne forordning bør erstatte rådsforordning (EØF) nr. 574/72 av 21. mars 1972 om regler for gjennomføring av forordning (EØF) nr. 1408/71 om anvendelse av trygdeordninger på arbeidstakere, selvstendig næringsdrivende og deres familiemedlemmer som flytter innenfor Fellesskapet⁵ –

VEDTATT DENNE FORORDNING:

Avdeling I

Alminnelige bestemmelser

Kapittel I

Definisjoner

Artikkel 1

Definisjoner

1. I denne forordning
 - a) menes med «grunnforordning» forordning (EF) nr. 883/2004,
 - b) menes med «gjennomføringsforordning» denne forordning, og
 - c) skal definisjonene i grunnforordningen få anvendelse.
2. I tillegg til de definisjoner som er nevnt i nr. 1,
 - a) menes med «tilknytningspunkt» en enhet som tilbyr:
 - i) et elektronisk kontaktpunkt,
 - ii) automatisk ruting basert på adressen, og
 - iii) intelligent ruting basert på programvare som muliggjør automatisk kontroll og ruting (for eksempel et program for kunstig intelligens) og/eller menneskelig inngripen,
 - b) menes med «kontaktorgan» ethvert organ som er utpekt av en medlemsstats kompetente myndighet for en eller flere av de deler av trygdeordningen som er nevnt i artikkel 3 i grunnforordningen, til å svare på anmodninger om opplysninger og bistand i forbindelse med anvendelsen av grunnforordningen og gjennomføringsforordningen, og som skal utføre de oppgaver det er tillagt i henhold til avdeling IV i gjennomføringsforordningen,

⁴ EUT L 150 av 10.6.2008, s. 28.

⁵ EFT L 74 av 27.3.1972, s. 1.

- c) menes med «dokument» et sett med opplysninger, uansett hvilket medium som er benyttet, som er strukturert på en slik måte at det kan utveksles elektronisk, og som skal oversendes for at grunnforordningen og gjennomføringsforordningen skal få anvendelse,
- d) menes med «strukturert elektronisk dokument» ethvert strukturert dokument i et format som er utformet med sikte på elektronisk utveksling av opplysninger mellom medlemsstatene,
- e) menes med «elektronisk overføring» overføring av data ved hjelp av elektronisk utstyr til behandling (herunder digital komprimering) av data via kabler, radiosendere, optisk teknologi eller andre elektromagnetiske midler,
- f) menes med «revisjonsutvalg» det organ som er omhandlet i artikkel 74 i grunnforordningen.

Kapittel II

Bestemmelser om samarbeid og utveksling av opplysninger

Artikkel 2

Regler for utveksling mellom institusjoner og omfanget av utvekslingen

1. I forbindelse med gjennomføringsforordningen skal utveksling av opplysninger mellom medlemsstatenes myndigheter og institusjoner og personer som omfattes av grunnforordningen, være basert på prinsippene om offentlige tjenester, effektivitet, aktiv bistand, rask levering og tilgjengelighet, herunder e-tilgjengelighet, særlig for eldre og personer med funksjonsnedsettelse.
2. Institusjonene skal umiddelbart legge fram eller utveksle alle opplysninger som er nødvendige for å kunne fastslå og bestemme rettigheter og plikter for personer som omfattes av grunnforordningen. Opplysningene skal overføres mellom medlemsstatene direkte av institusjonene selv, eller indirekte via kontaktorganene.
3. Når en person ved en feiltakelse har lagt opplysninger, dokumenter eller krav fram for en institusjon på territoriet til en annen medlemsstat enn medlemsstaten der den institusjon befinner seg som er utpekt i samsvar med gjennomføringsforordningen, skal opplysningene, dokumentene eller kravene umiddelbart videresendes av førstnevnte institusjon til den

institusjon som er utpekt i samsvar med gjennomføringsforordningen, med angivelse av datoen da opplysningene, dokumentene eller kravene først ble framlagt. Denne datoen skal være bindende for sistnevnte institusjon. En medlemsstats institusjoner skal imidlertid ikke holdes ansvarlige eller anses for å ha truffet en beslutning ved å forholde seg passive som følge av en forsinket oversendelse av opplysninger, dokumenter eller krav fra andre medlemsstaters institusjoner.

4. Når opplysninger overføres indirekte via kontaktorganet i bestemmelsesstaten, skal fristene for å besvare en anmodning løpe fra den dag kontaktorganet mottok kravet, som om det var mottatt av institusjonen i den aktuelle medlemsstaten.

Artikkel 3

Regler for utveksling mellom berørte personer, og omfanget av utvekslingen

1. Medlemsstatene skal sørge for at berørte personer får tilgang til nødvendige opplysninger, slik at de informeres om endringer i grunnforordningen og gjennomføringsforordningen og kan kreve sin rett. De skal også sørge for at tjenestene er brukervennlige.
2. Personer som omfattes av grunnforordningen, skal ha plikt til å gi den relevante institusjon opplysninger, dokumenter eller underlagsmateriale som er nødvendig for å kunne fastslå deres eller familiens situasjon, for å fastsette eller opprettholde deres rettigheter og plikter og for å avgjøre hvilken lovgivning som få anvendelse og hvilke plikter de har etter den lovgivningen.
3. Når medlemsstatene innhenter, overfører eller behandler personopplysninger i samsvar med sin lovgivning for å kunne gjennomføre grunnforordningen, skal de sørge for at berørte personer er fullt ut i stand til å utøve sine rettigheter knyttet til personvern, i samsvar med Fellesskapets bestemmelser om beskyttelse av fysiske personer i forbindelse med behandling av personopplysninger og om fri utveksling av slike data.
4. I den grad det er nødvendig av hensyn til anvendelsen av grunnforordningen og gjennomføringsforordningen, skal de relevante institusjoner oversende opplysningene og utferdige dokumentene til berørte personer umiddelbart, og under alle omstendigheter innen de frister som er fastsatt i den aktuelle medlemsstatens lovgivning.

Den relevante institusjon skal gi en søker som er bosatt eller oppholder seg i en annen medlemsstat, melding om sitt vedtak, direkte eller via kontaktorganet i bosteds- eller oppholdsstaten. Når den avslår å gi ytelse, skal den også begrunne avslaget og opplyse om klagemuligheter og hvilke frister som gjelder i denne forbindelse. En kopi av vedtaket skal sendes til andre involverte institusjoner.

Artikkel 4

Format og metode for utveksling av opplysninger

1. Den administrative kommisjon skal fastlegge struktur, innhold, format og nærmere ordninger for utveksling av dokumenter og strukturerte elektroniske dokumenter.
2. Overføringen av opplysninger mellom institusjonene eller kontaktorganene skal skje elektronisk, enten direkte eller indirekte via tilknytningspunktene, innenfor en felles, sikker ramme som kan garantere at utvekslingen av opplysninger er fortlølig og beskyttet.
3. De relevante institusjoner skal i sin kommunikasjon med berørte personer benytte de ordninger som i hvert enkelt tilfelle er hensiktsmessige, og skal foretrekke elektronisk overføring så langt det er mulig. Den administrative kommisjon skal fastlegge de praktiske ordningene for elektronisk oversendelse av opplysninger, dokumenter eller vedtak til berørte personer.

Artikkel 5

Den rettslige gyldigheten av dokumenter og underlagsmateriale utferdiget i en annen medlemsstat

1. Dokumenter som en medlemsstats institusjon har utferdiget og som i forbindelse med anvendelsen av grunnforordningen og gjennomføringsforordningen viser en persons stilling, og det underlagsmateriale som ligger til grunn for utferdigelsen av dokumentene, skal godtas av de øvrige medlemsstaters institusjoner så lenge de ikke er trukket tilbake eller erklært ugyldige av medlemsstaten der de ble utferdiget.
2. Når det er tvil om et dokumentets gyldighet eller om riktigheten av de faktiske forhold som opplysningene i dokumentet bygger på, skal institusjonen i mottakerstaten be om nødvendig avklaring fra institusjonen som har utferdiget dokumentet, og eventuelt om at dokumentet

trekkes tilbake. Institusjonen som har utferdiget dokumentet, skal ta begrunnelsen for å utferdige dokumentet opp til ny vurdering, og om nødvendig trekke det tilbake.

3. I samsvar med nr. 2 skal institusjonen på oppholds- eller bostedet, når det er tvil om opplysningene som den berørte personen har lagt fram, dokumentets eller underlagsmaterialets gyldighet eller riktigheten av de faktiske forhold som enkelthetene i dokumentet bygger på, på anmodning fra den kompetente institusjon og så langt det er mulig, foreta nødvendig etterprøving av opplysningene eller dokumentet.
4. Når de berørte institusjoner ikke blir enige, kan de kompetente myndigheter bringe saken inn for Den administrative kommisjon, tidligst en måned etter at anmodningen ble oversendt av institusjonen som mottok dokumentet. Den administrative kommisjon skal forsøke å oppnå enighet innen seks måneder fra den dag den fikk seg saken forelagt.

Artikkel 6

Midlertidig anvendelse av lovgivning og midlertidig tilståelse av ytelse

1. Når institusjoner eller myndigheter i to eller flere medlemsstater er uenige om hvilken lovgivning som skal få anvendelse, skal den berørte personen, med mindre annet er fastsatt i gjennomføringsforordningen, være midlertidig undergitt lovgivningen i en av disse medlemsstater, etter følgende prioritering:
 - a) lovgivningen i medlemsstaten der vedkommende faktisk utfører lønnet arbeid eller driver selvstendig virksomhet, dersom vedkommende utfører lønnet arbeid eller driver selvstendig virksomhet bare i en medlemsstat,
 - b) bostedsstatens lovgivning, dersom vedkommende utfører lønnet arbeid eller driver selvstendig virksomhet i to eller flere medlemsstater og utfører en del av sin aktivitet i bostedsstaten, eller dersom vedkommende verken utfører lønnet arbeid eller driver selvstendig virksomhet,
 - c) i alle andre tilfeller, den medlemsstats lovgivning hvis anvendelse det først ble anmodet om, dersom vedkommende utøver sin aktivitet i to eller flere medlemsstater.
2. Når institusjoner eller myndigheter i to eller flere medlemsstater er uenige om hvilken institusjon som skal gi kontant- eller naturalytelse, skal berørte personer som kunne kreve

ytelser om det ikke forelå uenighet, ha rett til midlertidige ytelser etter den lovgivning som anvendes av institusjonen på bostedet eller, dersom vedkommende ikke er bosatt på en av de berørte medlemsstaters territorium, ha rett til ytelser etter den lovgivning som gjelder for institusjonen der anmodningen først ble innlevert.

3. Når de berørte institusjoner eller myndigheter ikke blir enige, kan de kompetente myndigheter bringe saken inn for Den administrative kommisjon, tidligst en måned etter at uenigheten nevnt i nr. 1 eller 2 oppstod. Den administrative kommisjon skal forsøke å oppnå enighet innen seks måneder fra den dag den fikk seg saken forelagt.
4. Når det fastslås enten at gjeldende lovgivning ikke er lovgivningen i medlemsstaten som har gitt midlertidig medlemskap, eller at institusjonen som har tilstått ytelsene midlertidig ikke var den kompetente institusjon, skal den institusjon som fastslås å være kompetent, anses å ha vært dette med tilbakevirkende kraft, som om uenigheten ikke hadde forekommet, senest enten fra datoen for det midlertidige medlemskapet, eller fra den første midlertidige tilståelsen av de aktuelle ytelsene.
5. Om nødvendig skal institusjonen som er fastslått å være den kompetente institusjon, og institusjonen som har utbetalt kontantytelser midlertidig eller har mottatt avgifter midlertidig, regulere den berørte personens økonomiske situasjon med hensyn til avgifter og kontantytelser betalt på midlertidig basis, i samsvar med bestemmelsene i avdeling IV kapittel III i gjennomføringsforordningen.

Naturalytelselser som er tilstått midlertidig av en institusjon i samsvar med nr. 2, skal refunderes av den kompetente institusjon i samsvar med avdeling IV i gjennomføringsforordningen.

Artikkel 7

Midlertidig beregning av ytelser og avgifter

1. Når en person har rett til en ytelse eller skal betale avgift etter grunnforordningen, og den kompetente institusjon ikke har alle de opplysninger om situasjonen i en annen medlemsstat som er nødvendige for å kunne foreta en endelig beregning av ytelsens eller avgiftens størrelse, skal denne institusjon, med mindre det er fastsatt noe annet i gjennomføringsforordningen, på anmodning fra den berørte personen tilstå ytelsen eller beregne avgiften på

midlertidig basis dersom en slik beregning er mulig ut fra opplysningene institusjonen sitter med.

2. Ytelsen eller avgiften skal beregnes på nytt straks institusjonen har fått alt nødvendig underlagsmateriale eller alle nødvendige dokumenter.

Kapittel III

Andre generelle bestemmelser om anvendelsen av grunnforordningen

Artikkel 8

Administrative avtaler mellom to eller flere medlemsstater

1. Gjennomføringsforordningens bestemmelser skal erstatte bestemmelsene i avtaler som gjelder anvendelsen av avtaler nevnt i artikkel 8 nr. 1 i grunnforordningen, unntatt bestemmelser om avtaler som gjelder konvensjoner nevnt i vedlegg II til grunnforordningen, forutsatt at bestemmelsene i disse avtaler er inntatt i vedlegg 1 til gjennomføringsforordningen.
2. Medlemsstatene kan om nødvendig inngå avtaler seg imellom om anvendelsen av avtaler nevnt i artikkel 8 nr. 2 i grunnforordningen, forutsatt at disse avtalene ikke forringer berørte personers rettigheter og plikter og er inntatt i vedlegg 1 til gjennomføringsforordningen.

Artikkel 9

Andre framgangsmåter avtalt mellom myndigheter og institusjoner

1. To eller flere medlemsstater, eller deres kompetente myndigheter, kan bli enige om andre framgangsmåter enn dem som er omhandlet i gjennomføringsforordningen, forutsatt at disse framgangsmåtene ikke forringer berørte personers rettigheter eller plikter.
2. Alle avtaler som inngås for dette formål, skal meldes til Den administrative kommisjon og oppføres i vedlegg 1 til gjennomføringsforordningen.
3. Bestemmelser nedfelt i gjennomføringsavtaler inngått mellom to eller flere medlemsstater med det samme eller tilsvarende formål som avtaler nevnt i nr. 2, som er i kraft dagen før gjennomføringsforordningen trer i kraft og er inntatt i vedlegg 5 til forordning (EØF) nr. 574/72, skal fortsatt gjelde i forbindelsene mellom disse medlemsstater, forutsatt at de

også er inntatt i vedlegg 1 til gjennomføringsforordningen.

Artikkel 10

Hindring av sammenfall av ytelser

Når ytelser som kan kreves utbetalt etter to eller flere medlemsstats lovgivning, på gjensidig grunnlag reduseres, suspenderes eller bortfaller, skal alle beløp som ikke ville blitt utbetalt ved en streng anvendelse av reglene om reduksjon, suspensjon eller bortfall i de berørte medlemsstats lovgivning, divideres med antallet ytelser som skal reduseres, suspenderes eller bortfalle, uten hensyn til andre bestemmelser i grunnforordningen.

Artikkel 11

Kriterier for fastsettelse av bosted

1. Når to eller flere medlemsstats institusjoner er uenige om fastsettelsen av bosted for en person som omfattes av grunnforordningen, skal disse institusjoner etter felles overenskomst fastslå hvor den berørte personen har sentrum for livsinteressene, ut fra en samlet vurdering av alle tilgjengelige opplysninger om relevante fakta, som blant annet kan omfatte:
 - a) varigheten av vedkommendes tilstedeværelse på den berørte medlemsstats territorium, og besøkets kontinuitet,
 - b) vedkommendes situasjon, herunder:
 - i) virksomhetens art og særtrekk, særlig stedet der virksomheten utøves til vanlig, i hvilken grad det er en permanent virksomhet, og hvor lenge en eventuell arbeidsavtale varer,
 - ii) vedkommendes familiesituasjon og familieband,
 - iii) eventuell ulønnet virksomhet,
 - iv) for studenters vedkommende, deres inntektskilde,
 - v) vedkommendes boligsituasjon, særlig hvor permanent den er,
 - vi) i hvilken medlemsstat vedkommende anses å være bosatt for skattemessige formål.
2. Når vurderingen av de ulike kriteriene basert på relevante fakta som angitt i nr. 1 ikke fører til at de berørte institusjoner blir enige, skal vedkommendes hensikt, slik dette framgår av de faktiske forhold, og særlig årsakene til at vedkommende har flyttet, anses som avgjø-

rende når hans/hennes faktiske bosted skal fastsettes.

Artikkel 12

Sammenlegging av tid

1. Ved anvendelse av artikkel 6 i grunnforordningen skal den kompetente institusjon kontakte institusjonene i de medlemsstater hvis lovgivning den berørte personen også har vært undergitt, for å få fastlagt alle tidsrom som er tilbakelagt etter deres lovgivning.
2. Trygdetid, tid med lønnet arbeid, tid med selvstendig virksomhet eller botid tilbakelagt etter en medlemsstats lovgivning skal legges til den tid som er tilbakelagt etter enhver annen medlemsstats lovgivning, i den grad det er nødvendig av hensyn til anvendelsen av artikkel 6 i grunnforordningen, forutsatt at disse tidsrommene ikke sammenfaller.
3. Når trygdetid eller botid tilbakelagt med pliktig trygd etter en medlemsstats lovgivning sammenfaller med trygdetid tilbakelagt med frivillig trygd eller frivillig fortsatt trygd etter en annen medlemsstats lovgivning, skal bare den tid som er tilbakelagt med pliktig trygd medregnes.
4. Når trygdetid eller botid, men ikke sidestilt tid, er tilbakelagt etter en medlemsstats lovgivning og sammenfaller med sidestilt tid på grunnlag av en annen medlemsstats lovgivning, skal bare den tid som ikke er sidestilt medregnes.
5. Ethvert tidsrom som anses som sidestilt etter to eller flere medlemsstats lovgivning, skal medregnes bare av institusjonen i den medlemsstat hvis lovgivning den berørte personen sist var undergitt på pliktig grunnlag forut for dette tidsrom. Dersom den berørte personen ikke var undergitt en medlemsstats lovgivning på pliktig grunnlag forut for det aktuelle tidsrom, skal dette tidsrom medregnes av institusjonen i den medlemsstat hvis lovgivning vedkommende først var undergitt på pliktig grunnlag etter det aktuelle tidsrom.
6. Dersom det ikke lar seg gjøre å fastsette nøyaktig tilbakelagt trygdetid eller botid etter en medlemsstats lovgivning, skal det antas at disse tidsrom ikke sammenfaller med trygdetid eller botid tilbakelagt etter en annen medlemsstats lovgivning, og de skal, om det er rimelig, medregnes når det er til den berørte personens fordel.

Artikkel 13

Regler for omregning av tid

1. Når tid tilbakelagt etter en medlemsstats lovgivning uttrykkes i andre tidsenheter enn dem som er fastsatt i en annen medlemsstats lovgivning, skal omregningen ved sammenlegging av tid etter artikkel 6 i grunnforordningen skje etter følgende regler:

- a) institusjonen i den medlemsstat etter hvis lovgivning tidsrommet ble tilbakelagt, skal gi melding om hvilket tidsrom som skal benyttes som grunnlag for omregningen,
- b) i ordninger der tidsrommene uttrykkes i dager, skal omregningen fra dager til andre tidsenheter, og omvendt, og mellom ulike ordninger basert på dager, beregnes i samsvar med følgende tabell:

Ordning basert på	1 dag tilsvare	1 uke tilsvare	1 måned tilsvare	1 kvartal tilsvare	Høyeste antall dager i ett kalenderår
5 dager	9 timer	5 dager	22 dager	66 dager	264 dager
6 dager	8 timer	6 dager	26 dager	78 dager	312 dager
7 dager	6 timer	7 dager	30 dager	90 dager	360 dager

- c) i ordninger der tidsrommene uttrykkes i andre tidsenheter enn dager,
 - i) skal tre måneder eller 13 uker tilsvare ett kvartal, og omvendt,
 - ii) skal ett år tilsvare fire kvartal, 12 måneder eller 52 uker, og omvendt,
 - iii) når uker omregnes til måneder og omvendt, skal uker og måneder omregnes til dager i samsvar med omregningsreglene for ordninger basert på seks dager i punkt b) i tabellen,
 - d) for tidsrom som uttrykkes i brøkdeler, skal disse tall omregnes til nærmeste lavere, hele tall etter reglene i punkt b) og c). Brøkdeler av år skal omregnes til måneder, med mindre ordningen er basert på kvartaler,
 - e) dersom omregning etter dette ledd gir en brøkdel av en enhet, skal den nærmeste høyere hele enhet anses som et resultat av omregning etter dette ledd.
2. Anvendelsen av nr. 1 skal ikke føre til at det for all tid som er tilbakelagt i et kalenderår, medregnes et tidsrom som overstiger antall dager oppført i den siste kolonnen i tabellen i nr. 1 bokstav b), 52 uker, 12 måneder eller fire kvartaler.

Dersom tidsrommene som skal omregnes, tilsvare det maksimale antall tidsrom per år etter lovgivningen i medlemsstaten der de er til-

bakelagt, skal anvendelsen av nr. 1 i løpet av et kalenderår ikke gi tidsrom som er kortere enn det mulige maksimale antall tidsrom per år etter den aktuelle lovgivningen.

3. Omregningen skal foretas enten i en enkelt operasjon for alle tidsrom som meldes som et samlet antall, eller for hvert enkelt år dersom tidsrommene meldes fra år til år.
4. Når en institusjon gir melding om tidsrom uttrykt i dager, skal den samtidig angi om ordningen den forvalter, er basert på fem dager, seks dager eller sju dager.

Avdeling II

Fastsettelse av hvilken lovgivning som får anvendelse

Artikkel 14

Nærmere bestemmelser knyttet til artikkel 12 og 13 i grunnforordningen

1. Ved anvendelse av artikkel 12 nr. 1 i grunnforordningen skal «en person som utfører lønnet arbeid i en medlemsstat for en arbeidsgiver som vanligvis driver virksomhet der, og som sendes av arbeidsgiveren til en annen medlemsstat» omfatte en person som rekrutteres med sikte på å bli sendt til en annen medlemsstat, forutsatt at vedkommende umiddelbart før ansettelsesforholdet tar til, allerede er undergitt lovgivningen i medlemsstaten der arbeidsgiveren er etablert.
2. Ved anvendelse av artikkel 12 nr. 1 i grunnforordningen skal ordene «som vanligvis driver virksomhet der» vise til en arbeidsgiver som til vanlig driver virksomhet av et visst omfang, som ikke er rent intern administrasjon, på territoriet til medlemsstaten der foretaket er etablert, og det skal tas hensyn til alle kriterier som kjennetegner foretakets virksomhet. De relevante kriteriene må være tilpasset den enkelte arbeidsgivers særtrekk og virksomhetens reelle art.
3. Ved anvendelse av artikkel 12 nr. 2 i grunnforordningen skal ordene «som vanligvis driver selvstendig virksomhet» vise til en person som til vanlig driver virksomhet av et visst omfang på territoriet til medlemsstaten der han/hun er etablert. Vedkommende må allerede ha drevet sin virksomhet en viss tid før den dato han/hun ønsker å dra fordel av bestemmelsen i nevnte artikkel, og må, i ethvert tidsrom med midlertidig virksomhet i en annen stat, fortsatt oppfylle kravene til drift av virksomheten i

- medlemsstaten der han/hun er etablert, for å kunne ta den opp ved tilbakekomsten.
4. Ved anvendelse av artikkel 12 nr. 2 i grunnforordningen skal kriteriet for å avgjøre om den virksomhet en selvstendig person skal drive i en annen medlemsstat, er en virksomhet som «likner» den selvstendige virksomhet som til vanlig drives, være virksomhetens art, og ikke hvorvidt den betegnes som lønnet arbeid eller selvstendig virksomhet av den andre medlemsstaten.
 5. Ved anvendelse av artikkel 13 nr. 1 i grunnforordningen skal en person som «vanligvis utfører lønnet arbeid i to eller flere medlemsstater», vise til en person som samtidig eller skiftesvis utøver en eller flere separate aktiviteter i to eller flere medlemsstater for samme foretak eller arbeidsgiver eller for forskjellige foretak eller arbeidsgivere.
 - 5a. Ved anvendelse av avdeling II i grunnforordningen skal «forretningskontor eller forretningssted» vise til det forretningskontor eller forretningssted der foretaket treffer sine viktigste beslutninger, og der hovedadministrasjonen utfører sine oppgaver.

Ved anvendelse av artikkel 13 nr. 1 i grunnforordningen skal et ansatt medlem av flygebesetning eller kabinbesetning som vanligvis utfører arbeid ved flyging med passasjerer eller frakt i to eller flere medlemsstater, være undergitt lovgivningen i medlemsstaten der hjemmebasen, som definert i vedlegg III til rådsforordning (EØF) nr. 3922/91 av 16. desember 1991 om harmonisering av tekniske krav og administrative framgangsmåter i sivil luftfart⁶, befinner seg.
 - 5b. Det skal ses bort fra marginale aktiviteter ved fastsettelse av hvilken lovgivning som skal gjelde i henhold til artikkel 13 i grunnforordningen. Artikkel 16 i gjennomføringsforordningen får anvendelse i alle tilfeller som kommer inn under denne artikkel.
 6. Ved anvendelse av artikkel 13 nr. 2 i grunnforordningen skal en person som «vanligvis driver selvstendig virksomhet i to eller flere medlemsstater» spesielt vise til en person som samtidig eller skiftesvis driver en eller flere separate selvstendige virksomheter, uavhengig av disse virksomheters art, i to eller flere medlemsstater.
 7. For å kunne skille mellom virksomhet etter nr. 5 og 6 og situasjoner som er beskrevet i artikkel 12 nr. 1 og 2 i grunnforordningen, skal virksomhetens varighet i en eller flere andre medlemsstater (enten den er permanent eller ad hoc eller midlertidig) være avgjørende. For dette formål skal det foretas en samlet vurdering av alle relevante fakta, blant annet, når det dreier seg om en arbeidstaker, hvilket arbeidssted som er fastsatt i arbeidsavtalen.
 8. Ved anvendelse av artikkel 13 nr. 1 og 2 i grunnforordningen menes med «en vesentlig del av lønnet arbeid eller selvstendig virksomhet» i en medlemsstat, en kvantitativt sett vesentlig del av alt lønnet arbeid eller all selvstendig virksomhet der, uten at dette nødvendigvis er den største delen av arbeidet eller virksomheten.

For å kunne avgjøre om en vesentlig del av arbeidet eller virksomheten finner sted i en medlemsstat, skal det tas hensyn til følgende kriterier:

 - a) ved lønnet arbeid, arbeidstid og/eller lønn, og
 - b) ved selvstendig virksomhet, omsetning, arbeidstid, antall tjenester som er levert, og/eller inntekt.

I en samlet vurdering skal en andel under 25 % av kriteriene nevnt over være en indikator på at en vesentlig del av virksomheten ikke utøves i den aktuelle medlemsstaten.
 9. Ved anvendelse av artikkel 13 nr. 2 bokstav b) i grunnforordningen skal «hovedtyngden» av en selvstendig næringsdrivendes virksomhet fastsettes ved å ta hensyn til alle sider ved vedkommendes yrkesutøvelse, blant annet stedet der vedkommendes fastsatte og permanente forretningssted befinner seg, virksomhetens vanlige karakter eller varighet, antall tjenester som er levert og vedkommendes hensikt slik den framgår av samtlige forhold.
 10. For å kunne avgjøre hvilken lovgivning som skal få anvendelse etter nr. 8 og 9, skal de berørte institusjoner ta hensyn til situasjonen slik den antas å ville være de påfølgende 12 kalendermåneder.
 11. Dersom en person utfører lønnet arbeid i to eller flere medlemsstater for en arbeidsgiver som er etablert utenfor Unionens territorium, og denne person er bosatt i en medlemsstat uten å utføre en vesentlig del av sitt arbeid der, skal han/hun være undergitt bostedsstatens lovgivning.

⁶ EFT L 373 av 31.12.1991, s. 4.

*Artikkel 15***Framgangsmåter ved anvendelse av artikkel 11 nr. 3 bokstav b) og d), artikkel 11 nr. 4 og artikkel 12 i grunnforordningen (om oversendelse av opplysninger til de berørte institusjoner)**

1. Når en person utøver virksomhet i en annen medlemsstat enn den som er kompetent medlemsstat etter avdeling II i grunnforordningen, skal arbeidsgiveren, eller den berørte personen selv dersom han/hun ikke utfører lønnet arbeid, gi den kompetente institusjon i den medlemsstat hvis lovgivning får anvendelse, underretning om dette, om mulig på forhånd. Institusjonen skal gi den berørte personen bekreftelsen nevnt i artikkel 19 nr. 2 i gjennomføringsforordningen, og skal umiddelbart stille til rådighet opplysninger om hvilken lovgivning som skal gjelde for personen i henhold til artikkel 11 nr. 3 bokstav b) eller artikkel 12 i grunnforordningen, for den institusjon som er utpekt av den kompetente myndighet i medlemsstaten der aktiviteten utøves.
2. Nr. 1 skal få tilsvarende anvendelse for personer som omfattes av artikkel 11 nr. 3 bokstav d) i grunnforordningen.
3. En arbeidsgiver som definert i artikkel 11 nr. 4 i grunnforordningen som har en arbeidstaker om bord på et skip som fører en annen medlemsstats flagg, skal gi den kompetente institusjon i den medlemsstat hvis lovgivning får anvendelse, underretning om dette, om mulig på forhånd. Institusjonen skal umiddelbart sørge for at institusjonen som er utpekt av den kompetente myndighet i medlemsstaten hvis flagg føres av skipet der arbeidstakeren skal arbeide, underrettes om hvilken lovgivning som skal få anvendelse på den berørte personen i henhold til artikkel 11 nr. 4 i grunnforordningen.

*Artikkel 16***Framgangsmåte ved anvendelse av artikkel 13 i grunnforordningen**

1. En person som utøver virksomhet i to eller flere medlemsstater, skal gi institusjonen som er utpekt av den kompetente myndighet i bostedsstaten, underretning om dette.
2. Den utpekte institusjon på bostedet skal umiddelbart avgjøre hvilken lovgivning som skal få anvendelse på vedkommende, og det skal da tas hensyn til artikkel 13 i grunnforordningen og artikkel 14 i gjennomføringsforordningen. Den første avgjørelsen skal være midlertidig.

Institusjonen skal underrette de utpekte institusjoner i hver medlemsstat der det utøves virksomhet, om sin midlertidige avgjørelse.

3. Den midlertidige avgjørelsen om hvilken lovgivning som skal få anvendelse, som omhandlet i nr. 2, skal bli endelig innen to måneder etter at institusjoner utpekt av den kompetente myndighet i de berørte medlemsstater er blitt underrettet om dette, i samsvar med nr. 2, med mindre lovgivningen allerede er endelig bestemt med hjemmel i nr. 4, eller minst en av de berørte institusjoner i løpet av disse to månedene underretter institusjonen som er utpekt av den kompetente myndighet i bostedsstaten, om at den ennå ikke kan godta avgjørelsen, eller om at den har et annet syn på dette.
4. Når usikkerhet omkring fastsettelsen av hvilken lovgivning som skal få anvendelse, krever kontakt mellom institusjoner eller myndigheter i to eller flere medlemsstater, skal gjeldende lovgivning for den berørte personen avgjøres etter felles overenskomst på anmodning fra en eller flere av de institusjoner som er utpekt av den kompetente myndighet i de berørte medlemsstater, eller fra de kompetente myndigheter selv, og det skal da tas hensyn til artikkel 13 i grunnforordningen og de relevante bestemmelser i artikkel 14 i gjennomføringsforordningen.

Når de berørte institusjoner eller kompetente myndigheter er uenige, skal de søke å oppnå enighet i samsvar med vilkårene ovenfor, og artikkel 6 i gjennomføringsforordningen skal få anvendelse.
5. Den kompetente institusjon i den medlemsstat hvis lovgivning er fastsatt som gjeldende, enten midlertidig eller endelig, skal umiddelbart underrette den berørte personen om dette.
6. Dersom den berørte personen unnlater å gi de opplysninger som er omhandlet i nr. 1, skal denne artikkel, på initiativ fra institusjonen som er utpekt av den kompetente myndighet i bostedsstaten, få anvendelse så snart institusjonen, eventuelt via en annen berørt institusjon, får kjennskap til denne personens situasjon.

*Artikkel 17***Framgangsmåte ved anvendelse av artikkel 15 i grunnforordningen**

Kontraksansatte i De europeiske fellesskap skal utøve retten til å velge etter artikkel 15 i grunnfor-

ordningen når arbeidsavtalen inngås. Den myndighet som er bemyndiget til å inngå avtalen, skal underrette den utpekte institusjon i den medlemsstat hvis lovgivning den kontraktsansatte i De europeiske fellesskap har valgt.

Artikkel 18

Framgangsmåte ved anvendelse av artikkel 16 i grunnforordningen

En anmodning fra arbeidsgiveren eller den berørte personen om unntak fra artikkel 11-15 i grunnforordningen skal, om mulig på forhånd, forelegges den kompetente myndighet eller det myndighetsutpekte organet i den medlemsstat hvis lovgivning skal få anvendelse etter arbeidstakerens eller personens ønske.

Artikkel 19

Informasjon til berørte personer og arbeidsgivere

1. Den kompetente institusjon i den medlemsstat hvis lovgivning skal få anvendelse i henhold til avdeling II i grunnforordningen, skal underrette den berørte personen og eventuelt hans/hennes arbeidsgiver(e) om hvilke plikter som er fastlagt i den lovgivningen. Den skal gi dem nødvendig hjelp med de formaliteter som kreves etter den lovgivningen.
2. På anmodning fra den berørte personen eller arbeidsgiveren skal den kompetente institusjon i den medlemsstat hvis lovgivning skal få anvendelse i henhold til avdeling II i grunnforordningen, bekrefte at lovgivningen skal få anvendelse, og eventuelt angi til hvilken dato og på hvilke vilkår.

Artikkel 20

Samarbeid mellom institusjoner

1. De relevante institusjoner skal oversende den kompetente institusjon i den medlemsstat hvis lovgivning får anvendelse på en person i henhold til avdeling II i grunnforordningen, de opplysninger som er nødvendige for å kunne bestemme fra hvilken dato lovgivningen skal få anvendelse, og hvilke avgifter den berørte personen og hans/hennes arbeidsgiver(e) skal betale etter den lovgivningen.
2. Den kompetente institusjon i den medlemsstat hvis lovgivning skal få anvendelse på en person i henhold til avdeling II i grunnforordningen, skal sørge for at institusjonen utpekt av

den kompetente myndighet i den medlemsstat hvis lovgivning personen sist var undergitt, underrettes om hvilken dato den lovgivningen får virkning.

Artikkel 21

Arbeidsgiverens plikter

1. En arbeidsgiver som har sitt forretningskontor eller forretningssted utenfor den kompetente medlemsstat, skal oppfylle alle lovfestede plikter overfor sine ansatte, særlig plikten til å betale avgifter etter den lovgivningen, som om vedkommende hadde sitt forretningskontor eller forretningssted i den kompetente medlemsstat.
2. En arbeidsgiver som ikke har forretningssted i den medlemsstat hvis lovgivning gjelder, kan avtale med arbeidstakeren at sistnevnte kan oppfylle arbeidsgiverens plikter på dens vegne med hensyn til betaling av avgifter, uten at dette skal berøre arbeidsgiverens grunnleggende plikter. Arbeidsgiveren skal gi den kompetente institusjon i den berørte medlemsstat melding om ordningen.

Avdeling III

Særlige bestemmelser om de ulike typer ytelser

Kapittel I

Ytelser ved sykdom, ytelser til mor ved svangerskap og fødsel og tilsvarende ytelser til far

Artikkel 22

Generelle gjennomføringsbestemmelser

1. De kompetente myndigheter eller institusjoner skal sørge for at medlemmer i trygdeordningen får all nødvendig informasjon om framgangsmåter og vilkår for tilståelse av naturalytelser når disse ytelsene mottas på territoriet til en annen medlemsstat enn den kompetente institusjonens medlemsstat.
2. Uten hensyn til artikkel 5 bokstav a) i grunnforordningen kan en medlemsstat bli ansvarlig for utgiftene til ytelser i samsvar med artikkel 22 i grunnforordningen bare dersom medlemmet i trygdeordningen enten har fremmet krav om pensjon etter denne medlemsstatens lovgivning, eller i samsvar med artikkel 23-30 i grunnforordningen mottar pensjon etter denne medlemsstatens lovgivning.

*Artikkel 23***Bestemmelser om hvilken ordning som skal gjelde når det er mer enn én ordning i bostedsstaten eller oppholdsstaten**

Dersom bostedsstatens eller oppholdsstatens lovgivning inneholder mer enn én ordning for ytelse ved sykdom, ytelse til mor ved svangerskap og fødsel og tilsvarende ytelse til far for mer enn én kategori av medlemmer, skal bestemmelsene som får anvendelse etter artikkel 17, artikkel 19 nr. 1, og artikkel 20, 22, 24 og 26 i grunnforordningen, være bestemmelsene i lovgivningen om den generelle ordningen for arbeidstakere.

*Artikkel 24***Bosted i en annen medlemsstat enn den kompetente medlemsstat**

1. Ved anvendelse av artikkel 17 i grunnforordningen skal medlemmet i trygdeordningen og/eller medlemmer av hans/hennes familie ha plikt til å registrere seg ved institusjonen på bostedet. Deres rett til naturalytelser i bostedsstaten skal, på anmodning fra medlemmet eller fra institusjonen på bostedet, bekreftes ved et dokument utferdiget av den kompetente institusjon.
2. Dokumentet nevnt i nr. 1 skal være gyldig til den kompetente institusjon underretter institusjonen på bostedet om at det ikke lenger gjelder.
Institusjonen på bostedet skal underrette den kompetente institusjon om enhver registrering i henhold til nr. 1, og om enhver endring eller sletting av registreringer.
3. Denne artikkel skal få tilsvarende anvendelse på personer som omfattes av artikkel 22, 24, 25 og 26 i grunnforordningen.

*Artikkel 25***Opphold i en annen medlemsstat enn den kompetente medlemsstat***A. Framgangsmåte og rettighetens omfang*

1. Ved anvendelse av artikkel 19 i grunnforordningen skal medlemmet i trygdeordningen legge et dokument fram for helsetjenesteyteren i oppholdsstaten, utferdiget av den kompetente institusjon og med bekreftelse på retten til naturalytelser. Dersom medlemmet ikke har et slikt dokument, skal institusjonen på oppholdsstedet, på anmodning eller om det

ellers er nødvendig, kontakte den kompetente institusjon for å framskaffe et.

2. Det skal angis i dokumentet at medlemmet har rett til naturalytelser på de vilkår som er fastlagt i artikkel 19 i grunnforordningen, som om vedkommende hadde trygdedekning etter oppholdsstatens lovgivning.
3. Med naturalytelser som nevnt i artikkel 19 nr. 1 i grunnforordningen menes de naturalytelser som tilbys i oppholdsstaten, i samsvar med dens lovgivning, og som blir nødvendige av medisinske grunner, slik at et medlem ikke blir tvunget til å reise tilbake til den kompetente medlemsstat for å få nødvendig behandling før oppholdet er avsluttet som planlagt.

B. Framgangsmåte og ordninger for dekning av utgifter og refusjon av naturalytelser

4. Dersom et medlem i trygdeordningen faktisk har dekket utgiftene til samtlige eller enkelte naturalytelser gitt innenfor rammen av artikkel 19 i grunnforordningen, og dersom vedkommende kan få refundert disse utgiftene i henhold til lovgivningen som institusjonen på oppholdsstedet anvender, kan han/hun sende en søknad om refusjon til institusjonen på oppholdsstedet. Institusjonen skal i dette tilfellet refundere direkte til vedkommende det beløp som tilsvarende utgiftene til disse ytelsene, innenfor de rammer og etter de refusjonssatser som er fastsatt i dens lovgivning.
5. Dersom det ikke er bedt om utgiftsrefusjon direkte fra institusjonen på oppholdsstedet, skal den berørte personen få refundert utgiftene av den kompetente institusjon i samsvar med de refusjonssatser som administreres av institusjonen på oppholdsstedet, eller de beløp som oppholdsstedets institusjon hadde fått refundert om artikkel 62 i gjennomføringsforordningen var gjeldende i det aktuelle tilfellet.
Institusjonen på oppholdsstedet skal på anmodning gi den kompetente institusjon alle nødvendige opplysninger om disse satser eller beløp.
6. Som unntak fra nr. 5 kan den kompetente institusjon refundere de påløpte utgiftene innenfor de rammer og etter de refusjonssatser som er fastlagt i dens lovgivning, forutsatt at medlemmet har gitt sitt samtykke til at denne bestemmelsen skal få anvendelse på ham/henne.
7. Dersom oppholdsstatens lovgivning ikke har bestemmelser om refusjon i henhold til nr. 4 og 5 i det aktuelle tilfellet, kan den kompetente

institusjon refundere utgiftene innenfor de rammer og etter de refusjonssatser som er fastlagt i dens lovgivning, uten samtykke fra medlemmet.

8. Medlemmet skal ikke i noe tilfelle få refundert et beløp som er høyere enn utgiftene han/hun faktisk har hatt.
9. Når det dreier seg om store utgifter, kan den kompetente institusjon betale medlemmet et passende forskudd så snart vedkommende har levert en refusjonssøknad til institusjonen.

C. Familiemedlemmer

10. Nr. 1-9 skal få tilsvarende anvendelse på familiemedlemmene til et medlem i trygdeordningen.

Artikkel 26

Planlagt behandling

A. Framgangsmåte for å gi tillatelse

1. Ved anvendelse av artikkel 20 nr. 1 i grunnforordningen skal medlemmet i trygdeordningen legge et dokument fram for institusjonen på oppholdsstedet, utferdiget av den kompetente institusjon. Ved anvendelse av denne artikkel er den kompetente institusjon den institusjon som dekker utgiftene til planlagt behandling; i tilfellene nevnt i artikkel 20 nr. 4 og artikkel 27 nr. 5 i grunnforordningen, der naturalytelse gitt i bostedsstaten refunderes på grunnlag av faste beløp, skal den kompetente institusjon være institusjonen på bostedet.
2. Dersom et medlem ikke er bosatt i den kompetente medlemsstat, skal han/hun be om tillatelse fra institusjonen på bostedet, som umiddelbart skal videresende den til den kompetente institusjon.

I et slikt tilfelle skal institusjonen på bostedet uttale seg om hvorvidt vilkårene i artikkel 20 nr. 2 annet punktum i grunnforordningen er oppfylt i bostedsstaten.

Den kompetente institusjon kan unnlate å gi tillatelse bare dersom vilkårene i artikkel 20 nr. 2 annet punktum i grunnforordningen etter bostedsinstitusjonens vurdering ikke er oppfylt i bostedsstaten, eller dersom den samme behandlingen kan gis i den kompetente medlemsstat innen den tid som er medisinsk forsvarlig ut fra den berørte personens aktuelle helsetilstand og sykdommens sannsynlige forløp.

Den kompetente institusjon skal underrette institusjonen på bostedet om sitt vedtak.

Om det ikke foreligger svar innen de frister som er fastsatt i dens nasjonale lovgivning, skal tillatelsen anses gitt av den kompetente institusjon.

3. Dersom et medlem som ikke er bosatt i den kompetente medlemsstat, har behov for akutt, livsnødvendig behandling, og tillatelsen ikke kan avslås i henhold til artikkel 20 nr. 2 i grunnforordningen, skal institusjonen på bostedet gi tillatelse på vegne av den kompetente institusjon, som umiddelbart skal underrettes av institusjonen på bostedet.

Den kompetente institusjon skal godta undersøkelsesresultater og behandlingsmuligheter fastslått av leger som er godkjent av den institusjon på bostedet som utferdiger tillatelsen, hva angår behovet for akutt livsnødvendig behandling.

4. På ethvert tidspunkt mens spørsmålet om tillatelse er under behandling, skal den kompetente institusjon bevare retten til å få medlemmet av trygdeordningen undersøkt av en lege etter eget valg i oppholds- eller bostedsstaten.
5. Institusjonen på oppholdsstedet skal, uten at dette berører et eventuelt vedtak om tillatelse, underrette den kompetente institusjon dersom det synes medisinsk hensiktsmessig å supplere den behandling som omfattes av den gjeldende tillatelsen.

B. Dekning av utgifter til naturalytelse for medlemmet i trygdeordningen

6. Med forbehold for nr. 7 skal artikkel 25 nr. 4 og 5 i gjennomføringsforordningen få tilsvarende anvendelse.
7. Dersom medlemmet av trygdeordningen faktisk selv helt eller delvis har dekket utgiftene til den godkjente medisinske behandlingen, og de utgifter som den kompetente institusjon har plikt til å refundere institusjonen på oppholdsstedet eller til medlemmet i samsvar med nr. 6 (faktisk utgift), er lavere enn de utgifter den ville ha måttet betale for samme behandling i den kompetente medlemsstat (teoretisk utgift), skal den kompetente institusjon på anmodning refundere medlemmets behandlingsutgifter inntil et beløp der den teoretiske utgiften overstiger den faktiske utgiften. Det refunderte beløpet kan imidlertid ikke overstige medlemmets faktiske utgifter, og det kan tas hensyn til hvilket beløp medlemmet hadde

måttet betale om behandlingen hadde funnet sted i den kompetente medlemsstat.

C. Dekning av utgifter til reise og opphold i forbindelse med planlagt behandling

8. Når den kompetente institusjons nasjonale lovgivning har bestemmelser om refusjon av reise- og oppholdsutgifter som ikke kan holdes atskilt fra medlemmets behandling, skal disse utgifter for den berørte personen, og om nødvendig for en nødvendig ledsager, betales av denne institusjonen når det er gitt tillatelse til behandling i en annen medlemsstat.

D. Familiemedlemmer

9. Nr. 1-8 skal få tilsvarende anvendelse på familiemedlemmene til et medlem i trygdeordningen.

Artikkel 27

Kontantytelser i forbindelse med arbeidsudyktighet når vedkommende er bosatt eller oppholder seg i en annen medlemsstat enn den kompetente medlemsstat

A. Framgangsmåte som skal følges av medlemmet i trygdeordningen

1. Dersom den kompetente medlemsstats lovgivning krever at medlemmet av trygdeordningen legger fram en bekreftelse for å kunne få rett til kontantytelser ved arbeidsudyktighet i henhold til artikkel 21 nr. 1 i grunnforordningen, skal medlemmet be den lege i bostedsstaten som har fastslått helsetilstanden, om å bekrefte hans/hennes arbeidsudyktighet og hvor lenge den sannsynligvis vil vare.
2. Medlemmet skal sende bekreftelsen til den kompetente institusjon innen den frist som er fastlagt i den kompetente medlemsstats lovgivning.
3. Når behandlende leger i bostedsstaten ikke utferdiger bekreftelser på arbeidsudyktighet, og en slik bekreftelse kreves etter den kompetente medlemsstats lovgivning, skal medlemmet rette en direkte henvendelse til institusjonen på bostedet. Denne institusjonen skal umiddelbart sørge for at det foretas en medisinsk vurdering av medlemmets arbeidsudyktighet, og for at bekreftelsen nevnt i nr. 1 blir utferdiget. Bekreftelsen skal straks oversendes den kompetente institusjon.

4. Oversendelse av dokumentet nevnt i nr. 1, 2 og 3 skal ikke fritta medlemmet for dets plikter etter gjeldende lovgivning, særlig overfor arbeidsgiveren. Arbeidsgiveren og/eller den kompetente institusjon kan eventuelt be arbeidstakeren delta i aktiviteter som skal bidra til å få ham/henne tilbake i arbeid.

B. Framgangsmåte som skal følges av institusjonen i bostedsstaten.

5. På anmodning fra den kompetente institusjon skal institusjonen på bostedet foreta nødvendig administrativ kontroll eller medisinsk undersøkelse av den berørte personen i samsvar med lovgivningen som gjelder for sistnevnte institusjon. Institusjonen på bostedet skal umiddelbart oversende erklæringen fra undersøkende lege, særlig om arbeidsudykthetens sannsynlige varighet, til den kompetente institusjon.

C. Framgangsmåte som skal følges av den kompetente institusjon

6. Den kompetente institusjon skal forbeholde seg retten til å få medlemmet undersøkt av en lege etter eget valg.
7. Med forbehold for artikkel 21 nr. 1 annet punktum i grunnforordningen skal den kompetente institusjon utbetale kontantytelsene direkte til den berørte person, og skal om nødvendig underrette institusjonen på bostedet om dette.
8. Ved anvendelse av artikkel 21 nr. 1 i grunnforordningen skal opplysningene i en bekreftelse på arbeidsudyktighet for et medlem, utferdiget i en annen medlemsstat på grunnlag av undersøkende leges eller institusjons medisinske funn, ha samme rettsgyldighet som en bekreftelse utferdiget i den kompetente medlemsstat.
9. Dersom den kompetente institusjon avslår å betale kontantytelser, skal den gi medlemmet og institusjonen på bostedet samtidig melding om vedtaket.

D. Framgangsmåte ved opphold i en annen medlemsstat enn den kompetente stat

10. Nr. 1-9 skal få tilsvarende anvendelse når medlemmet av trygdeordningen oppholder seg i en annen medlemsstat enn den kompetente medlemsstat.

*Artikkel 28***Kontantytelser i forbindelse med langvarig pleie når den berørte personen er bosatt eller oppholder seg i en annen medlemsstat enn den kompetente medlemsstat***A. Framgangsmåte som skal følges av medlemmet i trygdeordningen*

1. For å få rett til kontantytelser i forbindelse med langvarig pleie i henhold til artikkel 21 nr. 1 i grunnforordningen skal medlemmet i trygdeordningen søke den kompetente institusjon. Den kompetente institusjon skal om nødvendig underrette institusjonen på bostedet om dette.

B. Framgangsmåte som skal følges av institusjonen på bostedet

2. På anmodning fra den kompetente institusjon skal institusjonen på bostedet undersøke tilstanden til medlemmet i trygdeordningen hva angår behov for langvarig pleie. Den kompetente institusjon skal gi institusjonen på bostedet alle opplysninger som er nødvendige for å kunne foreta en slik undersøkelse.

C. Framgangsmåte som skal følges av den kompetente institusjon

3. For å kunne bestemme hvor stort behov det er for langvarig pleie, skal den kompetente institusjon ha rett til å få medlemmet i trygdeordningen undersøkt av en lege eller en annen sakkyndig etter eget valg.
4. Artikkel 27 nr. 7 i gjennomføringsforordningen skal få tilsvarende anvendelse.

D. Framgangsmåte ved opphold i en annen medlemsstat enn den kompetente stat

5. Nr. 1-4 skal få tilsvarende anvendelse når medlemmet i trygdeordningen oppholder seg i en annen medlemsstat enn den kompetente medlemsstat.

E. Familiemedlemmer

6. Nr. 1-5 skal få tilsvarende anvendelse på familiemedlemmene til et medlem i trygdeordningen.

*Artikkel 29***Anvendelse av artikkel 28 i grunnforordningen**

Dersom medlemsstaten der den tidligere grensearbeideren sist utøvde virksomhet, ikke lenger er den kompetente medlemsstat, og den tidligere grensearbeideren eller et medlem av hans/hennes familie reiser dit for å motta naturalytelser i henhold til artikkel 28 i grunnforordningen, skal han/hun legge et dokument utferdiget av den kompetente institusjon fram for institusjonen på oppholdsstedet.

*Artikkel 30***Avgifter for pensjonister**

Dersom en person mottar pensjon fra mer enn én medlemsstat, skal den avgift som trekkes fra samtlige utbetalte pensjoner, ikke under noen omstendighet være høyere enn det beløp som trekkes fra for en person som mottar det samme pensjonsbeløp fra den kompetente medlemsstat.

*Artikkel 31***Anvendelse av artikkel 34 i grunnforordningen***A. Framgangsmåte som skal følges av den kompetente institusjon*

1. Den kompetente institusjon skal underrette den berørte personen om bestemmelsen i artikkel 34 i grunnforordningen om å hindre sammenfall av ytelser. Slike regler skal sikre at den som ikke er bosatt i den kompetente medlemsstat, har rett til ytelser av en samlet størrelse eller verdi som tilsvarende den som vedkommende ville hatt rett til om han/hun var bosatt i den aktuelle medlemsstaten.
2. Den kompetente institusjon skal også underrette institusjonen på bostedet eller oppholdsstedet om utbetaling av kontantytelser i forbindelse med langvarig pleie når sistnevnte institusjons lovgivning har bestemmelser om naturalytelser ved langvarig pleie oppført i den liste som er nevnt i artikkel 34 nr. 2 i grunnforordningen.

B. Framgangsmåte som skal følges av institusjonen på bostedet eller oppholdsstedet

3. Etter å ha mottatt opplysningene omhandlet i nr. 2 skal institusjonen på bostedet eller oppholdsstedet umiddelbart underrette den kompetente institusjon om eventuelle naturalytel-

ser i forbindelse med langvarig pleie som etter dens lovgivning er tilstått den berørte personen for det samme formål, og om hvilken refusjonssats som skal gjelde i den forbindelse.

- Den administrative kommisjon skal om nødvendig fastlegge gjennomføringstiltak til denne artikkel.

Artikkel 32

Særlige gjennomføringstiltak

- Når en person eller en gruppe personer på anmodning fritas for pliktig syketrygd og dermed ikke er dekket av en syketrygdordning som omfattes av grunnforordningen, skal ikke en annen medlemsstats institusjon, utelukkende på grunn av fritaket, ha ansvar for å dekke utgiftene til naturalytelser eller kontantytelser til disse personene eller til et medlem av deres familie etter avdeling III kapittel I i grunnforordningen.
- For medlemsstater nevnt i vedlegg 2 skal bestemmelsene om naturalytelser i avdeling III kapittel I i grunnforordningen gjelde for personer som har rett til naturalytelser utelukkende på grunnlag av en særordning for tjenestemenn, men bare i den grad det er angitt der.
En annen medlemsstats institusjon skal ikke utelukkende av disse grunner bli ansvarlig for dekning av utgifter til naturalytelser eller kontantytelser til disse personene eller til medlemmer av deres familie.
- Når de personer som er nevnt i nr. 1 og 2, og medlemmer av deres familie, er bosatt i en medlemsstat der retten til naturalytelser ikke forutsetter medlemskap i trygdeordning, lønnet arbeid eller selvstendig virksomhet, skal de betale fullt ut for alle naturalytelser som de mottar i bostedsstaten.

Kapittel II

Ytelser ved yrkesskade og yrkessykdom

Artikkel 33

Rett til naturalytelser og kontantytelser ved bosted eller opphold i en annen medlemsstat enn den kompetente medlemsstat

- Ved anvendelse av artikkel 36 i grunnforordningen skal framgangsmåtene fastlagt i artikkel 24-27 i gjennomføringsforordningen få tilsvarende anvendelse.
- Når institusjonen i oppholdsstaten eller bostedsstaten gir særlige naturalytelser ved

yrkesskade og yrkessykdom etter egen nasjonale lovgivning, skal den umiddelbart underrette den kompetente institusjon.

Artikkel 34

Framgangsmåte ved yrkesskade eller yrkessykdom som inntreffer i en annen medlemsstat enn den kompetente stat

- Dersom en yrkesskade inntreffer eller en yrkessykdom diagnostiseres for første gang i en medlemsstat som ikke er den kompetente medlemsstat, og nasjonal lovgivning har bestemmelser om erklæring eller melding, skal yrkesskaden eller yrkessykdommen erklæres eller meldes i samsvar med den kompetente medlemsstatens lovgivning, uten at dette berører eventuelle andre lovbestemmelser som er i kraft i medlemsstaten der yrkesskaden er inntruffet eller der yrkessykdommen er diagnostisert for første gang, som i slike tilfeller fortsatt skal få anvendelse. Erklæringen eller meldingen skal rettes til den kompetente institusjon.
- Institusjonen i den medlemsstat på hvis territorium yrkesskaden er inntruffet eller yrkessykdommen først er diagnostisert, skal gi den kompetente institusjon melding om legeerklæringer som er utferdiget på den medlemsstatens territorium.
- Når det inntreffer en yrkesskade på reise til eller fra arbeid i en medlemsstat som ikke er den kompetente medlemsstat, og det er nødvendig med en nærmere undersøkelse på den førstnevnte medlemsstatens territorium for å få fastslått en eventuell rett til relevante ytelser, kan en person oppnevnes for dette formål av den kompetente institusjon, som skal underrette myndighetene i den aktuelle medlemsstaten om dette. Institusjonene skal samarbeide om å vurdere alle relevante opplysninger og gå gjennom rapporter og andre dokumenter knyttet til skaden.
- Etter behandlingen skal det på anmodning fra den kompetente institusjon sendes en detaljert rapport vedlagt legeerklæringer om varige følger av skaden eller sykdommen, og særlig om den skadedes aktuelle helsetilstand og om tilfriskning eller stabilisering av skadene. Honorarer i den forbindelse skal betales av institusjonen på bostedet eller oppholdsstedet, alt etter som, etter institusjonens egne satser, og belastes den kompetente institusjon.
- På anmodning fra institusjonen på bostedet eller oppholdsstedet, alt etter som, skal den

kompetente institusjon gi den melding om et vedtak som fastsetter tidspunktet for tilfriskning eller stabilisering av skadene, og om et eventuelt vedtak om tilståelse av pensjon.

Artikkel 35

Tvister om hvorvidt skaden eller sykdommen er yrkesbetinget

1. Når den kompetente institusjon bestrider at lovgivningen om yrkesskade eller yrkessykdom etter artikkel 36 nr. 2 i grunnforordningen skal få anvendelse, skal den umiddelbart underrette institusjonen på bostedet eller oppholdsstedet som har gitt naturalytelsene, som så vil bli betraktet som syketrygdtytelser.
2. Når det er gjort et endelig vedtak i saken, skal den kompetente institusjon umiddelbart underrette institusjonen på bostedet eller oppholdsstedet som har gitt naturalytelsene.

Når det ikke er fastslått at det foreligger yrkesskade eller yrkessykdom, skal naturalytelser fortsatt gis som ytelser ved sykdom dersom den berørte personen har rett til dette.

Når det er fastslått at det foreligger yrkesskade eller yrkessykdom, skal de naturalytelser ved sykdom som vedkommende har mottatt, betraktes som ytelser ved yrkesskade eller yrkessykdom fra den dag yrkesskaden inntraff eller yrkessykdommen først ble diagnostisert.

3. Artikkel 6 nr. 5 annet ledd i gjennomføringsforordningen skal få tilsvarende anvendelse.

Artikkel 36

Framgangsmåte ved eksponering for risiko for yrkessykdom i mer enn én medlemsstat

1. I tilfellet nevnt i artikkel 38 i grunnforordningen skal en erklæring eller melding om yrkessykdom sendes til den institusjon som er kompetent med hensyn til yrkessykdom i den medlemsstat etter hvis lovgivning den berørte personen sist har utført arbeid som må antas å kunne forårsake sykdommen.

Når den institusjon som har mottatt erklæringen eller meldingen, fastslår at et arbeid som må antas å kunne forårsake yrkessykdommen, sist ble utført etter en annen medlemsstats lovgivning, skal den sende erklæringen eller meldingen og alle vedlagte bekreftelser til den motsvarende institusjonen i den medlemsstaten.

2. Når institusjonen i den medlemsstat etter hvis lovgivning den berørte personen sist har

utført arbeid som må antas å kunne forårsake sykdommen, fastslår at vedkommende eller hans/hennes etterlatte ikke fyller vilkårene i den lovgivningen, blant annet fordi vedkommende aldri har utført et arbeid som har kunnet forårsake yrkessykdommen i den medlemsstaten, eller fordi den medlemsstaten ikke anerkjenner at sykdommen er yrkesbetinget, skal den umiddelbart videresende erklæringen eller meldingen og alle vedlagte bekreftelser, herunder resultater og rapporter fra medisinske undersøkelser foretatt av den første institusjonen, til institusjonen i den medlemsstat etter hvis lovgivning vedkommende tidligere har utført arbeid som må antas å kunne forårsake yrkessykdommen.

3. Om nødvendig skal institusjonene gjenta framgangsmåten angitt i nr. 2 ved å gå så langt tilbake som til den tilsvarende institusjon i medlemsstaten etter hvis lovgivning den berørte personen først har utført arbeid som må antas å kunne forårsake sykdommen.

Artikkel 37

Utveksling av opplysninger mellom institusjoner og forskudd ved klage på avslag

1. Ved klage på et vedtak om avslag gjort av institusjonen i en av de medlemsstater etter hvis lovgivning den berørte personen har utført arbeid som må antas å kunne forårsake yrkessykdommen, skal den institusjonen underrette institusjonen som mottok erklæringen eller meldingen, i samsvar med rutinen omhandlet i artikkel 36 nr. 2 i gjennomføringsforordningen, og skal deretter underrette den når det foreligger et endelig vedtak.
2. Når en person har rett til ytelser etter lovgivningen som anvendes av institusjonen som mottok erklæringen eller meldingen, skal denne institusjonen utbetale forskudd med et beløp som eventuelt skal fastsettes etter samråd med den institusjon hvis vedtak er påklaget, og på en slik måte at det ikke utbetales for mye. Sistnevnte institusjon skal refundere forskuddet dersom den som en følge av klagen, er pliktig å gi de aktuelle ytelsene. Beløpet skal deretter gå til fradrag i de ytelser som den berørte personen har rett til, i samsvar med artikkel 72 og 73 i gjennomføringsforordningen.
3. Artikkel 6 nr. 5 annet ledd i gjennomføringsforordningen skal få tilsvarende anvendelse.

*Artikkel 38***Forverring av en yrkessykdom**

I tilfeller som omfattes av artikkel 39 i grunnforordningen, skal søkeren gi institusjonen i medlemsstaten der han/hun gjør krav på rett til ytelse, nærmere opplysninger om hvilke ytelse som tidligere er tilstått for den aktuelle yrkessykdommen. Denne institusjonen kan kontakte enhver annen tidligere kompetent institusjon for å få de opplysninger den mener er nødvendige.

*Artikkel 39***Vurdering av uførhetsgrad ved yrkesskade eller yrkessykdom som har inntruffet tidligere eller inntreffer på et senere tidspunkt**

Når en tidligere eller senere arbeidsudyktighet er forårsaket av en skade som inntraff mens den berørte personen var undergitt lovgivningen i en medlemsstat der årsaken til arbeidsudyktigheten er uten betydning, skal den kompetente institusjon eller det organ som er utpekt av den kompetente myndighet i den aktuelle medlemsstat:

- a) på anmodning fra den kompetente institusjon i en annen medlemsstat, gi opplysninger om graden av den tidligere eller senere arbeidsudyktigheten, og om mulig opplysninger som gjør det mulig å fastslå om arbeidsudyktigheten er en følge av en yrkesskade slik dette er definert i den lovgivning som gjelder for den andre medlemsstatens institusjon,
- b) når retten til ytelse og deres størrelse skal fastsettes i samsvar med gjeldende lovgivning, ta hensyn til den uførhetsgrad som er en følge av disse tidligere eller senere tilfellene.

*Artikkel 40***Innlevering og behandling av krav om pensjon eller tilleggsettelser**

For å kunne motta pensjon eller tilleggsettelser etter en medlemsstats lovgivning skal den berørte personen eller hans/hennes etterlatte som er bosatt på en annen medlemsstats territorium, framsette et krav til den kompetente institusjon, eller til institusjonen på bostedet, som skal videregående den til den kompetente institusjon.

Kravet skal inneholde de opplysninger som kreves etter den kompetente institusjons lovgivning.

*Artikkel 41***Særlige gjennomføringstiltak**

1. For de medlemsstater som er nevnt i vedlegg 2, skal bestemmelsene om naturalytelser i avdeling III kapittel 2 i grunnforordningen gjelde for personer som har rett til naturalytelse utelukkende på grunnlag av en særordning for tjenestemenn, men bare i den grad det er angitt der.
2. Artikkel 32 nr. 2 annet ledd og artikkel 32 nr. 3 i gjennomføringsforordningen skal få tilsvarende anvendelse.

*Kapittel III***Gravferdshjelp***Artikkel 42***Søknad om gravferdshjelp**

Ved anvendelse av artikkel 42 og 43 i grunnforordningen skal en søknad om gravferdshjelp sendes til den kompetente institusjon, eller til institusjonen på søkerens bosted, som skal videregående den til den kompetente institusjon.

Kravet skal inneholde de opplysninger som kreves etter den kompetente institusjons lovgivning.

*Kapittel IV***Ytelser ved uførhet samt alders- og etterlattepensjon***Artikkel 43***Tilleggsbestemmelser for beregning av ytelse**

1. Ved beregning av det teoretiske og det faktiske beløpet for ytelsen i samsvar med artikkel 52 nr. 1 bokstav b) i grunnforordningen skal reglene i artikkel 12 nr. 3-6 i gjennomføringsforordningen gjelde.
2. Når tid med frivillig trygd eller frivillig fortsatt trygd ikke er medregnet etter artikkel 12 nr. 3 i gjennomføringsforordningen, skal institusjonen i den medlemsstat etter hvis lovgivning slik tid er tilbakelagt, beregne beløpet som svarer til disse tidsrom etter dens lovgivning. Det faktiske beløpet for ytelsen, beregnet i samsvar med artikkel 52 nr. 1 bokstav b) i grunnforordningen, skal økes med det beløp som svarer til tid med frivillig trygd eller frivillig fortsatt trygd.
3. Institusjonen i hver medlemsstat skal, i henhold til egen lovgivning, beregne det beløp som svarer til tid med frivillig trygd eller frivil-

lig fortsatt trygd som etter artikkel 53 nr. 3 bokstav c) i grunnforordningen ikke skal være undergitt en annen medlemsstats regler om reduksjon, midlertidig stans eller bortfall.

Når det etter den kompetente institusjons lovgivning ikke er mulig å foreta en direkte beregning av dette beløpet fordi det i den lovgivningen tildeles forskjellige verdier for trygdetid, kan det fastsettes et teoretisk beløp. Den administrative kommisjon skal fastlegge nærmere regler for fastsettelsen av det teoretiske beløpet.

Artikkel 44

Medregning av tid med omsorg for barn

1. I denne artikkel menes med «tid med omsorg for barn» enhver tid som godskrives etter en medlemsstats pensjonslovgivning, eller som gir et pensjonstillegg, med den uttrykkelige begrunnelse at en person har hatt omsorg for et barn, uansett hvilken metode som benyttes til å beregne slik tid, og hvorvidt den godskrives på tidspunktet da omsorgen gis, eller godkjennes i etterkant.
2. Når tid med omsorg for barn ikke medregnes etter lovgivningen i den medlemsstat som er kompetent etter avdeling II i grunnforordningen, skal institusjonen i den medlemsstat hvis lovgivning, i samsvar med avdeling II i grunnforordningen, var gjeldende for den berørte personen fordi han/hun utførte lønnet arbeid eller drev selvstendig virksomhet på tidspunktet da beregningen av tid med omsorg for barn etter den lovgivningen tok til for vedkommende barn, fortsatt ha ansvar for å medregne denne tiden som tid med omsorg for barn etter egen lovgivning, som om omsorgen fant sted på dens eget territorium
3. Nr. 2 skal ikke gjelde dersom den berørte personen er eller blir undergitt lovgivningen i en annen medlemsstat fordi han/hun utfører lønnet arbeid eller driver selvstendig virksomhet.

Artikkel 45

Krav om ytelser

A. Innlevering av krav om ytelser etter lovgivning av type A i henhold til artikkel 44 nr. 2 i grunnforordningen

1. For å motta ytelser etter lovgivning av type A i henhold til artikkel 44 nr. 2 i grunnforordningen, skal søkeren rette søknaden til institusjonen i den medlemsstat hvis lovgivning var gjel-

dende på tidspunktet da arbeidsudyktigheten inntraff, med påfølgende uførhet eller forverret uførhet, eller til institusjonen på bostedet, som skal videresende kravet til førstnevnte institusjon.

2. Dersom det er tilstått kontantytelser ved sykdom, skal tidspunktet da disse ytelsene opphører, eventuelt anses som tidspunktet for innlevering av pensjonskravet.
3. I tilfellet nevnt i artikkel 47 nr. 1 i grunnforordningen skal den institusjon der den berørte personen sist var medlem, underrette institusjonen som først betalte ytelsene, om ytelsesens størrelse og fra hvilken dato de skal gjelde etter gjeldende lovgivning. Fra dette tidspunktet skal ytelser vedkommende hadde rett til før uførheten ble forverret, bortfalle eller reduseres til et tillegg som nevnt i artikkel 47 nr. 2 i grunnforordningen.

B. Innlevering av andre krav om ytelser

4. I andre tilfeller enn dem som er nevnt i nr. 1, skal søkeren levere søknad til institusjonen på bostedet, eller til institusjonen i den medlemsstat hvis lovgivning vedkommende sist var undergitt. Dersom den berørte personen ikke på noe tidspunkt har vært undergitt bostedsinstitusjonens lovgivning, skal denne institusjonen videresende søknaden til institusjonen i den medlemsstat hvis lovgivning vedkommende sist var undergitt.
5. Søknadens innleveringsdato skal gjelde for alle berørte institusjoner.
6. Dersom søkeren, selv om han/hun har blitt bedt om å gjøre det, ikke har meldt fra om at han/hun har utført lønnet arbeid eller vært bosatt i andre medlemsstater, skal, som unntak fra nr. 5, den dag søkeren inngir sin første søknad eller legger fram en ny søknad for de manglende tidsrommene med lønnet arbeid eller/og bosted i en medlemsstat, anses som den dag søknaden ble innlevert til den institusjon som anvender den aktuelle lovgivningen, med mindre denne lovgivningen har gunstige bestemmelser.

Artikkel 46

Bekreftelser og opplysninger som søkeren skal legge ved søknaden

1. Søkeren skal levere søknaden i samsvar med bestemmelsene i den lovgivning som anvendes av institusjonen nevnt i artikkel 45 nr. 1 eller 4 i gjennomføringsforordningen, vedlagt

de underlagsdokumenter som kreves i den lovgivningen. Søkeren skal særlig levere alle foreliggende, relevante opplysninger og underlagsdokumenter om trygdetid (institusjoner, identifikasjonsnummer), tid med lønnet arbeid (arbeidsgivere) eller med selvstendig virksomhet (virksomhetens art og sted) samt botid (adresser) som er tilbakelagt etter annen lovgivning, samt disse tidsrommenes varighet.

2. Når søkeren i samsvar med artikkel 50 nr. 1 i grunnforordningen ber om at tilståelse av ytelser ved alder etter en eller flere staters lovgivning utsettes, skal han/hun oppgi dette i søknaden og angi etter hvilken lovgivning det er bedt om utsettelse. For at søkeren skal kunne utøve denne rettigheten, skal de berørte institusjoner på anmodning fra søkeren gi ham/henne alle opplysninger de sitter med, slik at han/hun kan vurdere følgene av samtidige eller senere ytelser som han/hun kan søke om.
3. Om en søker trekker tilbake en søknad om ytelser etter en bestemt medlemsstats lovgivning, skal dette ikke anses som en samtidig tilbaketrekning av en søknad om ytelser etter andre medlemsstaters lovgivning.

Artikkel 47

De berørte institusjonenes søknadsbehandling

A. Kontaktinstitusjon

1. Den institusjon som forelegges eller oversendes søknaden i samsvar med artikkel 45 nr. 1 eller 4 i gjennomføringsforordningen, skal heretter kalles «kontaktinstitusjonen». Institusjonen på bostedet skal ikke kalles kontaktinstitusjon dersom den berørte personen ikke på noe tidspunkt har vært undergitt denne institusjonens lovgivning.

I tillegg til å behandle søknaden om ytelser etter egen lovgivning, skal denne institusjonen i egenskap av kontaktinstitusjon fremme den utveksling av opplysninger, den oversendelse av vedtak og de tiltak som er nødvendige for at de berørte institusjoner skal kunne behandle søknaden, samt på anmodning gi søkeren eventuelle opplysninger som er relevante for de sider ved søknadsbehandlingen som gjelder Fellesskapet, og holde ham/henne informert om den videre saksgangen.

B. Behandling av søknader om ytelser etter lovgivning av type A i henhold til artikkel 44 i grunnforordningen

2. I tilfellet nevnt i artikkel 44 nr. 3 i grunnforordningen skal kontaktinstitusjonen sende alle dokumenter som gjelder den berørte personen, til institusjonen der han/hun tidligere var medlem, som så skal behandle saken.
3. Artikkel 48-52 i gjennomføringsforordningen skal ikke gjelde for behandling av søknader nevnt i artikkel 44 i grunnforordningen.

C. Behandling av andre søknader om ytelser

4. I andre tilfeller enn dem som er nevnt i nr. 2, skal kontaktinstitusjonen umiddelbart sende søknader om ytelser og alle dokumenter som den har tilgang til, og eventuelt relevante dokumenter fra søkeren, til alle de aktuelle institusjoner, slik at de kan påbegynne behandlingen av søknaden samtidig. Kontaktinstitusjonen skal melde fra til de øvrige institusjoner om trygdetid eller botid etter dens lovgivning. Den skal også oppgi hvilke dokumenter som skal legges fram på et senere tidspunkt, og supplere søknaden så raskt som mulig.
5. Hver av de aktuelle institusjoner skal så snart som mulig gi kontaktinstitusjonen og de øvrige aktuelle institusjoner melding om trygdetid eller botid etter dens lovgivning.
6. Hver av de aktuelle institusjoner skal beregne ytelsenes størrelse i samsvar med artikkel 52 i grunnforordningen, og skal gi kontaktinstitusjonen og de øvrige berørte institusjoner melding om sitt vedtak, om størrelsen på de ytelser som kommer til utbetaling, og om eventuelle opplysninger som er nødvendige for de formål som er angitt i artikkel 53-55 i grunnforordningen.
7. Dersom en institusjon, på grunnlag av de opplysninger som er nevnt i nr. 4 og 5 i denne artikkel, fastslår at artikkel 46 nr. 2 eller artikkel 57 nr. 2 eller 3 i grunnforordningen skal få anvendelse, skal den underrette kontaktinstitusjonen og de øvrige berørte institusjoner.

Artikkel 48

Melding om vedtak til søkeren

1. Hver institusjon skal gi søkeren melding om det vedtak den har gjort i samsvar med gjeldende lovgivning. I vedtaket skal det opplyses om klagemuligheter og hvilke frister som gjelder i denne forbindelse. Når kontaktinstitusjonen har fått melding om alle vedtak som hver

institusjon har gjort, skal den sende et sammendrag av vedtakene til søkeren og de øvrige berørte institusjoner. Den administrative kommisjon skal utarbeide en mal for et slikt sammendrag. Sammendraget skal sendes til søkeren på institusjonens språk eller, når søkeren ber om det, på et språk etter søkerens valg som er anerkjent som et offisielt språk i Felleskapets organer i samsvar med traktatens artikkel 290.

2. Når søkeren etter å ha mottatt sammendraget har inntrykk av at hans/hennes rettigheter kan ha blitt forringet fordi vedtak gjort av to eller flere institusjoner har innvirket på hverandre, skal søkeren ha rett til å få vedtakene vurdert på nytt ved de berørte institusjoner innen de frister som er fastlagt i den enkelte institusjonens nasjonale lovgivning. Fristene skal løpe fra den dag sammendraget mottas. Søkeren skal underrettes skriftlig om utfallet av den nye vurderingen.

Artikkel 49

Fastsettelse av uførhetsgrad

1. Når artikkel 46 nr. 3 i grunnforordningen får anvendelse, skal den eneste institusjonen med myndighet til gjøre vedtak om søkerens uførhetsgrad, være kontaktinstitusjonen, dersom dens lovgivning er oppført i vedlegg VII til grunnforordningen, eller om det ikke er tilfellet, den institusjon hvis lovgivning, oppført i nevnte vedlegg, søkeren sist var undergitt. Den skal gjøre sitt vedtak så snart den kan avgjøre om vilkårene for rett til ytelser i gjeldende lovgivning er oppfylt, og det skal da eventuelt tas hensyn til artikkel 6 og artikkel 51 i grunnforordningen. Den skal umiddelbart gi de øvrige berørte institusjoner melding om vedtaket.

Når kriteriene for rett til ytelser, bortsett fra de kriterier som gjelder uførhetsgrad, i gjeldende lovgivning ikke er oppfylt, idet det tas hensyn til artikkel 6 og artikkel 51 i grunnforordningen, skal kontaktinstitusjonen umiddelbart underrette den kompetente institusjon i den medlemsstat hvis lovgivning søkeren sist var undergitt. Sistnevnte institusjon skal ha myndighet til å gjøre vedtak om søkerens uførhetsgrad dersom vilkårene for rett til ytelser i gjeldende lovgivning er oppfylt. Den skal umiddelbart gi de øvrige berørte institusjoner melding om vedtaket.

Når retten til ytelser skal fastsettes, kan det bli nødvendig å sende saken tilbake, på de

samme vilkår, til den institusjon som er kompetent med hensyn til uførhet i den medlemsstat hvis lovgivning søkeren først var undergitt.

2. Når artikkel 46 nr. 3 i grunnforordningen ikke får anvendelse, skal hver institusjon, i samsvar med egen lovgivning, ha mulighet for å få søkeren undersøkt av lege eller annen sakkynning etter eget valg for å kunne fastsette uførhetsgraden. En medlemsstats institusjon skal imidlertid ta hensyn til dokumenter, legeerklæringer og administrative opplysninger som er innhentet av enhver annen medlemsstats institusjon, som om de var utferdiget i dens egen medlemsstat.

Artikkel 50

Midlertidig utbetaling og forskuddsutbetaling av ytelser

1. Uten hensyn til artikkel 7 i gjennomføringsforordningen skal enhver institusjon som, når den har en søknad om ytelser til behandling, fastslår at søkeren har rett til en selvstendig ytelse etter gjeldende lovgivning i samsvar med artikkel 52 nr. 1 bokstav a) i grunnforordningen, utbetale denne ytelsen umiddelbart. Utbetalingen skal anses som midlertidig dersom beløpet vil kunne påvirkes av utfallet av søknadsbehandlingen.
2. Når det ut fra foreliggende opplysninger er innlysende at søkeren har rett til en utbetaling fra en institusjon etter artikkel 52 nr. 1 bokstav b) i grunnforordningen, skal denne institusjon utbetale et forskudd, og beløpet skal ligge så nært som mulig opp til det beløp som sannsynligvis vil bli utbetalt etter artikkel 52 nr. 1 bokstav b) i grunnforordningen.
3. Hver institusjon som har plikt til å utbetale midlertidig ytelse eller forskudd etter nr. 1 eller 2, skal umiddelbart underrette søkeren, og særlig gjøre ham/henne oppmerksom på at tiltaket er midlertidig, og om retten til å klage i samsvar med dens lovgivning.

Artikkel 51

Ny beregning av ytelser

1. Når ytelser beregnes på nytt i samsvar med artikkel 48 nr. 3 og 4, artikkel 50 nr. 4 og artikkel 59 nr. 1 i grunnforordningen, skal artikkel 50 i gjennomføringsforordningen få tilsvarende anvendelse.
2. Når ytelsen beregnes på nytt, bortfaller eller stanses midlertidig, skal den institusjon som har vedtatt dette, umiddelbart underrette den

berørte personen og alle institusjoner der han/hun har en rettighet.

Artikkel 52

Tiltak med sikte på fortgang i pensjonsberegningen

1. For å lette og få fortgang i søknadsbehandlingen og utbetalingen av ytelser skal de institusjoner hvis lovgivning en person har vært undergitt
 - a) utveksle opplysninger med institusjoner i andre medlemsstater om personer som går over fra én gjeldende nasjonal lovgivning til en annen, eller stille slike opplysninger til rådighet for disse institusjoner, og sammen sørge for at identifikasjonsopplysningene bevares og stemmer overens, eller om det ikke er mulig, gi disse personene mulighet til direkte tilgang til sine identifikasjonsopplysninger,
 - b) i tilstrekkelig tid før minstealderen for pensjonsrettigheter inntreer, eller før en alder som fastsettes i nasjonal lovgivning, utveksle opplysninger (tilbakelagt tid eller andre viktige forhold) med den berørte personen og institusjoner i andre medlemsstater, om pensjonsrettigheter for personer som har gått over fra én gjeldende lovgivning til en annen, eller stille disse opplysninger til rådighet for dem, eller om det ikke er mulig, opplyse disse personer om, eller gi dem mulighet for å gjøre seg kjent med, deres fremtidige rett til ytelser.
2. Ved anvendelse av nr. 1 skal Den administrative kommisjon bestemme hvilke opplysninger som skal utveksles eller stilles til rådighet, samt fastsette hensiktsmessige rutiner og mekanismer, og det skal da tas hensyn til de nasjonale trygdeordningenes særtrekk, deres administrative og faglige organisering og hvilke teknologiske hjelpemidler som er til rådighet i de nasjonale pensjonsordningene. Den administrative kommisjon skal forsikre seg om disse pensjonsordningene gjennomføres ved å organisere en oppfølging av tiltakene og deres anvendelse.
3. Ved anvendelse av nr. 1 skal institusjonen i den medlemsstat der en person først tildeles et personlig identifikasjonsnummer (PIN) i trygdeforvaltningen, gis de opplysninger som er nevnt i denne artikkel.

Artikkel 53

Samordningstiltak i medlemsstatene

1. Når nasjonal lovgivning har regler om fastsettelse av hvilken institusjon som er ansvarlig eller hvilken ordning som skal gjelde, eller om at trygdetid skal legges til en bestemt ordning, skal disse regler gjelde, med forbehold for artikkel 51 i grunnforordningen, og det skal da bare tas hensyn til trygdetid tilbakelagt etter den berørte medlemsstats lovgivning.
2. Når nasjonal lovgivning har regler om koordinering av særordninger for tjenestemenn og den generelle ordningen for arbeidstakere, skal disse regler ikke berøres av bestemmelsene i grunnforordningen og gjennomføringsforordningen.

Kapittel V

Ytelser ved arbeidsløshet

Artikkel 54

Sammenlegging av tid og beregning av ytelser

1. Artikkel 12 nr. 1 i gjennomføringsforordningen skal få tilsvarende anvendelse på artikkel 61 i grunnforordningen. Med forbehold for de berørte institusjoners grunnleggende plikter kan den berørte personen legge et dokument fram for den kompetente institusjon, utferdiget av institusjonen i den medlemsstat hvis lovgivning vedkommende var undergitt da han/hun sist utførte lønnet arbeid eller drev selvstendig virksomhet, med angivelse av de tidsrom som er tilbakelagt etter den lovgivningen.
2. Ved anvendelse av artikkel 62 nr. 3 i grunnforordningen skal den kompetente institusjon i den medlemsstat hvis lovgivning den berørte personen var undergitt da han/hun sist utførte lønnet arbeid eller drev selvstendig virksomhet, umiddelbart og på anmodning fra institusjonen på bostedet gi alle opplysninger som er nødvendige for å kunne beregne de arbeidsløshetsytelser som kan oppnås i medlemsstaten der institusjonen befinner seg, særlig om lønn eller yrkesinntekt.
3. Ved anvendelse av artikkel 62 i grunnforordningen og uten hensyn til dens artikkel 63 skal den kompetente institusjon i en medlemsstat hvis lovgivning fastsetter at beregningen av ytelser varierer med antall familiemedlemmer, også ta hensyn til medlemmer av vedkommendes familie som er bosatt i en annen medlemsstat, som om de var bosatt i den kompetente medlemsstat. Denne bestemmelsen skal ikke

gjelde når en annen person i familiemedlemmenes bostedsstat har rett til ytelser ved arbeidsløshet som beregnes ut fra antall familiemedlemmer.

Artikkel 55

Vilkår for og begrensninger i retten til å beholde ytelser for arbeidsløse som reiser til en annen medlemsstat

1. For å kunne omfattes av artikkel 64 eller 65a i grunnforordningen skal en arbeidsløs som reiser til en annen medlemsstat, underrette den kompetente institusjon før avreisen og be om et dokument som bekrefter at han/hun beholder retten til ytelser etter vilkårene i artikkel 64 nr. 1 bokstav b) i grunnforordningen.

Denne institusjon skal opplyse den berørte personen om hans/hennes plikter og oversende dokumentet, som skal inneholde følgende opplysninger:

- a) fra hvilken dato den arbeidsløse ikke lenger var til rådighet for arbeidsformidlingen i den kompetente stat,
- b) fristen, i samsvar med artikkel 64 nr. 1 bokstav b) i grunnforordningen, for å registrere seg som arbeidssøkende i den medlemsstat den arbeidsløse har reist til,
- c) hvor lenge retten til ytelser maksimalt kan beholdes i samsvar med artikkel 64 nr. 1 bokstav c) i grunnforordningen,
- d) forhold som kan virke inn på retten til ytelser.

2. Den arbeidsløse skal melde seg som arbeidssøker ved arbeidsformidlingen i medlemsstaten han/hun har reist til, i samsvar med artikkel 64 nr. 1 bokstav b) i grunnforordningen, og skal legge dokumentet nevnt i nr. 1 fram for institusjonen i den medlemsstaten. Dersom han/hun har underrettet den kompetente institusjon i samsvar med nr. 1, men unnlater å legge fram dette dokumentet, skal institusjonen i medlemsstaten den arbeidsløse har reist til, kontakte den kompetente institusjon for å få de nødvendige opplysninger.

3. Arbeidsformidlingen i medlemsstaten den arbeidsløse har reist til for å søke arbeid, skal opplyse den arbeidsløse om hans/hennes plikter.

4. Institusjonen i medlemsstaten den arbeidsløse har reist til, skal umiddelbart sende et dokument til den kompetente institusjon med opplysning om hvilket tidspunkt den arbeidsløse har meldt seg ved arbeidsformidlingen, og hans/hennes nye adresse.

Dersom det i løpet av det tidsrom den arbeidsløse beholder retten til ytelser, oppstår forhold som kan berøre denne retten, skal institusjonen i medlemsstaten den arbeidsløse har reist til, umiddelbart sende den kompetente institusjon og den berørte personen et dokument med de relevante opplysningene.

På anmodning fra den kompetente institusjon skal institusjonen i medlemsstaten den arbeidsløse har reist til, hver måned gi relevante opplysninger om oppfølgingen av den arbeidsløses situasjon, og særlig om vedkommende fremdeles er registrert ved arbeidsformidlingen og overholder de fastsatte kontrollrutiner.

5. Institusjonen i medlemsstaten den arbeidsløse har reist til, skal foreta eller sørge for at det blir foretatt kontroller, som om vedkommende var en arbeidsløs med rett til ytelser etter dens egen lovgivning. Om nødvendig skal den umiddelbart underrette den kompetente institusjon dersom det oppstår forhold som nevnt i nr. 1 bokstav d).
6. De kompetente myndigheter eller kompetente institusjoner i to eller flere medlemsstater kan bli enige seg imellom om bestemte rutiner og tidsfrister i forbindelse med oppfølgingen av den arbeidsløses situasjon, samt om andre tiltak som kan lette arbeidssøkingen for arbeidsløse som reiser til en av disse medlemsstater i henhold til artikkel 64 i grunnforordningen.
7. Nr. 2–6 skal gjelde tilsvarende for den situasjon som omfattes av artikkel 65a nr. 3 i grunnforordningen.

Artikkel 56

Arbeidsløse som har vært bosatt i en annen medlemsstat enn den kompetente stat

1. Når den arbeidsløse i samsvar med artikkel 65 nr. 2 eller artikkel 65a nr. 1 i grunnforordningen bestemmer seg for også å stille seg til rådighet for arbeidsformidlingen i medlemsstaten som ikke gir ytelsene, ved å registrere seg som arbeidssøker der, skal han/hun underrette institusjonen og arbeidsformidlingen i medlemsstaten som gir ytelsene.

På anmodning fra arbeidsformidlingen i medlemsstaten som ikke gir ytelsene, skal arbeidsformidlingen i medlemsstaten som gir ytelsene, sende relevante opplysninger om den arbeidsløses registrering og arbeidssøking.

2. Når gjeldende lovgivning i de berørte medlemsstater krever at den arbeidsløse oppfyller bestemte plikter og/ eller treffer bestemte tiltak for å søke arbeid, skal den arbeidsløses

plikter og/eller arbeidssøking i medlemsstaten som gir ytelsene, gå foran.

Dersom den arbeidsløse ikke oppfyller alle plikter eller treffer alle tiltak for å søke arbeid i medlemsstaten som ikke gir ytelsene, skal dette ikke berøre ytelsene tilstått i den andre medlemsstaten.

3. Ved anvendelse av artikkel 65 nr. 5 bokstav b) i grunnforordningen skal institusjonen i den medlemsstat hvis lovgivning arbeidstakeren sist var undergitt, underrette institusjonen på bostedet når denne ber om det, om hvorvidt arbeidstakeren har rett til ytelsene etter artikkel 64 i grunnforordningen.

Artikkel 57

Bestemmelser om anvendelsen av artikkel 61, 62, 64 og 65 i grunnforordningen, med hensyn til personer som er dekket gjennom en særordning for tjenestemenn

1. Artikkel 54 og 55 i gjennomføringsforordningen skal få tilsvarende anvendelse på personer som er dekket gjennom en særlig arbeidsløshetsordning for tjenestemenn.
2. Artikkel 56 i gjennomføringsforordningen skal ikke gjelde for personer som er dekket gjennom en særlig arbeidsløshetsordning for tjenestemenn. En arbeidsløs som er dekket gjennom en særlig arbeidsløshetsordning for tjenestemenn, som er helt eller delvis arbeidsløs, og som under sitt siste arbeidsforhold var bosatt på territoriet til en annen medlemsstat enn den kompetente stat, skal motta ytelsene etter den særlige arbeidsløshetsordningen for tjenestemenn i samsvar med bestemmelsene i den kompetente medlemsstats lovgivning, som om han/hun var bosatt på denne medlemsstats territorium. Disse ytelsene skal gis av institusjonen i den kompetente medlemsstat, og dekkes av den.

Kapittel VI

Familieytelser

Artikkel 58

Prioriteringsregler ved sammenfall

Ved anvendelse av artikkel 68 nr. 1 bokstav b) i og ii) i grunnforordningen, skal hver berørte medlemsstat beregne ytelsenes størrelse ved å medregne barn som ikke er bosatt på dens eget territorium, når prioriteringen ikke kan fastslås på grunnlag av barnas bosted. Ved anvendelse av artikkel 68 nr. 1 bokstav b) i) skal den kompetente

institusjon i den medlemsstat hvis lovgivning fastsetter det høyeste ytelsesbeløpet, betale ytelsene i sin helhet og få refundert halvparten av dette fra den kompetente institusjon i den andre medlemsstaten, men ikke med mer enn det beløp som er fastsatt i sistnevnte medlemsstats lovgivning.

Artikkel 59

Hvilke regler som skal gjelde når gjeldende lovgivning og/eller myndigheten til å tilstå familieytelser endres

1. Når gjeldende lovgivning og/eller myndigheten til å tilstå familieytelser endres mellom medlemsstatene i løpet av en kalendermåned, uavhengig av utbetalingsdatoen for familieytelsene etter disse medlemsstats lovgivning, skal den institusjon som har utbetalt familieytelsene etter lovgivningen som lå til grunn for tilståelsen av ytelsen ved månedens begynnelse, fortsatt gjøre det ut den aktuelle måneden.
2. Den skal underrette institusjonen i den eller de andre berørte medlemsstater om hvilken dato den stanser de aktuelle familieytelsene. Den eller de øvrige berørte medlemsstater skal utbetale ytelsene fra samme dato.

Artikkel 60

Framgangsmåte ved anvendelse av artikkel 67 og 68 i grunnforordningen

1. Søknad om familieytelser skal rettes til den kompetente institusjon. Ved anvendelse av artikkel 67 og 68 i grunnforordningen skal det tas hensyn til hele familiens situasjon, som om alle de involverte var undergitt lovgivningen i den berørte medlemsstat og var bosatt der, særlig med hensyn til en persons rett til å søke om slike ytelsene. Når en person som har rett til å søke om ytelsene ikke utøver denne retten, skal den kompetente institusjon i den medlemsstat hvis lovgivning får anvendelse, ta hensyn til en søknad om familieytelser fra den andre forelderen, fra en person som betraktes som en forelder, eller fra en person eller institusjon som opptrer som verge for barnet/barna.
2. Den institusjon som mottar en søknad i samsvar med nr. 1, skal behandle søknaden på grunnlag av de detaljerte opplysninger som søkeren har lagt fram, og det skal da tas hensyn til den samlede situasjonen, faktisk og rettslig, for søkerens familie.

Dersom denne institusjonen kommer til at dens lovgivning skal få anvendelse og har prio-

ritet i samsvar med artikkel 68 nr. 1 og 2 i grunnforordningen, skal den gi familieytelser i samsvar med sin lovgivning.

Dersom denne institusjonen mener at det kan foreligge en rett til et tillegg etter en annen medlemsstats lovgivning i samsvar med artikkel 68 nr. 2 i grunnforordningen, skal den umiddelbart oversende søknaden til den andre medlemsstatens kompetente institusjon og informere den berørte personen. Videre skal den underrette den andre medlemsstatens institusjon om sitt vedtak, og om størrelsen på den utbetalte familieytelsen.

3. Når institusjonen som mottar søknaden, kommer til at dens lovgivning skal få anvendelse, men ikke har prioritet i samsvar med artikkel 68 nr. 1 og 2 i grunnforordningen, skal den umiddelbart gjøre et midlertidig vedtak om hvilke prioriteringsregler som skal gjelde, og oversende søknaden i samsvar med artikkel 68 nr. 3 i grunnforordningen til den andre medlemsstatens institusjon, samt underrette søkeren om dette. Denne institusjon skal ta stilling til det midlertidige vedtaket innen to måneder.

Dersom den institusjon som har fått søknaden oversendt, ikke tar stilling til den innen to måneder etter at den er mottatt, skal det midlertidige vedtaket nevnt over gjelde, og institusjonen skal utbetale ytelsene i henhold til sin lovgivning og underrette institusjonen som søknaden var rettet til, om størrelsen på de utbetalte ytelsene.

4. Når de berørte institusjonene er uenige om hvilken lovgivning som skal ha prioritet, skal artikkel 6 nr. 2-5 i gjennomføringsforordningen gjelde. For dette formål skal institusjonen på bostedet som nevnt i artikkel 6 nr. 2 i gjennomføringsforordningen være institusjonen på barnets eller barnas bosted.
5. Dersom institusjonen som har gitt ytelse på midlertidig basis, har utbetalt mer enn det beløp den i siste instans er ansvarlig for, kan den kreve å få det overskytende beløpet refundert fra institusjonen som har det primære ansvaret i samsvar med framgangsmåten fastlagt i artikkel 73 i gjennomføringsforordningen.

Artikkel 61

Framgangsmåte ved anvendelse av artikkel 69 i grunnforordningen

Ved anvendelse av artikkel 69 i grunnforordningen skal Den administrative kommisjon sette opp

en liste over ytterligere eller særlige familieytelser til barn som har mistet en eller begge foreldre, og som omfattes av nevnte artikkel. Dersom den kompetente institusjons lovgivning ikke har bestemmelser om at den, etter en fastsatt prioritet, skal tilstå ytterligere eller særlige familieytelser til barn som har mistet en eller begge foreldre, skal den umiddelbart videresende alle søknader om familieytelser, sammen med alle relevante dokumenter og opplysninger, til institusjonen i den medlemsstat hvis lovgivning den berørte personen har vært undergitt lengst, og som tilstår slike ytterligere eller særlige familieytelser til barn som har mistet en eller begge foreldre. I enkelte tilfeller kan dette bety at saken sendes tilbake, på de samme vilkår, til institusjonen i den medlemsstat under hvis lovgivning den berørte personen har tilbakelagt kortest trygdetid eller botid.

Avdeling IV

Finansielle bestemmelser

Kapittel I

Refusjon av utgifter til ytelse i henhold til artikkel 35 og artikkel 41 i grunnforordningen

Avsnitt 1

Refusjon på grunnlag av faktiske utgifter

Artikkel 62

Prinsipper

1. Ved anvendelse av artikkel 35 og artikkel 41 i grunnforordningen skal den kompetente institusjon gi institusjonen som har gitt ytelsene, refusjon for de faktiske utgiftene til naturalytelser slik dette framgår av sistnevnte institusjons regnskaper, unntatt når artikkel 63 i gjennomføringsforordningen får anvendelse.
2. Dersom samtlige eller enkelte faktiske utgifter nevnt i nr. 1 ikke framgår av regnskapene til institusjonen som har gitt ytelsene, skal refusjonsbeløpet fastsettes ut fra et engangsbeløp beregnet på grunnlag av all den informasjon som kan hentes ut av de foreliggende opplysningene. Den administrative kommisjon skal avgjøre hva som skal legges til grunn ved beregningen av engangsbeløpet, og skal bestemme beløpets størrelse.
3. Det kan ikke legges høyere satser til grunn for refusjonen enn dem som gjelder for naturalytelser til medlemmer i trygdeordningen som er undergitt lovgivningen til institusjonen som har gitt ytelsene nevnt i nr. 1.

Avsnitt 2

Refusjon på grunnlag av faste beløp

Artikkel 63

Identifisering av de berørte medlemsstater

1. De medlemsstater som er nevnt i artikkel 35 nr. 2 i grunnforordningen, hvis rettslige eller forvaltningsmessige struktur er slik at refusjon på grunnlag av faktiske utgifter ikke er hensiktsmessig, er oppført i vedlegg 3 til gjennomføringsforordningen.
2. For de medlemsstater som er oppført i vedlegg 3 til gjennomføringsforordningen, skal beløpet for naturalytelser til
 - a) familiemedlemmer som ikke er bosatt i samme medlemsstat som medlemmet i trygdeordningen, som omhandlet i artikkel 17 i grunnforordningen, og
 - b) pensjonister og medlemmer av deres familie, som omhandlet i artikkel 24 nr. 1 og artikkel 25 og 26 i grunnforordningen, refunderes av de kompetente institusjonene til de institusjoner som har gitt ytelsene, på grunnlag av et fast beløp som fastsettes for hvert kalenderår. Det faste beløpet skal i størst mulig grad svare til de faktiske utgiftene.

Artikkel 64

Beregningsmetode for månedlige faste beløp og samlet fast beløp

1. For hver kreditorstat skal månedlig fast beløp per person (F_i) for et kalenderår bestemmes ved å dividere gjennomsnittlig årlig utgift per person (Y_i), inndelt etter aldersgrupper (i), med 12, og ved å gjøre et fradrag (X) i resultatet, i samsvar med følgende formel:

$$F_i = Y_i * 1/12 * (1 - X)$$

der:

- indeksen ($i = 1, 2$ og 3) representerer de tre aldersgruppene som benyttes ved beregningen av faste beløp:
 - $i = 1$: personer under 20 år,
 - $i = 2$: personer mellom 20 og 64 år,
 - $i = 3$: personer som er 65 år eller eldre,
 - Y_i representerer gjennomsnittlig årlig utgift per person i aldersgruppe i , som definert i nr. 2,
 - koeffisienten X (0,20 eller 0,15) representerer fradraget som definert i nr. 3.
2. Gjennomsnittlig årlig utgift per person (Y_i) i aldersgruppe i skal framkomme ved å dividere

den årlige utgiften til samtlige naturalytelser gitt av institusjonene i kreditorstaten til samtlige personer i den aktuelle aldersgruppen som er undergitt dens lovgivning og er bosatt på dens territorium, med det gjennomsnittlige antallet berørte personer i den aldersgruppen i det aktuelle kalenderåret. Beregningen skal baseres på utgifter i henhold til de ordninger som er omhandlet i artikkel 23 i gjennomføringsforordningen.

3. Fradraget i det månedlige faste beløpet skal i prinsippet tilsvare 20 % ($X = 0,20$). Det skal tilsvare 15 % ($X = 0,15$) for pensjonister og medlemmer av deres familie når den kompetente medlemsstat ikke er oppført i vedlegg IV til grunnforordningen.
4. For hver debitorstat skal det samlede faste beløpet for et kalenderår være summen av de beløp som framkommer ved å multiplisere det faste månedlige beløpet per person, fastlagt for hver aldersgruppe, med antall måneder tilbakelagt av berørte personer i den aldersgruppen i kreditorstaten.

Antall måneder tilbakelagt av berørte personer i kreditorstaten skal være summen av de kalendermånedene i et kalenderår da de, fordi de var bosatt på kreditorstatens territorium, hadde rett til å få naturalytelser på det territoriet dekket av debitorstaten. Antallet måneder skal fastsettes ut fra en oversikt som institusjonen på bostedet fører for dette formål, basert på dokumentasjon på mottakernes rettigheter fra den kompetente institusjon.

5. Innen 1. mai 2015 skal Den administrative kommisjon legge fram en egen rapport om anvendelsen av denne artikkel, og særlig om fradragene omhandlet i nr. 3. Den administrative kommisjon kan på grunnlag av rapporten legge fram et forslag med eventuelle endringer som kan vise seg å være nødvendige for å sikre at beregningen av faste beløp i størst mulig grad svarer til de faktiske utgiftene, og at fradragene omhandlet i nr. 3 ikke fører til uforholdsmessige eller dobbelte utbetalinger for medlemsstatene.
6. Den administrative kommisjon skal fastsette de metoder som skal benyttes til å bestemme hvilke faktorer som skal inngå i beregningen av de faste beløp omhandlet i nr. 1-5.
7. Uten hensyn til bestemmelsene i nr. 1-4 kan medlemsstatene fortsatt anvende artikkel 94 og 95 i forordning (EØF) nr. 574/72 ved beregningen av det faste beløpet, fram til 1. mai 2015, forutsatt at fradraget omhandlet i nr. 3 anvendes.

*Artikkel 65***Melding om gjennomsnittlige årlige utgifter**

1. Gjennomsnittlig årlig utgift per person i hver aldersgruppe for et bestemt år skal meldes til revisjonsutvalget senest innen utgangen av det andre året etter det aktuelle året. Dersom meldingen ikke foreligger innen denne fristen, benyttes gjennomsnittlig årlig utgift per person sist fastsatt av Den administrative kommisjon for et foregående år.
2. Gjennomsnittlige årlige utgifter fastsatt i samsvar med nr. 1 skal offentliggjøres hvert år i *Den europeiske unions tidende*.

*Avsnitt 3***Felles bestemmelser***Artikkel 66***Framgangsmåte for refusjon mellom institusjoner**

1. Refusjoner mellom de berørte medlemsstater skal finne sted så raskt som mulig. Enhver berørt institusjon skal ha plikt til snarest mulig å refundere fordringer innen de frister som er nevnt i dette avsnitt. En tvist om en bestemt fordring skal ikke være til hinder for at en eller flere andre fordringer kan refunderes.
2. Refusjon mellom medlemsstatenes institusjoner som omhandlet i artikkel 35 og artikkel 41 i grunnforordningen skal finne sted via kontaktorganet. Det kan opprettes et eget kontaktorgan for refusjoner etter artikkel 35 og artikkel 41 i grunnforordningen.

*Artikkel 67***Frister for å legge fram og betale fordringer**

1. Fordringer basert på faktiske utgifter skal legges fram for debitorstatens kontaktorgan innen 12 måneder fra utgangen av det halve kalenderåret da disse fordringer ble bokført i kreditorinstitusjonens regnskaper.
2. Fordringer for et kalenderår basert på faste beløp skal legges fram for debitorstatens kontaktorgan innen 12 måneder etter måneden da de gjennomsnittlige utgiftene for det aktuelle året offentliggjøres i *Den europeiske unions tidende*. Oversiktene nevnt i artikkel 64 nr. 4 i gjennomføringsforordningen skal legges fram innen utgangen av året etter referanseåret.
3. I det tilfelle som er omhandlet i artikkel 6 nr. 5 annet ledd i gjennomføringsforordningen, skal

fristene i nr. 1 og 2 i denne artikkel ikke begynne å løpe før den kompetente institusjon er utpekt.

4. Fordringer som legges fram etter fristene i nr. 1 og 2, skal ikke tas i betraktning.
5. Debitorinstitusjonen skal betale fordringene til kreditorstatens kontaktorgan som omhandlet i artikkel 66 i gjennomføringsforordningen innen 18 måneder etter utgangen av måneden da de ble framlagt for debitorstatens kontaktorgan. Dette gjelder ikke for fordringer som debitorinstitusjonen med en god begrunnelse har avvist i løpet av dette tidsrommet.
6. Alle tvister om en fordring skal løses innen 36 måneder etter måneden da fordringen ble framlagt.
7. Revisjonsutvalget skal legge forholdene til rette for en endelig regnskapsavslutning i tilfeller der en løsning ikke kan oppnås innen fristen i nr. 6, og skal, etter begrunnet anmodning fra en av partene, avgi uttalelse om en tvist innen seks måneder etter måneden da den fikk seg saken forelagt.

*Artikkel 68***Morarente og nedbetaling**

1. Fra utgangen av 18-månedersperioden angitt i artikkel 67 nr. 5 i gjennomføringsforordningen kan kreditorinstitusjonen legge rente på utestående fordringer, med mindre debitorinstitusjonen innen seks måneder etter utgangen av måneden da fordringen ble lagt fram, har nedbetalt minst 90 % av den totale fordringen som er presentert i henhold til artikkel 67 nr. 1 eller 2 i gjennomføringsforordningen. For de deler av fordringen som ikke er nedbetalt, kan det ilegges rente først ved utgangen av 36-månedersperioden angitt i artikkel 67 nr. 6 i gjennomføringsforordningen.
2. Renten skal beregnes på grunnlag av den referanserente som Den europeiske sentralbank har lagt på sine viktigste refinansieringstransaksjoner. Gjeldende referanserente skal være den som er i kraft den første dagen i måneden da betalingen forfaller.
3. Et kontaktorgan skal ikke ha plikt til å godta en nedbetaling som omhandlet i nr. 1. Dersom et kontaktorgan avslår et slikt tilbud, skal imidlertid kreditorinstitusjonen ikke lenger ha rett til å legge morarente på de aktuelle fordringene, annet enn i henhold til nr. 1 annet punktum.

*Artikkel 69***Årlig regnskapsoppgjør**

1. Den administrative kommisjon skal foreta et oppgjør over fordringer for hvert kalenderår i samsvar med artikkel 72 bokstav g) i grunnforordningen, på grunnlag av revisjonsutvalgets rapport. For dette formål skal kontaktorganene, innen de frister og i samsvar med de framgangsmåter som revisjonsutvalget har fastlagt, gi utvalget melding om størrelsen på fordringer som er framlagt, avregnet eller bestridt (som kreditor) og størrelsen på fordringer som er mottatt, avregnet eller bestridt (som debitor).
2. Den administrative kommisjon kan utføre enhver relevant kontroll av statistiske og regnskapsmessige data som ligger til grunn for utarbeidelsen av det årlige regnskapsoppgjøret omhandlet i nr. 1, ikke minst for å sikre at de er i samsvar med reglene i denne avdeling.

*Kapittel II***Refusjon av ytelser ved arbeidsløshet i henhold til artikkel 65 i grunnforordningen***Artikkel 70***Refusjon av ytelser ved arbeidsløshet**

Dersom det ikke foreligger noen avtale i samsvar med artikkel 65 nr. 8 i grunnforordningen, skal institusjonen på bostedet be om refusjon av ytelser ved arbeidsløshet i henhold til artikkel 65 nr. 6 og 7 i grunnforordningen fra institusjonen i den medlemsstat hvis lovgivning mottakeren sist var undergitt. Anmodningen skal fremmes innen seks måneder fra utgangen av det halve kalenderåret da arbeidsløshetsytelsen som ønskes refundert, sist ble utbetalt. Anmodningen skal angi hvilket ytelsesbeløp som er utbetalt i løpet av tre- eller femmånedersperioden omhandlet i artikkel 65 nr. 6 og 7 i grunnforordningen, hvilket tidsrom ytelsen gjelder og den arbeidsløses personopplysninger. Fordringene skal legges fram og betales via de berørte medlemsstaters kontaktorganer.

Det er ikke noe krav om å ta hensyn til anmodninger som fremmes etter fristen nevnt i første ledd.

Artikkel 66 nr. 1 og artikkel 67 nr. 5-7 i gjennomføringsforordningen skal få tilsvarende anvendelse.

Fra utgangen av 18-månedersperioden nevnt i artikkel 67 nr. 5 i gjennomføringsforordningen kan kreditorinstitusjonen legge rente på utestående fordringer. Renten skal beregnes i samsvar

med artikkel 68 nr. 2 i gjennomføringsforordningen.

Det maksimale refusjonsbeløpet som er nevnt i artikkel 65 nr. 6 tredje punktum i grunnforordningen, er i hvert enkelt tilfelle det ytelsesbeløp som den berørte personen ville hatt rett til etter den medlemsstats lovgivning som han/hun sist var undergitt, dersom han/hun var registrert ved arbeidsformidlingen i den medlemsstaten. I forbindelse mellom medlemsstater oppført i vedlegg 5 til gjennomføringsforordningen skal imidlertid de kompetente institusjoner i én av de medlemsstater hvis lovgivning den berørte personen sist var undergitt, fastsette maksimumsbeløpet i hvert enkelt tilfelle på grunnlag av de gjennomsnittlige arbeidsløshetsytelser som er gitt etter den medlemsstatens lovgivning i det foregående kalenderåret.

*Kapittel III***Tilbakekreving av uriktig utbetalte ytelser, innkreving av midlertidige utbetalinger og avgifter, motregning og bistand ved innkreving***Avsnitt 1***Prinsipper***Artikkel 71***Felles bestemmelser**

Ved anvendelse av artikkel 84 i grunnforordningen og innenfor den ramme som er fastlagt der, skal innkreving av fordringer om mulig skje ved motregning, enten mellom de berørte medlemsstaters institusjoner, eller i forhold til berørte fysiske eller juridiske person, i samsvar med artikkel 72-74 i gjennomføringsforordningen. Dersom en fordring helt eller delvis ikke lar seg innkreve ved en slik motregning, skal det resterende beløpet innkreves i samsvar med artikkel 75-85 i gjennomføringsforordningen.

*Avsnitt 2***Motregning***Artikkel 72***Urettmessige ytelser**

1. Dersom en medlemsstats institusjon har utbetalt uriktige ytelser til en person, kan denne institusjon, på de vilkår og med de begrensninger som er fastlagt i dens lovgivning, be enhver annen medlemsstats institusjon med ansvar for utbetaling av ytelser til den berørte personen, trekke skyldige beløpet fra etterbetalinger eller løpende utbetalinger til ham/

henne, uansett fra hvilken del av trygden ytelsen utbetales. Sistnevnte medlemsstats institusjon skal trekke det aktuelle beløpet fra, på de vilkår og med de begrensninger som etter dens lovgivning gjelder for denne type motregning, som om den selv hadde utbetalt for mye, og skal overføre beløpet som er trukket fra, til institusjonen som har utbetalt det uriktige beløpet.

2. Som unntak fra nr. 1 kan institusjonen i en medlemsstat, dersom den i forbindelse med tilståelse eller revurdering av ytelser ved uførhet og alders- og etterlattepensjon i henhold til avdeling III kapittel 4 og 5 i grunnforordningen, har utbetalt et uriktig beløp til en person, be enhver annen medlemsstats institusjon med ansvar for utbetaling av tilsvarende ytelser til den berørte personen, trekke det for mye utbetalte beløpet fra etterbetalinger til ham/henne. Etter at sistnevnte institusjon har underrettet institusjonen som har utbetalt et uriktig beløp om disse etterbetalingene, skal institusjonen som har utbetalt det uriktige beløpet innen to måneder melde fra om størrelsen på det uriktige utbetalte beløpet. Dersom institusjonen som skal foreta etterbetaling mottar meldingen innen fristen, skal den overføre beløpet som er trukket fra, til institusjonen som har utbetalt uriktige beløp. Dersom fristen utløper, skal institusjonen umiddelbart foreta etterbetalingen til den berørte personen.
3. Dersom en person har mottatt sosialhjelp i en medlemsstat i et tidsrom da han/hun hadde rett til ytelser etter en annen medlemsstats lovgivning, kan organet som har gitt sosialhjelp, dersom det har en lovfestet rett til å kreve de ytelser som tilkommer personen tilbakebetalt, be enhver annen medlemsstats institusjon med ansvar for utbetaling av ytelser til vedkommende, trekke det utbetalte sosialhjelpsbeløpet fra de beløp som den medlemsstaten utbetaler til ham/henne.

Denne bestemmelse skal få tilsvarende anvendelse på ethvert medlem av den berørte personens familie som har mottatt sosialhjelp på en medlemsstats territorium i et tidsrom da trygded medlemmet hadde rett til ytelser for dette familiemedlemmet etter en annen medlemsstats lovgivning.

Den institusjon i en medlemsstat som har utbetalt et uriktig sosialhjelpsbeløp, skal melde fra om dette beløpet til den andre medlemsstatens institusjon, som så skal trekke beløpet fra, på de vilkår og med de begrensninger som er

fastsatt for denne type motregning etter dens lovgivning, og umiddelbart overføre beløpet til institusjonen som har utbetalt det uriktige beløpet.

Artikkel 73

Midlertidig utbetalte kontantytelser eller avgifter

1. Ved anvendelse av artikkel 6 i gjennomføringsforordningen skal institusjonen som har utbetalt kontantytelser midlertidig, innen tre måneder etter at det er fastslått hvilken lovgivning som skal få anvendelse eller hvilken institusjon som har ansvar for å utbetale ytelsene, foreta en avregning av det midlertidig utbetalte beløpet og sende den til den institusjon som er utpekt som kompetent institusjon.

Den institusjon som er utpekt som kompetent med hensyn til utbetalingen av ytelsene, skal trekke et beløp som svarer til den midlertidige utbetalingen, fra etterbetalingen av de tilsvarende ytelser som den skylder den berørte personen, og skal umiddelbart overføre beløpet som er trukket fra, til institusjonen som har utbetalt kontantytelser midlertidig.

Dersom det midlertidig utbetalte beløpet er høyere enn etterbetalingsbeløpet, eller dersom det ikke foreligger noen etterbetaling, skal den institusjon som er utpekt som kompetent, trekke dette beløpet fra løpende utbetalinger, på de vilkår og med de begrensninger som gjelder for denne type motregning etter dens lovgivning, og umiddelbart overføre beløpet som er trukket fra, til institusjonen som har utbetalt kontantytelser midlertidig.

2. Den institusjon som på midlertidig basis har mottatt avgifter fra en juridisk og/eller fysisk person, skal ikke refundere betaleren de aktuelle beløpene før den har fått brakt på det rene fra den institusjonen som er utpekt som kompetent, hvilke beløp den har rett til etter artikkel 6 nr. 4 i gjennomføringsforordningen.

På anmodning fra den institusjon som er utpekt som kompetent, som skal framsettes innen tre måneder etter at det er fastslått hvilken lovgivning som skal få anvendelse, skal institusjonen som har mottatt avgifter på midlertidig basis, overføre beløpet til institusjonen som er utpekt som kompetent i det tidsrommet, for å løse situasjonen med hensyn til de avgifter den juridiske og/eller fysiske personen skylder den. De overførte avgiftene skal med tilbakevirkende kraft anses betalt til institusjonen som er utpekt som kompetent.

Dersom de midlertidig betalte avgiftene er høyere enn det beløp som den juridiske og/eller fysiske personen skylder institusjonen som er utpekt som kompetent, skal institusjonen som har mottatt avgiftene på midlertidig basis, refundere vedkommende juridiske og/eller fysiske person det overskytende beløpet.

Artikkel 74

Kostnader forbundet med motregning

Kostnader skal ikke dekkes når gjelden innkreves ved motregning som omhandlet i artikkel 72 og 73 i gjennomføringsforordningen.

Avsnitt 3

Innkrevning

Artikkel 75

Definisjoner og felles bestemmelser

1. I dette avsnitt menes med
 - «fordring» alle fordringer i forbindelse med avgifter eller ytelser som er uriktig utbetalt eller gitt, herunder renter, bøter, administrative sanksjoner og alle andre gebyrer og kostnader som er forbundet med fordringen i samsvar med lovgivningen i den medlemsstat som fremmer fordringen,
 - «anmodende part» med hensyn til den enkelte medlemsstat, enhver institusjon som fremmer en anmodning om informasjon, melding eller innkreving i forbindelse med en fordring som definert ovenfor,
 - «anmodet part» med hensyn til den enkelte medlemsstat, enhver institusjon som en anmodning om informasjon, melding eller innkreving kan rettes til,
2. Anmodninger og eventuell kommunikasjon i den forbindelse mellom medlemsstatene skal i alminnelighet gå via utpekte institusjoner.
3. Praktiske gjennomføringstiltak, blant annet tiltak som vedrører artikkel 4 i gjennomføringsforordningen og fastsettelse av en minstetærskel for beløp som kan anmodes innkrevd, skal treffes av Den administrative kommisjon.

Artikkel 76

Anmodninger om opplysninger

1. På anmodning fra den anmodende part skal den anmodede part legge fram alle opplysninger som kan være nyttige for den anmodende part når den skal innkreve en fordring.

For å kunne innhente slike opplysninger skal den anmodede part utøve sine fullmakter i henhold til lover og forskrifter om innkreving av tilsvarende fordringer i sin egen medlemsstat.

2. Anmodningen om opplysninger skal inneholde navn, siste kjente adresse og andre relevante opplysninger om identiteten til den berørte juridiske eller fysiske person som det skal gis opplysninger om, samt hvilken type fordring og hvilket beløp anmodningen gjelder.
3. Den anmodede part skal ikke ha plikt til å gi opplysninger
 - a) som den ikke ville vært i stand til å innhente ved innkreving av tilsvarende fordringer i sin egen medlemsstat,
 - b) som ville røpe forretningshemmeligheter, industrihemmeligheter eller yrkeshemmeligheter, eller
 - c) som kan gå ut over sikkerheten eller være i strid med den offentlige orden i medlemsstaten om de ble utlevert.
4. Den anmodede part skal underrette den anmodende part om grunnene til at en anmodning om opplysninger ikke etterkommes.

Artikkel 77

Melding

1. Den anmodede part skal, på anmodning fra den anmodende part og i samsvar med gjeldende regler om melding om tilsvarende dokumenter eller beslutninger i sin egen medlemsstat, gi mottakeren melding om alle dokumenter og beslutninger, også rettslige, som kommer fra den anmodende parts medlemsstat, og som gjelder en fordring og/eller innkreving av fordringen.
2. En anmodning om melding skal inneholde navn, adresse og eventuelle andre relevante opplysninger om vedkommende mottakers identitet som den anmodende part normalt har tilgang til, dokumentets eller beslutningens art og formål, og om nødvendig navn, adresse og eventuelle andre relevante opplysninger som kan identifisere debitor og den fordring dokumentet eller beslutningen gjelder, samt eventuelle andre hensiktsmessige opplysninger.
3. Den anmodede part skal umiddelbart underrette den anmodende part om hvilke tiltak som er truffet i forbindelse med anmodningen om melding, og ikke minst om hvilken dato beslutningen eller dokumentet ble oversendt til mottakeren.

*Artikkel 78***Anmodning om innkreving**

1. Med en anmodning om innkreving av en fordring fra den anmodende part til den anmodede part skal det følge en offisiell eller bekreftet kopi av dokumentet som hjemler håndheving, utferdiget i den anmodende parts medlemsstat, og eventuelle andre dokumenter som er nødvendige for å kunne foreta innkreving, i original eller som bekreftet kopi.
2. Den anmodende part kan be om innkreving bare dersom
 - a) fordringen og/eller dokumentet som hjemler håndheving ikke bestrides i dens egen medlemsstat, unntatt i tilfeller der artikkel 81 nr. 2 annet ledd i gjennomføringsforordningen anvendes,
 - b) den i sin egen medlemsstat har gjennomført de innkrevingsstiltak som den har til rådighet med hjemmel i dokumentet nevnt i nr. 1, men uten at tiltakene vil føre til at hele fordringen blir betalt,
 - c) foreldelsesfristen etter egen lovgivning ikke er utløpt.
3. Anmodningen om innkreving skal angi
 - a) navn, adresse og andre relevante opplysninger som kan identifisere den berørte fysiske eller juridiske person og/eller en tredjepart som besitter hans eller hennes midler,
 - b) navn, adresse og andre relevante opplysninger som kan identifisere den anmodende part,
 - c) en henvisning til dokumentet som hjemler håndheving, utferdiget i den anmodende parts medlemsstat,
 - d) hvilken type fordring og hvilket beløp det dreier seg om, herunder hovedstol, renter, bøter, forvaltningsmessige sanksjoner og alle andre gebyrer og kostnader, angitt i valutaen i medlemsstatene der den anmodende part og den anmodede part hører hjemme,
 - e) hvilken dato den anmodende part og/eller den anmodede part har gitt mottakeren melding om dokumentet eller beslutningen,
 - f) fra hvilken dato og i hvilket tidsrom håndheving er mulig etter gjeldende lovgivning i den anmodende partens medlemsstat,
 - g) eventuelle andre relevante opplysninger.
4. Anmodningen om innkreving skal også inneholde en erklæring fra den anmodende part om at vilkårene i nr. 2 er oppfylt.

5. Den anmodende part skal oversende den anmodede part alle relevante opplysninger i saken som førte til anmodning om innkreving, så snart den får kjennskap til dem.

*Artikkel 79***Dokument som hjemler håndheving av innkrevingen**

1. I samsvar med artikkel 84 nr. 2 i grunnforordningen skal dokumentet som hjemler håndheving av innkreving av fordringen, anerkjennes direkte av den anmodede partens medlemsstat og automatisk behandles som et dokument som hjemler håndheving av en fordring.
2. Uten hensyn til nr. 1 kan dokumentet som hjemler håndheving av innkreving av fordringen, når det er hensiktsmessig og i samsvar med gjeldende bestemmelser i den anmodede partens medlemsstat, godtas som, anerkjennes som, suppleres med eller skiftes ut med et dokument som gir rett til håndheving på den medlemsstatens territorium.

Innen tre måneder etter at anmodningen om innkreving er mottatt, skal medlemsstatene bestrebe seg på å fullføre godtakelsen, anerkjennelsen, suppleringen eller utskiftningen, unntatt i tilfeller der tredje ledd i dette nr. får anvendelse. Medlemsstatene kan ikke avslå dette når dokumentet som hjemler håndheving er korrekt utformet. Den anmodede part skal underrette den anmodende part om grunnene til at fristen på tre måneder ikke overholdes.

Dersom noen av disse tiltak skulle føre til en tvist i tilknytning til fordringen og/eller dokumentet som hjemler håndheving og som er utferdiget av den anmodende part, skal artikkel 81 i gjennomføringsforordningen gjelde.

*Artikkel 80***Betalingsordninger og frister**

1. Fordringer skal innkreves i valutaen i den anmodede partens medlemsstat. Den anmodede part skal overføre hele det innkrevde beløpet til den anmodende part.
2. Den anmodede part kan, når gjeldende lover og forskrifter i dens egen medlemsstat tillater det, og etter å ha rådspurt den anmodende part, gi debitor en betalingsfrist eller tillate nedbetaling i rater. Når den anmodede part krever rente som følge av denne betalingsfristen, skal også den overføres til den anmodende part.

Fra den dag dokumentet som hjemler håndheving av innkreving av fordringen er direkte anerkjent i samsvar med artikkel 79 nr. 1 i gjennomføringsforordningen, eller er godtatt, anerkjent, supplert eller skiftet ut i samsvar med artikkel 79 nr. 2 i gjennomføringsforordningen, skal det kreves morarente etter gjeldende lover og forskrifter i den anmodede partens medlemsstat, og også den skal overføres til den anmodende part.

Artikkel 81

Innsigelse mot fordringen eller dokumentet som hjemler håndheving av innkreving av fordringen, og innsigelse mot håndhevingstiltak

1. Dersom fordringen og/eller dokumentet som hjemler håndheving av fordringen, utferdiget i den anmodende parts medlemsstat, bestrides under innkrevingen av en berørt part, skal denne part bringe saken inn for vedkommende myndigheter i den anmodende partens medlemsstat, i samsvar med gjeldende lovgivning i den medlemsstaten. Den anmodende part skal umiddelbart gi den anmodede part melding om dette. Den berørte part kan også underrette den anmodede part om dette.
2. Så snart den anmodede part har mottatt meldingen eller underretningen nevnt i nr. 1, enten fra den anmodende part eller fra den berørte part, skal den stille håndhevingsprosessen i bero i påvente av at vedkommende myndighet treffer beslutning i saken, med mindre den anmodende part ber om noe annet i samsvar med annet ledd i dette nr. Om den anmodede part mener det er nødvendig, og med forbehold for artikkel 84 i gjennomføringsforordningen, kan den treffe forebyggende tiltak for å sikre innkreving, i den grad gjeldende lover eller forskrifter i dens egen medlemsstat tillater slike tiltak for tilsvarende fordringer.

Uten hensyn til første ledd kan den anmodende part, i samsvar med gjeldende lover, forskrifter og forvaltningspraksis i sin egen medlemsstat, be den anmodede part inndrive en bestridt fordring, i den grad gjeldende lover, forskrifter og forvaltningspraksis i dens medlemsstat tillater slike tiltak. Dersom innsigelsen senere avgjøres til fordel for debitor, skal den anmodende part være ansvarlig for tilbakebetaling av alle innkrevde beløp, og for en eventuell erstatning, i samsvar med gjeldende lovgivning i den anmodede partens medlemsstat.

3. Når innsigelsen gjelder håndhevingstiltak som treffes i den anmodede partens medlemsstat, skal saken bringes inn for vedkommende myndighet i den medlemsstaten i samsvar med dens lover og forskrifter.
4. Når vedkommende myndighet som har fått seg saken forelagt i samsvar med nr. 1, er en rettslig eller administrativ myndighet, skal denne myndighetens avgjørelse, i den grad den er til fordel for den anmodende part og hjemler innkreving av fordringen i den anmodende partens medlemsstat, utgjøre et «dokument som hjemler håndheving» som omhandlet i artikkel 78 og 79 i gjennomføringsforordningen, og innkrevingen av fordringen skal gå sin gang med hjemmel i denne avgjørelsen.

Artikkel 82

Begrensning av bistand

1. Den anmodede part skal ikke ha plikt til
 - a) å gi bistand som omhandlet i artikkel 78-81 i gjennomføringsforordningen dersom innkreving av fordringen på grunn av debtors situasjon kan skape alvorlige økonomiske eller sosiale vansker i den anmodede partens medlemsstat, i den grad gjeldende lover, forskrifter eller forvaltningspraksis i den anmodede partens medlemsstat tillater dette for tilsvarende nasjonale fordringer,
 - b) å gi bistand som omhandlet i artikkel 76-81 i gjennomføringsforordningen dersom den opprinnelige anmodningen etter artikkel 76-78 i gjennomføringsforordningen gjelder fordringer som er mer enn fem år gamle, regnet fra det tidspunkt dokumentet som hjemler innkreving ble utferdiget, i samsvar med gjeldende lover, forskrifter eller forvaltningspraksis i den anmodede partens medlemsstat, den dag anmodningen ble fremmet. Dersom fordringen eller dokumentet bestrides, skal imidlertid fristen begynne å løpe fra det tidspunkt den anmodende partens medlemsstat fastslår at fordringen eller dokumentet som hjemler håndheving, ikke lenger kan bestrides.
2. Den anmodede part skal underrette den anmodende part om grunnene til at en anmodning om bistand ikke etterkommes.

Artikkel 83

Foreldelsesfrist

1. Spørsmål om foreldelse skal avgjøres på følgende måte:

- a) på grunnlag av gjeldende rettsregler i den anmodende partens medlemsstat, i den grad de vedrører fordringen og/eller dokumentet som hjemler håndheving, og
- b) på grunnlag av gjeldende rettsregler i den anmodede partens medlemsstat, i den grad de vedrører håndhevingstiltak i den anmodede medlemsstat.

- Foreldelsesfristen etter gjeldende rettsregler i den anmodede partens medlemsstat skal løpe fra tidspunktet for direkte anerkjennelse eller fra tidspunktet for godtakelse, anerkjennelse, supplering eller utskiftning i samsvar med artikkel 79 i gjennomføringsforordningen.
2. Tiltak den anmodede part treffer i forbindelse med innkreving av fordringer i henhold til en anmodning om bistand, som dersom de var truffet av den anmodende part, ville hatt som virkning at foreldelsesfristen ble stilt i bero eller avbrutt i samsvar med gjeldende rettsregler i den anmodende partens medlemsstat, skal anses å være truffet i sistnevnte stat hva angår denne virkningen.

Artikkel 84

Forebyggende tiltak

På begrunnet anmodning fra den anmodende part skal den anmodede part treffe forebyggende tiltak for å sikre innkrevingen av en fordring, i den grad gjeldende lover og forskrifter i den anmodede parts medlemsstat tillater det.

Ved anvendelse av første ledd skal bestemmelsene og framgangsmåtene i artikkel 78, 79, 81 og 82 i gjennomføringsforordningen få tilsvarende anvendelse.

Artikkel 85

Kostnader forbundet med innkreving

1. Den anmodede part skal kreve inn fra berørte fysiske eller juridiske person og beholde alle kostnader som er påløpt i forbindelse med innkrevingen, i samsvar med de lover og forskrifter i den anmodede partens medlemsstat som gjelder for tilsvarende fordringer.
2. Gjensidig bistand etter dette avsnitt skal som en hovedregel være vederlagsfri. Når innkrevingen utgjør et bestemt problem eller gjelder et svært høyt kostnadsbeløp, kan imidlertid den anmodende og den anmodede part bli enige om særlige tilbakebetalingsordninger for det bestemte tilfellet.
3. Den anmodende partens medlemsstat skal fortsatt være ansvarlig overfor den anmodede

partens medlemsstat for alle kostnader og tap som oppstår som en følge av tiltak som anses som ubegrunnede hva angår enten fordringens berettigelse eller gyldigheten av dokumentet som er utferdiget av den anmodende part.

Artikkel 86

Revisjonsklausul

1. Senest i løpet av det fjerde fullstendige kalenderåret etter at gjennomføringsforordningen er trådt i kraft, skal Den administrative kommisjon legge fram en sammenliknende rapport om fristene i artikkel 67 nr. 2, 5 og 6 i gjennomføringsforordningen.

Europakommisjonen kan på grunnlag av denne rapporten eventuelt legge fram forslag om at disse fristene skal gjennomgås på nytt med sikte på å forkorte dem betydelig.

2. Innen det tidspunkt som er nevnt i nr. 1, skal Den administrative kommisjon også vurdere reglene for omregning av tid i artikkel 13, for om mulig å forenkle dem.
3. Innen 1. mai 2015 skal Den administrative kommisjon legge fram en rapport som spesielt vurderer anvendelsen av avdeling IV kapittel I og III i gjennomføringsforordningen, ikke minst med hensyn til framgangsmåter og frister nevnt i artikkel 67 nr. 2, 5 og 6 i gjennomføringsforordningen og framgangsmåter for innkreving nevnt i artikkel 75-85 i gjennomføringsforordningen.

På bakgrunn av denne rapporten kan Europakommisjonen om nødvendig legge fram hensiktsmessige forslag for å gjøre framgangsmåtene mer effektive og avbalanserte.

Avdeling V

Diverse bestemmelser, overgangsbestemmelser og sluttbestemmelser

Artikkel 87

Medisinsk undersøkelse og administrativ kontroll

1. Når den som mottar eller søker om ytelse, eller et medlem av hans/hennes familie, oppholder seg eller er bosatt på territoriet til en annen medlemsstat enn medlemsstaten der debitorinstitusjonen befinner seg, skal den medisinske undersøkelsen, på anmodning fra den institusjonen, gjennomføres av institusjonen på mottakerens oppholdssted eller bosted i samsvar med de framgangsmåter som er fast-

lagt i den institusjonens lovgivning, med forbehold for andre bestemmelser.

Debitorinstitusjonen skal underrette institusjonen på oppholdsstedet eller bostedet om hvilke særlige krav som eventuelt må overholdes, og hva den medisinske undersøkelsen skal omfatte.

- Institusjonen på oppholdsstedet eller bostedet skal oversende en rapport til debitorinstitusjonen som har bedt om den medisinske undersøkelsen. Denne institusjonen skal være bundet av undersøkelsesresultatene fra institusjonen på oppholdsstedet eller bostedet.

Debitorinstitusjonen skal forbeholde seg rett til å få mottakeren undersøkt av en lege etter eget valg. Mottakeren kan imidlertid bli bedt om å vende tilbake til debitorinstitusjonens medlemsstat bare dersom han/hun er i stand til å gjennomføre reisen uten at det går ut over helsen, og dersom debitorinstitusjonen dekker utgiftene til reise og opphold.

- Når den som mottar eller søker om ytelse, eller et medlem av hans/hennes familie, oppholder seg eller er bosatt på territoriet til en annen medlemsstat enn medlemsstaten der debitorinstitusjonen befinner seg, skal den administrative kontrollen, på anmodning fra debitorinstitusjonen, gjennomføres av institusjonen på mottakerens oppholdssted eller bosted.

Nr. 2 skal få anvendelse også i dette tilfellet.

- Nr. 2 og 3 skal også gjelde når det skal avgjøres eller kontrolleres i hvilken grad en mottaker eller en søker er avhengig av ytelse ved langvarig pleie som nevnt i artikkel 34 i grunnforordningen.
- De kompetente myndigheter eller kompetente institusjoner i to eller flere medlemsstater kan bli enige om særlige bestemmelser og framgangsmåter for helt eller delvis å bedre søkes og mottakeres arbeidsevne og deres deltakelse i eventuelle ordninger eller programmer som for dette formål foreligger i oppholdsstaten eller bostedsstaten.
- Som et unntak fra prinsippet om vederlagsfri gjensidig administrativ bistand i artikkel 76 nr. 2 i grunnforordningen skal den debitorinstitusjon som har bedt om å utført kontrollene omhandlet i nr. 1-5, gi institusjonen som er bedt om å gjennomføre dem, refusjon for de reelle utgiftene i denne forbindelse.

Artikkel 88

Meldinger

- Medlemsstatene skal gi Europakommisjonen melding om kontaktopplysninger for de organer som er definert i artikkel 1 bokstav m), q) og r) i grunnforordningen og i artikkel 1 nr. 2 bokstav a) og b) i gjennomføringsforordningen, og for de institusjoner som er utpekt i samsvar med gjennomføringsforordningen.
- De organer som er angitt i nr. 1, skal forsynes med en elektronisk identitet i form av en identifikasjonskode og en elektronisk adresse.
- Den administrative kommisjon skal fastlegge struktur, innhold og nærmere ordninger, herunder felles format og mal, for melding om kontaktopplysninger som angitt i nr. 1.
- I vedlegg 4 til gjennomføringsforordningen er det oppført nærmere opplysninger om den offentlige databasen, som inneholder den informasjon som er angitt i nr. 1. Databasen skal opprettes og forvaltes av Europakommisjonen. Medlemsstatene skal imidlertid ha ansvar for innlegging av egne, nasjonale kontaktopplysninger i databasen. Dessuten skal medlemsstatene sørge for at de nasjonale kontaktopplysningene som kreves etter nr. 1, er korrekte.
- Medlemsstatene skal ha ansvar for å ajourføre de opplysninger som er angitt i nr. 1.

Artikkel 89

Informasjon

- Den administrative kommisjon skal utarbeide den informasjon som er nødvendig for å sikre at de berørte parter kjenner sine rettigheter og hvilke administrative formaliteter som må til for å kunne gjøre disse rettigheter gjeldende. Informasjonen skal om mulig formidles elektronisk ved at den legges ut på nettsteder som er åpne for allmennheten. Den administrative kommisjon skal sørge for at informasjonen ajourføres jevnlig, og skal kontrollere kvaliteten på de tjenester som tilbys brukerne.
- Den rådgivende komité omhandlet i artikkel 75 i grunnforordningen kan avgi uttalelser og gi anbefalinger med sikte på å bedre informasjonen og spredningen av den.
- De kompetente myndigheter skal sørge for at deres institusjoner kjenner til og anvender alle Fellesskapets bestemmelser, både regelgivende og andre, herunder vedtakene i Den administrative kommisjon, på de områder som hører under grunnforordningen og gjennom-

føringsforordningen, og på de vilkår som er angitt der.

Artikkel 90

Omregning av valuta

Ved anvendelse av grunnforordningen og gjennomføringsforordningen skal vekslingskursen mellom de to valutaene være den referansekurs som offentligjøres av Den europeiske sentralbank. Den administrative kommisjon skal bestemme hvilken dato som skal gjelde for fastsettelsen av vekslingskursen.

Artikkel 91

Statistikk

De kompetente myndigheter skal utarbeide statistikk om anvendelsen av grunnforordningen og gjennomføringsforordningen og oversende den til Den administrative kommisjons sekretariat. Disse dataene skal innhentes og struktureres etter en plan og en metode som er fastlagt av Den administrative kommisjon. Europakommisjonen skal ha ansvar for å viderefremme disse opplysningene.

Artikkel 92

Endring av vedlegg

Vedlegg 1, 2, 3, 4 og 5 til gjennomføringsforordningen og vedlegg VI, VII, VIII og IX til grunnforordningen kan på anmodning fra Den administrative kommisjon endres ved en kommisjonsforordning.

Artikkel 93

Overgangsbestemmelser

Artikkel 87 i grunnforordningen skal få anvendelse på forhold som omfattes av gjennomføringsforordningen.

Artikkel 94

Overgangsbestemmelser om pensjoner

1. Når trygdetilfellet inntreffer før det tidspunkt gjennomføringsforordningen trer i kraft på den berørte medlemsstatens territorium, og pensjonssøknaden ikke er innvilget før det tidspunktet, skal dette føre til en dobbelt tilståelse av ytelsen, i den grad det skal tilstås ytelse som følge av dette trygdetilfellet for et tidsrom før dette tidspunktet:

- a) for tiden før gjennomføringsforordningen trer i kraft på den berørte medlemsstatens territorium, i samsvar med forordning (EØF) nr. 1408/71, eller med avtaler som er i kraft mellom de berørte medlemsstater,
- b) for tiden etter at gjennomføringsforordningen trer i kraft på den berørte medlemsstatens territorium, i samsvar med grunnforordningen,

Dersom beløpet som er beregnet etter bestemmelsene nevnt i bokstav a), er høyere enn det som er beregnet etter bestemmelsene nevnt i bokstav b), skal imidlertid den berørte personen fortsatt ha rett til beløpet som er beregnet etter bestemmelsene nevnt i bokstav a).

2. En søknad om ytelse ved uførhet, alder eller til etterlatte som innleveres til en institusjon i en medlemsstat fra det tidspunkt gjennomføringsforordningen trer i kraft på den berørte medlemsstatens territorium, skal automatisk føre til at ytelse som en eller flere medlemsstaters institusjon eller institusjoner har tilstått for det samme trygdetilfellet før det tidspunktet, beregnes på nytt i samsvar med grunnforordningen; den nye beregningen kan ikke føre til at det utbetales et lavere ytelsesbeløp.

Artikkel 95

Overgangsperiode for elektronisk utveksling av opplysninger

1. Hver medlemsstat kan ha en overgangsperiode for elektronisk utveksling av opplysninger som omhandlet i artikkel 4 nr. 2 i gjennomføringsforordningen.

Overgangsperioden skal ikke overstige 24 måneder fra det tidspunkt gjennomføringsforordningen trer i kraft.

Dersom innføringen av nødvendig fellesskapsinfrastruktur (Electronic Exchange of Social Security information – EESSI) blir vesentlig forsinket i forhold til gjennomføringsforordningens ikrafttredelse, kan Den administrative kommisjon imidlertid avtale en passende forlengelse av disse periodene.

2. De praktiske ordningene for eventuelle nødvendige overgangsperioder som nevnt i nr. 1 skal fastlegges av Den administrative kommisjon med sikte på å sikre nødvendig utveksling av opplysninger i forbindelse med anvendelsen av grunnforordningen og gjennomføringsforordningen.

Artikkel 96

Oppheving

1. Forordning (EØF) nr. 574/72 oppheves med virkning fra 1. mai 2010.
Forordning (EØF) nr. 574/72 skal imidlertid forbli i kraft og fortsatt ha rettsvirkning med hensyn til
 - a) rådsforordning (EF) nr. 859/2003 av 14. mai 2003 om utvidelse av bestemmelsene i forordning (EØF) nr. 1408/71 og forordning (EØF) nr. 574/72 til å omfatte tredjestatsborgere som ikke allerede er omfattet av disse bestemmelsene utelukkende på grunn av sin nasjonalitet⁷, inntil den forordningen oppheves eller endres,
 - b) rådsforordning (EØF) nr. 1661/85 av 13. juni 1985 om tekniske tilpasninger til Fellesskapets regler om trygd for vandrearbeidere med hensyn til Grønland⁸, inntil den forordningen oppheves eller endres,
 - c) avtalen om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde⁹ og avtalen om fri bevegelse for personer mellom Det europeiske fellesskap og dets medlemsstater på den ene side, og Det sveitsiske edsforbund på den annen side¹⁰, og andre avtaler som inneholder en henvisning til forordning (EØF) nr. 574/72, inntil disse avtalene endres på bakgrunn av denne forordning.
2. Henvisninger til forordning (EØF) nr. 574/72 i rådsdirektiv 98/49/EF av 29. juni 1998 om trygging av rettane til supplerende pensjon for arbeidstakarar og sjølvstendig næringsdrivende som flyttar innanfor Fellesskapet¹¹, og mer generelt i alle andre fellesskapsrettsakter, skal forstås som henvisninger til gjennomføringsforordningen.

Artikkel 97

Kunngjøring og ikrafttredelse

Denne forordning skal kunngjøres i *Den europeiske unions tidende*. Den trer i kraft 1. mai 2010.

Denne forordning er bindende i alle deler og kommer direkte til anvendelse i alle medlemsstater.

⁷ EUT L 124 av 20.5.2003, s. 1.

⁸ EFT L 160 av 20.6.1985, s. 7.

⁹ EFT L 1 av 3.1.1994, s. 1.

¹⁰ EFT L 114 av 30.4.2002, s. 6.

¹¹ EFT L 209 av 25.7.1998, s. 46

Vedlegg 1

Gjennomføringsbestemmelser for bilaterale avtaler som forblir i kraft, og nye bilaterale gjennomføringsavtaler (som nevnt i artikkel 8 nr. 1 og artikkel 9 nr. 2 i gjennomføringsforordningen)*Belgia – Danmark*

Brevveksling av 8. mai 2006 og 21. juni 2006 om avtale om refusjon av det faktiske beløpet for en ytelse som gis til medlemmer av familien til en person som utfører lønnet arbeid eller driver selvstendig virksomhet, og som er medlem av trygdeordningen i Belgia mens familiemedlemmet er bosatt i Danmark, og til pensjonister og/eller medlemmer av deres familie som er medlemmer av trygdeordningen i Belgia men er bosatt i Danmark

Belgia – Tyskland

Avtale av 29. januar 1969 om innkreving og inndrivelse av trygdeavgifter

Belgia – Spania

Avtale av 25. mai 1999 om refusjon av utgifter til naturalytelser i samsvar med bestemmelsene i forordning (EØF) nr. 1408/71 og forordning (EØF) nr. 574/72

Belgia – Frankrike

- a) Avtale av 4. juli 1984 om medisinske undersøkelser av grensearbeidere som er bosatt i én stat og arbeider i en annen
- b) Avtale av 14. mai 1976 om avkall på refusjon av utgifter til administrative kontroller og medisinske undersøkelser, vedtatt i henhold til artikkel 105 nr. 2 i forordning (EØF) nr. 574/72
- c) Avtale av 3. oktober 1977 om gjennomføring av artikkel 92 i forordning (EØF) nr. 1408/71 (innkreving av trygdeavgifter)
- d) Avtale av 29. juni 1979 om gjensidig avkall på refusjon av utgiftene omhandlet i artikkel 70 nr. 3 i forordning (EØF) nr. 1408/71 (utgifter til ytelse ved arbeidsløshet)
- e) Administrativ avtale av 6. mars 1979 om framgangsmåter for gjennomføring av tilleggskonvensjonen av 12. oktober 1978 om trygd mellom Belgia og Frankrike med hensyn til dens

bestemmelser om personer som driver selvstendig virksomhet

- f) Brevveksling av 21. november 1994 og 8. februar 1995 om framgangsmåter for avregning av gjensidige fordringer i henhold til artikkel 93, 94, 95 og 96 i forordning (EØF) nr. 574/72

Belgia – Italia

- a) Avtale av 12. januar 1974 om gjennomføring av artikkel 105 nr. 2 i forordning (EØF) nr. 574/72
- b) Avtale av 31. oktober 1979 om gjennomføring av artikkel 18 nr. 9 i forordning (EØF) nr. 574/72
- c) Brevveksling av 10. desember 1991 og 10. februar 1992 om refusjon av gjensidige fordringer i henhold til artikkel 93 i forordning (EØF) nr. 574/72
- d) Avtale av 21. november 2003 om reglene for avregning av gjensidige fordringer i henhold til artikkel 94 og 95 i rådsforordning 574/72

Belgia – Luxembourg

- a) Avtale av 28. januar 1961 om innkreving av trygdeavgifter
- b) Avtale av 16. april 1976 om avkall på refusjon av utgifter til administrative kontroller og medisinske undersøkelser, som omhandlet i artikkel 105 nr. 2 i forordning (EØF) nr. 574/72

Belgia – Nederland

- a) –
- b) Avtale av 13. mars 2006 om syketrygd
- c) Avtale av 12. august 1982 om trygd ved sykdom, svangerskap og fødsel og uførhet

Belgia – Det forente kongerike

- a) Brevveksling av 4. mai og 14. juni 1976 om artikkel 105 nr. 2 i forordning (EØF) nr. 574/72 (avkall på refusjon av utgifter til administrative kontroller og medisinske undersøkelser)
- b) Brevveksling av 18. januar og 14. mars 1977 om artikkel 36 nr. 3 i forordning (EØF) nr. 1408/71 (ordning for refusjon eller avkall på refusjon av utgifter til naturalytelser etter avdeling III kapittel 1 i forordning (EØF) nr. 1408/71), endret ved brevveksling av 4. mai og 23. juli 1982 (avtale om refusjon av utgifter etter

artikkel 22 nr. 1 bokstav a) i forordning (EØF) nr. 1408/71)

Bulgaria – Den tsjekkiske republikken

Artikkel 29 nr. 1 og 3 i avtale av 25. november 1998 og artikkel 5 nr. 4 i administrativ avtale av 30. november 1999 om avkall på refusjon av utgifter til administrative kontroller og medisinske undersøkelser

Bulgaria – Tyskland

Artikkel 8-9 i administrativ avtale om gjennomføring av konvensjonen om trygd av 17. desember 1997 på pensjonsområdet

Den tsjekkiske republikken – Slovakia

Artikkel 15 og 16 i administrativ avtale av 8. januar 1993 om angivelse av arbeidsgiverens sete og av bosted av hensyn til anvendelsen av artikkel 20 i konvensjon om trygd av 29. oktober 1992

Danmark – Irland

Brevveksling av 22. desember 1980 og 11. februar 1981 om gjensidig avkall på refusjon av utgifter til naturalytelser tilstått i henhold til trygdeordninger for sykdom, svangerskap og fødsel, yrkesskade og yrkessykdom, og utgifter til ytelse ved arbeidsløshet og utgifter til administrative kontroller og medisinske undersøkelser (artikkel 36 nr. 3 og artikkel 63 nr. 3 i forordning (EØF) nr. 1408/71 og artikkel 105 nr. 2 i forordning (EØF) nr. 574/72)

Danmark – Spania

Brevveksling av 11. desember 2006 om forskuddsbetaling, frister og refusjon av det faktiske beløpet for en ytelse som gis til medlemmer av familien til en person som utfører lønnet arbeid eller driver selvstendig virksomhet, og som er medlem av trygdeordningen i Spania mens familie-medlemmet er bosatt i Danmark, og til pensjonister og/eller medlemmer av deres familie som er medlemmer av trygdeordningen i Spania men er bosatt i Danmark

Danmark – Portugal

Avtale av 17. april 1998 om delvis avkall på refusjon av utgifter til naturalytelser i henhold til trygdeordninger for sykdom, svangerskap og fødsel,

yrkesskade og yrkessykdom, og utgifter til administrative kontroller og medisinske undersøkelser

Danmark – Finland

Artikkel 15 i Nordisk konvensjon om trygd av 18. august 2003: Avtale om gjensidig avkall på refusjon av utgifter etter artikkel 36, 63 og 70 i forordning (EØF) nr. 1408/71 (utgifter til naturalytelser ved sykdom, svangerskap og fødsel, yrkesskade og yrkessykdommer og ytelser ved arbeidsløshet) og artikkel 105 i forordning (EØF) nr. 574/72 (utgifter til administrative kontroller og medisinske undersøkelser)

Danmark – Sverige

Artikkel 15 i Nordisk konvensjon om trygd av 18. august 2003: Avtale om gjensidig avkall på refusjon av utgifter etter artikkel 36, 63 og 70 i forordning (EØF) nr. 1408/71 (utgifter til naturalytelser ved sykdom, svangerskap og fødsel, yrkesskade og yrkessykdommer og ytelser ved arbeidsløshet) og artikkel 105 i forordning (EØF) nr. 574/72 (utgifter til administrative kontroller og medisinske undersøkelser)

Danmark – Det forente kongerike

Brevveksling av 30. mars og 19. april 1977, endret ved brevveksling av 8. november 1989 og 10. januar 1990 om avtale om avkall på refusjon av utgifter til naturalytelser og administrative kontroller og medisinske undersøkelser

Tyskland – Frankrike

Avtale av 26. mai 1981 om gjennomføring av artikkel 92 i forordning (EØF) nr. 1408/71 (innkreving og inndrivelse av trygdeavgifter)

Tyskland – Italia

Avtale av 3. april 2000 om innkreving og inndrivelse av trygdeavgifter.

Tyskland – Luxembourg

a) Avtale av 14. oktober 1975 om avkall på refusjon av utgifter til administrative kontroller og medisinske undersøkelser, vedtatt i henhold til artikkel 105 nr. 2 i forordning (EØF) nr. 574/72

b) Avtale av 14. oktober 1975 om innkreving og inndrivelse av trygdeavgifter
c) Avtale av 25. januar 1990 om anvendelsen av artikkel 20 og artikkel 22 nr. 1 bokstav b) og c) i forordning (EØF) nr. 1408/71

Tyskland – Østerrike

Avsnitt II nr. 1 og avsnitt III i avtale av 2. august 1979 om gjennomføring av konvensjonen om arbeidsløshetsstrygd av 19. juli 1978 skal fortsatt gjelde for personer som har vært grensearbeidere fram til og med 1. januar 2005, og som blir arbeidsløse før 1. januar 2011

Tyskland – Polen

Avtale av 11. januar 1977 om gjennomføring av konvensjonen av 9. oktober 1975 om alderspensjon og ytelser ved yrkesskade

Estland – Det forente kongerike

Avtale inngått 29. mars 2006 mellom kompetente myndigheter i Republikken Estland og Det forente kongerike i henhold til artikkel 36 nr. 3 og artikkel 63 nr. 3 i forordning (EØF) nr. 1408/71, om fastsettelse av andre metoder for refusjon av utgifter til naturalytelser gitt i henhold til denne forordning i de to stater, med virkning fra 1. mai 2004

Irland – Frankrike

Brevveksling av 30. juli 1980 og 26. september 1980 om artikkel 36 nr. 3 og artikkel 63 nr. 3 i forordning (EØF) nr. 1408/71 (gjensidig avkall på refusjon av utgifter til naturalytelser) og artikkel 105 nr. 2 i forordning (EØF) nr. 574/72 (gjensidig avkall på refusjon av utgifter til administrative kontroller og medisinske undersøkelser)

Irland – Luxembourg

Brevveksling av 26. september 1975 og 5. august 1976 om artikkel 36 nr. 3 og artikkel 63 nr. 3 i forordning (EØF) nr. 1408/71 og artikkel 105 nr. 2 i forordning (EØF) nr. 574/72 (avkall på refusjon av utgifter til naturalytelser etter avdeling III kapittel 1 eller 4 i forordning (EØF) nr. 1408/71 og av utgifter til administrative kontroller og medisinske undersøkelser omhandlet i artikkel 105 i forordning (EØF) nr. 574/72)

Irland – Nederland

Brevveksling av 22. april og 27. juli 1987 om artikkel 70 nr. 3 i forordning (EØF) nr. 1408/71 (avkall på refusjon av utgifter til naturalytelser etter artikkel 69 i forordning (EØF) nr. 1408/71) og artikkel 105 nr. 2 i forordning (EØF) nr. 574/72 (avkall på refusjon av utgifter til administrative kontroller og medisinske undersøkelser omhandlet i artikkel 105 i forordning (EØF) nr. 574/72)

Irland – Sverige

Avtale av 8. november 2000 om avkall på refusjon av utgifter til naturalytelser ved sykdom, svangerskap og fødsel, yrkesskade og yrkessykdom, og utgifter til administrative kontroller og medisinske undersøkelser

Irland – Det forente kongerike

Brevveksling av 9. juli 1975 om artikkel 36 nr. 3 og artikkel 63 nr. 3 i forordning (EØF) nr. 1408/71 (refusjon eller avkall på refusjon av utgifter til naturalytelser etter avdeling III kapittel 1 eller 4 i forordning (EØF) nr. 1408/71) og artikkel 105 nr. 2 i forordning (EØF) nr. 574/72 (avkall på refusjon av utgifter til administrative kontroller og medisinske undersøkelser)

Spania – Frankrike

Avtale av 17. mai 2005 om opprettelse av særordninger for administrasjon og avregning av gjensidige fordringer i forbindelse med helsetjenester i henhold til forordning (EØF) nr. 1408/71 og forordning (EØF) nr. 574/72

Spania – Italia

Avtale om en ny framgangsmåte for å bedre og forenkle refusjon av utgifter til helsetjenester av 21. november 1997, med hensyn til artikkel 36 nr. 3 i forordning (EØF) nr. 1408/71 (refusjon av naturalytelser ved sykdom og svangerskap og fødsel) og artikkel 93, 94, 95, 100 og 102 nr. 5 i forordning (EØF) nr. 574/72 (framgangsmåter for refusjon av ytelse ved sykdom og svangerskap og fødsel, samt ubetalte fordringer)

Spania – Portugal

- a) –
- b) Avtale av 2. oktober 2002 om fastsettelse av nærmere ordninger for administrasjon og

avregning av gjensidige fordringer i forbindelse med helsetjenester, med sikte på å forenkle og fremskynde avregningen av slike fordringer

Spania – Sverige

Avtale av 1. desember 2004 om refusjon av utgifter til naturalytelser gitt i henhold til forordning (EØF) nr. 1408/71 og forordning (EØF) nr. 574/72

Spania – Det forente kongerike

Avtale av 18. juni 1999 om refusjon av utgifter til naturalytelser tilstått i henhold til bestemmelsene i forordning (EØF) nr. 1408/71 og forordning (EØF) nr. 574/72

Frankrike – Italia

- a) Brevveksling av 14. mai og 2. august 1991 om vilkårene for avregning av gjensidige fordringer i henhold til artikkel 93 i forordning (EØF) nr. 574/72
- b) Utfyllende brevveksling av 22. mars og 15. april 1994 om rutiner for avregning av gjensidig gjeld i henhold til artikkel 93, 94, 95 og 96 i forordning (EØF) nr. 574/72
- c) Brevveksling av 2. april 1997 og 20. oktober 1998 om endring av brevvekslingen nevnt i bokstav a) og b) med hensyn til framgangsmåter for avregning av gjensidig gjeld i henhold til artikkel 93, 94, 95 og 96 i forordning (EØF) nr. 574/72
- d) Avtale av 28. juni 2000 om avkall på refusjon av utgifter som omhandlet i artikkel 105 nr. 1 i forordning (EØF) nr. 574/72, til administrative kontroller og medisinske undersøkelser som det er bedt om etter artikkel 51 i nevnte forordning

Frankrike – Luxembourg

- a) Avtale av 2. juli 1976 om avkall på refusjon av utgifter til administrative kontroller og medisinske undersøkelser som fastsatt i artikkel 105 nr. 2 i rådsforordning (EØF) nr. 574/72 av 21. mars 1972
- b) Brevveksling av 17. juli og 20. september 1995 om vilkårene for avregning av gjensidige fordringer i henhold til artikkel 93, 95 og 96 i forordning (EØF) nr. 574/72, og brevveksling av 10. juli og 30. august 2013

Frankrike – Nederland

- a) Avtale av 28. april 1997 om avkall på refusjon av utgifter til administrative kontroller og medisinske undersøkelser i henhold til artikkel 105 i forordning (EØF) nr. 574/72
- b) –
- c) –

Frankrike – Portugal

Avtale av 28. april 1999 om særlige, detaljerte regler om administrasjon og avregning av gjensidige fordringer i forbindelse med medisinsk behandling i henhold til forordning (EØF) nr. 1408/71 og forordning (EØF) nr. 574/72

Frankrike – Det forente kongerike

- a) Brevveksling av 25. mars og 28. april 1997 om artikkel 105 nr. 2 i forordning (EØF) nr. 574/72 (avkall på refusjon av utgifter til administrative kontroller og medisinske undersøkelser)
- b) Avtale av 8. desember 1998 om særlige metoder til fastsettelse av hvilke beløp som skal refunderes for naturalytelser i henhold til forordning (EØF) nr. 1408/71 og forordning (EØF) nr. 574/72

Italia – Luxembourg

Artikkel 4 nr. 5 og 6 i administrativ avtale av 19. januar 1955 om gjennomføringsbestemmelser til generell trygdeavtale (syketrygd for arbeidstakere i landbruket)

Italia – Det forente kongerike

Avtale av 15. desember 2005 mellom kompetente myndigheter i Republikken Italia og Det forente kongerike i henhold til artikkel 36 nr. 3 og artikkel 63 nr. 3 i forordning (EØF) nr. 1408/71, om fastsettelse av andre metoder for refusjon av utgifter til naturalytelser gitt i henhold til denne forordning i de to stater, med virkning fra 1. januar 2005

Luxembourg – Nederland

Avtale av 1. november 1976 om avkall på refusjon av utgifter til administrative kontroller og medisinske undersøkelser, vedtatt i henhold til artikkel 105 nr. 2 i forordning (EØF) nr. 574/72

Luxembourg – Sverige

Avtale av 27. november 1996 om refusjon av utgifter på trygdeområdet

Luxembourg – Det forente kongerike

Brevveksling av 18. desember 1975 og 20. januar 1976 om artikkel 105 nr. 2 i forordning (EØF) nr. 574/72 (avkall på refusjon av utgifter til administrative kontroller og medisinske undersøkelser omhandlet i artikkel 105 i forordning (EØF) nr. 574/72)

Ungarn – Det forente kongerike

Avtale av 1. november 2005 mellom kompetente myndigheter i Republikken Ungarn og Det forente kongerike i henhold til artikkel 35 nr. 3 og artikkel 41 nr. 2 i forordning (EØF) nr. 883/2004, om fastsettelse av andre metoder for refusjon av utgifter til naturalytelser gitt i henhold til nevnte forordning i de to stater, med virkning fra 1. mai 2004

Malta – Det forente kongerike

Avtale av 17. januar 2007 mellom kompetente myndigheter i Malta og Det forente kongerike i henhold til artikkel 35 nr. 3 og artikkel 41 nr. 2 i forordning (EØF) nr. 883/2004, om fastsettelse av andre metoder for refusjon av utgifter til naturalytelser gitt i henhold til nevnte forordning i de to stater, med virkning fra 1. mai 2004

Nederland – Det forente kongerike

Artikkel 3 annet punktum i administrativ avtale av 12. juni 1956 om gjennomføring av konvensjonen av 11. august 1954

Portugal – Det forente kongerike

Avtale av 8. juni 2004 om fastsettelse av andre metoder for refusjon av utgifter til naturalytelser gitt i de to stater, med virkning fra 1. januar 2003

Finland – Sverige

Artikkel 15 i Nordisk konvensjon om trygd av 18. august 2003: Avtale om gjensidig avkall på refusjon av utgifter etter artikkel 36, 63 og 70 i forordning (EØF) nr. 1408/71 (utgifter til naturalytelser ved sykdom, svangerskap og fødsel, yrkesskade og yrkessykdommer og ytelser ved arbeidsløshet)

og artikkel 105 i forordning (EØF) nr. 574/72 (utgifter til administrative kontroller og medisinske undersøkelser)

Finland – Det forente kongerike

Brevveksling av 1. og 20. juni 1995 om artikkel 36 nr. 3 og artikkel 63 nr. 3 i forordning (EØF) nr. 1408/71 (refusjon eller avkall på refusjon av utgifter til naturalytelser) og artikkel 105 nr. 2 i forordning (EØF) nr. 574/72 (avkall på refusjon av utgifter til administrative kontroller og medisinske undersøkelser)

Sverige – Det forente kongerike

Avtale av 15. april 1997 om artikkel 36 nr. 3 og artikkel 63 nr. 3 i forordning (EØF) nr. 1408/71 (refusjon eller avkall på refusjon av utgifter til naturalytelser) og artikkel 105 nr. 2 i forordning (EØF) nr. 574/72 (avkall på refusjon av utgifter til administrative kontroller og medisinske undersøkelser)

Island – Danmark

Artikkel 15 i den nordiske konvensjonen om trygd av 18. august 2003: avtale om gjensidig avkall på refusjoner etter forordning (EØF) nr. 1408/71 artikkel 36, 63 og 70 (kostnader for naturalytelser med hensyn til sykdom og svangerskap eller fødsel, yrkesskader og yrkessykdommer og ytelser ved arbeidsløshet) og forordning (EØF) nr. 574/72 artikkel 105 (kostnader for administrativ kontroll og legeundersøkelser).

Island – Luxembourg

Avtale av 30. november 2001 om refusjon av kostnader på området trygd.

Island – Finland

Artikkel 15 i den nordiske konvensjonen om trygd av 18. august 2003: avtale om gjensidig avkall på refusjoner etter forordning (EØF) nr. 1408/71 artikkel 36, 63 og 70 (kostnader for naturalytelser med hensyn til sykdom og svangerskap eller fødsel, yrkesskader og yrkessykdommer og ytelser ved arbeidsløshet) og forordning (EØF) nr. 574/72 artikkel 105 (kostnader for administrativ kontroll og legeundersøkelser).

Island – Sverige

Artikkel 15 i den nordiske konvensjonen om trygd av 18. august 2003: avtale om gjensidig avkall på refusjoner etter forordning (EØF) nr. 1408/71 artikkel 36, 63 og 70 (kostnader for naturalytelser med hensyn til sykdom og svangerskap eller fødsel, yrkesskader og yrkessykdommer og ytelser ved arbeidsløshet) og forordning (EØF) nr. 574/72 artikkel 105 (kostnader for administrativ kontroll og legeundersøkelser).

Island – Norge

Artikkel 15 i den nordiske konvensjonen om trygd av 18. august 2003: avtale om gjensidig avkall på refusjoner etter forordning (EØF) nr. 1408/71 artikkel 36, 63 og 70 (kostnader for naturalytelser med hensyn til sykdom og svangerskap eller fødsel, yrkesskader og yrkessykdommer og ytelser ved arbeidsløshet) og forordning (EØF) nr. 574/72 artikkel 105 (kostnader for administrativ kontroll og legeundersøkelser).

Norge – Danmark

Artikkel 15 i den nordiske konvensjonen om trygd av 18. august 2003: avtale om gjensidig avkall på refusjoner etter forordning (EØF) nr. 1408/71 artikkel 36, 63 og 70 (kostnader for naturalytelser med hensyn til sykdom og svangerskap eller fødsel, yrkesskader og yrkessykdommer og ytelser ved arbeidsløshet) og forordning (EØF) nr. 574/72 artikkel 105 (kostnader for administrativ kontroll og legeundersøkelser).

Norge – Luxembourg

Artikkel 2 til 4 i avtale av 19. mars 1998 om refusjon av kostnader på området trygd.

Norge – Nederland

Avtale av 23. januar 2007 om refusjon av kostnader for naturalytelser i henhold til forordning (EØF) nr. 1408/71 og 574/72.

Norge – Portugal

Avtale av 24. november 2000 i henhold til forordning (EØF) nr. 1408/71 artikkel 36 nr. 3 og 63 nr. 3 samt artikkel 105 nr. 2 i forordning (EØF) nr. 574/72 om gjensidig avkall på refusjon av kostnader for naturalytelser med hensyn til sykdom og svangerskap eller fødsel, yrkesskader og yrkes-

sykdommer og kostnader for administrativ kontroll og legeundersøkelser.

Norge – Finland

Artikkel 15 i den nordiske konvensjonen om trygd av 18. august 2003: avtale om gjensidig avkall på refusjoner etter forordning (EØF) nr. 1408/71 artikkel 36, 63 og 70 (kostnader for naturalytelser med hensyn til sykdom og svangerskap eller fødsel, yrkesskader og yrkessykdommer og ytelser ved arbeidsløshet) og forordning (EØF) nr. 574/72 artikkel 105 (kostnader for administrativ kontroll og legeundersøkelser).

Norge – Sverige

Artikkel 15 i den nordiske konvensjonen om trygd av 18. august 2003: avtale om gjensidig avkall på refusjoner etter forordning (EØF) nr. 1408/71 artikkel 36, 63 og 70 (kostnader for naturalytelser med hensyn til sykdom og svangerskap eller fødsel, yrkesskader og yrkessykdommer og ytelser ved arbeidsløshet) og forordning (EØF) nr. 574/72 artikkel 105 (kostnader for administrativ kontroll og legeundersøkelser).

Norge – Det forente kongerike

Brevveksling av 20. mars 1997 og 3. april 1997 om forordningens artikkel 36 nr. 3 og 63 nr. 3 (refusjon eller avkall på refusjon av kostnader for naturalytelser), og gjennomføringsforordningens artikkel 105 (avkall på kostnader for administrativ kontroll og legeundersøkelser).

Vedlegg 2

Særordninger for tjenestemenn (nevnt i artikkel 32 nr. 2 og 41 nr. 1 i gjennomføringsforordningen)

A. Særordninger for tjenestemenn som ikke omfattes av avdeling III kapittel 1 i forordning (EF) nr. 883/2004, med hensyn til naturalytelser

Tyskland

Særlig syketrygdordning for tjenestemenn

B. Særordninger for tjenestemenn som ikke omfattes av avdeling III kapittel 1 i forordning (EF) nr. 883/2004, med unntak av artikkel 19, artikkel 27 nr. 1 og artikkel 35, med hensyn til naturalytelser

Spania

Særordning for tjenestemenn

Særordning for medlemmer av de væpnede styrker

Særordning for domstolens tjenestemenn og administrative personale

C. Særordninger for tjenestemenn som ikke omfattes av avdeling III kapittel 2 i forordning (EF) nr. 883/2004, med hensyn til naturalytelser

Tyskland

Særlig skadeordning for tjenestemenn

Vedlegg 3

Medlemsstater som krever refusjon av utgifter til naturalytelser på grunnlag av faste beløp (nevnt i artikkel 63 nr. 1 i gjennomføringsforordningen)

Irland

Spania

Kypros

Portugal

Sverige

Det forente kongerike

Norge

Vedlegg 4

Nærmere opplysninger om databasen nevnt i artikkel 88 nr. 4 i gjennomføringsforordningen

1. Databasens innhold

Et elektronisk register (URL) over de berørte organer skal angi:

- organenes navn på medlemsstatens offisielle språk, og på engelsk
- identifikasjonskoden og den elektroniske adressen (EESSI)
- deres oppgaver med hensyn til definisjonene i artikkel 1 bokstav m, q) og r) i grunnforordningen og artikkel 1 bokstav a) og b) i gjennomføringsforordningen
- deres kompetanse med hensyn til de ulike risikoer, typer ytelser, ordninger og geografisk dekning
- hvilken del av grunnforordningen organene anvender
- følgende kontaktopplysninger: postadresse, telefon, telefaks, e-postadresse og relevant URL-adresse

- g) eventuelle andre nødvendige opplysninger i forbindelse med anvendelsen av grunnforordningen og gjennomføringsforordningen.
2. *Forvaltning av databasen*
- a) EESSI skal være vert for det elektroniske registeret i Europakommisjonen.
- b) Medlemsstatene har ansvar for å innhente og kontrollere de nødvendige opplysninger om organene, og for at alle oppføringer eller endrede oppføringer som hører under deres ansvar, legges fram for Europakommisjonen i tide.
3. *Tilgang*
Opplysninger som benyttes i driften og forvaltningen, er ikke tilgjengelige for allmennheten.
4. *Sikkerhet*
Alle endringer i databasen (tilføyelse, oppdatering, sletting) skal registreres. Brukerne skal identifiseres og verifiseres før de går inn i registeret for å endre en oppføring. Før ethvert forsøk på å endre en oppføring vil det bli kontrollert om brukeren har tillatelse til å gjøre dette. Enhver uautorisert handling skal avvises og registreres.

5. *Språk*

Databasens generelle språk er engelsk. Organenes navn og deres kontaktopplysninger bør oppføres også på medlemsstatenes offisielle språk.

Vedlegg 5

Medlemsstater som på gjensidig grunnlag fastsetter maksimumsbeløpet for refusjon som nevnt i artikkel 65 nr. 6 tredje punktum i grunnforordningen, på grunnlag av de gjennomsnittlige arbeidsløshetsytelser som er gitt etter deres lovgivning i det foregående kalenderåret (nevnt i artikkel 70 i gjennomføringsforordningen)

Belgia
Den tsjekkiske republikken
Danmark
Tyskland
Nederland
Østerrike
Slovakia
Finland
Liechtenstein
Norge

Bestilling av publikasjoner

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

www.publikasjoner.dep.no

Telefon: 22 24 00 00

Publikasjonene er også tilgjengelige på

www.regjeringen.no

Trykk: Departementenes sikkerhets- og
serviceorganisasjon – 04/2022

